

REDAKTÖRER:

Arkitekt SAR Leif Reinius
Civilingenjör SVR Gunnar Essunger

REDAKTIONSEKRETERARE:

Fil. mag. Inga Mari Lönnroth

REDAKTIONSOMBUD:

Victor Bährner, Malmö
Ossian Lindqvist, Malmö
Owe Svård, Göteborg
Gunnar Hoving, Göteborg

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Harry Bernhard
Hilmer J. Danielsson
Bengt Gate
Torbjörn Olsson
Yngve Steen
Tore Webjörn

Ansvarig utgivare:

Arkitekt SAR Moje Bergström

PRENUMERATIONSPRISER FÖR HELÅR

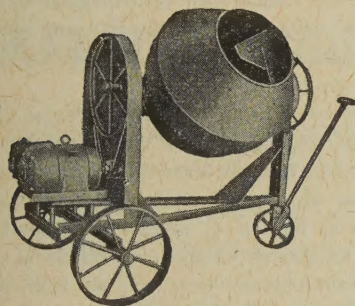
	Sverige	Danmark Finland Norge	Övriga Utlandet
Endast lösnummer	20: —	22: —	26: —
Lösnummer + klotpärm ..	23: —	—	—
Lösnummer + halvfr.pärm	27: 50	—	—
Lösnummer + bundet ex. i klotband	30: —	33: 50	40: —
Lösnummer + bundet ex. i halvfr.band	37: —	40: —	47: —

I tidskriften gjorda uttalanden stå för författarnas räkning och äro endast om så anges att anse som uttryck för ståndpunktstagande av någon av de föreningar, som utge tidskr.

Tornborg Lundberg

TELEFON: NAMNANROP ÅRSTADALSHAMNEN. STOCKHOLM 9

Kontor, Mek. Verkstad och Lager, Årstadalshamnen.

BETONGBLANDARE TIPP 150-U

med helkapslad elektrisk motor.

Lämplig för mindre arbeten.

BEGÄR PROSPEKT.

Sala Maskinfabrik — Gullbergs Maskinfabrik, Lindås.

145.

AKTIEBOLAGET CALOR & SJÖGREN

Arbetargatan 30, Stockholm

Telefon: Växel 52 06 30

VÄRME - GAS - VATTEN AVLOPP

Ni erhåller snabbt och väl utfört
arbete om Ni anlitar vår
reparationstjänst.

Vet Ni att:

Norrköpings Trottoarplattfabrik

tillverkar de över hela landet efterfrågade
NORRKÖPINGSPLATTORNA

Norrköpings Slaggplattfabrik

tillverkar slaggbetongplattor
och licenstillverkar VIBRO-BLOCK
bolaget driver två grusgropar med mo-
dernaste maskinuppsättning

vi dessutom bedriva åkeri o. spedition med
egen bensinmack

Ring:

Namnänrop "Vedcentralen" Norrköping

INNEHÅLL:

REINIUS, LEIF: *Villor*. Byggmästaren 28 (1949) nr 1 sid. 1.

Kort inledande artikel till två nummer om villor. Några reflexioner kring villaritande och villabyggande.

DK 728.37

LIND, SVEN IVAR: *Villa i Kevinge*. Byggmästaren 28 (1949) nr 1 sid. 2—11.
Ritningar, fotografier och beskrivning av egen villa.

DK 728.37

SCHMALENSEE, ARTUR: *Villa i Saltsjöbaden*. Byggmästaren 28 (1949) nr 1 sid. 12—16.

Ritningar, fotografier och beskrivning av egen villa.

DK 728.37

"Förskolor och daghem"

HSB:s Byggnadstekniska utredningar nr 6

Resultat av undersökningar angående en lämplig planläggning, utformning och inredning av barnstugor, utförda av arkitekt SAR Yngve Alwå.

Sändes portofritt om kr. 3:— insl. t. på värt.

Postgiro Nr 3124

BYGGMÄSTAREN

KUNGSGATAN 32, STOCKHOLM
Postgiro nr 3124

TAVLINGAR

Uppgift	Inlämnings-tid	Se Bygg-mästaren
Medborgarhus och teater i Falköping	2. 3. 1949	Nr 16 s. XIII
Österleden i Stockholm ..	1. 4. 1949	Nr 2 s. III
Ålderdomshem i Umeå ..	1. 4. 1949	Nr 18 s. VI
Samrealskola m. m. i Säter	2. 5. 1949	Nr 21 s. XVI
Ålderdomshem i två storleksklasser	15. 6. 1949	Nr 24 s. XIII

Lämna reproduktionsdugliga tävlingsritningar!

FÖRENINGSMEDDELANDEN

Stockholms Byggnadsförening

Stockholms byggnadsförening höll sitt första sammanträde för året den 12 januari 1949. Som huvudpunkt på programmet var upptaget en exposé över nyheter inom husbyggnadsfacket.

Professor John Rydberg berättade om *Nyheter inom ventilationstekniken* samt redogjorde därvid för en undersökning av ventilationens storlek i bortåt 2000 rum i ett hundratal fastigheter i Stockholm. Mätningarna har tillgått så att man släppt ut små kvantiteter vätgas i mättrummet och sedan har med ett specialkonstruerat instrument konstaterats, hur snabbt vätgasen ventilerats bort. Såväl rum med naturlig ventilation som sådana med mekanisk ventilation har undersökts. Även olika system för utsugning — dels det äldsta systemet med en kanal från varje rum och dels centraliserad ventilation, varvid ett par rum ventilerats genom en kanal i kök eller badrum — har varit föremål för mätningar. Bland resultaten av mätningarna kan nämnas, att de båda systemen med en pipa för varje rum och centraliserad utsugning i stort sett visat sig ganska jämbördiga. En svaghet med det sistnämnda systemet är dock att vid för långa luftvägar, t. ex. genom dörrspringor, luftomsättningen sjunker. En jämförelse mellan ventilationen i villor och i hyreshus har visat, att man i de förstnämnda kan få lika god ventilation utan särskilda anordningar som i de sistnämnda med utsugningskanaler. En sammanställning av mätvärdena ger som resultat att man vid ventilation med självdrag får luftomsättningen 0,8 gånger per timme utan friskluftsintag och 1,2 för rum med friskluftsintag. Vid mekanisk ventilation är motsvarande siffror 1,0 och 1,8. Medeltalet för rum som saknar ventilationsanordningar är 0,49. För byggnader med självdragsventilation minskar effekten sommartid, då man inte har någon temperaturdifferens mellan rumsluften och yterluften. Även en ganska svag vind över byggnaden ger dock en icke oväsentlig luftomsättning.

För *Senaste rön inom byggnadsforskningen* redogjorde civilingenjör Boris Blomgren. Bl. a. omnämndes de ingående undersökningar civilingenjör Bengt Norén utfört rörande träförband med bultar och mellanläggsbrickor. Med ledning av de utförda provningarna samt efter teoretiska utredningar har dimensioneringstabeller för dylika förband kunnat uppställas.

Inom produktionstekniken har civilingenjör Mejse Jacobsson utfört en undersökning rörande träförbrukningen i stenhus. Därvid har han kommit fram till det resultatet, att det i södra Sverige för formar, ställningar och andra hjälpanordningar går åt hälften så mycket virke som i de mellersta delarna av landet. Orsaken härtill är bl. a. god planering av arbetsoperationerna och att man använder på förhand tillverkade hjälpanordningar.

Professor Hjalmar Granholm har låtit uppföra ett provhus med särskilt virkesbesparande konstruktion. Vågararna består av ett utvändigt och ett invändigt ca 2 cm tjockt putsskikt, armerat med galvaniserat kycklingnät. Näten sitter fästade på en regelstomme av trä. Väggen är isolerad med högvärdig isolering av mineralull.

Aktuella arbetstekniska problem var titeln på det anförande civilingenjör Sture Haag höll. Nya arbetsmetoder inom byggnadsindustrin är relativt sällsynta. Åtskilliga av de metoder vi nu använder har inte förändrats i princip, även om man går flera tusen år tillbaka i tiden. Ifråga om byggnadsindustrins rationalisering återstår säkerligen ännu mycket att göra trots att en hel del arbete nedlagts därpå. Ur social synpunkt är det synnerligen önskvärt med bra och billiga och framför allt rymliga bostäder. Konfektionsindustrin har möjliggjort att kläder kan säljas till för de flesta överkomligt pris. Om bostadsproduktionens framställningskostnader skall kunna väsentligt sänkas, är den typ av rationalisering, som genomförs inom t. ex. konfektionsindustrin ofrånkomlig. Svårigheterna härvidlag är emellertid många: Byggnadsproduktionen är i stor utsträckning beroende av väder och vind. Massproduktion kan endast delvis tillämpas. Arbetsplatserna varierar, vilket ger hela yrket en vandringskaraktär.

Frågan om rationalisering av arbetstekniken inom byggnadsindustrin kan indelas i fyra grupper, nämligen administrativa problem, människans insats, människans hjälpmedel samt forskning. Till de administrativa problemen hör många rena ordningsfrågor — arbetsplanering, fullständiga och i tid färdiga ritningar och beskrivningar, bokföring och statistik m. m. — som ganska lätt kan lösas. Skötseln av den arbetande människan har hittills ofta försummats. Arbetspsykologien har större betydelse än man i allmänhet tror och trivselen på en arbetsplats

MODERNA KONTORSMÖBLER

FASADER • INREDNINGAR
PANELARBETEN • DISKAR
VÄNTRUMSMÖBLER
STÅLMÖBLER • MÖBLER
FÖR SAMMANTRÄDESRUM

SKANDINAVINDUSTRI A. B.

STOCKHOLM - SMÅLANDSGATAN 2 - TEL. 67 42 11

MALMÖ - DAVIDSHALLSGATAN 15 - TEL. 36 132

GÖTEBORG - ST. BADHUSGATAN 16 - TEL. 13 74 58

KARLSTAD - DROTTNINGGATAN 12 - TEL. 180 00

Gustasten

står i särklass bland inom
landet bearbetad kalksten
för byggnadsändamål

AB Gusta Stenförädlingsverk

BRUNFLO

TEL. 19, 63

Avd. kontor Kungsgat. 15, Stockholm

Tel. 11 66 21, 11 50 68

AXLANDER och ROSELL KONSTRUKTIONSBYRÅ A.-B.

AXEL AXLANDER, Ingeniör

Förut innehavare av Axel Anderssons Konstr.-byrå

AXEL ROSELL, Civilingeniör 1. s. t. f.

Medlem av American Soc. Heat. & Vent. Eng

PLANERING och KONTROLL av ANLÄGGNINGAR
för VÄRME, VENTILATION, LUFTKONDITIONERING,
KYLNING, GAS, VATTEN & AVLOPP, BAD,
ÅNGKÖK & MASKINTVÄTT

STOCKHOLM:

Grevgatan 49

Telefoner 61 46 10, 61 76 60, 67 68 45

Filialer:

KARLSKRONA:

Hantverkaregatan 17 B.

Telefon 5206

ÖREBRO:

Östra Vintergatan 92

Telefon 220 43

Novalit ädelputs

är sammansatt med noggrant hänsyns-
tagande till täthet, hållfasthet och väg-
gens förmåga att »andas».

Novalit

är väderbeständig och underhållsfri och
därför i längden ekonomisk.

Novalit

ger en klar och vacker yta, som förskö-
nar Eder fastighet och dessutom höjer
dess värde.

*Levereras i ett flertal färger. Begär priser
och alla upplysningar från tillverkaren:*

AB REINHOLD RYLANDER

Tel. 274, 3274 och 6774

Jönköping

kan göra underverk. Inte heller arbetsfysiologien får försummas. I fråga om människans hjälpmedel kommer man in på mekanisering av byggnadsindustrin för att avlasta människan tungt och slitsamt kroppsarbete. De elektriska handverktygen, som än så länge är ganska sällsynta, bör uppmärksammas, liksom transportredskapen. Beträffande forskningen, som är i hög grad nödvändig, kommer man inte långt med några hundra tusen kronor i totalt årligt anslag. Även om åtskilliga miljoner kronor om året satsades, skulle detta säkerligen ändå vara väl placerade pengar.

Civilingenjör *Ingvar Karlén* lämnade en redogörelse för *Nya byggnadsmaterial*. På det nya Bonnierhuset, som är en utvändigt lättbetongisolerad betongbyggnad, har fasaderna klätts med tegelstavar, 25 cm långa, 4 cm höga och 3 cm breda, som satts i kalkcementbruk med ca 3 cm liggfogar och 1 cm stötfogar. Fasadbeklädnaden har förankrats med kopparkramlor vid betongstommen. Totalkostnaden för arbete och material har i detta fall beräknats till 41 kronor pr m².

Lättbetongblock för bärande väggar tillverkas nu med en volymvikt av 0,5. Kubhållfastheten för de nya blocken ligger mellan 30—40 kg/cm². Blocken kan i regel användas till en- och tvåvåningshus samt för de två översta våningarna i högre byggnader. Även en ny, bättre värmeisolerande typ av armerade fönsterbalkar av lättbetong förs nu i marknaden.

Stenullsmattor har börjat tillverkas i en ny typ, som inte tarvar någon kringklädnad med papp. Genom särskilda bindemedel kan man få stenullen att sammanhålla och bilda böjliga skivor, vilka är vattenavvisande.

För en *Metod att rationalisera byggandet* redogjorde byggnadsingenjör *Ernst Sund*. Han har vid ett par byggen tillämpat en metod att med tillhjälp av en bockkran utföra flertalet transporter inom byggnadsplatsen. Kranen har en lyftkapacitet på 10 ton. Spännvidden är 14 m och lyfthöjden 12 m. Bjälklagsplattor har tillverkats på marken i element med en maximistorlek av 25 m² och lyfts direkt till sin plats i byggnaden med kranen. Den nya byggnadsmetoden ställer stora krav på ritningar och på planering av arbetet. I vilken omfattning byggnadskostnaderna kan reduceras genom metoden är ännu för tidigt att bestämt säga något om. (Ingenjör Sund kommer att lämna en närmare redogörelse för den nya byggnadsmetoden i ett kommande nummer av Byggmästaren.)

I diskussionen yttrade sig bl. a. byrådirektör *Knut Bildmark*, som ifrågasatte om metoden att klistra fast tegelstavar i fasadputsen verkligen kan anses vara rationell.

Civilingenjör *Mejse Jacobsson* meddelade, att en åtgärd, som kan bidra till minskning av virkesförbrukningen på arbetsplatsen, är att ordna en central uppsägningsplats för allt virke. På så vis kan man bättre ta till vara alla korta virkesbitar.

Arkitekt *Sven Wallander* framhöll, att man i Sverige använder för mycket spik, som förstör virket. Ställningar och andra hjälpkonstruktioner bör kramlas ihop. I fråga om användandet av värmepumpar meddelade arkitekt *Wallander*, att han kommit till det resultatet att den elektriska energien är för dyr här i landet för att metoden skall kunna löna sig.

Anföranden och diskussionsinlägg har upptagits på talupptagningsapparat och kan i stencilerad form rekvideras från Byggnadsföreningens kansli.

Vid sammanträdet beslöt föreningen att införa *inträdesavgift* för nyinvalda medlemmar. Denna avgift, som skall vara lika stor som årsavgiften, tillfaller oavkortad Byggnadsföreningens Jubileumsstiftelse.

G. Er

DIVERSE

"Just nu" — i prenumerationstider

Tidskriften *Byggnadsingenjören* har vårt varma deltagande. Redaktionen måtte ha det svårt. Den inleder årgången med att i kulan höststämning pessimistiskt sucka efter prenumerations-»tian». Måhända riktar sig suckandet till de många, som hugnats med gratisprenumeration av bladet under föregående år och därmed utan egen förskyllan fått tillfälle bidraga till pappersinsamlingen.

Men kanske är den kulna stämningen bara en naturlig dagen-efterreaktion ovanpå den »trivsamma träff med några medelålders byggnadsingenjörer», uppblandade med »fria företagare» utanför yrket men likväl i full besittning av SUNT FÖRNUFT, varom senare talas. I varje fall måste stämningen ha varit hög vid detta symposium, och man har tydligen nått det stadium, då sinnet rinner på och svärden flyger ur skidan. Lyckligtvis brukar ju svärdsseggen i vår civiliserade tid mest riktas mot frånvarande, varigenom blodsutgjutelse effektivt förhindras. Så var även här fallet; en tydligen orepresenterad grupp — arkitekterna — blev illa åtgången av de dråpliga huggen. Hör och häpna: »För närvarande dirigeras byggnadsverksamheten strängt taget av arkitekterna, ett ekonomiskt otänkande släkte av tämligen tveksam praktisk läggning — — —.» Och vems är felet till detta missförhållande? Jo, politikernas!

Vi, som i vår oskuld trott, att politikerna dirigerade både det ena och det andra men alldeles särskilt byggnadsverksamheten, vi får nu höra, att det är arkitekterna, som drar politikerna i ledband!

Tror Byggnadsingenjören själv på sådana sagor? Eller söker den bara reta sin speciella kundkrets till ett uppiggande gruff för att därmed värva prenumeranter eller påskynda inbetalningen av den efterlängtnade tian?

»I spetsen för byggnadsingenjörerna fordras en *kraftkarl*», konstaterar tidningen slutligen. Det ligger någon-ting i tidningens uttalade önskemål, den efterlängtnade kraftkarlen tycks ha en viktig arbetsuppgift uppe på redaktionen.

Och den är brådiskande ty tidningen framhårdar. I sitt tredje nummer påstår den sig ha kastat en brandfackla, det har dock förefallit många ofrivilliga åskådare, som om det snarare vore fråga om smutskastning. Till på köpet riktad mot en nära samarbetande fackmannagrupp. Vidare konstateras behovet av en diskussion »för byggnadsverksamhetens väl och ve» — men inledningen till denna råkade nog inte bli den allra bästa. Skribenten lovar att inte vila på hanen. Allvarligen talat, borde inte någon ta bössan ifrån honom — gärna en kraftkarl.

Hakon Ahlberg

Hälsovårdsstadgan revideras

Inrikesministern har tillkallat sju sakkunniga för att biträda med utredning angående översyn av hälsovårdsstadgan och därmed sammanhängande spörsmål. De tillkallade äro byråchef *Yngve Samuelsson*, ordförande, medicinalrådet *Rolf Bergman*, riksdagsmannen *Eskil Eriksson* i Sandby, hälsovårdsassistent *Willy Jansson*, riksdagsmannen *Gustav Nilsson* i Göingegården, förste provinsialläkare *T. R. Sandqvist* och byggnadsingenjör *Ernst Wohlin*. Till de sakkunnigas sekreterare har förordnats sekreteraren i Stockholms stads hälsovårdsnämnd *Curt Häggmark*. Erforderligt antal experter kommer att knytas till utredningen.

De sakkunniga skola ta upp till behandling frågan om fullständigare och skärpta bestämmelser i hälsovårdsavseende för landsbygden, främst inom områden med tätare bebyggelse. Vidare skall utredas hälsovårdsnämndernas

räkna med fasadtegel . . .

FASADTEGEL

och högporöst bakmurningstegel ger en enkel *konstruktion* med tillfredsställande *isolering* och tillräcklig tillåten *påkänning*.

Däriigenom att k -värdet hos en sådan vägg blir $= 0,86$ tillfredsställes kraven på värmeisolering (Kungl. Byggnadsstyrelsens anvisningar $k = 0,9$).

Däriigenom att den tillåtna belastningen för tegel vol. v. 1,5 är 8,5 kg/kvcm och för tegel vol. v. 1,2/60 är 6,0 kg/kvcm får väggen en tillåten tryckpåkänning om 7,0 kg/kvcm (6,97), vilket är mer än tillräckligt för de flesta hus.

Däriigenom att såväl isolerings- som påkänningskraven fyllas med denna $1\frac{1}{2}$ -stensvägg undvikas alla komplikationer med extra isoleringar och extra konstruktioner och huset blir enkelt att konstruera och billigt att bygga.

**SALA
TEGELBRUKS AB**
ring namnanrop SALATEGEL

KITTFRIA GLASTAK

levereras från lager

**ERNST STRIDS
GLASMÄSTERI**

Trädgårdsgatan 3

Telefon 41 11 40

Svenska Livförsäkringsanstalten

TRYGG

beviljar

INTECKNINGSLÅN

Tel. namnanrop
»Trygg-Atlas»

Engelbrektsplan
STOCKHOLM

Placera

FASTIGHETSFÖRSÄKRINGEN

Brandförsäkringsaktiebolaget

TRYGG

befattning med byggnadstekniska frågor, planering, ledningar och avlopp samt utförande av livsmedelsbutiker. Aktuella äro även frågorna om vatten och is för husbehov, födoämnen och dryckesvaror samt fabriker och näringar, hygienisk kontroll vid anläggning och drift av allmänna bad, särskilt friluftsbad, hälsovårdsnämndens uppgifter samt gränsdragning mellan arbetarskyddslagens och hälsovårdsstadgans tillämpningsområden.

I samband med behandlingen av hälsovårdsstadgans byggnadstekniska bestämmelser och föreskrifter rörande bostäder skall prövas huruvida ej dessa regler böra överflyttas till byggnadsstadgan eller byggnadsstyrelsens anvisningar till denna. De sakkunniga skola bedriva sitt arbete så att den nya stadgan kan börja tillämpas samtidigt med att den nya kommunindelningen genomföres.

Kompendium i detaljkalkylering för husbyggnad

Statens Hantverksinstituts förlag har utgivit ett kompendium i Detaljkalkylering för husbyggnad. Kompendiet är utarbetat av byråingenjör Helge Söderberg, som är lärare vid institutets kurser i byggnadskostnadsberäkning. Kompendiet betingar ett pris av 10:— kr. för kursdeltagare vid SHI, övriga erlärger 15:— kr.

Geografisk decentralisering och lokal centralisering av byggnadsfrågorna

Här nedan återges ett inlägg i debatten om byggrånglet, författat av arkitekt SAR Gunnar Lindman och civilingenjör SVR Erik Thyreen inom en kommitté i Malmö, vilket framfördes vid informations- och decentraliseringsmötet i Stockholm den 21 oktober 1948.

Nedanstående synpunkter på de administrativa byggnadsproblemen och främst decentraliseringen har utarbetats av en kommitté med representanter för Skånska ingenjörsklubben, Södra Sveriges Byggnadstekniska Samfund, Arkitektföreningen för Södra Sverige och Malmö Byggmästarförening. Vid några av kommitténs sammanträden har även representanter för byggnadsfackföreningarna i Malmö och Lund deltagit.

De frågor, som berör det s. k. krånglet inom byggnadsverksamheten, kan angripas på olika sätt. Man kan söka nå en förenkling av krånglet genom en förenkling och samordning av lagstiftningen. En omarbetning av blanketter och blankettsystem är en detalj, som kan ge ett visst resultat osv. Men för de byggnadsfackmän, som är bosatta långt från huvudstaden, har det blivit allt mera klart, att decentraliseringsproblemet intar en central plats i hela frågekomplexet. Det har därför också varit naturligt för oss att främst söka angripa problemet genom att söka undersöka förutsättningarna och målet för en decentralisering.

Ger man sig in på att diskutera dessa problem, kommer man emellertid att finna, att man knappast kan diskutera decentraliseringsproblemen utan att samtidigt diskutera organisationen av hela den statliga och kommunala förvaltningen av byggnadsverksamheten. För att inte enbart komma med en negativ kritik av vad vi anser vara brister, utan även med positiva förslag om hur vi anser, att dessa brister skall kunna avhjälpas, har därför vi blivit tvungna att flyktigt skissera en framtida statlig och kommunal organisation. Vi har därför givetvis varit fullt medvetna om, att denna skiss inte på något sätt kan göra anspråk på att vara fullständig. Vi är även medvetna om, att den i dag kanske kan te sig som en utopi, men vi har trots detta ansett det väsentligt att söka se frågorna i ett större

framtida sammanhang, därför att de reformer, som är mest aktuella, och som omedelbart kan genomföras, måste inordnas i ett sådant större sammanhang. Vi kan nog i samband härmed också säga, att vi är förvånade över att ett flertal kungliga kommittéer tillsatts för att utreda vissa administrativa detaljer, innan en allmän översyn och målsättning för administrationen i dess helhet föreligger.

A. Huvudprincip.

Huvudprinciperna i detta vårt förslag är i största korthet:

1) En geografisk decentralisering av beslutanderätten i byggnads- och stadsplaneärenden.

2) De byggande skall ha att göra med så få olika myndigheter som möjligt. Det sista innebär bland annat en decentralisering inom kommunerna av den beslutanderätt, som nu ligger på ett flertal nämnder och styrelser. Med andra ord: *Huvudprincipen är en geografisk decentralisering och en lokal centralisering.*

Decentraliseringens förutsättningar.

1) Centralorgan.

Som bekant handläggas byggnadsärenden i dag inte endast av ett flertal lokala organ, länsorgan och flera ämbetsverk utan också av olika departement. Detta system medför utan tvivel dels mycket dubbelarbete, dels att de olika myndigheterna i vissa fall ha olika uppfattning och fatta olika beslut. I sin tur medför detta osäkerhet och krångel för byggnadsverksamheten. Beträffande departementen förefaller det sålunda egendomligt, att ett departement, nämligen socialdepartementet och den där under sorterande bostadsstyrelsen huvudsakligen granskar byggnadsärenden ur ekonomisk synpunkt, under det att kommunikationsdepartementet och den därunder sorterande byggnadsstyrelsen granskar ärendena bland annat även ur kulturell och estetisk synpunkt. *Ett byggnadsobjekt, vare sig det är ett hus eller en stadsplan, är dock i ekonomiskt, tekniskt och estetiskt avseende en odelbar enhet och måste vid det definitiva beslutet behandlas som en sådan.*

Landshövding Thomson har vid denna konferens påtalat, att exempelvis byggnadsstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen kan komma att lägga helt olika synpunkter på samhällsbyggnadsfrågorna. En rationalisering av administrationen kräver sålunda i första hand en »centralisering i toppen», det vill säga, att alla byggnads- och stadsplaneärenden handläggas inom ett och samma departement, kanske ett särskilt byggnadsdepartement.

Ett annat exempel på den dualism och det krångel, som uppstår genom att olika departement handlägger ärendena är följande:

En industri, som tillverkar för landets försörjning betydelsefulla produkter, erhöi i våras av Kungl. Maj:t genom byggnadsberedningen byggnadstillstånd till en kontors- och laboratoriebyggnad. Industrin har sedan i vanlig ordning sökt byggnadslov. Det visar sig då, att fastigheten är belägen inom område, där det råder förbud mot tätbebyggelse. Industrin har med anledning härav begärt dispens hos länsstyrelsen. Länsstyrelsen har emellertid sannolikt på mycket goda grunder avslagit denna dispensansökan. Industrin har nu hos Kungl. Maj:t överklagat länsstyrelsens beslut. Kungl. Maj:t har ännu icke avgjort ärendet. Oavsett hur detta avgörande kommer att bli kan man fråga: »Vad är det för anledning för Kungl. Maj:t att bevilja byggnadstillstånd, om inte Kungl. Maj:t är beredd att bevilja i övrigt erforderliga dispenser, och varför kan inte dessa ärenden avgöras på en och samma gång av en och samma instans?»

Ur decentraliseringssynpunkt är frågan om »en centralisering i toppen» betydelsefull, därför att den sannolikt är den första förutsättningen för en radikal decentralise-

**SVERIGES KONSULTERANDE
VÄRME- OCH SANITETSINGENIÖRERS FÖRENING SKVS**

Lagerlöfsgatan 8 • Stockholm • Tel. 52 08 50

Föreningens ändamål är att främja och utveckla den konsulterande ingenjörssamheten inom värme-, ventilations- och sanitetstekniken i Sverige för att därigenom tillgodose det allmännas behov av kunniga och opartiska tekniska rådgivare.

GÖTEBORG

Ahlén, Filip, Ing.-byrå, Postgatan 2

Tel. 11 30 52, 13 47 45

Bresky, Bernh., Ing.-byrå, Kungsgatan 46

Tel. 13 95 13, 13 95 16

Fagerström, W., Kons. Ing.-byrå A.-B.,

V. Hamngatan 2. Tel. 13 07 15

Theorell, Hugo, Ing.-byrå, A.-B., V. Hamngatan 11

Tel. 17 50 30

MALMÖ

Österberg, J., Ing.-byrå, Kompanigatan 4

Tel. 102 34, 267 54

STOCKHOLM

Bergströms Ing.-byrå & C:o, Kungsbroplan 2

Tel. 52 05 60

Dahlgren, Wilh., Konstr.-byrå, A.-B., Hamngatan 24

Tel. 10 12 84

Eklund, Karl G., Ing.-byrå, Brunkebergstorg 15

Tel. 10 27 13, 10 27 14

Eriksson, Helge, Konstr.-byrå, Drottninggatan 14

Tel. 11 29 50, 11 89 50

Haijlen, Alfred, Kons. Ing.-byrå, Kungsgatan 39

Tel. 20 42 96

Hellström, Jacob, Ing.-byrå, St. Nygatan 25

Tel. 21 53 92

STOCKHOLM (forts.)

Konstruktionsbyrån, D. A. Carlsson,

Drottninggatan 114. Tel. 31 15 28

Larsson, Ragnar, Konstr.-byrå, Birger Jarlsgat. 31

Tel. 10 08 33, 20 23 42

Nyman, Martin, Konstr.-byrå, Vidargatan 7

Tel. 30 02 42

Petersson, Paul, Konstr.-byrå, Vasagatan 7

Tel. 11 29 74

Rudgren, Knut, Konstr.-byrå, Birger Jarlsgatan 36

Tel. 11 79 19

Runefelt, Elis, Ing.-byrå AB, Sturegatan 10

Tel. 61 62 24, 61 62 84

Rörtekniska Byrån A.-B., N. Mälarstrand 24

Tel. 52 44 44, 52 44 45

Theorell, Hugo, Ing.-byrå A.-B., Lagerlöfsgatan 8

Tel. 52 08 50

Tysklind, Sven, Konstr.-byrå, Hamngatan 22 A

Tel. 10 39 98, 11 49 98

Ullman, Bengt, Konstr.-byrå, Sveavägen 98

Tel. 33 37 44, 33 38 44

SUNDSVALL

Sten Olssons Ing.-byrå, Storgatan 26

Tel. 51 54, 51 38

UMEÅ

Larsson, Sixten, Konstr.-byrå, Kungsgatan 66

Tel. 17 72

Bundna primärlån

å fastigheter, huvudsakligen avsedda för bostadsändamål eller till affärslokaler och belägna i städer och vissa stadsliknande samhällen, tillhandahållas av de till

KONUNGARIKET SVERIGES STADSHYPOTEKSKASSA
anslutna STADSHYPOTEKSFÖRENINGARNA

Bundna sekundärlån

å fastigheter, huvudsakligen avsedda för bostadsändamål eller till affärslokaler och belägna i städer och vissa stadsliknande samhällen, tillhandahållas av de till

SVENSKA BOSTADSKREDITKASSAN *anslutna*
BOSTADSKREDITFÖRENINGARNA

ring. Denna fordrar nämligen att klara och enhetliga, ibland brådskande direktiv lämnas till de lokala organen eller länsorganen, och detta torde icke kunna ske med den nuvarande splittrade centralorganisationen.

En centralisering i toppen skulle naturligtvis även medföra andra fördelar. Behovet av en samordning av lagar, förordningar och bestämmelser har ju tidigare dokumenterats, och det har ju också meddelats, att en sådan pågår. Men behovet av en sådan samordning kommer att finnas kvar även i framtiden för de nya lagar och förordningar, som då visar sig erforderliga. Det synes då naturligt, att dessa samordningsfrågor sköts av ett enda centralt organ.

För närvarande tillämpas på grund av krisförhållanden ett visst kvotsystem för byggnadstillstånd för bostadsbyggnader. Fördelningen av kvoter till länsorgan och kommuner bör enligt vår huvudprincip åvila samma departement, som har hand om övriga byggnadsärenden. Vi vill i samband härmed ifrågasätta, om inte ett kvotsystem anknutet till byggnadskostnaderna även kunde tillämpas för andra byggnader än för bostäder och då särskilt för de mindre, lokalt betingade industrierna. Kvoten skulle på samma sätt som vid bostadsbyggandet fördelas från central myndighet och tillståndsgivningen överföras på länsorganen. För de större riksviktiga industrierna måste däremot tillstånden sannolikt allttjämt lämnas centralt.

Den statliga byggnadsforskningen och den statliga materialprovningen och klassificeringen bör slutligen sortera under detta departement.

2) Länsorgan.

Den decentralisering av beslutanderätten, som tidigare angivits, innebär att beslutanderätten överföres från de centrala myndigheterna i Stockholm till länsorgan. Den andra förutsättningen för decentraliseringen är sålunda beslutsmässiga länsorgan. Detta bör bestå av ett »länsråd» med representanter för länsarbetsnämnd, länsbostadsnämnd, länsarkitekt, distriktsingenjör, vägdirektör, överlantmätare samt erforderlig juridisk personal. Detta organ bör ha befogenhet att avgöra alla stadsplaneärenden, bevilja byggnadstillstånd inom ramen för fastställda kvoter och bidrag till bostadsproduktionen. Ritningar skall aldrig behöva sändas längre än till länsorganet.

För att detta organ skall kunna givas beslutanderätt fordras det naturligtvis, att tjänstemännen äro högt kvalificerade. Vi är av den uppfattningen, att flertalet länsstyrelser numera har tillgång till tillräckligt kvalificerade tjänstemän. Skulle detta dock icke vara fallet i alla län, bör dock decentraliseringen genomföras i de län, till vilka kompetent personal kan erhållas och organisationen sedan successivt utbyggas. Och även om sådan organisationsform skulle innebära en viss ökning av tjänstemännen i länen, skulle den å andra sidan medföra en väsentlig minskning av de centrala ämbetsverkens arbetsbörda och därmed också en reduktion av dess tjänstemannakårer.

3) Kommunala organ.

Enligt principen att den byggande skall ha med så få myndigheter som möjligt att göra bör en omorganisation ske av de kommunala byggnadsorganen syftande till att om möjligt söka erhålla ett enda organ, som äger att fatta beslut angående byggnadsärenden. Detta beslut skall ersätta alla de olika beslut, som nu fattas av byggnadsnämnd, drätselkammare, hälsovårdsnämnd, civilförsvarschef, brandchef, yrkesinspektör, vatten- och avloppsverk, polis m. fl. Detta innebär givetvis en genomgripande omorganisation av den kommunala byggnadsadministrationen. Det behöver dock icke innebära någon ansvällning av administrationsapparaten, då erforderligt antal kommunala förtroendemän och tjänstemän redan finnes i flertalet kommuner. Det gäller endast att placera om dem.

Det kommunala byggnadsorganet bör också handha all erforderlig kontroll av byggnadsverksamheten, varigenom kontrollen, som för närvarande är fördelad på ett flertal myndigheter och ombesörjes av ett flertal olika personer, skulle kunna väsentligt förenklas och förbilligas. Ett par exempel:

Kan icke den person, som har att granska ritningarna med hänsyn till byggnadsstadgans bestämmelser om att köket skall vara sju kvadratmeter, samtidigt mäta upp, att köket innehåller de tio kvadratmeter som kräves för att statligt tertiärlån skall erhållas? Måste det vara olika personer? — Är det verkligen inte möjligt för den kontrollant, som skall kontrollera ett trapphus ur allmän byggnadsteknisk synpunkt, att också kontrollera det sopnedkast, som sitter i detta trapphus? Måste hälsovårdsnämnden ha en särskild kontrollant för detta? — Såsom ett exempel på den byråkratisering, som pågår inom kommunerna vill vi också citera ett brev från en yrkesinspektör till en stadsarkitekt:

»I ett av herr stadsarkitekten utfärdat p. m. för ansökningar om byggnadslov hos byggnadsnämnden förekommer i punkt 4 uppgifter, om vilka byggnadsärenden, som fordra yttranden från yrkesinspektören. Bland sådana ärenden framhållas fabriks- och verkstadsanläggningar, vari selsättas mer än 4 personer, samt fabriks- och verkstadslokaler, vari förekomma lättantändliga eller hälsovådliga material. Med anledning härav får yrkesinspektören härmed meddela, att arbetsskyddslagens bestämmelser gälla, och att yrkesinspektionen här att utöva tillsyn över denna lags tillämpning på varje arbetsplats, där minst en arbetare är anställd. Med arbetare förstås enligt samma lag envar, som har utfört arbete för annans räkning av vad slags arbete detta än må vara. Inom industrins tillämpningsområde faller således utom arbetslokaler för industri, hantverk och handel även kontorslokaler, förråd, lager, garage, pannrum samt även andra av rörelsen använda lokaler, vari arbete av något slag utföres. Även hyreshus räknas som rörelse i lagens mening.»

C. Decentraliseringens mål.

1) Förenkling.

Det torde vara fullt klart, att om en omorganisation efter här angivna riktlinjer skulle komma till stånd, skulle detta i första hand innebära en förenkling av byggnadsärendena till fördel inte endast för byggnadsföretagarna själva, utan även för själva byggnadsverksamheten som sådan. Den stab av tjänstemän, som företagarna nu måste anställa för att sköta expeditionsärenden och för att diskutera med olika myndigheter, skulle kunna nedbringas och deras arbetskraft utnyttjas i den produktiva verksamheten. Vi har också påvisat de fördelar en omorganisation efter angivna riktlinjer skulle innebära för en förenkling och besparing av den statliga och kommunala kontrollverksamheten.

2) Hänsynstagande till lokala förhållanden.

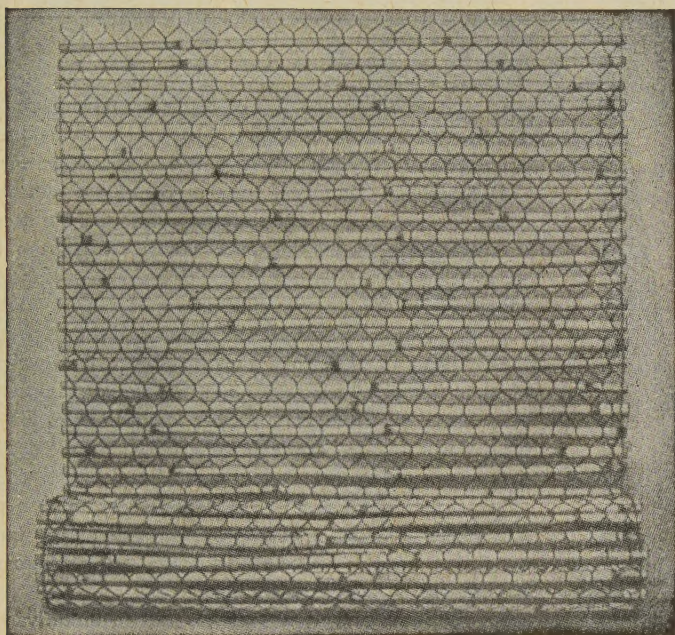
En viss standardisering av många detaljföreskrifter angående ett bygges utförande är säkerligen behövlig. Detta har redan skett för vissa byggnadskonstruktioner genom den nya byggnadsstadgan och byggnadsstyrelsens anvisningar. En ytterligare översyn av bl. a. föreskrifterna för rörinstallationer och elinstallationer är dock önskvärd. Detta illustreras av följande exempel:

I Göteborg får man inte koppla grenrören till en rörstam i samma plan, utan de skall sättas under varandra. I Malmö m. fl. platser får däremot flera rör i samma plan kopplas på stammen. I praktiken medför det, att de i Göteborg i vissa fall måste bli flera stammar, för att man skall få plats med grenrörskoppling.

Men även om alltså en standardisering av detaljerna såväl beträffande föreskrifter som konstruktioner är

Armeringsmattan "IDEAL"

borgar för kvalitet och ekonomi

- 1** IDEAL ett förstklassigt fabrikat tillverkat av galvaniserad trådduk med 1" maskor och grova vassrör.
- 2** IDEAL förhindrar sprickbildning, ty trådnätet ligger inuti putsbruket och armerar putsen.
- 3** IDEAL är ekonomisk, då den inbesparar dyrbara reparationskostnader.

IDEAL finnes till påseende hos BYGG-TJÄNST, Kungsgatan 32 och till salu hos byggnadsmaterialaffärer, järnhandlare eller Stockholms Reveteringsfabrik.

GIPSI Byggnadsplattan

Med alla fördelar

GIPSI 13 mm svensk brandhärdig byggnadsplatta som ersätter såväl rörning som puts. Provad av Stockholms Stads Byggnadsnämnd och Statens Materialprovningsanstalt enligt biografförordningen § 2 mom. 2 och godkänd som brandhärdig beklädnad.

STOCKHOLMS REVETERINGSFABRIK

K. M. JOHANSSON - NORRTULLSGATAN 34, STOCKHOLM - TEL. 33 27 05, 33 45 19

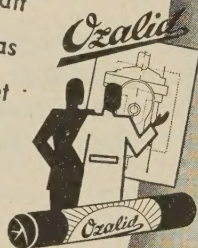

OZALID-

kopian är positiv. Den är okänslig för kalk och cement, oljor och vatten. Den ligger alltid plan och kan arkiveras under många år utan att bilden förlorar sin skärpa.

Övertyga Eder därför om att Edra kopior alltid utföras på ljuskopieringspapperet

OZALID

Tillverkare:

A.-B. OZALIDKOMPANIET, Göteborg

Representanter:

För Stockholm med omgivning:

AKTIEBOLAGET VITKOPIA

Stockholm Telefon växel 23 14 25

Del av mellersta Sverige samt Norrland:

A.-B. ADOLF JOHNSON & Co.

Stockholm Telefon växel 23 47 50

Västra och mellersta Sverige samt Värmland:

A.-B. HENRIK JOHNSON & Co.

Göteborg Telefon 11 05 03

Skåne och Blekinge:

IDEALKOPIA

Malmö Telefon 236 19

CIVILINGENJÖRER

Härmed kungöres följande befattningar hos Kungl. byggnadsstyrelsen till ansökan lediga:

en befattning i lönegrad Ce 30 såsom förste byråingenjör och föreståndare för byggnadsstyrelsens avdelning för byggnadsarbeten i egen regi

en befattning i lönegrad Ce 30 såsom förste byråingenjör och föreståndare för byggnadsstyrelsens entreprenadavdelning.

Sökande till dessa befattningar bör hava avlagt examen vid teknisk högskola samt förvärvat ingående praktisk erfarenhet inom byggnadsområdet. Sökande har att senast den 16 februari 1949 till byggnadsstyrelsen inkomma med till styrelsen ställd ansökning, åtföljd av åldersbetyg, styrkt meritförteckning och de övriga handlingar sökande önskar åberopa. Stockholm den 25 jan. 1949.

KUNGL. BYGGNADSSTYRELSEN

lämplig, är det å andra sidan påtagligt, att en standardisering av byggnaderna i dess helhet inte kan vara lämpligt med hänsyn till de högst olika lokala förutsättningar, som gäller för byggnadsverksamheten inom Sverige.

Detta gäller både med hänsyn till klimat och terräng men även med hänsyn till olika bostadsvanor. En decentralisering skulle kunna medföra, att större hänsyn kunde tagas till motiverade lokalönskemål än som för närvarande är fallet.

3) Fördelningen över landet av kvalificerade fackmän.

Den nuvarande centrala organisationen har medfört att fackmän av olika art i stor utsträckning kommit att bosätta sig i huvudstaden. För den rationella lösningen av byggnadsproblemen är det emellertid av största vikt, att det finnes organ med kvalificerade fackmän i närheten av de orter, där den större byggnadsverksamheten pågår. En decentralisering skulle med stor sannolikhet medföra att fackmännen i större utsträckning än nu komma att bosätta sig utanför Stockholm.

4) Uppammandet av ansvarskänsla och initiativanda.

Den kanske väsentligaste psykologiska nackdelen med nuvarande centralsystem torde vara, att den avtrubbar ansvarskänslan och initiativkraften hos lokala byggnadsföretagare och kanske i viss mån även hos lokala myndigheter och tjänstemän. I längden innebär detta utan tvivel en stor risk för att vår byggnadsverksamhet i kvalitativt avseende kommer att stanna på den ståndpunkt vi nu har. Om en decentralisering kommer till stånd, om lokala förhållanden kan vinna beaktande och lokala företagare och myndigheter får rätt att ta ansvar, då finns det större förutsättningar för en successivt förbättrad byggnadsproduktion.

Dipl. BYGGNADSTEKNIKER

Ung schweizare, konstnärligt begåvad, förtrogen med alla slags byggnadsarbeten, spec. träkonstruktioner, kunnig i tyska, franska och italienska, söker intressant, självständig plats på arkitektkontor eller andra svenska industriars byggnadskontor. Svar till "Z. M. 4115", Mosse-Annoncen, Zürich 23, Schweiz.

För bebyggelseplaneringen i Hallands län finnes plats å länsarkitektkontoret i Halmstad för en

ARKITEKT

kvalificerad att självständigt utföra planarbeten. Lön upp till 1.000 kr/mån. Tel. "Länsstyrelsen".

REDAKTÖRER:

Arkitekt SAR Leif Reinius
Civilingenjör SVR Gunnar Essunger

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Harry Bernhard
Hilmer J. Danielsson
Bengt Gate
Torbjörn Olsson
Yngve Steen
Tore Webjörn

PRENUMERATIONSPRISER FÖR HELÅR

	Sverige	Danmark Finland Norge	Övriga Utlandet
Endast lösnummer	20:—	22:—	26:—
Lösnummer + klotpärm ..	23:—	—	—
Lösnummer + halvår.pärm	27: 50	—	—
Lösnummer + bundet ex. i klotband	30:—	33: 50	40:—
Lösnummer + bundet ex. i halvår.band	37:—	40:—	47:—

REDAKTIONSSEKRETERARE:

Fil. mag. Inga Mari Lönnroth

REDAKTIONSOMBUD:

Victor Bährner, Malmö
Ossian Lindqvist, Malmö
Owe Svärd, Göteborg
Gunnar Hoving, Göteborg

Ansvarig utgivare:
Arkitekt SAR Moje Bergström

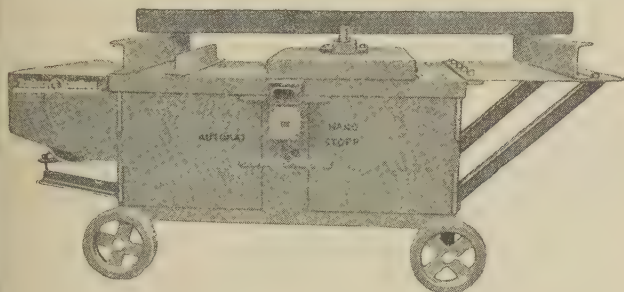
I tidskriften gjorda uttalanden stå för författarnas räkning och äro endast om så anges att anse som uttryck för ståndpunktstagande av någon av de föreningar, som utge tidskr.

Tornborg Lundberg

TELEFON: NAMNANROP ÅRSTADALSHAMNEN. STOCKHOLM 9

Sala Maskinfabrik — Gullbergs Maskinfabrik, Lindås.

Kontor, Mek. Verkstad och Lager, Årstadalshamnen

Transportabla BOCKNINGSMASKINER med elektrisk motor

Bockar rundjárn upp till 40 mm.

147

GAVLEVERKENS

GASSPISAR - VEDSPISAR - VATTENVÄRMARE
ELSPISAR

i modernaste konstruktion och arkitektur

Tackjärnsgjuteri - Modellverkstad

Mekanisk verkstad - Emaljverk

Upplysningar angående våra tillverkningar, kataloger och prisuppgifter lämnas på begäran

AKTIEBOLAGET GAVLEVERKEN

GÄVLE - Tel. 43, 36 43, 43 43 (växel)

GÖTAVVERKENS

FERRO

fönster

Ensamförsäljare: Götaverkens fönsteragentur, Claës Kreüger, Sthlm.

- Villor. Byggmästaren 28 (1949) nr 2 sid. 17—44.
 Arkitekt SAR CARL-AXEL ACKING: *Egen villa i Djursholm*. Sid. 17—21.
 HESSELGREN, SVEN: *Egen villa i Djursholm*. Sid. 22—25.
 Arkitekt SAR HANS ÅKERBLAD: *Egen villa i Djursholm*. Sid. 26—27.
 Arkitekt SAR DAVID HELLDÉN: *Villa och ateljé i Saltsjöbaden för skulptören Edwin Öhrström*. Sid. 28—31.
 Arkitekt SAR GUNNAR JACOBSON: *Egen villa på Lidingö*. Sid. 32—34.
 Arkitekt SAR STIG ANCKER, BENGT GATE och STEN LINDEGREN: *Villa på Lidingö för direktör Harald Rosenberg*. Sid. 35—37.
 Arkitekt SAR LENNART THAM: *Villa i Malmö för civilingenjör Hans Murray*. Sid. 38—41.
 Arkitekt MAA ARNE JACOBSEN: *Sommarvilla i Arild för dr Vibeke Fabricius Hansen och dr Vagn Zahle*. Sid. 42—44.

TÄVLINGAR

Uppgift	Inlämnings-tid	Se Byggmästaren
Medborgarhus och teater i Falköping	2. 3. 1949	Nr 16 s. XIII
Österleden i Stockholm ..	1. 4. 1949	Nr 2 s. III
Ålderdomshem i Umeå ..	1. 4. 1949	Nr 18 s. VI
Samrealskola m. m. i Säter	2. 5. 1949	Nr 21 s. XVI
Ålderdomshem i två storleksskolor	15. 6. 1949	Nr 24 s. XIII
Bostadsområde vid Yxhult	15. 9. 1949	Nr 2 s. VII

Lämna reproduktionsdugliga tävlingsritningar!

22 förslag

ha inlämnats till tävlingen om stadsplan för Västra Frölunda i Göteborg. Tävlingen beräknas vara avgjord i maj.

DIVERSE.

Anvisningarna till byggnadsstadgan omarbetas

Anvisningarna till byggnadsstadgan äro för närvarande föremål för omarbetning inom byggnadsstyrelsen. I anledning därav har styrelsen, efter bemyndigande av Kungl. Maj:t, tillkallat följande sakkunniga, med vilka samråd i berörda frågor kommer att äga rum:

civilingenjören Lennart Backmark, Stockholm,
 drätselldirektören Harald Bengtsson, Umeå,
 arkitekten Moje Bergström, Stockholm,
 fil. mag. fru Carin Boalt, Stockholm,
 överingenjören Gunnar Chatillon-Winbergh, Djursholm,
 byggmästaren Anders Diös, Uppsala,
 professorn Gunnar Fischer, Stockholm,
 civilingenjören G. Henry Hansson, Göteborg,
 professorn Nils Hast, Stockholm,
 byggnadsingenjören Nils Nessen, Stockholm,
 stadsarkitekten Carl-Axel Stoltz, Malmö,
 civilingenjören Evert Stokirk, Stockholm, samt
 stadsarkitekten Gunnar Wetterling, Stockholm.

Amerikanska anvisningar för betonggjutning vintertid

American Concrete Institute har utarbetat ett förslag till rekommendationer för betonggjutning vintertid, som är publicerat i *Journal of the American Concrete Institute*, vol. 19 no 4, December 1947. Dessa rekommendationer äro numera intagna i ACI Standards — 1948. I sammandrag skall här återges de föreslagna anvisningarna för byggnader, beläggningar och andra tunna konstruktioner. I den amerikanska texten är temperaturen angiven i jämsna tiotal grader Fahrenheit. Dessa avrundade värden äro här direkt omräknade till Celsiusskalan.

Vid vilken temperatur erfordras skydd?

Vid kall väderlek skall planläggningen av betonggjutning göras med särskild omsorg. Material och erforderlig specialutrustning skall finnas på arbetsplatsen, innan de låga temperaturerna uppträder.

Njutkommen.

Ekonomisk storlek för panncentraler

av

John Rydberg

HSB:s Byggnadstekniska utredningar nr 7

Sändes portofritt om kr. 3: — insättes på vårt

Postgiro nr 31 24

BYGGMÄSTAREN
 KUNGSGATAN 32, STOCKHOLM

Då lufttemperaturen kan väntas gå ned under $+4,5^{\circ}\text{C}$ under 24-timmarsperioden närmast efter betonggjutningen eller -1°C under de följande 6 dygnen, böra skyddsåtgärder vidtagas.

Uppvärmning av material.

Vid lufttemperaturer ned till -1°C bör vattnet värmas, så att betongen i blandaren får en temperatur av $+10$ till $+27^{\circ}\text{C}$. Vid småarbeten (mindre än 50 m^3) må betongen värmas direkt i blandaren.

Vid lufttemperaturer mellan -1 och -18°C bör såväl vatten som sand värmas, så att betongen i blandaren får en temperatur av $+10$ till $+32^{\circ}\text{C}$. Stenmaterialet får inte vara sammanfruset till klumpar.

Vid lufttemperaturer lägre än -18°C bör såväl vatten som sand- och stenmaterial värmas, så att betongen i blandaren får en temperatur av $+10$ till $+32^{\circ}\text{C}$.

Sådana anordningar skall vidtagas vid vattnets uppvärmning, att temperaturen i vattnet hålles någorlunda konstant. För undvikande av en hastig bindning i de fall, där endera ballasten eller vattnet uppvärms till en temperatur överstigande $+38^{\circ}\text{C}$, bör blandaren påfyllas i sådan ordning, att cementet inte kommer i kontakt med alltför varma material.

Ballasten skall värmas på ett sådant sätt, att frusna klumpar, is och snö avlägsnas men överhettning eller häftig uttorkning undviks.

Ballastens temperatur får inte i någon del av massan överskrida $+100^{\circ}\text{C}$, och medeltemperaturen bör inte överskrida $+65^{\circ}\text{C}$. Ballastens uppvärmning med ånga rekommenderas, men vid mindre arbeten må man använda galtar.

När man använder ånga för upptining av ballasten, bör den fria överytan täckas med presenningar för att såvitt möjligt åstadkomma en likformig fördelning av värmen och förhindra uppkomsten av frusna skorpor.

Tillsatsmedel.

För att påskynda betongens hårdnande vid låga temperaturer (över 0°) kan man öka cementmängden något eller göra en ringa tillsats av exempelvis kalciumklorid. Däremot bör en större ökning av cementmängden eller en tillsats av mer än 2 % kalciumklorid för åstadkommande av högre än normal styrka på ett tidigt stadium endast tillåtas efter ett omsorgsfullt övervägande av eventuella framtida skadliga efterverkningar.

Kemikalier, som sänker fryspunkten på blandningen, bör inte tillåtas.

Betongens temperatur.

Nyggjuten betong med standardcement bör hållas vid en temperatur, som inte är lägre än $+10^{\circ}\text{C}$ under de första 7 dygnen eller inte lägre än $+21^{\circ}\text{C}$ under 3 dygn. Det rekommenderas att man håller en temperatur av ej lägre än $+5^{\circ}\text{C}$ under de därpå närmast följande 4 dyg-

DE HA ALLA MÄSTARBREV

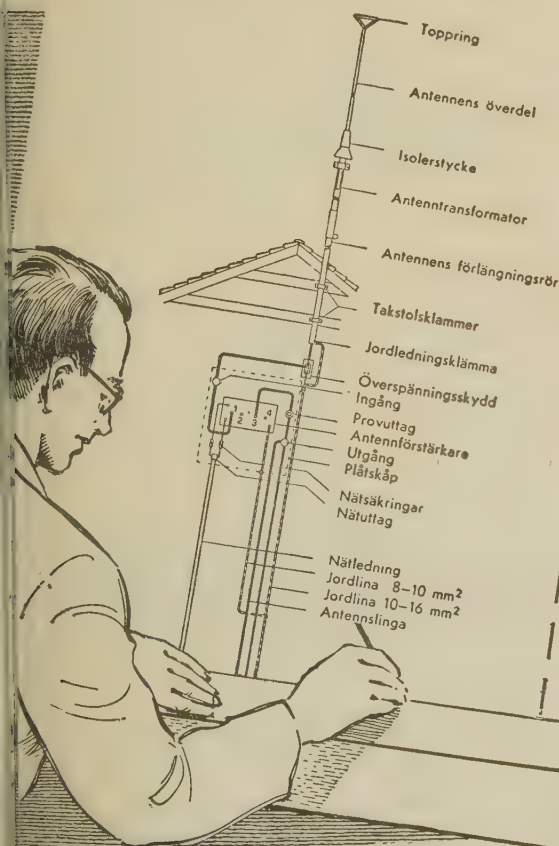
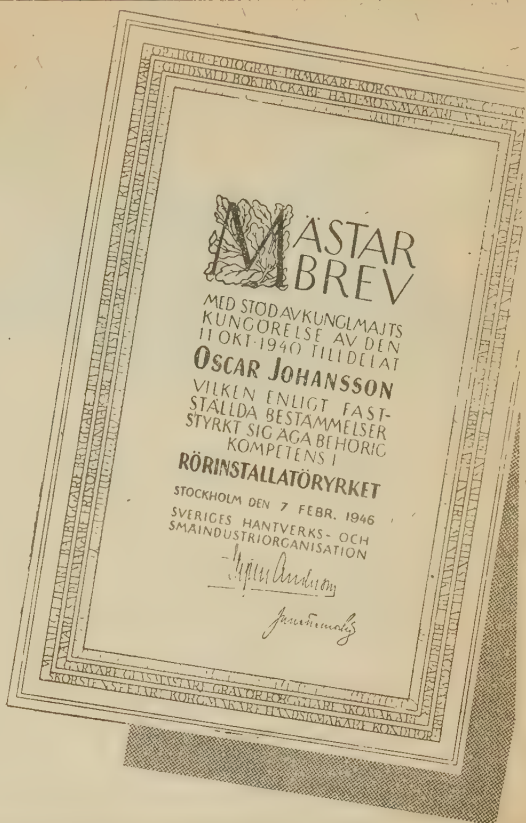

RÖRLEDNINGSFIRMORNAS RIKSORGANISATION

har satt som en av sina främsta uppgifter att höja yrkeskickligheten och ansvarskänslan hos rörledningsentreprenörkåren. Mästarbrevet är symbolen för yrkeskunnighet. För att erhålla mästarbrev fordras teoretisk kunnighet och praktisk erfarenhet. *Alla medlemmar i RR måste numera inneha mästarbrev.*

När Ni anlitar en RR-ansluten rörentreprenör kan Ni därför vara säkra på att arbetet utföres med största möjliga sakkunskap och under betryggande ansvar.

[Skickliga och förtjänta hantverkare inom bl. a. rörledningsbranschen kunna enl. Kungl. Maj:ts förordnande av den 11/10 1940 tilldelas mästarbrev.]

SIEMENS

CENTRALANTENN ökar fastighetens värde

En effektiv förstklassig antennenläggning
tillförsäkrar varje hyresgäst fullgod radio-
mottagning på alla våglängder.

Planera bygget med Siemens centralantenn.
*Byggnadskostnaden stiger obetydligt men
fastighetens värde ökar däremot avsevärt.*

SIEMENS

STOCKHOLM • GÖTEBORG • MALMÖ • SUNDSVALL

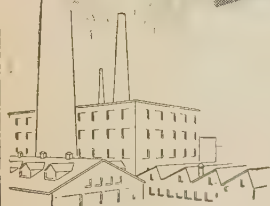
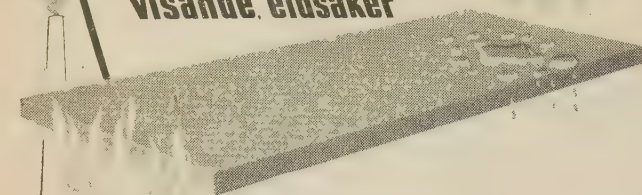
NORRKÖPING • SKELLEFTÅ • ÖREBRO • KARLSTAD JÖNKÖPING

SM 216

NYHET!

ROCKWOOL I SKIVOR

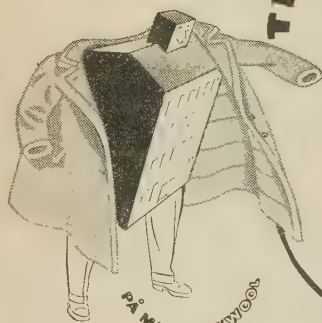
**högporös, vattenav-
visande, eldsäker**

Rockwoolskivan till-
verkas av stenull, som
genom viss kemisk

och fysikalisk behandling givits särskilt
värdefulla isolertekniska egenskaper. Rock-
woolskivan har hög och beständig poro-
sitet, god elasticitet och praktiskt taget
ingen fuktabsorption vid förvaring i fuk-
tig luft eller direkt beröring med vatten.

Pris 65 kr/m³

TEKNISKA DATA

Värmeledningstal:

λ (+20° C) = 0,033
kcal/m h °C

Volymvikt:

ca 60 kg/m³

Standarddimension:

600×500 mm
(tjockl. 30, 40, 50 mm)
och 600×1000 mm
(tjockl. över 50 mm)

ROCKWOOL

Svensk

stenull

ROCKWOOL AKTIEBOLAGET, SKÖVDE - Tel. Skövde 2270 växel

AVD.-KONTOR STOCKHOLM: Sibyllegatan 77, tel. 61 51 01, 60 60 06

GÖTEBORG: Östra Hamngatan 19 b, tel. 15 84 30

MALMÖ: Frihamnsallén, tel. 743 53

nen. När uppvärmningen sedan skall avbrytas och eventuella kringbyggnader avlägsnas, bör det göras på ett sådant sätt, att temperaturfallet inte i någon punkt på betongen överskrider 5° på 24 timmar.

Betong med snabbbindande cement bör hållas vid en temperatur ej lägre än +21° under de första 2 dygnen eller ej lägre än +10° C under 3 dygn.

Ytemperaturen hos den hårdnade betongen bör inte vid något tillfälle under uppvärmningen överskrida +38° C. Uppvärmningen av betongen bör ske så, att fuktighetsavgången ej äger rum alltför häftigt.

Temperaturmätningar.

Dagbok skall föras över lufttemperaturen utomhus och i olika punkter innanför eventuell kringklädnad samt betongens ytemperatur. Användning av termometrar inuti betongens ytlager rekommenderas. Termometeravläsningar bör göras såväl morgon som kväll.

De erhållna uppgifterna bör anges på ett sådant sätt, att platsen för varje avläsning samt de olika förhållandena, som kunnat inverka på temperaturen, klart framgår.

Förberedelser före gjutningen.

Innan betonggjutningen påbörjas, skall formen eller marken samt armering befrias från is och snö och temperaturen på samtliga ytor, med vilka betongen kommer i beröring, bringas ovanför fryspunkten. Betong får aldrig gjutas på frusen underbädd eller på en bädd, som innehåller fruset material.

Skyddsåtgärder.

Anordningar för att täcka eller bygga in den nygjutna betongen bör vidtas före gjutningen och vara tillräckliga för att i alla delar av betongen vidmakthålla den temperatur och de fuktighetsförhållanden, som ovan rekommenderats. När lufttemperaturen icke går ned under -1° C, erfordras icke särskild uppvärmning vid vägbeläggningar eller fundamentplattor på marken, om betongens yta skyddas väl. Skyddet kan bestå av isolerande mattor eller åtminstone 20 cm löst utlagd halm, täckt med tälduk eller presenning. Halmen utlägges så snart betongen har hårdnat tillräckligt. Vid lägre lufttemperaturer ordnas uppvärmning under övertäckningar eller innanför kringbyggnader för att vidmakthålla en temperatur hos betongens yta av minst +5° utan att någonstädes överskrida +38° C.

Formens borttagande.

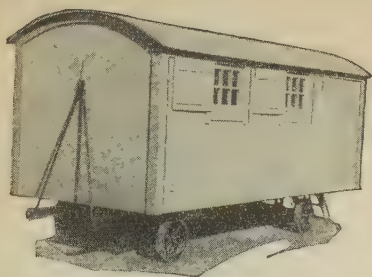
Formstöttor för betongkonstruktionerna skola stå kvar, tills betongen har uppnått tillräcklig styrka för att bära sin egen vikt tillsammans med den tillfälliga eller permanenta last, som kan uppträda under stommens uppförande. Balksidor, pelarformar eller formar för väggar kunna avlägsnas, så snart betongen har hårdnat tillräckligt för att bära upp sin egen vikt, om detta inte sätter någon annan del av konstruktionen i fara.

Innan formen avlägsnas, bör tillstånd inhämtas av den ingenjör, som är ansvarig för konstruktionen av stommen. Denne bör, innan han ger sitt tillstånd, undersöka, när gjutning ägde rum, temperaturförhållandena närmast efter gjutningen, den troliga styrkan hos betongen och den tillämnade framtida belastningen å denna del av konstruktionen.

Om avlägsnandet av formen kan befaras medföra risk för hela eller någon del av stommen, skall formarna stå kvar under ytterligare så lång tid, som erfordras för uppnående av erforderlig säkerhet. Säkerhetsstöttor skall sättas upp i den utsträckning, som erfordras, och stå kvar, tills all fara för överbelastning av de understödda delarna är borta.

Anvisningarna synas vara väl lämpade för svenska förhållanden samt enkelt och klart uppställda och kunna där-
för rekommenderas till användning. Karl G. Krook.

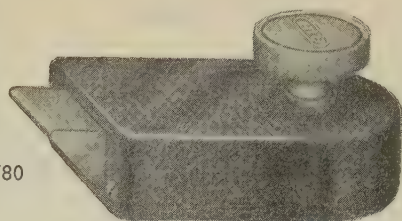
BODEN PÅ HJUL

olika
typer

WATTHOLMA BRUK
Wattholma tel. 91.

ELZETT

Nr 780

Byggnadslås, Möbellås, Hänglås
Finnes hos järnhandlarna

AB RINGKOPIA

100030 · 100031

Grus och Singel

Makadam

SVEN KARLSSON

LINDALEN Stockholm 20

Telefon: ÄLTA, Grustaget 266, Bost. 366

VÄSTRA JÄRNHANDELN

Inneh.: OLOF T. WALLIN

Telefon 235 10 · ÖREBRO · Lövstagatan 7

JÄRNVAROR, BYGGNADSSMIDE

PAPP, CEMENT, HANDREDSKAP

VERKTYG, HUSGERÅD m. m.

CYKLAR och SPORTARTIKLAR

Sågade och hyvlade

TRÄVAROR

BYGGNADSPLATTOR

Ved - Kol och Koks

UPPSALA LÄNS SKOGSÄGAREFÖRENING u. p. a.

Telefon namnanrop:

SKOGSÄGAREFÖRENINGEN

PATENT

PATENTBYRÅN

A. W. ANDERSON

FRED. FLERON — TAGE F. NILSSON
MEDLEMMAR AV SVENSKA PATENTOMBUDSFÖRENINGEN

MALMÖ

STORTORGET 8
(LEJONET)

Tel. 71625 (3 linj)

STOCKHOLM

KUNGSGATAN 16-18
(KUNGSHUSET)

Tel. 109503, 119503

Firman grundad 1898

VARUMÄRKEN

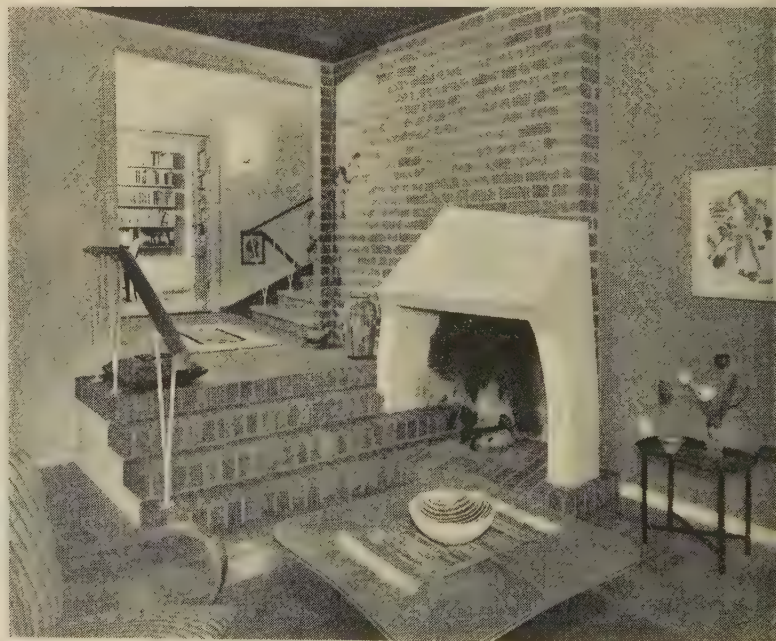
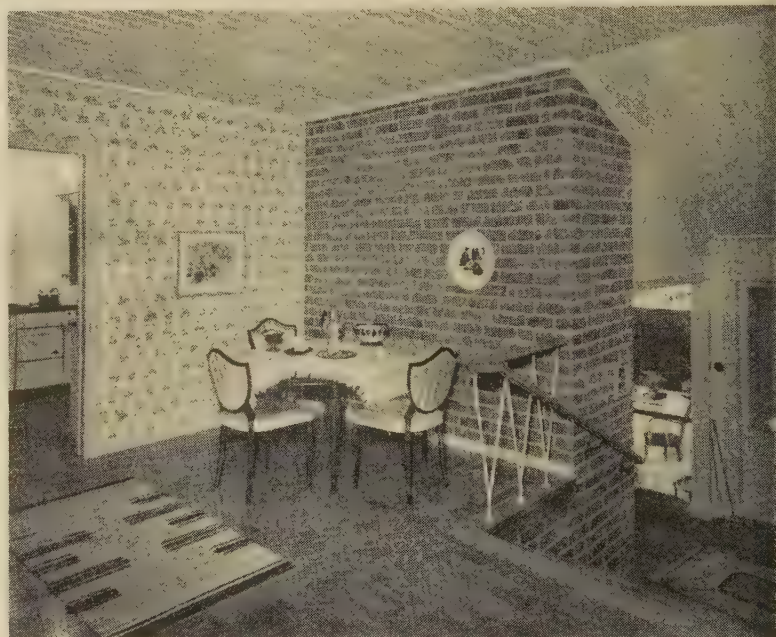
TRÄVAROR
Byggnads material

STOCKHOLMS **VED & TRÄ** AKTIEBOLAG och J. A. LINDROTH & Co AB
NORRA BANTORGET 22 · STOCKHOLM · TEL. VÄRME 235558

VILLA I NACKA

Arkitekt SAR Johan Thome

Överst matrum. Nederst, trdn vardagsrummet in mot arbetsrummet.

H. ALBIHNS PATENTBYRÅ A/B

— (f. d. Th. Wawrinskys Patentbyrå A/B)
Kungsgatan 4 A STOCKHOLM Telefon 23 19 10
Kontor i Göteborg: Östra Hamngatan 52
Firman grundad 1891

Patentombud:
M. Kierkegaard, E. Dorman, G. Ernerot, O. Clauss.
Medlemmar av Svenska Patentombudsföreningen.

PATENT - VARUMÄRKEN

ARKITEKTTÄVLING

Yxhults Stenhuggeri AB, Hällabrottet, inbjuder härmed svenska arkitekter och i Sverige bosatta utländska arkitekter i samarbete med arkitekter SAR till tävlan om planerande av ett bostadsområde vid Yxhult.

Den sammanlagda prissumman är lägst 9.000 kronor, var- till kommer en summa av lägst 4.000 kronor att användas för inköp av särskilt förtjänstfulla icke prisbelönade förslag.

Program för tävlingen utlämnas kostnadsfritt.

Fullständiga handlingar erhållas från Yxhults Försäljnings AB, Gjörwellsgatan 12, Stockholm, mot deponering av 25 kronor.

Tävlingsförslag skall vara inlämnat till tävlingsfunktionären, herr Karl Hammer, Yxhults Försäljnings AB, Gjörwellsgatan 12, Stockholm, senast den 15 september 1949 kl. 15.

Prisnämnden utgöres av: Länsarkitekt Ebbe Borg, Örebro, Direktör C. A. Carlén, Hällabrottet, Professor Sven Ivar Lind, Stockholm, Byggnadsrådet G. Wejke, Stockholm, och Kommunalkamrer Nils-Erik Årre, Kumla.

Monteringsfärdiga
**FACKVERKS-
KONSTRUKTIONER**

av olika typer för stora och små spännvidder
vid industri- och lantbruksbyggnader, bostads-
hus m. m.
Rekvirera vår broschyr: "En bärande konstruktion"

A-B STANDARDHUS
HULTSFRED
AVDELN. KONTOR I STOCKHOLM - GÖTEBORG - MALMÖ

Glas

alla slag prompt från lager

A. B. GLASNILSON

Södergatan 21 A - HÄLSINGBORG

Telefon 209 50 växlar

En nyinrättad ordinarie befattning såsom

STADSPLANE- ARKITEKT

Å stadsarkitektkontoret i Norrköping förklaras härmed till ansökan ledig. Enligt instruktion för stadsarkitektkontoret erfordras för att kunna antagas till stadsplanarkitekt fullständig examen från Tekniska Högskolans avdelning för arkitektur eller från motsvarande avdelning vid högskola, som Kungl. Maj:t prövar vara därmed likvärdig, samt dessutom styrkt erfarenhet inom stadsplanefacket.

Befattningen är uti den för Norrköpings stads ordinarie befattningshavare gällande löneplanen upptagen i lönegrad 32 med en årlig begynnelselön av 14 208: — kr. och en årlig slutlön efter 9 års tjänstgöring av 15 720: — kr. Å avlöningen utgår f. n. dyrtidstillägg med 12 %, beräknat å maximum 14 400 kr. per år. Med befattningen är vidare förenad rätt till egenpension och familjepension i enlighet med särskilt pensionsreglemente. Ansökan, åtföljd av åldersbetyg och de handlingar i övrigt, sökande vill åberopa, skall vara byggnadsnämnden tillhanda senast den 1 mars 1949. Sökande är skyldig att på anfordran avlämna läkarintyg enligt för staden fastställt formulär.

Övriga upplysningar lämnas av stadsarkitekten, Rådhuset, Norrköping (tel. namnanrop "Rådhuset").

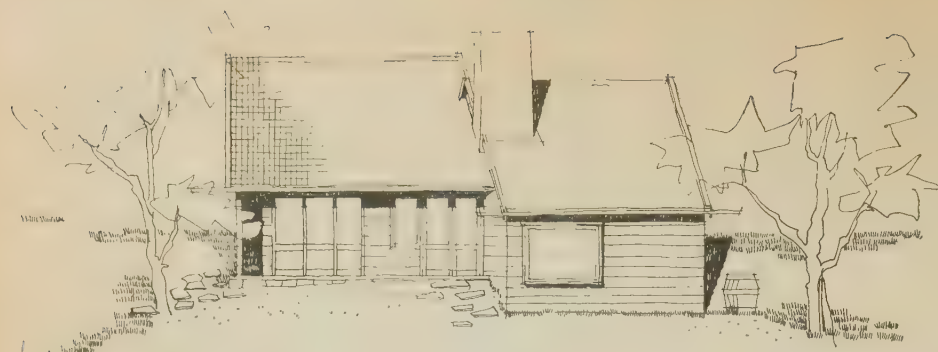
NORRKÖPINGS STADS BYGGNADSNÄMND

GYMNASTIKBYGGNAD Å REVINGEHED

A.-B. FRIBÄRANDE TRÄKONSTRUKTIONER

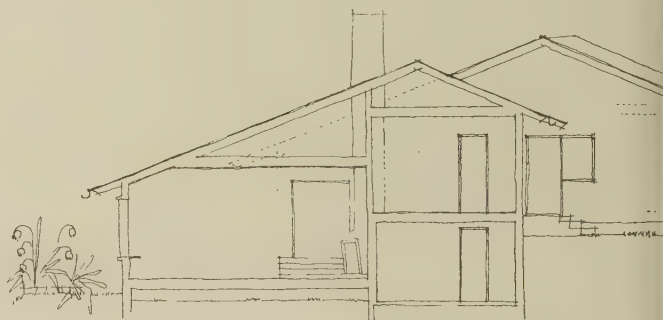
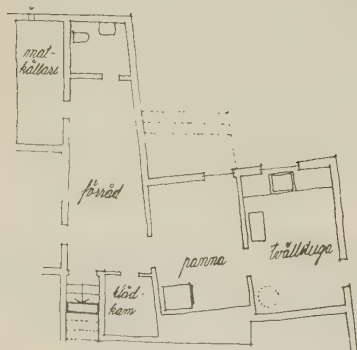
Telefon 102 - Töreboda

fasad mot söder

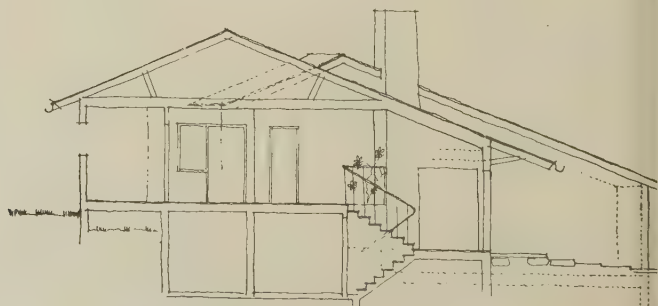

fasad mot väster

sektion gen vardagsrum.

Fasader, planer och sektioner. Skala 1:200.

sektion gen trappa

Tomten är en typisk bergstomt med ek och tallar. Den sluttar mycket brant mot söder med en nivåskillnad av 15 meter mot tomtens längdriktning, men dessutom finns en höjdskillnad på flera meter från öster till väster. Lutningen sker i korta, markera avsatser.

Byggnadens utformning har främst bestämts av tomtens beskaffenhet och bestämt dess spec. behov. Ägare är fil. mag. G. S. Verberg med fru, teckningslärare till yrket. Genom tomtens differentiering i höjd har rummen förlagts i tre olika plan, ett omfattande kök, matrum och sovrumsavdelning, ett mellanplan med arbetsrum och utgång till plats och ett lägsta plan med vardagsrum. Källarutrymmet har förlagts i en natursvacka i berget, varigenom sprängningskostnaderna blivit obetydliga.

Ökat utrymmesbehov kan mötas med tillbyggnad över arbetsrummet.

Ytterväggen av 2½" spåntad plank, 40 mm utvändigt isolering, läkt och liggande propanpanel. $K=0,43$. Invändiga tak i hall och vardagsrum äro av ohyvlade bräder. Golv i nedre hall av tegel behandlat med cellulofernissa. Skorstensstock av fasadtegel. Golv av parkett.

Total byggnadskostnad 52 000:—, Källarkostnad 90:—/m³.

REDAKTÖRER:

Arkitekt SAR Leif Reinius
Civilingenjör SVR Gunnar Essunger

REDAKTIONSSEKRETERARE:

Fil. mag. Inga Mari Lönnroth

REDAKTIONSOMBUD:

Victor Bährner, Malmö
Ossian Lindqvist, Malmö
Owe Svärd, Göteborg
Gunnar Hoving, Göteborg

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Harry Bernhard
Hilmer J. Danielsson
Bengt Gate
Torbjörn Olsson
Yngve Steen
Tore Webjörn

Ansvarig utgivare:
Arkitekt SAR Moje Bergström

PRENUMERATIONSPRISER FÖR HELÅR

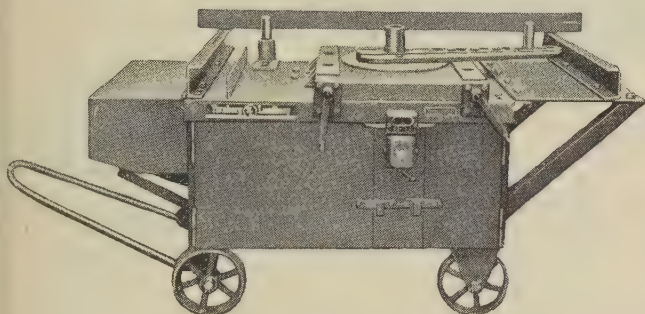
	Sverige	Danmark Finland Norge	Övriga Utlandet
Endast lösnummer	20: —	22: —	26: —
Lösnummer + klotpärm ..	23: —	—	—
Lösnummer + halvfr.pärm	27: 50	—	—
Lösnummer + bundet ex. i klotband	30: —	33: 50	40: —
Lösnummer + bundet ex. i halvfr.band.....	37: —	40: —	47: —

I tidskriften gjorda uttalanden stå för författarnas räkning och äro endast om så anges att anse som uttryck för ståndpunktstagande av någon av de föreningar, som utge tidskr.

Tornborg Lundberg

TELEFON: NAMNANROP

ÅRSTADALSHAMNEN. STOCKHOLM 9

Transportabla
BOCKNINGSMASKINER
med elektrisk motor

Bockar rundjárn upp till 40 mm.

147

AKTIEBOLAGET CALOR & SJÖGREN

Arbetargatan 30, Stockholm

Telefon: Växel 52 06 30

•
**VÄRME - GAS - VATTEN
AVLOPP**

Ni erhåller snabbt och väl utfört
arbete om Ni anlitar vår
reparationstjänst.

Vet Ni att:

Norrköpings Trottoarplattfabrik

tillverkar de över hela landet efterfrågade
NORRKÖPINGSPLATTORNA

Norrköpings Slaggplattfabrik

tillverkar slaggbetongplattor
och licenstillverkar VIBRO-BLOCK
bolaget driver två grusgröpar med mo-
dernaste maskinuppsättning
vi dessutom bedriva åkeri o. spedition med
egen bensinmack

Ring:

Namnanrop "Vedcentralen" Norrköping

INNEHÅLL:

DK 711.432 Stockholm

SELLING, GÖSTA: *Från idyll till storstad*, Byggmästaren 28 (1949) nr 3 sid. 45—52.

Föredrag vid Stockholms Byggnadsförenings 100-års jubileum den 27 nov. 1948. En skildring av Stockholms utveckling under 100 år från lantlig idyll till stenöken.

DK 534:699.844

BRANDT, OVE: *Ljudisolering i bostadshus av betong*. Byggmästaren 28 (1949) nr 3 sid. 53—56.

Redogörelse för mätningar av ljudisolering i bostadshus av betong. Undersökningen visar att tillräcklig ljudisolering erhålles vid väggjocklekar ända ned till 13 cm.

DK 645:7.01

ASPLUND, HANS: *Nyttokonstnärerna 1949. Nytt? Nyttigt? Konstnärligt?* Byggmästaren 28 (1949) nr 3 sid. 57—60.

Några reflexioner med anledning av Slöjdföreningens utställning av nyttokonst på nationalmuseum.

TÄVLINGAR

Uppgift	Inlämnings-tid	Se Bygg-mästaren
Medborgarhus och teater i Falköping	2. 3. 1949	Nr 16 s. XIII
Österleden i Stockholm ..	1.4. 1949	Nr 2 s. III
Ålderdomshem i Umeå ..	1.4. 1949	Nr 18 s. VI
Samrealskola m. m. i Säter	2. 5. 1949	Nr 21 s. XVI
Ålderdomshem i två stor-leksklasser	15. 6. 1949	Nr 24 s. XIII
Bostadsområde vid Yxhult	15. 9. 1949	Nr 2 s. VII

Lämna reproduktionsdugliga tävlingsritningar!

Tävling om ett bostadsområde i Yxhult

Yxhults Stenhuggeri AB, Hällabrottet, anordnar en tävling om planerande av ett bostadsområde vid Yxhult.

Den sammanlagda prissumman är lägst 9 000 kronor, vartill kommer en summa av lägst 4 000 kronor att användas för inköp av särskilt förtjänstfulla icke prisbelönta förslag. Program för tävlingen utlämnas kostnadsfritt. Fullständiga handlingar erhållas från Yxhults Försäljnings AB, Lagerlöfsgatan 4, Stockholm, mot deponering av 25 kronor. Tävlingsförslag skall vara inlämnat till tävlingsfunktionären, herr Karl Hammer, Yxhults Försäljnings AB, Lagerlöfsgatan 4, Stockholm, senast den 15 september 1949 kl. 15. Prisenämnden utgöres av länsarkitekt Ebbe Borg, Örebro, direktör C. A. Carlén, Hällabrottet, professor Sven Ivar Lind, Stockholm, byggnadsrådet G. Wejke, Stockholm, och kommunalkamrer Nils-Erik Årre, Kumla.

Se vidare annons sid. VII i nr 2.

Stadsplanetävling

En tävling om förslag till stadsplan för ny stadsdel i Trollhättan kommer att utlysas. På området skall bl. a. byggas läroverk, lokaler för stadens yrkesskolor, tekniskt gymnasium och en idrottsplats. Drätselkammaren har hos stadsfullmäktige begärt 30 000 kr. till pris. Till prisenämnd kommer att kallas byggnadsrådet H. Quiding, Stockholm, länsarkitekt Allan Berglund, Vänersborg, och stadsarkitekt Thorvald Struve, Trollhättan.

DIVERSE

Warszawaarkitekter studerar Stockholms tunnelbaneprojekt

Under senare hälften av januari gästades Stockholm av en tremannadelegation från Warszawas återuppbyggnadsbyrå, arkitekterna Wacław Ostrowski och Josef Lowinski samt ingenjör Ewaryst Sobolewski. Delegationen kom till Sverige för att studera Stockholms tunnelbanebygge,

Nyutkommen.

THE STABILITY OF THE UPSTREAM SLOPE OF EARTH DAMS

by Erling Reinius

Meddelande nr 12 från Statens Komité för Byggnadsforskning

Sändes portofritt om kr. 6: — insättes på vårt

Postgiro nr 3124

BYGGMÄSTAREN
FÖRLAGSAVDELNINGEN
KUNGSGATAN 32, STOCKHOLM

stadens utbyggnadsplaner och den moderna arkitekturen. Som värdar fungerade förutom Stockholms stad och Stockholms spårvägsstyrelse Svensk-Polska handelskammaren och Svensk-Polska föreningen.

Under sitt uppehåll i Stockholm besågo de delegerade den färdiga delen av tunnelbygget liksom de delar som befinner sig under byggnad samt studerade planerna för tunnelbygget i övrigt. Dessutom besöktes en rad nya bostadsområden, skolor, sjukhus och offentliga byggnader.

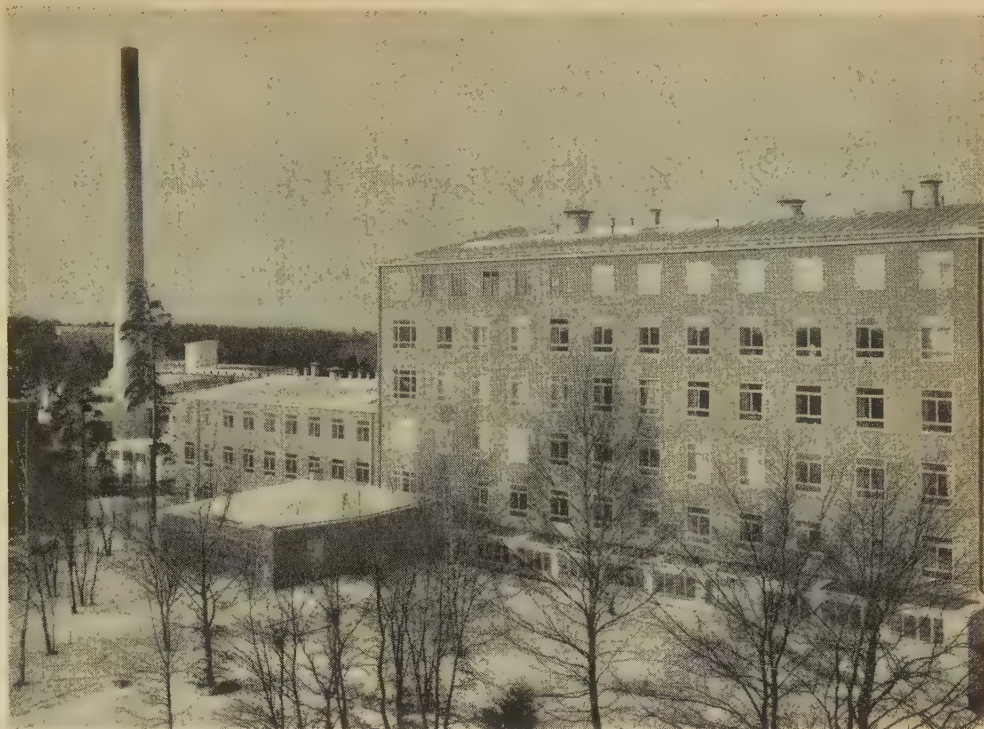
Svenska Arkitektföreningen hade den 20 jan. tillsammans med Svensk-Polska handelskammaren och Svensk-Polska föreningen anordnat ett lunchsammanträde på Teknologföreningen vid vilket de polska gästerna visade bilder från återuppbyggnadsarbetet i Warszawa.

Vi reser från Stockholm — sade arkitekt Ostrowski vid en pressintervju — i lika stor beundran för stadens skönhet som för värdarnas gästvänlighet och besöket i Stockholm kommer vi sent att glömma.

Grand Bal Fleuri

lördagen den 12 mars 1949 kl. 20. Anmälan till A-sektionen, Tekn. Högskolan. Ev. förfrågningar tel. 27 03 33.

Dermatologiska kliniken, Karolinska Sjukhuset
Uppförd år 1946—1948

AB TEKNISKA BYGGNADSBYRÅ
DELIN & PERSLOW

Sveavägen 31

STOCKHOLM

Tel. 23 56 30

Snabb och säker kontakt

— ett krav som *SINUS* fyller...

PÅ KONTORET...

I BUTIKEN...

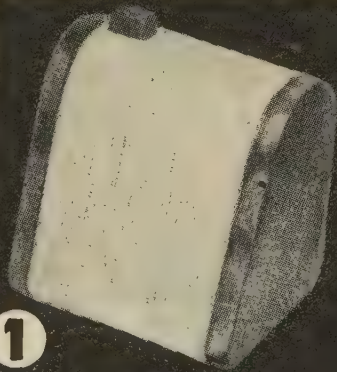

HEMMA... BEHÖVS

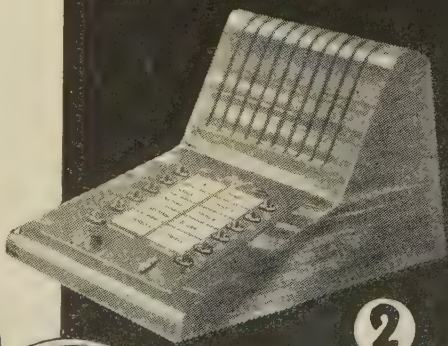
Tiden ställer allt större krav på snabba förbindelser och bland de hjälpmedel som vunnit popularitet härvidlag finner Ni *Sinus affärstelefon* (1) — en prisbillig anläggning som ger snabbförbindelse mellan två rum samt ömsesidigt anrop — och *Sinus snabbtelefon* (2) som ger samma möjligheter fast med ett större antal anknötningar. Begär beskrivn. o. prisuppgift!

Gå in för modern snabbförbindelse — välj

1

2

Sinus

AFFÄRSTELEFON · SNABBTELEFON

SVENSKA HÖGTALARE-
FABRIKEN AKTIEBOLAG
Sjöbjörnsvägen 62
STOCKHOLM-GRÖNDAL
TEL. 19 02 00 J

MODERN FURNITURE: a glossary

Advocating more divisions in the trade vocabulary for modern furniture, design consultant Alfred Auerbach wryly honed the term before a buyers' meeting at the Chicago furniture show last month. His divisions:

UNRELENTING MODERN is intolerant and uncompromising, but also honest, straightforward, and logical. Auerbach's favorite.

NOSTALGIC MODERN is wistful for other centuries, but streamlines the old. Elegance and suavity make it a very popular type.

FLORADORA MODERN — a lush, full blown species using distressed mirrors, Venetian sconces... a darling of many decorators.

SMORGASBORD MODERN is supposed to stem from Sweden, but might be grounds for a Scandinavian libel suit. Very blonde.

LANE BRYANT MODERN, best known for overblown chairs which look as if they might well be having little ottomans any minute.

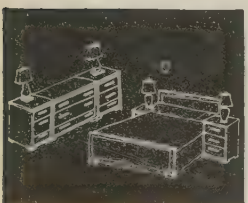
CHINESE MODERN, or Goodbye Mr. Wing Foo Chippendale. Some is good but the Chinese shouldn't be blamed for most of it.

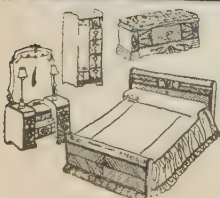
KODAK MODERN is fine for photos and the profession, but maybe a little hard to sit in. Who's at fault? Why, human anatomy.

HOTHOUSE MODERN blooms with curved plastic leaves under crystal table-tops. This is a very hardy species and shows every sign of remaining so.

MONOTONOUS MODERN is perfect for dull living rooms, deadly bedrooms. A cruder use of the Nostalgic Modern, for stoics.

JUKE BOX MODERN, a contemporary borax with sun-burst veneering, lots of plastic. A torture of entirely innocent lumber, says Mr. Auerbach.

Några synpunkter påläggning av plattgolv

Med plattgolv avses här golvbeläggning utförd av keramiska plattor, såsom klinker eller sintrade plattor.

Genom kontakt med tillverkare av keramiska plattor ha följande synpunkter beträffande lämpligt lägningsförfarande framkommit, vilka synpunkter komplettera olika av fabrikanten i broschyrer m. m. tidigare angivna arbetsförfaranden.

Vid plattgolv uppstår ibland skador genom att plattorna lossna från underlaget, vilket konstateras genom att en dov klang uppstår vid slag med hammare el. dyl. En svårare form av dessa skador består i att plattorna på större eller mindre ytor höja sig från underlaget så att en buktning uppstår, s. k. »klinkerhävning».

Orsaken till dessa skador är spänningar mellan plattorna och underlaget och mellan plattorna och fogarna. Hur dessa spänningar uppstår är många gånger svårt att fastställa. Olika faktorer, vilka enbart eller förmodligen oftast i någon kombination orsaka spänningar av så höga värden att plattorna lossna, äro: betongens krympning och plastiska deformation, svällning av fogar genom inverkan av kemikalier samt volymutvidgning av plattorna genom värme, t. ex. av varmt vatten, strålning från ugnar etc.

Genom forskning försöker man från fabrikanthåll för närvarande att angripa dels problemet att uppnå den bästa vidhäftningen mellan plattor och lägningsbruk, dels fogningsproblemet.

Från undersökningarna rörande vidhäftningsproblemet nämnes nedan några resultat och erfarenheter. Undersökningarna beträffande fogproblemet ha ännu ej givit några resultat, varför redogörelse härför kommer att lämnas framdeles i Byggmästaren.

Rekommendationer

Då man alltså än så länge saknar klarläggande kunskap om orsakerna till spänningarnas uppkomst, kan man för dagen ej angripa det onda vid roten utan får nöja sig med att vidtaga förebyggande åtgärder, vilka kunna vara av två slag, nämligen:

att åstadkomma god vidhäftning mellan plattor och underlag,

att utjämna och minska spänningarna genom lämpligt placerade och rätt utförda dilatationsfogar.

En god vidhäftning mellan plattor och lägningsbruk kan enligt undersökningarnas nuvarande stadium åstadkommas genom:

a) att använda en väl graderad sand till lägningsbruket (enligt kurva nr II [fig. 1] i Sv. Cementföreningens broschyr: Modern putsteknik), vilken ger bättre vidhäftning än en sand som exempelvis saknar filler;

b) att använda en konsistens på lägningsbruket av 4 vebe grader; för såväl blötare som torrare blandning blir vidhäftningen betydligt sämre;

c) att öka cementshalten i lägningsbrukets yta;

d) att använda blandningsförhållandena vid E-cement 1 volymdel cement: 3 volymdelar sand och vid A-cement 1:4.

Tillsats av kalk eller lera ökar ej vidhäftningen.

Vid den s. k. utläggningsmetoden — d. v. s. då lägningsbruket lägges ut, stampas och avjämnas, varefter plattorna knackas ned i bruket — är ovannämnda punkt b) svårast att tillämpa då ett så relativt smidigt bruk som 4 vebe ej kan användas, ty följden blir den att närliggande plattor pressas upp när en platta knackas ned. Genom att på ett relativt torrt lägningsbruk utföra den i punkt c) omtalade cementanrikningen genom slanning med cementbruk bestående av 1 volymdel cement: 1 volymdel fin sand erhålles emellertid en sådan konsistens i lägningsbrukets yta, att den torde närma sig 4 vebe.

STADSARKITEKT

Befattningen såsom stadsarkitekt i Karlskoga förklaras härmed till ansökan ledig att tillträdas efter överenskommande.

Sökande skall inom riket hava avlagt fullständig examen vid teknisk högskolas avdelning för arkitektur samt dessutom utövat väl vitsordad verksamhet inom stadsbyggnadsväsendet. Erfarenheter från stadsarkitekt-tjänst räknas som särskild merit.

För befattningen gäller av stadsfullmäktige antagen instruktion samt tjänstereglementet (städernas normalreglemente) för stadens ordinarie befattningshavare, vilka handlingar tillhandahållas på begäran.

För tjänsten utgår lön i enlighet med statens löneplan, lönegrad Ca 34, innebärande en grundlön av 15.216 och en slutlön av 16.728 kronor jämte rörligt tillägg om f. n. 12 procent. Pensionering i SKP, varvid staden betalar samtliga pensionsavgifter. Särskilt kvalificerad sökande kan påräkna att få tillgodosäkra sig tidigare tjänstgöring för uppflyttning i högre löneklass. Framställning härom skall göras hos byggnadsnämnden, innan vederbörande utses till innehavare av tjänsten.

Ytterligare upplysningar lämnas av byggnadsnämndens ordförande, byggmästaren Karl Ericsson, eller nämndens sekreterare, stadsnotarien Sten Nordgren, båda tel. namn-anrop »Staden».

Ansökan, åtföljd av bestyrkt meritförteckning, åldersbetyg och övriga handlingar, som sökande önskar åberopa, skall ställas till byggnadsnämnden i Karlskoga och vara dess sekreterare, adress Stadshuset, Karlskoga, tillhanda senast den 14 nästkommande mars.

Sökande skall vara beredd att efter anfordran förete friskbetyg efter fastställt formulär.

Karlskoga den 17 februari 1949.

BYGGNADSNÄMNDEN

ARKITEKTBEFATTNINGAR VID LÄNSARKITEKTORGANISATIONEN

Härmed kungöres till ansökning lediga tre befattningar såsom biträdande länsarkitekt i lönegrad Ce 29 med placering vid vart och ett av länsarkitektkontoren i Linköping, Karlskrona och Kristianstad (begynnelse-lön 1.158 kronor per månad inkl. index).

Sökande, som bör hava avlagt arkitektexamen eller förvärvat därmed likvärdig utbildning, har att senast den 16 mars 1949 till Kungl. byggnadsstyrelsen ingiva till Konungen ställd ansökning, åtföljd av åldersbetyg, styrkt meritförteckning och de övriga handlingar sökande önskar åberopa.

Stockholm den 22 februari 1949.

KUNGL. BYGGNADSSTYRELSEN

TAK SOM TROTSÅ TIDENS TAND
erhållas med

MATAKI-PAPP

Vi tillverka Mataki underhållsfria takpapp förutom med grå härdad yta i följande rena, vackra färger: grön, röd, svart, aluminium, brunrå m. fl. och utföra större taktäckningsentreprenader under betryggande garanti.

Vår produktion omfattar dessutom all övrig impregnerad byggnadspapp för samtliga förekommande ändamål, såsom tak-, membran-, trossbotten- & grundisolering, förhyddning m. fl.

Auktoriserade
återförsäljare
i hela landet

AB Aktieförbundet
MATAKI
MALMÖ TAKPAPPFABRIK OCH KEMISK INDUSTRI
MALMÖ Tel. namn-anrop MATAKI

Gustasten

står i särklass bland inom
landet bearbetad kalksten
för byggnadsändamål

AB Gusta Stenförädlingsverk
BRUNFLO TEL. 19, 63

Avd. kontor Kungsgat. 15, Stockholm
Tel. 116621, 115068

Fig. 1. Förprov — det vänstra med slammad yta — det högra med cementpudrad + vattning.

Vid den s. k. *inmurningsmetoden*, då cementbruket på-lägges varje platta innan densamma lägges på sin plats, är konsistensen ofta ca 4 vebe, och det visar sig av erfarenhet att på detta sätt lagda plattor mycket sällan lossna.

Keramiskt material har en viss porositet, som med-giver någon *vattenabsorption*. Denna varierar något för olika kvaliteter och fabrikat. Vattenabsorptionen har emellertid en viss betydelse för vidhäftningen på så sätt att en platta med låg vattenabsorption »suger» dåligt, varför den vid läggningen bör vara så torr som möjligt, medan däremot en platta med stor vattenabsorption kan suga åt sig vattnet i det slammade cementbruket och därigenom äventyra cementets vattenbehov. En sådan platta bör blötas före läggningen.

Det torde även vara av vikt att *efterbehandlingen* skötes på rätt sätt. Senast ett dygn (vid varmare väderlek eller vid direkt solbestrålning tidigare) efter läggningen och ca 14 dagar framåt bör plattskiktet hållas fuktigt

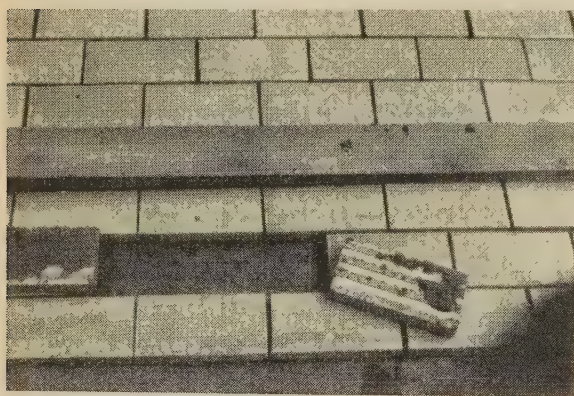

Fig. 2. Kontroll, det vänstra bra — det högra dåligt.

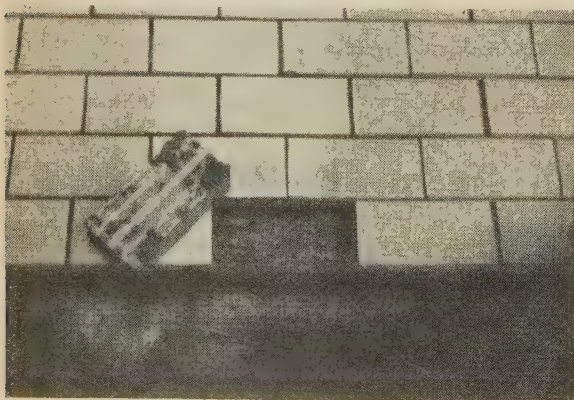

Fig. 3. Kontroll — ej godkänt.

genom vattning eller täckning med säckväv, papper el. dyl. (Obs.! att blöta cementsäckar kunna förorsaka missfärgning av plattorna.) Först därefter bör fogningen utföras. Om plattorna därvid äro mättade med vatten torde rengöringen efter fogningen bli lättare, eftersom plattorna då ej så lätt suga åt sig fogbruket.

Som ovan nämnts torde betongens krympning spela en viss roll i samband med skadornas uppkomst, och man bör i sådana fall där detta är möjligt vänta så länge som det går, innan plattorna läggas. Man bör dock härvid observera, att betongens krympning ej börjar förrän i samband med uttorkning, vilken i sin tur börjar en längre eller kortare tid efter gjutningen, beroende på arbetssätt och årstid, och sedan pågår ca 2 år framåt, om uttorkningen får fortgå ostört.

Förprov. Det är emellertid givet att det många gånger kan vara svårt att bemästra alla ovan angivna faktorer på en gång och i full utsträckning. Genom att man före plattläggningens påbörjande gör ett prov på vidhäftningen kan man emellertid skaffa sig en viss garanti för att plattorna inte lossna utan vidare. Ett dylikt prov går enklast till så, att man lägger ut ca $\frac{1}{2}$ kvm av läggningsbruket, anrikar ytan på det sätt man anser lämpligt (genom cementpudring + vattning eller genom cementslamning) och lägger på dels en torr platta, dels en som legat i vatten några timmar och sedan avtorkats så att den ej har vattenfläckar eller droppar på ytan. Plattorna pressas ned i läggningsbruket lika mycket, som man avser att göra vid läggningen. Efter ca 20 min. tagas plattorna upp (obs.! de skola lyftas rätt upp) och härvid bör läggningsbruket följa med plattan över minst 75 % av ytan och till 5 à 10 mm tjocklek för att vidhäftningen skall kunna anses vara godtagbar. Skulle så ej vara fallet på någondera plattan, får man laborera med någon av ovanstående faktorer tills rätt kombination erhållits.

Kontroll. Under arbetets gång bör man sedan då och då kontrollera att läggningsbruket verkligen fäster på plattan med samma bedömningsprincip som i förprovet.

Ofta kan ett dåligt resultat bero på att plattan ej knackats ned tillräckligt mycket i läggningsbruket. Plattan bör tryckas så djupt ned att bruket tränger upp i fogarna. Att bara slå ett par slag på plattan är i vanliga fall ej tillräckligt, särskilt om läggningsbruket är för torrt — vilket det tyvärr ofta är — ty i sådant fall måste plattan bearbetas med hammarskaftet (obs.! skaftet) tills fukten i bruket genom vibreringen tränger upp i ytan. Med tanke på att nedtryckningen av plattan skall vara effektiv bör man alltid vara noga med att ha tillräcklig tjocklek på det väl stampade läggningsbruket så att man inte tvingas att lägga plattorna löst ovanpå bruket för att kunna hålla den rätta höjden.

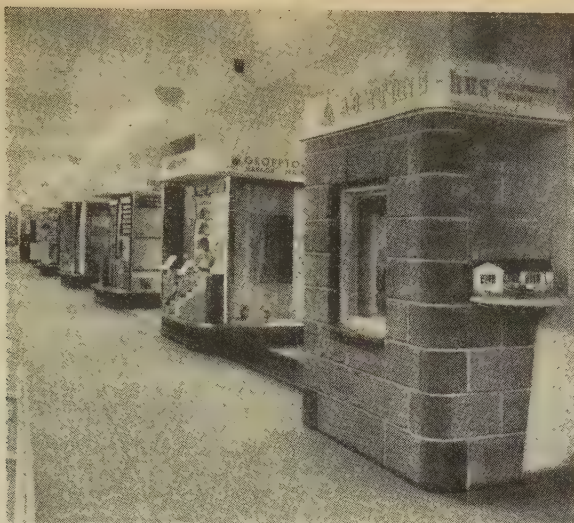
Ingvar Karlén

Ny arbetarskyddslag

Det i proposition nr 298/1948 framlagda förslaget till arbetarskyddslag har godkänts av riksdagen (SFS nr 1/1949). Den nya lagen skall ersätta 1912 års arbetarskyddslag (SFS nr 206/1912) jämte därtill hörande ändringar och tillägg.

I fråga om beskaffenheten av arbetslokal stadgas i den nya lagen endast, att dylik lokal skall vara inrättad i enlighet med vad därom må vara särskilt föreskrivet. Denna hänvisning åsyftar enligt vad departementschefen framhåller i propositionen i första hand byggnadsstadgan samt byggnadsstyrelsens anvisningar till denna.

I övrigt lämnas vad beträffar bestämmelser som berör byggnadsverksamheten en del allmänt hållna föreskrifter om åtgärder till förebyggande av ohälsa och olycksfall. Sålunda skall på arbetsplatsen finnas tillgång till dricks- och tvättvatten, avträden, lämplig plats för ombyte och

BYGGTJÄNST

*Permanent utställning av byggnadsmaterial
Kostnadsfria upplysningar om byggnadsmaterial*

AB SVENSK BYGGTJÄNST • KUNGSGAT. 32 • STOCKHOLM • Tel. 11 92 48, 20 04 78, 21 22 09

UMA:s BYGGTORK

är en ny patentsökt typ av oljeeldade byggtorkar som nu har upptagits för tillverkning i större skala. Den har tidigare prövats med utomordentlig framgång och har vunnit fackmännens odelade gillande.

Konstruktionen är tillförlitlig och enkel.

UMA:s byggtork användes även som värmekälla för utsmokning av i tegelugnar insatt råtegel.

Genom stor regleringsmöjlighet på oljetillförseln kan värmealstringen och lufttillförseln varieras inom vida gränser.

UMA:s byggtork är bl. a. utrustad med

högtrycksfläkt, som är direktkopplad till elektrisk motor
oljebrännare

förbränningskammare, som är infodrad med eldfast tegel
oljefilter

ventil, som automatiskt avstänger oljetillförseln till brännaren, om fläkten t. ex. genom strömbrott skulle stanna.

Vänd Er till oss för vidare upplysningar!

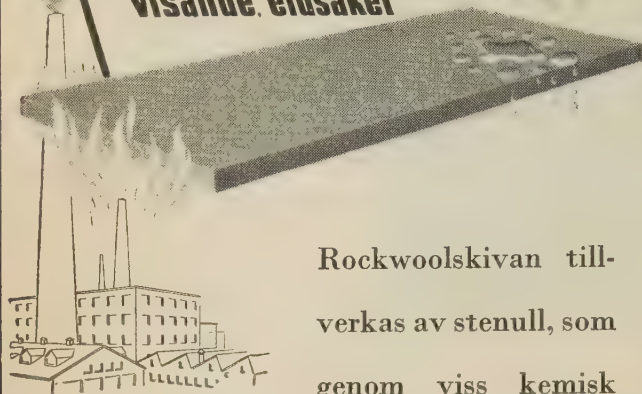
AB S:t Eriks Fabriker

Geijersgat. 48, Uppsala. Tel. 328 20

NYHET!

ROCKWOOL I SKIVOR

**högporös, vattenav-
visande, eldsäker**

Rockwoolskivan till-
verkas av stenull, som
genom viss kemisk

och fysikalisk behandling givits särskilt
värdefulla isolertekniska egenskaper. Rock-
woolskivan har hög och beständig poro-
sitet, god elasticitet och praktiskt taget
ingen fuktabsorption vid förvaring i fuk-
tig luft eller direkt beröring med vatten.

Pris 65 kr/m³

TEKNISKA DATA

Värmeledningstal:

$\lambda (+20^\circ \text{C}) = 0,033$
kcal/m h °C

Volymvikt:

ca 60 kg/m³

Standarddimension:

600 × 500 mm
(tjockl. 30, 40, 50 mm)
och 600 × 1000 mm
(tjockl. över 50 mm)

ROCKWOOL

Svensk

stenull

ROCKWOOL AKTIEBOLAGET, SKÖVDE - Tel. Skövde 2270 växlar

AVD.-KONTOR STOCKHOLM: Sibyllegatan 77, tel. 61 51 01, 60 60 06

GÖTEBORG: Östra Hamngatan 19 b, tel. 15 84 30

MALMÖ: Frihamnsallén, tel. 743 53

förvaring av kläder samt för intagande av måltid. Vidare föreskrives att i slutet arbetslokal skall finnas tillräckligt luftutrymme, i regel minst 10 m³ per arbetare, samt tillfredsställande luftväxling. Arbete skall äga rum vid tillräcklig och tjänlig belysning samt lämplig värme- och fuktighetsgrad. Besvärande damm-, rök- och gasbildningar skall hindras från att sprida sig i arbetslokalen. Anordningar skall även vidtas för att skydda arbetstagarna mot buller och skakningar.

Närmare tillämpningsföreskrifter till dessa bestämmelser komma att ingå dels i en särskild av Kungl. Maj:t utfärdad kungörelse, dels ock i speciella föreskrifter rörande visst slag av arbete eller maskin m. m.

Den nya lagen bygger på ett av 1938 års arbetarskyddskommitté år 1946 framlagt betänkande (SOU 1946: 60). Däri hade bl. a. föreslagits obligatorisk förhandsgranskning av ritningar till alla byggnadsföretag, i vilka arbetslokal skulle inrättas. Vidare hade enligt betänkandet detaljerade föreskrifter angående arbetslokalers beskaflenhet avsetts att intas i lagen.

I propositionen framhåller emellertid departementschefen, att han ansett de starkt kritiska yttranden, som avgetts över arbetarskyddskommitténs förslag, tungt vägande, varför han icke kunnat godtaga kommittéförslaget. Bland dessa kritiska yttranden citeras i propositionen bl. a. följande utdrag ur vad byggnadsstyrelsen anfört i frågan: »Enligt byggnadsstadgan är den byggande skyldig att inhämta byggnadslov, innan han äger påbörja arbetet. Därest särskild granskning skulle erfordras jämlikt arbetarskyddslagen, kan det i åtskilliga fall tänkas inträffa, att den byggande nödgas i olika sammanhang ändra byggnadsritningarna dels till följd av distriktschefens granskning och dels för att tillgodose krav, som byggnadsnämnden finner anledning uppställa vid sin granskning. Ur allmänhetens synpunkt måste det anses otillfredsställande, att allmänheten skall behöva ha att göra med båda dessa granskande myndigheter, vilkas granskning dessutom i vissa byggnadstekniska hänseenden sammanfaller. Byggnadsstyrelsen anser sig böra för sin del avstyrka den ifrågasatta förhandsgranskningen av distriktschef. Enligt styrelsens mening bör det åligga byggnadsnämnd att vid sin granskning av byggnadsärenden söka den kontakt med distriktschefen, som kan anses erforderlig, liksom med de övriga myndigheter och andra, vilkas hörande är behövt för ett rätt bedömande av föreliggande byggnadsförslag. Allmänheten har anledning uppställa krav på att ett byggnadsförslag, som byggnadsnämnd ansett sig kunna godkänna ur byggnadstekniska och allmänna sundhetssynpunkter, bör stå fast och att det icke skall behöva ånyo granskas av annan myndighet ur delvis samma synpunkter. Den uppfattning, åt vilken styrelsen här givit uttryck, ansluter sig också till innehållet i gällande byggnadsstadga.»

I fråga om de av arbetarskyddskommittén framlagda förslagen rörande utförandet av arbetslokaler anför departementschefen bl. a.: »En genomgång av de i kommitténs förslag upptagna bestämmelserna om arbetslokalers beskaflenhet ger vid handen att de flesta av dem ha motsvarigheter i byggnadsstadgan. Avvikelserna äro i sakligt hänseende så ringa, att anledning ej synes föreligga att vidtaga ändringar i byggnadsstadgans bestämmelser. Däremot torde det vara önskvärt, att en översyn av anvisningarna till byggnadsstadgan sker till utvärdering av i vad mån däri böra inflyta ytterligare föreskrifter för tillgodoseende av arbetarskyddssynpunkter. Åtgärder härför torde böra vidtagas av byggnadsstyrelsen efter samråd med yrkesinspektionens chefsmyndighet.»

Den nya lagen skall träda i kraft 1 juli 1949. Tillsynen över lagens efterlevnad tillkommer i första hand den från årsskiftet inrättade arbetarskyddsstyrelsen.

REDAKTÖRER:

Arkitekt SAR Leif Reinius
Civilingenjör SVR Gunnar Essunger

REDAKTIONSSEKRETERARE:

Fil. mag. Inga Mari Lönnroth

REDAKTIONSOMBUD:

Victor Bährner, Malmö
Ossian Lindqvist, Malmö
Owe Svärd, Göteborg
Gunnar Hoving, Göteborg

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Harry Bernhard
Hilmer J. Danielsson
Bengt Gate
Torbjörn Olsson
Yngve Steen
Tore Webjörn

PRENUMERATIONSPRISER FÖR HELÅR

	Sverige	Danmark Finland Norge	Övriga Utlandet
Endast lösnummer	20: —	22: —	26: —
Lösnummer + klotpärm ..	23: —	—	—
Lösnummer + halvfr.pärm	27: 50	—	—
Lösnummer + bundet ex. i klotband	30: —	33: 50	40: —
Lösnummer + bundet ex. i halvfr.band	37: —	40: —	47: —

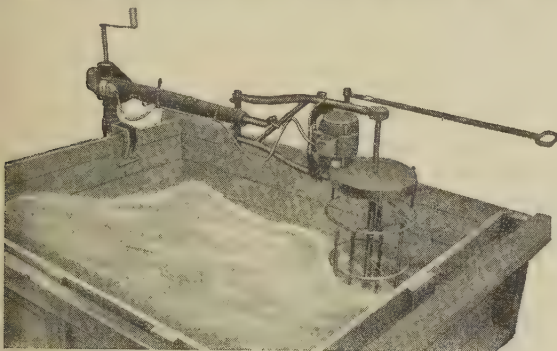
Ansvarig utgivare:
Arkitekt SAR Moje Bergström

I tidskriften gjorda uttalanden stå för författarnas räkning och äro endast om så anges
att anse som uttryck för ståndpunktstagande av någon av de föreningar, som utge tidskr.

Tornborg Lundberg

TELEFON: NAMNANROP ÅRSTADALSHAMNEN. STOCKHOLM 9

Kontor, Mek. Verkstad och Lager, Årstadalshamnen

BRUKSUPPRÖRAREN

Limack

patentsökt

För snabb uppröring av kalkbruk i lavar. Oumbärlig
vid tillverkning av kalk-cementbruk på byggnadsplatsen.

144

Novalit ädelputs

är sammansatt med noggrant hänsyns-
tagande till täthet, hållfasthet och väg-
gens förmåga att »andas».

Novalit

är väderbeständig och underhållsfri och
därför i längden ekonomisk.

Novalit

ger en klar och vacker yta, som förskö-
nar Eder fastighet och dessutom höjer
dess värde.

Levereras i ett flertal färger. Begär priser
och alla upplysningar från tillverkaren:

AB REINHOLD RYLANDER

Tel. 274, 3274 och 6774

Jönköping

RÖRLEDNINGS AKTIEBOLAGET

MONTÖR

RENSGATAN 5 • STOCKHOLM

TELEFON

23 06 40

Nyanläggningar

Moderniseringar

Reparationer

SCHÜTZ, FR.: *Det plana takets problem*. Byggmästaren 28 (1949) nr 4 sid. 61—65.

Redogörelse för det plana takets konstruktions- och materialproblem. Författaren anser att forskningen framför allt bör sättas in på följande uppgifter: undersökning av takpappens och gjutasfaltens egenskaper, skyddsbetonglagrets erforderliga tjocklek och kvalitet, kondenseringsfenomen, värmeisoleringsförmåga, samt konstruktioner av detaljer, t. ex. takrännor, avlopp, räcken.

GEWALT, OLLE och LUNDIN, GÖSTA: *Konstruktionsfrågor vid plana tak*. Byggmästaren 28 (1949) nr 4 sid. 66—68.

Vid en litteraturinventering rörande plana tak, som företagits på uppdrag av Statens Kommitté för Byggnadsforskning har framkommit en del problemställningar som här redovisas.

BAUER, WALTER: *Trädgårdar på tak och terrasser*. Byggmästaren 28 (1949) nr 4 sid. 69—83.

Redogörelse för konstruktioner, växturval m. m. I illustrationsmaterialet ingår några rekonstruktioner av antika terrassträdgårdar, takträdgårdar av Le Corbusier, ark. Klemmings anläggningar vid Centralbadet och på taket till Götgatan 7, KF:s takträdgård samt slutligen ett par danska exempel.

TÄVLINGAR

Uppgift	Inlämnings-tid	Se Bygg-mästaren
Medborgarhus och teater i Falköping	2. 3. 1949	Nr 16 s. XIII
Österleden i Stockholm ..	1. 4. 1949	Nr 2 s. III
Ålderdomshem i Umeå ..	1. 4. 1949	Nr 18 s. VI
Samrealskola m. m. i Säter	2. 5. 1949	Nr 21 s. XVI
Ålderdomshem i två storleksklasser	15. 6. 1949	Nr 24 s. XIII
Bostadsområde vid Yxhult	15. 9. 1949	Nr 2 s. VII

Lämna reproduktionsdugliga tävlingsritningar!

Krematorium i Varberg

Prisnämnden för arkitekttävlingen om förslag till kyrkogårdskapell jämte krematorium på Nya kyrkogården i Varberg har nu träffat sitt avgörande. Nämnden har till utförande förordat ett förslag, som utarbetats av arkitekt SAR Harald Ericson, Borås, med arkitekt SAR Roland Gandvik, Borås, som medarbetare. Till tävlingen hade inbjudits fyra arkitekter.

FÖRENINGSMEDDELANDEN

Stockholms Byggnadsförening

Stockholms Byggnadsförening behandlade vid sitt sammanträde den 16 februari *Bonnierhuset*, som nu står i det närmaste färdigt. Redogörelser för erfarenheter av och synpunkter på det intressanta byggnadsverket lämnades av konsulter och byggmästare.

Professor Ivar Tengbom berättade att det nu är tolv år sedan projekteringsarbetet för Bonnierhuset påbörjades i och med att han inbjöds att delta i en arkitekttävling om byggnaden. Som sin medhjälpare hade professor Tengbom arkitekt Anders Tengbom. Uppgiften gällde alla för Åhlén & Åkerlund behövliga lokaler: tryckerier, lager och kontor. Det segrande Tengbomska förslaget omfattade ett höghus inrymmande kontorslokaler samt en lägre byggnad, som bl. a. innehåller tryckerier och lagerlokaler. På grund av mellankommande stadsplanehinder måste planeringsarbetet ligga nere sex år. När det återupptogs igen kunde det grunda sig på en utmärkt organisationsutredning, som fabriksledningen hos Åhlén & Åkerlund låtit verkställa.

Byggnadens fasadbeklädnad, som består av tegelstavar, är inspirerad från Rom, där den användes på det av professor Tengbom ritade svenska institutet. Genom väl-

En bok om

IDROTTSPLATSER

En inventering av principlösningar, tekniska detaljer och måttuppgifter, utförd vid Kungl. Tekniska Högskolans Arkitekturavdelning

med en bilaga om

INOMHUSSPORT,

måttuppgifter m. m., sammanställda av
Arkitekt SAR Gustaf Lettström.

102 sidor. Format 17×22 cm.

Pris kr. 10:—.

Postgiro Nr 31 24

BYGGMÄSTAREN

FÖRLAGSAVDELNINGEN
KUNGSGATAN 32, STOCKHOLM

villigt intresse från tillverkare har försök utförts i olika avseenden för att utröna tegelstavarnas lämplighet som fasadbeklädnad i vårt klimat. Då en viss svaghet gav sig till känna i lättbetongisoleringen närmast bakom tegelstavarna, har det ansetts nödvändigt att förankra beklädnaden med kopparkramlor ingjutna i betongväggen samt att utföra koppargningar i lättbetongplattformarna till stöd för den putsbruksskaka, i vilken stavarna sitter fästade.

Byggmästare Olle Engkvist redogjorde för alla de svårigheter som Bonnierbygget varit utsatt för i form av restriktioner, material- och arbetskraftsbrist m. m., vilket allt numera hör till en byggmästares dagliga provningar. Byggnadsyrkets utövare känner sig i dag jämförbara med en samling missdådare och behandlas ofta även därefter. Byggnadstillstånden för bygget har lämnats ut i små portioner, vilket givetvis försenat och fördyrat arbetet. Det slutgiltiga tillståndet var förknippat med det villkoret att Stockholms stad under sex år skulle disponera en stor del av byggnaden och byggherren själv blev förvisad till de tre källarvåningarna och bottenvåningen.

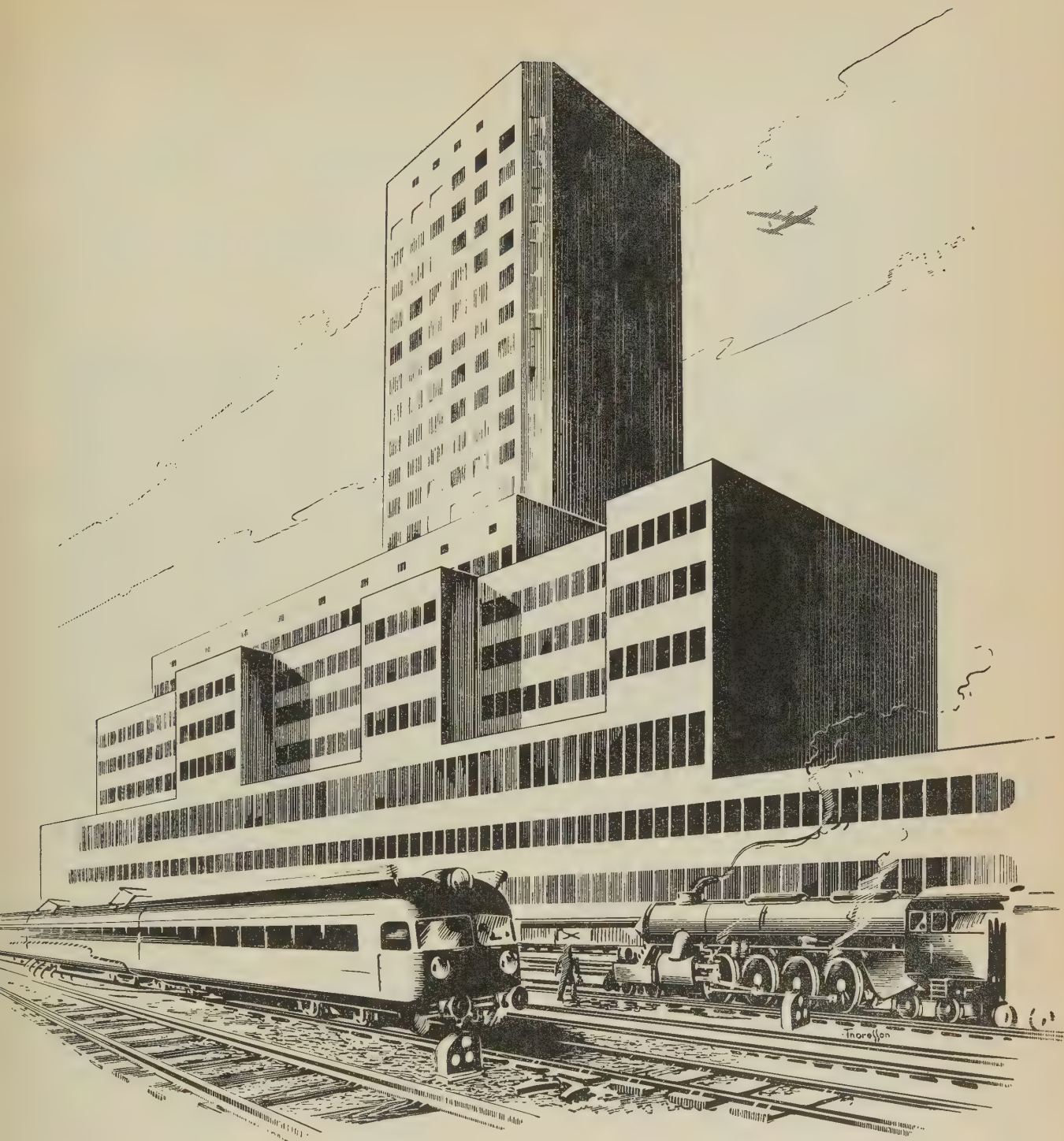
Den nu färdigställda första etappen av byggnaden inrymmer ca 36 000 m² golvyta med sammanlagd volym av 140 000 m³. I huset har åtgått ca 15 000 m³ betong och närmare 2 000 ton armeringsstål samt 520 000 stavtegel.

För att underlätta samarbetet mellan de olika konsulterna har på byggnadsplatsen ordnats ett gemensamt kontor. Vidare har varje vecka ordnats sammanträde mellan byggherren, byggmästare samt arkitekt och övriga konsulter.

Civilingenjör Stig Lagerkrantz, vilken på professor Hjalmar Granholms kontor lett projekteringsarbetet för byggnadens konstruktioner, meddelade att byggnadskroppens stora utsträckning i plan nödvändiggjort byggnadens uppdelning i tre genom dilatationsfogar skilda delar. Med hänsyn till risken för vibrationer i tryckeriet har en av fogarna inlagts så att tornbyggnaden helt skilts från den övriga byggnaden. Grunden är nedförd till berg. Källargolvet är utfört av vibrerad betong i rutor med en storlek av 3×15 m samt oarmerat.

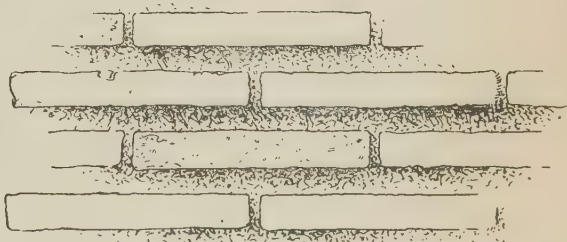
Bjälklagen i fabriksbyggnaden är gjorda som pelardäck, i en våning utan kapital. Altanbjälklagen har värmeisolerats med cellbetong, som försetts med kanaler för luftning. För att förhindra frostsador i barriären runt altanen har även denna ventilerats.

Civilingenjör Axel Theorell redogjorde för byggnadens uppvärmning, ventilation och sanitära installationer. På grund av tornbyggnadens höjd har såväl för värmeled-

Till Bonnierhusets beklädnad valdes tegelstav från

AB Mälardalens Tegelbruk

ningssystemet som för kall- och varmvattenledningar erfordrats speciella anordningar med tryckpumpar. Värmeledningssystemet har uppdelats i grupper för olika fasader med separata temperaturregleringsanordningar, så att uppvärmningen kan avpassas efter olika klimatära förhållanden. I byggnaden finns ett stort kylvattenbehov, framför allt i tryckeriet. För den skull har under byggnaden borrats tre bergborrhål, 100—120 m djupa. Tornbyggnadens avloppssystem har dragits i sicksack. Om man från denna stora höjd skulle dra ledningar vertikalt, riskerar man att något hårt föremål kan stöta ned och slå sönder ledningen. Ventilationen är till större delen betingad av de olika arbetsprocesserna i de olika tryckerierna. Tornbyggnaden har inga särskilda ventilationsanordningar och ej heller någon anordning för införande av behandlad luft till kontorslokalerna. För att förebygga risken för övertryck i den övre delen av byggnaden genom skorstensverkan, har man planerat avstängningsanordningar i trapphuset. Dessa har dock måst slopas på grund av brandmyndigheternas krav.

I diskussionen framförde civilingenjör *Sven Nycander* sina farhågor för att fasadbeklädnaden skulle komma att förstöras på grund av klimatets inverknings. Inträffar efter ett slagregn en plötslig övergång till stark kyla, kommer vattnet i tegelstavarna att åstadkomma en stor längdutvidgning, varigenom dessa kan sprängas loss. De prov som utförts i liten skala är inte tillräckliga för att motivera materialets användning på en byggnad av denna storleksordning. Ur ekonomisk synpunkt hade säkerligen en ädelputs varit att föredraga. Byggmästare *Engkvist* ansåg farhågorna beträffande fasadbeklädnaden överdrivna. Man har rådfrågat ett flertal fackmän och vid beklädnadens utförande beaktat de synpunkter som framkommit. Arkitekt *Moje Bergström* framhöll, att fasadbeklädnaden är utförd som en kalkcementputs med inbäddade tegelstavar. Vid laboratorieundersökningarna utsattes proven före varje frysning för hårdare regnprov än som förekommer i Stockholm. Det gjordes även bestämmningar av elasticitetsmodulen hos såväl tegelstavar och bruk som lättbetong. Man avsåg därmed att söka ge beklädnaden i möjligaste mån likartade elastiska egenskaper som lättbetongen. Direktör *Henrik Mattsson* erinrade om likheterna mellan fasadbeklädnaden på Bonnierhuset och Thulehuset och ansåg att någon risk för sönderfrysning av dylika beklädnader icke förelåg. Civilingenjör *Nils Lindberg* framhöll att naturstensbeklädnader blivit utsatta för en viss misstro. Ett intensivt forskningsarbete har emellertid pågått för att komma till rätta med de tekniska problemen då det gäller en sådan beklädnad och därvid har framkommit att denna bör helt friläggas från byggnadens stomme samt uppbäras genom kramlor. Byrådirektör *Knut Bildmark* hyste en viss tvekan beträffande det nya fasadmaterialet. Det är nog ofta så att man inte kan lita enbart på laboratorieprov. Det svartglaserade takteglet på Riksmuseet frös sönder alla laboratorieprov till trots. Byrådirektör *Bildmark* erinrade även om att han för några år sedan föreslagit att man skulle bygga hela serier av provhus, som skulle bebos av fackfolk, som kunde göra sina iakttagelser. Man får emellertid vara tacksam för att på enskilt initiativ ett sådant prov beträffande tegelstavsbeklädnaden kommit till stånd.

Vid den efter det talrikt besökta sammanträdet följande supén och nachspielet underhöll redaktör *Per-Martin Hamberg* från Radiotjänst de församlade med mer eller mindre tvetydiga frågor och professor *Wolmar Fellenius* anordnade tentamen över Stockholms kyrkor, orienterade i förhållande till Bonnierhuset.

DIVERSE

Byggnadskontroll

Building supervision, W. R. M. Pippard; E. and F. N. Spon Ltd, London, 1948 (122 sid.).

Av en byggnadskontrollant fordras inte bara noggrannhet och kritisk iakttagelseförmåga utan också ett omfattande tekniskt kunnande. Han bör alltid kunna motivera sin kritik och ge anvisning om annat bättre utförande.

I rubricerade engelska bok om byggnadskontroll berörs en hel del tekniska problem, som kontrollanten allt som oftast kommer i kontakt med. Författaren har koncentrerat sig på de byggnadstyper, som f. n. är vanligast i England. Han varnar för olämpliga materialblandningar och olämpligt arbetsutförande och ger exempel på dåliga erfarenheter härav. Samtidigt ges en hel del anvisningar om hur det är möjligt att med små medel öka byggnadens motståndskraft mot väder och vind och minska skadliga verkningar av ofrånkomliga rörelser i byggnaden.

De flesta problemen i husbyggandet är behandlade, ehuru vissa av dem rätt kortfattat. Största utrymmet ägnas åt tegelmurverk och puts, sprickbildning och fuktskador.

Bjälklag direkt på marken är ganska vanligt i England. Där liksom på kontinenten tycks det vara en allmän uppfattning, att endast ett ogenomträngligt membran i undergolvet kan hindra, att linoleummattan förstöres av fuktighet från marken. Det är nog i stället så, att fuktigheten i rummet vandrar ned genom golvet mot den kallare undergrunden och kondenserar på den relativt ogenomträngliga fuktisoleringen. Denna torde således vara till större skada än nytta.

En ren lapsus föreligger, när författaren på tal om skorstenar föreslår, att man skall leda in torr luft för att höja daggpunkten.

Det framhålles, att icke bärande mellanväggar omedelbart under betongtak icke bör fästas tätt mot takytan, emedan krympning och temperaturrörelser i betongen åstadkommer skjuvsprickor i väggen. En filtstrimla bör ersätta bruket i översta fogen. Här i Sverige fäster man plattväggarna med bruk mot bjälklaget ovanför för att få stabila väggar. Det är därför mycket vanligt, att man ser lutande sprickor i närheten av väggarnas övre hörn, särskilt under vindsbjälklag. Hur man skall göra för att slippa dessa sprickor och samtidigt bibehålla väggens stabilitet kan nog diskuteras.

I olika sammanhang framhålles vikten av att armering i betongkonstruktioner får tillräckligt täckskikt, så att risken för rostning och lossprängning minskas. Samma sak gäller fästnanordningar i murverk. Här i Sverige har man haft likartad erfarenhet. Fönsterkarmar har spikats fast i den utvändiga lättbetongisoleringen på helgjutna hus, och spikarnas volym har ökat vid korrosionsangrepp, så att isoleringen brutits loss. Dyrbar lagning och omputsning blev följd. I utsatta lägen bör man använda korrosionsbeständigt material.

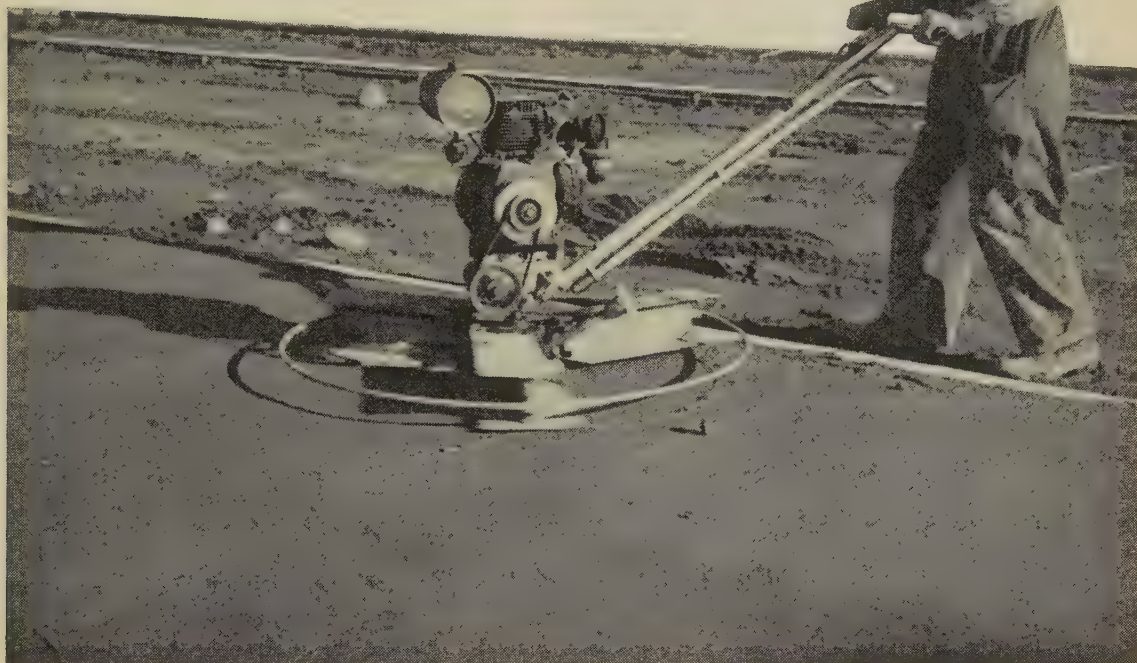
Vad man saknar i den här lilla boken är främst några ord om ljudisolering. Det är ju dock ett av de större problemen i modernt husbyggande, och det finns en hel del praktiska synpunkter att beakta vid själva utförandet. Ingenting är heller sagt om långtidsdeformation i olika byggnadsmaterial.

I det stora hela får man säga, att de synpunkter, som här är framlagda, också är tillämpliga på svenska förhållanden, varför man gärna vill rekommendera boken och hoppas, att ingen låter sig avskräckas av den totala avsaknaden av figurer och tabeller.

Carl G. Krook.

VIBRO glättningsmaskin

— ett nytt hjälpmedel för
betongteknikens rationalisering

Det är ett tidskrävande och fordrande arbete att för hand brädriva och stålslipa betonggolv och andra betongbeläggningar. Med Vibro-glättningsmaskin utföres motsvarande ytbehandling mångdubbelt snabbare och med ett utomordentligt gott resultat.

Betongytan avjämnas och slipas av tre

roterande vingar drivna av en bensinmotor. Vingarnas bredd och anläggningsvinkel mot underlaget kan på enkelt sätt avpassas med hänsyn till den aktuella betongytan och det önskade slipningsresultatet.

Maskinen är lätt att manövrera och en kapacitet av 200—400 m² slipad betongyta per timme är lätt att uppnå.

*Rådgör med vår tekniska service som kostnadsfritt
står till förfogande med ytterligare upplysningar.*

A-B VIBRO-VERKEN

Luntmakareg. 29, Thulehuset, Stockholm 3, Tel. 23 54 30. Avd.-kontor: Malmö, Isak Slaktareg. 3, Tel. 365 16.

Den svenska specialfirman för vibro-teknik.

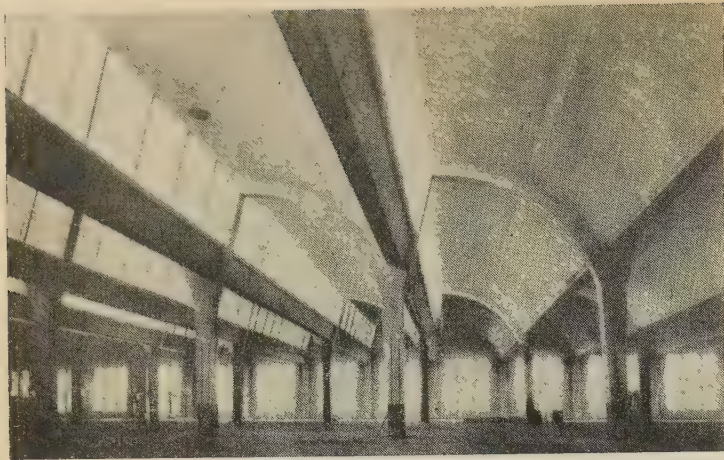

Fig. 1. Industribyggnad med shedtak

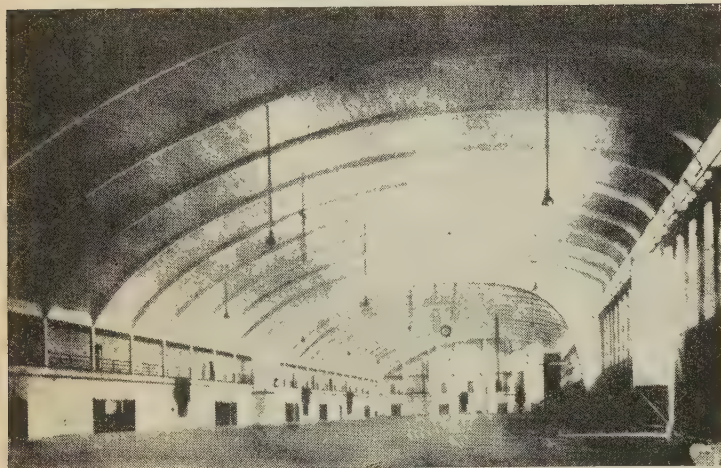

Fig. 2. Flygmaskinshall, 120 x 45 m ellipsformat skal 8-12 cm tjockt med förstärkningsbågar, 60 m portöppning

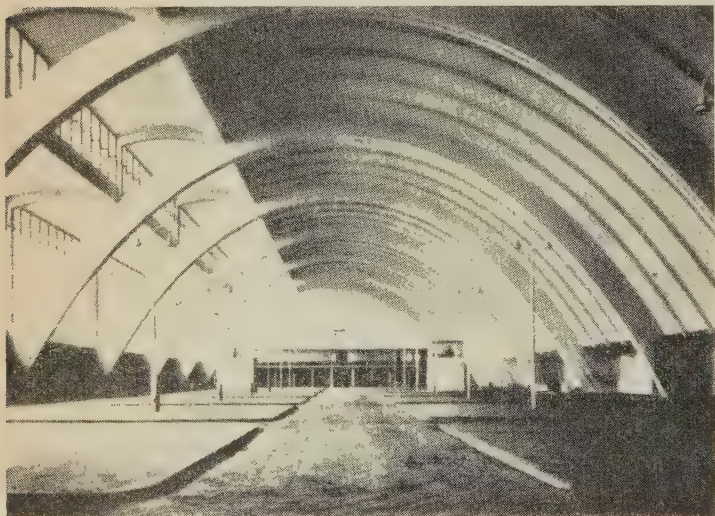

Fig. 3. Saluhall, ensidigt ljusinsläpp men ändå god dagsbelysning i baksidan av den 50 m breda hallen

Skalkonstruktioner

Vid Svenska Betongföreningens sammanträde den 1 februari höll dr U. Finsterwalder föredrag om *Skalkonstruktioner*. Trots föredragets längd följdes det med vaket intresse. Härtill bidrog den mångfald bilder över vackra och imponerande byggnader, som visades.

Föredragshållaren är verksam inom den tyska entreprenadfirman Dyckerhoff & Widmann, banbrytare för skalkonstruktioner utformning och byggande. Betecknande för skaltak av armerad betong är, att de genom den välvdade formen kunna göras mycket tunna (5—10 cm) och ändå spänna över stora fria öppningar. Skaltak ha använts och användas i allt större utsträckning i Tysk-

land, Frankrike och USA för industribyggnader — mest s. k. shedtak — och flygmaskinshangarer, där man fordrar stora portöppningar, samt även för idrottshallar, saluhallar och konsertlokaler. Skaltakens form bidrar ofta till en gynnsam ljusfördelning i tak med ensidigt ljusinsläpp. Skalen bli ekonomiska genom den ringa materialåtgången. Den låga vikten är ett plus vid dålig grund. Formsättningen sker bäst med flyttbara segment av trä eller med monterbara stålformar. I vissa fall har form- och spännvidder standardiserats. Fabriksframställda s. k. tunnvalv ha också använts. Skalkonstruktionerna ha väl motstått krigsåverkan.

Sista delen av föredraget ägnades båtar byggda enligt skalprincipen. Båtarna byggas med kölén upp. I en 3 000-tonnare kan bordläggningens tjocklek göras 12 cm med 6 lager armering. Endast ett fåtal båtar av denna storleksordning ha byggts men många mindre. De ha goda sjöegenskaper, äro oömma, men om olyckan är framme lätta att reparera.

Den intresserade kan inhämta ytterligare informationer i tidskriften *Betong*, som kommer att publicera föredraget.

Holger Röhfors

Engelsk byggnadsteknik

Building Construction av J. P. C. Bowden och E. G. Bartle, London 1948, 138 sid., 51 fig.

Practical Building Terms av Percy L. Marks, London 1947, 120 sid.

Den första av rubricerade böcker ingår i en serie läroböcker för de lägre tekniska skolorna och behandlar de elementära grunderna inom husbyggnadstekniken, såväl i fråga om materialframställningen som vad beträffar metoderna för att inpassa materialet i byggnadskroppen.

Bokens innehållsförteckning omfattar följande kapitel: grundläggning, betong, formsättning, murning, timmermans- och snickeriarbeten, asfalt, järnkonstruktioner och rörledningsarbeten.

I stort sett synas samma byggnadsmetoder komma till användning i Sverige och i England, med de nödvändiga avvikelser, som bl. a. betingas av det olika klimatet. Ett oisolerat träbjälklag över ventilerat, outgrävt utrymme — en i Sverige för bostadsrum otänkbar konstruktion — är ett exempel på sådana skiljaktigheter. Av boken att döma förefaller det som om förenkling och standardisering av byggnadsdetaljer drivits längre i Sverige än i England, där de mera hantverksmässiga formerna ännu leva kvar.

Boken är instruktiv utan att vara tröttsam och ämnesvalet synes vara väl avpassat för den ungdomliga läsekrets, för vilken den närmast är skriven. Ur svensk synpunkt torde dess största värde bestå däri, att de på de utmärkta skisserna — av vilka flera i perspektiv — avbildade byggnadsdetaljerna äro namngivna, varigenom läsaren lätt kan finna den engelska motsvarigheten till vissa ofta förekommande byggnadstekniska specialuttryck.

Skulle ändock några beteckningar stå främmande för läsaren rekommenderas studium av den andra av ovan rubricerade böcker, nämligen »*Practical Building Terms*», som enligt företaget är en lista över 2 000 byggnadstekniska termer för de praktiska byggnadsmänniskor, som, ehuru de veta en hel del, ändock då och då stöta på en del uttryck, som de ej förstå betydelsen av». Lgn.

Mått för garageportar

Särtryck av den danska utredningen om mått för garageportar, anmäld av ingenjör Å. Ekelund i nr 26 av BYGGMÄSTAREN, kan nu rekvideras från AB Toft-Nielsen & Vallö, Tegelviksgatan 19—23, Stockholm, tel. 41 41 46, som är den danska Ingenjörskontors svenska avdelning.

Vad fjäderfettet är för gåsen är ISOL för byggnadsgrunden

Att hålla vatten på en gås lönar sig som bekant inte — fjäderfettet har en så starkt vattenfrånstötande verkan, att vattnet inte förmår tränga igenom. Sak samma med en byggnadsgrund, som är isolerad med ISOL. Denna kallflytande asfaltlösning tränger in i mur- eller betongytans porer och bildar en hård, glansig yta, som effektivt skyddar mot fukt och väta. ★)

ISOL framställs av ren bitumen och levereras i flytande form, färdigt att strykas eller sprutas ut i kallt tillstånd.

Önskar Ni veta mer om ISOL och andra asfaltpreparat, begär då vår broschyr "Isolerings- och klistermaterial"!

★) Försök, utförda vid Chalmers Tekniska Högskolas Laboratorium, visade; att en ISOL-behandlad betongyta inte tillät något vatten att tränga igenom, trots att den under 36 dygn utsattes för vattentryck.

EVERS & CO. AB

HÄLSINGBORG Tel. "Evers & Co."

GÖTEBORG
tel. 15 50 85

LULEÅ
tel. 1577

STOCKHOLM
tel. 44 00 65

ÖREBRO
tel. 19760

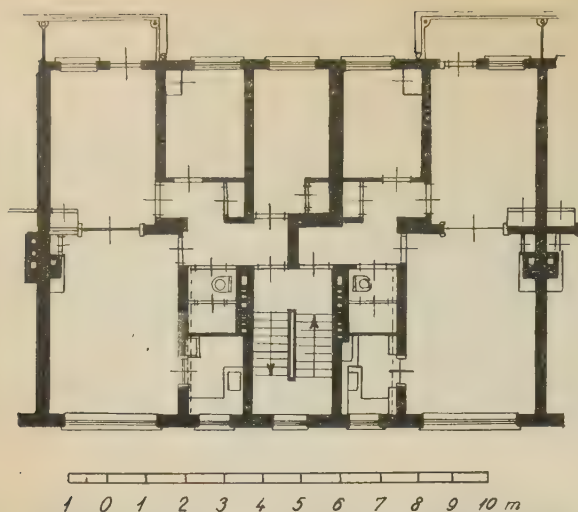

Fig. 1. Plan av de två lägenhetstyperna i försökshuset

Fig. 2. Fasad mot gatan

Fig. 3. Fasad mot gårdsplatsen. Lägg märke till de olika ytterväggarna

Försökshus för värme och ljudisolering i Rotterdam

Under sommaren 1948 har ett experimenthus färdigställt i södra delen av den svårt krigshärjade hamnstaden Rotterdam. Avsikten med uppförandet av experimenthus har varit att hopsamla såväl objektiva som subjektiva erfarenheter vid användning av olika byggnadsdetaljer, som kan anses influera på inomhusklimatet. De vunna erfarenheterna skall sedan utnyttjas vid det stora återuppbyggnadsprogram, som kommer att genomföras den närmaste tiden.

Fig. 1 visar en planskiss av de två förekommande lägenhetstyperna. Sammanlagda antalet lägenheter utgör 48. Fig. 2 och 3 visar fotografier av fasaderna. Den rent arkitektoniska utformningen av lägenheterna är lika, var emot de byggnadstekniska konstruktionselementen har varierats från lägenhet till lägenhet.

Sälunda har flera ytterväggskonstruktioner kommit till stånd för att möjliggöra praktiska värmeisoleringsmätningar. Icke mindre än 45 ytterväggs- och 16 yttertakskonstruktioner skall undersökas, varvid man hoppas få fram material för bedömning av dels skillnaden mellan olika isoleringsmaterial vid samma förhållanden, dels skillnaden mellan olika kombinationer av konstruktions-element och dels förändringen i värmeisoleringen hos de olika materialen under en period av några år.

Man har använt sig av två olika ventilationssystem med självdrag. Vid det ena finnes anordnat ett hål bakom värmeelementen på de båda motstående ytterväggarna; vid det andra har man insugning bakom värmeelementet på ena ytterväggen, men utblåsningen försiggår härvid genom ett centralt rör till husets tak. Eftersom en viss okontrollerbar luftmängd under alla förhållanden intränger genom fönstren, har man planerat en undersökning av luftgenomsläppligheten vid 17 olika fönsterkonstruktioner: enkla och dubbla glas i trä- eller stålramar.

Olika uppvärmningssystem har installerats, för att man skall kunna jämföra dem sinsemellan med hänsyn till bränsleförbrukning, värmekapacitet och -avgivning. Sälunda finns det kol- och gaseldade kaminer, gas- och varmvattenradiatorer samt vidare elektrisk uppvärmning, som utföres antingen med värmeelement med hög temperatur eller genom uppvärmning av en hel tak- eller vägg-yta. Slutligen användes ett varmluftssystem, där luften cirkulerar genom rummen utan hjälpfläktar.

Ljudisoleringen undersökes för 32 mellanväggstyper och 3 bjälklagskonstruktioner. Väggarna äro alla enkelväggar av sten, men materialet varierar. I ett enda fall har myndigheterna dock lämnat speciellt tillstånd för utförande av en dubbelvägg, bestående av två halvtensväggar av sandsten med luftmellanrum. I en del andra fall består väggen visserligen av två skal med luftmellanrum, men solida murankare förbinder skalerna och bildar så kraftiga ljudbryggor, att väggen verkar som en enkelvägg. Bland bjälklagen finner man — förutom vanliga bärande konstruktioner — flytande bjälklag, bjälklag med fritt upphängt undertak eller de båda nämnda typerna samtidigt. Mätningar av luft- och stötljudsisolationen hos bjälklag och luftljudsisolationen hos mellanväggar utföres dels före och dels efter hyresgästernas inflyttning. Vissa försök har slutligen utförts med de sanitära anläggningarna för att göra dessa så tysta som möjligt. Huset var färdigt för inflyttning sent på sommaren, men någon rapport över utförda mätningar i de tomma lägenheterna föreligger ännu ej.

Man bör nog avvakta resultaten av dessa mätningar med skepticism, åtminstone vad försöken med ljudisoleringen angår. I Holland har man gett sig in på att jämföra mellanväggarna i ett färdigt hus, där så många okontrollerbara faktorer spelar in, innan man ännu förvärvat ett säkert vetande om mellanväggars ljudisolerande förmåga genom försöksserier på ett laboratorium. Genom laboratorieförsök skulle man snart ha upptäckt, att de ändringar i mellanväggar, som i många fall kommit till stånd, är praktiskt taget utan inflytande på väggarnas ljudisolation. Det verkar, som om man här gjort ett vanligt misstag, nämligen att tro att en ändring av materialet i en vägg, som t. ex. medför en ökning i värmeisolationen, även medför ökad ljudisolation. Det är dock för länge sedan fastställt, att något sådant samband ej finns. Den allt dominerande faktorn, som bestämmer ljudisolationen hos en vägg är som bekant dennas vikt per m². Ett typiskt exempel på en sådan felaktig slutsats är, att man jämför en 30 cm massiv kalksandstenvägg med en vägg av två kompakt förbundna kalksandstenväggar med

samma totala tjocklek och vikt. Samtidigt med att man på laboratoriet skulle ha konstaterat sådana elementära misstag, hade man fått en långt säkrare uppfattning om de olika mellanväggarnas ljudisolation till avsevärt lägre kostnader. Ännu lättare hade man kanske kommit fram, om man studerat de erfarenheter, som vunnits genom tal-lösa experiment framförallt i Tyskland, England och Skandinavien.

Nu föreligger faran, att man bedömer mellanväggar efter detta försök, där man varierat såväl mellanväggar som *sido-* och *ytterväggar* samt *bjälklag*. Man vet så-ledes ej med säkerhet, vilken komponentvariation som medfört ändringen i ljudisolationen. Ett mera rationellt tillvägagångssätt hade nog varit att fastställa ett fåtal mellanväggstyper, väl kända till egenskaperna från labo-ratoriemätningar, och sedan i försökshuset använda dessa mellanväggar vid olika omgivande konstruktionselement.

Mera värdefulla är nog experimenten med värmeisole-ringen, där man tydligen varit på säkrare grund. Främst får väl de planerade mätningarna sin betydelse genom det vetande man får fram om värmeisolationer i byggnader under normal inverkan av fukt.

Som ovan nämnts, kommer de objektiva mätningarna att suppleras med subjektiva uppgifter från hyresgäster-nas sida. Samtliga hyresgäster har kontraktusenligt för-bundit sig att besvara alla sådana frågor och ställa lägen-heterna till förfogande för mätningar under den närmaste framtiden.

Även om man således ej bör vänta sig epokgörande resultat från detta experimentbygge, kommer det i alla fall utan tvekan att stimulera intresset för de berörda problemen i Holland och således i fortsättningen att med-föra ökad insats.

Ove Brandt

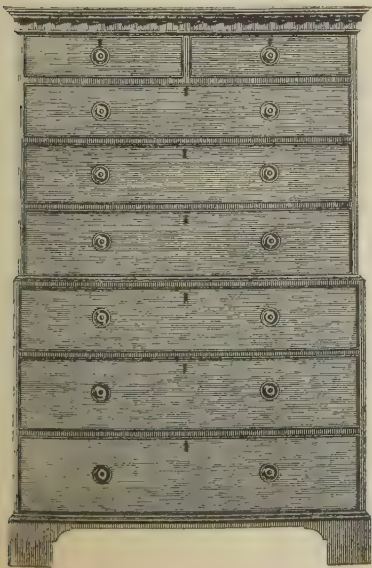
Hepplewhite furniture designs

Hepplewhite furniture designs, med förord av Ralph Edwards är en liten bok med reproduktioner efter den 1794 utgivna tredje upplagan av *The Cabinet-Maker and Upholsterer's Guide*.

Georg Hepplewhite är väl den av de tre stora engel-ska möbelmakarna som kommit mest i skuggan. Chippen-dale och Sheraton har låtit tala mera om sig. Den nu på förlag Tiranti, London, utgivna boken visar en serie ritningar till möbler och ornament av Hepplewhite, och för den som är intresserad av engelska möbler under 1700-talet utgör den ett lätthanterligt planschverk. Det hade kanske varit värdefullare om en del av ornament-planscherna utbyts mot detaljprofiler och dimensions-uppgifter på sittmöbler och bord.

Boken ingår i en serie upptagande även andra grenar av engelskt konsthantverk.

C. A. A.

TAK SOM TROTSA TIDENS TAND

erhållas med

MATAKI-PAPP

Vi tillverka Mataki under-hållsfria takpapp förutom med grå härdad yta i följande rena, vackra färger: grön, röd, svart, aluminium, brungrå m. fl. och utföra större taktäckningsentreprenader under betryggande garanti.

Vår produktion omfattar dessutom all övrig impregnerad byggnadspapp för samtliga förekommande ändamål, såsom tak-, membran-, trossbotten- & grundisolerings, förhyrdning m. fl.

Auktoriserade
återförsäljare
i hela landet

Aktiebolaget
MATAKI
MALMÖ TAKPAPPFABRIK OCH KEMISK INDUSTRI
MALMÖ Tel. namnrop MATAKI

HYDROPAL Underhållsfri takpapp

MAMMUT Underlag för linoleum

ANHYDROL Kallfl. fuktisoleringsmedel

CARLINUM Träkonserveringsmedel

UCO-färg Träkonserveringsfärg

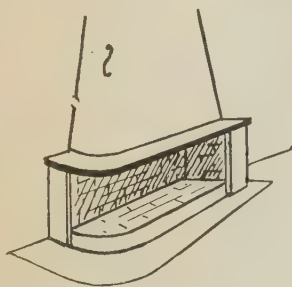
AKTIEBOL. **JOH. OHLSSON** TEKN. FABR.
Tel. 25 68 81 STOCKHOLM 1 Tel. 25 68 82
RIKSSAMTAL 25 88 09

OLLE TIMBLAD MÅLERIFIRMA

Kontor och verkstad

Gyllenborgsgatan 8. Telefon 51 10 37
Stockholm

Ni som har höga anspråk på

ÖPPNA SPISAR
FÖNSTERBÄNKAR
GOLV ≡ TRAPPOR
VÄGGBEKLÄDNADER

välj vår vackra gröna

BJURSTORPSMARMOR

ett material som består

AKTIEBOLAGET

**BJURSTORPS
MARMORVERK**

VÄSTERVIK Tel. 83
STOCKHOLM TEL. 42 80 98
Fabrik: KATRINEHOLM Tel. 10 92

Från Västerviksavd. leverera vi:
Svart, röd och grå GRANIT.

SKRIV eller RING!

Monteringsfärdiga

FACKVERKS- KONSTRUKTIONER

av olika typer för stora och små spännvidder
vid industri- och lantbruksbyggnader, bostads-
hus m. m.

Rekvirera vår broschyr: "En bärande konstruktion"

A-B STANDARDHUS

MULTSFRED

AVDELN. KONTOR I STOCKHOLM - GÖTEBORG - MÄLMÖ

Betong med ökad motståndsförmåga mot frost

När det til rensning av is og snö på betongveier brukes salt eller klorkalsium, har det ofte vist seg at betongen tar skade og skaller av smådeler fra 1,5 opp til 6 mm tykkelse. Dette kommer ikke bare av saltets påvirkning, men særlig av den stadig gjentatte frysning og opp-tining. De grovere deler, pukke og singel i betongen, kommer derved frem i dagen, og veibanens overflate blir ru og ujevn.

For å finne grunnen til og midler mot denne skade på betongveier foretokk man ved Norges Tekniske Høyskole i Trondheim, i samarbeide med Veivesenet i Sør-Trøndelag, forskjellige prøver. Man bygde først en kortere prøvevei av betong, som bestod av 13 partier med forskjellig sammensetning av betongen.

Ved fryseprøver, som blev utført med stykker av disse forskjellige veipartiene, viste det seg i noen tilfelle, at den betong som var lavet av blandningscement hadde større motstand mot frost enn betong av ren portland-cement. Man kom da til den slutning at årsaken til den større motstandsevne mot frysning måtte vare at blandningscementen hadde et større fettinnhold.

En cementfabrikk foretok også prøver. Den tilsatte små mengder levertran i blandningscementen.

Prøvestykkene var plater med en høyere kant så det kunne stå vann på dem. Og når dette vannet frøs, blev det oppløst med klorkalsium. De fleste av platene tok mere eller mindre skader av opptiningen, unntatt de som var laget av blandnings- og oljecement. Den sistnevnte viste en dag bedre resultat enn blandningscementen.

Den naturcement som hadde vist de beste resultatene blev så undersøkt, og viste seg å inneholde ca 0,07 % olje, mens portlandcement bare har 0,008 % fettinnhold. Dermed mente man å ha fått bekræftelse for teorien om at fettinnhold i cementen øker betongens motstandsevne mot frysning.

Under de videre forsøk blev det også brukt to forskjellige sorter sand. Portlandcementen var dels malt efter normen og dels grovere malt. I enkelte av de 6 meter lange prøvestykkene blev betongen laget med naturcement i forholdet 1:6 og dessuten gitt en liten tilsetning av 0,05 % tran.

Under vinteren blev det så på hver 6 meter del, på flater ca 1,8 × 1,8 meter, laget små dammer fylt med vann, som frøs til is, og blev opptint igjen med 0,75 kg. klorkalsium pr m².

Det viste seg da at de prøveflater som var laget av den vanlige portlandcement og den mindre gode sand, efter 10 til 15 gangers frysning og opptining hadde tatt skade på nesten hele overflaten, mens flatene hvor bedre sand var blandet i cementen, hadde holdt sig nokså bra.

De flater hvor man hadde laget betongen av en blandning portlandcement, naturcement og god sand, viste gode resultater den første prøvevinter, men skader året efter. Men derimot viste den betongen hvor det var tilsatt olje inge skader.

O. Lian

ARKITEKT, CIVILINGENJÖR

eller annan väl kvalificerad byggnadstekniker erhåller anställning å Byggstandardiserings kontor. Sökande bör vara intresserad av aktuella byggnadstekniska problem, samt helst ha kännedom om byggnadssnickerier.

Svar med referenser och uppgift om löneanspråk ställes till

BYGGSTANDARDISERINGEN

Drottning Kristinas väg 73 • Stockholm

REDAKTÖRER:

Arkitekt SAR Leif Reinius
Civilingenjör SVR Gunnar Essunger

REDAKTIONSSEKRETERARE:

Fil. mag. Inga Mari Lönnroth

REDAKTIONSOMBUD:

Victor Bährner, Malmö
Ossian Lindqvist, Malmö
Owe Svärd, Göteborg
Gunnar Hoving, Göteborg

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Harry Bernhard
Hilmer J. Danielsson
Bengt Gate
Torbjörn Olsson
Yngve Steen
Tore Webjörn

Ansvarig utgivare:

Arkitekt SAR Moje Bergström

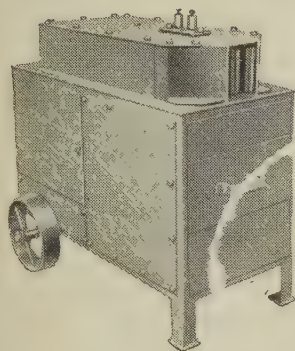
I tidskriften gjorda uttalanden stå för författarnas räkning och äro endast om så anges att anse som uttryck för ståndpunktstagande av någon av de föreningar, som utge tidskr.

PRENUMERATIONSPRISER FÖR HELÅR

	Sverige	Danmark Finland Norge	Övriga Utlandet
Endast lösnummer	20: —	22: —	26: —
Lösnummer + klotpärm . .	23: —	—	—
Lösnummer + halvfr.pärm	27: 50	—	—
Lösnummer + bundet ex. i klotband	30: —	33: 50	40: —
Lösnummer + bundet ex. i halvfr.band	37: —	40: —	47: —

Tornborg Lundberg

TELEFON: NAMN / NROP ÅRSTADALSHAMNEN. STOCKHOLM 9

SPIK- UTDRAGNINGSMASKIN med el-motor

Maskinen är försedd med tånganordning som snabbt rensar
använt byggnadsvirke från spik av alla dimensioner.
Slagantal 50 per min.

148

AKTIEBOLAGET CALOR & SJÖGREN

Arbetargatan 30, Stockholm

Telefon: Växel 52 06 30

VÄRME - GAS - VATTEN AVLOPP

Ni erhåller snabbt och väl utfört
arbete om Ni anlitar vår
reparationstjänst.

Stålkarmade
FERRO-fönster
GÖTAVERKEN
Ensamförsäljare: Götaverkens Fönstäragentur, Claes Krepper, Sthlm

MALM, GÖSTA: *Statens Byggnadsinstitut. Byggmästaren 27 (1949) nr 5* sid. 85—86.

Det framlagda förslaget till inrättande av ett Statens byggnadsinstitut från 1 juli 1949 har under remissbehandlingen blivit föremål för en kritisk granskning. Författaren, som var ordförande i utredningen för den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande, framlägger en del synpunkter på organisationen av byggnadsforskningen i Sverige.

DK 001.891:69
061.6:69

KÄLLENUS, STEN: *Statens Byggnadsinstitut. Förslag och remissyttranden däröver. Byggmästaren 27 (1949) nr 5* sid. 86—89.

Över det senaste förslaget ha yttranden avgivits av 16 statliga organ samt 30 sammanslutningar och föreningar. De flesta av dem ha vitsordat behovet av och tillstyrkt inrättandet av ett byggnadsinstitut. I flera fall ha emellertid anmälts avvikande meningar och framförts nya synpunkter betr. institutets inrättande, dess arbetsuppgifter och organisation. Ett fåtal remissorgan ha också avstyrkt institutet, medan några velat ställa frågan på framtiden. En sammanfattning av huvudpunkterna i de inkomna remissvaren lämnas.

DK 666.982:691.87

FORSSELL, GÖSTA: *Armeringsjärns förankring och kallsträckning. Byggmästaren 27 (1949) nr 5* sid. 90—99.

Uppsatsen avhandlar förefintlig säkerhet eller brist på säkerhet i järnens förankring vid bruklig armering av rundjärn med ändkrokar eller av kamjärn. En metod påvisas att utföra ankringsringar vid järnändarna och att med dem vinna behövlig förankring även vid armering av kvalitetsstål. Hur kallsträckt armeringsjärn når hög sträckgräns och helt kan utnyttjas med ankringsringarnas hjälp påvisas i detalj.

001.891:624(100)

TENGVIK, NILS: *Byggnadsforskningen i utlandet. Uppgifter angående vissa främmande länder särskilt med hänsyn till byggnadsforskningens organisation. Byggmästaren 27 (1949) nr 5* sid. 100—104.

Redogörelse för forsknings- och utredningsverksamheten på byggnadsområdet i flera främmande länder, varvid särskilt hänsyn tagits till de organisatoriska förhållandena.

TÄVLINGAR

Uppgift	Inlämnings-tid	Se Byggmästaren
Samrealskola m. m. i Säter	2. 5. 1949	1948 Nr 21 s. XVI
Ålderdomshem i två storleksklasser	15. 6. 1949	Nr 24 s. XIII
Bostadsområde vid Yxhult	15. 9. 1949	1949 Nr 2 s. VII

Lämnat reproduktionsdugliga tävlingsritningar!

Inbjuden tävling om folkskola i Arboga avgjord

Arkitekttävlingen om den nya folkskoleanläggningen i Arboga har nu avgjorts. Tävlingskommittén förordar ett av arkitekt SAR Curt Laudon, Stockholm, utarbetat förslag.

Värnamotävlingen avgjord

Arkitekt SAR Carl Nyrén och hans medarbetare, arkitekt Jens Carlsen, fick första pris, 6 000 kr, i arkitekttävlingen om förvaltningsbyggnad i Värnamo. Förslaget bar mottot »Tredje till höger». Uppgiften gällde att göra upp förslag till ordnande av centrala delen av staden med bl. a. stadshus, stadsbibliotek och restaurang.

Till arkitekttävlingen hade inkommit 90 förslag. Andra pris, 5 000 kr, delas lika mellan två tävlande, ett med mottot »Alexandra» av arkitekt SAR Sture Frölén, Stockholm, med Gustav Kindt och Marjatta Rankka, Stockholm, som medhjälpare, och det andra förslaget med mottot »Kring stadsträdgårn» av arkitekt SAR Nils Tesch, Stockholm, med arkitekt Erik Asmussen och arkitekt SAR Dag Efvergren, Stockholm, som medhjälpare.

Dessutom har prisnämnden inköpt för 2 000 kr ett förslag med mottot »I parken», författat av stadsarkitekt Arne Björner, Örnköldsvik, och arkitekt Gunnar Johannessén, Örnköldsvik, med Kjell Uno Abrahamsson och S. H. Linde som medarbetare. Två förslag inköptes för 1 000 kr vardera, det ena med mottot »Plats för ringbyte», författat av arkitekt SAR Erik F. Dahl, Stockholm, och det andra med mottot »Kommers», författat av arkitekt SAR Yngve Ahlbom, Stockholm, med arkitekt SAR Jan Hallén, Stockholm, som medarbetare.

Tävlingsförslagen utställas i Värnamo den 11—23 april.

Från Skråhantverk till Byggnadsindustri

Om husbyggen i Stockholm 1840—1940
av Georg Hesselman

250 sidor, format 21,5 × 27 cm

140 bilder i boktryck

8 planscher i ljustryck

Klotband kr. 30:—

Halvfranskt band kr. 40:—

Sändes portofritt om likvid insättes på vårt

Postgiro Nr 3124

BYGGMÄSTAREN
FÖRLAGSAVDELNINGEN
KUNGSGATAN 32, STOCKHOLM

DIVERSE

Utredning angående skolbyggnader

Möjligheterna att tillgodöse behovet av skolbyggnader och undervisningslokaler på ett enklare och mindre kostnadskrävande sätt än nu är fallet skall utredas av en statlig kommitté, bestående av generaldirektör H. Leo, ordförande, generaldirektör N. G. Rosén, civilingenjör E. Strokirk, Stockholm, riksdagsman N. I. Johansson i Mysinge, och arkitekten i skolöverstyrelsen C. J. Björklund.

I utredningsdirektiven erinras om svårigheterna att i nuvarande läge tillfredsställa de byggnadsbehov som föreligger på undervisningsväsendets område. I investeringsbudgeten för 1948 hade för ny- och ombyggnader av folkskolor, yrkesskolor, lantmannaskolor, läroverk och folkhögskolor m. m. beräknats 56 milj. kr. De mest trängande aktuella behoven uppgår till belopp, som på alla hithörande områden är mångdubbelt större.

Vidare anföres i direktiven för utredningen, att det synes påkallat att en opartisk undersökning av rådande förhållanden vidtages i syfte att genom anvisningar till berörda myndigheter och organ eller på annat sätt åstadkomma en nedprutning av gängse utrymmes- och standardkrav vid uppförandet av skolbyggnader och undervisningsanstalter, som byggas i kommunal eller icke statlig regi. Denna undersökning bör lämpligen omfatta samtliga typer av skolor, för vars uppförande eller verksamhet statsbidrag utgår, sålunda icke endast folkskolor utan även folkhögskolor, högre folkskolor, kommunala mellanskolor, läroverk, yrkesskolor samt lantmanna- och lant-hushållsskolor.

Utredningen skall dessutom undersöka möjligheterna att uppföra provisoriska byggnader för folkskolor och att inreda undervisningslokaler tillfälligtvis i byggnader som på längre sikt avses för annat ändamål. Utredningen bör även granska de anvisningar och föreskrifter som utfärdats av de centrala myndigheterna samt ingå på de lokala myndigheternas, kommunernas och landstingens, åtgöranden i detta sammanhang, då onekligen ansvaret för byggnadssätt, utrymmesstandard och utrustning i sista hand alltid åvilar skolans huvudman.

Aktiebolaget Svensk
GOLVINDUSTRI

KUNGSGATAN 39 · STOCKHOLM · TEL. 23 21 60

Fröjd för ögat skydd för huset

En vackert reveterad villa är en fröjd för ögat.
Är det Serponit Fasadputs, skyddar den också
väggmaterialet. Precisionsgradering ger den
rätta porositeten.

Serponit Fasadputs finns i
35 vackra kulörer för puts-
ning med uppruggad,
slätputsad eller stänkt yta.
Den är absolut väderbe-
ständig. Tala med Er
byggmästare, murare el-
ler järnhandlare. De upp-
skattar en ädelputs som
Serponit.

En ny putsmetod!

Serponit Stänkputs-
apparat gör arbetet lät-
tare och ger säkrare
resultat, samtidigt som
Ni sparar material. Be-
gär prospekt och offert.

SERPONIT

fasadputs

ERNSTRÖM & Co. A.-B.

GÖTEBORG. Tel. 13 25 05, 13 24 75, 13 81 02

STOCKHOLM. Tel. 19 54 05, -06, -07, -08

Restriktionssoppa

I går var det vår, för då sken solen varmt, och man
hade just repat sig från chocken efter Byggmästarens
första villanummer.

I dag är det åter mörkaste vinter. Det är kallt, det
snöar och Byggmästarens andra villanummer har kom-
mit. Den gamla chocken är här igen. Den har mognat och
förbytts i bitter sorg och rädsla. Kylan kan förstås bli
värme, och snön kan smälta bort. Men villorna smälter
inte. De ligger kvar som frukter av fyrtiotalets svenska
villabyggande.

Därav sorgen.

Representerar de den sanna formen kring våra dagars
sätt att leva?

Svaret är kanske ja.

Därav rädslan.

För livet.

Men kanske också nej.

Då blir man både ledsen och rädd.

För då talar vi inte sanning. Då kurar vi ihop oss med
ryggen mot framtiden och gräver i vårt arkitektoniska
minnesalbum, och så blir det hela en murrig SAR-krog
med köttlös soppa, som vi får lov att piffa upp med en
frisk dansk snaps.

Men vad kan vi göra då?

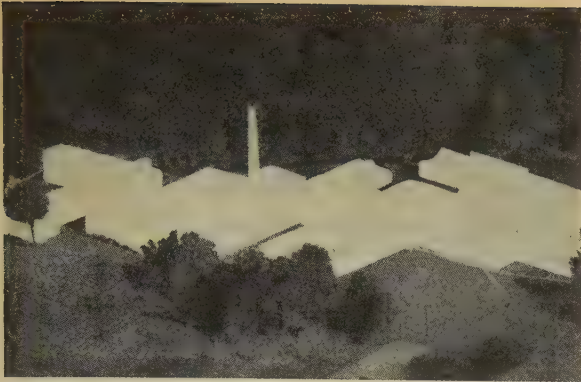
Jo, vi måste ta vara på tidens kött och kryddor! Då
får soppan must igen, och avkoket på gångna tiders torra
ben får dö under sitt falska skinn.

Bengt Åkerman

Skicklig byggnadsritare

sökes för renritning av illustrationer till handboken
BYGG. Tillfällig anställning eller extra arbete.

Svar med ritprov och referenser till Tidskriften Bygg-
mästaren, Handboksredaktionen, Nybrogatan 63. Telefon
62 09 01, 62 11 66.

»Fabrikker for mennesker»

De båda danska arkitekterna Ole Bang och Preben Dal ha i samarbete med några specialister givit ut en liten skrift, där de tala för en bättre anpassning av industrianläggningen till de mänskliga behoven. De menar, att arkitekterna icke endast skall koncentrera sitt intresse på omklädningsrum, matsalar och andra mera fritidsbetonade lokaler, men utvidga det att omfatta även produktionslokalernas rumsbild och detaljutformning. Det ligger patos bakom framställningen:

»Dette beskedne skrifts formål skulle være at bidrage til disse bestræbelser indenfor arkitektens arbejdsfelt. Industriens problemer løses ikke bare ad teknisk vej. Selve arbejdspladsen må nødvendigvis for fremtiden skabes ud fra menneskelige hensyn, en af forudsætningerne for et rigere arbejds- og samfundsliv.»

I starkt koncentrerad form påvisas den centrala betydelsen som belysning, färg och ljud har för rumsbild. Många skarpa och kloka iakttagelser äro inmängda i texten. I ett tillämpningsexempel visas skisser till en väl löst maskinfabrik, projekterad i tre utbyggnadsetapper, för 50, 100 och 200 arbetare.

Det är kanske inte så vanligt, att vid behandlingen av tekniska, hygieniska och som här i någon mån medicinska frågeställningar författarna i en fackskrift bygger sin framställning på en klart uttalad politisk uppfattning. Uppriktigheten är värd aktning. Den valda utgångspunkten har också givit framställningen en dubbelbottnad karaktär. Argumenteringen föres efter två linjer. Till arkitekterna säger man att människan och hennes fysiska och psykiska behov skola ställas i förgrunden vid projekteringen. Å andra sidan menar man att »odlande av den mänskliga faktorn» i det långa loppet alltid skulle innebära god företagsekonomi. Det kan vara så under alldeles särskilda betingelser, men intet säger att det är ett axiom under alla förhållanden. Och utanför axiomens fält råder bevisskyldighet. Håri brister den annars trevliga pamfletten.

T. F.

En 154,5 m hög skyskrapa

En 154,5 m hög skyskrapa av armerad betong har nyligen färdigbyggts i San Paulo, Brasilien. Byggnaden, vilken torde vara den hittills högsta, som utförts av armerad betong, skall i sina 12 understa våningar inhysa den brasilianska statsbanken. De 22 övriga våningarna skall även de inrymma kontorslokaler.

Byggnadens planmått är 12,5 x 45 m. Den vilar på pålar, gjutna i marken. Dess stomme utgöres av sex ramar, vardera bestående av tre pelare, som sinsemellan äro förbundna medelst balkar i varannan till var fjärde våning. Bjälklagen utgöres av 12,5 cm tjocka betongplattor med en lika tjock, lätt fyllning. Ytterväggarna äro av tegel med en yttre klädsel av granit för de tre första våningarna och av keramiska plattor för de övriga.

Byggnaden har kostat 3 060 000 dollar eller 150 dollar pr kvm nyttig yta. (Eng. News Rec. Sept. 1948.) Bn

Stimulerande

BADA
BAHCO
BASTU

efter idrottsövningar,
skidåkning, gymnastik,
långpromenader eller
helt enkelt för daglig
hygien.

PLANERA FRÅN BÖRJAN
en bastuanläggning på byggnadsritningen. I hyreshuset är bastun lätt ordnad i källaren — ökar trivselen och husets värde. Även vid industrier, i skolor, kommunala badhus o. idrottsanläggningar är det bekvämt att ha

Elektriska

TORRBASTUBEREDARE

A/B B. A. HJORTH & Co. STOCKHOLM

KLARA N. KYRKO GATA 31 · TEL.: 22 93 00

TAK SOM TROTSÅ TIDENS TAND
erhållas med

MATAKI-PAPP

Vi tillverka Mataki underhållsfria takpapp förutom med grå hårdad yta i följande rena, vackra färger: grön, röd, svart, aluminium, brungrå m. fl. och utföra större taktäckningsentreprenader under betryggande garanti.

Vår produktion omfattar dessutom all övrig impregnerad byggnadspapp för samtliga förekommande ändamål, såsom tak-, membran-, trossbotten- & grundisolering, förhårdning m. fl.

Auktoriserade
återförsäljare
i hela landet

Åktiebolaget
MATAKI
MALMÖ TAKPAPPFABRIK OCH KEMISK INDUSTRI
MALMÖ Tel. 460000 MATAKI

Målning med

KRONOS TITANVITT

blir

Hållbar ute och inne

Dekorativ i vita och
brutna nyanser.

Färgbesparande

på grund av täck-
förmågan. Inomhus
inbesparas ofta en
strykning.

TITANVITT

Begär oljefärg med Titanvitt!

COLUMBI-TRAPPAN

»trappan för de låga
vindsutrymmena»

Trappan är tillverkad
av primasvelsdestål-
rör i hopskjutbara
sektioner. Den leve-
reras komplett monte-
rad i en träram med
över- och underlucka,
varigenom erhålles
extra god isolering.
Den tar liten plats —
gömmes sig i tross-
botten, då den inte
användes. Columbi-
trappan är en liten
trappa med en stor
stor trappas fördelar.
Tillverkas för alla
våningshöjder.

Sv. Patent nr 120969

Patentsökt i flera
andra länder.

Rekvirera vår broschyr.

TULLHOLMENS AB

KARLSTAD

Tel. 100 35, 178 35

ARKITEKT

Härmed kungöres till ansökan ledig en befattning
som byrådirektör i lönegrad Ca 31 (begynnelselön
1.347 kronor per månad inkl. index) med placering
tills vidare å Kungl. byggnadsstyrelsens utrednings-
byrå.

Sökande, som skall hava avlagt examen vid teknisk
högskolas avdelning för arkitektur och jämväl hava
erfarenhet från praktiskt arkitektarbete, har att se-
nast den 12 april 1949 till Kungl. byggnadsstyrelsen
inkomma med till Konungen ställd ansökan åtföljd
av åldersbevis, styrkt meritförteckning och övriga
handlingar sökande önskar åberopa.

Stockholm den 17 mars 1949.

KUNGL. BYGGNADSSTYRELSEN.

LITTERATUR

Röta i trä

*The design of Timber floors to prevent dry rot. Building
Research Station Digest nr 1. Garston, Herts, Eng-
land 1948.*

»Building Research Station» har satt som en av sina
uppgifter att samla och i en serie meddelanden, varav
rubricerade är det första, sprida kännedom om vunna
erfarenheter rörande vissa praktiska byggnadsproblem.
Detta häfte lämnar anvisningar om hur man skall kunna
undgå rötskador i träkonstruktioner. Härvid gäller det
i första hand att hålla virkets fuktighetshalt låg genom
att välja en konstruktion, som kan ventileras, varvid
eventuellt kvarvarande fuktighet bortledes. Är detta icke
möjligt bör endast väl uttorkat virke användas, som ge-
nom omsorgsfulla isoleringar hindras från att upptaga
fuktighet från omgivningen. Impregnering samt noggrant
val av virke kunna även bidra att minska eller hindra
svamparnas förmåga till angrepp. Med tanke på svårig-
heterna att hindra ett rötangrepp från att sprida sig och
kostnaderna för att ersätta skadade delar, äro de kost-
naderna som nedläggas på förebyggande skyddsåtgärder
väl motiverade.

I en bilaga lämnas en beskrivning över en apparat för
fuktighetsmätning, vilken enligt vad som uppgives visat
sig praktiskt värdefull.

Häftet innehåller inga större nyheter men ger en hel
del praktiska råd och anvisningar, varför det kan re-
kommenderas.

De närmast följande häftena i ovannämnda publika-
tionsserie avse att behandla ljudisoleringen hos mellan-
väggar samt grundläggning på lera.

Lgn

Dipl. byggnadstekniker

Ung schweizare, konstnärligt begåvad, förtrogen med alla
slags byggnadsarbeten, spec. träkonstruktioner, kunnig i
tyska, franska och italienska, söker intressant, självstän-
dig plats på arkitektkontor eller andra svenska indu-
striers byggnadskontor. Svar till »Z. A. 4909», Mosse-
Annoncen, Zürich 23, Schweiz.

KASSERADE CEMENTSÄCKAR

Kontorshandlingar, Arkivmaterial samt annat pappers-
avfall köpes! Engros, export och expedition

S:t Paulsgatan 17, Stockholm

FIRMA F. DOBERT

Tel. 43 31 64, 44 94 32

REDAKTÖRER:

Arkitekt SAR Leif Reinius
Civilingenjör SVR Gunnar Essunger

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Harry Bernhard
Hilmer J. Danielsson
Bengt Gate
Torbjörn Olsson
Yngve Steen
Tore Webjörn

PRENUMERATIONSPRISER FÖR HELÅR

	Sverige	Danmark Finland Norge	Övriga Utlandet
Endast lösnummer	20: —	22: —	26: —
Lösnummer + klotpärm ..	23: —	—	—
Lösnummer + halvfr.pärm	27: 50	—	—
Lösnummer + bundet ex. i klotband	30: —	33: 50	40: —
Lösnummer + bundet ex. i halvfr.band	37: —	40: —	47: —

REDAKTIONSSEKRETERARE:

Fil. mag. Inga Mari Lönnroth

REDAKTIONSOMBUD:

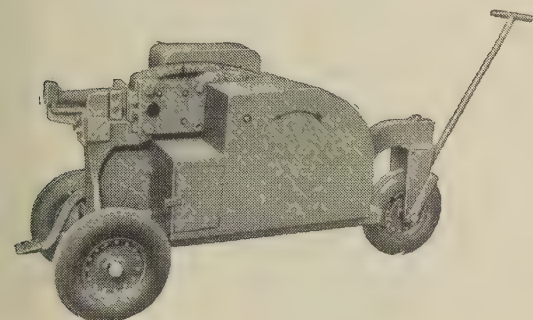
Victor Bährner, Malmö
Ossian Lindqvist, Malmö
Owe Svärd, Göteborg
Gunnar Hoving, Göteborg

Ansvarig utgivare:
Arkitekt SAR Moje Bergström

I tidskriften gjorda uttalanden stå för författarnas räkning och äro endast om så anges att anse som uttryck för ståndpunktstagande av någon av de föreningar, som utge tidskr.

Tornborg Lundberg

TELEFON: NAMNANROP ÅRSTADALSHAMNEN. STOCKHOLM 9

Transportabla BETONGJÄRNSSAXAR på gummihjul

Klipper rundjárn upp till 32 mm.

Klipphastighet 40 slag per min.

130

Aktiebol. *O. Larsson & Co*

Byggnadssnickerier

Köksinredningar

Butiksinredningar

Specialsnickerier

Trävaruförsäljning

BÅTSMANSGATAN 6 • GÄVLE

Telegramadress: LARCO

Telefon: 333 (växel)

RÖRLEDNINGS AKTIEBOLAGET

MONTÖR

RENSGATAN 5 • STOCKHOLM

TELEFON

23 06 40

Nyanläggningar

Moderniseringar

Reparationer

TENGBOM, ANDERS: *Sjukhus i Barcelona, Venezuela*. Byggmästaren 27 (1949) nr 6 sid. 106—107.

Projekt till ett sjukhus med 400 vårdplatser i Barcelona, 600 km öster om Venezuelas huvudstad Caracas.

AHLBERG, HAKON: *Universitetssjukhus i Maracaibo, Venezuela*. Byggmästaren 27 (1949) nr 6 sid. 108—111.

Projekt till ett sjukhus med ca 600 platser i hamnstaden Maracaibo.

IMHÄUSER, HERMANN: *«Centro de Salud» i El Tigre, Venezuela*. Byggmästaren 27 (1949) nr 6 sid. 112—113.

Projekt till hälsocentral med företrädesvis socialmedicinska och socialhygienska uppgifter.

DAGBERG, OLOF och LÖFSTRÖM, FOLKE: *Tävling om sinnessjukhus i Karlskrona*. Byggmästaren 27 (1949) nr 6 sid. 114—122.

Dr Dagberg skärskådar tävlingsresultatet ur sjukvårdssynpunkt, medan arkitekt Löfström belyser det ur arkitektonisk synpunkt. Ritningar från de prisbelönta och inköpta förslagen illustrera artiklarna.

LÖFSTRÖM, FOLKE: *Inbjuden tävling om Ekmanska sjukhuset i Göteborg*. Byggmästaren 27 (1949) nr 6 sid. 123—128.

Några reflexioner ang. tävlingsresultatet, illustrerade med ritningar från de tre främst placerade tävlingsförslagen.

ÅLUND, STIG: *Arkitekten och auktoriteten*. Byggmästaren 27 (1949) nr 6 sid. 129—132.

Reflexioner angående arkitektens idébakgrund. Polemik mot vissa tendenser i 40-talets arkitekturdebatt.

TÄVLINGAR

Uppgift	Inlämnings-tid	Se Byggmästaren
Samrealskola m. m. i Säter	2. 5. 1949	1948 Nr 21 s. XVI
Ålderdomshem i två storleksklasser	15. 6. 1949	Nr 24 s. XIII
Bostadsområde vid Yxhult	15. 9. 1949	1949 Nr 2 s. VII

Lämna reproduktionsdugliga tävlingsritningar!

FÖRENINGSMEDDELANDEN
Stockholms Byggnadsförening

Jubileumsstiftelsens jury

Stockholms Byggnadsförening har nu utsett de första medlemmarna i den jury, som skall dela ut det årliga priset ur föreningens jubileumsstiftelse. Det första priset kommer att delas ut i höst.

I samband med sitt hundraårsjubileum i november i fjol donerade Stockholms Byggnadsförening 100 000 kr till en särskild stiftelse med ändamål att främja utvecklingen inom byggnadsfacket. Årligen skall från denna stiftelse delas ut ett pris, som vartannat år utgår i form av hederspris för en under senare år gjord insats av största värde för byggnadsfackets utveckling och vartannat år i form av stipendium som bidrag till lösandet av en för byggnadsfacket betydelsefull fråga. Båda priserna uppgår till minst 5 000 kr. Det första priset utdelas i höst i form av stipendium.

Till hederspristagare kan utses medborgare i något av de skandinaviska länderna medan stipendiet, som skall sökas, är förbehållet svensk medborgare. Både hederspristagare och stipendiat skall utses av en jury på tio personer, som väljes på fyra år. Den första juryn består av:

Ingenjör Sven Dahlberg
Tekn. dr Axel Eriksson
Professor Hjalmar Granholm
Civilingenjör Gottfrid Naumburg
Civilingenjör Evert Strokirk
Byggmästare G A Svensson
Civilingenjör Nils Tengvik

Nyt Kommna.

ARBETSVIRKE TILL BOSTADSHUS
AV STEN

AV Mejse Jacobsson

Medd. nr 13 från Statens Kommitté för Byggnadsforskning. Pris kr. 5:—

DET PLANA TAKETS PROBLEM
Diskussionsinlägg vid en konferens den 22 november 1948 samt en litteraturinventering av Olle Gewalt och Gösta Lundin.

Rapport nr 16 från Statens Kommitté för Byggnadsforskning. Pris kr. 3:—

Sändes portofritt om likvid insättes på vårt
Postgiro nr 3124

BYGGMÄSTAREN
FÖRLAGSAVDELNINGEN
KUNGSGATAN 32, STOCKHOLM

Civilingenjör Axel Theorell

Direktör Ernst Wehtje

Arkitekt Helge Zimdahl.

Uppsala domkyrkas restaurering

I anslutning till Stockholms Byggnadsförenings årsmöte den 16 mars behandlades i tre anföranden *Uppsala domkyrka — ett aktuellt byggnadsverk*.

Landsantikvarien, fil. lic. Nils Sundquist, redogjorde för domkyrkans byggnadshistoria. Hur kyrkan ursprungligen såg ut känner man ej till. Den äldsta bild av domkyrkan man har bevarad är från 1600-talet, och då hade kyrkan funnits i flera sekler. Vid den kommande restaureringen kan man kanske få fram värdefulla rön ur byggnadshistorisk synpunkt. Kyrkan fick sitt nuvarande utseende genom den Zettervallska restaureringen i slutet av 1800-talet, varvid man eftersträfvade att ge den en utpräglad fransk-gotisk stil.

Professor Henrik Kreuger lämnade en utförlig redogörelse för domkyrkans byggnadstekniska utformning. I samband med genomförandet av Zettervalls restaureringsförslag utfördes en grundförstärkning under södra tornet, vilket delvis vilade på en lerkörtel. Förstärkningen tillgick på så sätt att man förde ned stora granitcylindrar till fast botten. Betong vågade man sig icke på för det ändamålet. Detta material användes emellertid i riklig mängd på kyrkan i övrigt. Ur teknisk synpunkt innebar den Zettervallska restaureringen stora brister. Kombinationen betong—tegel var olycklig, vattenavledningen var mindre god och de 20—30 m långa, friliggande strävbågarna i hög grad olämpligt utformade. De tidigare utförda provisoriska förstärkningarna och skyddsåtgärderna måste nu i avvaktan på ett slutgiltigt ställningstagande till en kommande restauration kompletteras med omfattande arbeten. Anslagsfrågan till denna tekniska restaurering behandlas av årets riksdag.

Byggmästare Anders Diös lämnade en del uppgifter angående de sedan 1935 företagna skydds- och förstärkningsarbetena. Härvid har borttagits en mängd smärre torn och betongavtäckningar samt en del strävbågar. Sammanlagt har nedtagits 1 200 ton betong- och tegelmateriel. De olämpliga cementfogarna i tegelmurverket

Nu kan de levereras omgående

Hyllorna skjutas in i spår, urfrästa i hyllstegarna, och så gjordas att hyllorna håller samman facket utan beslag.

Varje lager kräver ordning och hygien

Ring eller skriv och begär offert

STOCKHOLM TEL. "HSB"

Lagerinredningar borde kunna göras billigare — så har Boro resonerat. Med stora resurser och rationell uppläggning både när det gäller tillverkning och distribution måste kostnaderna kunna sänkas avsevärt. Det har också visat sig möjligt. Efter ingående praktiska prov presenterar Boro nu den byggbara lagerinredningen *belt i trä*. Den är ytterst lätt att montera — det behövs inga vinkeljärn e. d. — Den är lätt att kombinera efter behovet i varje särskilt fall. Den är stark. Och slutligen — den är billig, både i inköp och användning.

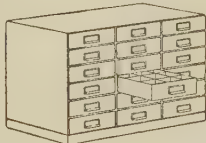
Kostnaden sänks i flera etapper

Redan vid anskaffningen vinner Ni åtskilligt på att välja Boro Byggbara Lagerinredning. Priserna är säkert lägre än Ni räknat med. Nästa vinst gör Ni vid monteringen, som går otroligt lätt och snabbt. En enda man kan utföra den — och det behövs inga fackkunskaper. Om Ni behöver bygga på inredningen går det mycket enkelt och smidigt. Ni sparar tid och Ni sparar arbetskraft.

BORO byggbara lagerinredningar

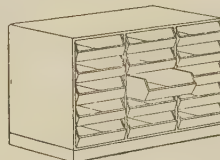
De olika elementen kan lätt byggas på, varigenom de mest varierande behov tillgodoses. Systemet ger även stor rörlighet vid framtida

utbyggnad eller omDispositionering av utrymmena. Elementen kan byggas samman eller användas var för sig.

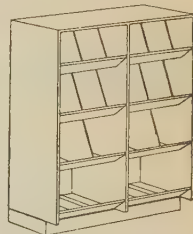
LÅDFAK

Överfalsade, zinkade lådor med etiketthandtag. Kan indelas i mindre fack med insatser i olika standardutförande.

BULTFAK

Lådor med halvöppna, snedställda förstycken ger snabb överblick. Kan med lösa insatser indelas i mindre fack.

SMÅDELSFAK

Fasta hyllor och mellanväggar, snedställda, lösa förstycken. Kan indelas i mindre fack med lösa mellanväggar.

HSB-BORO

Box 18029, Stockholm 18

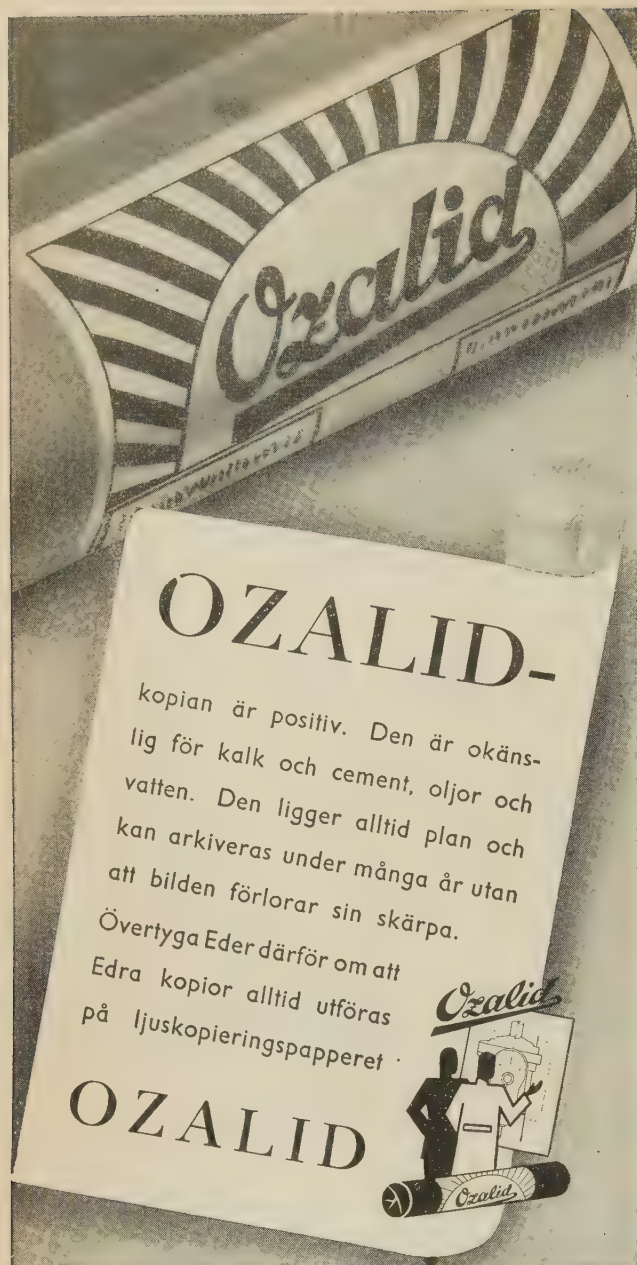
V. g. sänd mig kostnadsfritt katalogen

"Boro Byggbara Lagerinredningar"

Namn

Adress

Postadress Byggn. 6. 49.

Tillverkare:

A.-B. OZALIDKOMPANIET, Göteborg

Representanter:

För Stockholm med omgivning:

AKTIEBOLAGET VITKOPIA

Stockholm Telefon växel 23 14 25

Del av mellersta Sverige samt Norrland:

A.-B. ADOLF JOHNSON & Co.

Stockholm Telefon växel 23 47 50

Västra och mellersta Sverige samt Värmland:

A.-B. HENRIK JOHNSON & Co.

Göteborg Telefon 11 05 03

Skåne och Blekinge:

IDEALKOPIA

Malmö Telefon 236 19

har skrapats bort på en yta av 3 000 m². En starkt bidragande orsak till kyrkans hastiga förfall har varit att anslagen till underhåll och reparationer varit alltför knaphändiga.

I ett diskussionsinlägg hävdade fil. lic. Nils Tidmark att arkitekttävlingen om domkyrkans restauration var onödig. Restaurationen är i första hand en antikvarisk sakfråga. Kanslirådet E. Söderberg lämnade en del uppgifter om kyrkans fortgående försämring. Redan 1915 var det tydligt att ett ingripande var nödvändigt. Ingenjör C. O. Hermodsson ansåg, att något stort ombyggnadsförslag icke behövs för domkyrkan. Det är tillräckligt att söka få fram en förenklad Zettervalls kyrka.

G. Er.

Sveriges Standardiseringskommission

(SIS) har startat ett abonnemangssystem för all ny standard för att stå industrin och andra intresserade till tjänst. Abbonemangssystemet omfattar 20 olika grupper efter DK-systemet och den som tecknar abonnemang på en eller flera grupper får automatiskt all nyutkommen standard inom det eller de områden, som han abonnerar på. Därigenom slipper den enskilde att bevaka om ny standard kommer ut inom de områden, som intresserar honom. De 20 abonnemangsklasserna omfattar (DK-numret inom parentes):

Mått- och viktsystem (389.1); Fysikalisk och kemisk undersökning (53/54); Skyddsteknik (614.8); Provning av konstruktionsmaterial (620.1); Ängteknik (621.1); Elektroteknik (621.3); Tryckluft- och kylteknik (621.5); Rörledningar, rör, tillbehör till ledningar (621.6); Teknisk ritning, toleranser, verkstadstekniska metoder m. m. (621.7); Maskinelement (621.8); Verktyg och verktygsmaskiner (621.9); Vägar, järnvägar (625); Fordonsteknik (629); Maskiner och redskap för jordbruk och skogsbruk, jordbruks- och trädgårdsprodukter (63); Hushålls-utrustning (64); Grafisk teknik, kontorsmateriel (65); Kemisk industri (661/668); Metalliska material och formprodukter (669); Plåtförpackningar (672.4); Textilier (677) och Byggnadsindustri (69).

Dessutom kan man naturligtvis abonnera på all standard som kommer ut och även på TNC:s publikationer.

Uppgift om det nya abonnemangssystemet kan erhållas efter hänvändelse till SIS, Box 16323, Stockholm 16.

Stockholms Byggnadsförenings medlemmar med damer

äro välkomna att deltaga i en serie vårvandringar på Stockholms Holmar med Henrik Alm.

Lördagen den 7 maj kl. 14.30.

Från Näckströmmen till Blasieholmen. Norrlandsgatan—Hamnen på Vasatiden, Packartorget (Norrmalms-torg) till Blasieholmstorgs palats från 1600-talet, främst det Bååtska med barockinteriörer. Samling vid Byggnadsföreningens hus, Norrlandsgatan 11.

Lördagen den 14 maj kl. 14.30.

Skeppsholmen med forna Amiralitetshuset från Drottning Kristinas regering, Fredrik Bloms kyrka och kaserner från Karl Johans tid och Långa Raden från Karl XII:s tid. Samling på Skeppsholmsbron.

Lördagen den 21 maj kl. 14.30.

Kungl. Djurgården med Byströms villas inredning med originalskulpturer, Djurgårdsstaden från Djurgårdsvarvets tider och Karl Johansepokens villor. Samling vid Karl XV:s staty, Lejonslätten.

Avgift för serien kr. 5:— kan erläggas vid första vandringen; för enstaka vandring kr. 2:—.

Imman på rutan

blir fukten i väggarna...

När den lilla flickan en vinterdag roar sig med att andas på fönsterrutan för att kunna rita och skriva på glasets, illustrerar hon omedvetet ett fysiskt fenomen — att vår andedräkt innehåller stora mängder fuktighet. Denna fuktighet kondenseras i den mån vi vistas inomhus i väggarna runt omkring oss, även om vi i vanliga fall inte kan följa händelseförloppet. Fenomenet, som i och för sig verkar bagatellartat, har en vidsträckt betydelse än man i allmänhet anar.

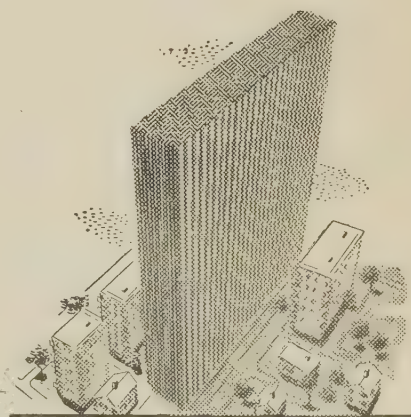
I ett bostadshus bildas alltid avsevärda mängder vattenånga, som, så länge luften inomhus är varmare, tränger in i väggarna. Även om dessa för ögat är torra, pågår alltid en vandring av fuktighet in i dem, och det kan inte undvikas, att isoleringsmaterialet beröres av denna fuktighet. Resultatet blir, att den isolerande förmågan minskar, i vissa fall nästan försvinner. Ett isoleringsmaterial, vars isoleringsvärde praktiskt taget inte försämras, även om det utsätts för fukt, är därför idealiskt. När det gäller att bedöma ett materials praktiska isoleringsförmåga, är detta en avgörande faktor, där Wellit liksom i så många andra avseenden visat sig överlägsen. Wellit bibehåller sin goda isoleringsförmåga även under svåra fuktighetsförhållanden. Denna egenskap hos Wellit kan inte nog uppskattas, om man tänker på att värmekonomin i ett hus till stor del är beroende av väggarnas isolering.

Wellit är marknadens lämpligaste isoleringsmaterial för isolering av väggar och tak i bostadshus, industrilokaler, ladugårdar och uthus av såväl trä som sten. I broschyren "Wellit — funktionell isolering" finnes utförliga upplysningar och konstruktionsexempel. Skriv eller ring efter broschyren i dag.

WELLIT
funktionell isolering

Om Wellit inte finns hos Er leverantör av byggnadsmaterial, vänd Er till huvudförsäljarna:

Isoleringsaktiebolaget WMB
GÖTEBORG - STOCKHOLM - MALMÖ - SUNDSVALL
G. & L. Beijer Import & Export AB i Stockholm
STOCKHOLM

TILLVERKARE:

WMB
Isoleringsaktiebolaget

Stockholms skärgård

Dess planläggning och bebyggelse diskuterades vid Svenska arkitektföreningens marssammanträde. Inledare voro länssarkitekt Olof Lundgren och arkitekt Hans Åkerblad. F. ö. yttrade sig inbjudna representanter för de flesta intressegrupper, som ha med skärgården att göra.

Skärgårdsbefolkningens förespråkare hävdade att trafikförbindelsernas goda ordnande året runt var en grundförutsättning för att avfolkningen skulle kunna stoppas. Skärgårdsbefolkningen vill se sina livsbetingelser möjliga även oberoende av sommargästande stockholmare. Skärgårdsjordbruket kan endast bedrivas rationellt på de större öarna. Man borde pröva även andra former av skärgårdsjordbruk, t. ex. trädgårdsodling. Även fisket behövs bättre utrustning och bekvämare avsättningsmöjligheter. Nya inkomstmöjligheter borde tillföras skärgården i form av industrier, såsom varvsrörelse o. dyl., vilket ställde krav på förutseende planläggning av bebyggelse och kommunikationer.

Den del av Stockholmsbefolkningen, som är bofast i skärgården under sommaren, har genom de förbättrade kommunikationerna och tillkomsten av nya fortskaffningsmedel förvärvat allt större och större delar av skärgården i form av tomtmark. Denna utveckling är icke enbart av godo. Skärgårdens tjustring ligger mycket i kontrasten mellan bebyggda områden och stora delar orörd natur, där växt- och djurvärld kan fritt utvecklas och dit även den stora del av sommarbefolkningen, som ej är bofast, kan nå under sina båtutflykter. En fortsatt utveckling efter samma principer som hittills måste leda till att skärgården inom en nära framtid helt kommer att bestå av styckade områden, vilket bevisades av siffror från flera talare. Man borde därför enligt flertalets uppfattning i största utsträckning söka tillgodose de boendes önskemål genom tätare bebyggelse efter mönster av västkustens fiskelägen. Man skulle då i gengäld nå ovannämnda syfte att kunna hålla större delar intakta från bebyggelse och på så sätt tillgodose naturskyddets, skärgårdsbornas och de nomadiserande sommargästernas berättigade önskemål. Flera varianter av tätbebyggelse är tänkbara. Dels sådan där stugorna med närmast liggande mark ägas av dem som bo där, dels sådan där stugor uthyras för sommaren och står under vård av lämplig förening eller företag. I båda formerna måste servis i form av butiker, hantverkare, kommunikationsmedel m. m. planmässigt tillgodoses. I sådan verksamhet bör även den fasta skärgårdsbefolkningen kunna finna ett ekonomiskt intresse.

Båtfolket framhöll med skärpa nödvändigheten av att alla goda hamnar och ankarplatser lämnades fria från bebyggelse. Detta behov skärpes ju mer skärgården exploateras, under det att samtidigt antalet båtägare starkt ökar. »Låt i varje fall de små öarna vara fria.»

Naturskyddssynpunkten i skärgården bör icke blott bestå i att vissa mindre områden fridlysas. Värdet av skärgården ur denna synpunkt ligger i att stora sammanhängande delar äro orörda och delvis skyddade. Skärgårdsnaturen har en viktig uppgift att fylla även ur turistsynpunkt. Den torde vara ganska enastående i sitt slag i världen. Om man bättre ordnade för turistlivet i skärgården genom trafikmedel för rundturer, hotell och god reklam, skulle skärgården kunna bli en verklig internationell sevärdhet. Det framhölls slutligen, att skärgårdens fiende nr 1 är oljan från tankbåtarna, som skadar stränder och badliv och icke minst fågellivet.

En mängd frågor måste emellertid tas upp i den blivande regionplanen för Stockholmsnejden berörande skär-

gården. Många av dessa måste lösas snabbt. För att få kontroll över skeendet hade länssarkitekten föreslagit att införa byggnadsförbud för stora delar av yttersta skärgården, vilken ännu är orörd, i avvaktan på regionplaneutredningens resultat, som kan läggas till grund för generalplan över området.

Arkitekt Åkerblad berörde bebyggelsen på tomtarna och kritiserade skarpt den nyare bebyggelsens vitt utbredda avarter, särskilt de klumpiga breda husen, som ofta tillbyggdes på tvären, de höga socklarna m. m. Varför inte följa den traditionella skärgårdshustypen, det långsmala låga ett rum breda huset, som ligger tätt intill marken på ängarna mellan höjdpåsar och ej upplugna på bergstopparna. Kristidens regleringar har givit upphov till en kåkbebyggelse och ett amatörbyggande av hemskaste sort. Denna avert är ofta lika svår för byggnadsnämnderna att leda i sunda spår, som den torde vara omöjlig att förhindra genom krislagstiftningen. Först sedan den senare kan kastas över bord, blir vägen öppen för en sundare och vackrare bebyggelse i skärgården.

Men främst är det den ännu orörda naturen det gäller att slå vakt om. I den ekonomiska politiken särskilt för huvudstaden måste under närmaste tiden denna fråga behandlas med ännu större förutseende än hittills.

H. Z.

DIVERSE

Bouwcentrum

i Rotterdam har för avsikt att bidra till den internationella dokumentationen genom att på ett enhetligt sätt presentera byggnader från olika länder. Man tänker till att börja med behandla ca 60 byggnader per år — varje byggnad på ett blad eller i ett häfte för sig. Prenumerationspriset för ett år blir omkring 24 gulden (33 kr.).

Hittills har ett tiotal dokument utkommit. Som prov har Byggmästaren fått ett häfte om fyra sidor, vilket beskriver en villa i Hattem, Holland. Häftet har A4-format och är hälslaget. Avståndet mellan hälen är $\frac{3}{8}$ eng. tum (c/c) dvs. 31 hål per blad. Utgivarna vill göra gällande, att detta överensstämmer med internationell standard.

Häftet är illustrerat med fotografier samt plan-, snitt- och fasadritningar i skala 1 : 200. Det innehåller dessutom en slags byggnadsbeskrivning. All text ges på både engelska och franska.

Rent typografiskt gör häftet ett något ålderdomligt intryck — så till vida som man sorgfälligt undvikit stora bokstäver (utom i egenamn). Man har kostat på sig två färger, blått och svart, men vad man vunnit med det är inte lätt att förstå. Möjligen har man velat försvåra reproduktion i andra hand.

I byggnadsbeskrivningen får man bl. a. veta, att porösa Bendor-block ingår i ytterväggarna, att Solnhofer-stenplattor bildar hall- och terrassgolv, att Sundeala-plattor bekläder vissa innerväggar och att Lunel-stenplattor omger den öppna spisen. Synnerligen värdefulla upplysningar för en internationell läsekrets.

Om en publikationsserie som denna skall ha någon möjlighet att konkurrera med facktidsskrifter och annan facklitteratur från olika länder, måste den nog få en mer tilltalande utformning och ett mer givande innehåll än det översända provhäftet.

HaX

ESSELTE-HUSET

— en välbekant Stockholmsbild

— ett välkänt tryckeri

I centrum av Stockholm — på Vasagatan, mitt emot Centralen — utgör Esselte-huset, med sin moderna arkitektur av glas och betong en välbekant bild för stadens trafikanter.

Här ligger ett av Europas största och modernaste tryckerier med stora tekniska resurser, som omfattar alla slags tryckförfaranden. Här får landets industrichefer, företagsledare, affärsmän m. fl. sina trycksaker lika omsorgsfullt utförda, vare sig det gäller ett enkelt brevkortsmeddelande, en katalog eller ett mera komplicerat flerfärgstryck. Varje beställning, stor eller liten, utföres här under samma höga krav på personlig service och gedigen kvalitet.

ESSELTE AKTIEBOLAG

Vasagatan 16 — Stockholm

Nu . . .

*kan Ni få byggnadsstädningen i Stockholm med omgivningar
ordnad genom entreprenad*

Ni slipper alla bekymmer med personal och övervakning. Vi ombesörja utbetalning av löner, skatter, semesterersättningar, förhandla med fackföreningen etc. Vi ha skicklig personal, som i vår regi och under vår ledning och övervakning utför arbetet, när Ni önskar och inom den tid Ni önskar.

RING OSS OCH BEGÄR OFFERT!

AKTIEBOLAGET

Städcentralen

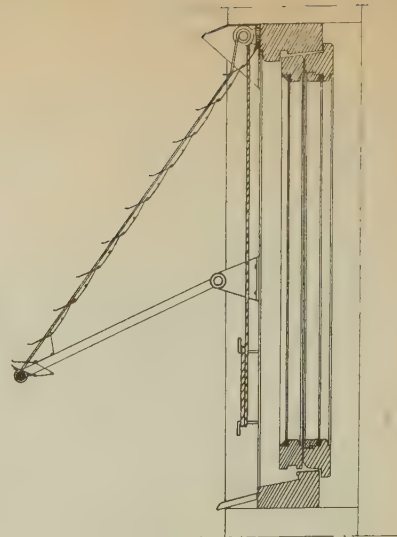
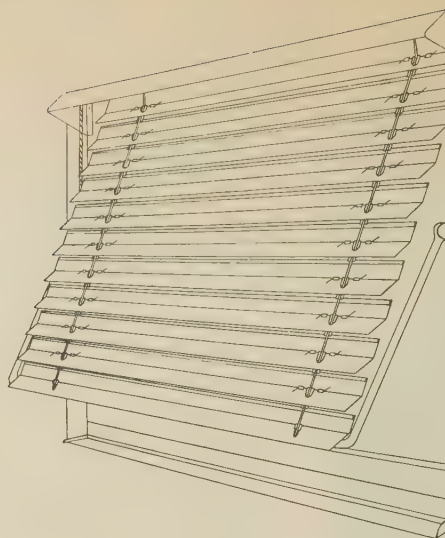
entreprenör för större städningsuppdrag

POSTADRESS: KUNGSGATAN 48 • TELEFON VÄXEL: 117041, 205299, 205209

POSTGIRO: 59253

NYTT FRÅN BYGGTJÄNST

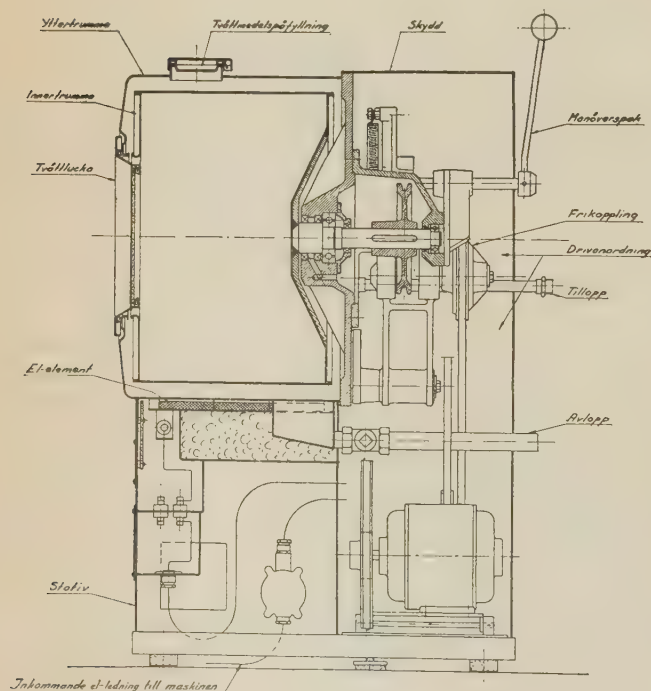
Markisen i normalt nedtällningsläge.

Metallmarkis

Bilden visar en ny markiskonstruktion bestående av vinkelböjda lättmetall-lameller så placerade att det blir mellanrum mellan lamellerna i nedfällt läge. Markisen manövreras med ett snöre som verkar efter upphängningsaxelns båda ändar. Markisen är ställbar i olika lägen in- till normalläget, som visas på bilden. Från normalläget kan markisen bringas att vertikalt helt täcka fönstret, varvid den hålles spänd av fjädrar. I uppfällt läge är markisen skyddad av en kåpa, som går ca 5 cm utanför fasadlivet.

Konstruktionen skyddar för solstrålning och släpper samtidigt in dagsljuset i rummet. Mellanrummen mellan lamellerna möjliggör luftcirkulation, så att ingen stillastående varm luft finns mellan markis och rutor. I vertikalt nedfällt läge kan markisen skydda utan att påverkas av bläst. Då markisen består av väderbeständiga delar kan den sitta kvar under kåpan vintertid.

Konstruktionen har gjorts av verkmästare A. G. Stake.
(Utställes på Byggtjänst från 1 april.)

Sektion genom Wascator Junior tvättmaskin.

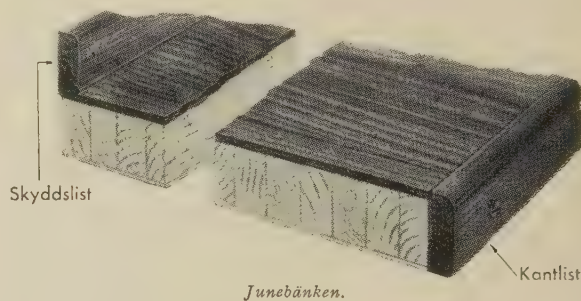
Kombinerad tvättmaskin och tvättcentrifuga

Wascator Junior är en ny tvättmaskin av svensk tillverkning, som blöter, kokar, sköljer och centrifugerar. Maskinen regleras med manöverhandtag för tvättning och centrifugering och är ej automatisk. Uppvärmningen sker med elvärmeelement.

Maskinen har en kapacitet av 7,5 kg torr tvätt. Ström-
förbrukningen vid en tvätt är ca 4,5 kWh. Ytermåtten
är: höjd 1100 mm, längd 800 mm, bredd 600 mm.

Tvättmaskinen måste fästas på fundament.

Närmare anvisningar om maskinen finns i en instruktiv broschyr. Tillverkare: AB Domus, Kungsbacka. (Utställes på Byggtjänst.)

Beklädnadsskiva av teak-lamell

Massiv teak användes till arbetsbänkar men är dyr. Tunna teakstavar limmade på lamellträ är en billigare konstruktion. Skivorna tillverkas under namnet Junebänken av Jönköpings Fanérfabrik, i tjockleken 27 mm, samt i varierande längder. Skivorna är ytbehandlade med paraffinolja.

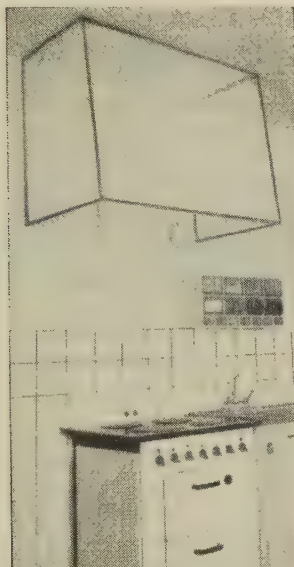
Dymoleum golvmassa

Dymoleum är en gummiälfalttemulsion av svensk tillverkning, som tillverkas i stället för den tidigare utländska produkten Stonoleum. Emulsionen användes till golvbeläggning i industrier för gjutning på platsen tillsammans med cement och ballastmaterial. Först blandas betong och därefter tillsättes Dymoleum före gjutningen. Som ett exempel på blandningsproportioner kan nämnas recept på lämplig blandning (volymdelar) för golv med tung belastning: 1 del Portlandcement, 2 delar sand, 5 delar krossten eller grus (5—6 mm) och $2\frac{1}{2}$ delar Dymoleum.

Golvet kan läggas på de flesta torra undergolv och lägges i 12—13 mm tjocklek. Golvet har genom emulsions-

VÄSTERLÅNGGATAN 79 STOCKHOLM TELEFONER VÄXEL 11 42 69, 11 42 98

SÖDERHAMNSKÅPAN

spiskåpan i råglas och rostfritt stål som passar i alla kök, även i restaurangkök etc.

Tillverkare: F:A GÖSTA SVENSSON
Söderhamn Tel. 2070
Återförsäljare för Stockholmsdistriktet

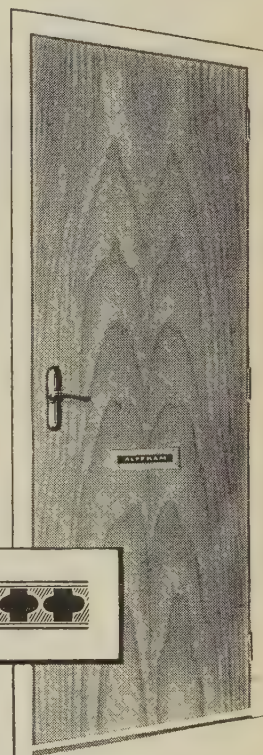
Sten Nordwall *Å/B*

Söder Mälarstrand. Tel. 40 51 40, 40 51 45, 41 25 55

Alfframs ångpressade lamelldörrar

är utförda i en stadig konstruktion och av förstklassigt material, vilket gör att dessa dörrar inte skevar eller krymper.

Dörrarna levereras beslagna och ytbehandlade i standarddimensioner eller i önskad mått.

Tillskriv oss
för närmare
upplysningar

LJUNGBY SNICKERIFABRIK

Tel. 201

Ljunga

NÄR DET GÄLLER

GOLV

— Fullständig golvservice —

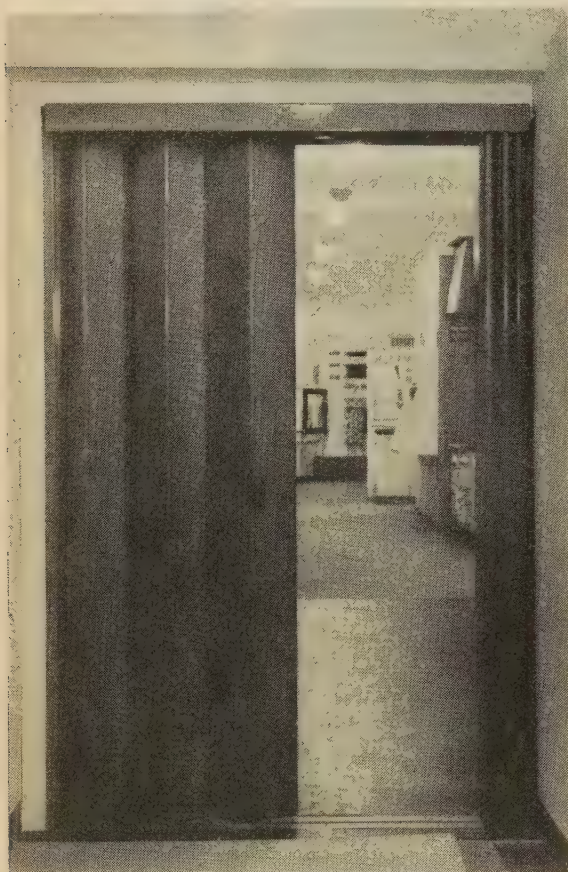
*Linoleum
Asfalt Tiles
Tarkettplattor
Parkettgolv
Gummigolv
Massagolv
Industrigolv
Trotong*

AB. LK LINOLEUMKOMPANIET
SPECIALFIRMA FÖR GOLVBELÄGGNINGAR

RÅDMANSGATAN 27, STOCKHOLM TEL 23 50 90

tillsatsen vissa egenskaper, som det vanliga betonggolvet saknar: det är elastiskt och därför relativt mjukt att gå på och självläkande samt okänsligt för slag. Golvet har ej benägenhet att damma. Eftersom golvet dessutom har god motståndsförmåga mot avnötning, har det fått användning som industrigolv, även på de ställen, där den tyngsta trafik förekommer och har prövats för dessa ändamål i en del större svenska industrier. Dymoleummassan kan även användas för lagning av betonggolv. (H. Dymling & Co, Stockholm.)

Plissédörr utställd på Byggtjänst.

Plissé-dörren

En vikdörr av mindre format och enklare utförande än Sesam-vikvägg har länge efterfrågats för mindre dörröppningar etc., och Sesam-väggens representant Gunnar Fredrikssons AB har gjort ett första försök till att tillfredsställa denna efterfrågan genom den s. k. Plissé-dörren. Dörren utföres av trä i följande standardmått:

Höjd från färdigt golv till överkant karm 2 120 mm.

Bredd inkl. karmar 1 160, 1 400, 1 640, 1 880 mm. Fri öppning vid hopvikna dörrar 900, 1 100, 1 300, 1 510 mm.

Den smalaste typen kan tillverkas även i en del. (Utställas på Byggtjänst.)

Ingvar Karlén

Byggnadsstyrelsen begär översyn av byggnadslagstiftningen

I skrivelse till K. Majt har byggnadsstyrelsen i anslutning till en inom styrelsen pågående utredning framlagt vissa förslag till förenkling av de byggnadsreglerande bestämmelserna och deras tillämpning.

Byggnadsstyrelsen framhåller att den kritik, som i olika sammanhang riktats mot byggnadslagstiftningen, sammanfattningsvis kan sägas avse följande tre förhållanden. För det första anses föreskrifter och bestämmelser av krigs- eller krisbetonad karaktär, särskilt i fråga om byggnads-

tillstånd, statliga byggnadslån och subventioner samt i samband därmed stående kontroll, medföra en byråkratisk och tidsödande omgång av byggnadsärendenas handläggning. För det andra förmenas även bestämmelser av mera permanent natur vara i vissa fall ägnade att försvåra och fördröja avgörandet av ett byggnadsärende, bland annat beroende på att beslutanderätten ofta utan att tillräckliga skäl tala därför förlagts till central myndighet i stället för till myndighet av lägre instans. För det tredje slutligen anses den omständigheten att byggnadsreglerande bestämmelser av olika art finnas upptagna i en stor mängd författningar, instruktioner och anvisningar av skilda slag medföra stora svårigheter för den byggande att överblicka gällande föreskrifter på byggnadsväsendets område.

I fråga om undersökningen av möjligheterna att förenkla byggnadsärendenas handläggning i avseende å byggnadstillstånd, byggnadslån och byggnadsbidrag samt lämnande av materiallicenser har byggnadsstyrelsen upptagit samarbete med representanter för arbetsmarknadsstyrelsen, bostadsstyrelsen och statens industrikommission. Detta samarbete har redan lett till en viss decentralisering och förenkling av ifrågavarande ärendens behandling och avgörande. Arbetet rörande detta avsnitt av undersökningen pågår alltjämt i syfte att ernå en ytterligare förenkling av byggnadsärendenas handläggning.

Frågan om genomförandet av en decentralisering vid handläggningen av sådana ärenden, som äro av mera allmän lagstiftningsnatur, är ett spörsmål, som i hög grad sammanhänger med det resultat, vartill vissa statliga kommittéer kunna komma. Först när deras utredningar och förslag föreligga och ståndpunkt till dem tagits, kan denna fråga mera i detalj prövas och avgöras.

Utredningen i vad avser förutsättningarna att sammanföra byggnadsreglerande bestämmelser till ett så litet antal författningar som möjligt har bedrivits på sätt, att en genomgång skett av de författningar, i vilka dylika bestämmelser finnas upptagna, varefter dessa sammanställts i en promemoria, som överlämnats till K. Majt. Denna har närmast avsetts skola tjäna såsom underlag för ett bedömande av om och i vad mån ifrågavarande bestämmelser skulle kunna överföras till byggnadslagen eller byggnadsstadgan, vilka äro de centrala författningarna inom byggnadslagstiftningen, eller eventuellt till de av byggnadsstyrelsen utfärdade anvisningarna till byggnadsstadgan.

Byggnadsstyrelsen erinrar vidare i skrivelsen om att en omarbetning av de av styrelsen 1945 utfärdade anvisningarna till byggnadsstadgan f. n. pågår. Härvid har styrelsen undersökt i vad mån sådana byggnadsreglerande, av andra myndigheter utfärdade bestämmelser funnos som vore av beskaffenhet att lämpligen böra infogas i byggnadsstyrelsens anvisningar. Denna undersökning har i en del fall givit positivt resultat — främst i vad avser vissa av yrkesinspektionens chefsmyndighet utfärdade anvisningar. I andra fall har ett dylikt införande visat sig stöta på hinder av formell art. Byggnadsstyrelsens befogenheter att efter K. Majts godkännande utfärda anvisningar till byggnadsstadgan grunda sig nämligen på bestämmelser i stadgan, vilka återfinnas i 59, 61, 69 och 70 §§. Dessa paragrafer avse särskilt angivna förhållanden som hänföra sig till påkänningar på byggnads bärande delar, värmeisolering, ljudisolering, ventilation, fukt i bostadsrum och arbetsrum, minsta tillåtna golvtyper, skorstenar och rökrör, bredd å trappa och dylikt samt byggnader, som medföra särskilda faror ur brandskyddssynpunkt. Sådana byggnadstekniska bestämmelser, som i och för sig äro av den art, att de lämpligen borde ha sin plats i anvisningarna, till exempel föreskrifter om byggnadsställningar, rivning och schaktning i samband med bygg-

Nu finns åter tillgång på CEMENT

Kristidens besvärande brist på cement har upphört. Räkna därför åter med betong för alla byggnadsarbeten.

Betong är ekonomisk, stark och beständig. Ingen har i verkligheten råd att bygga utan cement.

För vanliga arbeten: E-cement. För särskilt kvalificerade arbeten: Standard-cement.

**BETONGHUS —
TYSTARE I FRED — TRYGGARE I OFRED**

"Ett slitstarkt golvmaterial"

säger Byggmästare Olle Engkvist om

AWK KORKPARKETT

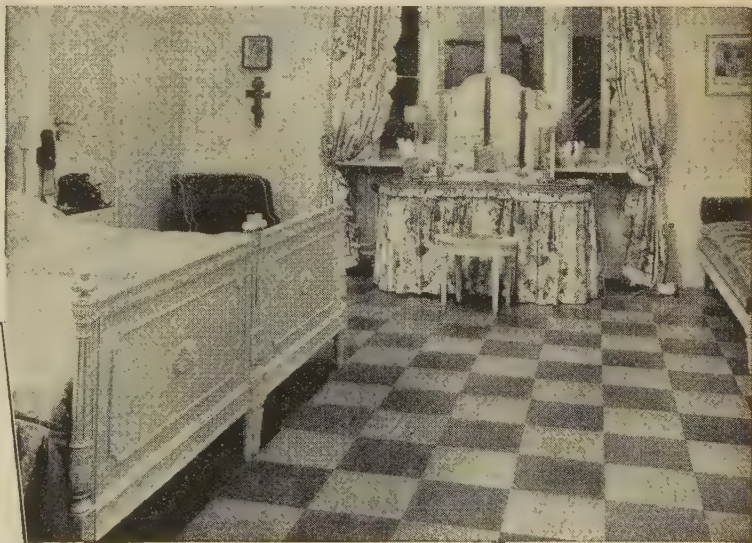
Efter många års riklig erfarenhet av korkparkett har jag kommit till den uppfattningen, att detta golvmaterial, rätt behandlat, är ett utomordentligt beläggingsmaterial, framför allt för sovrum och kök.

Det är mjukt, varmt och behagligt att gå på. Särskilt i kök är detta en välsignelse för alla, som ha ett annat strängande arbete där.

Korkparketten är även ett slitstarkt golvmaterial, varför jag har all anledning att rekommendera detta — men det skall behandlas och underhållas rätt.

Stockholm den 14 december 1948.

Olle Engkvist.

Korkparkett är den idealiska golvbeläggningen överallt där man vill ha slitstarka, vackra och varma golv — t.ex. i sovrum, kök och kontorsrum. Korkparketten är tack vare sin mjukhet utomordentligt behaglig att gå på — den är dessutom värmeisolerande.

Ring oss för en diskussion.

B WICANDERS KORKFABRIKER

GÖTEBORGS KORKFABRIK

Brännkyrkagatan 66 • STOCKHOLM • Tel. 44 03 50

ÄLVÄNGEN • Tel. namnanrop: "Korkfabriken"

nadsarbete falla däremot icke in under de angivna paragraferna i byggnadsstadgan och kunna sålunda icke av byggnadsstyrelsen införas i anvisningarna till byggnadsstadgan. Detta är icke tillfredsställande, enär det försvårar ernäendet av större enhetlighet på detta område och en bättre överblick över mångfalden byggnadsreglerande bestämmelser. Enligt byggnadsstyrelsens mening böra därför genom ändringar i byggnadsstadgan ökade möjligheter lämnas byggnadsstyrelsen att i anvisningarnas form reglera sådana förhållanden på det byggnadstekniska området, vilka icke äro av beskaffenhet att böra regleras i särskild författning.

I sin skrivelse har byggnadsstyrelsen även ifrågasatt, huruvida icke de i byggnadsordningarna intagna bestämmelserna i allt väsentligt äro av sådan art, att de med fördel skulle kunna överföras till byggnadsstadgan eller anvisningarna till denna. En sådan åtgärd skulle medföra ett viktigt steg i strävandena att vinna en koncentrerings av de byggnadsreglerande bestämmelserna.

Slutligen har byggnadsstyrelsen anført, att en överarbetning av byggnadsstadgan och de författningar, vilkas byggnadstekniska bestämmelser synas böra införas i stadgan eller i anvisningarna till denna, uppenbarligen är ett arbete av den art och omfattning, att det bortsett från den del, som bör ombesörjas av de sakkunniga för översyn av hälsovårdsstadgan, lämpligen bör utföras genom en eller flera särskilda sakkunniga. I anledning därav har styrelsen hemställt, att K. Majt måtte tillkalla sakkunniga för att omhändertaga detta utredningsarbete.

Standard för badkar

I Byggmästaren nr 16/1948 publicerades ett förslag till svensk standard för badkar som upptog ett kar med utvändig längd 16 dm. Detta förslag har sedan omarbetats på basis av de synpunkter som framförts till Byggstandardiseringen.

Det nya förslaget omfattar utom 16-karet även ett kar med en utvändig längd av 18 dm. Det kortare av karen är i första hand avsett för normala behov, i hyreslägenheter och liknande. Enligt utförda provningar är karet det minsta, i vilket man kan bada bekvämt. Man har därvid räknat med en personlängd som omfattar 85 % av befolkningen.

Det längre karet, 18-karet, är avsett för sådana fall då man önskar ett något rymligare kar och då omständigheterna medger en sådan längd.

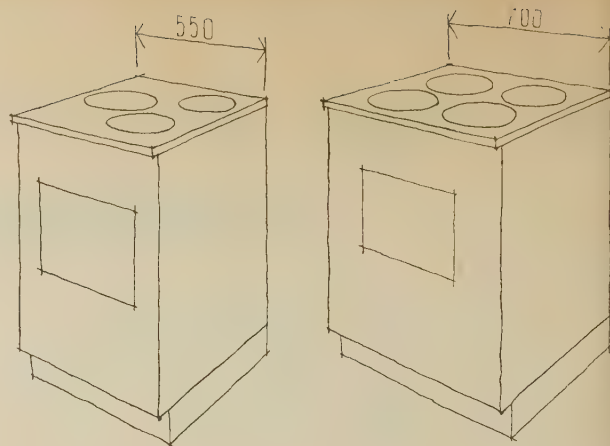
Standardförslaget har godkänts av specialkommittén för detta ärende och av Byggstandardiseringskommitté. Det kommer att framläggas för Sveriges Standardiseringskommission för fastställelse vid nästa sammanträde som avhålls i juni.

Byggstandardiseringen.

Tillämpar Ni standarden?

Spisar

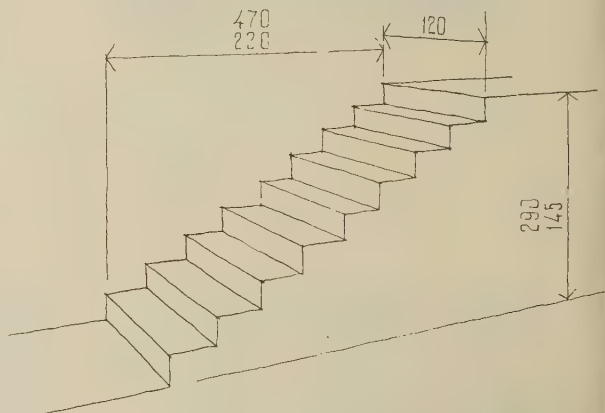
Svensk standard är nu fastställd för el- och gasspisar med bredderna 550 och 700 mm, och tillverkning av spisar med dessa mått har påbörjats. För att standarden skall få avsedd verkan och för att undvika besvär på byggnadsplatsen bör Ni alltså ta hänsyn till detta vid projekteringsarbetet.

Stentrappor

Omställning av trappstillverkningen till mått enligt svensk standard pågår också för närvarande. Kontrollera därför under övergångstiden om Er leverantör hunnit gå över till standarden eller ej.

Standardbladen kan Ni beställa från SIS, Sveriges Standardiseringskommission, Brunkebergstorg 12, Stockholm, telefon 23 04 00, där Ni även kan prenumerera på de standardblad, som i fortsättningen kommer att ges ut.

Debatten systematiseras

Architectural Review har med sitt februarinummar 1949 inlett en serie, kallad »Canon», d. v. s. rättesnöre, med avsikt att belysa arkitekturfilosofiens nuvarande läge och bidra till dess utveckling i rätt riktning. Längre har man enligt tidskriften saknat klara principer i arkitekturdebatten, vilket lett till stark splittring och osäkerhet.

»Det är inte bara det att alltför få människor intresserar sig för arkitektur. Det är det att frånvaron av en fast teoretisk grundval, som bara 'the man of letters', d. v. s. den beläste, kan ge, är en stor olycka för arkitekturen själv», heter det i ledarspalten.

»The Review har länge varit medveten om detta. Men problemet är inte lättlost. Det lönar sig tydligen knappast att leta efter arkitekturteoretiker där det inte finns några; men det är svårt att sätta sig ner och vänta på dem medan åren rullar förbi. Något kan man emellertid göra, och även om man inte kan trola fram fullfjädrade arkitekturteoretiker ur en hatt, så kan man åtminstone ordna en 'äggklädningsmaskin', där de kan utvecklas. På en annan sida återfinnes en spalt (tvetydigt kallad Canon), som vi hoppas så småningom skall visa sig vara just en sådan äggklädningsmaskin. Meningen med Canon, som skall omväxla med spalten Världsnähe-

BYGGNADSINSPEKTÖR

En ordinarie befattning som byggnadsinspektör hos Malmö stads byggnadsnämnd kungöres härmed till ansökan ledig.

Sökanden skall ha ingenjörsexamen från husbyggnadsfackskolan vid Tekniska Läroverken i Malmö eller Stockholm jämte långvarig, välmeriterad praktik från ritkontor och arbetsplatser.

I den för staden gällande löneplanen är befattningen upptagen i lönegrad 25 med en årlig begynnelselönen av 11.184 kronor och en årlig slutlön efter 9 års tjänst av 13.200 kronor inkl. 12 % rörligt tillägg.

Befattningen tillsättes med 6 månaders ömsesidig uppsägningstid och är underkastad bestämmelserna i för stadens tjänstemän gällande reglementen med de ändringar, som kunna komma att fastställas. Avgifter till befattningshavarens egen pension och familjepension betalas av staden. Pension utgår f. n. med 66 % av medellönen under de senaste 5 åren.

Med ansökan skall följa åldersintyg, meritförteckning samt avskrifter av betyg ävensom övriga handlingar med vilka den sökande vill styrka sin kompetens. Efter anfordran skall läkareintyg enligt för stadens tjänstemän fastställt formulär företes. Uppgift bör även lämnas när befattningen kan tillträdas.

Ansökan försedd med påskrift "Ansökan till byggnadsinspektörsbefattning" skall vara inlämnad till Malmö stads byggnadsnämnd senast den 25 april 1949.

Malmö den 31 mars 1949
BYGGNADSNÄMNDEN

Vad fjäderfettet är för gåsen
är ISOL för mur- och betongytor

Vill Ni veta allt om ISOL
kallflytande asfaltlösning
och andra asfaltpreparat,
begär då vår broschyr!

EVERS & CO. AB

HÄLSINGBORG

Tel. "Evers & Co."

GÖTEBORG
tel. 155085

LULEÅ
tel. 1577

STOCKHOLM
tel. 440065

ÖREBRO
tel. 19760

TAK SOM TROTSÅ TIDENS TAND
erhållas med

MATAKI-PAPP

Vi tillverkar Mataki underhållsfria takpapp förutom med grå härdad yta i följande rena, vackra färger: grön, röd, svart, aluminium, brunrå m. fl. och utföra större taktäckningsentreprenader under betryggande garanti.

Vår produktion omfattar dessutom all övrig impregnerad byggnadspapp för samtliga förekommande ändamål, såsom tak-, membran-, trossbotten- & grundisolering, förhyddning m. fl.

Auktoriserade
återförsäljare
i hela landet

Aktiebolaget
MATAKI
MALMÖ TAKPAPPFABRIK OCH KEMISK INDUSTRI
MALMÖ Tel. namnansrop MATAKI

HYDROPAL Underhållsfri
takpapp

MAMMUT Underlag för
linoleum

ANHYDROL Kallfl. fuktisoleringsmedel

CARLINUM Träkonserveringsmedel

UCO-färg Träkonserveringsfärg

AKTIEBOL. JOH. OHLSSONS TEKN. FABR.
Tel. 25 68 81 STOCKHOLM 1 Tel. 25 68 82
RIKSSAMTAL 25 88 09

Västkustprovad Serponitputs sänker underhålls- kostnaderna

Sedan många år åtnjuter Serponitputsen högt anseende på Västkusten. Den fuktiga, saltmättade luften och stormarna på platser som Uddevalla, Lysekil, Hunnebostrand, Gravarne och Smögen ställer stora krav på fasaderna. Serponitens förmåga att uppfylla dessa är ett gott bevis på materialets överlägsna egenskaper.

Serponit Fasadputs levereras i 35 olika, garanterat ljusakta färger för putsning med uppruggad, slätputsad eller stänkt ytta. Tala med Er byggmästare, murare eller järnhandlare. De uppskattar en ädelputs som Serponit.

En ny putsmetod!

Serponit Stänkputs-apparat gör arbetet lättare och ger säkrare resultat, samtidigt som Ni sparar material. Begär prospekt och offert.

SERPONIT

fasadputs

ERNSTRÖM & Co. A.B.

GÖTEBORG. Tel. 13 25 05, 13 24 75, 13 81 02

STOCKHOLM. Tel. 19 54 05, -06, -07, -08

*Inlämnade tävlingsförslag till
förvaltningsbyggnad för Värnamo stad m. m.
utställas offentligt under tiden 11—23 april,
kl. 17—19, i Stadshotellet i Värnamo paviljongs-
byggnad.*

STADSHUSBYGGNADSKOMMITTÉN

ter inom arkitekturen (vilken började förra månaden i syfte att ge den bakgrund av gällande praxis mot vilken varje fruktbar teoretisk diskussion måste äga rum) är att skapa, eller rättare sammanställa, det material som är nödvändigt för att uppföra en ram, inom vilken de som känner sig hängade kan börja diskutera arkitekturens teori och filosofi. Det kommer att ta tid att bygga den, ty materialet måste hämtas från många vitt spridda källor, och härav följer, att läsaren ombedes att icke döma den för snabbt utan att ge sig tid att se hur saken tar form. Det är just möjligt att det ur en sådan sammanställning av aktuell teori kan utveckla sig både en äkta arkitektonisk kanon för den samtida världen och de skribenter som kan utforska och förklara den.»

Canon inledes av Eric de Maré med en redogörelse för Byggmästarens diskussion »Apollon och Dionysos». — »I Byggmästaren (denna lilla milda tidskrift med en av nödtvång begränsad upplaga) kan vi få en rik dos is ozon. Här har förts mera livlig och stimulerande diskussion i ungefär ett års tid än i den övriga världens alla arkitekturtidskrifter tillsammans.»

Referatet av diskussionen är objektivt och synes inte utelämnat något väsentligt inlägg. Sålunda behandlas artiklar av Jorn, Olsson, Reinius, Westerberg, Faber och Utzon, Lünings och Holm, stundom utförligt och med citat. Redogörelsen sammanfattar diskussionen sålunda: »För att kort karakterisera den nuvarande tendensen i Sverige: 'Personligt, organiskt skapande i en harmonisk demokrati' — vilket bör vara nog vagt formulerat för att tillfredsställa alla.»

Och så återstår väl bara att önska Canon god fortsättning.

E. W.

BYGGNADSFÖRENINGENS
RESTAURANG

KLUBBRUM — FESTVÅNING

Musik onsdag, lördag och söndag

NORRLANDSGATAN 11, STOCKHOLM

TEL. 209292

REDAKTÖRER:

Arkitekt SAR Leif Reinius
Civilingenjör SVR Gunnar Essunger

REDAKTIONSSEKRETERARE:

Fil. mag. Inga Mari Lönnroth

REDAKTIONSOMBUD:

Victor Bährner, Malmö
Ossian Lindqvist, Malmö
Owe Svård, Göteborg
Gunnar Hoving, Göteborg

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Harry Bernhard
Hilmer J. Danielsson
Bengt Gate
Torbjörn Olsson
Yngve Steen
Tore Webjörn

Ansvarig utgivare:

Arkitekt SAR Moje Bergström

PRENUMERATIONSPRISER FÖR HELÅR

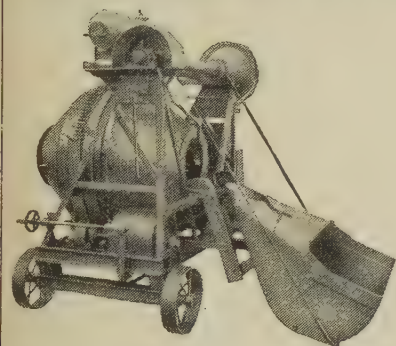
	Sverige	Danmark Finland Norge	Övriga Utländ
Endast lösnummer	20: —	22: —	26: —
Lösnummer + klotpärm ..	23: —	—	—
Lösnummer + halvfr.pärm	27: 50	—	—
Lösnummer + bundet ex. i klotband	30: —	33: 50	40: —
Lösnummer + bundet ex. i halvfr.band.....	37: —	40: —	47: —

I tidskriften gjorda uttalanden stå för författarnas räkning och äro endast om så anges att anse som uttryck för ståndpunktstagande av någon av de föreningar, som utge tidskr.

Tornborg Lundberg

TELEFON: NAMNANROP

ÅRSTADALSHAMNEN. STOCKHOLM 9

Betongblandare

Typ **TORNO-K**

Satsstorlek 350, 650 och 1250 liter oblandad massa.
Tömningen sker snabbt genom omkastning av trummans
rotationsriktning.

149

AKTIEBOLAGET CALOR & SJÖGREN

Arbetargatan 30, Stockholm

Telefon: Växel 52 06 30

•
**VÄRME - GAS - VATTEN
AVLOPP**

Ni erhåller snabbt och väl utfört
arbete om Ni anlitar vår
reparationstjänst.

Vet Ni att:

Norrköpings Trottoarplattfabrik

tillverkar de över hela landet efterfrågade
NORRKÖPINGSPLATTORNA

Norrköpings Slaggplattfabrik

tillverkar slaggbetongplattor

bolaget driver två grusgröpar med modernaste maskinuppsättning

vi dessutom bedriva åkeri o. spedition

Ring:

Namnanrop "Vedcentralen" Norrköping

Rationella småhus. Byggmästaren 27 (1949) nr 7 sid. 133—159.

Svenska Teknologföreningens avdelning för Väg- och Vattenbyggnadskonst anordnade i februari ett diskussionsmöte med demonstration av olika system att bygga småhus samt diskussion om sättet att rationalisera småhusbyggandet. Omkring 40 % av landets bostadsproduktion utgöres av småhus motsvarande en kostnad av omkring 400 mill. kr. per år. Stort intresse har hittills ägnats planeringsfrågor, då däremot de byggnadstekniska och värme- och sanitetstekniska problemen icke alltid beaktas.

STROKIRK, EVERT: *Rationella småhus.* Inledningsanförande.

DYBECK, SVEN E: *Bostadsstyrelsens experimenthus av trä.*

RÖHFORS, HOLGER: *Hus av betongelement.*

ELGENSTIERNA, REINHOLD: *Småhus av tegel.*

GEMMEL, CHRISTER: *Ytonghus.*

BROSENIUS, HILDING: *Några material- och arbetsbesparande trähuskonstruktioner.*

KREÜGER, CARL-HENRIK: *Prefa-systemet.*

WERNESKOG, E: *Werno-metoden — konstruktioner i halm och vass.*

HEDLUND, L: *Hedlunds sparhus, en regelkonstruktion.*

Diskussionsinlägg.

ARBETSVIRKE TILL

BOSTADSHUS AV STEN

av Mejse Jacobsson

Meddelande nr 13 från Statens Kommitté
för Byggnadsforskning

Sändes portofritt om.kr. 5:— insättes på vårt

Postgiro nr 3124

BYGGMÄSTAREN
FÖRLAGSAVDELNINGEN
KUNGSGATAN 32, STOCKHOLM

TÄVLINGAR

Uppgift	Inlämnings- tid	Se Bygg- mästaren
Alderdomshem i två stor- leksklasser	15. 6. 1949	1948 Nr 24 s. XIII 1949
Bostadsområde vid Yxhult	15. 9. 1949	Nr 2 s. VII

Lämna reproduktionsdugliga tävlingsritningar!

Tävlingen om medborgarhus och teater i Falköping avgjord

Första pris, 5 000 kr, har tilldelats förslaget med mottot »Tre steg» av arkitekterna SAR Sven Klasén och Carl Nyrén, Stockholm.

Andra pris, 4 000 kr, tilldelades »Citizen's delight», av arkitekterna SAR Rune Lund och Alf Valentin, Göteborg; tredje pris, 2 000 kr, »Plus ça change», av arkitekt SAR Hans Asplund, Stockholm. Vidare har föreslagits fyra inköp på 1 000 kr vardera, nämligen av förslagen »Vid alla helgon», av arkitekterna SAR Jon Ivar John och Erik John, Stockholm, »Ernst», arkitekt SAR Sture Frölén och medarbetaren arkitekt Marjatta Rankka, Stockholm, »Ut och in», arkitekt SAR Klas Anshelm, Lund, samt förslaget med mottot »Parkrum», författare arkitekterna SAR Folke Björck, Göteborg, MNAL Arne Korsmo, Oslo, och MAA Jörn Utzon, Köpenhamn. Dessutom föreslår prisnämnden att förslaget nr 18 med mottot »Grönt forum» ävenledes inköpes för 1 000 kr.

Tävlingen har varit öppen för svenska, danska, finska och norska arkitekter. Till tävlingen har inlämnats 31 förslag. Prisnämnden har utgjorts av professorerna Ivar Tengbom och Nils Ahrbom samt drätselkammarens ordförande Robert Falkenskog, byggnadsnämndens ordförande Mats Ohlson och stadsarkitekten Folke Molin.

DIVERSE

Modern formsättning

var ämnet för två föredrag vid sammanträde med Svenska Teknologföreningens avdelning för väg- och vatten-

byggnadskonst måndagen den 14 mars, till vilket Stockholms Byggnadsförening och Svenska Betongföreningen inbjudits.

Civilingenjör Emrik Lindman redogjorde för »Glidformsgjutna silor». Inledningsvis berörde talaren det arbete han nedlagt på att utforma en ny glidformstyp. I första hand har det gällt att få fram en driftsäker och lättskött lyftanordning. Hydrauliskt och pneumatiskt verkande konstruktioner ha provats, varvid en hydraulisk lyftare visat sig överlägsen. Denna lyftare arbetar i princip på samma sätt som en pojke, som klättrar upp för en telefonstolpe. Armar och ben är utbytta mot tre kilbocker i två våningar, vilka ömsevis griper om klätterjärnet. Muskelarbetet ersättes med hydrauliskt tryck av 50—80 atmosfärer inne i lyftaren, som står i förbindelse med en oljepump. Såväl betonghus som silor bör uppdelas i små enheter för att lämpa sig för glidformsgjutning. Utförandet av silor för ensilering av grönfoder har bedrivits mycket systematiskt. Arbetsgången per vecka vid silor lägre än 9 m och med tre mans arbetsstyrka har varit följande. På måndag förmiddag monteras glidformen på en under föregående fredag färdigställd bottenplatta. Efter lunchrasten påbörjas glidformsgjutningen, som med en hastighet av 6—9 m per dygn pågår oavbrutet tills silon någon gång under natten till onsdagen blir färdig. Följande dag är arbetsfri. På torsdagen monteras formen och samtlig materiel iordningställs för transport. På fredagen sker transporten till den plats, där nästa silo skall uppföras, och redan samma dag gjuts bottenplattan för denna. Lördag och söndag är arbetsfria och på måndagen börjar veckans program på nytt. Vid höjder större än 9 m måste arbetsstyrkan ökas med en man.

Ingenjör Lindman berörde även betongens sammanfattning och konsistens samt de åtgärder som måste vidtagas för att skydda den endast några timmar gamla betongen mot väder och vind. Uppförandet av silor med diametern 4,5—5,0 m och väggjockleken 12,4 cm kräver ca 0,8 mantimmar per ton ensilage eller 1,0—1,5 mantimmar per m³ silovolym. Arbetsmetoden medför att mycket litet utrymme erfordras runtomkring och ovanför silon. I fråga om spannmåls- och industrisilor har

TARKETT

PLAST GOLV

Aktiebolaget Svensk
GOLVINDUSTRI

KUNGSGATAN 39 · STOCKHOLM · TEL. 232160

silotorn med en höjd av 36 m uppförts av 6 man (2 per skift) på 6 dygn. Slutligen visade talaren medelst diagram vilken ofantlig ekonomisk betydelse en allmän övergång till ensileringsförfarandet (och byggandet av silor) skulle ha för vårt land. Genom att det färskta fodret ensileras, utvinnes större näringsvärde än vid höberedning. Finland, som varit ett föregångsland på området, har sedan år 1946 byggt ca 6 000 silor per år. I Norge planerar man att under de närmaste åren bygga 5 000 silor per år och på Island 100 silor per år.

Civilingenjör David Österberg, som var nästa föredragshållare, talade om »Rationella betongformer». Han redogjorde därvid för de strävanden som under de senaste tio åren gjorts för att förenkla vanligen förekommande formsättning. För denna kan i stort sett endast två material ifrågakomma, nämligen trä och stål. Vid standardiserade formelement är stål bättre än trä, medan motsatsen gäller där passningsarbete erfordras. Under mitten av 40-talet slog formluckor igenom och blev allmänt brukade. Valvform med luckor kräver ungefär 40 % mindre arbete än vanlig inbrädning. Två dimensioner på formluckor har standardiserats, $0,5 \times 1,0$ och $0,5 \times 1,5$ m. Då emellertid längd och bredd på den yta som skall formsättas sällan är en multipel av dessa mått, behövs tillpassning med extra bräder, vilket är rätt arbetskrävande. Ett stort fel med vårt formbyggande är att ritningar sällan förekomma, utan timmermännen, som knappast har intresse av att formen blir så billig som möjligt, får bygga den på egen hand. Svenska Cementföreningen har gjort standardritningar till bjälklagsform. Talaren i sin tur har utarbetat nomogram för beräkning av bjälklagsform, vilkas användning för underbyggnadens del medför en materialbesparing av 30 % jämfört med traditionellt förfarande. Ett stort antal typer av reglerbara patentstämp finnes i marknaden och har visat sig utmärkta. I Göteborg har fabriksstillverkade betongformer för bjälklagsplattor börjat användas. Vid denna formsättningsmetod utlägges först klena betongbalkar med c/c 0,35 m. Balkarna är nedtill utbildade med små anfang på vardera sidan. Mellan balkarna utlägges en 3 cm tjock oarmerad betongplatta, som vilar på anfangen och tjänstgör som inbrädning. Undersidan av balkar och plattor ligger i samma plan. Hela betongformen ingår i den färdiga betongplattan. Huvudarmeringen för denna är inlagd i balkarna. Dessa kan uppläggas på väggarna, som lämpligen gjutes i förväg, samt i övrigt endast på en stämp på mitten. Arbetet utföres av grovarbetare. Vidare har balkar i form av fackverkskonstruktioner av stål utförts, vilka tjänstgör som bockryggar. Balkarna är fribärande från vägg till vägg, där de uppläggas. Talaren visade en rad bilder från rationaliseringsförsök med vägg-, pelare- och balkformer. Det viktigaste vid standardisering av formelement är att dessa bör kunna hopfogas utan att spikas. Mycket material förstörs, om man vid rivning av formen nödgas använda bräckjärn. För att kunna dimensionera en vägg- eller pelarform ekonomiskt, är det nödvändigt att kunna beräkna uppträdande formtryck. Även för detta ändamål hade ingenjör Österberg utarbetat nomogram.

Bland inläggen i den efterföljande diskussionen må särskilt framhållas ett av professor Nils Hast, som i korthet redogjorde för resultat av undersökningar beträffande formtryck vid tunna väggar. Undersökningarna, som utförts vid Tekniska högskolan, visade bl. a. att vid en 20 cm tjock vägg och med en konsistens på betongen av 2—3 vebe blir formtrycket mindre om betongen vibreras än om den handstampas, beroende på att vibratorns effekt är lokal. Vidare avtar formtrycket mycket snabbt med tiden efter gjutningen, beroende på att betongen krymper. Civilingenjör Lindman påpekade nöd-

vändigheten av att vid så höga stighastigheter som 6—10 m per dygn noga undersöka cementet. Han ansåg emellertid dessa hastigheter ingalunda som maximala utan trodde det vara möjligt att uppnå 30 m per dygn.

Johan Nygårds.

Modern arabstad ersätter Tunis fattigkvarter

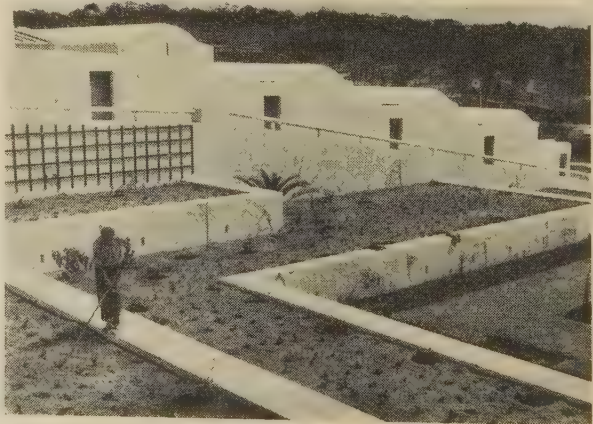
Den sociala situationen i Tunisien är fruktsamvärd och bostadsförhållandena om möjligt sämre än i centraleuropas mest härjade områden. Trots den enorma materialbristen har man nu satt till alla klutar för att sanera slumkvarteren.

För att få en klar bild av svårigheterna behöver man blott nämna att omkring 350 000 människor av en befolkning på 3,5 miljoner leva under förhållanden, som en svensk knappast kan göra sig en föreställning om.

Cité Muselman d'El Omrane är en hel liten stad för sig själv belägen i Tunis ytterområde. Den består av en samling låga hus, till antalet 110 och är beräknad för cirka 600 personer. Vid byggandet har man särskilt tagit hänsyn till de muselmanska traditionerna och separerat varje hus från varandra utan att därför skilja på dem. Våningarna består av rum, kök och toaletter, allt grupperat runt en liten öppen gård med egen ingång.

Idén är utformad av den numera döde stadsarkitekten monsieur Gleriena, men fick sin sista utformning av hans fru, som även hon är arkitekt. Verket påbörjades vid den tyska kapitulationen i Afrika 1943 och blev fullt färdigt för två år sedan. Bygget — som drevs i statlig regi — drog en kostnad av ungefär 700 000 kronor.

Och nu håller myndigheterna därnere på med att bygga liknande städer på allt fler platser, för att avhjälpa bostadssvårigheterna och för att sanera Tunis infödda stadsdelar, vilka ur hälsovårdssynpunkt ej ens fyller de elementäraste krav på människovärdighet. De nu uppförda bostäderna har i första hand lämnats till hemförlovade soldater i de värvade infödingsregementena och till deras familjer.

NÄR DET GÄLLER

GOLV

— Fullständig golvservice —

*Linoleum
Asphalt Tiles
Tarkettplattor
Parkettgolv
Gummigolv
Massagolv
Industrigolv
Thetong*

AB. LINOLEUMKOMPANIET

SPECIALFIRMA FÖR GOLVBELÄGGNINGAR

RÅDMANSGATAN 27, STOCKHOLM TEL 23 50 90

TAK SOM TROTTA TIDENS TAND
erhållas med

MATAKI-PAPP

Vi tillverkar Mataki underhållsfria takpapp förutom med grå härdad yta i följande rena, vackra färger: grön, röd, svart, aluminium, brunrå m. fl. och utföra större taktäckningsentreprenader under betryggande garanti.

Vår produktion omfattar dessutom all övrig impregnerad byggnadspapp för samtliga förekommande ändamål, såsom tak-, membran-, trossbotten- & grundisolering, förhyddning m. fl.

Auktoriserade
återförsäljare
i hela landet

Aktiebolaget
MATAKI
MALMÖ TAKPAPPFABRIK OCH KEMISK INDUSTRI
MALMÖ Tel. namnstop MATAKI

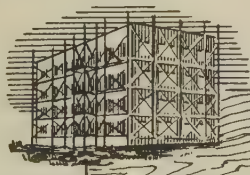
Noggrannhet i varje detalj

är ett synnerligen viktigt krav, som vi till fullo uppfyller tack vare en stor stab av yrkesskickliga medarbetare samt många års erfarenhet inom branschen. Vi utföra nyanläggningar och reparationer av gas-, vatten-, värme- och avloppsledningar.

RÖRLEDNINGS AKTIEBOLAGET

MONTÖR

RENSGATAN 5 — STOCKHOLM — TELEFON VÄXEL: 23 06 40

Byggnadsmaterial

LINDVALL & Co

Kontor: Daltorpsgatan 12, Göteborg. Tel. Växel 18 70 90

Uställning: S:t Sigfridsgatan 74

LEVERERAR: akustikplattor, asfalt, badkar, brunnsringar, bryggshusgrytor, byggnadssmidan, cement, cementshålbäck, cementrör, drev, rostfria diskbänkar, evakueringsrör, fasadtegel (gult eller rött), färger, glas, golvplattor, hydroforer, idealmattor, järngrindar, kakel, kalk, kopparrör, korkplattor, kylskåp, mellanväggsplattor, mosaikplattor, murtegel, papp, parkett, presenningar, rörmattor, sand, siporex, snickerier, spisar (elekt., kol- och vedspisar), stenußsmattor, trossbottenfyllning (lätt eller tung), träimpregneringsmedel, träußsplattor, trävaror, tvättställ, wellit, ventiler, värmeledningsselement, värmeapparater.

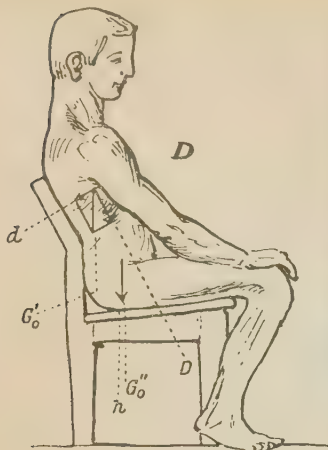

Fig. 1. Stol av Strasser 1913.

Fig. 2. Stol av Åkerblom 1933.

"Standing and Sitting Posture"

By Bengt Åkerblom. Stockholm, AB Nordiska Bokhandeln. 187 sid., pris 12:50 kr.

Det hör inte till vanligheterna att en akademisk avhandling resulterar i ett praktiskt program för bruksartiklar. Med desto större tacksamhet tar man därför emot slutkapitlet »Requirements to be met in the Design of Chairs» i fysiologen Bengt Åkerbloms doktorsavhandling. Lekmannens studier av den vetenskapliga undersökningen och dess slutsatser må ske i ödmjuk tystnad, endast de nämnda praktiska riktlinjerna skall här refereras.

1. *Det viktigaste kravet på en bekväm stol* är, att den som sitter på den skall kunna växla om i olika *viloställningar*.
2. *Sitsens höjd*. En person, som har korta underben och sitter på en hög stol, får lårrets undre mjukdelar sammanpressade och trycket fortplantat till ischiasnerven, vilket efter en stund ger sig tillkänna som »träsmak». Det är följaktligen obehagligare för en kortbent person att sitta högt än för en långbent att sitta lågt. Kännedom om normal underbenslängd är nödvändig, se tab. 1.

Cm:	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54		
Women:	1	1	2	9	35	52	61	73	48	51	15	11	2	1	1									= 363 subj.
Men:						2	7	28	49	47	54	43	40	17	6					1	1			= 295 subj.

Tabell 1. Underbenets längd från golv till knäveck.

3. *Sitsens djup*. Med hänsyn enbart till att sittknölarna skall ha underlag räcker ett djup av 20—25 cm, men med kravet på möjlighet att ändra sittställning bör sitsen göras djupare, dock inte mer än den undre gränsen för lårrets längd från knäveck till ryggplan, se tab. 2.

Cm:	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89		
Women:	1	2	2	2	6	7	9	15	13	24	24	30	28	28	21	17	15	2	2	3											= 251 subjects
Men:				2			1	2	2	3	9	10	14	17	25	36	23	39	25	23	3	7	5	3	2	2	1			= 274 subjects	

Tabell 2. Lårrets längd från vad till ryggtangent.

4. *Sitsens lutning* är beroende av dess ytas friktion och uppgår hos en stol med glatt sitttyta och upprätt sittställning till 3—5. Sitshöjden mätes från golv till sitsens framkant.
5. *Sitsens form*. Trycket fördelas jämnare på sittknölarna om dessa vilar i konkava ytor. Avståndet mellan konkaviteterna bör inte vara större än undre gränsen för normalt sittknölsavstånd, se tab. 3.

Cm:	9	10	11	12	13	14	15	
Women:			3	9	16	8	3	= 39 subjects.
Men:	3	3	10	26	7	2		= 51 subjects.

Tabell 3. Sittknölsavstånd.

6. *Ryggstödet*. Genom elektromyogramma framgick muskelspänningar har Å. funnit tre *vilsamma* sittställningar:

- den framåt hopsjunkna utan ryggstöd, fig. 3,
- den upprätta med korsryggstöd, fig. 4,
- den bakåtlutande med stöd för korsrygg och övre ryggtrakt, fig. 5.

Fig. 3.

Fig. 4.

Fig. 5.

Lagom rygglutning tycks vara 115—120 mot horisontalplanet.

7. *Bordet*. Bordshöjden är beroende av sitshöjden på så sätt att avståndet mellan ögon och bordsyta (arbetsplats) bör vara minst 30 cm. Bordsskivan med ev. bärande underrede bör alltså ligga mellan höjder, som kan bestämmas ur tabellerna för knähöjd, tab. 4, och ögonhöjd, tab. 5.

Cm:	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70		
Women:	1		2	5	6	8	13	10	8	3	2	1															= 59 subjects.
Men:			1	2	18	17	25	35	35	36	31	27	10	5	4	1									1	= 248 subjects	

Tabell 4. Höjd från golv till knäöversida (utan klackar).

Cm:	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	
Women:	1	3	10	15	17	37	40	44	32	27	9	8	6	1	1								= 251 subj.
Men:		1	1	4	8	21	34	47	48	50	21	15	15	4	3	1							1 = 274 subj.

Tabell 5. Avstånd från stolsits till ögon.

Dessa resonemang har legat till grund för arkitekt Gunnar Eklöfs stol. Dess höjd är 40 cm och motsvarande bordshöjd är 70 cm (skrivmaskinsbord lägre).

L. H.

Fig. 6. Gunnar Eklöfs stol.

VENTILERAD TAKISOLERING METOD WMB

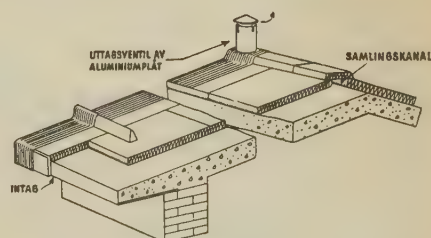
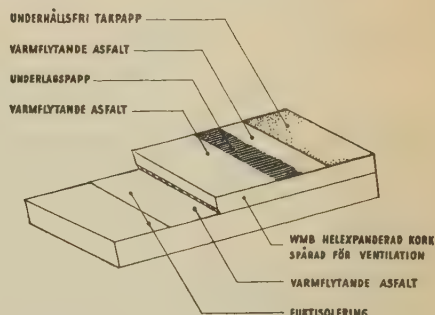
isolerar och skyddar taken effektivt

"Det är ett fel någonstans"

Ovanstående uttryck förekommer ofta i diskussioner om takproblem. Särskilt är moderna, plana tak över industrilokaler med "våt" produktion svårt utsatta för fuktskador, medförande försämrade isoleringsvärden och dryga reparationskostnader.

Metod WMB löser dessa svåra problem

Ventilerad takisolering enligt metod WMB innebär, att taken isoleras med helexpanderade korkplattor, utförda med spår, genom vilka en svag, i förväg beräknad luftström passerar. Direkt på korken klistras sedan takpappen. Genom ventilationen hindras fuktanhopning i isoleringen och taket bibehåller därför sitt isoleringsvärde. Den patentsökta metoden har i praktisk tillämpning visat sig synnerligen effektiv, även under de svåraste fuktighetsförhållanden. Begär närmare upplysningar.

Figuren illustrerar ventilation genom själv-cirkulation. Flera andra ventilationsmöjligheter finnas.

Isoleringsaktiebolaget

GÖTEBORG

STOCKHOLM

MALMÖ

SUNDSVALL

Dubbla helsvetsade betongglas

med lågt K-värde

Fabrikat: S:t GOBAIN

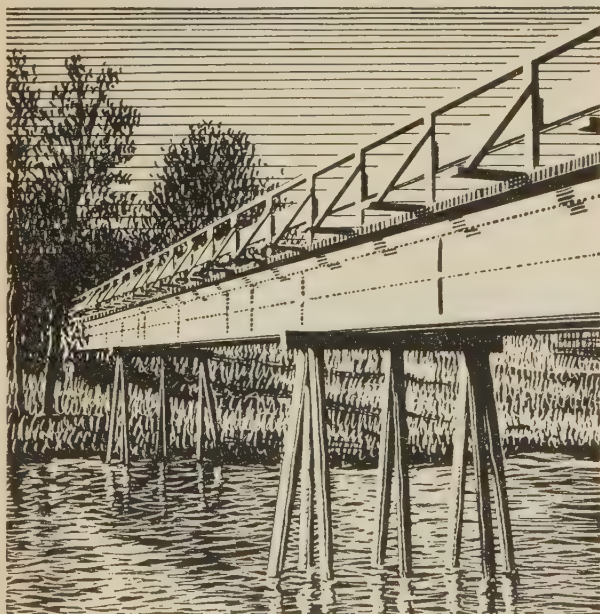
för plana, välvda och vertikala
konstruktioner

Införda förslag från

Aktiebolaget

GLASBETONG

VÄSTERLÅNGGATAN 27 • TEL. 107553

Bro över Viskan vid Rydal.
HB-konstruktion.

Den bärande konstruktionen utgö es av fyra HB-balkar på pålade stöd. Balkarna är kontinuerliga med spännvidderna 15+20+15 meter. HB massiva, fribärande träkonstruktioner kan erbjuda såväl tekniskt som ekonomiskt lämpliga lösningar för de mest

skilda områden. HB betyder snabb leverans, låg kostnad och snabb montering.

HSB-BORO
AVD. HB-KONSTRUKTIONER
Stockholm 18 - Namnanrop "HSB"

"Ha vi råd att bygga trähus?"

Harry Blomquist: *Ha vi råd att bygga trähus?* Nordiska

Bokhandeln, Stockholm, 1949 (pris kr 3:25).

Blomquist har sökt lägga upp sin undersökning om småhus så, att kostnaderna för ytter- och innerväggar och i vissa fall även bjälklag skola framgå klart för ett antal hustyper, som äro så representativa som möjligt för vad som byggs f. n. Stor möda synes ha nedlagts på, att utredningen skall ge så objektivt resultat som möjligt. Man kan möjligen fråga sig, om den valda vinkeltypen för enplansvilla är representativ. Beräkningarna här genomförts för fyra orter nämligen Malmö, Örebro, Stockholm och Luleå. Hänsyn har tagits till att ytterväggarna få dimensioneras olika, så att ett för såväl respektive orter som respektive material lämpligt k-värde erhålles. För att kompensera den mindre värmekapaciteten hos träväggar har dessa givits ett lägre k-värde än stenvägg. Differensen i k-värde har satts till cirka 0,20. Materialkostnaderna har beräknats på grundval av prisuppgifter, som erhållits vid direkta förfrågningar på resp. orter under april-maj 1948. Arbetskostnaderna har beräknats av mättningsmän på grundval av för resp. orter gällande ackordsprislister. Till ackordspriserna har lagts ett tillägg för dagtid och diverse av 10 % för landsorten och 20 % för Stockholm samt ett tillägg för index- och semesterersättning av 16 % för samtliga orter.

I kostnadsjämförelsen har följande väggtyper analyserats: 2" plankvägg, stolpvägg, 1-sten 1,6-tegelvägg invändigt isolerad med träullsplattor samt lättbetongvägg.

Kostnadsberäkningarna har genomförts under den förutsättningen, att måtten mellan ytterväggarnas innerliv hållas lika vid alla väggtyper. Endast kostnaderna för ytterväggar, innerväggar och bjälklag över bottenvåningen har medtagits. Då väggarnas tjocklek är varierende, medför detta, att valet av material i ytterväggar påverkar kostnaderna för grund och källarväggar samt för tak och takbeläggning. Beaktas även dessa kostnader, minskas differenserna mellan de olika väggtyperna.

I fråga om kostnaderna för tegel föreligger en mystifikation vid beräkningen av pålägg för spill. Blomquist har för 1-stens vägg räknat med 97 st. 3" tegel pr m², vari då är inräknat 10 % spill. Stockholms Byggmästareförenings mättningsmän räkna enligt uppgift med 85 sten per m² inkl. tillägg för spill, då murning sker med 1,5 cm liggfog och 1 cm stötfog. Den använda siffran för tegelåtgången synes sålunda leda till ogynnsamt resultat för tegelväggarnas vidkommande.

De resultat, som Blomquist kommer till i sin bok, äro mycket intressanta, men det skulle ha varit värdefullt, om icke endast kostnaderna för väggarna redovisats, utan även kostnaderna för andra delar, som påverkas av materialval för väggarna och väggdjockleken. För den, som skall bygga eller projektera ett småhus, är det dock totalkostnaden för huset, som har det största intresset.

Resultaten ha redovisats på så sätt, att alla kostnader omräknats att motsvara kr/m² lägenhetsyta.

Kostnadsberäkningen utvisar, att stenväggarna i allmänhet icke äro dyrare än träväggarna. De redovisade resultaten ge i stället vid handen, att t. ex. 2" plankvägg i Malmö, Örebro och Stockholm är dyrare än stenväggarna, medan denna vägg i Luleå är billigast. De billigaste väggarna erhållas i Malmö, Örebro och Stockholm med lättbetong. Därefter kommer väggar av 1-stens tegel.

Kostnaden för det färdiga huset är med nuvarande priser på material och arbetskraft förvånansvärt okänsligt för materialet i ytterväggarna. I stort sett kan man säga, att totalkostnaden för småhus är praktiskt taget densamma, vilket ytterväggsmaterial man än väljer. Skillnaden för ett normalt enfamiljshus mellan den billigaste

Betong även för småhus

Betonghålblock användes med fördel i såväl källare- som våningsväggar. ● Betonghålblock ger prisbilliga, brandsäkra byggnader med låg underhållskostnad.

SVENSKA CEMENTFÖRENINGEN

Kolga, MALMÖ - Skeppsbron 18, STOCKHOLM

WERNO

Den nya byggmetoden

som får högt betyg av myndigheterna

SPARAT TRÄ
GER
HÄRDVALUTA

Ytterligare 100.000 standardsträvaror måste frigöras för export, krävs i regeringens 4-årsplan. Samtidigt meddelas nu att WST-hus efter årslångt provningsarbete färdigställt och fått statligt godkänd en synnerligen träbesparande byggmetod. Tillverkning i stor skala är redan i gång.

WERNO heter denna metod som mött stort intresse hos bl. a. Arbetsmarknadsstyrelsen och Bostadsstyrelsen. Den som bygger med WERNO får ett mera fabriksfärdigt hus, skogsägarna kan sälja mera trä för export och lantbruket får ökad avsättning för halm och vass.

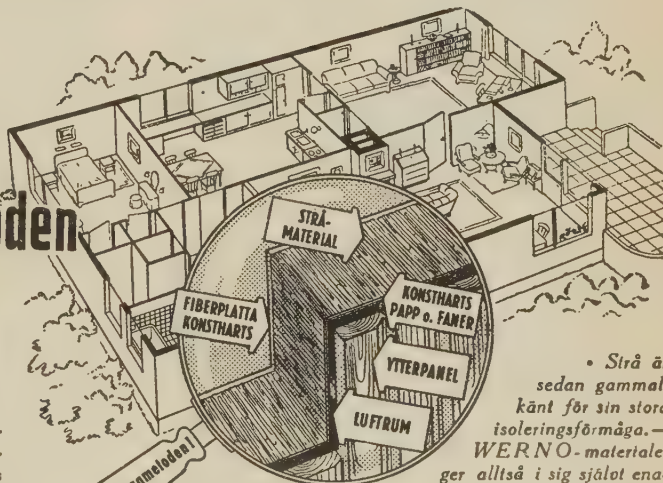
WSThus

AKTIEBOLAGET

FORSERUM

Tel. namnanrop "WST-hus", Forserum

Försäljningskontor och utställning i Stockholm, Upplandsgatan 6, tel. 11 34 45, 11 82 55, samt i Göteborg, Örebro, Linköping, Karlstad, Halmstad, Karlskrona, Trollhättan, Borlänge, Nässjö, Kävlinge.

WERNO-konstruktionen

består av två stående strå, skurna i lika längder, tätt sammanförda och med konsthartslim fästade mellan två fiberplattor (se bilden). • Stråets naturliga form ger det samma bärighet som ett rör, en pelare el. dyl. • Ett WERNO-block buktar eller "slår sig" ej, ty stråna utvidgas ej i längdriktningen. • WERNO-väggarna är brandsäkrare än vanliga träväggar.

• Strå är sedan gammalt känt för sin stora isoleringsförmåga. — WERNO-materialet ger alltså i sig självt enastående god isolering, vilket även bekräftats vid prov hos Statens Provningsanstalt.

WERNO ett strålande WST-initiativ

WERNO är ett resultat av WST:s ständiga strävan att skapa bättre och billigare bostäder. Kontakta vår kundtjänst, som hjälper Er med alla ansökningar för tillstånd och statslån. Rekvirera broschyr och katalog som sändes gratis!

WERNO är ingen krisprodukt, utan ett prima material, i många fall överlägset andra byggnadssätt.

träväggen — stolpkonstruktion — och tegel- eller lätt-betongväggen rör sig endast om några hundra kronor, varför sålunda estetiska synpunkter samt underhållskostnaden och brandsäkerheten bli de faktorer som i realiteten fälla utslaget vid valet av ytterväggsmaterial.

Enligt anmälarens mening måste nog författarens påstående, att en fullständig övergång från trähus till stenhus skulle möjliggöra en ökning av vår export med ca 50 milj. kronor per år snarare uppfattas som en metod att ange en måttstock för småhusproblemens ekonomiska betydelse än som ett tips för våra handelsattachéer. Blomquists åsikt i fråga om exporten saknar dock icke fog för sig, men utvecklingen går sällan språngartat framåt. Även de av författaren förkättrade trähusen har sitt berättigande i vårt skogrika land. Man kan redan nu konstatera, hur trähusfabrikanterna reagerat för denna bok. Den kvistrena furan förekommer inte längre i trähusannonserna, utan nu duger även virke av enklare kvalitet.

Sedd ur samhällets synpunkt har denna bok om småhus givit upphov till en nyttig diskussion om ekonomin för småhus utförda med olika stommaterial. Den har slagit håll på myten om de oerhört billiga trähusen.

Harry Blomquists initiativ i småhusproblemet måste hälsas med tillfredsställelse.

Gösta Lundin

Byggnadsverksamheten under 1949

Ur den i årets statsverksproposition lämnade översikten över det ekonomiska läget 1949 kan beträffande den beräknade byggnads- och anläggningsverksamheten under året och de närmast föregående åren bl. a. följande inhämtas.

I det avsnitt, som behandlar investeringsutvecklingen under de tre senaste åren lämnas de i nedanstående tabell intagna siffrorna.

Tabell 1 Bruttoinvestering 1946—1948 i byggnader och anläggningar

Miljoner kronor. Löpande priser.

	1946	1947	1948
Bostäder	1.654	1.835	1.506
Jordbruk, skogsbruk och fiske ..	240	246	262
Industri	598	812	753
Kraft- och belysningsverk	198	262	350
Handel (endast byggnader)	48	60	60
Samfärdsel	315	381	430
enskild och kommunal	72	85	106
statlig	243	296	324
Vägar och gator	160	198	252
Vatten- och avloppsledningar, vattenverk	84	95	96
Sjuk- och hälsovård, sociala ändamål	84	91	104
Skolor och kyrkor	94	100	125
Förvaltning och diverse ändamål	77	77	92
Militära investeringar	85	69	51
Summa	3.637	4.226	4.081
Därav: underhåll	1.027	1.168	1.292
Ny- och ombyggnader Summa	2.610	3.058	2.789

Investeringsvolymen i ny- och ombyggnadsarbeten under 1948 beräknas sålunda i förhållande till 1947 ha minskats med 269 Mkr men visar i förhållande till 1946 en ökning av 179 Mkr. Tabellen är emellertid baserad på löpande priser, varför en mera rättvisande bild erhålles om hänsyn tages till byggnadskostnadernas stegring sedan 1946. Därvid skola slutsiffrorna för 1947 och 1948 reduceras till 2 907 resp. 2 512 Mkr, vilket visar att investe-

ringarna räknade i 1946 års priser under 1948 voro ej mindre än ca 400 Mkr lägre än under 1947 och ca 100 Mkr lägre än under 1946.

De av de tillståndsbeviljande myndigheterna sedan hösten 1947 vidtagna restriktiva åtgärderna ha sålunda haft åsyftad verkan och bl. a. medfört en avsevärd nedgång av antalet sysselsatta inom byggnadsverksamheten. Sålunda uppgives antalet arbetare vid inventeringarna den 1 augusti 1947 och 2 augusti 1948 ha varit 198 500 respektive 152 000. Dessa siffror avse endast sådana arbetare, som haft sysselsättning inom den tillståndsreglerade byggnadsverksamheten, varvid dock arbeten med generella tillstånd medräknats. Vid reparations- och underhållsarbete sysselsatta arbetare ligga sålunda utanför inventeringen. Det beräknas att nedgången i den tillståndsreglerade byggnadsverksamheten bör ha friställt i runt tal 20 000 årsarbetare.

Minskningen i byggnadsverksamheten sedan 1947 avser, som av tabellen framgår, framför allt bostadsproduktionen. Samtidigt med nyssnämnda inventeringar i augusti 1947 och 1948 gjordes vissa beräkningar av antalet lägenheter i pågående, avbrutna och uppskjutna byggnadsföretag, varvid siffrorna 62 000 för 1947 och 47 000 för 1948 framkommo.

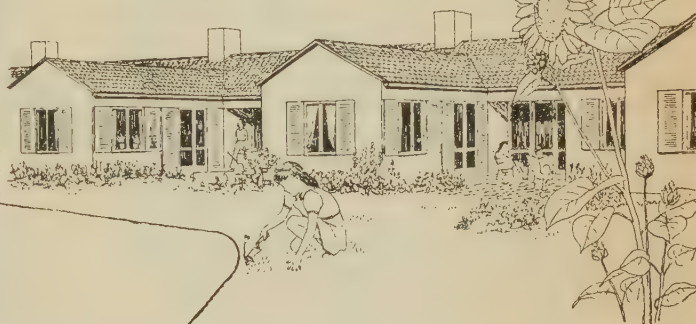
Den i tabell 1 redovisade bruttoinvesteringen faller endast till ungefär hälften inom byggnadsregleringens ram. Utanför denna ram ligger t. ex. i stort sett hela underhållet samt dessutom all den byggnadsverksamhet, som kunnat bedrivas med stöd av generella tillstånd. Bland sistnämnda arbeten, vilka under 1948 uppskattas till ej mindre än ca 700 Mkr kan nämnas: elektriska distributionsanläggningar (vartill bl. a. räknas vattenfallsverkets betydande stamlinjebyggnader), telegrafverkets arbeten med landskablar och lokalnät, vägväsendets beläggnings- och förstärkningsarbeten samt kommunernas arbeten med fast anställda arbetare såvitt arbetena kosta högst 10 000 kronor i varje särskilt fall. I tabell 2 belyses den totala bruttoinvesteringens (B) uppdelning på underhåll och reparationer (U) och ny- och ombyggnadsarbeten (N) samt i vilken mån dessa investeringar varit tillståndsberoende (T). Siffrorna avse år 1948 och lämnas i miljoner kronor. De ha för jämförelsens skull sammanförts till samma rubriker som i tabell 1.

Tabell 2

	B	U	N	T
Bostäder	1.506	490	1.016	1.120
Jordbruk, skogsbruk o. fiske ..	262	177	85	55
Industri	753	181	572	250
Kraft- och belysningsverk ..	350	30	320	120
Handel (endast byggnader) ..	60	—	60	60
Samfärdsel	430	186	244	105
enskild och kommunal	106	45	61	53 ¹
statlig	324	141	183	52 ¹
Vägar och gator	252	128	124	80 ¹
Vatten- och avloppsledningar, vattenverk	96	12	84	60 ¹
Sjuk- och hälsovård, sociala ändamål	104	16	88	60 ¹
Skolor och kyrkor	125	27	98	110
Förvaltning och diverse ändamål	92	28	64	30 ¹
Militära investeringar	51	17	34	30
Summa	4.081	1.292	2.789	2.080

¹ Siffran osäker.

Den tillståndsberoende byggnadsverksamheten under 1948 uppgick sålunda till 2 080 Mkr eller ungefär hälften av hela byggnadsverksamheten. Beroende på den stora

INDUSTRINS BOSTADS- PROBLEM

såväl
pris- som
kvalitetsfrågan
löses av

För industrier erbjuder Ytonghus-bebyggelse vissa absoluta fördelar. Stenmaterialet Ytong ger kort byggtid och det färdiga Ytonghuset består under generationer. Det går fort att bygga med Ytong — materialet är lätt att transportera, lätt att mura och lätt att bearbeta. Den enhetliga väggen med god hållfasthet och värmeisolering, brandsäkerheten och den låga underhållskostnaden äro saksål, som alla tala för Ytonghusen. Men ett husbygge är inte enbart en ekonomisk fråga. Det är även i hög grad en fråga om trygghet och trivsel för dem, som skola bo i husen. Här vill varje Ytonghus i kvalitet och planering söka närma sig den idealiska familjebostaden.

Till varje Ytonghus ingår bl. a. monteringsfärdig leverans av takstolar, bjälklag, trappor, dörrar, fönster, listverk, garderober och köksinredningar samt program och erforderliga ritningar för värme, sanitär- & elinstallation.

AB YTONG-hus

Lagerlöfsgatan 8 — Stockholm — Telefon 520565

balans av icke utnyttjade byggnadstillstånd, som förelåg vid utgången av 1947, har det emellertid varit nödvändigt att hålla tillståndsbudgeten under 1948 vid ett avsevärt lägre belopp. Vid upprättandet av 1948 års investeringsbudget uppgjordes dels en tillståndsbudget, vilken avsåg att under året medgiva byggnadstillstånd för 1 455 Mkr, dels en realbudget avseende den beräknade investeringen för byggnads- och anläggningsverksamheten inom ramen för särskilda tillstånd. Realbudgeten, vilken innefattade sådana arbeten, som under 1948 skulle utföras, avsåg dels företag för vilka byggnadstillstånd tidigare beviljats, dels företag som förutsattes skola erhålla tillstånd under 1948 och slutade å 2 065 Mkr, andra tremannatillstånd än nybyggnad av bostäder ej medräknade. Övriga arbeten enligt tremannaregeln beräknades uppgå till ca 80 Mkr, varigenom byggnadsverksamheten under 1948 enligt särskilda tillstånd och tremannatillstånd planenligt borde ha uppgått till ca 2 145 Mkr, vilket i förhållande till 1947 skulle ha inneburit en besparing av i runt tal 400 Mkr. Av tabellerna 2 och 3 framgår emellertid att den tillståndsberoende byggnadsverksamheten beräknats ha stannat vid ca 2 080 Mkr.

Vid upprättandet av 1949 års investeringsbudget har man tagit sikte på att ytterligare något minska byggnadsverksamheten och räknat med en realbudget på 1 920 Mkr, alltså en minskning av ca 8 %. Tillståndsbudgeten däremot har ökat från 1 540 Mkr 1948 till 1 840 Mkr 1949. I sistnämnda siffra inräknas numera all sådan byggnadsverksamhet, som hittills bedrivits med tremannatillstånd. Investeringsbudgeten för 1949 framgår av tabell 3.

Tabell 3 Investeringsbudget 1949 för byggnads- och anläggningsarbeten
Miljoner kronor.

	Beräknad byggnads- verk- samhet 1948	Real- budget 1949	Tillstånds- budget	
			1948	1949
A. Nybyggnad av bostäder	1.040	990	785	970
B. Jordbruk, skogsbruk, fiske	55	50	45	45
C. Egentlig industri.....	250	200	175	140
D. Kraft- o. belysningsverk	120	120	50	175
E. Handel, inkl. kvm-kvot för affärslokaler etc. in- rymda i bostadshus ..	40 20 ¹	45	35 20 ¹	25 20 ¹
F. Samfärdsel	105	80	60	63
G. Förvaltning, fängelser, brandstationer, sociala ändamål, sjuk- och häl- sovård	90	75	60	50
H. Skolor, kyrkor, övriga samlingslokaler	110	95	80	80
I. Väg- och gatuarbeten, broar, vatten- och av- loppsledn., vattenverk m. m.....	140	130	120	116
J. Militära byggnader....	30	25	20	20
K. Diversekvot. (rep., un- derhålls-, till- och om- byggnadsarbeten å bo- städer samt smärre ar- beten av annat slag) ..	80	100	90	100
L. Reservkvot (för andra ändamål än nybyggnad av bostäder)	—	10	—	36
Summa	2.080	1.920	1.540	1.840

¹ Kvm-kvot för affärs- och kontorslokaler etc. inrymda i bostadshus.

Uppdelningen av beräknad byggnadsverksamhet 1948 ansluter sig i ovanstående tabell i möjligaste mån till nu aktuella kvotområden men överensstämmer å andra sidan inte helt och hållet med den fördelning, som tillämpats i tabell 2.

Den ytterligare begränsning av den reglerade byggnadsverksamheten, som planerats för 1949, har, förutom av allmän-ekonomiska skäl, ansetts nödvändig bl. a. med hänsyn till den minskning i tillgången på byggnadsjärn, som förutses för detta år. Förbrukningen under 1949 torde komma att minska även i fråga om sådana byggnadsmaterial, varpå det för närvarande icke råder brist. I fråga om arbetskraft kan 1949 års byggnadsprogram tänkas medföra en minskning i sysselsättningen vid reglerad byggnadsverksamhet motsvarande inemot 10 000 årsarbetare.

Nedskärningen av byggnadsverksamheten 1949 skall enligt planen beröra alla kvotområden utom kraft- och belysningsverk. De största besparingarna beräknas inträffa i fråga om bostäder, industri och samfärdsel.

För att byggnadsverksamheten skall kunna begränsas till den i realbudgeten angivna omfattningen, blir enligt beräkning nödvändigt att under 1949 förlägga tyngdpunkten av tillståndsgivningen till andra halvåret. Enligt en uppgjord framsläppningsplan skola kvoterna för egentlig industri, handel, samfärdsel, förvaltning, skolor och kyrkor samt väg- och gatuarbeten endast uttagas med omkring en tredjedel under första halvåret och med två tredjedelar under andra halvåret 1949. För bostadsbygandet har uppgjorts en särskild igångsättningsplan, enligt vilken ungefärligen 40 % av all igångsättning av nya bostadsbyggen under 1949 får förläggas till första halvåret. Ehuru den fastställda planen endast beräknas innebära en minskning i löpande bostadsbyggnadsverksamhet mellan 1948 och 1949 om 50 Mkr (från 1 040 till 990 Mkr) uppskattas detta medföra en nedgång i lägenhetstillskott från ca 55 000 1948 till ca 43 000 1949. Härvid förutsättes, att bostadsproduktionen under 1949 följer nedan angivna tidsschema.

Pågående, igångsatta och färdigställda lägenheter 1949.

Kvotorter

1949	Pågående	Igångsatta	Färdiga
1 jan./1 kv.	26 000	7 000	4 000
1 april/2 kv.	29 000	3 000	6 000
1 juli/3 kv.	26 000	8 000	12 000
1 okt./4 kv.	22 000	15 000	11 000
Summa		33 000	33 000

1950

1 jan.	26 000
-------------	--------

Icke kvotorter

1949

1 jan./1 kv.	5 500	1 500	1 000
1 april/2 kv.	6 000	5 000	2 000
1 juli/3 kv.	9 000	2 000	3 500
1 okt./4 kv.	7 500	500	3 500
Summa		9 000	10 000

1950

1 jan.	4 500
-------------	-------

Den sannolika hushållstillväxten i kvotorterna under 1949 har av bostadsstyrelsen angivits till 33 000, varför inom denna ortsgrupp ett nettotillskott av lägenheter av motsvarande omfattning eller ett bruttotillskott på 35 000 å 36 000 lägenheter skulle ha erfordrats under 1949 för att förhindra skärpning av bostadsbristen.

Sigurd Marknäs.

FIRMA GUSTAV L. LINDQUIST

RINGVÄGEN 187 - STOCKHOLM

TELEFONER : 43 90 05, 43 91 53, 41 20 08

Papptäckning vid plana tak.

(GL-tak)

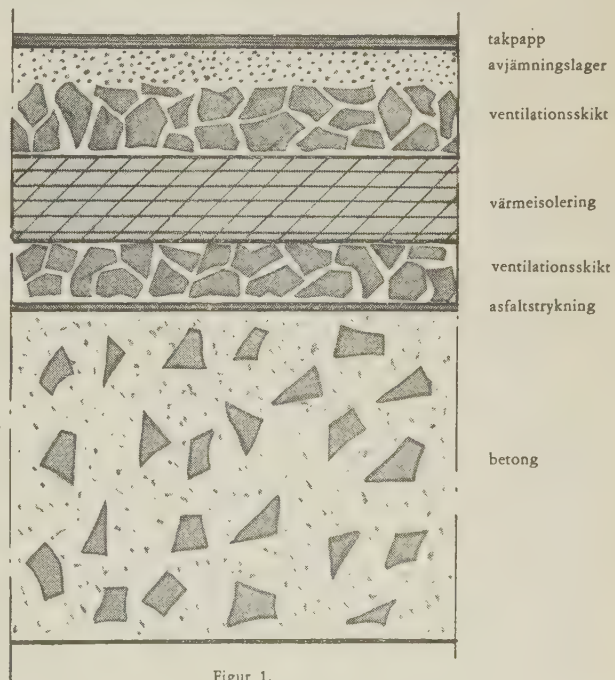
De plana taken ha numera fått en alltmera ökad användning, beroende bl. a. på att man med dem får en enklare och mera rationell utformning av byggnaderna. I samband med dylika tak ha emellertid en mängd fuktproblem uppkommit, beroende på att fuktighet kondenserar i takkonstruktionen med försämrad värmeisolering som följd. En annan följd av fuktutfällningen är blåsbildning i takpappen.

Dylika skador ha i allmänhet framkommit i tak över fuktiga lokaler, men ha även förekommit vid torra lokaler, om taktäckningen utförts på ett ofullständigt uttorkat underlag. Uppfattningen har i allmänhet varit den, att orsaken till skadorna varit felaktig takpapp eller ett dåligt utfört papptäckningsarbete. Numera har man emellertid alltmera fått klart för sig, att orsaken är att man lagt en isolering med högt diffusionsmotstånd för vattenånga på utsidan av en värmeisolerad konstruktion, på vars insida relativa luftfuktigheten är hög. Fuktighetsfördelningen i konstruktionen blir som en följd härav sådan, att vatten i vätskeform utfälles i värmeisoleringen, varav sedan de ovan påtalade olägenheterna direkt följa.

Enär tillräckliga materialdata saknas erbjuder det ganska stora svårigheter att exakt beräkna fuktighetstillståndet i en byggnadskonstruktion. Nedan har emellertid gjorts ett försök att beräkna hur stor fuktighetsmängd som under ett normalt år i norra Sverige passerar inifrån och ut genom ett visst byggnadsmaterial. Temperaturen inomhus har för det här genomräknade fallet antagits vara $+20^{\circ}\text{C}$ och relativa luftfuktigheten 85 %.

Material	Fuktgenomgång i kg pr m^2 och år
10 cm betong	4
12 cm »	3,5
10 cm » 2 ggr asfaltstruken	0,6
10 cm siporex, gasbetong e.l.	20
15 cm » »	13
10 cm » 2 ggr asfaltstruken	0,7

I tabellen angivna siffror, som kunna variera inom relativt vida gränser, bl. a. beroende på ojämnheter i byggnadsmaterialet och ofullständigt kända fuktgenomgångstal, visa tydligt på nödvändigheten av att på ett eller annat sätt bortföra den fuktighet, som samlas i taket över en fuktig lokal. Det ligger naturligtvis nära till hands att genom ventilation bortskaffa densamma, och vi ha sedan några år tillbaka utfört taktäckningar enligt en av oss patenterad metod med ventilation under takpappen (GL-tak Sv. pat. nr 118827).

Figur 1.

Principritning av tvärsnitt genom GL-tak.

Figur 1 visar en principritning av ett tvärsnitt av en takkonstruktion enligt detta förfarande.

Ovanpå det asfaltstrukna, bärande bjälklaget lägges ett ca 20 mm tjockt skikt med makadam, som bindes

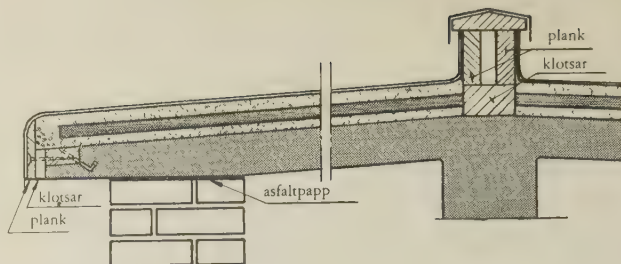
med asfalt. Därefter följer en värmeisolering, exempelvis 32 mm porösa träfiberplattor, ytterligare ett lager asfaltbunden makadam (ca 25 mm), jämte slutligen avjämningsskikt och takpapp.

Avjämningslagret utlägges för att erhålla ett jämnt underlag för takpappen och består av asfaltmassa, som vältras. Denna beläggning har visat sig mycket ändamålsenlig, enär man både erhåller ett mycket gott underlag för pappen ur vidhäftningssynpunkt och kan verkställa papptäckningen så gott som omedelbart efter utläggningen av massan. Med denna metod är man förhållandevis oberoende av väderleken, vilket är av stor betydelse vid alit taktäckningsarbete både ur ekonomisk och kvalitativ synpunkt.

Figur 2 är en principritning, som visar hur ventilationsskiktet kommunicerar med ytterluften vid en taknock eller en höjdrygg. Luftuttag anbringas längs hela nocken och täckas med papp eller plåt. Luftintag kunna anordnas vid takfoten genom att bräder spikas på klotsar, exempelvis på sätt som framgår av figuren.

Värmeisoleringen kan naturligtvis också utföras av annat material än träfiberplattor, exempelvis siporex, träullsplattor eller kork. Metoden har även med framgång använts där takkonstruktionen bestått av bärande lättbetongplattor. Här lägges blott ett ventilationsskikt men i övrigt samma avjämnings etc. som ovan.

Värmeisoleringsförmågan hos ventilationsskiktet är av samma storleksordning som hos högporöst tegel (ca 0,35 kcal/m. timme. °C), beroende på att det innehåller ett luftrum, som utgör ungefär tredjedelen av skiktets totalvolym. Det övertryck, som fås i taket vid solbestralning, utjämnas effektivt genom det yttre ventilationsskiktet, varigenom blåsbildning i takpappen helt förhindras. Från underliggande lokaler inträngande fuktighet bortföres genom luftväxling i de båda ventilationsskikten. Det inre av skikten erhåller vintertid på grund av värmeisoleringens läge i konstruktionen en betydande övertemperatur gentemot ytterluften. Så blir exempelvis vid -20°C utomhus och $+20^{\circ}\text{C}$ inomhus temperaturen i det inre skiktet $+15^{\circ}\text{C}$. Den ytterluft, som mycket långsamt passerar genom skiktet får härvid en betydande fuktupptagningsförmåga och erhåller samtidigt på grund av den stora temperaturdifferensen en kraftig uppdrift. Är fuktinträngningen i

Figur 2.
Anordning vid takfot samt vid taknock eller höjdrygg

taket mycket stor, förefinnes alltså en dubbel säkerhet mot fuktskador genom de tvenne ventilationsskikten. Den värmeförlust, som man får genom att införa kallluft i konstruktionen, är mindre än 1 % av den totala värmeförlusten på grund av värmeledning och alltså betydelselös.

I detta sammanhang vilja vi påpeka ett annat, närliggande område, där ventilation av denna typ visat sig vara fördelaktig, nämligen på altaner å bostadshus eller andra byggnader, som äro belagda med gjutasfalt eller annan ytbeläggning. På de flesta hus med altaner torde det finnas fuktskador i värmeisoleringen under altanerna på grund av att fuktighet kondenserat under fuktisoleringen. Genom ångbildning kan dessutom uppstå blåsbildning i gjutasfalten, och dessa blåsor gå lätt sönder, varför direkta vattenläckor kunna uppkomma. Dessa olägenheter kunna avhjälpas, om man under isoleringen lägger ett ventilationsskikt enligt de principer, som här berörts och med anordning för förbindelse med ytterluften på lämpligt sätt. Ovanpå avjämningsskiktet lägges sedan gjutasfalt eller annan beläggning i vanlig ordning.

Beträffande taktäckningar med GL-tak förtjänar nämnas, att hittills ca 100.000 m² täckts enligt denna metod bl. a. vid följande industrier:

A/B Mo och Domsjö
Katrinefors A/B
Cellulosakoncernen
A/B Bofors Nobelkrut
Svenska A/B Gasaccumulator
Billeruds A/B

Även utomlands — i Norge och Belgien — har metoden använts. På de flesta platser har det varit fråga om tak över fuktiga lokaler och resultaten ha alltid varit de bästa tänkbara.

Stockholm i mars 1949

Gustav L. Lindquist

FIRMA GUSTAV L. LINDQUIST

RINGVÄGEN 187 - STOCKHOLM

TELEFONER: 43 90 05, 43 91 53, 41 20 08

REDAKTÖRER:

Arkitekt SAR Leif Reinius
Civilingenjör SVR Gunnar Essunger

REDAKTIONSSEKRETERARE:

Fil. mag. Inga Mari Lönnroth

REDAKTIONSOMBUD:

Victor Bährner, Malmö
Ossian Lindqvist, Malmö
Owe Svärd, Göteborg
Gunnar Hoving, Göteborg

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Harry Bernhard
Hilmer J. Danielsson
Bengt Gate
Torbjörn Olsson
Yngve Steen
Tore Webjörn

Ansvarig utgivare:

Arkitekt SAR Moje Bergström

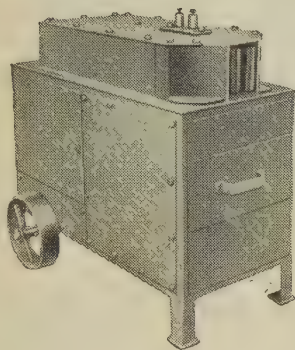
PRENUMERATIONSPRISER FÖR HELÅR

	Sverige	Danmark Finland Norge	Övriga Utlandet
Endast lösnummer	20: —	22: —	26: —
Lösnummer + klotpärm ..	23: —	—	—
Lösnummer + halvfr.pärm	27: 50	—	—
Lösnummer + bundet ex. i klotband	30: —	33: 50	40: —
Lösnummer + bundet ex. i halvfr.band	37: —	40: —	47: —

I tidskriften gjorda uttalanden stå för författarnas räkning och äro endast om så anges att anse som uttryck för ståndpunktstagande av någon av de föreningar, som utge tidskr.

Tornborg Lundberg

TELEFON: NAMNANROP ÅRSTADALSHAMNEN. STOCKHOLM 9

SPIK- UTDRAGNINGSMASKIN med el-motor

Maskinen är försedd med tånganordning som snabbt rensar
använt byggnadsvirke från spik av alla dimensioner.
Slagantal 50 per min.

148

Effektiv, ekonomisk ventilation

— det skall Ni gå in för, när Ni bygger eller moderniserar bostäder, samlingslokaler och industrier

AKTIEBOLAGET VENTILATIONSARBETEN

Vretenborgsvägen 8
Stockholm 32 Tel. 45 81 63, 45 81 64

RÖRLEDNINGS AKTIEBOLAGET

MONTÖR

RENSGATAN 5 • STOCKHOLM

TELEFON

23 06 40

*Nyanläggningar
Moderniseringar
Reparationer*

LIND, SVEN IVAR: *Tävling om musikaliska akademien*. Byggmästaren 27 (1949) nr 8 sid. 161—172.

Artikeln behandlar framför allt två tävlingsförslag, nämligen »Nyckelharpa» som tiller-känts första pris samt det obelönade förslaget »Palestrina — Palestra».

Situationsplaner, planer, fasader, sektioner perspektiv och modellfotografier av pris-belönade och inköpta förslag.

BACKSTRÖM, SVEN: *Inbjuden tävling om stadshus i Sundsvall*. Byggmästaren 27 (1949) nr 8 sid. 173—184.

Några reflexioner över tävlingens resultat illustrerade med ritningar av de olika förslagen.

TÄVLINGAR

Uppgift	Inlämnings-tid	Se Bygg-mästaren
Ålderdomshem i två stor-leksklasser	15. 6. 1949	Nr 24 s. XIII 1949
Bostadsområde vid Yxhult	15. 9. 1949	Nr 2 s. VII

Lämna reproduktionsdugliga tävlingsritningar!

Inbjuden stadsplanetävling i Jönköping avgjord

Tävlingen om ett bostadsområde för ca 5 000 personer på Österängen i Jönköping har avgjorts. 1:a pris, 8 000 kr, gick till förslaget med motto: Den sanna vägen, författare HSB:s arkitektkontor, Stockholm. 2:a pris, 5 000 kr, gick till förslaget Vem skall havren binda, författare Svenska riksbyggens arkitektkontor, Stockholm. 3:e pris, 4 000 kr, till förslaget Skräms ej bäcken, författare HSB:s stadsplanekontor, Stockholm. 4:e pris, 3 000 kr, till förslaget Arkadien, författare arkitekterna SAR Sven Backström och Leif Reinius. Övriga inbjudna voro arkitekter SAR Carl Axel Acking och Sven Hesselgren samt arkitekter SAR Stig Ancker, Bengt Gate och Sten Lindegren.

Det med första pris belönade förslaget har av pris-nämnden rekommenderats att läggas till grund för vidare bearbetande.

Prisnämnden har utgjorts av professor Nils Ahrbom, drätselkammarens vice ordförande kamrer Carl Estberg, arkitekt SAR Sune Lindström, stadsarkitekt Gösta Planck och drätselkammarens ordförande f. linjeförman Johan Skoog.

DIVERSE

Byggnadsforskning

Personer, som önskar erhålla bidrag till forsknings- och utredningsarbeten på byggnadsområdet, skall senast den 31 maj 1949 inge ansökan härom till *Statens kommitté för byggnadsforskning*, Mäster Samuelsgatan 57 A, Stockholm.

Ansökan skall innehålla 1) uppgift om erforderligt belopp, 2) kort redogörelse för det problem, som skall behandlas, dess betydelse och aktualitet, 3) arbetsprogram, 4) uppgift rörande apparatur och annan utrustning, som måste anskaffas, 5) uppgift rörande erforderlig personal jämte tidplan samt 6) kostnadsberäkning.

Närmare upplysningar lämnas av kommitténs sekretariat, telefon 11 60 54.

Fortbildningskurs i stadsbyggnad

Vid Kungl. Tekniska Högskolan hålles den 19—30 september 1949 en fortbildningskurs i stadsbyggnad för arkitekter, ingenjörer och lantmätare, som i sin praktiska verksamhet syssla med stadsplanering. (Se även annons i detta nummer av Byggmästaren.)

Ansökan om deltagande, med kortfattade uppgifter om

10 VILLOR

De 10 nybyggda villor, som visades i nr 1 och 2 av BYGGMÄSTAREN finnas nu samlade i ett särtryck. Priset är Kr. 3: 50

Sändes portofritt om likvid insättes på vårt

Postgiro nr 3124

BYGGMÄSTAREN
FÖRLAGSAVDELNINGEN
KUNGSGATAN 32, STOCKHOLM

avlagda examina samt sökandens nuvarande och tidigare verksamhet inom stadsplaneområdet, skall hava inkommit till Institutionen för stadsbyggnad, Kungl. Tekniska Högskolan, Stockholm 26, senast den 1 juni 1949.

Köpenhamns regionplan

Arkitekt Peter Bredsdorff, Köpenhamn, föreläser:

Ämne: Köpenhamns regionplan, försök till en analys.

» » » » » syntes.

Lokal: Hörsal 132, Teknologgården 26, K. Tekniska Högskolan.

Tid: Måndagen den 16 maj 1949 kl. 20.00 och tisdagen den 17 maj 1949 kl. 20.00.

Intresserade inbjudas att närvara.

Den glada bikupan

Från arkitekt SAR Fritz Voigt har redaktionen erhållit följande lilla klipp ur *Time*.

Varken i Marseilles, som är en stad med låga byggnader (den högsta är 9 våningar) eller i någon annan stad har något sådant någonsin skådats. I förra veckan såg vi ett 17 vånings glashus uppföras där. Huset står liksom på lätta styltor i en park med ca 3 hektars yta. Hela trafiken ledes under själva byggnaden. För att få till stånd denna moderna tidens skapelse har det franska ministeriet för återuppbyggnad anslagit 3 miljoner dollar och undantagsvis för detta bygge upphävt ransoneringen av betong och stål. Det är mera sällan som den schweiziske Le Corbusier har fått vara med om en sådan beredvillig hjälp. Hans planer har för det mesta lagts åt sidan såsom allt för radikala och dyrbara; endast få av dem har blivit realiserade. Den här gången har den franska regeringen hjälpt Le Corbusier på vägen, eftersom den vill att andra franska arkitekter skall använda byggnaden som en förebild. För Le Corbusier är detta »det första steget till morgondagens strålande stad». Byggnaden avses för 1 500 invånare (330 familjer), boende i rymliga »parallellbostäder», som alla levereras fabriksfärdiga och sedan skjutes in som draglådor i en tom byrå. Ytterväggarna skall bestå nästan helt av glas. Persienner utformade som fenor skall skydda mot medelhavssolen. Detta knep har Le Corbusier provat ut i Rio de Janeiro. »Precis som det mänskliga ögat tack vare ögonlocken förmår utesluta solljuset», säger Le Corbusier, »så skall ett lämpligt konstruerat ljusskydd släppa igenom endast de solstrålar, vilka året runt ger angenäm värme och glädje.» Den 17:de våningen tillhör ungdomen. På taket kan invånarna på en 120 meter lång bana ordna med kapplöpning och cykeltävlingar, de kan bada i simbassängen och gona sig i solen. Barnen kan där tillbringa största delen av sin ungdom. De kan leka i barnträdgården, tumla om på lekplatsen, öva i gymnastiksalar eller också gå i skolan. I sjunde våningen gör föräldrarna under tiden sina inköp, där finns även en restaurang, frisorer samt t. o. m. ett sjukhus. — »Befriade från den tunga belastningen av

Aktivator AN 04 i arbete vid ett husbygge.

Aktivering ger hållbarare puts

Det finns ett sätt att framställa en hållbar puts, som står sig i alla väder utan att lossna eller frysa sönder.

Med Vibro-aktivatorer av patenterad konstruktion erhålles ett fullgott mur- och putsbruk samtidigt som stora ekonomiska fördelar vinnes, bl. a. avsevärt minskad kalk- och cementåtgång.

På en gång sammanblandas de olika bruksmaterialen och bearbetas massan enligt piskningsprincipen, varigenom ett smidigt bruk för alla skiftande behov erhålles på ett minimum av tid. Ingen uppgörning i brukslave eller balja erfordras.

A-B VIBRO-VERKEN

Vår tekniska service står alltid till Eder tjänst med utförliga upplysningar. Ring eller skriv oss i dag.

Luntmakareg. 29, Thulehuset, Stockholm 3, Tel. 23 54 30. Avd.-kontor: Malmö, Isak Slaktareg. 3, Tel. 365 16.

Den svenska specialfirman för vibro-teknik.

FORTBILDNINGSKURS I STADSBYGGNAD

Vid Kungl. Tekniska Högskolan hålles den 19—30 september 1949 en fortbildningskurs i stadsbyggnad för arkitekter, ingenjörer och lantmätare, som i sin praktiska verksamhet syssla med stadsplanering. Kursen kommer att omfatta föreläsningar av framstående fackmän, seminarieövningar och diskussioner samt exkursioner. Huvudämnen komma att bli generalplaner och regionplaner (målsättning och metodik), sanering samt markfrågor (bl. a. verkningarna av de ändringar i expropriationslagstiftningen, varom årets riksdag kan komma att fatta beslut).

Kursavgiften är 50 kronor.

Ansökan om deltagande, med kortfattade uppgifter om avlagda examina samt sökandens nuvarande och tidigare verksamhet inom stadsplaneområdet, skall hava inkommit till Institutionen för stadsbyggnad, Kungl. Tekniska Högskolan, Stockholm 26, senast den 1 juni 1949.

AXLANDER och ROSELL KONSTRUKTIONSBYRÅ A.-B.

AXEL AXLANDER, Ingeniör

Föret innehavare av Axel Anderssons Konstr.-byrå

AXEL ROSELL, Civilingeniör 1. s. t. f.

Medlem av American Soc. Heat. & Vent. Eng

PLANERING och KONTROLL av ANLÄGGNINGAR
för VÄRME, VENTILATION, LUFTKONDITIONERING,
KYLNING, GAS, VATTEN & AVLOPP, BAD,
ÅNGKÖK & MASKINTVÄTT

STOCKHOLM:

Grevgatan 49

Telefoner 61 46 10, 61 76 60, 67 68 45

Filialer:

KARLSKRONA:

Hanverkaregatan 17 B.

Telefon 5206

ÖREBRO:

Östra Vintergatan 92

Telefon 220 43

tröttande hushållsarbete och bekymmer om barnen», förklarar Le Corbusier, »skall familjen föra ett lyckligt leverne. I mitt hus kommer det att finnas varken gräl mellan grannar eller skilsmässor»... I förra veckan alltså tittade Le Corbusier nervöst genom de svartbågade glasögonen på modellen av sin nya byggnad; han var på sitt gamla maner barsk mot var och en som inte ville böja sig för hans uppfattning och fortsatte: »Trädgårdsstäder är ingenting annat än slösande med utrymme; långa rader av hus, av vilka det ena tar utsikten från det andra och alltid ligger husen för långt från arbetsställena. Sky-skrapor å andra sidan är fängelser, som kväver sina invånare och stjälar sol och luft av dem. Den vertikala staden av glas och stål, öppen för solljuset, den är idealet. Somliga tror att jag vill låsa in människor i bikupor, men hur vet folk om inte bina är mycket lyckligare än vi människor?»

Värdering av fastigheter

Handledning i värdering av fastigheter. Karl Tham, 107 sid., 12 fig., kr 7: 50, Sparfrämjandets förlag, Stockholm 1948.

I förordet säger Andreas Nordström att boken blir en god handledning för nybörjare på detta område, men att den även har mycket att ge erfarna värderingsmän. Omdömet är riktigt men måste kompletteras med den hänvisning till nödvändig praktisk erfarenhet som såväl Nordström som författaren i flera sammanhang åberopar.

Man kanske inte kan begära att andra än fastighetsvärderare i vedertagen bemärkelse läser boken men varje villabyggnare och varje fastighetsköpare skulle göra en god kapitalplacering genom att köpa boken och noggrant övertänka Thams många välgrundade satser. De äro så uttrycksfulla att de gott skulle försvara sin plats i en samling aforismer, men deras djupa sanning glöms oftast bort av den salighetsberusade, världsfrånväende egnahemsbyggaren, den förtvivlade landsortsbon, som ej kan finna en våning i Stockholm eller den febrigt kalkylerande hyreshus-köparinnan.

Tham pekar inledningsvis på hur värderingen varierar om den görs för en köpare, en säljare, en långivare o. s. v. samt att värdedifferenser på upp till fem procent äro absolut normala. Av både kostnadsskäl och andra praktiska orsaker är det nödvändigt, att värderingar för belåningsändamål bli mera schematiska än t. ex. en värdering som avser köp. Lite brysk verkar satsen, att värderingsmannen vid värdering för köp och försäljning av villor skall förmedla allmänna åsikter, men den kan försvaras lika väl som uttalandet att värderarens beräkning av en förständig köpeskilling för penningplacering ofta ställs på huvudet, sedan man granskat affären ur skattesynpunkt.

Det är framför allt kapitlet om villavärdering och de däri framförda synpunkterna, som man vill rekommendera till studium på grund av de realistiska omdömena om vad som bestämmer en villatomts och en villas värde nu och i framtiden. Man kunde dock väntat sig att Tham vid den analys av två lika stora villors värde, som han gör och där planlösningar visas enda gången i boken, även hade uppehållit sig vid planlösningens betydelse både för byggnadsekonomin, funktionsdugligheten och trevnaden i konkret anslutning till vad som mera allmänt anförs på andra ställen i boken. Hörn och vinklar, olämpligt placerade dörrar o. s. v. fördyra underhållet. Matkällare intill pannrum, garderober intill skorsten etc. minska funktionsdugligheten. Badrum och framför allt wc. placerade i en annan våning än sovrummen minska trevnaden och öka husmoderns arbete. Allt fel som ständigt återkommer vid villabyggen.

Vart tar fukten vägen?

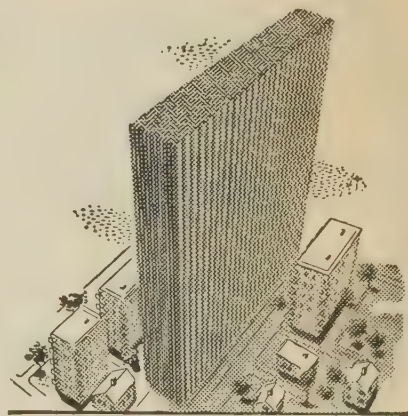
Luften i en bostad tillföres ständigt fuktighet. Vår egen andning, disk, tvätt etc. alstrar avsevärda mängder vattenånga, vilken så länge inomhustemperaturen är högre än temperaturen utomhus tränger in i väggarna.

Även om väggarna synes torra, pågår alltid en vandring av fuktighet in i dem. Det kan inte undvikas, att denna fuktighet berör isoleringsmaterialet i väggarna. Resultatet kan bli, att isoleringsförmågan försämras eller i värsta fall försvinner nästan helt. För att undvika detta, bör man isolera med ett material, som förblir opåverkat av fuktigheten. Ett sådant material är Wellit.

Den fuktighet, uttryckt i volymprocent, som detta material kan upptaga i de tunna, impregnerade bladen, är ytterst ringa och detta är anledning till att isoleringsförmågan hos Wellit icke påverkas av fukt.

Detta är en avgörande faktor vid bedömningen av värdet hos Wellit. Detta prisbilliga och lättarbetade material, vinner därför allt större användning vid isolering av bostadshus, industrilokaler m. m.

Utförliga beskrivningar och konstruktionsexempel finner Ni i broschyren »Wellit — funktionell isolering.» Skriv eller ring efter broschyren redan idag.

WELLIT
funktionell isolering

Om Wellit inte finns hos Er leverantör av byggnadsmaterial, vänd
Er till huvudförsäljarna:

Isoleringsaktiebolaget WMB
GÖTEBORG - STOCKHOLM - MALMÖ - SUNDSVALL

G. & L. Beijer Import & Export AB i Stockholm
STOCKHOLM

TILLVERKARE:

Isoleringsaktiebolaget WMB

Aktiebol. Larsson & Co

Byggnadssnickerier
Köksinredningar
Butiksinredningar
Specialsnickerier
Trävaruförsäljning

BÅTSMANSGATAN 6 • GÄVLE

Telegramadress: LARCO

Telefon: 333 (växel)

HYDROPAL Underhållsfri
takpapp

MAMMUT Underlag för
linoleum

ANHYDROL Kallfl. fuktis-
leringsmedel

CARLINUM Träkonserve-
ringsmedel

UCO-färg Träkonserve-
ringsfärg

AKTIEBOL. JOH. OHLSSONS TEKN. FABR.

Tel. 25 68 81 STOCKHOLM 1 Tel. 25 68 82
RIKSSAMTAL 25 88 09

De senaste årens erfarenheter ha understrukt riktigheten av tankegången: »i tider av bostadsbrist rusa priserna i höjden. Gör man då en kalkyl, som visar att det skulle vara billigare att låta bygga på räkning, kommer man att finna, att det är svårt att få tag i kapabelt folk, som vill bygga på räkning, och att man måste locka dem med ett högre arvode än vanligt, för att de skola avstå från eget företagande.»

Värdering av hyreshus för bostäder eller affärsändamål är ett så omfattande ämne att det är naturligt att kapitlet härom måst bli relativt kortfattat och ej kan utmärka sig för samma inträngande analys. I gengäld äro de anförda sifferkomplexen åskådliga för de olika sätt att angripa problemet som Tham anger. När Tham kritiserar definitionen på hyreshus: fastighet med mer än två lägenheter — i själva verket bör det vara »byggnad innehållande minst tre bostadslägenheter», vilket inte är alldeles samma sak — säger han att »mången fastighet med både tre och flera lägenheter till karaktären är närmare villorna. De minsta hyreshusen med tre och fyra lägenheter bli inte ekonomiskt bärkraftiga med mindre ägaren bor i huset och sköter det själv». Detta är dock två skilda frågor. Hus med ända upp till tio lägenheter torde numera behöva förvaltas direkt av ägaren i samband med att han bor där om de alls skall gå ihop. Men detta har inget att göra med villa-hyreshus som värderingsproblem eftersom frågan därvid är om hyresintäkterna spelar en dominerande roll för fastighetens ekonomi eller ej.

Thams bok varken är avsedd eller kan vara så detaljerad som smalusutredningen — som man för övrigt för-gäves efterlyser bland den omnämnda litteraturen — men både i fråga om hyrans variation med lägenhetsstorleken och punkten underhålls- och reparationskostnader hade det varit på sin plats med en utförlig redogörelse, eftersom dessa problem i så hög grad inverka vid en värdering.

Avsnittet om markvärderingar har ej behandlats på samma sätt som de första kapitlen. Det bygger delvis på offentliga promemorior och utredningar, varvid dock källan ej angives. Byggnadslagens i vissa fall grundläggande förutsättningar för värdering av mark omnämnas icke. I stället anföras vissa exempel. Såsom författaren själv anför låter det sig dock icke göra att lägga upp exempel som typexempel. Kapitlet om råmarksvärdering blir därför, genom att de faktorer som bestämma ett råmarks-värde, icke analyseras, av mindre värde och kan t. o. m. i händerna på oerfarna värderingsmän bli missvisande.

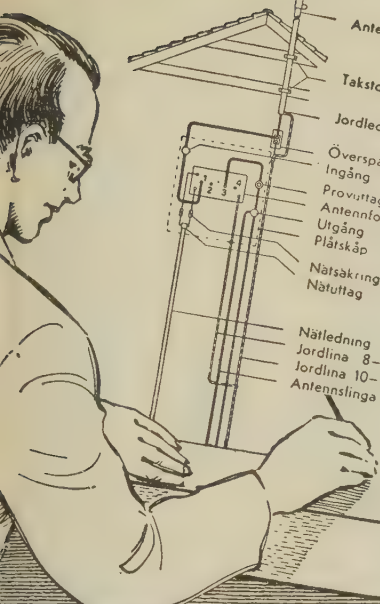
I annat sammanhang anför Tham att alltför exakt värdeangivning ger intryck av att värderingsmannen är okunnig om fastighetsvärderingens elementära grunder. Detta är nog så riktigt, vilket dock icke hindrar honom att återge ett, som han själv uttrycker det, »elegant värderingsförslag», där värdena i vissa fall äro angivna på kronan när. Ett för fastighetsvärdering mera normalt fall, som i stället blivit föremål för kommentarer, skulle här varit till mera nytta för bokens läsare.

Avsnittet om expropriationsersättning får man hoppas skall kunna få en fulligare behandling i en kommande upplaga sedan lagstiftningen i denna fråga ändrats på det sätt som kan bli en följd av markutredningens förslag.

Tomtrattsfrågan diskuteras slutligen så att det kan bi-draga till att stimulera intresset för och uppskattningen av denna upplåtelseform, som torde komma att öka i om-fattning och därmed i betydelse för all värdering och belåning.

Slutomdömet blir att Thams bok är väl förtjänt att studeras av dem som ha ansvar för fastigheter och fastig-hetsvärden.

H. B—d

Toppring
Antennens överdel
Isolerstycke
Antenntransformator
Antennens förlängningsrör
Takstolsklämmer
Jordledningsklämma
Överspanningsskydd
Ingång
Provuttag
Antennförstärkare
Utgång
Plåtskåp
Nätsäkringar
Nätuttag
Nätledning
Jordlina 8-10 mm²
Jordlina 10-16 mm²
Antennslinga

SIEMENS
CENTRALANTENN
ökar fastighetens värde

En effektiv förstklassig antennenläggning
tillförsäkrar varje hyresgäst fullgod radio-
mottagning på alla våglängder.

Planera bygget med Siemens centralantenn.

*Byggnadskostnaden stiger obetydligt men
fastighetens värde ökar däremot avsevärt.*

SIEMENS
STOCKHOLM • GÖTEBORG • MALMÖ • SUNDSVALL
ÖRRKÖPING • SKELLEFTEÅ • ÖREBRO • KARLSTAD JÖNKÖPING

SM 216

NÄR DET GÄLLER

GOLV

— Fullständig golvservice —

Linoleum
Asfalt Tiles
Tarkettplattor
Parkettgolv
Gummigolv
Massagolv
Industrigolv
Trottoar

AB. LK LINOLEUMKOMPANIET

SPECIALFIRMA FÖR GOLVBELÄGGNINGAR

RÄDMANSGATAN 27, STOCKHOLM TEL 23 50 90

KORK-PARKETT
-ISOLERING

KORKGUMMIPLATTOR FÖR VIBRATIONISOLERING AV MASKINER —
MOTORER — PUMPAR ETC.

A/B JOHNSSENS KORKFABRIK
MALMÖ TEL. 232 72

À propos »konst och miljö«-diskussionen

På Teknis diskuterades för en tid sedan »Konst och miljö». Under diskussionens lopp pläderades det ivrigt för ett intensivare samarbete mellan arkitekter och konstnärer. Arkitekter provocerade konstnärer till någon sorts beaktelse, till större initiativ, det undrades även om exempelvis skulptören inte borde lära sig statik och konstruktionsteknik för att lämpligt kunna bidra till arkitekturens utformning. Redan i inledningen fastställdes, att diskussionen inte borde gälla monumental arkitektur eller konstnärens roll vid utformningen av denna. Det förefaller mig, att med denna reservation utelämnades problemets kärna. Det är svårt att i detta sammanhang inte beröra monumental arkitektur. Bortsett ifrån huruvida den passar eller inte passar just till vår tid, eller bättre sagt — huruvida vi har eller inte har viljan (se: förmågan) att skapa sådan, måste man konstatera att det dock åtminstone förr i tiden var denna som skapade skola och stil och därmed riktlinjer även för den medverkande skulptören och målaren.

På denna tid, då arkitekturen ännu utövades som konst och inte som industri, var det arkitekten som planlade hela verket — för sig själv, för skulptören och för målaren, om han nu inte råkade vara alla tre i samma person. Arkitekturen är alltid det primära, givetvis bidrar skulptören och målaren till att fullkomna verket, dock alltid bundna av en sträng disciplin, vilken dikteras av själva byggnadens formspråk. Exempel finnas hos alla stilepoker, det må gälla metopen i det doriska templet eller helgonstatyn i Chartres — konstnärens uppgift är densamma: att vara en faktor i instrumenteringen, sällan ändamålet i sig självt, om det nu gäller att berika en grekisk standard eller att flankera en gotisk pilasterknippa. Se, förresten, hur det gotiska helgonet pressar fötterna nedåt, hur rakt faller klädseln, hur lång är kroppen, hur spetsig näsan, hur laddat är lugnet — hela statyn som en sträng i det vertikala systemet. Här som där är skulpturen inflätad i arkitekturens proportionssystem och entydigt förankrad i dennas uttrycksformer, lösröykt ifrån sin arkitektur blir den till ett bortkommet museiföremål; men templet i Paestum är självklart även utan sina metoper, då själva förutsättningen, det primära, arkitekturen är sig tillräcklig nog. Samma resonemang kan fortsättas även för måleriet; hur det grekiska templet var färgsatt kan vara likgiltigt i dag, förmodligen gick även detta efter samma stränga standardregler — i dag lyser Paestum enbart med travertinens egen färg; i katedralen fanns det för målaren ofrånkomliga premisser, han — glasmästaren alltså — fick sin vägg på norra eller södra sidan, därmed var även färgvalet bestämt och kompositionen orubbligt bunden av måtten och proportionerna. I det barocka rummet var disciplinen måhända ännu strängare: i det »upplösta»(!) rummet (om detta ordet nu nödvändigt skall användas) är det konstnärens uppgift att upplösa till ytterligheten: den bisarrt svävande kupolen skall lyftas bort med ännu bisarrare perspektiv, målningar skall verka rörliga, föränderliga, målad arkitektur skall trola bort väggar, öka på rummet, minska på rummet, förmörka rummet, upplysa rummet, pressa, lyfta, tränga, vidga, förvirra, hänrycka... Skulptören skall kapa kolonner, trola fram imaginära fästpunkter och obefintliga bjällklag, förrycka skalan — båda skall hjälpa arkitekten med det han inte får och inte kan: att få arkitekturen, det stabila tinget, att rusa iväg, att permanent sprängas. Just här, där konstnärens fantasi fick rasa ur hjärtans lust var han som mest tuktad av arkitekturens absoluta krav.

Så var det på den »monumentala» tiden, då idén var herre, riktlinjerna klara och formspråket så koncist att

det lämnade inga tvivel om arkitektens intentioner. Betyder det kanske att konstnären skapade i en tvångströja? Ja, lika mycket som diktaren, när han väljer sonettformen eller musikern en fuga, ty friheten smakar bäst när man kan hålla den i kragen.

I dag är allt det där bortlagt — inget tvång givetvis, men friheten, den har ingenting att spjärna emot och man har den till ingen nytta, snart blir den ett attribut för slapphet. Arkitekten har hamnat i en väl-signad tid. Han har allt: allmänhetens välvillighet, industri till sin tjänst, material med närapå obegränsade möjligheter, tekniska resurser, villig arbetskraft, konstnärens intresse, alltihopa inklusive frihet. Men på för mycken frihet följer ångest tätt i spåret. Arkitekten är frikostig och tacksam för förslag; han har ingen monumental arkitektur att falla tillbaka på och ingen disciplin. Efter det Palladio har lyckats att skräpa ner arkitekturen för flera hundra år framåt, gick det relativt plötsligt att bli av med honom. Vidare! Arkitekten märker rätt som det är, att det inte räcker att hålla rent för att ha det vackert och efter första ruset står han här nykter och handfallen och vet inte vad han skall hitta på. Ibland klarar han sig med att hålla sig tillbaka, vara taktfull, försynt, försvinna — det går ett tag, med små objekt; med större är det svårare, de syns ju och måste hävda sig på något sätt, på ett annat sätt. Ty ett annat sätt måste det vara, för i en stillös tid är var och en sitt eget snille och har det tunga, men ack, så ljuva ansvaret att visa vägen. Han står här ensam med sin frihet och väljer och gallrar ut: det asketiska blev torftigt, det försynta påvert, det diskreta obetydligt, det lokalbetonade hemslojd, det »friska» utställningsarkitektur. För det rent arkitektoniska medlet är registret kient: någon stil saknas, själva ordet är obehagligt — konstruktionen synlig? — doktrinärt; ritsad puts? — hans sanna arkitekthjärta fasar; modenatur, ornament, dekor? — reaktion, allt gamla spöken ur skräpkammaren, farliga ting, släpps de lösa, så innan man vet ordet av, går Palladio igen — i betong. Men så deus-ex-machina: man kan måla.

Arkitekten är själv målare enligt de ädlaste traditioner, eller han tillkallar målare (resp. skulptör). Är det ont om pengar så målar man bara över fasaden, i bästa fall slätt, annars i mönster, med det sista lyckas han faktiskt förstöra för sig den sista tillgången han har — proportionerna. Är det gott om pengar så blir det genast mycket svårare, ty rimligtvis bör konstnären tillkallas och hur skall målaren måla? Man vågar inte säga det till honom, han påtvingas friheten och utfrågas på en diskussionsafton, och målaren han känner sig obehaglig till mods, för han är ingen arkitekt och vill helst bara sköta sin uppgift; han kan och vill inte genom att måla bygga upp ett hus eller en kyrka, skapa ett torg eller en hel stadsdel; blir han tvingad till det, så målar han al fresco stafflikonst, ty i stafflikonst är han sin egen herre och vet vad han vill. Men stafflikonst tillhör strängt taget konstgalleriet, det är ytterst sällan att den kan inkomponeras i rummet och blir där oftast bara rekvisita. Man bortser från dessa målare som har färdiga recept för »skolor, korridorer, barer m. m.», klara att användas innan huset har blivit till, fastän det kan ju tänkas att de vet i förväg att på de tre, fyra väggar de får att bemåla i alla fall inte kommer att finnas något att ta hänsyn till. Men det kan även hända annat och då blir man yr i huvudet av så mycken frihet: i Skogskrematoriet i Stockholm utformar arkitekten ett rum med avrundade hörn, en stor målare tillkallas, han utför en härlig målning, och så målar han en viadukt så pass skickligt att hela rundningen från väggen är borta!! En underlig sak, detta!

Léonie Geisendorf

ta' MATAKI

Impregnerad byggnadspapp

**till taket
till väggen
till grunden**

ja, ta' MATAKI!

AKTIEBOLAGET MATAKI MALMÖ

Jeppas hus

Jeppa Olsson är en liten skarpögd intressant herre i Kristianstad, känd av alla på många mils omkrets från sin bostad. Det som kanske främst bidragit till hans stora ryktbarhet är med säkerhet den villa av lådor och brädlappar som han byggt vid Österlöv, någon mil utanför Kristianstad. »Jeppas hus» som det kallas av ortsbefolkningen är ingalunda ett dagsverk. Jeppa har hållit på med det sedan 1938, och ännu är det enligt hans uppfattning inte klart.

Syftet med husbygget, säger Jeppa Olsson, var att i händelse av krig bereda ett 30-tal personer rum och skydd, ett »evakueringspensionat» skulle man kunna säga.

Huset inrymmer inalles 85 rum och är uppfört i fyra våningar. Nere i källaren finns det »bombsäkra» rum och det ligger tämligen väl gömt, åtminstone sommartid. Genom trappor i spiral kan man komma till det s. k. lövhyddan, ett rum där Jeppa har haft samtal med både Satan och Hitlers ande. Det finns cirka 13 ingångar till hans originella boning.

Det kostar 25 öre för allmänheten att beskåda byggnadsverket, och den som kommer igen flera gånger får alltid se något nytt. Jeppa är ständigt i färd med att förnya byggnationen.

En sagolik oreda och obestämdhet kännetecknar Jeppa Olsson, men kontentan av hans livsfilosofi är emellertid vis och vacker:

— Vi skall närma oss Naturen och dess dolda hemliga krafter samt undvika att göra så mycket väsen av våra egna handlingar, ty vad betyder det en människa utträttat.

Och ute i sin villa i Österlöv står Jeppa sannerligen i kontakt med naturen. Fåglarna i hans trädgård, vågorna som kluckar mot stranden och alla de blommor runt stugan — allt är frid och ro, utom på söndagarna förstås då besökare kommer i massor.

Utredning om organisationen av fastighetskrediten

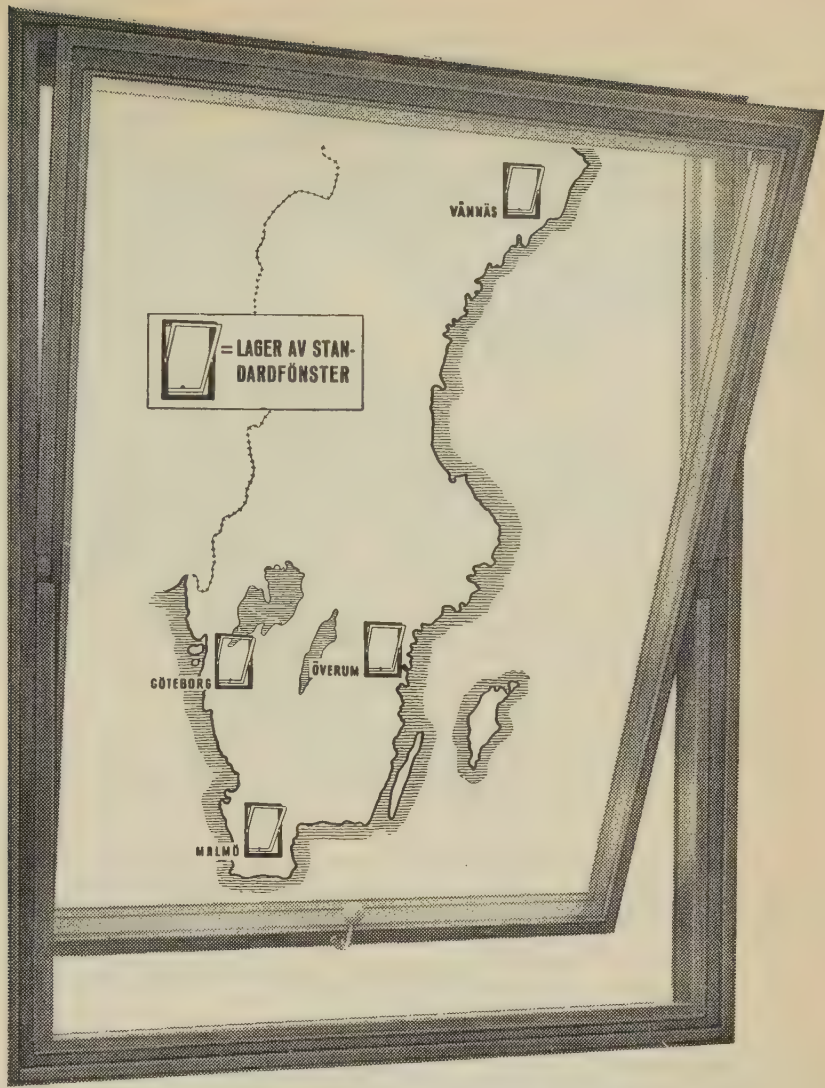
Finansministern har tillkallat direktör *K. Eriksson*, ledamoten av andra kammaren, bankofullmäktige *D. E. Hall*, ordförande, och hypoteksdirektör *N. E. A. Stenmark* med uppdrag att utreda frågan om svenska bostadskreditkassans fortsatta verksamhet.

I utredningsdirektiven återopas bl. a. vissa av 1945 års bankkommitté framlagda förslag rörande fastighetskreditväsendets organisation och frågan om införandet av ett system med statlig kreditgaranti. Genom statsmakternas beslut föregående år har kreditgarantisystemet börjat tillämpas beträffande vissa jordbrukslån, medan frågan om dess utvidgning att omfatta även finansiering av bostadsproduktionen ännu icke slutbehandlats.

En rationalisering av fastighetskreditgivningen anser finansministern i hög grad önskvärd. Innan ståndpunkt kan tas till de tidigare nämnda förslagen, synes emellertid nödvändigt att företa ytterligare undersökningar. Vid utredningen bör största vikt tillmätas fördelarna för låntagarna av ett förenklat låneförfarande.

Please write for our catalogue in English, French, German or Spanish, "Åtvidaberg's Carda Window —the modern full-view pivot window".

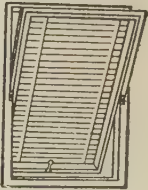
Address: Åtvidaberg's Window
Dept, Kungsträdgårdsgatan 20,
Stockholm, Sweden.

Nu även i standardstorlekar för omgående leverans från lager

Nu kan Ni räkna med Åtvidabergs-fönstret i standardmått och därmed få omgående leverans från lager. Åtvidabergs-fönstret är absolut tätt och dragfritt. Detta har uppnåtts genom överfals, dubbla anslag och effektiv överstängare

samt ett noggrant snickeriarbete. Åtvidabergs-fönstret kan ställas in för kontinuerlig, dragfri ventilation eller kraftig utvädring. Direkt solljus avskärmas med inbyggd persienn. Begär demonstration av Åtvidabergs-fönstret.

Nyhet! Persienn i standardformat

Åtvidabergs-fönstret är så utfört att persienn kan insättas mellan glaset. Persienn för Åtvidabergs-fönstret i standardstorlekarna finns i lager för omgående leverans.

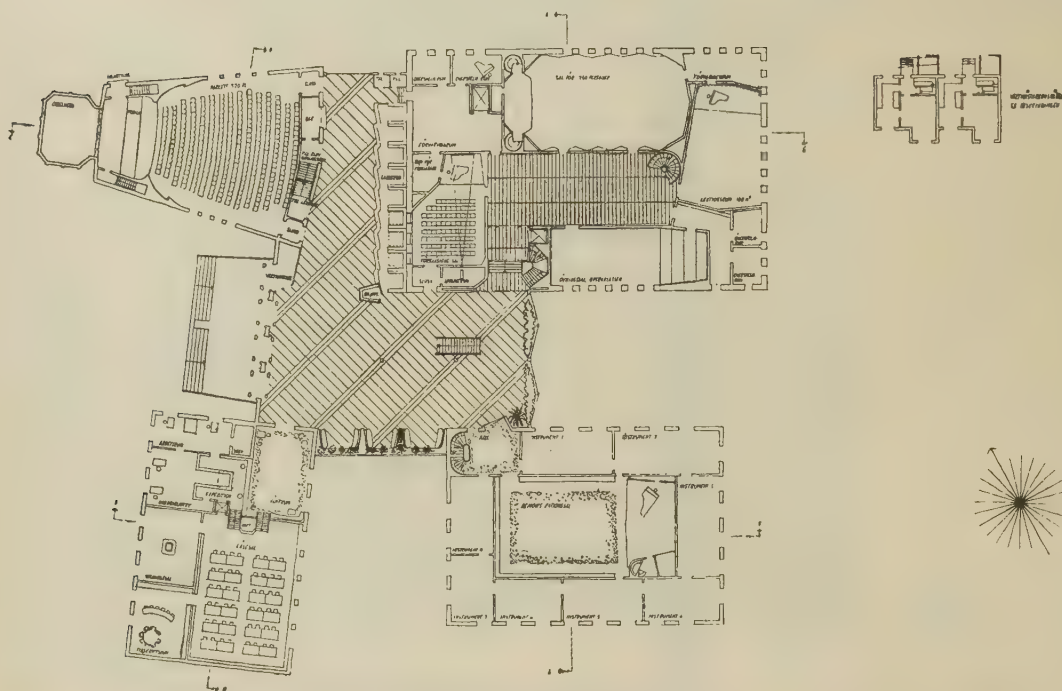
Rätten att insätta solavskärmningar mellan dubbla rutor är begränsad genom AB Götaverkens patent nr 89536. Enligt licensavtal med patentinnehavaren har vi rätt att inmontera persienn.

Höjder i mm	Bredder i mm
1300 1400 1500	× 1200, 1400, 1600, 1800, 2000, 2200

Dessa dimensioner avser karmyttermått ★ Karmdjup 102 mm ★ 4 respektive 5 låspunkter på alla fönster ★ Standardstorlekarna lagerföres i furu ★ Utförande i andra träslag och specialdimensioner på beställning.

Räkna med ÅTVIDABERGS-FÖNSTRET

Åtvidabergs Fönsteravdelning, Åtvidabergshuset, Kungsträdgårdsgatan 20, Stockholm, Telefon 237580
Lager: Göteborg, Aktiebolaget Gustaf Nihlmarks Trävaruaffär, Telefon: 171320, Malmö, G & L Beijer Aktiebolag, Namnanrop "Beijers" - Ombud även på andra platser i landet

»Nota bene». Fasad mot väster. Bottenplan. Skala 1:800

Tävlingen om musikaliska akademien

Detta nummer innehåller bl. a. en redogörelse för resultatet av tävlingen om nybyggnad för musikaliska akademien. Här ovan visas ett av de inköpta förslagen.

»Nota bene». Inköp 2000 kr. Arkitekt SAR Gustaf Lettström. Medarbetare byggnadsingenjör Berndt Sahlström och Hilding Turlock, Stockholm.

Prisnämnden:

Entrén är utbildad från en mot Lidingövägen anordnad plats, i anslutning till vägen till normalskolan. Orgelsal, högskola, bibliotek och museum äro förlagda i fyra av varandra oberoende byggnadskroppar, förbundna med en gemensam entréhall med anläggningen indragen från Valhallavägen. Anordningen är överskådlig och icke utan förtjänster, men högskolans rätt kraftigt dimensionerade byggnad ligger väl nära gränsen mot normalskolan. Denna byggnad är genom den öppna hallen med balkonger ur ljudisolerings synpunkt mindre lämpligt utformad, och byggnadens bottenplan samt övriga våningar sakna vidare arkitektoniskt sammanhang sinsemellan. De i anläggningen ingående byggnadernas arkitektur samarbetar ej tillfredsställande.

Vid ett sammanträde anordnat av Svenska Arkitektförbundet demonstrerades tävlingsförslagen av prisnämndens sekreterare.

De olika författarna hade också beretts tillfälle att visa sina resp. förslag.

En av de få som tog tillfället i akt var arkitekt Bengt Lindroos, författare till det inköpta förslaget »ÖIA», som höll följande anförande:

När jag började med den här tävlingen så var min

första tanke den att kullen den skulle man akta sej för och den stora vackra pilen borde man också vara rädd om och placera på en liten kringbyggd gård och allting skulle bara vara enväningshus, fritt grupperade i terrängen uppe och ner och fram och tillbaka och ut och in.

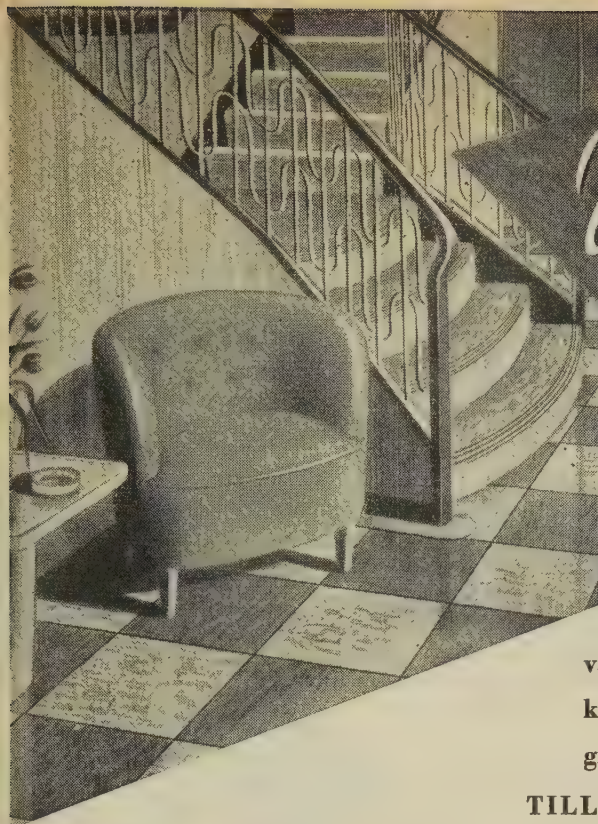
Men av detta blev så småningom intet.

För när jag sen började räkna i kvadratmeter och mäta i skalor så fann jag att om det skulle bli några friytor kvar av tomten så måste man koncentrera bebyggelsen, och så samlade jag alla stora salarna till ett hus eller ett kvarter av hus och mitt i detta orgelsalen som centrum för skolarbetet och där tyckte jag den låg riktigt även med tanke på de offentliga konserterna. Den publik som går till Musikaliska akademins elevkonserter ska, ansåg jag, möta och känna något av den miljö eleverna arbetar i.

Runt om denna centrala kärna kom sedan en hall i två våningar eller en bred gata och på andra sidan gatan låg överspelningshusen, elevrum, lärarrum och foajén ut mot gården.

I andra våningen från en balkong över gatan placeras sedan lektionsrummen som små trähus skilda från varandra av en ljusinsläppande ljudsluss. På broar kunde man från balkongen komma över till läktare inne i salarna, och för att slippa gå runt på balkongen kunde man i smala gränder ta genvägar mellan kvarterets hus till andra sidan.

Den där huskroppen blev så småningom väldigt stor och för att hålla den invändiga skalan nere arbetade jag med rena exteriörmaterial.

*V*ackert

som håller

Värnamo Gummiparkett är den idealiska golvbeläggningen där man vill ha vackra, slitstarka och underhållsfria golv — i butiker, väntrum, sjukhus, sällskapsrum, skolor, biograflokaler, fartygssalonger, korridorer och trappor.

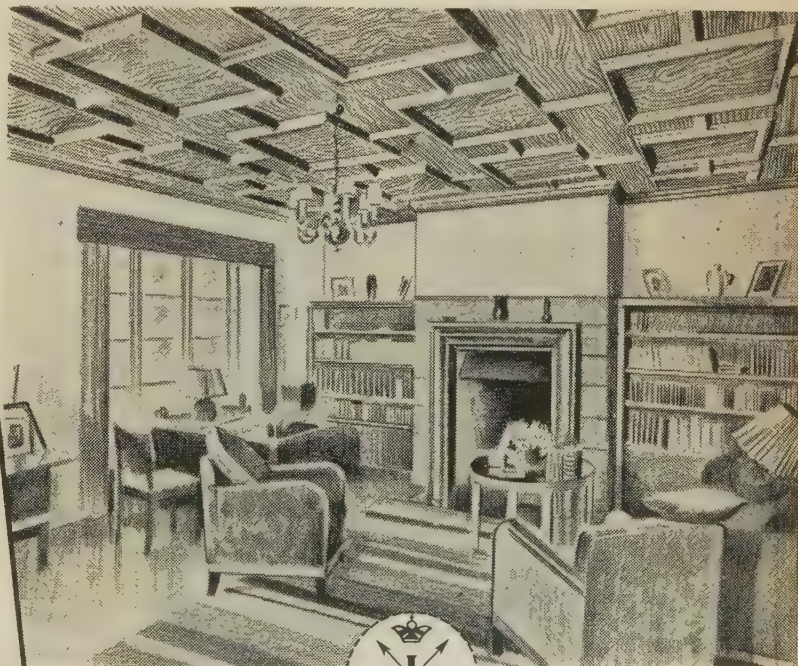
TILLSKRIV OSS FÖR NÄRMARE UPPLYSNINGAR!

VÄRNAMO

A/B Värnamo Gummifabrik, Värnamo
Tel. Namnanrop Värnamogummi

*Träets
egen
skönhet*

Ljusne Plywood har i ytans struktur träets naturliga skönhet. Med moderna ytbehandlingsmetoder kan denna än mer förhöjas. Räkna därför med Ljusne Plywood vid nybyggnader, ombyggnader och inredningsarbeten.

LJUSNE PLYWOOD

TILLVERKARE: LJUSNE-WOXNA AB • LJUSNE

Utseendet, hållbarheten underhållskostnaderna pekar på Serponit

En med Serponit Fasadputs skyddad fastighet gör ett förnämt intryck. Hållbarheten och färgbeständigheten sänker underhållskostnaderna. Precisionsgradering ger den rätta porositeten, som förhindrar reggenomslag, men tillåter fri fuktavgivning genom diffusion.

Serponit Fasadputs finns i 35 olika kulörer för putsning med uppruggad, slätputsad eller stänkt yta.

Begär färgkarta och arbetsbeskrivning.

En ny putsmetod!

Serponit Stänkputsapparat gör arbetet lättare och ger säkrare resultat, samtidigt som Ni sparar material. Begär prospekt och offert.

SERPONIT

fasadputs

ERNSTRÖM & Co. A.-B.

GÖTEBORG. Tel. 13 25 05, 13 24 75, 13 81, 02

STOCKHOLM. Tel. 19 54 05, -06, -07, -08

Kvarterets husväggar mot gatan byggdes upp i fasadtegel, slammad gasbetong och spritputs, och stommen av obehandlad betong, och upp efter väggarna växte murgröna och slingerväxter och ner efter väggarna rann vattnet i stuprören och vattnade alla blommor och blad och i väggarna satt fönster där det behövdes och på väggarna reliefer och fresker, och lektionshusens ohyvlade paneler skulle målas i alla de färger. Och allt detta tyckte jag skulle ge en rik och levande miljö. Och på balkonger och broar och plan och i alla riktningar skulle människor röra sej och bära stora basfioler och små klarinetter. Och genom bottenvåningens glas och mellan lektionshusen i andra våningen och ned genom takets lanterniner skulle solljuset bryta sej in. splittra upp och stilla flöda spegla blända och begjuta människor som möts och ljuv musik skulle uppstå.

På samma sätt med en kärna och ett skal byggdes bibliotek och museum upp. Skilda från högskolan och med egen entré bl. a. därför att när skolan på sommaren är stängd är bibliotek och museum öppna, och sinsemellan skilda därför att jag ville ytterligare betona kullen med museet och därför att jag bland alla låga långsträckta fasader ville ha den vertikala accent som bibliotekets bokrön kunde ge.

Så blev bibliotekets kärna expeditionen med det stora kartoteket och över och under den hallen låg bokmagasinen och runt om allmänhetens och tjänstemännens rum i två våningar.

Demonstrationssalen i två våningar blev museets centrum och i bottenvåningen låg den historiska avdelningen, de 10 minneshusen fritt förlagda och utbyggda för att förmedla kullens övergång till huset. Andra våningen upptogs av instrumentavdelningen öppen mot demonstrationssalen skulle den kunna tjäna som läktare vid konserter.

Och så mot Valhallavägen för att inrama gården kom entré-, vaktmästar- och administrationsflygeln.

Så till sist för att få en starkare samhörighet mellan kullen och husen drog jag in kullens nivåkurvor och gjorde en negativ kulle på gården och i botten på den sänkan en Ö i Å kärna och skal hus i hus Ö i Å och till den ön ledde en spång och på den ön skulle musikanterna under svala sommarkvällar när inte Stadion bräker sitta och spela för människorna runt omkring.

Om detta förslag säger dom stora pojkarna i prisnämnden:

En stor kvadratisk byggnadskropp för akademien och högskolan innehåller i bottenvåningen bl. a. samtliga större salar med enbart överljus och i våningen däröver lektionsrum m. m. Bibliotek och museum inrymmas i friliggande byggnader mot Lidingövägen. De olika byggnaderna visa var för sig en koncentrerad planlösning. Deras yttre är emellertid konstlat och ur byggnadskostnads- och underhållssynpunkt onödigt dyrt. De äro även mindre väl inplacerade i terrängen.

Det tycker jag är ett väl torftigt utlåtande.

REDAKTÖRER:

Arkitekt SAR Leif Reinius
Civilingenjör SVR Gunnar Essunger

REDAKTIONSSEKRETERARE:

Fil. mag. Inga Mari Lönnroth

REDAKTIONSOMBUD:

Victor Bährner, Malmö
Ossian Lindqvist, Malmö
Owe Svärd, Göteborg
Gunnar Hoving, Göteborg

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Harry Bernhard
Hilmer J. Danielsson
Bengt Gate
Torbjörn Olsson
Yngve Steen
Tore Webjörn

Ansvarig utgivare:

Arkitekt SAR Moje Bergström

PRENUMERATIONSPRISER FÖR HELÅR

	Sverige	Danmark Finland Norge	Övriga Utlandet
Endast lösnummer	20: —	22: —	26: —
Lösnummer + klotpärm ..	23: —	—	—
Lösnummer + halvfr.pärm	27: 50	—	—
Lösnummer + bundet ex. i klotband	30: —	33: 50	40: —
Lösnummer + bundet ex. i halvfr.band	37: —	40: —	47: —

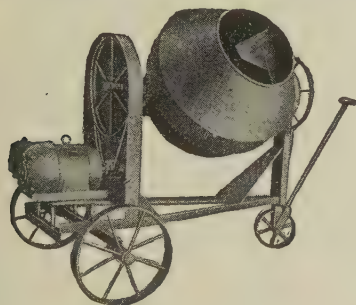
I tidskriften gjorda uttalanden stå för författarnas räkning och äro endast om så anges att anse som uttryck för ståndpunktstagande av någon av de föreningar, som utge tidskr.

Tornborg Lundberg

TELEFON: NAMNANROP

ÅRSTADALSHAMNEN. STOCKHOLM 9

Kontor, Mek. Verkstad och Lager, Årstadalshamnen.

BETONGBLANDARE TIPP 150-U

med helkapslad elektrisk motor.

Lämplig för mindre arbeten.

BEGÄR PROSPEKT.

Sala Maskinfabrik — Gullbergs Maskinfabrik, Lindås.

145.

AKTIEBOLAGET CALOR & SJÖGREN

Arbetargatan 30, Stockholm

Telefon: Växel 52 06 30

VÄRME - GAS - VATTEN
AVLOPP

Ni erhåller snabbt och väl utfört
arbete om Ni anlitar vår
reparationstjänst.

Stålkarmade
FERRO-fönster
GÖTAVERKEN
Ensomförsäljare: Götaverkens Fönstäragentur, Claes Krejggen, Sthlm

INNEHÅLL:

LUGLI, PIERO MARIA: *Tendenser i modern italiensk arkitektur*. Byggmästaren 28 (1949) nr 9 sid. 186—193.

DK 72 (45)

ROSETTI, FERRUCCIO: *Stadsplaneproblem i Italien*. Byggmästaren 28 (1949) nr 9 sid. 194—201.

DK 711 (45)

LUGLI, PIERO MARIA: *Några exempel på ny italiensk arkitektur*. Byggmästaren 28 (1949) nr 9 sid. 202—209.

DK 72 (45)

Tävling om stationen i Rom. Ett hyreshus i Rom. Ett solbehandlingsinstitut för barn i Legnano. Ett kontorshus i Milano.

DK 659.157:725.21 (45)

ROSETTI, FERRUCCIO: *Butiksinredningar*. Byggmästaren 28 (1949) nr 9 sid. 210—215.

Ekonomisk storlek för panncentraler

av

John Rydberg

HSB:s Byggnadstekniska
utredningar nr 7

Sändes portofritt om kr. 3: — insättes på vårt

Postgiro nr 3124

BYGGMÄSTAREN
FÖRLAGSAVDELNINGEN
KUNGSGATAN 32, STOCKHOLM

TÄVLINGAR

Uppgift	Inlämnings- tid	Se Bygg- mästaren
Ålderdomshem i två stor- leksskissor	15. 6. 1949	1948 Nr 24 s. XIII 1949
Bostadsområde vid Yxhult	15. 9. 1949	Nr 2 s. VII

Lämna reproduktionsdugliga tävlingsritningar!

Två skoltävlingar avgjorda

Två inbjudna tävlingar om planerade folkskolebyggnader i Lidingö har nu avgjorts. Tävlingen om den ena skolan, som förläggs till Zetterbergsplatån, har vunnits av arkitekt SAR Folke Löfström, Djursholm, medhjälpare arkitekt SAR Karl-Åke Hellman och ingenjör Hugo Brinck, båda Lidingö.

Tävlingen om den andra skolan, som förläggs till Käppala, har vunnits av arkitekt SAR Tore Axén, Lidingö, medhjälpare arkitekterna SAR Robert Lundholm och Carl Deurell. Prisnämnden för båda tävlingarna har utgjorts av skolstyrelsens ordförande G. Sjöblom, överlärare M. Victorin och arkitekterna SAR Sture Frölén, Gustav Holmdahl och Helge Zimdahl.

DIVERSE

En insändare

Herr Redaktör!

Anhålles att en blygsam plats i Eder ärade tidskrift beredes för nedanstående inlägg.

I nummer 6 av Byggmästaren finnes mot slutet en artikel betitlad »Arkitekten och Auktoriteten» med under rubrik »Polemik mot vissa tendenser i 40-talets arkitekturdebatt». Vid det hastiga genomgående, som i allmänhet förmedlar den första — och tyvärr ofta (förbannat vare tidens jäkt!) även den sista — kontakten med fack-tidskriften, mötte mig i nämnda artikel mitt eget namn. Helt naturligt blev jag nyfiken; det redan uppspända ritpapperet fick ligga blankt, och jag ägnade dagens första timme åt läsning. Det var inte så lätt men ibland glimtade det liksom till och jag tänkte: »Bra sagt!» Tyvärr slöt sig emellertid dunklet på nytt omkring mig. Efter genomläsningen märkte jag till min förskräckelse, att jag inte förstått ett dugg av det hela. En förnyad läsning gav ett ännu mer nedslående resultat och fylld av skamkänsla erinrade jag mig, att detsamma varit fallet, när jag ett par gånger förut sökt följa idédebatten i Eder ärade tidskrift. Jag konstaterade följaktligen med fasa, att åderförkalkningen måste ha framskridit ganska långt.

Nu fogade slumpen, att jag på aftonen samma dag rå-kade träffa en del kolleger både yngre och äldre. Naturligtvis var jag mån om, att inte själv röja något an-

gående min sorgliga upptäckt under förmiddagen. Men hur det var kom saken ändå på tal. Döm om min häpnad (som Münchhausen brukade säga) när jag fann, att även de övriga både äldre och yngre med samma negativa resultat som jag försökt fatta meningen av denna artikel.

Det är sålunda möjligt, att en icke ringa del av läse-kretsen längtar efter större klarhet. Det är med en bön, att Ni ville hjälpa oss i det avseendet, som jag nu vågar taga Eder uppmärksamhet i anspråk, Herr Redaktör. Eftersom jag utgår från, att Ni givetvis själv fullt fattar innehållet i de artiklar, som publiceras i Eder tidskrift, så frågar jag: Skulle det kunna tänkas, att till upplysning för oss andra mindre begåvade en liten förklaring av det hela kunde tryckas efter uppsatserna. För att inte minska spänningen vid läsningen eller för att inte riskera, att vi likt fuskande skolpojkar först tittar i facit utan att anstränga oss med problemet, kunde man ju tänka sig, att förklaringen sattes med upp- och nedvända bokstäver, såsom brukar ske med rebusar, eller ev. avfattades på det s. k. fikonspråket, som ju är lagom svårt.

Hakon Ahlberg.

Herr Arkitekt!

Vad Edert lilla rara inlägg gläder oss. Vilket rörande naivt och sanningstörstande sinne avspeglar det inte. Hur gärna skulle vi inte vilja gå Eder till mötes och klara upp Eder förvirring. Men till vår ledsnad måste vi avslå Eder begäran. Av tekniska skäl är det nämligen helt omöjligt att då och då vända upp och ned på de stora tunga tryckpressarna för att här och där få texten på huvudet.

Till sist en liten bekännelse — oss emellan — inte heller jag förstår allt.

Red.

LITTERATUR

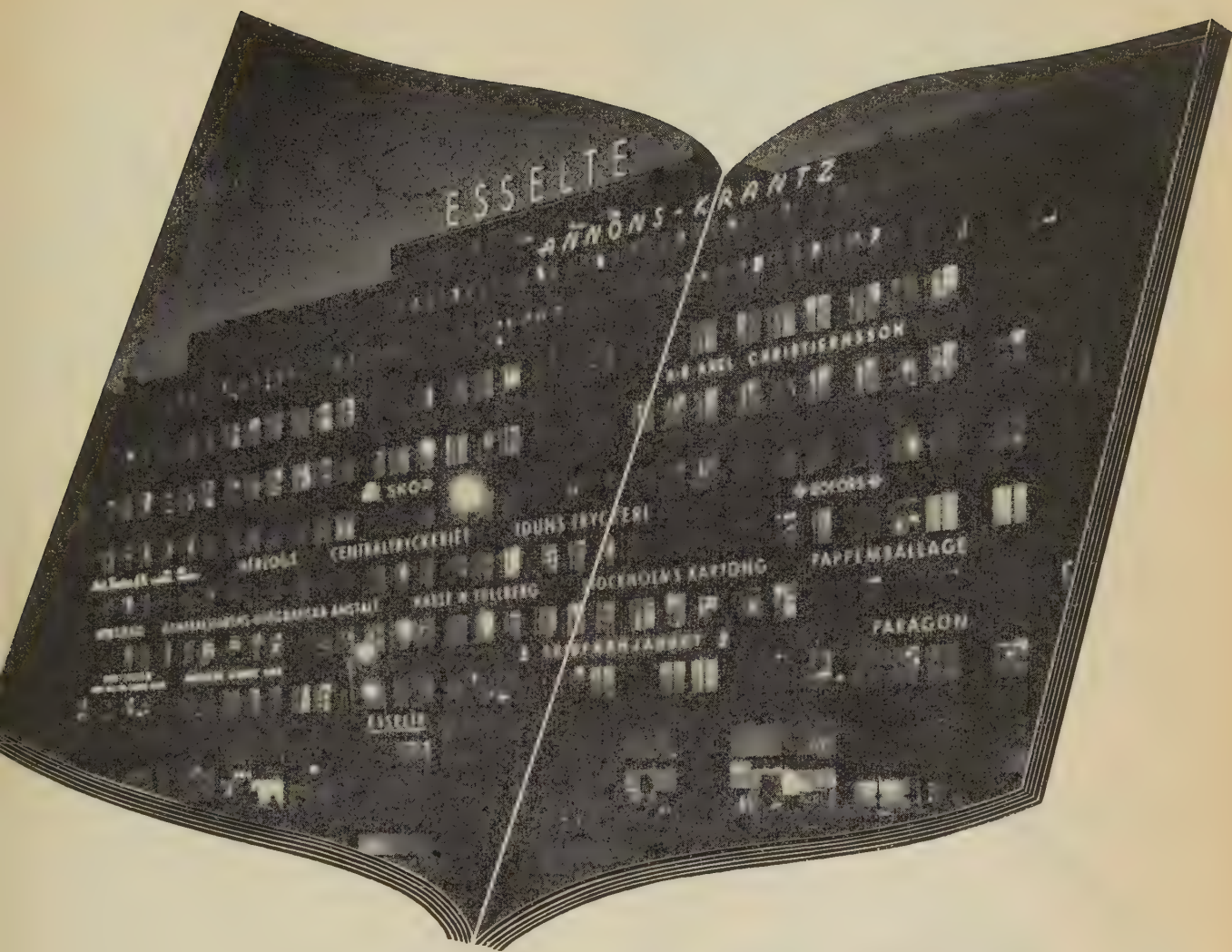
Husbygging. Redaktionskommitté: J. Holmgren, Ole Landmark och Arne Vesterlid. Förlag: H. Aschehoug o. Co, Oslo.

I marknaden föreligger nu band I (1946), II (1949) och III (1945) av en norsk lärobok i husbyggnadsteknik med ovanstående titel. Ytterligare ett band (IV) är avsett att utkomma med det snaraste. Verket föreligger tills vidare endast häftat, i formatet 19 × 28 cm. Textyta inklusive bilder 13 × 20,5 cm; textsida utan bilder max. ca 650 ord.

Band I (ca 345 sidor, 355 illustrationer) är uppdelat i två kapitel:

Kapitel I, allmän del, är en översikt av de viktigaste byggnadstekniska frågorna. Det är uppdelat i följande huvudavsnitt:

1. De viktigaste konstruktiva delarna av huset och de krav som kunna ställas på dem

ESSELTE

KAN ALLT OM
HAR ALLT FÖR

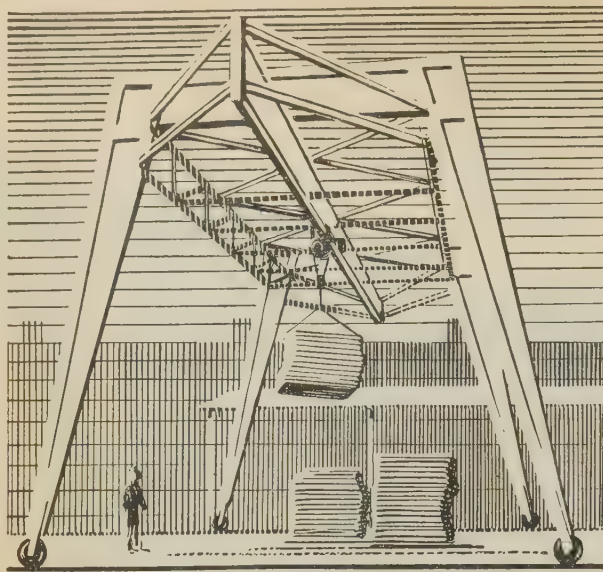
kataloger

En industrikatalog, som skall fylla nutida krav, fordrar utomordentlig omsorg och stort typografiskt kunnande av dem, som skall utföra den. Valet av tryckförfarande och bildernas kvalitet kan betyda mer för helhetsintrycket än beställaren anar.

ESSELTE har utomordentliga resurser för *alla* tryckförlägganden och högt kvalificerade män på alla fackets områden. Dessutom har ESSELTE en sällsynt tillgång att erbjuda i sin översättningstjänst med erkänt skickliga, infödda specialister på engelska, tyska, franska, spanska, ryska och polska. Ledande exportörer använder ESSELTE för att spara tid och nå rätt resultat.

ESSELTE AKTIEBOLAG · VASAGATAN 16 · STOCKHOLM

Rörlig portalkran med 22 meters längd för lastning av busblock. HB-konstruktion.

Denna kran har varit i drift c:a 8 år och bevisat HB-konstruktionernas användbarhet även för de mest krävande utomhusändamål. HB massiva, fribärande träkonstruktioner kan erbjuda såväl tekniskt som ekonomiskt lämpliga lös-

ningar för de mest skilda områden. HB betyder *snabb leverans, låg kostnad och snabb montering.*

HSB-BORO
AVD. HB-KONSTRUKTIONER
Stockholm 18 - Namnanrop "HSB"

2. Kort översikt över de viktigaste råmaterialen och byggnadsmaterialen samt deras form
3. Elementär statik och hållfasthetslära
4. Värmeisolering
5. Klimat och byggnadssätt
6. Materials och byggnadsdelars motståndsförmåga mot eld
7. Ljudisolering och akustik

Kapitel II, grundarbeten, betong och armerad betong, är uppdelat i 25 huvudavsnitt, vilka bl. a. behandla grundläggningsfrågor, källarväggskonstruktioner, betongväggar, betongbjälklag, betongtak samt glasbetongkonstruktioner.

Band II (ca 350 sidor, 250 illustrationer) är uppdelat i fyra kapitel:

Kapitel III. Murnings- och putsningsarbeten

- » IV. Isoleringsarbeten
- » V. Gips-, stuck- och konststensarbeten
- » VI. Stenarbeten

Anmärkas bör att i kapitel IV behandlas arbeten för såväl värme- och fuktisolering som ljudisolering.

Band III (ca 430 sidor, 710 illustrationer) är uppdelat i fem kapitel:

Kapitel VII. Timmer-, inrednings- och takarbeten

- » VIII. Snickeriarbeten
- » IX. Plåtslageriarbeten
- » X. Glasarbeten
- » XI. Måleri- och tapetarbeten

Beträffande *kapitel VII* må anmärkas att vad som omfattar inredningsarbeten endast avser uppsättning av sponstade bräder samt fiberskivor invändigt på väggar och i tak, dessutom något om listverk; sammanlagt ca 4 sidor av det ca 200 sidor stora kapitlet. Listverk behandlas för övrigt utförligare i kapitel VIII. De övriga delarna av kapitel VII behandlar bl. a. trä, spik och skruv, mellanläggsbrickor, lim, träprodukter, väggkonstruktioner, bjälklag och tak samt olika slags taktäckning med undantag av plåttak.

Vad beträffar *kapitel XI* må anmärkas att här även behandlas läggning av linoleum och andra mjuka golvbeläggingsmaterial. Som ett särskilt avsnitt i detta kapitel finns en redogörelse för dekorativt måleri, där bl. a. förgyllning, mosaikarbeten och glasmåleri behandlas.

Band IV är avsett att innehålla sex kapitel: Stålkonstruktioner, Vatten-, avlopp- och sanitetsinstallationer, Uppvärmnings- och ventilationsanläggningar, Elektriska installationer, hissar o. d., Speciella tekniska anläggningar samt Administration och byggnadsövervakning.

Ämnet är, såsom framgår av ovanstående innehållsredovisning, disponerat i huvudsak efter arbets- och materialprincipen. I förordet framhålles att man diskuterat olika dispositionsprinciper, men att man till slut valt den gjorda indelningen med hänsyn till att arbetsbeskrivningar vanligen upprättas efter detta system. Huruvida det finns anledning att på detta sätt i viss mån omhulda det gamla arbetsbeskrivningssystemet som, då det gäller byggnader av särskilt komplicerad art, har uppenbara nackdelar, skall här icke diskuteras. Ur synpunkten att verket närmast är avsett som lärobok för arkitektstudenterna, förefaller emellertid den valda indelningen riktig. Olägenheterna med den valda dispositionen göra sig emellertid gällande, då man vill använda verket som handbok. Enär samma byggnadsdel behandlas för det första på lika många ställen som det material, varav byggnadsdelen kan göras, för det andra i sammanhang med olika värme-,

HYDROPAL Underhållsfri takpapp

MAMMUT Underlag för linoleum

ANHYDROL Kallf. fuktisoleringsmedel

CARLINUM Träkonserveringsmedel

UCO-färg Träkonserveringsfärg

AKTIEBOL. JOH. OHLSSONS TEKN. FABR.
Tel. 25 68 81 STOCKHOLM 1 Tel. 25 68 82
RIKSSAMTAL 25 88 09

fukt- och ljudisoleringsproblem, blir överskådligheten mindre god. Därtill kommer att vissa byggnadsdelar kunna behandlas i sammanhang med andra byggnadsdelar, varför man aldrig är riktigt säker på om man icke av en slump kan upptäcka nya synpunkter, som kunna vara av värde för det aktuella fallet. En anmärkning bör även riktas mot det svaga rubrikmarkeringssystemet. Särskilt när det gäller de större kapitlen har man svårt att orientera sig utan att ideligen använda innehållsförteckningen, som för övrigt i band I och III är placerad i slutet, i band II i början av respektive band.

Vad beträffar omfattningen av innehållet synes i en del fall väl mycket utrymme ha offrats på, åtminstone enligt svensk uppfattning, föråldrade byggnadsmetoder. Sålunda behandlas t. ex. timmerväggar på icke mindre än 14 sidor samt korsvirkesväggar och om korsvirkesväggar påminnande stolpkonstruktioner på 8 sidor. I huvudsak föråldrade träförbindningar behandlas på 14 sidor i ett särskilt avsnitt, vartill kommer massor av träförbindningar i andra sammanhang. Det utrymme på ca 20 sidor, där moderna träförbindningar behandlas förefaller i jämförelse härmed något magert.

Om man således i en del fall skulle önskat en bättre avvägd utrymmesdisposition, måste man emellertid då det gäller värmeisoleringsfrågor och fuktproblem ge redaktionskommittén sitt fulla erkännande. Dessa frågor behandlas nämligen här i en omfattning och med en utförlighet som man icke är bortskämd med från tidigare publikationer. Sålunda ägnas i kapitel I icke mindre än ca 115 sidor åt värmeisolerings- och fuktteorier samt på fältet utförda praktiska försök. I kapitel IV ägnas ca 37 sidor åt utförandet av värme- och fuktisoleringar. Därjämte diskuteras dessa frågor i olika sammanhang vid behandlingen av olika byggnadsdelar och detaljer.

Fuktproblem, speciellt inverkan av slagregn, har på grund av vårt förhållandevis gynnsamma klimat tidigare icke ägnats tillbörlig uppmärksamhet, varför många svåra misstag ha begåtts vid utförandet av moderna väggkonstruktioner. Normmännens kunskaper i dessa hänseenden äro imponerande, och man måste vara mycket tacksam för att vi i Sverige nu fått möjlighet att taga del av de norska erfarenheterna på området. Därtill kommer att redogörelserna äro avfattade på ett enkelt och mycket lättfattligt språk.

Vad beträffar innehållet i övrigt bör kanske påpekas att man ägnat även vindens inverkan på byggnaderna en del synpunkter.

Redaktionens för HUSBYGGING ledmotiv har varit »hus som passer i norsk miljö». Man märker detta kanske mest på utförandet av vissa detaljer; i det stora hela tycks, naturligt nog, norsk och svensk uppfattning vara tämligen lika. I några fall ha vi kanske något att lära, i andra fall tvärtom. Sålunda verkar t. ex. förslaget till norsk standard för fönster långt ifrån övertygande, vilket förvånar, med tanke på normmännens goda insikter då det gäller ytterväggsproblem. Författaren till kapitlet Snickeriarbeten, där fönstret behandlas, kritiserar emellertid själv, fast något väl långt bort, det norska standardförslagens brister.

När man vill rekommendera HUSBYGGING för svenskt byggfolk är det främst med anledning av de värdefulla redogörelserna för värmeisolerings- och fuktproblemen. Men även i övrigt är verket av intresse, särskilt för dem som önskar få jämförelser mellan svenskt och norskt sätt att se på de byggnadstekniska problemen.

Ture Velve

Stimulerande

BADA BAHCO BASTU

efter idrottsövningar,
skidåkning, gymnastik,
långpromenader eller
helt enkelt för daglig
hygien.

PLANERA FRÅN BÖRJAN
en bastuanläggning på byggnadsritningen. I hyreshuset är bastun lätt ordnad i källaren — ökar trivselen och husets värde. Även vid industrier, i skolor, kommunala badhus o. idrottsanläggningar är det bekvämt att ha

Elektriska

TORRBASTUBEREDARE

A/B B. A. HJORTH & Co. STOCKHOLM

KLARA N. KYRKGATA 31 · TEL.: 22 93 00

ta MATAKI

→ Impregnerad byggnadspapp

**till TAKET
till VÄGGEN
till GRUNDEN**

ja-ta MATAKI!

AKTIEBOLAGET MATAKI MALMÖ

ARKITEKT

En befattning som ordinarie biträdande arkitekt hos byggnadsnämnden i Sundsvall kungöres härmed till ansökan ledig. Sökande skall hava avlagt examen vid Kungl. Tekniska Högskolans eller Chalmers Tekniska Högskolas avdelning för arkitektur samt äga väl meriterad praktisk erfarenhet i stadsplane- och byggnadsfacken. Arbetsuppgifterna omfatta i första hand stadsplanearbete. Begynnelselönen utgör 13.848 kronor och slutlönen 15.528 kronor, vartill f. n. kommer 12 % rörligt tillägg å högst 14.400 kronor. Tjänstens innehavare är underkastad bestämmelserna i gällande tjänstereglemente för stadens ordinarie befattningshavare samt pensionsreglemente.

Till byggnadsnämnden ställd ansökan, åtföljd av meritförteckning och övriga handlingar, som sökande vill åbe-ropa, samt innehållande uppgift om tidigast möjliga tillträdesdag, skall vara inkommen senast den 7 juni 1949. Sökande skall på anmodan förete friskbetyg.

Närmare upplysningar lämnas av stadsarkitekten A. Hamrin, telefon 558 40 (växel).

Sundsvall den 6 maj 1949
BYGGNADSNÄMNDEN

Gustasten

står i särklass bland inom

landet bearbetad kalksten

för byggnadsändamål

AB Gusta Stenförädlingsverk

BRUNFLO

TEL. 19, 63

Avd. kontor Kungsgat. 15, Stockholm

Tel. 116621, 115068

BYGGNADSFÖRENINGENS
RESTAURANG

KLUBBRUM — FESTVÅNING

Musik onsdag, lördag och söndag

NORRLANDSGATAN 11, STOCKHOLM.

TEL. 209292

Engelska facktermer

För någon tid sedan omnämndes i Byggmästaren:

MARKS, P., *Practical Building Terms*. Andra tryckn.

The Technical Press Ltd. London 1947. 120 s. 5/0.

I denna bok förklaras — mer eller mindre ofullständigt — ca 2000 engelska begrepp, som har med husbyggnad att göra. Boken är inte illustrerad, vilket är en stor nackdel i en publikation av detta slag. Man kan knappast säga, att den är värd sitt pris. Den är det i varje fall inte i jämförelse med:

CORKHILL, T., *A Concise Building Encyclopaedia*.

Andra uppl. (andra tryckn.). Sir Isaac Pitman & Sons Ltd. London 1946. 288 s. 8/6.

Denna bok förklarar — enligt egen uppgift — ca 10 000 engelska byggnadstermer. Även om denna siffra är en aning överdriven, så innehåller boken dock förvånansvärt många fackuttryck, som man inte kan återfinna i vanliga ordböcker. Den är också försedd med många »givande» illustrationer. I fråga om hänvisningar är den en smula inkonsekvent.

En tredje bok, som kan nämnas i detta sammanhang, är:

WARE, D., & BEATTY, B., *A Short Dictionary of Architecture*. Andra uppl. George Allen & Unwin Ltd. London 1946. 100 s. 6/0.

Denna bok är också illustrerad och behandlar något över 1 000 engelska uttryck för — i huvudsak — arkitekturelement.

H. Billman

N. LUNDGREN

Tel. adr.: SKORSTEN

GÄVLE

Tel. 151 & 152 Linjevälj

Järnarmerade Skorstenar
ehligt egna patenter

1800 st. (ca 6 mil) byggda. Påbyggn. and. drift. Åskled. uppsättas
Eget tegelbruk i Uppsala. Firman grundad 1869.

Bland byggda skorstenar märkas:

Falconbr. Nikkelverk A/S, Kristiansand	1 st. à 116 m.
Ljusnans Sulfatfabrik, Marmaverken	1 » 106 »
Uddeholms A.B., Sulfatfabrik, Skoghall	1 » 103 »
Ostrands Sulfatfabrik, Östrand	1 » 103 »
Korsnäs Sägerverks A.B., Sulfatfabr., Gävle	1 » 102 »
Örebro Pappersbruks A.B., Örebro	1 » 101 »
A.B. Kemi O/Y, Kemi, Finland	1 » 93 »
A.B. Iggesunds Bruk, Iggesund	1 » 92 »
Trävaru A.B. Svartvik, Svartvik	1 » 86 »
Stora Kopparbergs Bergslags A.B.	2 » 85 »
Valtion Veitsiluodon Saha, Kemi, Finland	1 » 85 »
Östrand Sulfatfabrik, Östrand	1 » 83 »
Munksund Sulfatfabrik, Munksund	1 » 81 »
Bergvik & Ala Nya A.B., Sandarne	1 » 81 »
Holmens Bruks & Fabriks A.B., Hallsta	1 » 75 »
Am. Turk. Investment Corp., Istanbul	1 » 46 »

Ångpanne- och industriella inmurningar utföras

REDAKTÖRER:

Arkitekt SAR Leif Reinius
Civilingenjör SVR Gunnar Essunger

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Harry Bernhard
Hilmer J. Danielsson
Bengt Gate
Torbjörn Olsson
Yngve Steen
Tore Webjörn

PRENUMERATIONSPRISER FÖR HELÅR

	Sverige	Danmark Finland Norge	Övriga Utlandet
Endast lösnummer	20: —	22: —	26: —
Lösnummer + klotpärm ..	23: —	—	—
Lösnummer + halvfr.pärm	27: 50	—	—
Lösnummer + bundet ex. i klotband	30: —	33: 50	40: —
Lösnummer + bundet ex. i halvfr.band	37: —	40: —	47: —

REDAKTIONSSEKRETERARE:

Fil. mag. Inga Mari Lönnroth

REDAKTIONSOMBUD:

Victor Bährner, Malmö
Ossian Lindqvist, Malmö
Owe Svärd, Göteborg
Gunnar Hoving, Göteborg

Ansvarig utgivare:
Arkitekt SAR Moje Bergström

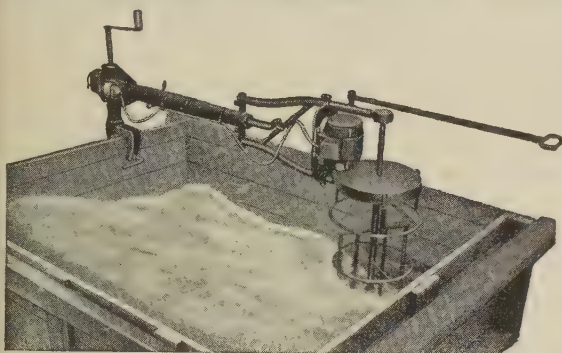
I tidskriften gjorda uttalanden stå för författarnas räkning och äro endast om så anges att anse som uttryck för ståndpunktstagande av någon av de föreningar, som utge tidskr.

Tornborg Lundberg

TELEFON: NAMNANROP

ÅRSTADALSHAMNEN. STOCKHOLM 9

Kontor, Mek. Verkstad och Lager, Årstadalshamnen

BRUKSUPPRÖRAREN

Limack

patentsökt

För snabb uppröring av kalkbruk i lavar. Oumbärlig
vid tillverkning av kalk-cementbruk på byggnadsplatsen.

144

Effektiv, ekonomisk ventilation

— det skall Ni gå in för, när Ni bygger eller moderniserar bostäder, samlingslokaler och industrier

AKTIEBOLAGET
VENTILATIONSARBETEN

Vretenborgsvägen 8

Stockholm 32

Tel. 45 81 63, 45 81 64

RÖRLEDNINGS AKTIEBOLAGET

MONTÖR

RENSGATAN 5 • STOCKHOLM

TELEFON

23 06 40

Nyanläggningar

Moderniseringar

Reparationer

WINGE, NILS GABRIEL: *Bulhus*. Byggmästaren 28 (1949) nr 10 sid. 218—222.
Ett trähuskonstruktionssystem av skiftesverkstyp som sedan medeltiden använts på Gotland.

CARLSON, CYRIL och LJUNGGREN, WIKING: *Nybyggnader vid Kungl. Veterinärhögskolan*. Byggmästaren 28 (1949) nr 10 sid. 223—232.

Arkitekt Joel Lundeqvist har ritat nybyggnaderna för Institutionen för obstetrik och bujatrik samt ambulatorisk klinik vid Kungl. Veterinärhögskolan i Stockholm. Hans medhjälpare lämnar i detta nummer en redogörelse för byggnadsuppgiften, illustrerad med ritningar och fotografier.

Nyutkommen

ten lectures on

SWEDISH ARCHITECTURE

De föredrag, som hösten 1946 hölls inför en grupp engelska arkitektstuderande, ha nu bearbetats och utgivits i bokform. Priset är Kr. 6: 50

Sändes portofritt om likvid insättes på vårt

Postgiro nr 3124

BYGGMÄSTAREN
FÖRLAGSAVDELNINGEN
KUNGSGATAN 32, STOCKHOLM

TÄVLINGAR

Uppgift	Inlämnings-tid	Se Bygg-mästaren
Alderdomshem i två storleksklasser	15. 6. 1949	1948 Nr 24 s. XIII 1949
Bostadsområde vid Yxhult	15. 9. 1949	Nr 2 s. VII

Lämna reproduktionsdugliga tävlingsritningar!

FÖRENINGSMEDDELANDET

Stadsplanering i Kongens By

Stockholms Byggnadsförening hade den 27 april säsongsens näst sista sammanträde, till vilket även Svenska Arkitektföreningen inbjudits. Sammanträdet inleddes med visning av utställningen »Kongens by» på Stadsmuseet. Främst de byggnadstekniska och stadsplanetekniska avsnitten intresserade givetvis — och ciceronen, museiinspektör Steffen Linvald från Köpenhamn, lyckades alltid ge professor Wolmar Fellenius en önskad geografisk hållpunkt genom att peka ut hamnen i allmänhet och Burmeister och Wain i synnerhet.

Stor beundran väckte en keramikmodell på museets gård i skala 1:75 av Köpenhamn vid början av 1500-talet. Förbluffande var härvid, förutom det rent tekniskt skickliga i modellarbetet, vilken rymlig, sund och luftig idyll denna medeltidsstad var med sina låga huslängor, ofta vackert grupperade runt ganska stora och mycket trivsamma gårdar. Burmeister och Wains geografiska läge fastställdes.

Sammanträdet fortsattes sedan i Byggnadsföreningens lokaler. Först behandlades snabbt föreningsangelägenheterna, varvid som viktigaste punkt fattades beslut om ett anslag av 10 000 kr. till Nordisk Byggnadsdags kongress i Stockholm i maj nästa år, med byggnadsverksamhetens rationalisering som tema, samt om ett lika stort anslag för Nordisk Byggnadsdags övriga verksamhet.

Så följde ett föredrag av den danske arkitekten Poul Erik Skriver, betitlat »Nutidens Köpenhamn». Huvudlinjen i föredraget var en jämförelse mellan de olika sätt, varpå utbyggnaden sker i Köpenhamn och vår egen huvudstad. Det primära intrycket av föredraget var dock, att det i stort sett är efter samma riktlinjer som de båda städerna byggas ut. De idéer, som ligga till grund för den nya bebyggelsen, är desamma, så att säga de internationellt allmänt accepterade tankegångarna med gruppering av bostäderna i enheter, vilka förses med kollektiva arrangemang. De olika variationer på detta tema, som uppstått i Danmark och Sverige, kan inte sägas bero på skilda idéer utan på olika inverkan yttre

omständigheter såsom terräng och material samt olika utformning av stadsplanlagen.

Föredragshållaren talade i början just om den annorlunda utformningen av de båda städernas stadsplanelagar. Medan i Stockholms stadsplaner det mesta bestämmes, såsom husens läge, höjd och övriga dimensioner, så fastställer Köpenhamns stadsplaner ofta endast bebyggelsens art och täthet och lämnar det övriga att avgöras av de olika byggherrarnas arkitekter. Detta förhållande har medfört, att Köpenhamns bebyggelse under de senaste åren blivit mycket skiftande och oenhetlig. Dock kan byggnadsmyndigheterna kräva, att de olika tomtägarna inom t. ex. ett saneringskvarter skall enas om en gemensam plan, och staden har möjligheter att exproprierat tomter av dem, som ej vill samarbeta.

Olika exempel på den bristande enhetligheten nämndes. För det saneringsmogna 1700-talskvarteret vid Borgergade—Adelgade gjordes år 1942 en gatuplan, men inga andra riktlinjer utöver den allmänna byggnadslagen fastställdes. I stället utvaldes tre arkitekter, som från kommunens sida skulle övervaka och vägleda sina projekterande kolleger. Genom misstaget, att individualitet utesluter samarbete, har dock resultatet blivit en ganska heterogen blandning av bostäder, industri och hantverk, vilket förhållande ger farhågor för resultatet av en sanering i större skala. Vid nyexploatering kan det hända, som t. ex. på stadens mark i Husum, att de olika exploaterarnas arkitekter visserligen enas om en enhetlig plan, men att sedan byggnaderna utformas i ganska olika stilarter — vilket dock inom vissa gränser kan ha en viss omväxlingens charm.

Man har emellertid också gjort försök att säkra en harmonisk bebyggelse genom detaljerade stadsplanebestämmelser, vilka försök inte alltid slagit väl ut. Detta har ofta berott på den långa utbyggnadstiden, ibland flera decennier, under vilken stadsplanen blivit så omodern att man ansett sig vara tvungen att göra en ny för de resterande avsnitten.

Arkitekt Skriver berättade också en del om de olika hustyperna. Hyreshus och radhus är de vanligaste. Högbebyggelse upp till tio våningar börjar bli alltmer vanlig; härvid har man i viss grad varit påverkad av Stockholmsbebyggelsen. Radhusen uthyras i övervägande grad — ca 140 danska kronor i månaden för 4 rum och kök, exkl. värme — och är mestadels försedda med gemensamhetsanordningar såsom värmecentral, maskintvätt, barnkrubba etc. Friluftsstaden i Malmö tycks i det avseendet ha fått flera efterföljare i Danmark än i Sverige. Även ägda radhus med gemensam värmeanläggning m. m. finnes dock.

NÄR DET GÄLLER

GOLV

— Fullständig golvservice —

*Linoleum
Asphalt Tiles
Tarkettplattor
Parkettgolv
Gummigolv
Massagolv
Industrigolv
Tretong*

AB. LK LINOLEUMKOMPANIET

SPECIALFIRMA FÖR GOLVBELÄGGNINGAR

RÅDMÄNSGATAN 27, STOCKHOLM TEL 23 50 90

Liksom i Sverige har man upptäckt tristessen med lamellhus och radhus på noggranna led och grupperar dem nu i vinklar och runt halvöppna gårdar.

Byggnadsmaterialet är mestadels tegel; trä är ju en dyrbar och sällsynt vara. Därför är monteringsfärdiga hus inte så vanliga som i Finland och Sverige, men experiment pågår med betong i olika former som huvudmaterial. F. n. uppföres sådana byggnader i Herlev, en västlig grannkommun till Köpenhamn. De olika elementen gjutes i områdets närhet och forslas på specialbyggda vagnar till de i förväg gjutna grunderna.

Arkitekt Skriver avslutade med att visa några stadsplaner från utbyggda och projekterade nya bostadsområden. Jämförde man dessa stadsplaner sinsemellan, fick man ett visst intryck av att man i Danmark kanske mer än här under årens lopp börjat upptäcka, att en god standard hos ett område inte behövde strida mot ett gott utnyttjande av gator (och därmed ledningar m. m.).

Efter föredraget visades filmen »Det Köpenhamn som försvinner».

Rolf Oom.

Svenska Slöjdföreningen

anordnar i sommar en kurs i Bostadskunskap vid Jakobsbergs folkhögskola den 7—17 juni. Den är avsedd för lärare och studieledare.

I samarbete med Slöjdföreningens facksektion, Landsforeningen Dansk Kunsthåndværk och Landsforeningen Norsk Brukskunst anordnas den 22—28 augusti en kurs om samhällsplanering, bostadsbyggande och formgivning vid Nordiska Folkhögskolan i Kungälv.

På samma gång
effektiv isolering
och vacker
inredning med

LJUSNE BOARD

Tillverkare: Ljusne-Woxna AB • Ljusne

VÄSTERLÅNGGATAN 79 STOCKHOLM TELEFONER VÄXEL 11 42 69, 11 42 98

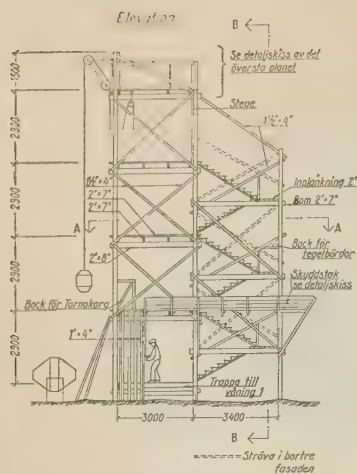

Fig. 1. Hisställning av stockholmsstyp.

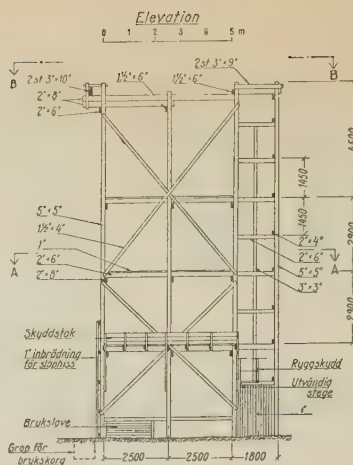

Fig. 2. Hisställning av göteborgstyp.

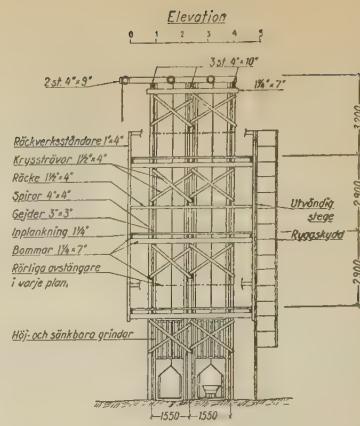

Fig. 3. Hisställning av malmötyp.

LITTERATUR

Arbetsvirke till bostadshus av sten

Meddelande nr 13 från Statens kommitté för byggnadsforskning

Referat av en utredning, vilken utförts under ledning av civilingenjör *Mejse Jacobsson* med anslag från Statens kommitté för byggnadsforskning samt med bidrag från och under medverkan av olika enskilda sammanslutningar och byggnadsföretag.

Frågaravande utredning avser att utröna användningen och förbrukningen av arbetsvirke, d. v. s. sådant byggnadsvirke, som under byggnadstiden användes till provisoriska anordningar, såsom betongformar, ställningar, arbetarebodar och hissar med särskilt beaktande av inverkan av konstruktiv utbildning och arbetstekniskt utförande.

Undersökningen har utförts vid arbetsplatser, dels i Stockholm, dels i Göteborg och Malmö.

Metodik

Några få byggen på de olika orterna ha *intensivundersökts*, d. v. s. de aktuella frågorna ha studerats med en på arbetsplatsen stationerad utredningsman. Vidare ha ett större antal byggen undersökts huvudsakligen med hjälp av *resp. byggnadsföretags bokföring*.

En viss del av arbetsvirket har inbyggts i huset medan det ännu är användbart såsom arbetsvirke. Detta virke har värderats med hänsyn till beräknat värde före inbyggnaden.

Totalförbrukning av arbetsvirke

Totalförbrukningen av arbetsvirke har studerats vid 3-vånings bostadshus (smalhus) med källare och bjälklag av betong samt murade väggar i överbyggnaden.

Resultatet av härvid utförda intensivundersökningar med platskontrollant framgår av figur 4. Denna undersökning visar, att virkesåtgången i Stockholm (Lidingö) och Göteborg är av samma storleksordning samt att virkesåtgången i Malmö är avsevärt lägre än i ovannämnda orter.

Virkesförbrukningen har även undersökts på 28 olika byggen i huvudsak med ledning av *resp. firmors bokföring* (representativundersökning). Härvid har konstaterats, att den förbrukade mängden arbetsvirke vid de undersökta byggena i genomsnitt är följande: I Stockholm 0,61 f³, i Göteborg 0,68 f³ och i Malmö 0,28 f³, allt per m³ byggnadsvolym.

Då emellertid Malmö-husen skilde sig ifrån husen i Stockholm och Göteborg med hänsyn till grund, betong-

väggar m. m., har undersökningsresultatet korrigerats och man har härvid funnit, att *förbrukningen med den arbetsteknik, som användes i Malmö, blott är 65 resp. 55 % av förbrukningen vid lika utformade objekt i Stockholm och Göteborg.*

Slutligen kan framhållas, att utredningen givit till resultat, att den totala förbrukningen av arbetsvirke på samtliga intensivundersökta byggen var lägre än vad som enligt övriga undersökningar var normalt i resp. städer.

Den lägre virkesåtgången vid de intensivundersökta husen beror enligt författarens åsikt på användandet av virkesförbättrande konstruktioner, vilka upprättats vid byggnadsfirmans huvudkontor. Det är givetvis möjligt, att även den noggranna kontrollen med platskontrollant påverkat resultatet och tvingat såväl arbetsledare som arbetare till bättre hushållning med virket.

Konstruktiv utformning

Under ovanstående rubrik redogöres dels för traditionella utföranden av formar, ställningar och hissar, dels göras en del förslag till mer rationella konstruktioner, utarbetade med hänsyn till den senaste tidens erfarenheter.

Utvecklingen synes gå mot användning av färdigtillverkade element, vilka möjliggöra, att virket användes avsevärt fler antal gånger än vid traditionella förfaranden.

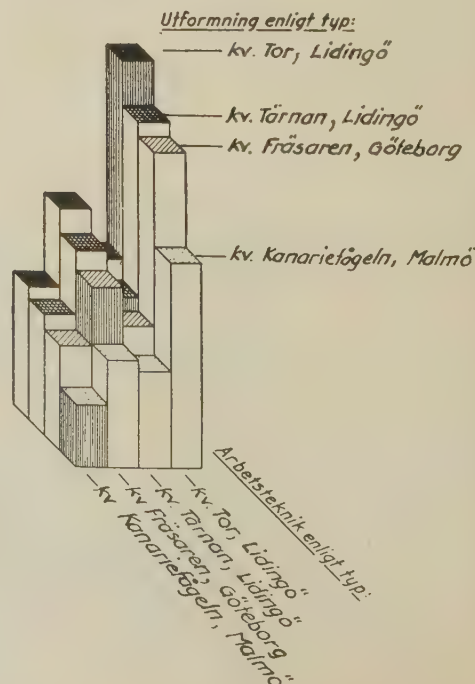

Fig. 4.

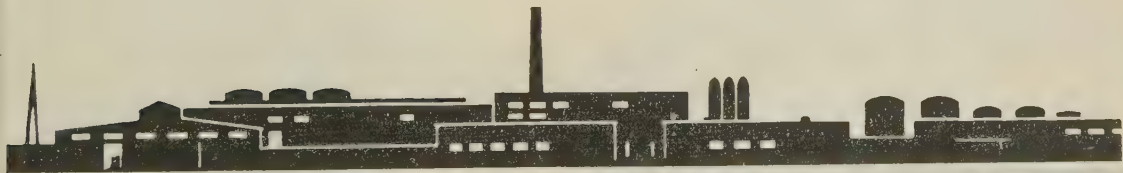

ta' MATAKI

→ Impregnerad byggnadspapp

**till TAKET
till VÄGGEN
till GRUNDEN**

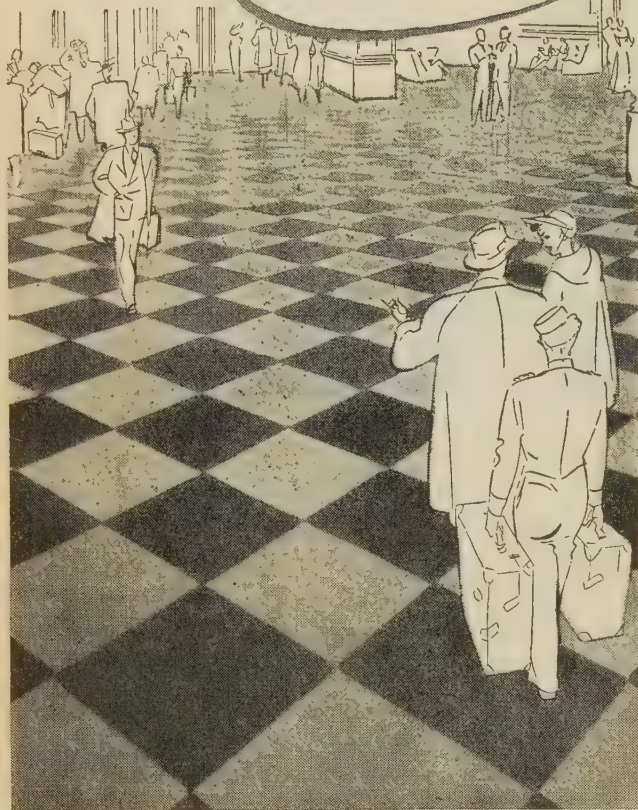
ja-ta' MATAKI!

AKTIEBOLAGET MATAKI • MALMÖ

ULVSUNDA

Gummiparkett

Oöverträffad i slitstyrka — hygienisk —

halkfri. Ulvsunda marmorerade gummiparkett av bästa rågummikvalitet finnes

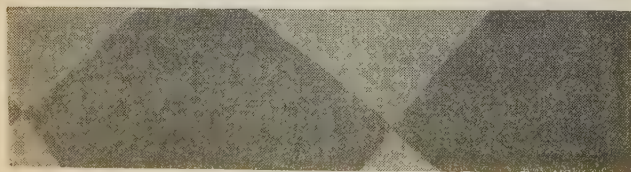
i ett flertal färger. Plattornas tjocklek

4 och 5 mm; storlek 50×50 cm.

ULVSUNDA GUMMIFABRIKS AB

Ulvsunda

Tel. 26 25 60

Den visade murarställningen med luckor av $1'' \times 2''$ läkt och bommar upplagda på löstagbara och hopfällbara ben måste givetvis fortlöpande besiktigas, så att den ej blir riskabel med hänsyn till skador, som kunna uppkomma genom slitage.

En mindre anmärkning kan framföras mot en figur visande ställning för invändig putsning. Figuren har hämtats ur Bygg II, men författaren har underlåtit att meddela den till figuren hörande textkommentaren, vilken bl. a. meddelar, att arbetsplanets höjd över undervarande bjälklag får vara högst 1,25 m, om den i figuren angivna dimensionen på bockarna ($1'' \times 4'' - 5''$) skall kunna användas.

I redogörelsen ingår även omsorgsfullt utarbetade detaljritningar till hisställningar av de typer, som vanligen förekomma i Stockholm, Göteborg och Malmö. Ställningarna ha hållfasthetsberäknats för inverkan av förekommande belastningar, vilka noggrant specificerats.

Kostnader för provisoriska byggnadselement, utförda med arbetsvirke

Utredningen lämnar tyvärr ej något fullständigt besked betr. totalkostnaden för ifrågavarande provisoriska anordningar, då arbetskostnaden ej har studerats samtidigt som virkesåtgången. Några intressanta påpekanden göras dock.

Arbetsvirkets transportförlopp på byggnadsplatsen har studerats. Med ledning härav har *kostnaden för virke vid upprepad användning* beräknats, under förutsättning att inköpskostnaden för använt virke, inklusive kapspill och med reduktion för bränslevärdet = 3:00 kr/f³. Rensningen beräknas kosta 40 öre/f³ och gång och transportkostnaden mellan två byggen antages vara 30 öre/f³.

Virkeskostnaderna äro uppställda i en tabell, varur bl. a. kan anföras:

Användningsgång	Total kostnad i kronor per gång
1	3:00
2	1:65
3	1:20
5	0:88
10	0:63

När det gäller virkesbesparing framhålles den stora betydelsen av allmän aktsamhet om virket. Kapning skall alltid undvikas. Färdiga element, som formluckor, lämmar och flyttbara bodar, böra användas i största möjliga utsträckning.

Som slutomdöme skall här endast tilläggas, att den gjorda undersökningen ger intryck av vederhäftighet och att den med säkerhet kommer att bli till stor nytta vid det arbete, som nu på många håll pågår för att bringa de förhållanden, som sammanhånga med arbetsvirkets användning under bättre kontroll.

Karl Gustaf Rosén.

Insamling till kårhuset på Teknis

»De Äldres råd» av Tekniska Högskolans Studentkår — sammansatt av alla i livet varande tidigare kårordförande — har riktat en vädjan till alla som genomgått KTH om en personlig uppoffring av 10:— kr. till utbyggnaden av teknologernas kårhus.

Studentkåren räknar nu ca 2000 medlemmar. Kårhuset i nubefintligt skick var år 1930 optimistiskt beräknat för 900 elever. Utbyggnaden kostar ca 1 380 000 kr.

Bidragen, som bör insändas före sommaren, kan insättas på studentkårens postgiro nr 1937.

räkna med fasadtegel . . .

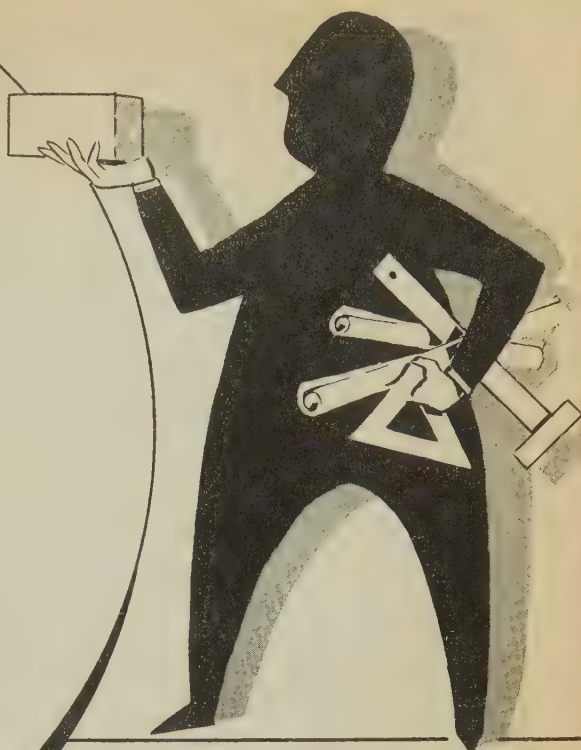
FASADTEGEL

och högporöst bakmurningstegel ger en enkel konstruktion med tillfredsställande isolering och tillräcklig tillåten påkänning.

Däriigenom att k-värdet hos en sådan vägg blir = 0,86 tillfredsställes kraven på värmeisolering (Kungl. Byggnadsstyrelsens anvisningar $k = 0,9$).

Däriigenom att den tillåtna belastningen för tegel vol. v. 1,5 är 8,5 kg/kvcm och för tegel vol. v. 1,2/60 är 6,0 kg/kvcm får väggen en tillåten tryckpåkänning om 7,0 kg/kvcm (6,97), vilket är mer än tillräckligt för de flesta hus.

Däriigenom att såväl isolerings- som påkänningskraven fyllas med denna 1½-stensvägg undvikas alla komplikationer med extra isoleringar och extra konstruktioner och huset blir enkelt att konstruera och billigt att bygga.

SALA
TEGELBRUKS AB
ring namnanrop SALATEGEL

*PLISSÉ-dörren för-
dragen och skjuten
åt sidan (nedan).*

PLISSÉ-DÖRREN

Den praktiska vikdörren

PLISSÉ-dörren är billigare att montera och mindre skrymmande än en skjutdörr, emedan den inte kräver dubbla väggar, och undanskjuten tar ringa plats. I trånga passager och dylikt är den betydligt mer ändamålsenlig än vanliga dörrar.

PLISSÉ-dörren tillverkas i fyra olika bredder och med karmar för olika väggdjocklekar. Den utföres av trä i två delar, skjutbara åt var sitt håll. Levereras omålade.

Tag med PLISSÉ-dörren i Edra byggplaner. Den ger bästa lösningen på mångt dörrproblem.

Patenterad

Närmare upplysningar genom

GUNNAR FREDRIKSON A.B.

LÄSTMAKAREGATAN 3. STOCKHOLM. TEL. VAXEL 224245
Lilla Torget 2, Göteborg. Tel. 134265. St. Kvarngatan 36, Malmö. Tel. 31497

Dansk forskning inom bostadsuppvärmningsområdet

År 1938 ansökte *Teknologisk Instituts* i Köpenhamn värmetekniska avdelning — vars föreståndare ingenjör Otto Juel Jörgensen redan år 1926 inrättat ett värmetekniskt laboratorium — om bidrag från tvenne fonder med sammanlagt 52 500 kronor i och för utförande av försök rörande bostadsuppvärmning. I ansökningshandlingarna framhölls, att det vid undersökning av bostadsuppvärmningsproblemet ej vore tillräckligt att endast undersöka uppvärmningsanordningarna utan att även bostadens utformning i värmetekniskt avseende borde beaktas, samt att problemet borde behandlas ej blott ur teknisk utan jämväl ur fysiologisk och hygienisk synpunkt, och att det därför vore nödvändigt, att försöken utfördes i samarbete med läkare. De begärda anslagen beviljades, men därvid uppställdes som villkor, att försöken skulle ställas under ledning av en kommitté, tillsatt av *Akademiet for de tekniske Videnskaber* och att i denna kommitté fysiker, fysiologer och värmetekniker skulle ingå. I anledning härav tillkom år 1938 *Boligopvarmningsudvalget* med prof. A. Krogh som ordförande.

Vid kommitténs konstituerande sammanträde framhöll ordföranden bl. a., att det ej fanns något kriterium, som kunde användas för bestämning av värmeförhållandenas inflytande på en människas hälsotillstånd och att behagligheten var den enda tillgängliga bedömningsgrunden. Emellertid hade en läkare, John Olesen, gjort vissa iakttagelser, som kommo honom att tro att man ur hudens tillstånd skulle kunna bedöma en människas hälsotillstånd, och kommittén borde därför som en av sina första uppgifter upptaga denna fråga till undersökning.

Kommittén började med att utföra ett försöksrum, lämpligt för undersökning av uppvärmningsproblem. Detta försöksrum anordnades så, att temperaturen utanför rummets golv, tak och väggar kunde inställas på och automatiskt hållas vid skilda värden. Ingenjör Otto Juel Jörgensen hade redan tidigare konstruerat en termostad, i form

och storlek som en normal vuxen man, vilkens yttertemperatur automatiskt kunde hållas konstant vid önskat värde. Termostaten, som benämndes »Jernhenrik», var iförd normal herrklädsel. Genom att inställa »Jernhenriks» yttertemperatur vid ett värde, som överensstämde med en stillasittande, normalt klädd människas genomsnittliga hudtemperatur, samt uppmäta den därvid behövlige värmeeffekten erhöi man ett mått på omgivningens resulterande avkylningsverkan på termostaten, och detta mått ansågs i huvudsak böra gälla även för samma rums avkylande inverkan på en normal och på vanligt sätt klädd människa. Försöksrummet och »Jernhenrik» voro försedda med avståndsmanövrerade anordningar för reglering av värmeförsöket samt för avläsning av yt- och lufttemperaturer i ett stort antal mätpunkter, och försöken kunde genomföras utan att någon människa behövde gå in i rummet.

Undersökningarna i försöksrummet påbörjades år 1940. Därjämte ha ett flertal undersökningar, vid vilka försöksrummet icke använts, utförts.

Kommittén, som under år 1945 avslutade sitt egentliga försöksarbete, har nu utsänt *Boligopvarmningsudvalgets Meddelelser* nr 1—12, innehållande redogörelser för de utförda undersökningarna.

I Meddelande nr 1 A och 1 B lämnas en kort redogörelse för kommitténs tillblivelse och arbete. Avslutningsvis framhålls att många forskningsuppgifter ännu återstå att lösa och att man inom kommittén uppgjort vissa planer till fortsatta undersökningar men att kommittén likväl avslutat sitt arbete under förhoppning att dessa återstående forskningsuppgifter skola upptagas av det nyinrättade statliga byggnadsforskningsinstitutet.

Meddelande nr 2 innehåller beskrivning över försöksrummets och »Jernhenriks» konstruktion och mättekniska utrustning samt redogörelse för en serie i försöksrummet utförda undersökningar rörande rummets värmeförbrukning vid olika värmeisolering av väggarna, olika anordning av värmetan och olika driftförhållanden.

Värmeförsöket till rummet kan regleras automatiskt så, att »Jernhenriks» värmeavgivning hålles vid visst inställt värde. Värmeförbrukningen i rummet har ansetts normalt då »Jernhenriks» värmeavgivning vid en yttertemperatur under kläderna av 33,4° varit 73 kcal/h°.

Jämförande försök ha gjorts med dels invändig och dels utvändig isolering i båda fallen bestående av 5 cm korkplattor. Vid en 10 timmar lång »behaglighetsperiod» per dygn blev värmebesparingen genom diskontinuerlig drift vid oisolerade väggar 21 %. Samma relativa besparing 21 % erhöi även då väggarna voro isolerade invändigt. Vid utvändig isolering blev motsvarande värmevinst naturligt nog betydligt mindre och stannade då vid ca 12 %.

Den genom diskontinuerlig drift möjliga besparingen är beroende på värmegenomgångstal, temperaturledningsstal, värmekapacitet och storlek för rummets väggar, golv och tak och för i rummet befintliga föremål. Det får därför anses som en tillfällighet att besparingen genom diskontinuerlig drift blev procentuellt lika för invändigt oisolerad vägg. Enligt förf. skulle emellertid försöksrummets utförande motsvara det i mindre bostadsbyggande i Danmark vanliga.

Försök att uppvärma det invändigt isolerade rummet medelst en rörslinga vid golv längs två av rummets väggar utvisade att värmeförbrukningen var densamma som vid uppvärmning medelst under fönstret placerad radiator.

Jämförande försök med radiator under fönstret och radiator vid innervägg gävo till resultat att värmeförbrukningen i senare fallet var ca 2 % större och lufttemperaturen i rummets övre del något högre än i det förra.

Aktiebol. Larsson & Co

Byggnadssnickerier

Köksinredningar

Butiksinredningar

Specialsnickerier

Trävaruförsäljning

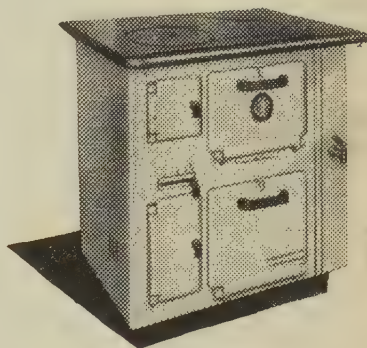
BÅTSMANSGATAN 6 • GÄVLE

Telegramadress: LARCO

Telefon: 333 (växel)

SPISEN för det moderna,
rationellt arbetande hushållet.

Spisen med den vackra exteriören och den
låga bränsleförbrukningen —.

den moderna EVA-SPISEN från

EBE-VERKEN AKTIEBOLAG
HUSKVARNA

Telefon Namnanrop: Ebe-Verken, Huskvarna

HYDROPAL Underhållsfri
takpapp

MAMMUT Underlag för
linoleum

ANHYDROL Kallfl. fuktiso-
leringsmedel

CARLINUM Träkonserve-
ringsmedel

UCO-färg Träkonserve-
ringsfärg

AKTIEBOL. **JOH. OHLSSONS** TEKN. FABR.

Tel. 25 68 81 STOCKHOLM 1 Tel. 25 68 82

RIKSSAMTAL 25 88 09

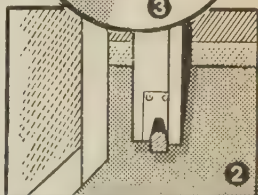
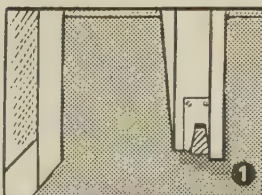
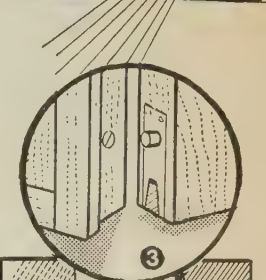
Den osynliga tröskeln

LUFT-, LJUS- OCH LJUDTÄT

Den självstängande tröskeln GUNFRED ersätter fast tröskel. Den är hel-automatisk och utförd i form av en stålscena med filtlist, som är infälld i dörrens underkant. När dörren öppnas lyftes tröskeln upp i sitt spår (fig. 1) och vid stängningen tryckes den ljudlöst mot golvet (fig. 2) genom tryckspindeln (fig. 3). GUNFRED ger alltså fri golvyta från rum till rum, och tätningen blir avsevärt effektivare än med vanlig tröskel. Begär prospekt.

GUNFRED

ger fri golvyta från rum till rum

GUNNAR FREDRIKSON A B

LASTMAKAREGATAN 1, STOCKHOLM. TEL. VÄXEL 25 42 45
Lilla Torget 2, Göteborg. Tel. 19 42 65. St. Kvarngatan 36, Malmö. Tel. 31 497

Om väggarna bekläddes med strålningsreflekterande aluminiumtapeter minskades värmeförbrukningen med ca 14 % vid uppvärmning med fönsterradiator. Vid uppvärmning med rörslinga vid tak blev värmeförbrukningen något större.

Under försöken har temperaturen hos rummets begränsningsytor uppmätts i ett stort antal punkter och på grundval härav har rummets resulterande strålningstemperatur beräknats. Genom att i ett diagram sammanställa sådana olika värden på denna strålningstemperatur och tillhörande lufttemperaturer som ge samma värmeavgivning för »Jernhenrik» finner förf. att 1° ändring av lufttemperaturen är likvärdig med 1,8° ändring av strålningstemperaturen och uppställer för den resulterande temperaturen formeln

$$t_{\text{result.}} = \frac{1,8 t_{\text{luft}} + t_{\text{stråln.}}}{2,8}$$

I meddelande nr 3 redogör Marius Nielsen för de bestämningar av behagligheten vid olika temperaturförhållanden, som han utfört med tillhjälp av 12 försökspersoner av olika ålder och kön. Försöken ha utvisat att lufttemperaturen under de första två timmarna måste successivt ökas med omkring 2° för att konstant behaglighet skulle ernås. I enlighet härmed skulle således temperaturen i exempelvis ett kontorsrum vid arbetstidens början kunna med 2° understiga den två timmar senare erforderliga, ett förhållande som underlättar hållandet av lägre temperatur under natten än under dagen.

Behaglighetsområdet under gräns befanns under sista tredjedelen av de 3½ timmar långa försöksperioderna i genomsnitt motsvarande följande värden på den resulterande temperaturen:

unga män	17,5°
» kvinnor	19,1°
gamla män	16,6°

Olikheterna mellan persongrupperna torde i väsentlig grad sammanhänga med gruppernas olika klädsel.

Redogörelsen innehåller omfattande uppgifter om försökspersonernas hudtemperaturer på olika delar av kroppen. Den mest påfallande fysiologiska reaktionen vid svag uppvärmning är en sänkning av extremiteternas och särskilt av fötternas temperatur.

I meddelande nr 4 framlägger dr Marius Nielsen resultaten av utförda försök med golvuppvärmning.

Eftersom en svag uppvärmning främst medför att fötterna avkylas, ligger det nära till hand att förmoda, att terna avkylas, ligger det nära till hands att förmoda, att en uppvärmning av golvet skulle vara fördelaktig. Förförhållandevis ringa inflytande på fottemperaturen. Sålunda steg ankeltemperaturen endast med 1,4° från 28,6° till 30° då golvtemperaturen vid konstant värmeavgivning från »Jernhenrik» höjdes med 10,8° från 18,9° till 29,7°. Vid en annan försöksserie medförde en höjning av golvtemperaturen från 14,9° till 21,9° en stegring av ankeltemperaturen från 24,25° till 25,0°.

I meddelande nr 5 beskriver professor Krogh en registrerande temperatur- och luftfuktighetsmätare, som ej är större än ett armbandsur och som därför utan olägenhet kan anbringas direkt på kroppen under kläderna. Den består av en bimetaltermometer och en hårhygrometer, vars utslag registreras på en sotad glasplatta, vilken vrides av ett urverk. Mätningresultatet avläses med tillhjälp av ett mikroskop med okularmikrometer. Medelst detta lilla instrument kan temperaturen bestämmas på ± 0,2° när och fuktigheten på ± 2 à 5 % när. Mikroklimatografen är särskilt användbar för undersökning av det s. k. hudklimatet under kläderna på försökspersoner under normal sysselsättning.

I meddelande nr 6 redogör professor Krogh för en metod att bestämma värmegenomgång och gasdiffusion för tyger samt för en del enligt denna metod utförda mätningar. Även fuktighetens inflytande har undersökts.

Dr Marius Nielsen beskriver i meddelande nr 7 en metod att mäta hudens värmestrålning. Ett antal enligt denna metod utförda försök ha gett till resultat ett medelvärde på hudens relativa strålningstal av 0,985.

I meddelande nr 8 framlägger överingenjör Carl Bruun resultaten av utförda jämförande försök med s. k. reflex-uppvärmning och vanlig radiatoruppvärmning. Reflex-uppvärmningen kännetecknades av att värmeytan utgjordes av en vid tak längs väggarna upphängd rörslinga samt av att väggar och tak voro klädda med strålningsreflekterande aluminiumtapeter. Det anges att reflex-uppvärmningen konstaterats medföra en besparing, som i genomsnitt för en hel uppvärmningssäsong (+ 3,5° medeltemp.) vid den provade hustypen uppgår till omkring 20 % och som växer med stigande yttertemperatur — för den undersökta uppvärmningssäsongen från 14 % vid — 5° till 42 % vid + 10°.

Enligt de i meddelande nr 2 anförda försöksresultaten blir värmeförbrukningen vid uppvärmning medelst rörslinga under taket av ett aluminiumtapetsrat rum ej mindre än vid uppvärmning av samma rum medelst under fönstret placerad radiator. Den funna besparingen torde därför få hänföras till den av aluminiumtapeterna åstadkomna, ökade isoleringen.

Uppgifterna om besparingen grunda sig på följande under fyra försöksperioder erhållna värden:

Försöksperiod		Yttertemp.	Besparing
Nr	Tid	i medeltal	%
1	14/4 — 20/4	+ 11,0°	40,9
2	15/11 — 20/4	+ 5,8°	15,3
3	3/12 — 7/12	+ 0,9°	20,3
4	8/1 — 13/1	— 4,6°	13,7

Det framgår av redogörelsen att försöksperioden nr 1 varit rätt solig, och det synes därför sannolikt, att den stora procentuella besparingen under denna period sammanhängar med att en betydande del av värmebehovet fyllts av genom fönstren instrålade värme. Anger man besparingen i kWh per grad skillnad mellan ytter- och innetemperaturerna får man jämnare siffror för de olika försöksperioderna.

I meddelande nr 9 framläggas resultaten av en serie undersökningar rörande inverkan av ensidig strålningsavkylning. Försöken ha utförts så, att försökspersonerna — sammanlagt 32 st. av olika ålder och kön — placerades med ena sidan av kroppen på 25 à 30 cm avstånd från en kylta med ca + 10° temperatur och fingor där under 3 veckor varje dag med undantag av lördag och söndag tillbringa 6 timmar per dag, sysselsatta med läsning, skrivning och samtal. Försökspersonerna fingo själva ange uppvärmningens behaglighet och övriga i samband med värmeförhållandena stående förnimmelser. Deras hudtemperatur uppmättes i ett flertal punkter och dessutom undersöktes hud- och underhudsvävnader och muskulatur med vissa mellanrum. Försöken ha visat att den ensidiga avkylningen, oaktat försökspersonerna hela tiden befunno sig inom behaglighetsområdet, åstadkommit vissa hälsoskadliga verkningar. Det är sålunda ej säkert att uppvärmningen ur fysiologisk-hygienisk synpunkt är tillfredsställande därför att behaglighetskravet är uppfyllt.

Meddelande nr 10 innehåller redogörelse för en serie försök med termostaten »Jernhenrik» i syfte att bestämma hur dess värmeavgivning fördelades på strålning och konvektion. Vid en resulterande temperatur av 18,65° och en lufthastighet av omkring 8 cm/sek., vilka värden

ALLHABO

VIKPORTAR

- ☆ Eleganta
- ☆ Lättmanövrerade
- ☆ Utrymmesbesparande

Allhabo vikportar är försedda med skyddsskenor, som automatiskt stannar upp porten om något föremål kommer i vägen vid stängning. Vikportar kan konstrueras för öppningar av alla storlekar. Drivas manuellt eller med elektrisk motor.

Allhabo levererar även slagportar, fällportar, vipportar, hörn-skjutportar, pansärjalousier och rullgaller.

När det gäller portar —
vänd Er alltid till Allhabo.
Vi stå gärna till tjänst med
råd och anvisningar samt
prisuppgifter.

Elektriskt drivna vikportar i AB Bröderna Hedlunds fastighet, Norra Stationsgatan 75—77, Stockholm.

ALLMÄNNA HANDELSAKTIEBOLAGET
BRUNKEBERGSTORG 15 - STOCKHOLM - TELEFON VÄXEL 232150

Kallt OCH gott VATTEN

erhålles säkrast genom borrhning ned till grundvattnet. Med våra moderna snabbgående maskiner borra vi i såväl jordlager som berg. Mer än 60-årig erfarenhet garanterar ett väl utfört arbete. Borrhmaskiner i arbete över hela landet.

Vi ha erfarenhet
från 8.000
borrbrunnar

**SVENSKA
DIAMANTBERGBORRNING AB**

Kungsgatan 44

STOCKHOLM

Tel. 23 33 80

**Industriella planerings- och
anläggningsarbeten m.m.**

Införda vårt anbud.

% VÄGFÖRBÄTTRINGAR

STOCKHOLM

LUND - KARLSTAD - UMEÅ

Entreprenör med erfarenhet och resurser

ansetts ungefär normala för ett rum utan mekanisk ventilation, fördelade sig värmeavgivningen med 36 % på strålning och 64 % på konvektion.

De med »Jernhenrik» funna resultaten jämföras även med vissa, i ett amerikanskt laboratorium med levande försökspersoner gjorda försök för att bestämma värmeavgivningens fördelning på konvektion och strålning, och författaren anser att den amerikanska forskarens iakttagelser stå i god överensstämmelse med de med »Jernhenrik» erhållna värdena. Det amerikanska laboratoriet kom emellertid till ett annat förhållande mellan strålning och konvektion, och förf. finner det därför önskvärt att utföra ytterligare försök.

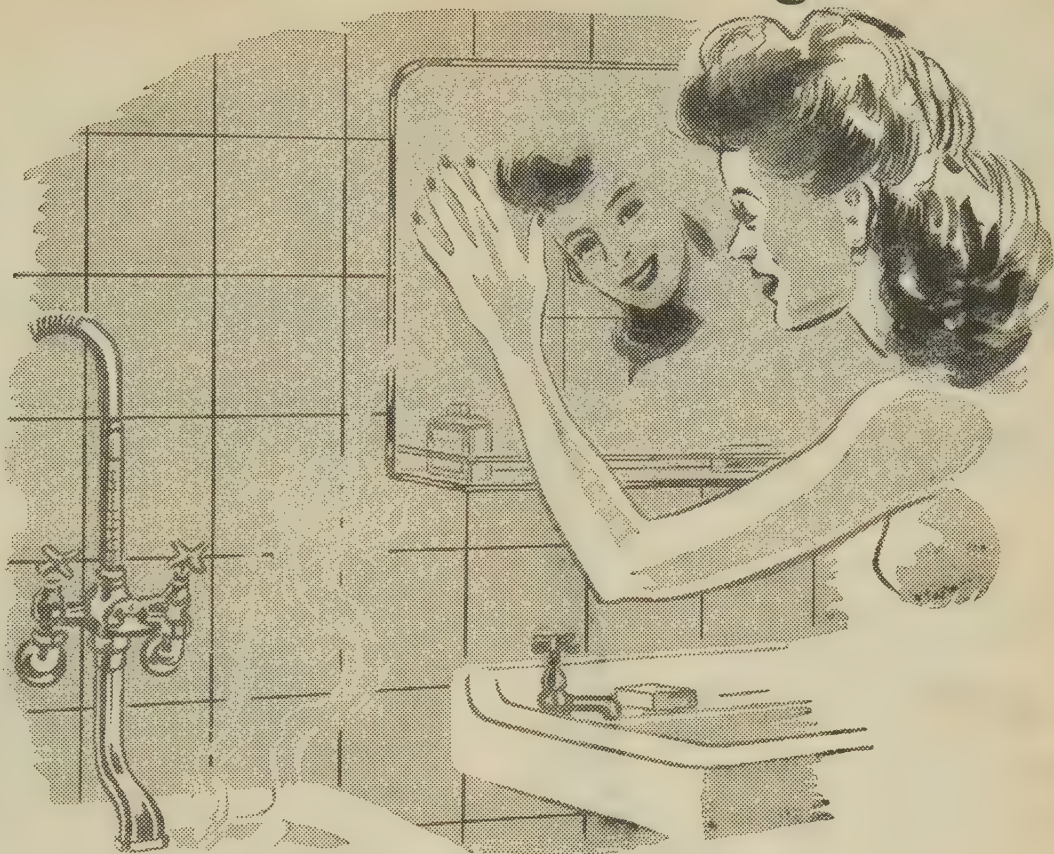
Meddelande nr 11 redogör för mätningar av värmeförbrukning och temperatur, som företagits i 10 olika bostadsrum i hyreshus och enfamiljshus. För bestämning av värmeförbrukningen har använts en slags fotogenkamin, som placerats intill den ordinarie värmekällan, vilken under provet satts ur funktion. Uppvärmningen har varit diskontinuerlig och värmetillförseln har pågått under 14 timmar per dygn. Skillnaden mellan lufttemperaturerna vid golv och tak äro enligt de visade temperaturkurvorna anmärkningsvärt stora eller från 7° till 13°. Det ligger nära till hands att antaga, att fotogenkaminen förorsakat större temperaturdifferens mellan golv och tak än normalt. Enligt redogörelsen ha emellertid temperaturmätningar, som utförts då de ordinarie värmarna varit i drift, visat, att temperaturfördelningen endast obetydligt förändrats genom dessa värmares ersättande med fotogenkaminen. Emellertid ha de flesta av rummen varit värmda med lokala eldstäder, vilka som bekant ofta ge stor temperaturskillnad mellan golv och tak.

Meddelande nr 12 redogör för en serie mätningar av värmeförbrukningen i två sinsemellan fullkomligt lika grupper av lägenheter, av vilka den ena gruppen värmdes kontinuerligt medan den andra tillfördes värme endast under 16 timmar per dygn. I senare fallet blev värmebesparingen från 4,3 till 8,2 % mindre än vid kontinuerlig uppvärmning. Dessa värden angivas stå i god överensstämmelse med de resultat, som tidigare erhållits genom beräkning.

Huvudparten av det genom Boligopvarmningsudvalget utförda forskningsarbetet har ägnats åt de viktiga grundproblemen om olika inomhus rådande värmeförhållandens termiska och fysiologiska inverkan på människan och åt möjligheterna att på ett objektivt sätt fastställa dessa förhållandens lämplighet ur hälsosynpunkt. Det är givetvis synnerligen värdefullt för alla som syssla med hithörande frågor att med tillhjälp av dessa redogörelser få reda såväl på de erhållna resultaten som på de mätmetoder och försöksanordningar, som kommit till användning.

De refererade redogörelserna visa tydligt hur värdefullt och nödvändigt det är att företrädare för olika grenar av teknik och vetenskap samarbeta, när det gäller undersökningar inom hithörande områden. Insikten om behovet av samverkan och samordning har också i många fall föranlett åtgärder från det allmännas sida. I Danmark inrättades år 1947 ett Statens Byggeforskningsinstitut, som skall verka för en dylik samordning inom byggnadsområdet och som nu kan förväntas komma att realisera de inom Boligopvarmningsudvalget planerade fortsatta undersökningarna. Även i vårt land föreligger som bekant planer på ett liknande institut. En naturlig förutsättning för dessa strävanden synes vara att söka åvägabringa en mera planmässig samverkan i här berörda avseenden mellan alla de nordiska länderna, vilka ifråga om klimat, levnadsvanor och förhållanden i övrigt torde vara så

Vart tar fukten vägen?

Kan Ni se Er i badrumsspeglen omedelbart efter ett varmt bad? Knappast utan att Ni torkar av all den imma som bildats. Och på väggarna hänger tunga vattendroppar, uppkomna genom kondensering av vattenånga. Men detta är inte bara ett badrumsfenomen. Vid andning, vid tvätt, vid matlagning och disk, ständigt bildas stora mängder vattenånga, som söker sig in i väggarna, vilka för blotta ögat kan se nog så torra ut.

Fukt i väggarna betyder vanligen försämrad isolering med åtföljande svårigheter att hålla temperaturen på en rimlig nivå. Allt hänger på isoleringsmaterialets förmåga att motstå påfrestningarna. Wellit förblir opåverkat, även under svåra fuktighetsförhållanden och isolerar genom de skikt av stillastående luft, som rymmes i plattan. Wellit är därför ett isoleringsmaterial, som verksamt bidrar till god värmeekonomi.

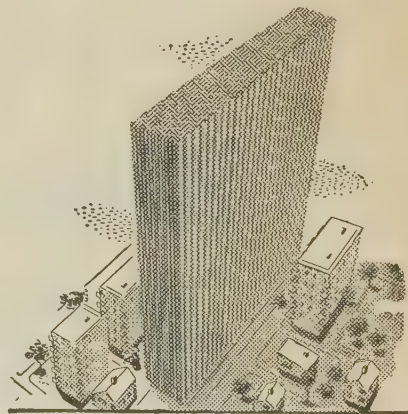
WELLIT
funktionell isolering

Om Wellit inte finns hos Er leverantör av byggnadsmaterial, vänd
Er till huvudförsäljarna:

Isoleringsaktiebolaget WMB
GÖTEBORG - STOCKHOLM - MALMÖ - SUNDSVALL
G. & L. Beijer Import & Export AB i Stockholm
STOCKHOLM

Wellit är prisbilligt, lätt att bearbeta och kan med fördel användas såväl i trä- som stenhus.

Utförliga beskrivningar och konstruktionsexempel finner Ni i broschyren "Wellit — funktionell isolering". Skriv eller ring i dag och begär denna broschyr.

TILLVERKARE:

Isoleringsaktiebolaget WMB

MÅLERIFIRMA ERIK ANDERSON & SON

LIT. - Tel. 2.

Utför alla slag av MÅLERIARBETEN,
såsom järnkonstruktioner, kraftverk o. husbyggnader etc.
Har utfört målning av Västerbron, Årstabron, S:t Eriks-
bron m. fl. i Stockholm, Götaälvbron i Göteborg,
Forsmobron o. s. v.

— INFORDRA VÅR OFFERT —

pass likartade, att forskningsuppgifterna i stor utsträck-
ning sammanfalla. En effektivare samverkan betyder in-
tensivare forskning och snabbare utveckling.

Erik O. Jonsson.

- Nr 1 A och 1 B. Prof., dr. phil. August Krogh: »Bolig-
opvarmningsudvalgets Forhistorie» och Avde-
lingsingeniör Otto Juel Jörgensen: »En kort-
fattet Oversigt over Boligopvarmningsudvalgets
Virksomhed 1938—45.» (36 sid.)
- Nr 2. Civilingeniör Lorents Pedersen: »Varmetekniske
Undersøgelser i et Forsøgsrum.» (131 sid.)
- Nr 3. Dr. phil. Marius Nielsen: »Undersøgelser over
Relationer mellem Behaglighedsførmørelser,
Opvarmningstilstand og fysiologiske reaktioner
ved stillesiddende Arbejde.» (82 sid.)
- Nr 4. Dr. phil. Marius Nielsen: »Undersøgelser over
betydningen af Gulvopvarmning for Behagelig-
hedsførmørelser og Fodtemperaturer.» (28 sid.)
- Nr 5. Professor, dr. phil. August Krogh: »En Mikro-
klimatograf.» (19 sid.)
- Nr 6. Professor, dr. phil. August Krogh: »Maaling af
Textilers varmeisolerende Egenskaber.» (19 sid.)
- Nr 7. Dr. phil. Marius Nielsen: »Undersøgelser over
Hudens Varmeudstraaingsevne.» (24 sid.)
- Nr 8. Overingeniør Carl Bruun: »Undersøgelser udført
i praksis vedrørende Refleksvarmeanlæg.» (24
sid.)
- Nr 9. Dr. med. Ove Bøje, dr. phil. Marius Nielsen og
læge John Olesen: »Undersøgelser over betyd-
ningen af ensidig Straalingsafkøling.» (32 sid.)
- Nr 10. Civilingeniør Lorents Pedersen: »Varmefagfivelse
ved Straaling og Konvektion fra et paaklædt
Menneske.» (79 sid.)
- Nr 11. Civilingeniør Lorents Pedersen: »Temperatur-
maalinge i forskellige Boligtper.» (26 sid.)
- Nr 12. Overingeniør Carl Bruun: »Sammenlignende
Maalinge og Beregninger af Varmeforbrug.»
(30 sid.)

Erkânt prima grussorter erhåller Ni från

Kallaxgrus

Krossgrus / Gjutgrus / Singel / Makadam
Gjutsand / Gårdsgrus
Grundgrävningar / Schaktningsarbeten / Grävmaskin
Traktorskopa

Grusbolaget

LULEÅ

Telefon 4536, 2266 / Grusgropen 53021

Tillverkare:

A.-B. OZALIDKOMPANIET, Göteborg

Representanter:

För Stockholm med omgivningar:

AKTIEBOLAGET VITKOPIA

Stockholm Telefon växel 23 14 25

Del av mellersta Sverige samt Norrland:

A.-B. ADOLF JOHNSON & Co.

Stockholm Telefon växel 23 47 50

Västra och mellersta Sverige samt Värmland:

A.-B. HENRIK JOHNSON & Co.

Göteborg Telefon 11 05 03

Skåne och Blekinge:

IDEALKOPIA

Malmö Telefon 236 19

REDAKTÖRER:

Arkitekt SAR Leif Reinius
Civilingenjör SVR Gunnar Essunger

REDAKTIONSSEKRETERARE:

Fil. mag. Inga Mari Lönnroth

REDAKTIONSOMBUD:

Victor Bährner, Malmö
Ossian Lindqvist, Malmö
Owe Svärd, Göteborg
Gunnar Hoving, Göteborg

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Harry Bernhard
Hilmer J. Danielsson
Bengt Gate
Torbjörn Olsson
Yngve Steen
Tore Webjörn

Ansvarig utgivare:
Arkitekt SAR Moje Bergström

PRENUMERATIONSPRISER FÖR HELÅR

	Sverige	Danmark Finland Norge	Övriga Utlandet
Endast lösnummer	20: —	22: —	26: —
Lösnummer + klotpärm ..	23: —	—	—
Lösnummer + halvfr.pärm	27: 50	—	—
Lösnummer + bundet ex. i klotband	30: —	33: 50	40: —
Lösnummer + bundet ex. i halvfr.band	37: —	40: —	47: —

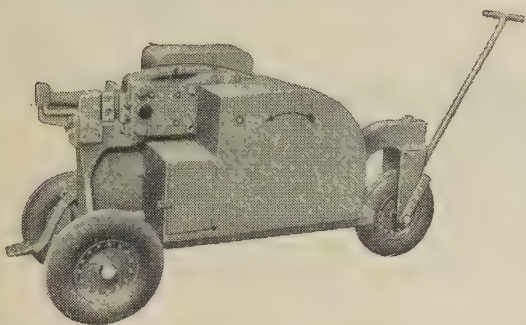
I tidskriften gjorda uttalanden stå för författarnas räkning och äro endast om så anges att anse som uttryck för ståndpunktstagande av någon av de föreningar, som utge tidskr.

Tornborg

Lundberg

TELEFON: NAMNANROP
ÅRSTADALSHAMNEN. STOCKHOLM 9

Transportabla BETONGJÄRNSSAXAR på gummihjul

Klipper rundjärn upp till 32 mm.
Klipphastighet 40 slag per min.

130

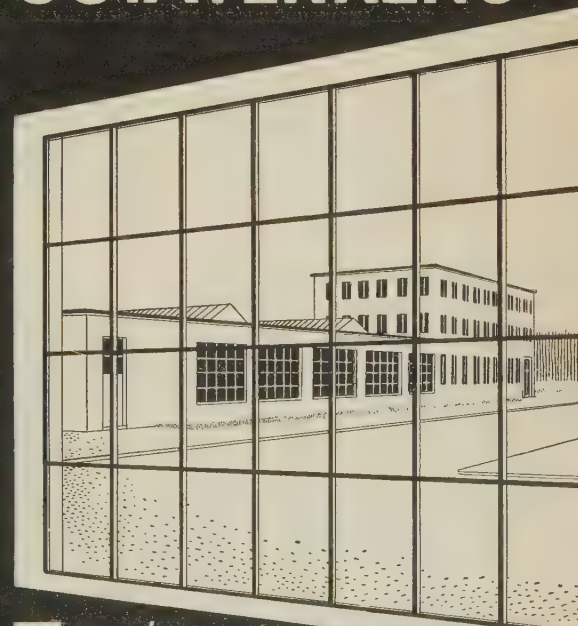
AKTIEBOLAGET CALOR & SJÖGREN

Arbetargatan 30, Stockholm
Telefon: Växel 52 06 30

VÄRME - GAS - VATTEN AVLOPP

Ni erhåller snabbt och väl utfört
arbete om Ni anlitar vår
reparationstjänst.

GÖTAVERKENS

Ferro

fönster

Ensamförsäljare: Götaverkens fönsteragentur, Claës Kreüger, Sthlm.

LINDBLAD, GÖRAN och ZIMDAHL, HELGE; *Höganäs Billesholms AB:s nya centrallaboratorium*. Byggmästaren 28 (1949) nr 11 sid. 233—252.

Civilingenjör Göran Lindblad och arkitekt Helge Zimdahl redogör utförligt för den nya laboratoriebyggnadens projektering, plandisposition, byggnadssätt, konstruktion material, värme-, ång-, ventilations-, trycklufts-, gas-, vatten- och avloppsanläggningar, elektriska anläggningar, inredningar m. m. Artikeln illustreras med fotografier, planer, fasader, sektioner och detaljritningar.

10 VILLOR

De 10 nybyggda villor, som visades i nr 1 och 2 av BYGGMÄSTAREN finnas nu samlade i ett särtryck. Priset är Kr. 3: 50

Sändes portofritt om likvid insattes på vårt

Postgiro nr 3124

BYGGMÄSTAREN
FÖRLAGSAVDELNINGEN
KUNGSGATAN 32, STOCKHOLM

TÄVLINGAR

Uppgift	Inlämnings- tid	Se Bygg- mästaren
		1948
Ålderdomshem i två stor- leksklasser	15. 6. 1949	Nr 24 s. XIII 1949
Bostadsområde vid Yxhult	15. 9. 1949	Nr 2 s. VII
Stadsplan i Trollhättan ..	7. 11. 1949	Nr 11 s. VI

Lämna reproduktionsdugliga tävlingsritningar!

Stadsplanetävling i Trollhättan

Trollhättans stads byggnadsnämnd inbjuder härmed svenska stadsplanerare till tävlan om planläggning av det s. k. Hjortmosseområdet i Trollhättan.

Den sammanlagda prissumman är 16 000:— kr.

Program för tävlingen utlämnas kostnadsfritt efter hänvändelse till bitr. stadsingenjören Arne Arodell, Trollhättan.

Fullständiga handlingar erhållas hos bitr. stadsingenjören mot deponering av 100:— kr. Depositionsbeloppet återbetalas mot uppvisande av depotionskvittot med därå angivet tävlingsmotto vid tävlingsförslags inlämnande eller vid återlämnande av samtliga programhandlingar i oskadat skick jämte depotionskvittot senast en månad före tävlingstidens utgång.

Vid programhandlingarnas uttagande lämnas adress, under vilken skriftligt meddelande kan nå den tävlande.

Tävlingsförslag skall vara inlämnat senast kl. 14.00 den 7 november 1949.

Prisnämnden utgöres av: Byggnadsnämndens ordförande kommunalborgmästare Henning Joabson, stadsfullmäktiges ordförande Arthur Lundqvist, byggnadsrådet Hans Quiding, länsarkitekt Allan Berglund samt stadsarkitekt Thorvald Struve.

Nämndhustävlingen avgjord

Omtävlingen om Stockholms nämndhus har nu avgjorts. Prisnämnden har beslutat att inte utdela några pris, men två av förslagen har belönats för särskilda förtjänster med 6 000 kronor vardera. Dessa förslag har utarbetats det ena av arkitekterna SAR Bernt Alfreds och Gunnar Jacobson, det andra av arkitekt SAR Kjell Ödeen med arkitekt Hack Kampmann som medarbetare.

Övriga inbjudna ha varit arkitekt SAR Sture Frölén, arkitekt SAR Curt Laudon och arkitekt SAR Klas Anshelm.

Prisnämnden har utgjorts av borgarråden Persson, Göransson och Höglund, arkitekt Hakon Ahlberg och professorerna Paul Hedquist, Sven Ivar Lind och Ivar Tengbom.

Prisnämnden förordar att en ny allmän tävling utlyses med ett program ytterligare reducerat med 20—25 %, då tävlingen enligt prisnämndens uppfattning ådagalagt, att en tillfredsställande lösning av byggnadsuppgiften ur såväl stadsbilds- som planlösningssynpunkt icke är möjligt utan en dylik reduktion.

Umeåtävlingen avgjord

Arkitekttävlingen om nytt ålderdomshem i Umeå, som samlat 68 förslag, har nu avgjorts. Första pris, 6 000 kr, tilldelades mottot »Ambrosia» arkitekt SAR Dag Efvergren, Lidingö, andra pris, 4 000 kr, mottot »Kaffe med dopp» arkitekt SAR Sture Frölén, Stockholm, medarbetare Niels Erik Hansen. Prisnämnden, som varit enhällig, har vidare för 3 000 kr inköpt mottot »Svenskt kloster» arkitekt SAR Bo Cederlöf, Stockholm, för 2 000 kr mottot »Ho-Ho», arkitekt SAR Clas Almqvist, Malmö, för 1 500 kr mottot »Fri passage» arkitekt SAR Gösta Wiman, Stockholm, och för 1 500 kr mottot »Vissna glad» arkitekter SAR Carl och Hans Åkerblad, Stockholm, medarbetare arkitekt SAR Arne Hagängen.

Stadshus i Falkenberg

I en förnyad omtävling om stadshus m. m. i Falkenberg har arkitekt SAR Lennart Thams förslag enhälligt förordats till utförande. Medhjälpare har varit arkitekterna SAR Lars Bryde och Gunnar Hollström.

DIVERSE

Byggtekniska fel

På inbjudan av Tekniska högskolan höll professor E. Suenson vid Danmarks tekniska högskola den 23 maj ett föredrag över ämnet »Husbyggningstekniske fejl». Professor Suenson, som är Danmarks ledande byggnadstekniker och under sin verksamhet livligt intresserat sig för skador på byggnader, gav en översikt över en del ofta förekommande byggnadstekniska fel — främst beträffande asfaltarbeten, betongkonstruktioner och murverk — förklaringar angående deras uppkomst samt råd och anvisningar hur de skola undvikas. Det intressanta föredraget illustrerades med ljusbilder.

Efter föredraget följde en livlig diskussion under ledning av professor N. Hast. Bl. a. berördes närmare ett av professor Suenson omnämnt sätt att isolera grundmurar mot fukt samt orsakerna till skador på klinkergolv.

Professor Suensons föredrag kommer att publiceras i Byggmästaren.

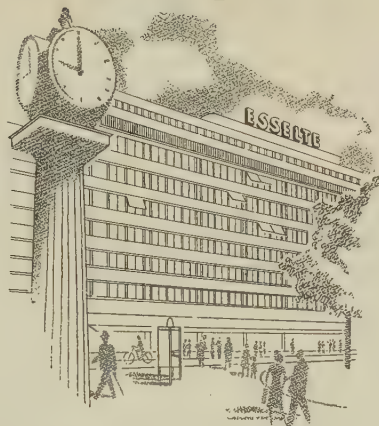
Standard för personhissar

Svensk standard för personhissar i slutet schakt för 3 och 4 personer har fastställts. Standardbladet (SIS 600010), som innehåller måttsett horisontal- och vertikal-snitt genom hissachakt för hiss med hastigheten 0,6 resp. 1,0 m/s ävensom en del allmänna anvisningar om schaktets utförande, kan erhållas från Sveriges Standardiseringskommission, Brunkebergstorg 12, Stockholm.

Cementföreningens utställning »Betonghålblock»

Hos Byggtjänst, Kungsgatan 32, Stockholm, har Svenska Cementföreningen anordnat en specialutställning över betonghålblock i samband med utgivandet av en broschyr om betonghålblock. Utställningen pågår till 20 juni.

NÄR Ni planerar nästa trycksak ...

Ni vinner avsevärd tid genom att redan från början koppla in ESSELTE på Er nästa trycksaksuppgift. ESSELTE har avdelningar för alla tryckförfaranden, tränade specialister för klichéer och tryck, samt en speciell översättnings-tjänst för exportländernas språk, såsom engelska, tyska, franska, spanska, polska och ryska. ESSELTEs fackmän hjälper Er välja bland de många möjligheterna.

ESSELTE AKTIEBOLAG

VASAGATAN 16 · STOCKHOLM · TELEFON: 22 95 00

MED DEVES HYDRAULISKA HISSAR

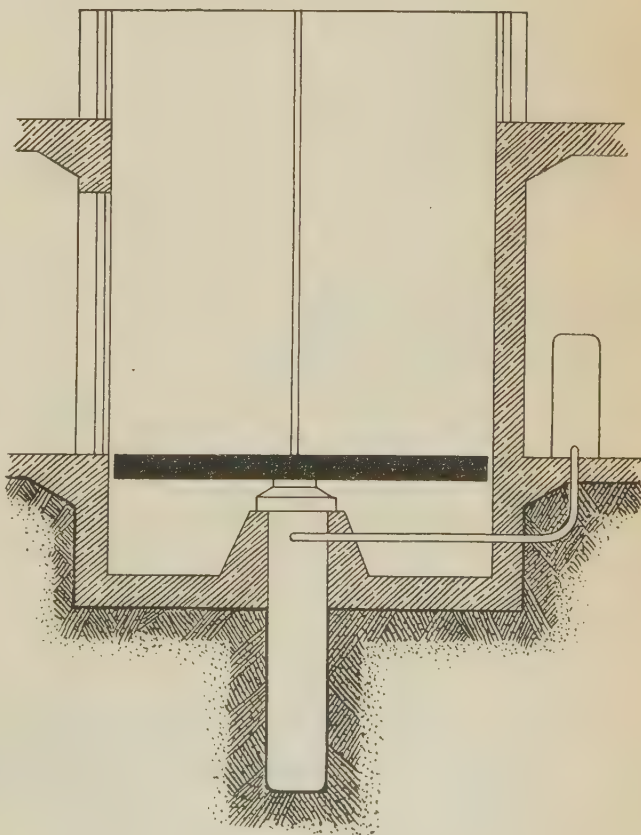
särskilt lämpade för stora laster med lyfthöjder
upp till 6 m, vinnes:

- Lägre anskaffnings-, byggnads- och underhållskostnader
- Större driftsäkerhet
- Kortare leveranstider

Låt oss få del av Edra lyftproblem. Vår 20-åriga erfarenhet kan säkert vara Eder till nytta

i Stockholm A.B.
Bildevé

Telefon växel 67 00 60, Linnégatan 17, Stockholm

Byggmöte

Svenska Byggnadsindustriförbundet anordnade den 21 maj sitt årligen återkommande byggmöte i Stockholm. Programmet för mötet var indelat i två huvuddelar, av vilka den ena hade rubriken »Nytt och nyttigt inom byggnadsfacket». Det andra programavsnittet, som rörde sig kring byggnadsregleringen och dess följder, hade kanske av arrangörerna ur vissa synpunkter kunnat betitlas »Nytt och onyttigt inom byggnadsfacket».

Mötet öppnades av Byggnadsindustriförbundets ordförande, byggmästare G. A. Svensson, som framhöll att de senaste årens utveckling inom byggnadsfacket och i all synnerhet inom bostadsproduktionen för flertalet byggnadsföretagare skapat nya problem och nya svårigheter. Trots påståendet om motsatsen kan man spåra en målmedveten socialisering eller kommunalisering av bostadsproduktionen, som man söker arbeta fram längs olika vägar och med olika metoder. Man har också förstått att skaffa sig lämpliga instrument för att reglera utvecklingen. Man har t. ex. redan på många håll ett väsentligt kommunalt inflytande över disponibel tomtmark och kan också genom att dirigera stadsplanearbetet se till att för bebyggelse iordningställd tomtmark i första hand blir kommunägd mark. Man har vidare hela den statliga lånerörelsen, en ekonomisk insats som motiveras av nödvändigheten att hålla förkrigstidens hyresnivå och som därför delvis kräver åtgärder av subventionskaraktär. I denna med åren allt enormare och allt dyrbarare statligt-kommunala administration har man ett instrument som kan ge betydande förmåner och lättnader åt kommunala och kooperativa företag, förmåner som däremot ej kommer de enskilda företagen till del. Och man har slutligen i rådande byggnadsreglering den absoluta makten att i dag bestämma, vem som skall få bygga.

Byggmästare Svensson riktade en vädjan till de politiska myndigheterna att ge utrymme för den fria konkurrensen. Det är nämligen byggnadsföretagarnas bestämda uppfattning att man endast genom bibehållande av det sporrande moment som en fri konkurrens innebär i förening med ett fruktbärande samarbete mellan företagarnas organisationer och myndigheterna, kan förse samhället med goda och prisbilliga bostäder.

Statsrådet Per Edvin Sköld, som hade fått sig förelagd frågan »Hur mycket har vi råd att bygga?», framhöll att möjligheter till ökade investeringar finnes. I jämförelse med 1947 har vi under de två senaste åren minskat investeringarna inom byggnadsfacket med 600 miljoner kr. Ungefär hälften av denna minskning borde vi få råd att ta igen under 1950-talets första år. Det skulle innebära att vi under början av 1950-talet kan komma upp till en något större byggnadsverksamhet än den vi hade i slutet på 1930-talet. Redan nästa år står vi inför frågan, om vi skall öka investeringarna eller sänka skatterna. Tar vi bort de extra konsumtionsskatterna, reducerar vi tvångssparandet med 500 miljoner kr och minskar i motsvarande grad statens möjligheter att investera i framtidsbehov. Häremot invändes, att det frivilliga sparandet kommer att öka, om skatterna sänks, och därmed ersätta det nuvarande tvångssparandet.

Statsrådet Sköld framhöll att vi i ett samhälle med full sysselsättning alltid måste ha en investeringskontroll för att inte investeringarna skall drivas över sparandets ram. Men det är angeläget, sade herr Sköld vidare, att vi snarast avvecklar det rent individuella reglerandet som innebär att jag själv, arbetsmarknadsstyrelsen och länsarbetsnämnder sitter och bestämmer vad som får byggas, var det skall byggas och hur det skall byggas. I fortsättningen måste vi i stället lita till generellt verkande kon-

trollåtgärder, men hur de skulle vara beskaffade ville statsrådet Sköld för dagen inte uttala sig om.

Kanslirådet Gunnar Ek Dahl framhöll i ett anförande om »Staten, kommunen och byggmästarna» att det inte är fråga om att kommunalisera bostadsproduktionen och tränga undan de privata byggmästarna. Kommunerna borde ansvara för markanskaffningen och kooperativa och allmännyttiga kommunala företag för förvaltningen av de uppförda fastigheterna. Byggmästarna däremot borde ägna sig åt själva byggandet. Genom ett samarbete mellan stat, kommun och »rena byggmästare» borde man kunna göra ytterligare framsteg, inte minst i fråga om byggnadsproduktionens rationalisering. Härtill kan invändas att kommunerna också lägger beslag på själva byggnadsproduktionen, men kanslirådet Ek Dahl kände endast till fem fall: Stockholm, Göteborg, en medelstor stad och två mindre. Det är här fråga om ett experiment och sådana bör väl kommunerna ha rätt att utföra? Frågan om hur kommunerna i dagens läge utnyttjar byggnadsregleringen och hur de gör upp sina turordningsförslag, berördes endast flyktigt.

»Bör byggmästarna uppträda kollektivt?» var titeln på ett föredrag som direktören i Byggnadsförbundets intresskontor, civilingenjör Sune Lundquist höll. Efter en kort exposé över Byggnadsförbundets 30-åriga utveckling, varav bland annat framgick att de 17 lokalföreningarna som 1919 bildade förbundet har ökat till 77 och att medlemmantalet stigit från 335 till 1 420 samt att årsmedeltalet arbetare hos medlemmarna ökat från 6 000 till 40 000 anställda, berörde ingenjör Lundquist den bostadspolitiska utvecklingen samt konstaterade att den enskilda produktionen av bostäder krympt samman på bekostnad av den kommunala s. k. allmännyttiga samt den kooperativa produktionen. Detta har skett längs olika vägar: genom tomtpolitiska och hyrespolitiska åtgärder, genom variationer i de statliga lånevillkoren och framför allt genom ett hänsynslöst utnyttjande av den rådande byggnadsregleringen.

Det är denna utveckling som gjort att frågan om kollektiva åtgärder och ett kollektivt uppträdande från byggmästarnas sida blivit aktuellt. Ett kollektivt uppträdande är tänkbart i fråga om tomtpolitiken, planläggningsarbetet, produktionssättet och materialinköpen.

För byggmästarens del kan en direkt ekonomisk insats i en enskild aktiv tomtpolitik inte bli så betydande. Man kan emellertid tänka sig att enskilda sammanslutningar av byggmästare tar vissa initiativ och på olika sätt aktivt bidrar till att det enskilda intresset för exploatering av mark för bostadsändamål intensifieras.

Vad beträffar planläggningsarbetet kan ett de enskilda byggnadsföretagarnas planeringsinstitut spela en väsentlig roll. Detaljplanläggningen kan härvid överlätas åt lokalt arbetande konsulter, som bindas till organisationen genom avtal, medan ackvisitionen skötes centralt.

Ett kollektivt uppträdande vad beträffar produktionen är tämligen uteslutet att tänka sig centralt för hela riket. Det måste bli fråga om lokala aktioner och lokala överenskommelser. Det torde inte möta något hinder att stora entreprenader delas upp mellan enskilda byggmästare. Genom samverkan är det ävenså möjligt för dessa att gemensamt åtaga sig produktionen av en större enhet. Detta arrangemang kan ske genom en direkt överenskommelse mellan kommunen och byggmästarna, där var och en bygger till fixa priser. Det kan också ske genom att var och en räknar på sitt arbete och sedan lämnar ett gemensamt anbud och det kan slutligen även ske genom att byggmästarna gör en intern överenskommelse om att gemensamt pris och en intern fördelning av arbetena.

Då det gäller materialinköp kan man tänka sig en be-

VENTILERAD TAKISOLERING METOD WMB

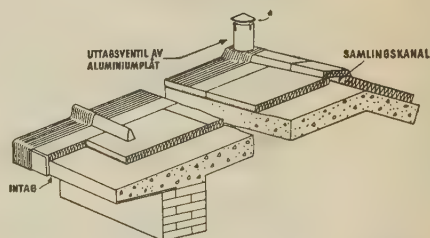
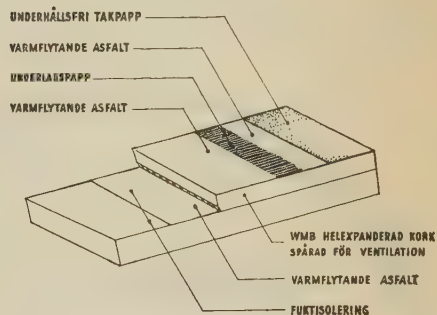
isolerar och skyddar taken effektivt

”Det är ett fel någonstans”

Ovanstående uttryck förekommer ofta i diskussioner om takproblem. Särskilt är moderna, plana tak över industrilokaler med ”våt” produktion svårt utsatta för fuktskador, medförande försämrade isoleringsvärden och dryga reparationskostnader.

Metod WMB löser dessa svåra problem

Ventilerad takisolering enligt metod WMB innebär, att taken isoleras med helexpanderade korkplattor, utförda med spår, genom vilka en svag, i förväg beräknad luftström passerar. Direkt på korken klistras sedan takpappen. Genom ventilationen hindras fuktanhopning i isoleringen och taket bibehåller därför sitt isoleringsvärde. Den patentsökta metoden har i praktisk tillämpning visat sig synnerligen effektiv, även under de svåraste fuktighetsförhållanden. Begär närmare upplysningar.

Figuren illustrerar ventilation genom själv-cirkulation. Flera andra ventilationsmöjligheter finnas.

WMB

Isoleringsaktiebolaget

GÖTEBORG

STOCKHOLM

MALMÖ

SUNDSVALL

STADSPLANETÄVLING

Trollhättans stads byggnadsnämnd inbjuder härmed svenska stadsplanerare till tävlan om planläggning av det s. k. Hjortmosseområdet i Trollhättan.

Den sammanlagda prissumman är 16.000:— kronor.

Program för tävlingen utlämnas kostnadsfritt efter hänvändelse till bitr. stadsingenjören Arne Arodell, Trollhättan.

Fullständiga handlingar erhållas hos bitr. stadsingenjören mot deponering av 100:— kronor. Depositionsbeloppet återbetalas mot uppvisande av depositionskvittot med därå angivet tävlingsmotto vid tävlingsförslagsinlämnande eller vid återlämnande av samtliga programhandlingar i oskadat skick jämte depositionskvittot senast en månad före tävlings-tidens utgång.

Vid programhandlingarnas uttagande lämnas adress, under vilken skriftligt meddelande kan nå den tävlande.

Tävlingsförslag skall vara inlämnat senast kl. 14.00 den 7 november 1949.

Prisnämnden utgöres av: Byggnadsnämndens ordförande kommunalborgmästare Henning Joabson, stadsfullmäktiges ordförande Artur Lundqvist, byggnadsrådet Hans Quiding, länsarkitekt Allan Berglund samt stadsarkitekt Thorvald Struve.

SPÅN

Prima torr klyvspån och malen kutterspån
till salu för prompt leverans

HELLEFORS BRUKS AKTIEBOLAG

Trävaruavdelningen

Hällefors, tel. Namnanrop Brukskontoret

gränsad lokal samordning av inköpen, främst för att säkerställa ökade rabatter genom ökad omsättning. Man kan vidare tänka sig samgåendet i form av ett lokalt inköpsföretag, som bedriver materialaffärer i vanlig ordning, men där den eventuella vinsten går till byggmästarna själva. I fråga om vissa materialslag kan man också tänka sig en centraliserad upphandling.

Vad beträffar frågan om, huruvida byggmästarna bör uppträda kollektivt, ansåg ingenjör Lundquist att svaret skulle bli ungefär: Den enskilde byggnadsföretagaren borde icke uppträda kollektivt, men han *måste*. Byggmästaren är till sin natur individualist och skulle säkert trivas bäst om han sluppe det kollektiva uppträdandet, men utvecklingen driver honom in i kollektivet.

Det som presenterades under byggmötets avdelning för nytt och nyttigt, var kanske inte — vilket även betonades av en del av föredragshållarna — i sin helhet nytt men däremot säkerligen nyttigt. Utvecklingen inom byggnadsfacket sker ju inte sprängvis, utan nya metoder, material och konstruktioner måste i regel arbetas fram med mycken möda i små portioner samt förbättras undan för undan. Man kan därför inte begära att de som i större eller mindre utsträckning sysslar med dessa frågor med jämna mellanrum skall kunna stiga upp och framlägga nya, revolutionerande rön.

Ingenjör *Sven Dahlberg* gav en exposé över industribyggandets utveckling. Långt in på 1900-talet har industriens byggnadsproblem i stor utsträckning varit försummade, främst beroende på att byggherrarna underlåtit att använda sig av kvalificerade byggnadstekniker. Numera har rationaliseringen i fråga om industribyggandet kommit minst lika långt, och ofta längre, än vad beträffar bostadsbyggandet. Industriledarna har lärt sig — eller kanske snarare tvingats lära sig — inse att byggnadernas utformning och utförande är av väsentlig betydelse för industriens lönsamhet. Inom industribyggandet kan skickliga projektörer, konstruktörer och byggnadsfirmor komma mer till sin rätt än då det gäller andra husbyggnader.

Civilingenjör *Mejse Jacobsson* redogjorde för de resultat han kommit till vid en med anslag från Statens kommitté för byggnadsforskning gjord utredning rörande arbetsvirke till bostadshus. Sammanfattningsvis ville ingenjör Jacobsson rekommendera följande åtgärder, nämligen att göra upp formritningar, att man inte skall betrakta trä som förbrukningsmaterial, att man skall planera inköpen och beställa virke i bestämda längder samt att man skall söka ersätta »träförstöraren» spik med något annat förbindningsmaterial.

För grundförstärkning vid tunnelbanebygget genom

GUMMIMATTA

obegagnad, 1000 m², 3 mm tjock, bredd 1 m.

Säljes även i mindre kvantiteter

Tel. Sthlm 67 98 00

HYDROPAL Underhållsfri takpapp

MAMMUT Underlag för linoleum

ANHYDROL Kallfl. fuktisoleringsmedel

CARLINUM Träkonserveringsmedel

UCO-färg Träkonserveringsfärg

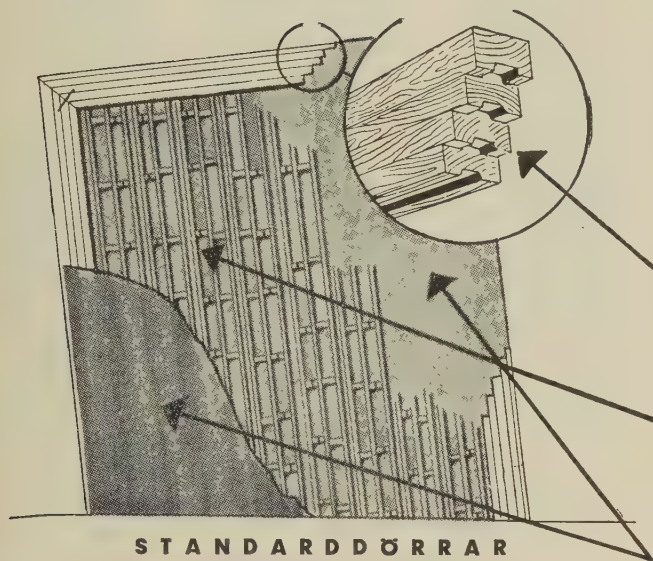
JOH. OHLSSONS TEKN. FABR.
Tel. 25 68 81 STOCKHOLM 1 Tel. 25 68 82
RIKSSAMTAL 25 88 09

ROYAL

Dörren

är en k · v · a · l · i · t · e · t · s · d · ö · r · r

Royal Dörren är konstruerad för de högsta fordringar som ställas på dörrsnickerier och efter de normer som utfärdats av Sveriges Standardiseringskommission.

Ingen risk för skevning.

Dörram av 4 st. lameller.

Lamellstomme av kantstående wallboardlister.

STANDARD DÖRRAR

utförda enl. SIS 60 87 10
med ytkvalitet kl. B, formbeständighet kl. 2.

Dörrsidor av 3/16" (5 mm) extra hårda wallboardplattor.

Lagerförda dörrar är överfalsade.

Ofalsade dörrar tillverkas på beställning.

Vid beställning anges:

1. antal dörrar enligt vidstående beteckning;
2. om beställningen avser enbart dörrblad;
3. om beställningen avser beslagna dörrar med karm och i så fall önskad karmtjocklek och karmdjup;
4. om beställningen avser ofalsade dörrar
5. eller överfalsade dörrar;
6. dörrbladshängning, höger eller vänster.

Beteckning	Karmfals- mått mm	Karmytter- mått vid 2" karmtjocklek mm	Karmytter- mått vid 2½" karmtjocklek mm	Dörr- blads- tjocklek mm	Karm- djup mm
D Ö R R B L A D					
Da 53	530 × 2020	—	—	40	—
Da 63	630 × 2020	—	—	40	—
Da 73	730 × 2020	—	—	40	—
Da 83	830 × 2020	—	—	40	—
Da 93	930 × 2020	—	—	40	—
TAMBURDÖRR (med förstärkning för brevkast)					
Db 83	830 × 2020	—	—	40	—
BESLAGNA DÖRRAR, karmtjocklek 2" och 2½"					
Da 53	530 × 2020	600 × 2100	620 × 2110	40	95
Da 63	630 × 2020	700 × 2100	720 × 2110	40	95
Da 73	730 × 2020	800 × 2100	820 × 2110	40	95
Da 83	830 × 2020	900 × 2100	920 × 2110	40	95
Da 93	930 × 2020	1000 × 2100	1020 × 2110	40	95
BADRUUSDÖRR					
Da 63 b	630 × 2020	700 × 2100	720 × 2110	40	95
TAMBURDÖRR					
Db 83	830 × 2020	900 × 2100	920 × 2110	40	95

AKTIEBOLAGET STATENS SKOGSINDUSTRIER

Drottninggatan 48, Stockholm. Telefon: 22 11 40.

DISTRIKTSOMBUD:

AB Byggnadsmaterial, Karlstad · AB Jönköpings Snickerifabrik, Jönköping
Håkan Palmgren, Göteborg · G. Brännberg AB, Nyköping

Ombud på andra platser antagas

markinjektioner redogjorde civilingenjör Fredrik Schütz. En sådan grundförstärkning användes vid konserthuset i Stockholm, där tunnelbanan kommer att gå fram några få meter från grundmuren men avsevärt under murens underkant. Markinjektion kan utföras antingen med cement eller, då det är fråga om mera finkornigt material, med vattenglas.

Civilingenjör David Österberg berättade om en del nya arbetsmetoder. Bl. a. redogjordes för en flyttbar väggform samt för de fördelar som vinnes om man använder sig av paketerat tegel. Ingenjör Österberg visade även en liten behändig grävmaskin, som användes i kombination med en vanlig lastbil.

Arbetsmaskinernas skötsel var ämnet för det föredrag, varmed ingenjör Erland Clausén avslutade den tekniskt betongade delen av byggmötet. Maskinparken är ofta ett försummat kapitel. Arbetschefer och verkmästare skjuter gärna över ansvaret för maskinernas skötsel till sina underlydande med ett: »Jag är inte mekanist.» Mången gång saknar emellertid de som sålunda skall ta vård om maskinerna de erforderliga instruktionerna. Framför allt brister det i fråga om smörjningen. Det är av stor betydelse att ha rätt smörja på rätt plats. Årligen läggs ned stora summor på att utexperimentera för olika ändamål lämpliga smörjmedel. Det sorgliga är att dessa rön har så svårt för att tränga ut till arbetsplatserna och bli omsatta i praktiken.

GER

Canon

»The Architectural Review» fortsätter i sitt aprilnummer den av oss tidigare omnämnda filosofiska spalten »Canon». Eric de Maré recenserar här tre artiklar. Den första är en ledare i den amerikanska »Progressive Architecture», där idédebatten med ett raskt handgrepp fått sin betydelse avgjord: »Let's stop talking nonsense and get down to work!...» Låt oss få mer och mer modern arkitektur — vår tids arkitektur. Och låt oss analysera och kritisera den allteftersom den kommer — med utgångspunkt från dess bidrag till bättre levnadsförhållanden i vår oroade värld... Låt oss nu börja arbeta. Detta tal misshagar med rätta de Maré, som påvisar artiklens trångsynta tendens och understryker: »För arkitekter, som trots allt är människor, kan den rena materialismen aldrig vara tillfyllest.» Och på ett annat ställe säger han: »Vi måste tänka nu, vare sig vi tycker om det eller ej. Arkitekter tänker inte för mycket utan för litet.»

Belägg för sitt påstående finner han i en artikel av H. M. Navarro, »Gotisk arkitektur och skolastisk filosofi: stenar och logik», publicerad i Revista de Architectura (Buenos Aires, september 1948). I denna artikel klargöres hur intimt de olika elementen i en civilisation hänger samman med varandra: »Så skilda manifestationer som barockarkitektur, infinitesimalkalkyl, protestantisk reformation, rationalistisk filosofi, Bachs musik, clair-obscur och den dubbla bokföringen är alla rotade i renässansmänniskans andliga jordmån...» Här visas även, som de Maré påpekar, huru det som förr ansågs fullt logiskt och förnuftigt, i dag stämplas som känslomässig vidskepelse. »Vi tror i dag», skriver de Maré, »att vi är mera objektiva, mera rationella än tidigare släkten. I verkligheten handlar vi, vilket en senare generation skall märka, om inte enligt den fasta logiken hos gångna trossatser, så åtminstone efter en egendomlig blandning av tabuföreskrifter och irrationella känslomässiga impulser. Det är därför löjligt att bara påstå: 'Sluta upp med pratet. Börja arbeta och bygga!'»

En annan författare, K. J. Campbell, som i Central European Observer för den 11 och 24 december 1948 be-

handlat ämnet »Towards a new architecture», refereras även. Campbell visar huruvida den moderna arkitekturen saknar all kontakt med den breda massan, för vilken den i första hand borde vara avsedd, och i stället blivit den moderna kapitalismens arkitektur. Artikeln avslutas med följande saftiga biff à la Lindström: »I alla civiliserade tider har arkitekturen skapats av och uttryckt den dominerande klassen, prästerlig, kunglig, aristokratisk eller kapitalistisk. En enda klass har gått genom seklerna utan att lämna efter sig majestätiska ruiner eller märkliga sagner som vittnesbörd över sina boplatserns historia. Denna klass tar nu för första gången den mänskliga rasens framtid i sina dugliga händer... Lycklig den arkitekt som därvid får privilegiet att bli dess skapande hand och penna.»

Mot detta vänder sig nu de Maré och nämner att den »enkle mannen», som omhuldas av Campbell och hans meningsfränder, inte existerar i verkligheten utan är något 'man' försöker skapa i alla världens länder — en lätthanterlig robot, vetenskapens högsta prestation. »Jag tror att tiden är mogen att likvidera myten om den enkla mannen. Vetenskapen måste, om den inte skall ta ner himlarna, användas till att decentralisera makten så mycket som möjligt, inte till regionen, inte till kommunen, inte ens till familjen, utan ända ned till den individuella människan själv. På så sätt kunde kanske arkitekter, rika på den största lyxen av alla, tiden, komma att tänka och känna djupt beträffande sitt yrke och sålunda lära sig uttrycka en ny och universell symbolik. Uttrycka vad? Vem vet nu? Kanske ingenting mera fantastiskt än en levande hedonism utan skuldkänsla eller fruktan.»

Man skulle efter läsningen härav gärna vilja få två frågor besvarade.

1. Vad betyder det när de Maré talar om att vetenskapen skulle »ta ner himlarna»?
2. Vad är det för en makt som skall decentraliseras?

Om detta klargjordes skulle man kanske förstå vart de Maré syftar, men han lämnar här läsaren »darrande mellan hopp och förtvivlan», som det stod i en sjörövareroman. Vi hoppas emellertid få läsa mera Canon.

E. W.

Dansk bok om kollektivhus

Bent Waagensen och Jenny Rubin: *Kollektivhuset og dets forudsætninger*. Nyt nordisk forlag, København 1949. Pris sv. kr 8:40.

På trettioalet och så sent som i början av fyrtioalet ansågo många att kollektivhuset skulle bli framtidens bostad för den självförsörjande modern. En rad kollektivhus för familjer byggdes. Markelius' hus vid John Ericsonsgatan uppfördes år 1935 och inledde en byggnadskedja vars f. n. sista länk är Mariebergshuset.

Så småningom stod det dock klart att kollektivhus lämpar sig bäst för ensamstående och för barnlösa makar. En av huvudorsakerna har visat sig vara svårigheten att få familjer med barn att i tillräcklig omfattning begagna de kollektiva nyttigheterna.

För att få en allsidig utredning om kollektivhus uppdrog Hemmens forskningsinstitut år 1945 åt två danskar vilka då vistades i Sverige som flyktingar, civ.-ing. Bent Waagensen och socialrådgiver Jenny Rubin, att företaga en undersökning av de svenska familjekollektivhusen. De intervjuade omkr. 200 familjer och kompletterade intervjuerna med en frågeformulärsundersökning.

En del av resultaten av denna undersökning finnes bl. a. publicerat i SOU 1947:46 (Familjeliv och Hemarbete) sid. 113—116.

Schönows

GLAS-
MÄSTERI

AB C. L. SCHÖNOW & C:o

SMÅLANDSGATAN 24

STOCKHOLM

TEL. VÄXEL: 10 06 22, 20 06 53, 20 55 79

ETABL. 1845

Gustasten

står i särklass bland inom
landet bearbetad kalksten

för byggnadsändamål

AB Gusta Stenförädlingsverk

BRUNFLO

TEL. 19, 63

Avd. kontor Kungsgat. 15, Stockholm

Tel. 11 66 21, 11 50 68

STADSPLANEARKITEKT

Arkitekt med erfarenhet av stadsplanearbete erhåller anställning tills vidare åtminstone två år framåt hos byggnadsnämnden i Västervik.

Den ordinarie stadsarkitektbefattningen torde bli ledig i mitten på år 1951.

Ansökan åtföljd av meritförteckning samt uppgift om ersättningsanspråk och om tidpunkt när arbetet kan börja insändes till byggnadsnämnden, Västervik, tel. 3, där även närmare uppgifter kunna erhållas.

Västerviks Stads Byggnadsnämnd

ta MATAKI

Impregnerad byggnadspapp

**til TAKET
til VÄGGEN
til GRUNDEN**

ja-ta MATAKI!

AKTIEBOLAGET MATAKI MÄLMÖ

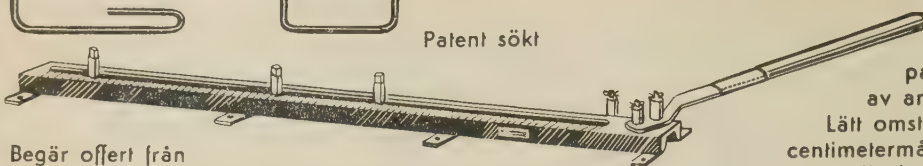
BOCKNINGSAPPARAT

Patent sökt

Begär offert från

ALLAN LUNDAHL

Tullgatan 5 - Halmstad - Telefon 3769

En fullkomligt ny typ som fyller de största fordringar på snabb och effektiv bockning av armeringsjärn upp till 12 mm. Lätt omställbar. Spåret graderat med centimetermått. Exakta mått garanteras för alla bygelsorter. Totallängd 1500 mm. Vikt 20 kg.

Mycket beror på den som utför
ISOLERINGEN

Vi utföra alla slag av isoleringsarbeten under garanti. Endast förstklassigt material får komma till användning.

Grundad 1875

NYA ASFALT A/B

Denna undersökning av de svenska förhållandena bildar stommen i den bok »Kollektivhuset och dets förutsättningar» som nu utkommit i Danmark. Förutom den utförliga redogörelsen om de svenska kollektivhusen innehåller boken artiklar om kollektivhusproblemet i andra länder. Särskilt bör det ryska kollektivhusexperimentet åren 1926—32 nämnas.

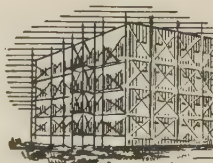
Författarna kommer till resultatet att de kollektiva nyttigheterna i allmänhet icke böra samlas i ett speciellt för dettas isolerade behov utan att de böra planeras i ett större sammanhang. Man finner att vissa kollektiva anordningar lämpligen betjäna endast en fastighet, andra åter tio fastigheter och vissa en hel stadsdel. Dessa tankar innebära ju icke några nyheter för nutida svensk stadsplanering.

Kollektivhuset som avskild enhet skulle enligt författarna endast vara lämplig för ett klientel med hög ekonomisk standard. Det är därför en brist att boken endast kortfattat omnämner de talrika exempel på »apartment house» i USA vilka äro av denna typ.

De tankar boken framför har i Sverige upptagits av Bostadskollektiva kommittén och det danska bostadsministeriet har nyligen tillsatt ett speciellt utskott i vilket civilingenjör Waagensen är sekreterare, för att arbeta med dessa spörsmål.

Boken förtjänar att läsas av svenska arkitekter dels på grund av sitt opartiska bedömande och klargörande av kollektivhusets förtjänster och brister, dels på grund av det utomordentligt rika intervju- och statistiska materialet. Den är rikt illustrerad.

Ö. L.

Byggnadsmaterial

LINDVALL & Co

Kontor: Daltorpsgatan 12, Göteborg. Tel. Växel 18 70 90

Utställning: S:t Sigfridsgatan 74

LEVERERAR: akustikplattor, asfalt, badkar, brunnringsrör, bryggshusgrytor, byggnadssmidan, cement, cementshålbäck, cementrör, drev, rostfria diskbänkar, evakueringsrör, fasadtegel (gult eller rött), färger, glas, golvplattor, hydroforer, idealmattor, järngrindar, kakel, kalk, kopparrör, korkplattor, kylskåp, mellanväggsplattor, mosaikplattor, murtegel, papp, parkett, presenningar, rörmattor, sand, siporex, snickerier, spisar (elekt., kol- och vedspisar), stenullsmattor, trossbottenfyllning (lätt eller tung), träimpregneringsmedel, träullsplattor, trävaror, tvättställ, wellit, ventiler, värmeledningsselement, värmepannor.

EDAKTÖRER:

Arkitekt SAR Leif Reinius
Civilingenjör SVR Gunnar Essunger

EDAKTIONSSEKRETERARE:

Fil. mag. Inga Mari Lönnroth

EDAKTIONSOMBUD:

Victor Bährner, Malmö
Ossian Lindqvist, Malmö
Owe Svärd, Göteborg
Gunnar Hoving, Göteborg

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Harry Bernhard
Hilmer J. Danielsson
Bengt Gate
Torbjörn Olsson
Yngve Steen
Tore Webjörn

PRENUMERATIONSPRISER FÖR HELÅR

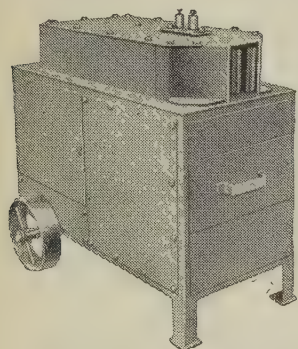
	Sverige	Danmark Finland Norge	Övriga Utlandet
Endast lösnummer	20: —	22: —	26: —
Lösnummer + klotpärm ..	23: —	—	—
Lösnummer + halvf.pärm	27: 50	—	—
Lösnummer + bundet ex. i klotband	30: —	33: 50	40: —
Lösnummer + bundet ex. i halvf.p.band	37: —	40: —	47: —

Ansvarig utgivare:
Arkitekt SAR Moje Bergström

I tidskriften gjorda uttalanden stå för författarnas räkning och äro endast om så anges att anse som uttryck för ståndpunktstagande av någon av de föreningar, som utge tidskr.

Tornborg Lundberg

TELEFON: NAMNANROP ÅRSTADALSHAMNEN. STOCKHOLM 9

SPIK- UTDRAGNINGSMASKIN *med el-motor*

Maskinen är försedd med tåganordning som snabbt rensar
använt byggnadsvirke från spik av alla dimensioner.
Slagantal 50 per min.

148

Effektiv, ekonomisk ventilation

— det skall Ni gå in för, när Ni byg-
ger eller moderniserar bostäder, sam-
lingslokaler och industrier

AKTIEBOLAGET VENTILATIONSARBETEN

Vretenborgsvägen 8
Stockholm 32 Tel. 45 81 63, 45 81 64

RÖRLEDNINGS AKTIEBOLAGET

MONTÖR

RENSGATAN 5 • STOCKHOLM

TELEFON

23 06 40

*Nyanläggningar
Moderniseringar
Reparationer*

ÖRBOM, BJÖRN: *Metoder för bestämning av fuktighet i byggnadskonstruktioner*. Byggmästaren 28 (1949) nr 12 sid. 253—258.

Redogörelse för undersökning av elektriska och hygroskopiska metoder för bestämning av fuktigheten i byggnadskonstruktioner samt utprovning av borrar för provtagning i sten-, fiber- och trämaterial.

DK 624.058.4:693.2

NEVANDER, LARS ERIK och STURÉN, OLLE: *Sättningar i tegelmurverk*. Byggmästaren 28 (1949) nr 12 sid. 259—262.

Undersökningar av sättningar i tegelmurverk. Laboratorieprov på tegelpelare (1×1 sten med 11 skifts höjd), samt mätningar på hus under uppförande.

DK 624.028.1
69.028.1

BAUMANN, H.: *En formbeständig lamellytterdörr*. Byggmästaren 28 (1949) nr 12 sid. 263—266.

Undersökningar av temperatur- och fuktighetsdifferensers inverkan på lamelldörrkonstruktioner samt förslag till utförande av en formbeständig lamellytterdörr.

DK 69.028.2

Byggstandardiseringens förslag till revidering av detaljer till fönstersnickerier. Byggmästaren 28 (1949) nr 12 sid. 267—271.

Förslag till revidering av detaljer för snickerier för kopplade inåtgående och utåtgående fönster samt fönsterdörrar.

ARBETSVIRKE TILL BOSTADSHUS AV STEN

AV Mejse Jacobsson

Medd. nr 13 från Statens Kommitté för Byggnadsforskning. Pris kr. 5:—

DET PLANA TAKETS PROBLEM

Diskussionsinlägg vid en konferens den 22 november 1948 samt en litteraturinven-tering av Olle Gewalt och Gösta Lundin.

Rapport nr 16 från Statens Kommitté för Byggnadsforskning. Pris kr. 3:—

Sändes portofritt om likvid insättes på vårt

Postgiro nr 3124

BYGGMÄSTAREN
FÖRLAGSAVDELNINGEN
KUNGSGATAN 32, STOCKHOLM

TÄVLINGAR

Uppgift	Inlämnings-tid	Se Bygg-mästaren
Bostadsområde vid Yxhult	15. 9. 1949	Nr 2 s. VII
Stadsplan i Trollhättan ..	7. 11. 1949	Nr 11 s. VI

Lämna reproduktionsdugliga tävlingsritningar!

Komplettering

I Byggmästaren nr 6 står i artikeln om »Inbjuden tävling om Ekmanska sjukhuset i Göteborg» att, »Sjukhusdirektionen i Göteborg bör ha en särskild eloge för det omsorgsfulla och digra yttrande som fogats till prisnämndens utlåtande».

Den som rätteligen skulle haft dessa lovord är byråchefen Gösta Ström, Göteborg, som upprättat promemorian och tillika tjänstgjort såsom prisnämndens sekreterare.

I redogörelsen för tävlingen om stadshus i Sundsvall införd i nr 8 saknas namnen på två av prisnämndens ledamöter, emedan den avskrift av utlåtandet som ställts till red:s förfogande var ofullständig. Prisnämnden hade sålunda följande sammansättning: professor Nils Åhrbom, stadsarkitekt A. Hamrin, arkitekt SAR Sten Lindegren, ingenjör Anders Nisses och bibliotekarie Carl Nordlander.

FÖRENINGSMEDDELANDEN

Meddelanden från Svenska Arkitektföreningen

Den 23 maj samlades Svenska Arkitektföreningens medlemmar med damer i Dramatens stora salong. Ragnar Josephson gav en inspirerande introduktion om skådespelet, scenbilder och åskådarrummet. Dekorationschefen Magnusson fortsatte med att berätta om dekorationsmålarens uppgifter. Slutligen höll Alf Sjöberg ett med patos buret anförande om teaterregins konstnärliga mål och medel. Maskinmästaren Löwen Åberg ordnade visning av såväl stora som lilla scenen, där scenarbetet var i full gång.

Vid middagen, som aväts gemensamt i Dramatens restaurant, erinrade ordföranden om tidigare debatter i teaterfrågor, vari arkitekter tagit aktiv del. Särskilt hänvisades till Per Lindbergs teaterbyggnadsideal och den debatt som därvid fördes. Som ett minne därifrån upplästes Årlands dikt till Per Lindberg.

Aftonen avslutades med att de närvarande, som uppgick till ett hundratal, bevisade kvällens föreställning av Tennessee Williams: »Linje Lusta.»

I anslutning till Teknologföreningens årsmöte den 27 maj med motto: »Staden växer — för och emot» höll Svenska Arkitektföreningen diskussionssammanträde med inledande föredrag av länsarkitekt Viking Göransson, Uppsala, över ämnet »Stadsplanen och miljöproblem i storstad och småstad». I diskussionen deltog arkitekt C. F. Ahlberg, G. Sidenblad, Erik och Tore Ahlsén, B. Hök samt statssekreterare Lundberg och civilingenjör Herlin.

Inledaren sökte analysera begreppet trivsel med stöd av nyare forskning inom psykologin. Diskussionen kom i fortsättningen in på frågan om trygghet mot tidens aggression, miljöns betydelse för att befordra utvecklingen av demokratiska människor och gruppsamhällen och behovet att skapa lämplig miljö särskilt för det uppväxande släktet.

Tråkigheten i stadsbilden är icke blott ett arkitektoniskt problem utan sammanhänger med vår förbudsmentalitet. Jämförelser gjordes här med Paris. För miljögestaltningen är man hänvisad till vår tids produktionsätt, storindustri, tempo, standardisering. Att finna medel mot olägenheterna härav, schematisering och monotonisering, är en ständigt ny och väsentlig uppgift för stadsbyggaren. Man behöver därvid i princip ej uppsätta storstad och småstad som direkta motsatser. Småsamhällena kan åtminstone i organisatoriskt hänseende samlas till förglesade storstäder.

Följande dag anordnades utflykt med buss till Gubbängen. Först besågs en idyllisk stadsplan från 1915 av Hallman vid Blecktornet på Söder. Som modern motsvarighet visades gårdsbildningar omgivna av lamellhus vid Hökarängen. Genomgångshuset besågs även. Man ställde sig frågande till det kloka i att bygga denna moderna slum, där invånarna ibland lär kasta ut exkrementerna i tidningspapper genom fönstren på grund av att w. c. ligger i källaren.

Community centrum ritat av Varhelyi besågs också och man avät wienerbröd hos Ingrid Asplund i hennes eleganta bageributik. Man besåg även självbetjäningsbutiken intill. Färden gick vidare till folkskolorna vid Gubbängen (Åhrbom och Zimdahl) och Skanskvärn (Hedqvist) där bl. a. Nilssons nya strålände fresk väckte bifall. Varje pålitlig arkitekturutflykt på Söder styr givetvis i något sammanhang vägen över Årsta Centrum (Ahlsén). Så skedde också nu.

Vibrering vid Tunnelbanebygget

Vår tekniska service står gärna till tjänst med utförligare upplysningar. Ring eller skriv oss i dag!

Vibrering är numera en standardmetod vid såväl stora som små betongarbeten.

Tunnelbanebygget i Stockholm är ett aktuellt exempel på ett betydelsefullt arbete, där mycket stora krav ställs på betongens kvalitet. De kraftiga betongkonstruktionerna äro genomgående vibrerade med Vibro-stavar. Vibro-stavens höga frekvens medför snabb vibrering, stor räckvidd vid varje nedstick i betongensamt en fullständig utfyllnad av formen och omslutning kring armeringsjärnen.

Vi sälja och uthyra Vibro-stavar för alla slags betonggjutningar och för olika drivkraft: tryckluft, bensin och el.-drift.

A-B VIBRO-VERKEN

Luntmakareg. 29, Thulehuset, Stockholm 3. Tel. 23 54 30 • Avd.-kontor i Malmö, Isak Slaktareg. 3. Tel. 365 16

Den svenska specialfirman för vibro-teknik

Byggnadsindustriens rationalisering

Rapport nr 15 från Statens kommitté för byggnadsforskning, Stockholm 1948. En orientering av Sture Haag.

»Ett invecklat problem» lyder rubriken till det första kapitlet i ovanstående rapport och man är beredd att instämma med författaren, då man fått en inblick i den mängd problem inom snart sagt alla områden av byggnadsfacket, som man ställs inför då det gäller rationalisering. Den alltmer tilltagande konkurrensen, speciellt på den internationella marknaden, har lett till en fortlöpande rationalisering av produktionen. Inom byggnadsindustrien som ju huvudsakligen betjänar hemmamarknaden har enligt många mening denna utveckling gått långsammare. Detta förhållande torde kunna förklaras av de speciella svårigheter, under vilka byggnadsindustrien arbetar med olikartade problem på varje arbetsplats och med en företagsform huvudsakligen av småföretagare, som saknar de ekonomiska förutsättningarna att angripa rationaliseringsproblemet i sin helhet. Man måste nämligen observera, att all rationalisering bör bedrivas på möjligast breda basis med sikte på det slutliga målet att sänka produktionskostnaderna. För detta ändamål bör t. ex. forskningen inte bara inriktas mot närbelägna mål utan även mot en mera fördjupad grundforskning. Då resultaten av denna forskning kommer att gagna hela landet, har det syns författaren angeläget att staten lämnar sitt ekonomiska bistånd och genom ett centralorgan av upplysande och samordnande karaktär drager upp riktlinjerna för rationaliseringsarbetet, en uppgift som lämpligen skulle kunna tagas om hand av det planerade byggnadsinstitutet. Som en parentes kan här inskjutas, att den centraltidriktade forskningen a priori inte behöver vara ändamålsenligare än den fria forskningen.

Förutsättningen för rationalisering av byggnadsindustrien (i detta sammanhang bortses från byggnadsmaterialindustrien med sina speciella problem, närbesläktade med verkstadsindustriens) är givetvis att byggnadsreglerande författningar äro förnuftigt utformade. På detta område ha stora framsteg vunnits genom den nya byggnadsstadgan och byggnadsstyrelsens anvisningar till denna samt den nya normalbyggnadsordningen.

Andra rationaliseringsuppgifter som ombesörjas under medverkan från statens sida avser standardisering av byggnadsmaterial genom mått- och kvalitetsnormer, samt propaganda i rationaliseringsfrågor m. m. Det är en angelägen uppgift för de tekniska högskolorna att meddela undervisning i arbets- och tidsstudier och därmed sammanhängande frågor i större utsträckning än hittills.

På arbetsplatserna göra byggherrarna sin insats i rationaliseringsarbetet genom att åt de byggande tillhandahålla fullständiga entreprenadhandlingar. Denna regel har till fullo accepterats i Amerika, men i Sverige syndas det tyvärr mycket häremot.

En förutseende arbetsledning och väl planlagda inköp äro goda förutsättningar för att ett byggnadsarbete bedrives tekniskt-ekonomiskt riktigt. Det är ej betydelse-löst var provisoriska bodar o. d. skola stå, materialupplag anordnas etc. Bokföringen skall uppläggas så att byg-garen ur densamma kan hämta erfarenhetsmaterial för kommande kostnadsberäkningar.

I detta sammanhang får inte bortglömmas tids- och arbetsstudiernas stora betydelse, speciellt vid sådana arbeten där fria ackord ännu få sättas.

Trots den stora roll maskinerna spela vid allt rationaliseringsarbete, får omsorgen om människan icke negli-

geras. Det är ej enbart lönens storlek som utgör drivfjädern för den mänskliga produktionskapaciteten utan även känslan av trivsel i arbetet.

För att fullständiga redogörelsen erinras om den stora roll de moderna maskinerna haft för att höja produktionen. Se t. ex. på den storartade mekanisering som genomförs inom anläggningstekniken och som möjliggjort de senaste årens väldiga flygfältsutbyggnader. Inom husbyggnadstekniken kan särskilt nämnas det alltmer tilltagande bruket av elektriska handmaskiner.

Förutom att föreliggande häfte erbjuder en mycket intressant läsning, ligger dess värde på lägre sikt däri att det väcker våra tankar för betydelsen av rationalisering och ger oss impulser att själva taga del i densamma. Må författarens försök att göra oss mera rationaliseringsmedvetna och lära oss inse nyttan av ett vederhäftigt rationaliseringsarbete icke vara förgäves.

Lgn

Något om örats reaktion på starkare ljudretningar. Fakta och teori

Tontröskelkurvornas förlopp, som äro av dominerande betydelse för den kliniska audiometrin, äro icke signifikativa för hörandet vid starkare tonstyrkor. Vid tonstyrkor på ca 80 db över tröskeln är området för örats största känslighet till största delen utjämnat till följd av att differenströsklarna för höga och låga frekvenser äro mindre än för det medelhöga frekvensområdet. Det föreligger sålunda ett slags recruitmentfenomen även hos normala. Låga toner låta vid ökande ljudstyrkor lägre, höga toner högre, vilket torde kunna förklaras med att den maximala retningen, som bestämmer tonhöjden, på grund av tröskelkurvans förlopp vid svaga tonstyrkor förskjutes i riktning mot mera rethara frekvensområden. Samma lag gäller för övrigt för neurogena hörselnedsättningar, vare sig de äro förorsakade av en uttrötning eller patologiska processer. Vid retning med flera toner är det maskeringseffektens storlek och icke tontröskelkurvan, som är avgörande för hörselförmågan. På grund av att maskeringseffekten först när innerörat nås av relativt starka retningar, utbreder sig över de högre frekvensområdena, kommer maskeringseffekten inom dessa att bli mindre hos patienter med s. k. ledningshinder än hos andra, vilket förklarar varför dessa patienter höra särskilt bra i buller (de Maré och Rösler). Den tid, som örat utsättes för en ljudretning är också av betydelse för tonstyrkeuppfattningens storlek. Först ökar denna under någon bråkdel av 1 sekund, sedan sjunker den beroende dels på adaptation, dels på uttrötning. Den förra drabbar icke som maskeringseffekten högre frekvensområden i högre grad än lägre, utan har en symmetrisk frekvensutbredning, vilket förhållande ligger till grund för de Marés duplicitetsteori, enligt vilken dels trycket av en virvel (enl. von Békésy), dels en vågrörelse mellan stigbygeln och virveln skulle orsaka hörselretningen. Det är dock enligt senare undersökningar (Zwislocki) osäkert, om virveltrycket har tillräckligt stor styrka för att förorsaka en hörselretning. Andra teorier kunna dock icke ge förklaring till alla fenomen i hörandet. Adaptationens förhållanden hos nervdöva torde i alla fall delvis kunna förklara dessas dåliga urskiljningsförmåga och svårighet att höra i buller.

Göran de Maré

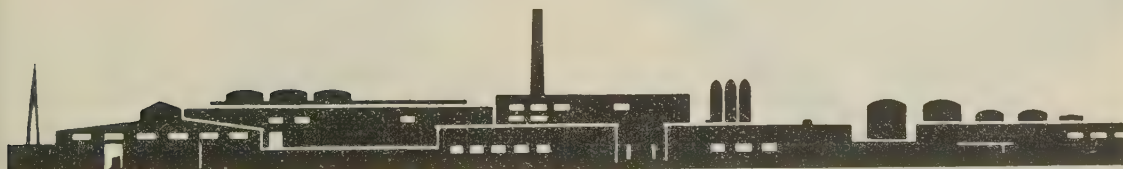

ta' MATAKI

→ Impregnerad byggnadspapp

**till TAKET
till VÄGGEN
till GRUNDEN**

ja-ta' MATAKI!

AKTIEBOLAGET MATAKI • MALMÖ

Aktiebol. Larsson & Co

Byggnadssnickerier

Köksinredningar

Butiksinredningar

Specialsnickerier

Trävaruförsäljning

BÅTSMANSGATAN 6 • GÄVLE

Telegramadress: LARCO

Telefon: 333 (växel)

HYDROPAL Underhållsfri
takpapp

MAMMUT Underlag för
linoleum

ANHYDROL Kallfl. fuktisö-
leringsmedel

CARLINUM Träkonserve-
ringsmedel

UCO-färg Träkonserve-
ringsfärg

AKTIEBOL. JOH. OHLSSONS TEKN. FABR.

Tel. 25 68 81 STOCKHOLM 1 Tel. 25 68 82

RIKSSAMTAL 25 88 09

Nomenklatur för dörrar

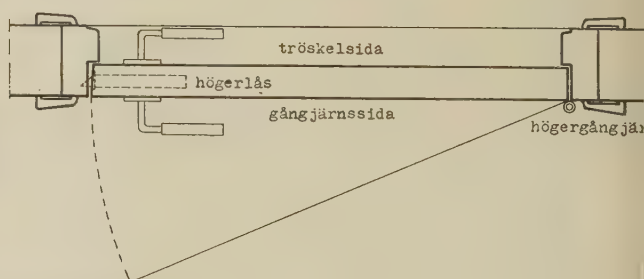
Vid t. ex. beställning av dörrar kan det ibland vara nödvändigt att behöva göra någon anmärkning rörande en viss dörrsida. Denna skall kanske ges en speciell yt-behandling eller förses med ett utanpåliggande lås, vilket fordrar att man verkligen kan ange vilken dörrsida som avses. Detta kan i en del fall vara nog så knepigt, ty man saknar här en entydig nomenklatur. Oftast har man försökt reda ut begreppen genom att använda benämningarna in- och utåtgående dörr, för att med ledning därav kunna ange åsyftad dörrsida. Då dessa begrepp ofta kombineras med benämningarna höger- och vänsterhängd dörr, krånglas begreppen lätt till och risken för missförstånd ligger nära.

Däremot torde man vara inne på rätt väg till enkel och entydig nomenklatur, då man använder benämningen *gångjärnssida*. Med denna sida avses den dörrsida, vid vilken gångjärnssknorrarna är synliga då dörren är stängd. Därmed skulle man kunna anse problemet löst till hälften. Vad som dock hittills saknats är en benämning på »icke-gångjärnssida». Ett förslag till benämning på denna sida är *träskelsida*. Med denna sida avses den dörrsida, som slår an mot tröskeln. Denna benämning förefaller lättförståelig och entydig. Visserligen saknas tröskel i vissa dörrkarmar, men ingen behöver väl sväva i tvivelsmål över var den skulle placeras om den fanns.

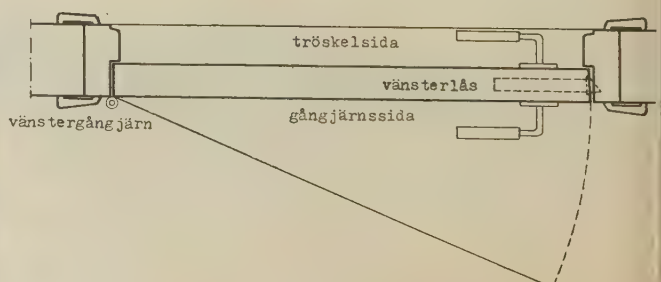
Med införandet av benämningarna *gångjärnssida* och *träskelsida* skulle man alltså uppnå en enkel och entydig nomenklatur, som icke kan ge upphov till några som helst missförstånd. Problemet skulle därmed vara löst. Måhända finns det dock en bättre benämning på »icke-gångjärnssida» än tröskelsida. Om Ni har något bättre förslag eller några andra synpunkter på lösningen av detta problem, så var god meddela Byggstandardiseringen dem. Vi är tacksamma för alla uppslag. Adressen är Drottning Kristinas väg 73, Stockholm.

I nedanstående fig. ges en sammanställning över standardiserade benämningar för dörrar, kompletterad med ovannämnda nya förslag.

Högerdörr

Vänsterdörr

Officiellt godkända

överallt välkända

Byggnadsstadgan föreskriver, att där branddörr erfordras, skall denna vara "Brandhärdig" eller av högre brandklass. Hjo branddörrar typ 58 är av klass "Brandhärdig". Statens Provningsanstalt har godkänt Hjo branddörr typ 58 och kontrollerar den fortlöpande tillverkningen. Den solida, gedigna konstruktionen och det "officiellt godkända betyget" förklarar, varför så många redan valt

Detta märke finns på varje Hjo branddörr typ 58 och är garanti för Brandhärdig klass

B 1, faställd genom kontroll av Statens Provningsanstalt.

Hjo

BRANDDÖRRAR

typ 58

HJO MEKANISKA VERKSTAD — Hjo — Tel. Namnanrop "Hjo Mekaniska"

STADSARKITEKT

Befattningen såsom stadsarkitekt i KARLSKOGA förklaras härmed till ansökan ledig att tillträdas efter överenskommelse.

Sökande skall inom riket hava avlagt fullständig examen vid teknisk högskolas avdelning för arkitektur samt dessutom utövat väl vitsordad verksamhet inom stadsbyggnadsväsendet. Erfarenheter från stadsarkitekttjänst räknas som särskild merit.

För befattningen gäller av stadsfullmäktige antagen instruktion samt tjänstereglementet (städernas normalreglemente) för stadens ordinarie befattningshavare, vilka handlingar tillhandhållas på begäran.

För tjänsten utgår lön i enlighet med statens löneplan, lönegrad Ca 34, innebärande en grundlön av 15.216 och en slutlön av 16.728 kronor jämte rörligt tillägg om f. n. 12 procent. Pensionering i SKP, varvid staden betalar samtliga pensionsavgifter. Särskilt kvalificerad sökande kan påräkna att få tillgodoräkna sig tidigare tjänstgöring för uppflyttning i högre löneklass. Framställning härom skall göras hos byggnadsnämnden, innan vederbörande utses till innehavare av tjänsten.

Ytterligare upplysningar lämnas av byggnadsnämndens ordförande, byggmästaren Karl Ericsson, eller nämndens sekreterare, stadsnotarien Sten Nordgren, båda tel. namnarp »Staden».

Ansökan, åtföljd av bestyrkt meritförteckning, åldersbetyg och övriga handlingar, som sökande önskar åberopa, skall ställas till byggnadsnämnden i Karlskoga och vara dess sekreterare, adress Stadshuset, Karlskoga, tillhanda senast den 4 nästkommande juli.

Sökande skall vara beredd att efter anfordran förete friskbetyg efter fastställt formulär.

Karlskoga den 8 juni 1949

BYGGNADSNÄMNDEN

54 tunnland (268830 m²) linoleum

En medelstor svensk bondgård alltså. Denna yta skulle täckas av den kvantitet linoleum som vi under 1948 sålde till våra kunder landet runt. Med detta kan konstateras att vi är

LANDETS STÖRSTA LINOLEUMLEVERANTÖR

— ett bevis för våra kunders stora förtroende.

Vår linoleum är av svensk, holländsk och engelsk tillverkning och finns i tjocklekar om 2, 2½, 3, 3½, 4½ och 6 mm. Dessutom i en mängd olika mönster och färger i enfärgad, jaspé, marmor, marmorinlaid (rutig) och parkettmönster.

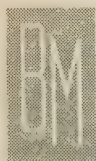
Dessutom vilja vi framhålla vår fullständiga golvservice.

Rådgör med oss

**BYGGMÄSTARNES
MATERIAL AB**

sammanslaget med
AB BLIDBERG & PÄHLMAN

Avd. GOLV. NARVAVÄGEN 3, STOCKHOLM. Tel. 670125

ÖDEENS

INGENJÖRSBYRÅ AB

VATTUGATAN 9 A, STOCKHOLM

Tel. 20 20 23, 10 89 33, 10 89 55

INDUSTRIBYGGNADER BYGGNADSKONSTRUKTIONER KONTROLLANTSKAP

Vacuumbetong

Vid ett extra sammanträde med *Svenska Betongföreningen* den 11 maj föreläste ingenjör *Karl Billman* om en metod att behandla nygjuten betong, som han utexperimenterat under sin mångåriga verksamhet inom byggnadsfacket i USA. Med tillhjälp av särskilda vacuummattor behandlas betongen i specialkonstruerade formar. På så sätt erhålles en avsevärt snabbare hållfasthetstillväxt hos betongen. Den vacuumbehandlade betongen får en jämn och tät yta, som kan målas utan föregående putsning.

Ingenjör Billman redogjorde även för en del amerikanska försök med förspänd betong. Man använder i Amerika ej klens trådar, vilket ju är vanligt i Europa, utan relativt grov armering, som töjs genom elektrisk uppvärmning.

En närmare redogörelse för vacuummetoden, speciellt dess tillämpning vid gjutning av betonghus, kommer att lämnas i ett följande nummer av Byggmästaren.

Akustikkurs i juni

Svenska Akustiska Sällskapet meddelar, att den kände tyske akustikern Dr. ing. Lothar Cremer, som av Svenska Institutet inbjudits till Sverige, kommer att hålla en kurs i byggnadsakustik om sex lektioner i slutet av juni 1949. Dr. Cremer är en mycket god föreläsare och hans tyska är tydlig och lätt att förstå. Avsikten är att förlägga föreläsningarna till eftermiddagen 16.30—18. Kursavgiften är kr 30:—. Anmälan kan av intresserade insändas till civilingenjör Ove Brandt, K. Tekniska Högskolan, Stockholm.

KALKSTEN

och

MARMOR

FÖRSTKLASSIGT UTFÖRANDE
PRIMA MATERIAL

Berga Stenhuggeri A-B

HÄLLABROTTET Tel. Örebro 720 01

REDAKTÖRER:

Arkitekt SAR Leif Reinius
Civilingenjör SVR Gunnar Essunger

REDAKTIONSSEKRETERARE:

Fil. mag. Inga Mari Lönnroth

REDAKTIONSOMBUD:

Victor Bährner, Malmö
Ossian Lindqvist, Malmö
Owe Svärd, Göteborg
Gunnar Hoving, Göteborg

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Harry Bernhard
Hilmer J. Danielsson
Axel Eriksson
Torbjörn Olsson
Göran Sidenbladh
Tore Webjörn

Ansvarig utgivare:

Arkitekt SAR Moje Bergström

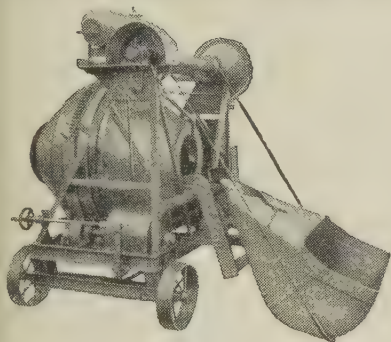
I tidskriften gjorda uttalanden stå för författarnas räkning och äro endast om så anges att anse som uttryck för ståndpunktstagande av någon av de föreningar, som utge tidskr.

PRENUMERATIONSPRISER FÖR HELÅR

	Sverige	Danmark Finland Norge	Övriga Utlandet
Endast lösnummer	20: —	22: —	26: —
Lösnummer + klotpärm ..	23: —	—	—
Lösnummer + halvfr.pärm	27: 50	—	—
Lösnummer + bundet ex. i klotband	30: —	33: 50	40: —
Lösnummer + bundet ex. i halvfr.band	37: —	40: —	47: —

Tornborg Lundberg

TELEFON: NAMNANROP ÅRSTADALSHAMNEN. STOCKHOLM 9

Betongblandare

Typ **TORNO-K**

Satsstorlek 350, 650 och 1250 liter oblandad massa.
Tömningen sker snabbt genom omkastning av trummans
rotationsriktning.

149

AKTIEBOLAGET CALOR & SJÖGREN

Arbetargatan 30, Stockholm

Telefon: Växel 52 06 30

•
**VÄRME - GAS - VATTEN
AVLOPP**

Ni erhåller snabbt och väl utfört
arbete om Ni anlitar vår
reparationstjänst.

Vet Ni att:

Norrköpings Trottoarplattfabrik

tillverkar de över hela landet efterfrågade
NORRKÖPINGSPLATTORNA

Norrköpings Slaggplattfabrik

tillverkar slaggbetongplattor

bolaget driver två grusgröpar med mo-
dernaste maskinuppsättning

vi dessutom bedriva åkeri o. spedition

Ring:

Namnanrop "Vedcentralen" Norrköping

RYDBERG, JOHN: *Ventilation i bostadslägenheter*. Byggmästaren 28 (1949) nr 13 sid. 273—275.

Under åren 1945—1947 har utförts omfattande mätningar av ventilationen i bostadshus. Undersökningarna har omfattat ca 2000 rum i ett hundratal fastigheter (smalhus, tjockhus, villor).

JONSSON, ERIK O.: *Strålningshämmande ytbehandling i samband med radiatoruppvärmning*. Byggmästaren 28 (1949) nr 13 sid. 276—280.

Strålningshämmande ytbehandlings inverkan på radiatorers värmeavgivning och på värlorlusten genom bakomvarande vägg.

SJÖSTEDT, STEN: *Värmemätning i bostadshus*. Byggmästaren 28 (1949) nr 13 sid. 280—284.

En översikt över metoder för värmemätning i bostadshus, sammanställd i anslutning till en av Ingenjörsvetenskapsakademiens kommitté för bostadsuppvärmning anordnad konferens.

ten lectures on

SWEDISH ARCHITECTURE

De föredrag, som hösten 1946 höllös inför en grupp engelska arkitektstuderande, ha nu bearbetats och utgivits i bokform. Priset är Kr. 6: 50

Sändes portofritt om likvid insättes på vårt

Postgiro nr 3124

BYGGMÄSTAREN

FÖRLAGSAVDELNINGEN

KUNGSGATAN 32, STOCKHOLM

TÄVLINGAR

Uppgift	Inlämnings- tid	Se Bygg- mästaren
Bostadsområde vid Yxhult	15. 9. 1949	Nr 2 s. VII
Stadsplan i Trollhättan ..	7. 11. 1949	Nr 11 s. VI
Stads- och medborgarhus i Lidingö	15. 12. 1949	Nr 13 s. III

Lämnat reproduktionsdugliga tävlingsritningar!

Tävling om stads- och medborgarhus i Lidingö utlyst

Lidingö stad inbjuder härmed svenska arkitekter och i Sverige bosatta utländska arkitekter i samarbete med arkitekter SAR till tävlan om medborgarhus och byggnad, inrymmande lokaler för stadsförvaltningen i Lidingö.

Den sammanlagda prissumman är 25 000:— kr. Första pris kommer ej att understiga 8 000:— kr och lägsta inköp ej 2 000:— kr.

Program för tävlingen utlämnas kostnadsfritt.

Fullständiga handlingar erhållas från tävlingsfunktionären byggnadschefen, Stadshuset, Lidingö 1, mot depoterande av 50:— kr.

Tävlingsförslag skall vara inlämnat till tävlingsfunktionären senast den 15 december 1949 kl. 15.00.

Prisnämnden utgöres av ingenjör Emil Lindkvist, överstelöjtnant Nils Romander och kommunalborgmästare Erik Norman samt professor Paul Hedqvist, arkitekt Sigurd Lewerentz och arkitekt Hans Brunnberg.

Frölundatävlingen avgjord

Prisnämnden för den av Göteborgs stad anordnade tävlingen om förslag till planläggande av del av Västra Frölunda i Göteborg har slutfört bedömningen av tävlingen och tilldelat första pris, 15 000 kr., åt arkitekterna C. F. Ahlberg och Robert Lundholm, Stockholm, med arkitekt Bertil Karlén som medarbetare.

Andra pris, 10 000 kr., tilldelades arkitekt Gunnar Lindman, Malmö, och tredje pris, 5 000 kr., till arkitekterna Bo Cederlöf, Erik Ekeberg och Nils Inge Rosén, Stockholm.

Prisnämnden har dessutom föreslagit inköp för 2 500 kr. vardera av förslag inlämnade av byggnadsingenjör Erik

Wihlborg, Hälsingborg, och arkitekt Folke Hedérus, Stockholm, av arkitekt Koj Jonsson, Göteborg, samt av vattenbyggnadsbyråns stadsplaneavdelning arkitekterna Birger Jansson, Sune Lindström, Lars Lundwall, Ingerd Ägren, Lars Ägren och Bengt Östnäs samt slutligen av ett förslag av ingenjör Gösta Uddman, Stockholm.

Tävlingen har avsett att dra upp huvudlinjerna för ett stadsområde söder om Högsbo för cirka 30 000 invånare och dessutom ett detaljbearbetat avsnitt av det hela.

Inbjuden tävling om stadscentrum i Avesta avgjord

En arkitektävling om bl. a. teater, stadsbibliotek och lokaler för folkrörelserna i Avesta stads centrum har nu avgjorts. Prisnämnden fann att intet av fem föreliggande förslag utan väsentlig bearbetning kan läggas till grund för byggnadsföretaget. Två förslagsställare, Åhrbom & Zimdahls arkitektkontor och Folketshusföreningarnas arkitektkontor i Stockholm, ansågs dock ha belyst uppgiften på sådant sätt att de skall beredas tillfälle bearbeta förslaget ytterligare. Övriga inbjudna ha varit Kooperativa Förbundets arkitektkontor, professor Alvar Aalto, arkitekterna SAR Hans Brunnberg och Hans Fredrik Neumüller samt arkitekt SAR Åke E. Lindqvist. Prisnämnden har utgjorts av arkitekt Sven Backström och byggnadsrådet Gunnar Wejke, Stockholm, länsarkitekt Nils Bimer, Falun, samt ingenjör Eric Bernhult, hr Gunnar Hammarsten, kommunalborgmästare Erik Persson och riksdagsman Erik Östrand, Avesta.

Skoltävlingen i Säter avgjord

Arkitektävlingen om samrealskolan i Säter är nu avgjord. Första pris, 4 000 kr, har tilldelats mottot Gård på gård av arkitekterna SAR Wilhelm Boijssen och Bengt Åkerman, Lidingö, andra pris, 3 000 kr, till mottot Peutetre-Peutetre av arkitekt SAR Per Persson och arkitekt Marjatta Rankka, Stockholm, och tredje pris, 2 000 kr, till mottot Kronan och kruset av arkitekt Reed Andersson och arkitekt SAR Årne Delborn, Kalmar.

Fyra inköp för vardera 750 kr har gjorts av förslag av arkitekt SAR Karl W. Ottesen, Stockholm, arkitekterna SAR Jon Ivar och Erik John, byggnadsingenjör Nils Andreasson, Göteborg, samt arkitekt Karl Bergman och ingenjör Jan Parck, Stockholm.

Befattningen såsom

STADSARKITEKT i Borlänge

kungöres härmed till ansökan ledig.

Kompetensfordringar: Fullständig examen vid svensk teknisk högskola inom facket för arkitektur samt styrkt praktisk duglighet och väl vitsordad verksamhet inom stadsbyggnadsväsendet.

Anställningsvillkor: För tjänsten gäller normaltjänstereglementet och av stadsfullmäktige antagen instruktion. De ändringar i sagda reglemente och instruktion, vilka bliva i vederbörlig ordning antagna, är befattningshavaren skyldig underkasta sig.

Avlöning: 35 lönegraden i normallöneplanen med tillämpning av nettolönesystem, vartill kommer rörligt tillägg med för närvarande 12 % å högst 14.400 kronor per år.

Ansökan med uppgift om tidigast möjliga tillträdesdag jämte de övriga handlingar, sökande önskar återopa, skall vara byggnadsnämnden tillhanda senast den 15 augusti 1949.

Upplýsningar angående tjänsten lämnas av kommunalborgmästaren, tel. 117 72, som på begäran även tillhandahåller för tjänsten gällande instruktion.

Borlänge den 20 juni 1949.

BYGGNADSNÄMDEN.

Befattningen såsom

DISTRIKTSARKITEKT

i Nedansiljans arkitektdistrikt, stationsort Leksand, kungöres härmed till ansökan ledig att tillträdas snarast möjligt.

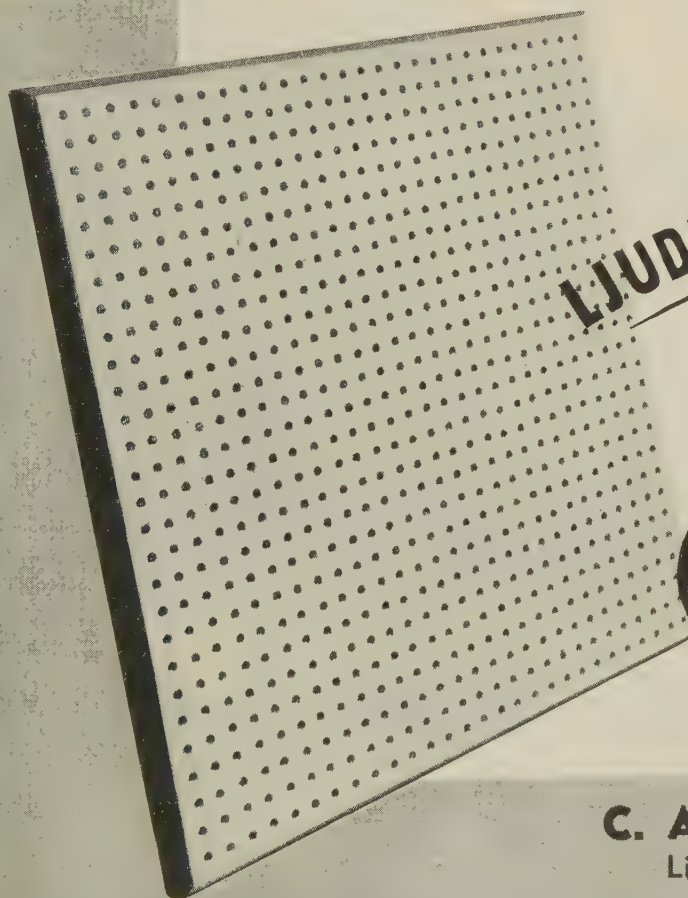
Sökande skall hava avlagt fullständig examen vid Tekniska högskolans fackavdelning för arkitektur eller motsvarande avdelning vid Chalmers tekniska institut samt äga praktisk erfarenhet inom byggnads- och stadsplane-facken ävensom inom området för byggnadsnämnds administrativa verksamhet. För sökande, som icke avlagt nämnda examen men ändå förvärvat motsvarande insikter, fordras att Konungen på ansökan förklarat honom behörig till befattningen.

Befattningen är att betrakta såsom deltidsanställning med rätt för befattningshavaren att utöva enskild arkitektverksamhet.

Distriktsarkitekten anställs tills vidare med sex månaders uppsägning och äger uppbära ett årligt arvode av 9.000 kronor för 100 arbetsdagar jämte viss expeditionstid enligt särskild för befattningen antagen instruktion. Ansökan, åtföljd av meritförteckning, åldersbetyg och de övriga handlingar, som sökande önskar återopa, ävensom uppgift om tidigaste tillträdesdag, skall ställas till Distriktsarkitektstyrelsen och vara inkommen till Leksands kommunalkontor, Leksand, senast den 15 augusti 1949. Närmare upplýsningar angående tjänsten ävensom för densamma utfärdad instruktion erhålles genom Kommunalkamreraren, Leksands kommunalkontor, Leksand, tel. Leksand 316.

Leksand den 15 juni 1949.

DISTRIKTSARKITEKTSTYRELSEN

PERFOCEL

LJUDKONDITIONERINGS PLATTOR

minskar
störande buller
höjer
arbetseffektiviteten

C. A. CLASE AB, GÖTEBORG

Lilla Torget 1, Tel. 13 17 67, 13 48 54

Avdelningskontor:

Grevturegatan 10, Stockholm, Tel. 60 96 09

Stenkonferens

Sveriges Stenindustri Förbund och Stenindustrins Forskningsinstitut anordnade den 2 juni en konferens under presidium av förbundets hedersordförande landshövding *Malte Jacobsson*, som i sitt hälsningsanförande betonade att entrén till ett bostadshus inte bara bör vara ett hål i väggen. Genom att ägna en del omsorg åt utförandet av portomfattning och trapphus kan man ge bostaden en festligare och mera trivsamt prägel, som stärker självförtroendet hos dem som bor i huset.

Direktör *Folke Anger*, som är ordf. i Stenindustriförbundet och Forskningsinstitutet, redogjorde i korthet för tillkomsten av institutet, vilket startade sin verksamhet 1 januari 1946. Stenindustrin har bidragit med 250 000 kr till institutet. Även från staten har forskningsanslag erhållits genom kommittén för byggnadsforskning.

För stenforskningens arbetsuppgifter lämnade f. byrådirektör *Knut Bildmark* en ingående redogörelse, av vilken framgick att forskningsinstitutet bedriver sitt arbete enligt en väl genomtänkt generalplan. Förutom stenindustriens mera interna angelägenheter, såsom utredningar angående bergarternas brytbarhet och bearbetbarhet samt hårdmetallernas rationella användning för verktyg och redskap, finnes på programmet för aktuella arbetsuppgifter även upptaget undersökningar över orsakerna till s. k. saltutslag på fasadsten, orsaker till och skyddsåtgärder mot smutsbeläggning på fasader samt metoder för beklädnad av fasader med tunna stenplattor.

Byrådirektör *Bildmark* framhöll även att de förmenta sparsamhetskampanjerna i krissituationer särskilt har gått ut över stenindustrin i det att det tydligen anses vara lyx och slöseri att använda natursten. Man gör sig härvid skyldig till det felet att man stirrar sig blind på anskaffningskostnaderna och bortser från driftskostnaderna. En förnuftig användning av natursten betalar sig alltid. I en för några år sedan utgiven bok om rationaliseringsfrågor inom byggnadsindustrin heter det bl. a.: »Missbruket av marmor borde stävjas.» Snarare är det missbruket av dylika ofackmässiga uttalanden som borde stävjas.

I ett föredrag betitlat »Fasadbeklädnad och natursten» redogjorde byrådirektör *Herbert Lindqvist* för olika typer av naturstensbeklädnader samt för erfarenheter av sådana fasadbeklädnader. I vissa fall, företrädesvis i samband med användande av nyare väggkonstruktioner, har misslyckanden inträffat. Ingående undersökningar har verkställts för att klarlägga orsakerna härtill. Detta har resulterat i en radikal omläggning av monteringsmetoden på sådant sätt att man erhåller ett ventilerat mellanrum mellan beklädnaden och bakmuren. Samtidigt har en ny typ av justeringsbar, kombinerad bär- och hållkramla utexperimenterats.

Byrådirektör *Lindqvists* föredrag, vilket illustrerades med ett flertal ljusbilder, kommer i sin helhet att återges i Byggmästaren.

Arkitekt *Yngve Steen* rekommenderade i ett anförande om natursten och standardisering ökad övergång till tillverkning av naturstensplattor i standardformat samt påvisade med tillhjälp av en serie bilder de variationsmöjligheter som finnes med standardplattorna.

I ett anförande om naturstenens förutsättningar som nutida byggnadsmaterial kritiserade arkitekt *Lennart Bergvall* det vanliga sättet att kalkylera, då det gäller husbyggen. Man räknar ut på hundra krönor när, vad ett jättestort bygge kommer att kosta, men då det sedan gäller underhålls- och driftskostnaderna, nöjer man sig

med en alltför schablonmässig uppskattning. Vid en korrekt bestämning av dessa kostnader visar det sig att naturstenen väl hävdar sin ställning bland byggnadsmaterialen.

G Er

Arkitektkongress i Havanna

En panamerikansk arkitektkongress skall hållas i Havanna den 4—10 december 1949. I samband med kongressen anordnas en utställning och kommitterade ha vänt sig till Svenska Arkitekters Riksförbund för att komma i kontakt med personer eller företag som skulle kunna vara intresserade av att deltaga som utställare av material och varor som rör arkitektur och byggnadsteknik.

Intresserade uppmanas vända sig till sekreteraren Victor Morales, Apartado 262, Havanna, Cuba.

The Building Exhibition Olympia

som hålles i London den 17 nov.—1 dec. 1949 har riktat en inbjudan till Svenska Arkitekters Riksförbunds medlemmar att komma till utställningen.

Utställningen stödes av the Royal Institute of British Architects, som har ett eget rum på utställningen. Utställningskommisarien meddelar att man gärna vill hjälpa de svenska besökarna med hotellrum och ordna sammanträffanden med de olika utställarna.

Byggnation — en nomenklaturfråga

Ordet byggnation har man ju ofta hört användas i stället för bygge, byggnadsverksamhet o. d. Det har väl skapats av någon byggmästare med förkärlek för utländska ord och sedan fått allmän spridning. »Stagnation» kommer ju av »stagnera» (latin: stagnare), men man har kanske betraktat det som en substantivering av verbet stanna och i någon sorts analogi därmed bildat ordet byggnation av bygga. »Byggation» hade kanske varit mera berättigat. Att ordet byggnation är ett språkligt missfoster är dock odiskutabelt. Det är beklagligt att det på senare tid fått en viss auktorisation genom att ett nystartat företag låtit det ingå i sitt namn.

Ejnar Wåhlin

Kungörelser

I serien svensk författningssamling har bl. a. följande nummer utkommit:

1. *Arbetarskyddslag.*
4. *Ändring av byggnadsstadgan.*
57. *Ändring i kungörelsen angående prisutjämningsavgift å trävaror.*
81. *Ändring i gällande bostadskostnadsgruppering för folkpensionärer.*
131. *Uppskov med allmän fastighetstaxering.*
146. *Ändrad lydelse av förordningen om bostadskreditföreningar.*
185. *Fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete (SFS 444/1943).*
189. *Statsbidrag i vissa fall till förrättningar enligt lagen om fastighetsbildning i stad (SFS 269/1917).*
195. *Fortsatt giltighet av kungörelsen angående statsbidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp (SFS 733/1944).*
208. *Föreskrifter angående tillämpning av arbetarskyddslagen.*
210. *Förbud att använda arbetstagare till målningsarbete med blyfärg.*

Berget

SOM BLIR HUS

bjuder Er många

fördelar

Genom kortare byggnadstid genom mindre bruksåtgång och spill, genom överlägsen hållfasthet och isoleringsförmåga och genom lägre underhållskostnader har Skövde Gasbetong blivit det byggnadsmaterial, som genom sina uppenbara fördelar har visat vägen till snabbare, bättre och mera ekonomisk bebyggelse.

Rådgör med våra ingenjörer som kostnadsfritt lämna alla upplysningar.

Bostadshus vid Göteborgsvägen, Uddevalla med alla bärande ytterväggar av gasbetong.

SKÖVDE GASBETONG

från landets äldsta *lättbetong*-fabrik

SKÖVDE GASBETONG AB - TEL. VÄXEL 2270 SKÖVDE

Nytt från Byggtjänst

Betonghålblock har sedan länge använts särskilt till grunder för en- och tvåfamiljshus. I samband med kriget utökades användningsområdet till att omfatta även väggar till såväl mindre hus som till hyreshus med upp till tre våningars höjd. F. n. tillverkas betonghålblock motsvarande ca 1 miljon m² väggyta.

Betonghålblock tillverkas i Sverige av ca 500 fabrikanter och med ca 100 olika hålutformningar, varav många kan anses vara mindre lämpliga.

Den ökade användningen samt förhållandet att produktionen är så heterogen, har föranlett Svenska Cementföreningen att i samråd med fabrikanter och fabrikant-sammanslutningar ge information till konsumenterna om betonghålblockens användningsområden och användnings-sätt samt att försöka förmå fabrikanterna att tillverka en ensartad, god produkt, vars utformning och kvalitet bestämts genom normer. — I en nyutgiven broschyr, Betonghålblock, och i den nu avslutade utställningen »det moderna betonghålblocket» på Byggtjänst, visar Svenska Cementföreningen ett förslag till normblock, jfr fig., vars dimensioner överensstämmer med det f. n. ojämförligt vanligaste formatet, 30 × 20 × 16,5 cm, och vars hålutformning överensstämmer med ett samtidigt med norm-blocksförslaget publicerat förslag till normalhålutformning.

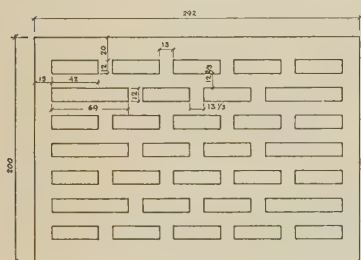

Fig. 1. Normblock.
Yttre dimensioner:
längd 29.2, bredd 20.0,
höjd 16.7 (eller 19.2) cm.
k-värde för oputsad
blockvägg = 1.4.

Om utvecklingen i framtiden går i den riktning Svenska Cementföreningen önskar, få vi sålunda i framtiden från flertalet blockfabrikanter i landet en bestämd blocktyp med garanterat god och allmänt känd kvalitet. Kvalitetskontroll tillsammans med murningskontroll på arbetsplatserna skulle måhända även kunna möjliggöra en ökad tillåten tryckpåkänning för betonghålbblockmurverken i framtiden.

Den ökade användningen av betonghålbblock till bostadsväggar medför nya konstruktionsproblem för materialet. På utställningen visas inte blott blockets egenskaper och förslaget till normalhålutformning och normblock utan även olika konstruktionsdetaljer och synpunkter på utförande, material och dimensionering för den tilläggsisolering varmed betonghålbblocksväggen måste förses för att uppfylla kraven på värmeisolering för ytterväggar till bostadshus. Dessutom ges råd beträffande murnings- och putsningsarbete.

Ävenså visas prov på massiva block, passblock, slitsblock och ventilationsblock.

Som en komplettering till utställningens rent informativa del fanns en mera kommersiellt betonad del, där olika firmor visade produkter, som äga nära samband med den informerande delen, nämligen:

AB Abonico, Stockholm
Bultfabriks AB, Hallstahammar
AB Byggbättre, Stockholm
Byggekonsumenternas
Riksförbund, Stockholm
Ernström & Co AB, Stockholm
Handels AB Termit, Dala-Järna
Isolerings AB WMB, Stockholm
AB Kvikplugg, Stockholm 4

Gipsskivor
Expansionsbult
Block och maskin
Vägg, isolerad med
Stramit
Fasadputs
Block
Wellit
Plugg

Nya Murbruksfabrikens i
Stockholm AB, Stockholm
AB Elmer Pearson, Västerås
AB Skånska Cementgjuteriet,
Stockholm
Träullfabrikanternas förening
Stockholm
Tornborg & Lundberg,
Stockholm

Fasadputs
Block
Fasadputs
Träullsplattor
Block och maskin

LITTERATUR

Broschyr om betonghålblock

Betonghålblock och massiva betongblock. Utgiven av Svenska Cementföreningen. 63 s. Kr 1:50.

Produktionen av betonghålblock och betongblock har under de senaste åren ökat avsevärt — enligt uppgift tillverkas f. n. ca 25 miljoner block per år. Svenska Cementföreningen har därför ansett det motiverat att publicera en del erfarenheter som vunnits i fråga om blockens tillverkning och användning. I en nyligen utkommen broschyr, vars utarbetande inom Cementföreningen handhåfts av civilingenjör Knut Hellberg, lämnas ingående redogörelser för egenskaper hos block och blockväggar, konstruktiv utformning av väggar samt murning och putsning.

Av hålblocken tillverkas ett 100-tal olika typer med mer eller mindre varierande hålutformning. En sådan »individualitet» hos blocken synes knappast försvarbar. I broschyren redogöres för ett förslag till normblock, som utarbetats inom Cementföreningen. Det synes troligt att en övergång till tillverkning av normblock med fastställd utformning och kvalitet skall kunna ge såväl myndigheter som de byggande ett ökat förtroende för betonghålblocken.

De i broschyren visade detaljerna av byggnadens bärande stomme — ytterväggarnas isolering, bjälklagens och takstolarnas uppläggning samt anordnandet av fönsterbalkar m. m. — vid användning av betong(hål)block förefaller att vara väl genomtänkta och kan ge konstruktören många goda uppslag, även om i en del fall detaljutformningen givetvis kan diskuteras.

Broschyren avslutas med en sammanställning av de statliga låneformerna m. m. för egnahemsbyggen, vilken utarbetats av civilingenjör Sven Dybeck.

G. Er

Engelsk bok om lim och limning

Wood Adhesives av Edward H. Pinto London, E. & F. N. Spon Ltd. 1948 pris 12 S 6 d.

I den efter kriget relativt rikliga litteraturen om lim och limning av trä utgör föreliggande bok ett av de bättre bidragen. Efter de fem första kapitlen om resp. teorierna för limmens hopfästande förmåga, val av lim, limmens fuktsäkerhet, orsakerna till dåliga fogar och beredningen av träet för limningen, följa fem avsnitt med redogörelser för olika limtyper. Även frågan om konst-hartsimpregnering och kantlimning av faner behandlas, varefter följa diverse avsnitt upptagande bl. a. limberedningen och därför erforderlig apparatur samt press- och värmningsanordningar. Boken avslutas med tabellartade översikter av limmen, deras egenskaper och användning samt bibliografi.

Förf. har på grund av sin verksamhet särskilt under kriget haft tillfälle följa och studera modern limningstekniks alla möjligheter. En stor del av materialet har hämtats från olika undersökningsrapporter från träforskningsinstituterna i England och USA.

Framställningen i boken är klar och redig och präglas i rikt mått av upplysningar och fakta, till nytta för träindustrier, som tillverka limmade produkter.

Bertil Thunell

REDAKTÖRER:

Arkitekt SAR Leif Reinius
Civilingenjör SVR Gunnar Essunger

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Harry Bernhard
Hilmer J. Danielsson
Axel Eriksson
Torbjörn Olsson
Göran Sidenblad
Tore Webbjörn

PRENUMERATIONSPRISER FÖR HELÅR

	Sverige	Danmark Finland Norge	Övriga Utlandet
Endast lösnnummer	20: —	22: —	26: —
Lösnummer + klotpärm ..	23: —	—	—
Lösnummer + halvfr.pärm	27: 50	—	—
Lösnummer + bundet ex. i klotband	30: —	33: 50	40: —
Lösnummer + bundet ex. i halvfr.band	37: —	40: —	47: —

REDAKTIONSSEKRETERARE:

Fil. mag. Inga Mari Lönnroth

REDAKTIONSOMBUD:

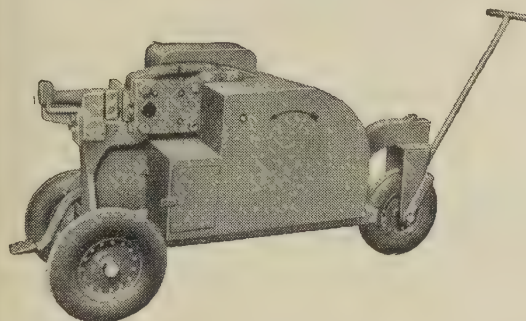
Victor Bährner, Malmö
Ossian Lindqvist, Malmö
Owe Svärd, Göteborg
Gunnar Hoving, Göteborg

Ansvarig utgivare:
Arkitekt SAR Moje Bergström

I tidskriften gjorda uttalanden stå för författarnas räkning och äro endast om så anges att anse som uttryck för ståndpunktstagande av någon av de föreningar, som utge tidskr.

Tornborg Lundberg

TELEFON: NAMNANROP ÅRSTADALSHAMNEN. STOCKHOLM 9

Transportabla BETONGJÄRNSSAXAR på gummihjul

Klipper rundjárn upp till 32 mm.
Klipphastighet 40 slag per min.

130

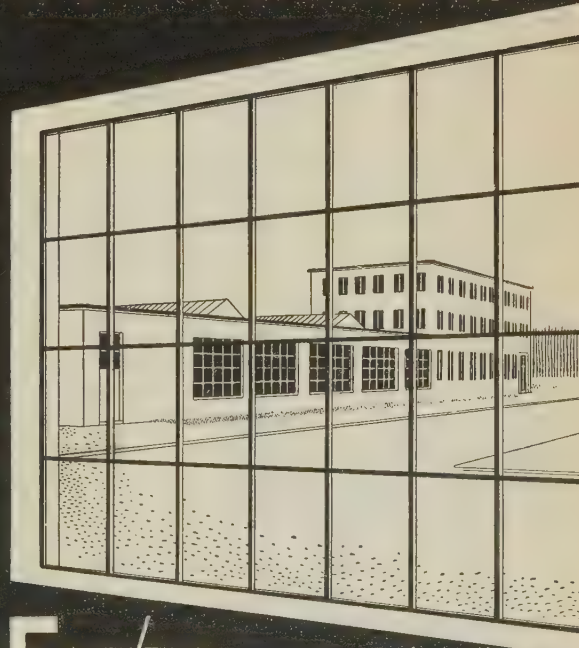
Effektiv, ekonomisk ventilation

— det skall Ni gå in för, när Ni bygger eller moderniserar bostäder, samlingslokaler och industrier

**AKTIEBOLAGET
VENTILATIONSARBETEN**
Vretenborgsvägen 8
Stockholm 32 Tel. 45 81 63, 45 81 64

GÖTAVERKENS

Ferro
fönster

Ensamförsäljare: Götaverkens fönsteragentur, Claës Kreüger, Sthlm.

INNEHÅLL:

DK 372/373

ROTH, ALFRED: *Hur stora bör skolhus vara?* Byggmästaren 28 (1949) nr 14 sid. 285—287.

Författaren redogör för schweiziska synpunkter vid skolbyggande och framhåller att »skolkasernen» i Schweiz är ett övervunnet stadium. En differentiering av skolhusens storlek anser han vara berättigad av pedagogiska, psykologiska, ekonomiska och stadsbyggnadstekniska skäl.

DK 372/373

ZIMDAHL, HELGE: *Enhetsskoletanken.* Byggmästaren 28 (1949) nr 14 sid. 287—291.

Redogörelse för 1946 års skolkommissions förslag till enhetsskola och de nya förutsättningar som denna reform innebär för skolbyggandet. Förf. framhåller nödvändigheten av en klok generalplanering av skolbyggnadsfrågorna. Artikeln är illustrerad med exempel på erforderliga skolbyggnader i samhällen av olika storleksordning.

DK 372/373

UHLIN, LENNART: *Kan våra skolor bli billigare?* Byggmästaren 28 (1949) nr 14 sid. 291—292.

En kommitté har tillsatts för att utreda möjligheterna att tillgodose behovet av skolbyggnader och undervisningslokaler på ett enklare och mindre kostnadskrävande sätt än vad som nu är fallet. Författaren belyser problemet och hävdar att en översyn över hela skolbyggnadskomplexet är nödvändig. En utredning med pedagogerna i centrum och de olika specialisterna runt omkring.

DK 727. 1/2

ALBREKTSSON, STEN: *Konstruktiva problem vid skolbyggnader.* Byggmästaren 28 (1949) nr 14 sid. 293—296.

Konstruktiva problem vid öppet byggnadssätt och vid hallskolor. Detaljkonstruktioner vid fönsterbalkar, fönsterpelare, fönsterbröstningar, golv på mark, yttertak.

DK 727. 1/2

En serie skolprojekt. Byggmästaren 28 (1949) nr 14 sid. 297—316.

En serie projekt av nya skolor, sammanställd av arkitekt SAR Lennart Uhlin.

Statens Kommitté för Byggnadsforskning:

Meddelande nr 11

BYGGNADSSÄTT OCH BYGGNADSKOSTNADER i Stockholm 1883—1939

av

Hilmer J. Danielsson—Mejse Jacobsson

Pris Kr. 5: —

Rapport nr 14

BELASTNINGSFÖRSÖK PÅ LERA

Praktiska och teoretiska undersökningar

av Sten Odenstad

Pris Kr. 3: —

BYGGMÄSTAREN

FÖRLAGSAVDELNINGEN
KUNGSGATAN 32, STOCKHOLM

TÄVLINGAR

Uppgift	Inlämnings- tid	Se Bygg- mästaren
Bostadsområde vid Yxhult	15. 9. 1949	Nr 2 s. VII
Stadsplan i Trollhättan ..	7. 11. 1949	Nr 11 s. VI
Stads- och medborgarhus i Lidingö	15. 12. 1949	Nr 13 s. III

Lämna reproduktionsdugliga tävlingsritningar!

Tävlingen om Uppsala stadshus avgjord

I en inbjuden tävling om stadshus i Uppsala har prisnämnden beslutat utdela två första pris på vardera 4 000 kr, ett till förslaget »Futurum» av Ahrbom Zimdahl Arkitektkontor (Nils Ahrbom, G. Kaunitz och Helge Zimdahl), Stockholm, och ett till förslaget »en bro, en bro» av arkitekter SAR Erik och Tore Ahlsén. Bägge dessa förslag förordas prisnämnden till omarbetning. Prisnämnden har haft följande sammansättning: ombudsman Tycho Hedén, direktör Georg Forssner, direktör Erik Wolrath, länsarkitekt Viking Göransson samt arkitekterna SAR Georg Scherman, Artur von Schmalensee och Kjell Ödeen.

Övriga inbjudna ha varit arkitekterna SAR Hakon Ahlberg, Nils Einar Eriksson, Sten Hummel Gumælius, Cyrillus Johansson, Gunnar Leche, Sigurd Lewerentz, Sven Ivar Lind, Ivar Tengbom samt Nils Tesch.

DIVERSE

CIAM Summer School

Den första »CIAM International Summer School» ordnas av »MARS-group», den engelska CIAM-gruppen, mellan 8 augusti och 3 september 1949 i London. Skolan står under ledning av Arkitekt Maxwell Fry med Miss

Jaqueline Tyrwhitt som Assistant Director och MARS-gruppens medlemmar som lärare. Prominenta medlemmar av CIAM, som le Corbusier, van Eesteren, José Louis Sert, dr Giedion, kommer att besöka skolan och hålla offentliga föredrag. Antalet deltagare är begränsat till fyrtio, varav tjugofrån de brittiska öarna och tjugofrån de olika länder som har arkitektgrupper anslutna till den internationella kongressorganisationen.

De deltagande kan välja bland fyra temata och skall förbereda sig i förväg genom studium av respektive programhandlingar, för att bäst kunna utnyttja den korta tid som står till förfogande på själva orten. Alla fyra uppgifterna är konkreta och ligger i Londons närhet. Två av dem är rent arkitektoniska, de två andra är stadsplaneuppgifter dock med vikt på den arkitektoniska utformningen.

Från Sverige kommer tre deltagare: Folke Björck, Anders William-Olsson och Bertil Thafvelin.

F—t

Bro- och husbyggnadskonferens

Internationella föreningen för bro- och byggnadskonstruktioner kommer att hålla sin nästa kongress i London 1952. För att utarbeta programmet till denna kongress samlades den 11 juli i Stockholm representanter för föreningens nationalkommittéer i Danmark, Finland, Norge, Belgien, England, Frankrike, Holland, Polen, Portugal, Schweiz, Spanien, Sverige och Ungern. Den svenska nationalkommittén blir företrädd av sin ordförande, överste A. Sandberg, kommitténs v. ordförande, överingenjör R. Kolm, sekreteraren, docent E. Landberg, professor G. Wästlund, byrådirektörerna J. Björck och H. Lindqvist, överingenjör T. Hökerberg, förste ingenjör A. Wickert samt tekn. dr S. O. Asplund och major P. Hallström.

→ Impregnerad byggnadspapp

**till TAKET
till VÄGGEN
till GRUNDEN**

Ja-ta MATAKI!

AKTIEBOLAGET MATAKI MALMÖ

Aktiebol. O. Larsson & Co

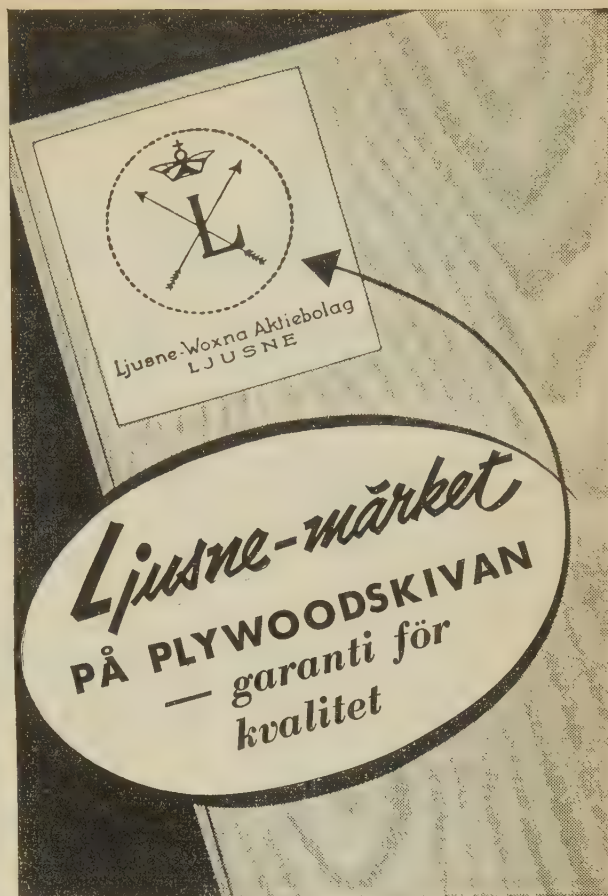

**Byggnadssnickerier
Köksinredningar
Butiksinredningar
Specialsnickerier
Trävaruförsäljning**

BÅTSMANSGATAN 6 • GÄVLE

Telegramadress: LARCO

Telefon: 333 (växel)

**Kallt OCH gott
VATTEN**

erhålles säkrast genom borrhning
ned till grundvattnet. Med våra
moderna snabbgående maskiner
borra vi i såväl jordlager som
berg. Mer än 60-årig erfarenhet
garanterar ett väl utfört arbete.
Borrmaskiner i arbete över hela
landet.

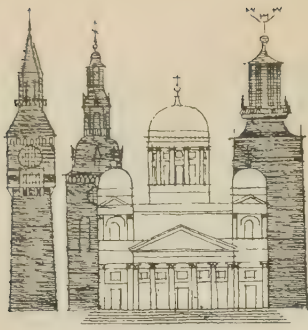
Vi ha erfarenhet
från 8.000
borrbrunnar

**SVENSKA
DIAMANTBERGBORRINGS AB**

Kungsgatan 44

STOCKHOLM

Tel. 23 33 80

Nordisk Byggnadsdag 5

Nordisk Byggnadsdag 5 kommer att hållas i Stockholm i maj nästa år. Det blir andra gången i staden. Första gången var år 1927 och därefter i Helsingfors 1932, Oslo 1938 och i Köpenhamn 1946. Nordisk Byggnadsdags permanenta kommitté sammanträdde i Helsingfors 6—7 maj för att dryfta programmet. Nästa sammanträde med permanenta kommittén blir i Köpenhamn omkring den 1 okt.

Kongressen.

Kongressen pågår 19—21 maj. Den 22 maj ägnas åt exkursioner, och sådana skall eventuellt även ordnas på Kristi Himmelfärdsdag den 18 maj. Följande ämnen är föreslagna för de större föredragen:

1. Nordisk arkitektur under ett halvsekel.
2. Byggnadsmaterialforskningen i Norden.
3. Byggnadskostnaderna i Norden.
4. Byggnadsämnesindustriens transport- och distributionsproblem.
5. Byggnadsämnesindustriens rationalisering.

De mera speciella problemen kommer att belysas vid ett 30-tal tekniska samtal. Till dessa skall inbjudas specialister som inledare och ämnena behandlas i diskussionsform. Det är meningen att kongressdeltagarna endast skall bevista sådana tekniska samtal, som särskilt intresserar dem. Därför pågår samtidigt flera diskussioner med ämnen inom helt olika intresseområden.

Utställning.

Liksom tidigare kommer även nu att ordnas en byggnadsutställning. Denna, som går under mottot »Bygg Bättre», skall på ett åskådligt sätt illustrera byggnadsverksamheten av i dag och påvisa den utveckling och rationalisering, som pågår. Den kommer att vara öppen för allmänheten 17—31 maj, således även efter kongressen. Utställningen skall bestå av en ideell och en kommersiell avdelning.

Till den ideella avdelningen, där plats ställs till förfogande för utställarna, har redan ett tjugotal statliga, kommunala och enskilda institutioner anmält sitt deltagande.

Till den kommersiella avdelningen har över tusentalet inbjudningar utsänts till materialfirmor och företag inom byggnadsbranschen. Kontakt har upprättats med de större branschorganisationerna och ett tiotal av dessa har redan anmält sin medverkan. I den kommersiella avdelningen, som är uppdelad efter olika grupper, kommer särskilda informationsavdelningar att belysa det teoretiska i avslutning till de utställda varorna och materialen.

Nordisk byggnadsdag har träffat avtal med S:t Eriksmässan, att handha den kommersiella avdelningen. Utställningen kommer att hållas i mässans hallar vid Lidingövägen och utställningslokalerna, som även inrymmer kongress- och möteslokaler, omfattar ca 10 000 m².

Utställningskommittén består av:

Ingenjör Nils Nessen, ordf. i Nordisk Byggnadsdag, Svenska Kommittén

Arkitekt SAR Moje Bergström, chef för byggnadstekniska avd. vid Statens Provvningsanstalt

Direktör Börje Claeson, S:t Eriksmässan

Civilingenjör Ingvar Karlén, chef för AB Svensk Byggtjänst

Arkitekt SAR Yngve Steen, generalsekreterare för Nordisk Byggnadsdag

Utställningsarkitekt är arkitekt SAR Josef M. Stäck.

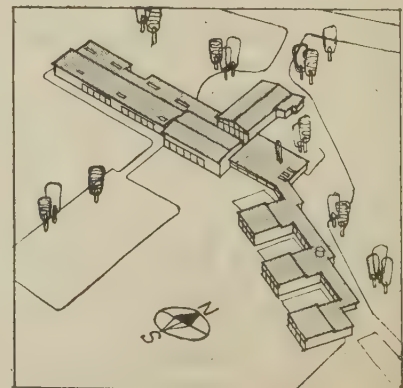
I samband med utställningen kommer visning av byggnadsfilmer att anordnas. Därjämte planerar man att utge vissa publikationer.

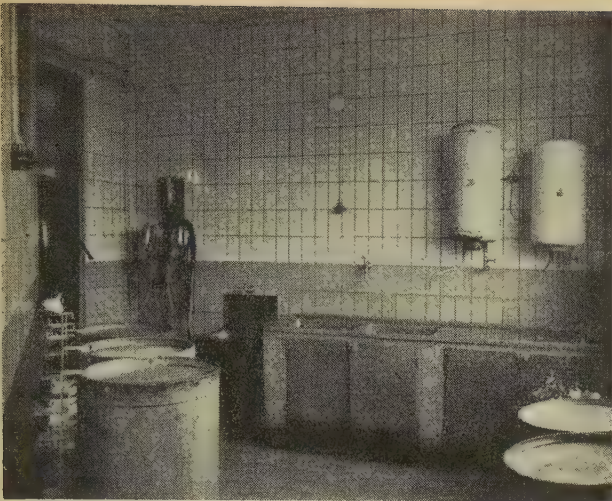
Enplansskola i England

Den här redovisade skolan utgör en av de 20 skolor, som uppförts efter kriget i Hertfordshire County norr om London. Till grund för planeringen av denna och de övriga skolorna ligger en omfattande utredning av de problem, som sammanhänger med skolbyggnande i England av i dag. Denna utredning har utförts av en grupp engelska arkitekter, och resultatet blev en skoltyp, som genom sitt väl genomförda modulsystem och genom sina fabriksstillverkade delar kunde användas på olika platser och med olika fordringar på utrymmen och användning.

Den bärande stommen består av ett smäckert stålskellett, som »beklädes» med armerade betongplattor. Takkonstruktionen vilar på ytterväggarna, vilket möjliggör en omflyttning av de lätta mellanväggarna. Dessa väggar är lackerade i olika distinkta och klara färger, som kontrasterar mot varandra. Den enkla konstruktionstypen verkar kanske något tillfällig jämfört med svenskt byggnadssätt, men i stället har man fått en elastisk och upplöst byggnadsform, som genom sin enkelhet inte verkar främmande för skolbarnen.

Skolan, som här illustreras, är ritad av arkitekt C. H. Aslin, och den är belägen i Cheshunt norr om London. I denna skola undervisas 320 barn, fördelade på en avdelning för små barn med tre klassrum och en avdelning för större barn med fem klassrum. De små barnen ha egen väg fram till skolan och egen ingång till sitt klassrum, vilket gör att barnen, som kommer direkt från hemmen, känner sig mera hemmastadda med de nya förhållandena. Dessa tre skolsalar har egna toaletter och utrymmen för kläder, och dessutom hör till varje klassrum ett uterum med blommor, som barnen själva planterar och sköter. De större barnen, vars ålder varierar mellan 7 och 11 år, har sina biutrymmen samlade längs en korridor, och uterummen ersättes av en lek- och fotbollsplan. Mellan skolans olika avdelningar är samlingsalen, administrativa lokaler och matsal med kök centralt

Som golv- och väggmaterial i moderna ladugårdar, mejerier och livsmedelsindustrier äro Höganäs klinker synnerligen användbara. Vid Thorsätra Säteri, Kungsängen, är t. ex. vidstående sköljrum inrett med detta material

Vid Thorsätra Säteri, Kungsängen★

bekläddes väggarna i ladugård, sköljrum och kylrum med Höganäs klyvklinter nr 450, vit och gulgrå glasyr. Samtidigt lades golven i skölj- och kylrum med Höganäs golvklinter nr 500 och 259, gula.

Hela arbetet omfattade ca 500 m² och utfördes av

ELDFAST MURNING
SYRAFAST MURNING
PLATTSÄTTNING. Beklädnad av fasader samt golv och väggar i industrilokaler, **lantgårdar★**, mejerier, större bostadshus, gångtunnlar och trappuppgångar etc.

AB HÖGANÄSARBETEN

MALMTORGSGATAN 6 - BOX 16006, STOCKHOLM - TELEFON 23 21 00

"Ett slitstarkt golvmaterial"

säger Byggmästare Olle Engkvist om

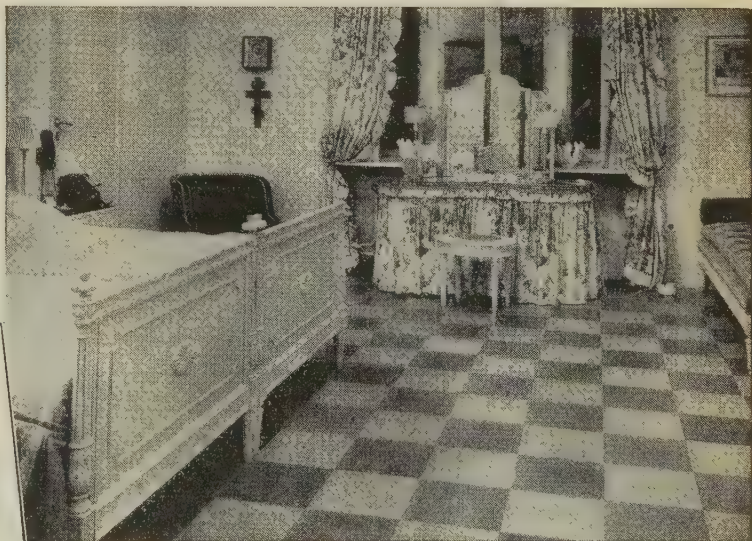
AWK KORKPARKETT

Efter många års riklig erfarenhet av korkparkett har jag kommit till den uppfattningen, att detta golvmaterial, rätt behandlat, är ett utomordentligt beläggingsmaterial, framför allt för sovrum och kök. Det är mjukt, varmt och behagligt att gå på. Särskilt i kök är detta en välsignelse för alla, som ha ett ansträngande arbete där.

Korkparketten är även ett slitstarkt golvmaterial, varför jag har all anledning att rekommendera detta - men det skall behandlas och underhållas rätt.

Stockholm den 14 december 1948.

Olle Engkvist.

Korkparkett är den idealiska golvbeläggningen överallt där man vill ha slitstarka, vackra och varma golv - t. ex. i sovrum, kök och kontorsrum. Korkparketten är tack vare sin mjukhet utomordentligt behaglig att gå på - den är dessutom värmeisolerande.

Ring oss för en diskussion.

AB WICANDERS KORKFABRIKER

Brännkyrkagatan 66 • STOCKHOLM • Tel. 44 03 50

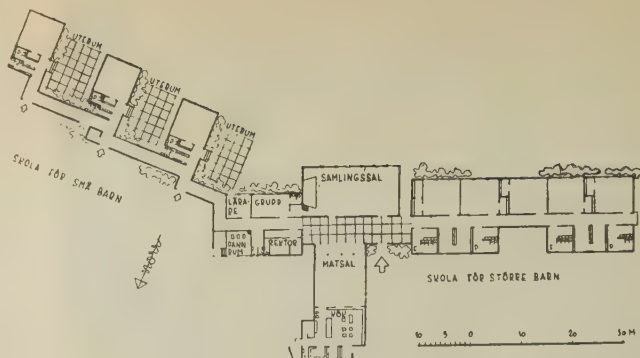
GÖTEBORGS KORKFABRIK

ÄLVÄNGEN • Tel. namnanrop: "Korkfabriken"

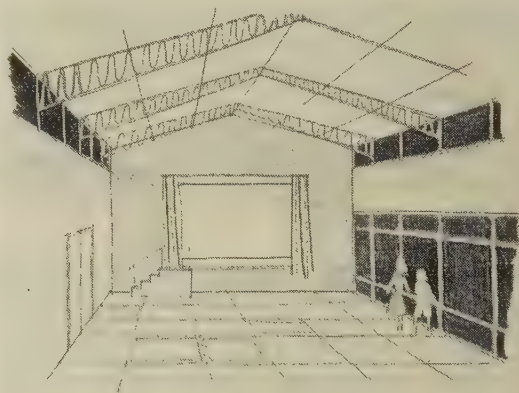
belägna. Samlingssalen, som vanligen är omöblerad, användes av barnen vid deras egna teaterföreställningar och underhållningar och vid dåligt väder får salen tjäna som lekplats och gymnastiksal. I ett hörn står ett ostämt piano — en av barnen mycket uppskattad leksak.

Skolan fungerar även på sitt sätt som ett community centre. Ortsbefolkningen använder nämligen samlingssalen vid sina fester och sammankomster och efteråt dricker man te i matsalen. På detta sätt håller skolan kontakt med sina gamla elever. För att barnen redan tidigt skall bli hemmastadda i skolan får 3—5-åringar lämnas in på skolan under några timmar mitt på dagen. Under denna tid förströs de med lekar och man låter dem också sova en timme, om möjligt i det fria. Skolan fungerar därför även som daghem. Dessa små barn trivs med att få »gå i skolan» som sina äldre syskon och mödrarna får ett par timmars lugn för hemmets sysslor.

Erik Ahnborg

Plan

Samlingssalen

Exteriör av samlingssalen

Samlingssalen

Siesta i det fria

VÄSTERLÅNGGATAN 79 STOCKHOLM TELEFONER VÄXEL 11 42 69, 11 42 98

HYDROPAL Underhållsfri
takpapp

MAMMUT Underlag för
linoleum

ANHYDROL Kallfl. fuktiso-
leringsmedel

CARLINUM Träkonserve-
ringsmedel

UCO-färg Träkonserve-
ringsfärg

AKTIEBOL. JOH. OHLSSONS TEKN. FABR.

Tel. 25 68 81 STOCKHOLM 1 Tel. 25 68 82
RIKSSAMTAL 25 88 09

BYGGE OCH BOSTAD

BYGGUTSTÄLLNINGEN I GÖTEBORG 20/8-4/9 1949

PRINCIPIELLA AVDELNINGEN

Myndigheters och institutioners utställningar
visande rationellt byggande.

BYGGNADSMATERIALAVDELNINGEN

Järn, trä, tegel, sten, cement.
Tak och golvmaterial m. m. Byggnadsmaskiner.

DEN FÄRDIGA BOSTADEN

Planlösningar, inredningar, möbleringsförslag.
Installationsanordningar. Belysning.

DET MASKINELLA KÖKET

anordnat av Hemmens Forskningsinstitut.

KOLLEKTIVA ANORDNINGAR STORA KONGRESSER

Broschyrer och anmälningssedlar genom
UTSTÄLLNINGEN BYGGE OCH BOSTAD

Adress: Svenska mässan, Göteborg
Tel. 18 10 86, 18 20 60, 18 20 61

Den 20 augusti börjar

BYGGMÄSTAREKURS

Statsinsp. - statsstip. 5-115 kr./mån.

Begär prospekt!

KRISTINEHAMNS PRAKTISKA SKOLA

Grus och Singel

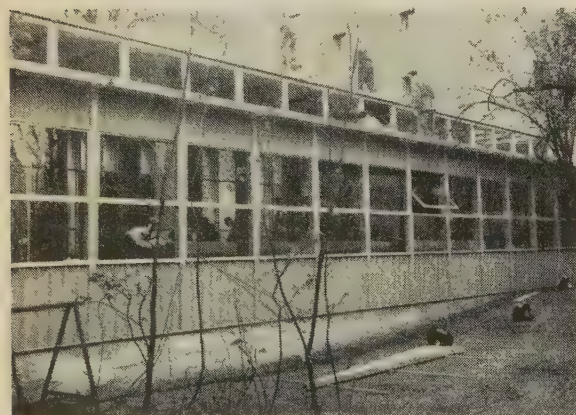
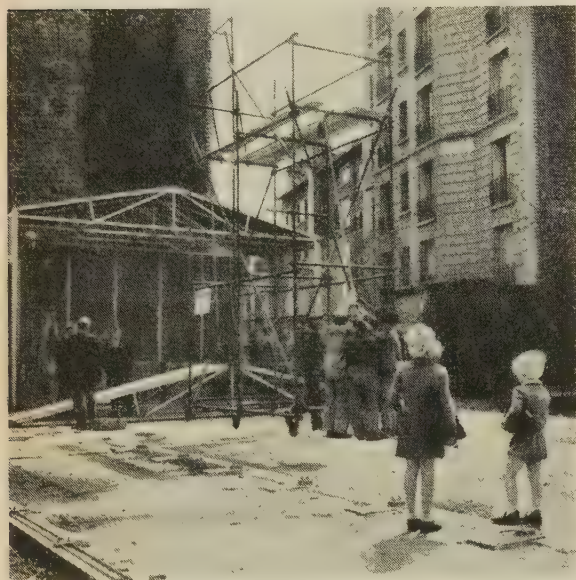
Makadam

SVEN KARLSSON

LINDALEN

Stockholm 20

Telefon: ÄLTA, Grustaget 266, Bost. 366

En skola av monteringsfärdiga aluminiumelement har uppförts i Neuilly-sur-Seine i Frankrike. De fabrikstillverkade elementen transporterades med flygplan från England och monteringen gick på rekordtid, 24 timmar.

LITTERATUR

Frank Lloyd blir filmhjärte

»The Fountainhead» by Ayn Rand.

(The Bobbs-Merrill Company, New York, pris \$ 3:—.)

Arkitekten lär då och då få ersätta schejken som »dream-boy» i den kolorerade pressen, förmodligen som yrkesmässig innehavare av bohemiskt passionerade känslor och borgerligt välfyllt plånbok. Betydligt längre sträcker sig den amerikanska författarinnan Ayn Rand's karaktiseringsambitioner när hon i romanen »The Fountainhead» genom några »djupetsade» porträtt söker spegla den amerikanska arkitektvärlden (och tidningsvärlden) i mellankrigstiden.

Temat är okuvligheten i den fanatiska individualism, som är enda lag för arkitekten Howard Roark, ett rödhårigt planlösningsgeni som redan i skolan trakasseras för sitt negligerande av palladianska ordningsregler. Roark får se sin vän, Romstipendiaten och villige pilastersnickaren Peter Keating nå den konstnärliga och ekonomiska societetens högsta höjder (mycket tack vare Roarks hjälpsamma ennattslösning av en skyskrapeplan).

De skuldkänslor, som ett framväxande arkitektoniskt ärlighetskrav trots allt uppammar även på dessa reaktionära alptoppar, avreagerar sig Keating och den mäktige konstskribenten Ellsworth Toohey i form av diabolisk förföljelse av denne johannesdöpare R. Förföljelsen intensifieras och göres närmast outhärdlig sedan Roarks älskarinna för en natt, Dominique Franchon, genom sina förankringar i storfinansen effektiviserat den till ren lock out. Denna exklusiva form av självpågeri lättar hon då och då upp genom att åter krypa till sängs med bokens hjälte, som nu på dagarna sammanbitet livnär sig på stenhuggeri och rörmokning.

Småningom ljummas det kalla kriget, Roark återupptar den blygsamma praktik hans ende läromästare, skyskrapepionjären Henry Cameron, fått lämna på grund av trassliga affärer, ålder och sjukdom. Äntligen får han bygga några hus utan annan stil än »the Howard Roark style».

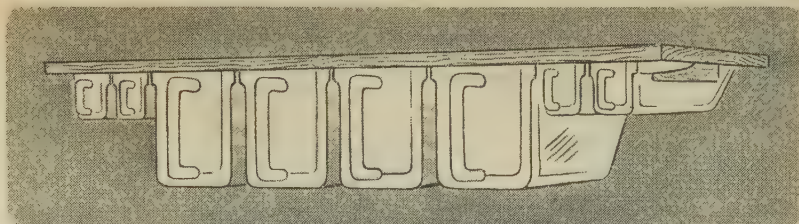
Och plötsligt har han ett drömkontrakt med Gail Wynand, ägare av Staternas mäktigaste tidningstrust, »the Banner», i vilken just Toohey och Dominique drivit sitt utmattningskrig. Visserligen har denne Wynand nu gift sig med Dominique (som förresten redan upplevt ett platoniskt äktenskap med Peter Keating), men efter några dollarrullande lustjaktstjänster, under vilka den djupa själsfrändskapen mellan Wynand och Roark uppenbaras, är tiden kommen för tidningsdiktatorns fall och den långt ifrån ödmjuka Arkitektura-tjänarens upprättelse och stillsamma bröllop med Dominique Franchon-Keating-Wynand-Roark, vilket f. ö. sker i samma veva som Gail Wynand beslutar att aldrig sätta sin fot i den skyskrapa som Roark fullbordat åt Bannertrusten. Det enda retsamma i sista kapitlet är att den där otäcka Toohey slipper helskinnad undan.

Nu är romanen både bättre och allvarligare än detta referat, och i synnerhet för den som är mer insatt i 1900-talets amerikanska arkitektliv än anmälaren måste den ge många roande snapshots. Trots författarinnans ihärdiga protester i företaget kan man inte låta bli att ge Roark Frank Lloyd Wrights drag och Henry Cameron Louis Sullivans, eller känna igen deras visa samtal från Kindergarten Chats.

Filmrätten lär vara inköpt och som synopsis till film är romanen oerhört inspirerande, inte minst med tanke på de hittills tämligen oprövade miljöer den bjuder. Man bara undrar vilken filmarkitekt som skall kunna förverkliga de visioner av världshistoriens organiskaste arkitektur som författarinnan framkallar.

L. H.

Bo-hyllan sparar plats

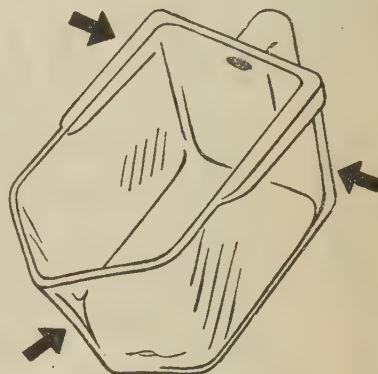
Bo-hyllan — den senaste nyheten från Bo — är ett förenklat speceriskåp utan botten och sidostycken. Den består av endast överdel med fastskruvade Bo-spår, i vilka förvaringslådorna äro upphängda.

Bo-hyllan kräver föga plats. Den kan skruvas fast under ett vanligt kökskåp eller sättas in i detsamma, varvid den exempelvis kan ersätta nedersta hyllan. Mångsidig i användning och föga skrymmande sparar Bo-hyllan mycket utrymme — en värdefull egenskap, inte minst då det gäller moderna kök.

Bo-hyllan är billigare än ett vanligt speceriskåp. Trots detta får Ni samma gedigna kvalitet och samma fördelar som i våra standardskåp. Varorna förvaras lufttätt och absolut hygieniskt, och glaslådorna, som äro av orreforsglas, äro hållbara och lätta att rengöra. Bo-hyllorna kunna erhållas i önskad längder och med valfritt antal lådor. Begär prospekt och rabattvillkor! Nykonstruktionen är patenterad.

Lägg märke till att förvaringslådorna ha svag strömlinjeform utan ömtåliga hörn och kanter. De äro försedda med bärande lister, vilka löpa i Bo-spåren.

A.-B. BO SPECERISKÅP

Stockholm GÖTEBORG Malmö Norrköping
Tel. 32 96 16 Tel. 13 20 54, 13 89 37, 13 65 83 Tel. 178 24 Tel. 254 23

SIEMENS

CENTRALANTENN

ökar fastighetens värde

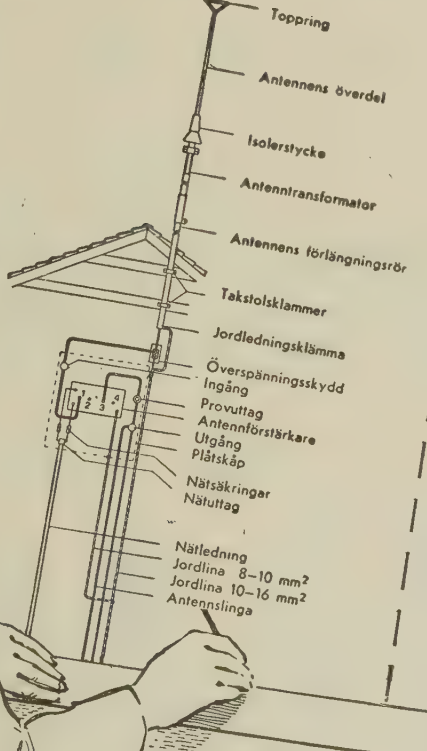
En effektiv förstklassig antennenläggning tillförsäkrar varje hyresgäst fullgod radio-mottagning på alla våglängder.

Planera bygget med Siemens centralantenn.

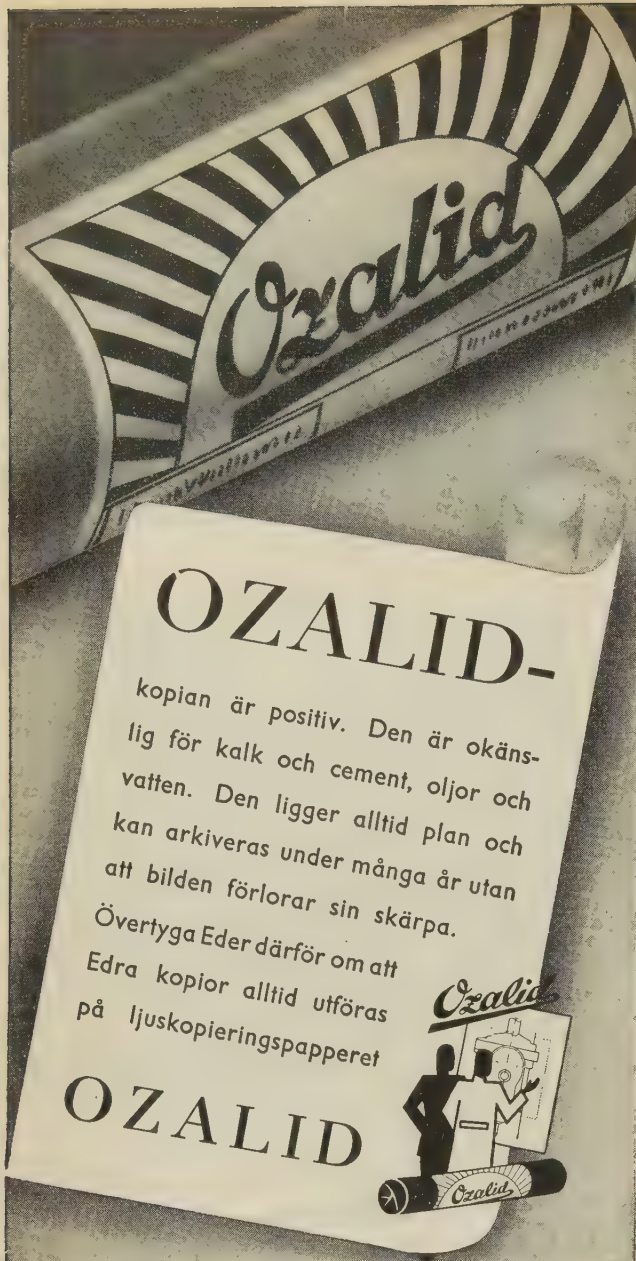
Byggnadskostnaden stiger obetydligt men fastighetens värde ökar däremot avsevärt.

SIEMENS

STOCKHOLM • GÖTEBORG • MALMÖ • SUNDSVALL
NORRKÖPING • SKELLEFTÅ • ÖREBRO • KARLSTAD • JÖNKÖPING

SM 216

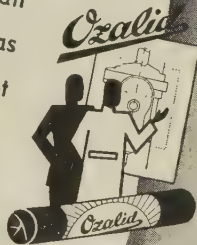

OZALID-

kopian är positiv. Den är okänslig för kalk och cement, oljor och vatten. Den ligger alltid plan och kan arkiveras under många år utan att bilden förlorar sin skärpa.

Övertyga Eder därför om att Edra kopior alltid utförs på ljuskopieringspapperet

OZALID

Tillverkare:

A.-B. OZALIDKOMPANIET, Göteborg

Representanter:

För Stockholm med omgivningar:

AKTIEBOLAGET VITKOPIA

Stockholm Telefon växel 23 14 25

Del av mellersta Sverige samt Norrland:

A.-B. ADOLF JOHNSON & Co.

Stockholm Telefon växel 23 47 50

Västra och mellersta Sverige samt Värmland:

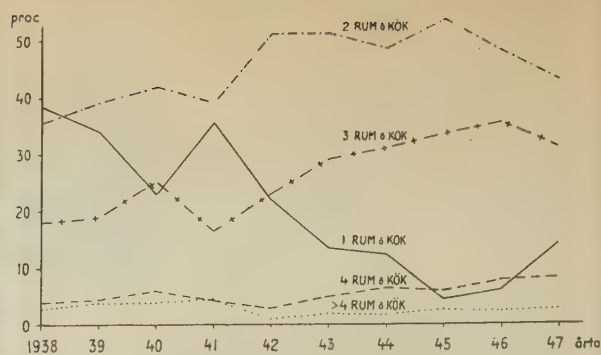
A.-B. HENRIK JOHNSON & Co.

Göteborg Telefon 11 05 03

Skåne och Blekinge:

IDEALKOPIA

Malmö Telefon 236 19

Antalet beviljade bostadslägenheter av angiven typ i procent av hela antalet köksförsedda lägenheter åren 1938—1947

Från Stockholms Byggnadsnämnds verksamhet

Stockholms stads byggnadsnämnds årsberättelse 1947.

Stockholm 1949. 34 s. Kr 1: 50.

Av de i byggnadsnämndens verksamhetsberättelse sedvanliga statistiska uppgifterna framgår bl. a. att antalet byggmästare, som under 1947 erhållit behörighetsförklaring, var 24, därav 6 civilingenjörer och 12 ingenjörer från Byggnadsyrkesskolan eller från tekniskt läroverk samt 6 från enskild teknisk läroanstalt. Antalet beviljade bostadslägenheter uppgick till 6 936 mot 6 996 året förut. Av lägenhetstillskottet tillkom 82 % med ekonomiskt stöd från staten eller staden. Tillskottet av enrumslägenheter har ökat märkbart (jämför ovanstående diagram, hämtat ur årsboken), främst beroende på uppförandet av de s. k. genomgångsbostäderna i Gubbängen, vilka lägenheter äro så planlagda att de framdeles kunna sammanläggas parvis till större lägenheter.

Årsboken innehåller även ett antal planer och fotografier av under året färdigställda byggnader, bl. a. i Årsta och Johanneshov samt Gröndal (stjärnhus) ävensom redogörelse för nytillkomna fastställda stadsplaner.

Det värdefullaste avsnittet i årsboken utgöres av en uppsats av överingenjör G. Chatillon-Winbergh om mått och steg för kompenserande av betongs krympning. De sprickbildningar som ofta uppkomma i byggnader, där massivkonstruktioner av armerad betong användas, orsakas i en del fall av betongens krympning och i andra fall av långtidsdeformation hos betongen. Dessa företeelser äro komplicerade och kräva sakkunniga åtgärder både vid byggnadens planerande och vid uppförandet. De rön och erfarenheter i dessa frågor samt de anvisningar angående förebyggande åtgärder till förhindrande av skadeverkningar, som framläggas i byggnadsnämndens årsbok, torde vara av stort värde för såväl byggnadskonstruktörer som byggmästare och verkmästare.

G Er

»Byggnadsnämnderna och samhällsbyggandet»

Den nu ganska omfattande byggnadslagstiftningen och de allt fler statliga och kommunala instanserna medför ju allihanda svårigheter för de byggande och kan ibland äventyra ändamålet med lagstiftningen.

En del av dessa svårigheter borde dock kunna övervinnas om myndigheterna samarbetade.

Begynnelsen till sådant samarbete märks på några håll. I Göteborgs- och Bohus län bildades till exempel 1947 ett »Länsråd för byggnadsfrågor». Landshövdingen är

ordförande och ledamöter är representanter för följande statliga länsorgan:

- länsstyrelsen
- civilförsvarsdirektören
- distriktsingenjören för vattenförsörjning och avlopp
- förste provinsialläkaren
- hamningenjören
- lantbruksdirektören (blivande)

Detta länsråd har nu arbetat i över ett år och haft sammanträden ca en gång i månaden med länsarkitektkontoret som beredande och verkställande organ. Länsrådet tar som sin uppgift att minska antalet officiella remisser, vilket främst skall ske genom personlig kontakt mellan tjänstemännen i de olika länsorganen. Informationsmöten har hållits med byggnadsnämnderna, diverse kommittéarbete har startats och de olika myndigheterna orienterar varandra om vad de arbeta med.

Dessutom har länsrådet publicerat en liten, trevlig, illustrerad skrift i A 5-format (53 sid.) avsedd att vara till ledning för byggnadsnämnderna. Den kan betraktas som en komplettering av Byggnadsstyrelsens Meddelande angående den nya byggnadslagstiftningen (1947:1), med bl. a. de för länet speciella frågorna särskilt belysta.

Skriften kan erhållas från Gumperts bokhandel i Göteborg och priset är 1:75 kr.

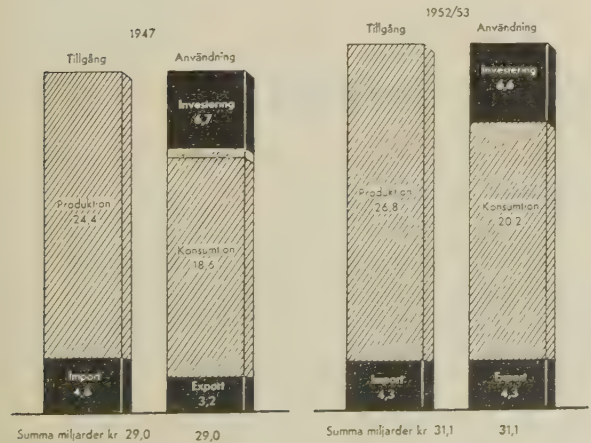
N. I. Rosén

4-årsplanen

Ekonomisk Information — det för arbetsmarknadsparterna och staten gemensamma upplysningsorganet i ekonomiska frågor, som arbetar under ordförandeskap av statsrådet Sven Andersson och består av två representanter för vardera Arbetsgivareföreningen och LO samt en representant för TCO — har utgivit en populärupplaga av 4-årsplanen. I denna återges i bilder, siffror och text en del av de viktigaste uppgifterna i det svenska 4-årsprogrammet.

Nedanstående diagram visar hur vi disponerar våra resurser. Den beräknade produktionsökningen, 10 %, avses i huvudsak att gå till ökad export samt i någon mån till ökad konsumtion, bl. a. betingad av folkökningen. För investeringar i industribyggnader och maskiner, bostäder och anläggningar m. m. förutsättes ingen ökning.

G. Er

Hur vi disponerar våra resurser

Trollhättans stads byggnadsnämnd inbjuder härmed svenska stadsplanerare till tävlan om planläggning av det s. k. Hjortmosseområdet i Trollhättan.

Den sammanlagda prissumman är 16.000: — kr.

Program för tävlingen utlämnas kostnadsfritt efter hänvändelse till bitr. stadsingenjören Arne Arodell, Trollhättan.

Fullständiga handlingar erhållas hos bitr. stadsingenjören mot deponering av 100: — kr. Depositionsbeloppet återbetalas mot uppvisande av depotionskvittot med därå angivet tävlingsmotto vid tävlingsförslags inlämnande eller vid återlämnande av samtliga programhandlingar i oskadat skick jämte depotionskvittot senast en månad före tävlingstidens utgång.

Vid programhandlingarnas uttagande lämnas adress, under vilken skriftligt meddelande kan nå den tävlande.

Tävlingsförslag skall vara inlämnat senast kl. 14.00 den 7 november 1949.

Prisnämnden utgöres av: Byggnadsnämndens ordförande kommunalborgmästare Henning Joabson, stadsfullmäktiges ordförande Artur Lundqvist, byggnadsrådet Hans Quiding, länsarkitekt Allan Berglund samt stadsarkitekt Thorvald Struve.

ARKITEKTBEFATTNINGAR
vid
LÄNSARKITEKTSORGANISATIONEN.

Härmed kungöras till ansökning lediga två befattningar såsom biträdande länsarkitekt i lönegrad Ce 29 med placering vid vart och ett av länsarkitektkontoren i Karlskrona och Kristianstad (begynnelselön 1.158 kr. per månad inkl. index).

Sökande, som bör hava avlagt arkitektexamen eller förvärvat därmed likvärdig utbildning, har att senast den 8 augusti 1949 till Kungl. byggnadsstyrelsen ingiva till Konungen ställd ansökning, åtföljd av åldersbetyg, styrkt meritförteckning och de övriga handlingar sökande önskar åberopa.

Stockholm den 8 juli 1949.

KUNGL. BYGGNADSSTYRELSEN

**SVERIGES KONSULTERANDE
VÄRME- OCH SANITETSINGENIÖRERS FÖRENING SKVS**

Lagerlöfsgatan 8 · Stockholm · Tel. 52 08 50

Föreningens ändamål är att främja och utveckla den konsulterande ingenjörssamheten inom värme-, ventilations- och sanitetstekniken i Sverige för att därigenom tillgodose det allmännas behov av kunniga och opartiska tekniska rådgivare.

GÖTEBORG

Ahlén, Filip, Ing.-byrå, Postgatan 2
Tel. 11 30 52, 13 47 45

Bresky, Bernh., Ing.-byrå, Kungsgatan 46
Tel. 13 95 13, 13 95 16

Fagerström, W., Kons. Ing.-byrå A.-B.,
V. Hamngatan 2. Tel. 13 07 15

Theorell, Hugo, Ing.-byrå, A.-B., V. Hamngatan 11
Tel. 10 50 30

MALMÖ

Österberg, J., Ing.-byrå, Kompanigatan 4
Tel. 102 34, 267 54

STOCKHOLM

Axländer och Rosell, Konstruktionsbyrå AB,
Grevgatan 49. Tel. 61 76 60, 67 68 45

Bergströms Ing.-byrå & Co, Kungsbroplan 2
Tel. 52 05 60

Eklund, Karl G., Ing.-byrå, Brunkebergstorg 15
Tel. 10 27 13, 10 27 14

Eriksson, Helge, Konstr.-byrå, Drottninggatan 14
Tel. 11 29 50, 11 89 50

Haijlen, Alfred, Kons. Ing.-byrå, Kungsgatan 39
Tel. 20 42 96

Hellström, Jacob, Ing.-byrå, St. Nygatan 25
Tel. 21 53 92

STOCKHOLM (forts.)

Konstruktionsbyrån, D. A. Carlsson,
Drottninggatan 114. Tel. 31 15 28

Larsson, Ragnar, Konstr.-byrå, Birger Jarlsgat. 31
Tel. 10 08 33, 20 23 42

Nyman, Martin, Konstr.-byrå, Vidargatan 7
Tel. 30 02 42

Petersson, Paul, Konstr.-byrå, Vasagatan 7
Tel. 11 29 74

Rudgren, Knut, Konstr.-byrå, Birger Jarlsgatan 36
Tel. 11 79 19

Runefelt, Elis, Ing.-byrå AB, Sturegatan 10
Tel. 61 62 24, 61 62 84

Rörtekniska Byrån A.-B., N. Mälarstrand 24
Tel. 52 44 44, 52 44 45

Theorell, Hugo, Ing.-byrå A.-B., Lagerlöfsgatan 8
Tel. 52 08 50

Ullman, Bengt, Konstr.-byrå, Sveavägen 98
Tel. 33 37 44, 33 38 44

SUNDSVALL

Olsson, Sten, Ing.-byrå, Storgatan 26
Tel. 51 54, 51 38

UMEÅ

Larsson, Sixten, Konstr.-byrå, Kungsgatan 66
Tel. 17 72

Bundna primärlån

å fastigheter, huvudsakligen avsedda för bostadsändamål eller till affärslokaler och belägna i städer och vissa stadsliknande samhällen, tillhandahållas av de till

KONUNGARIKET SVERIGES STADSHYPOTEKSKASSA
anslutna STADSHYPOTEKSFÖRENINGARNA

Bundna sekundärlån

å fastigheter, huvudsakligen avsedda för bostadsändamål eller till affärslokaler och belägna i städer och vissa stadsliknande samhällen, tillhandahållas av de till

SVENSKA BOSTADSKREDITKASSAN *anslutna*
BOSTADSKREDITFÖRENINGARNA

REDAKTÖRER:

Arkitekt SAR Leif Reinius
Civilingenjör SVR Gunnar Essunger

REDAKTIONSSEKRETERARE:

Fil. mag. Inga Mari Lönnroth

REDAKTIONSOMBUD:

Victor Bährner, Malmö
Ossian Lindqvist, Malmö
Owe Svärd, Göteborg
Gunnar Hoving, Göteborg

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Harry Bernhard
Hilmer J. Danielsson
Axel Eriksson
Torbjörn Olsson
Göran Sidenblad
Tore Webjörn

Ansvarig utgivare:
Arkitekt SAR Moje Bergström

PRENUMERATIONSPRISER FÖR HELÅR

	Sverige	Danmark Finland Norge	Övriga Utlandet
Endast lösnummer	20: —	22: —	26: —
Lösnummer + klotpärm ..	23: —	—	—
Lösnummer + halvfr.pärm	27: 50	—	—
Lösnummer + bundet ex. i klotband	30: —	33: 50	40: —
Lösnummer + bundet ex. i halvfr.band	37: —	40: —	47: —

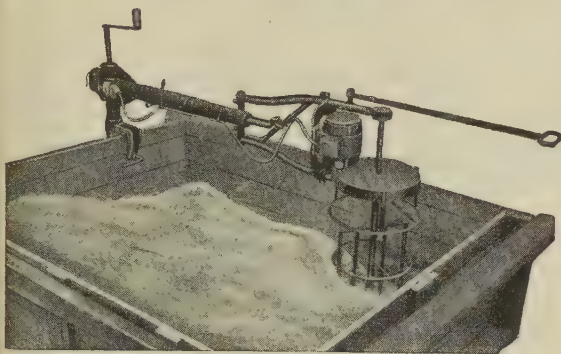
I tidskriften gjorda uttalanden stå för författarnas räkning och äro endast om så anges att anse som uttryck för ståndpunktstagande av någon av de föreningar, som utge tidskr.

Tornborg Lundberg

TELEFON: NAMNANROP

ÅRSTADALSHAMNEN. STOCKHOLM 9

Kontor, Mek. Verkstad och Lager, Årstadalshamnen

BRUKSUPPRÖRAREN

Limack

patentsökt

För snabb uppröring av kalkbruk i lavar. Oumbärlig
vid tillverkning av kalk-cementbruk på byggnadsplatsen.

144

AKTIEBOLAGET CALOR & SJÖGREN

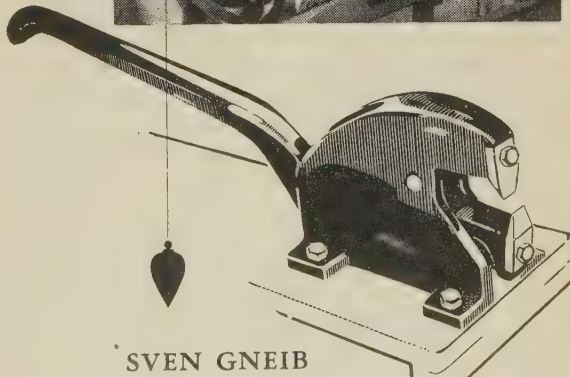
Arbetargatan 30, Stockholm

Telefon: Växel 52 06 30

VÄRME - GAS - VATTEN
AVLOPP

Ni erhåller snabbt och väl utfört
arbete om Ni anlitar vår
reparationstjänst.

Lätthanterlig klippapparat för taktegel

SVEN GNEIB

VÄSTRA HAMNGATAN 10 • GÖTEBORG

INNEHÅLL:

SIDENBLADH, GÖRAN: *Gemensamhetsanläggningar*. Byggmästaren 28 (1949)
nr 15 sid. 317—320.
Diskussion av våra samhällens brist på fritidslokaler.

DANNESSKIÖLD-SAMSÖE, O.: *Peckham-experimentet*. Byggmästaren 28 (1949)
nr 15 sid. 321—326.
Beskrivning av ett engelskt samhällscentrum av experimentell karaktär.

MÅNSSON, SVEN: *Hemmet och bostadsgruppen*. Byggmästaren 28 (1949)
nr 15 sid. 327—329.
Diskussion av engelsmannen L. Wolfes bok »The Reilly Plan — a new way of life».

HOLMBERG, ERIK OLOF: *Mönster eller organism*, Byggmästaren 28 (1949)
nr 15 sid. 330—332.
Generalplanebegreppet med särskild hänsyn till Geiger, Mumford och Goethe.

HOLM, LENNART: *Ungdomens fritidsproblem*. Byggmästaren 28 (1949)
nr 15 sid. 333—340.
Ungdomsproblemet med gallupstabeller och förfrågan om hur det skall lösas.

BYGGNADSSÄTT OCH
BYGGNADSKOSTNADER
i Stockholm 1883—1939

av
Hilmer J. Danielsson—Mejse Jacobsson
Meddelande nr 11 från Statens Kommitté
för Byggnadsforskning

Pris Kr. 5: —
Sändes portofritt om beloppet insättes
på postgiro nr 3124.

BYGGMÄSTAREN
FÖRLAGSAVDELNINGEN
KUNGSGATAN 32, STOCKHOLM

TÄVLINGAR

Uppgift	Inlämnings- tid	Se Bygg- mästaren
		1949
Bostadsområde vid Yxhult	15. 9. 1949	Nr 2 s. VII
Stadsplan i Trollhättan ..	7. 11. 1949	Nr 11 s. VI
Stads- och medborgarhus i Lidingö	15. 12. 1949	Nr 13 s. III

Lämna reproduktionsdugliga tävlingsritningar!

Inbjuden tävling om läroverk i Varberg avgjord

Den av Varbergs stad anordnade arkitekttävlingen om ny läroverksbyggnad har nu avgjorts. Prisnämnden har förordat att förslaget med motto »Sveriges sandlåda» lägges till grund för lösandet av uppgiften. Förslaget har uppgjorts av arkitekterna SAR Nils Ahrbom, Helge Zimdahl och Einar Lovén, Stockholm, samt medarbetaren Tord Hultman.

Övriga inbjudna ha varit Paul Hedqvist, Ancker-Gate-Lindegren samt Nils Pers.

Prisnämnden hade följande sammansättning:

Byggnadsrådet Gunnar Wejke, arkitekt SAR Sven Backström, länsarkitekt Manne Carlman, stadsarkitekt Oskar Nygren, borgmästare Axel Lindskog, rektor Sture Nilsson.

DIVERSE

Statens kommitté för byggnadsforskning

Till ledamöter i statens kommitté för byggnadsforskning för ett år från 1 juli 1949 har K. Maj:t förordnat professor Eskil Sundahl, ordförande, avdelningschefen vid statens provningsanstalt, arkitekt Moje Bergström, byrådirektören i järnvägsstyrelsen, civilingenjör John Björk, civilingenjör Erik Blomqvist, byggmästare Olle Engkvist, tekn. dr Axel Eriksson, ordföranden i byggnadsarbetareförbundet John Grewin, professor Bo Hellström, professor Sven Hultin, direktören i svenska byggnadsindustriförbundet, civilingenjör Filip Holmén, byrådirektören i bostadsstyrelsen, arkitekt Hans Junaues, byggnadschefen i byggnadsstyrelsen, tekn. dr Ragnar Lindqvist, civilingenjör Einar Lundqvist, stadsplanedirektör Sven Markelius, civilingenjör Christer Möller, förrådsdirektören i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, civilingenjör Erik Nelander, civilingenjör Fredrik Schütz, civilingenjör Evert Strokirk byggnadsöverdirektören i vattenfallsstyrelsen civilingenjör Gösta Westerberg, professor Uno Åhrén samt byråchefen i lantbruksstyrelsen,

arkitekt Torvald Åkesson. Till sekreterare har förordnats civilingenjör Boris Blomgren.

Standardiseringsverksamheten

Sveriges standardiseringskommission (SIS) har sänt ut sin årsredogörelse för år 1948. Av redogörelsen framgår bl. a. att under året 91 standard fastställts och 17 reviderats.

Från byggstandardiseringens verksamhet omnämnes bl. a. att anvisningar för modulsystemets användning föreligger i stort sett klara. En omarbetning pågår för att få de nya principerna för bl. a. projekteringsarbetet så lättfattligt presenterade som möjligt. Förslag till standardisering har utarbetats för bl. a. murtegel, badkar, köksinredning, dörrlås och keramiska plattor. Den standard för fönsterdetaljer som fastställdes 1945 har upptagits till revidering. Med ekonomiskt stöd från industrien pågår för närvarande utredning om lämplig utformning och förläggning av rörnätet i byggnader.

Inom metallnormcentralens verksamhetsområde har fastställts bestämmelser för dragprovning av provstavar. Vidare har bestämmelser för mistål samt skruv- och bultstål fastställts som provisorisk standard. Reviderade standard för armeringsstänger och för de allmänna konstruktionsstålen har utgivits.

Grafiska standardiseringskommissionen har färdigställt förslag till standard för blanketter, vilka tryckts och utgivits under namnet »Rationella blanketter». Förslaget är i många stycken ett pionjärarbete och torde vara av intresse för alla som utforma blanketter.

Liksom tidigare har kommissionens verksamhet finansierats dels med statsanslag, dels med bidrag från enskilda organisationer. Statsanslaget har uppgått till 400 000 kronor, varav byggstandardiseringen förbrukat 187 000 kronor.

Monteringsfärdiga hus

Enligt en kungörelse den 3 juni (SFS 277) få trävaror icke utan tillstånd av arbetsmarknadsstyrelsen eller av länsarbetsnämnd användas för sådan tillverkning av hus eller monteringsfärdiga delar till hus, som äger rum anorstädes än där huset är avsett att uppföras. Sådant hus eller delar till hus får heller icke utan tillstånd överlåtas eller transporteras från tillverkningsplatsen. Bestämmelsen gäller icke, om beställaren har byggnadstillstånd eller om leverans sker till utlandet enligt exportlicens.

KORK-PARKETT -ISOLERING

KORKGUMMIPLATTOR FÖR VIBRATIONISOLERING AV MASKINER —
MOTORER — PUMPAR ETC.

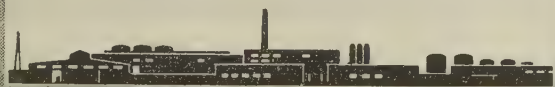
A/B JOHNSSENS KORKFABRIK
MALMÖ TEL. 232 72

Impregnerad byggnadspapp

**III TAKET
III VÄGGEN
III GRUNDEN**

ja-ta-MATAKI!

ARTIFABRIKET MATAKI MALMÖ

TETOGIN

*för lagning av
hål och sprickor*

Har Ni hål eller sprickor i vägg-, golv- eller taktytor, i möbler eller andra inredningar av trä, använd Tetogin tätningsmedel.

Tetogin är enkelt och billigt att använda och ger en pålitligt hållbar lagning. En Tetogin-reparerad yta kan slipas, hyvlas, betsas och målas. Vid användning på trämosaik och andra finare snickeriarbeten kan Tetogin lätt färgas i olika nyanser.

AB. TIKAMIN - ESLÖV

Tel. 1700, 1701, 1702.

Bent Waagensen & Jenny Rubin
Civilingenjör Social rådgivare

KOLLEKTIVHUSET
og dets Forudsætninger

Ett brännande aktuellt ämne i dansk bostadsbyggande och socialpolitik av i dag. Hemmens Forskningsinstitut i Sverige har företagit en ingående undersökning av kollektivhuset ledd av de två författarna. Det är denna undersökning som utgör grunden för boken. (Se recension i Byggmästaren nr 11 sid. VIII).

128 sidor — 41 fotografier — 9 ritningar
Pris sv. kr. 8:40

NYT NORDISK FORLAG ARNOLD BUSCK
Köpenhamn.

Ingenjörsfirma

ERIK MÅRS

Grevturegatan 9 Stockholm Tel. 67 57 18, 67 27 18

Specialfirma för schaktningsarbeten

Modernaste maskiner

THE VILLAGE COLLEGE, IMPINGTON

The Village College, Impington, som tidigare presenterats i Byggmästaren (1940 nr 3), är känd måhända främst på grund av dess arkitektoniska kvaliteter (Walter Gropius och Maxwell Fry). Som arbetsform kan den karakteriseras som ett tämligen fullständigt utbyggt Community Centre, där vissa lokalgrupper på dagarna utnyttjas av en Secondary School. Denna som idéprogram ingalunda nya, men intressanta kombination möjliggöres genom ett konsekvent genomförande av specialrumssystemet. Förutom skolans lokaler för språk, historia, teknik, geografi, handarbete, slöjd, metallslöjd, skolkök, konst, musik etc. står till fritidsverksamhetens förfogande sällskaps- och sammanträdesrum, barservering, bibliotek och liknande allmänna lokaler, samt en samlingssal utrustad med anordningar för filmföreläsning och sceniska framföranden och rymmande 320 personer. Inom den närmaste tiden hoppas man kunna komplettera anläggningen med inomhusbad med tillhörande gymnastiksal, en fullständigare utrustad restaurang, samt ett hotell för 50—100 bäddar — det senare för att möjliggöra anordnandet av weekend- och sommarkurser etc. Dessutom väntar man på byggnadstillstånd för en separat byggnad för ungdomsverksamheten, vilken för närvarande bedrivs i synnerligen begränsad omfattning på grund av lokalbrist — de äldres fritidsprogram har här orätmätigt inkräktat på den viktiga ungdomsverksamheten.

Den fritidsverksamhet som bedrivs, och som omfattar alla åldrar, är dels centraliserad till anläggningen, dels gruppvis förlagd till kringliggande samhällen. Totalt torde organisationens influensområde omfatta inemot 10 000 personer.

De vuxnas mångskiftande intressen äro väl tillgodosedda. Kurser och populärföreläsningar i politiska, humanistiska och kulturella ämnen kompletteras av diskussionscirklar behandlande bland annat religiösa och psykologiska problem. En stor del av programmet upptages emellertid av aktivt grupparbete av konstnärlig, teknisk, musikalisk, dramatisk etc. natur. En del av denna riktar sig till allmänheten: en litterär cirkel utger en tidning, en dramatisk grupp uppför teaterstycken skrivna av amatörer, och en musikalisk dylik instuderar musikprogram för offentligt framförande (vintern 1949 uppfördes Haydns »Våren» och Bizets »Carmen»).

För ungdomarna erbjuds för närvarande endast en mindre föredragsserie i skilda ämnen, en upplysningsserie av typen »Vad kan man göra i Impington?» samt förkurser i militär värnpliktstjänst(!).

För såväl vuxna som ungdomar blommar en färgrik föreningsflora.

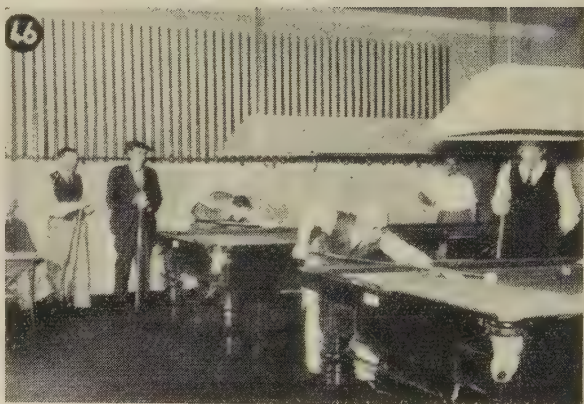
Stig Hermansson

Teater

Teckning

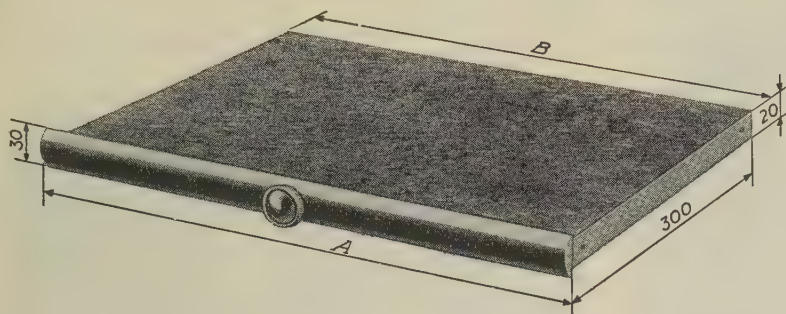
Biljard

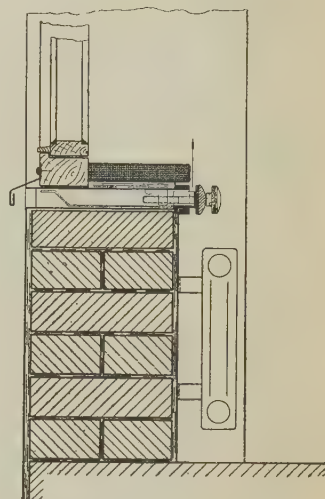
Svarvning

Installera **IDO**- friskluftventil

effektiv — prisbillig

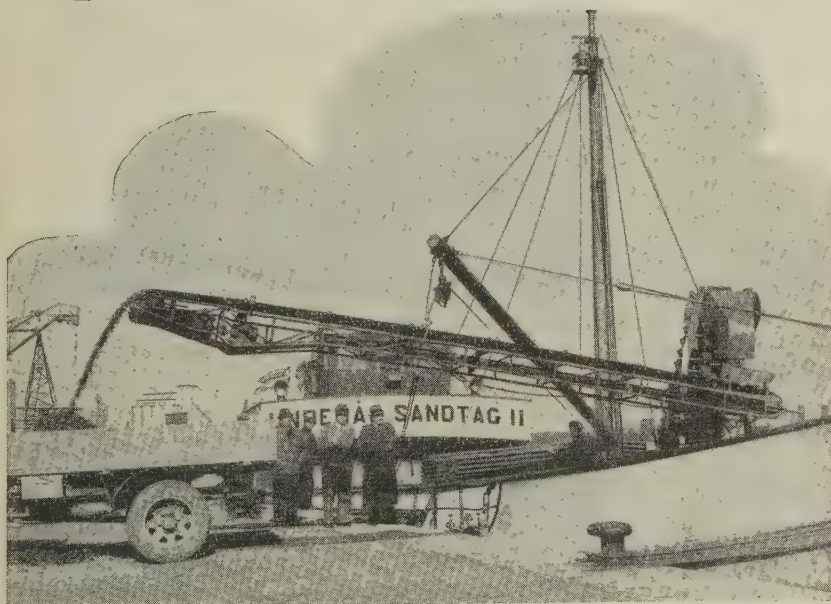

Försäljes av Rörgrossister
och Järnhandlare

Värme & Sanitets AB IDO Stockholm • Luntmakargatan 32-34 • Tel. 23 01 95

”Spar lastbilar och bensin” använd **MÄLARGRUS**

Betongmotorfartyget »Underås Sandtag II» lossar grus

UNDERÅS SANDTAG AB

vid farleden

SÖDERTÄLJE—STOCKHOLM

HÅRSGARNS GRUSTAG AB

vid farleden ENKÖPING—

STRÄNGNÄS—VÄSTERÅS.

Modernaste anläggningar för rationell
utlastning av sand, grus, singel och
makadam.

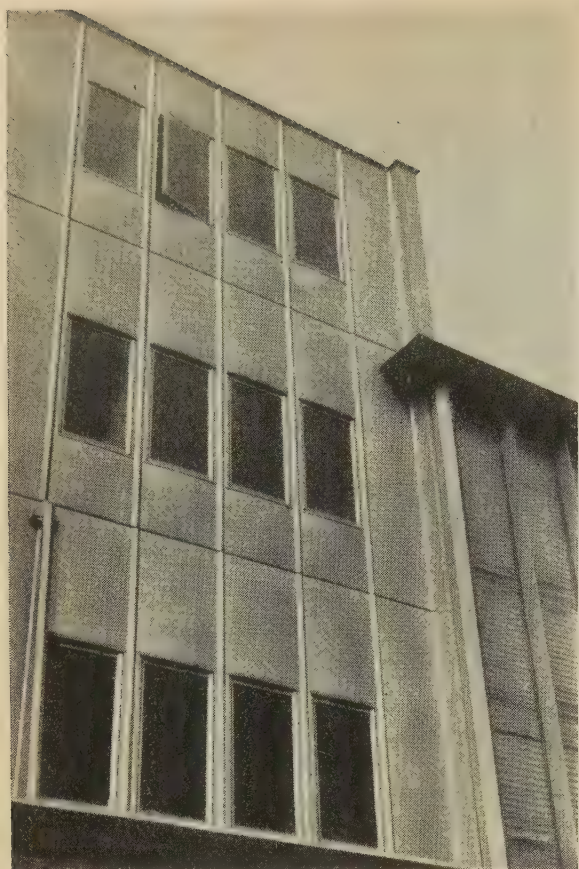
Självlössande motorfartyg — pråmar och
bogserare. Lossning med elevator eller
kran direkt från lastfartyg till bil.

Kontor: **UNDERÅS** Tel. SÖDERTÄLJE 441 80 Växel. Postadr.: SÖDERTÄLJE, Box 108

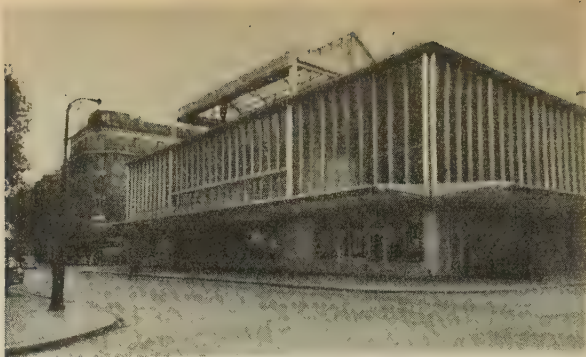
Upplag i Västerås: Tel. 365 00.

Upplag i Stockholm: Söder Mälarstrand, kajplats 19, (med lastningsfickor). Tel. 44 21 45

” ” ” Hornsberg (” ”). Tel. 51 04 14

Fasaddetalj

Exteriör

Saluhallen med taket öppnat

ETT FRANSKT MEDBORGARHUS

Hall Clichy, arkitekter: Beaudoin och Lods. Byggnad som med hjälp av ett synnerligen flexibelt system tjänar bl. a. följande fyra huvudfunktioner: Saluhall, kongresssal för 2000 personer, biograf och teaterlokal för 500 personer samt kontorslokaler. I bottenplanen är en permanent saluhall, vilken vid behov kan utökas med galleri i övervåningen, där delar av golvet och taklanterninen manövreras åt sidan. Genom de ljusgenomsläppliga väggarna och det öppna taket får lokalen en riktig karaktär av marknadsplats.

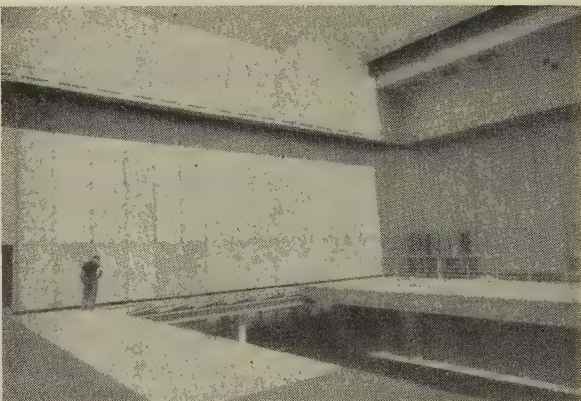
När hallen däremot användes till samlingslokal, manövreras glidväggen fram från magasin bakom scenen. Så erhålles en intim teater eller biograflokal (t. o. m. maskinrummet är flyttbart) med naturlig foyer runt om.

Ingen operation tar mer än 45 min. och systemet lär även fungera och lokalerna användas till olika ändamål. Det hela kan kanske verka något komplicerat, men byggnaden är dock ett gott exempel på ett fall, där det flexibla plansystemet verkligen kommit till användning och inte enbart blivit det kalla resultatet av arkitektens vackra ritning.

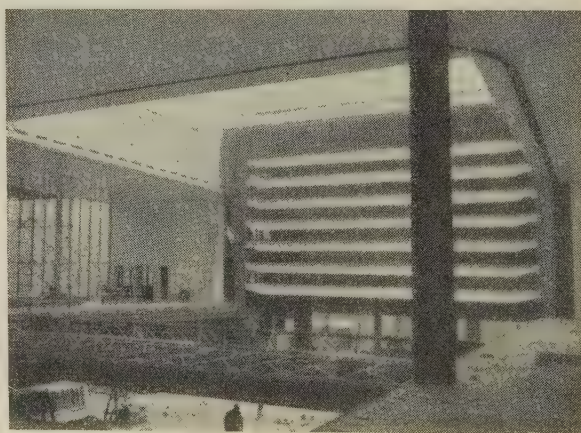
Byggnaden är även konstruktivt intressant. Systemet är ett led i Beaudoins och Lods ambitiösa arbetande med ett monteringsfärdigt byggnadssystem.

På en järnstomme är monterade principiellt två olika sorters element dels en typ med plåtpaneler och glasull använt i bottenvåningen och kontorslokalen och i överplanet matt glas och plastikskivor med luftisolering.

Båda elementtyperna kunna lätt nedmonteras för utbyte eller reparation.

Flyttbara golvelement, taket öppnat

Golvamellerna, 5 m långa, inläggs i bjälklaget

**BRÖDERNA GUSTAFSSONS
STENHUGGERIER A.-B.**

Tel. 43 70 17 STOCKHOLM Tel. 41 38 64

AXLANDER och ROSELL

KONSTRUKTIONSBYRÅ A.-B.

AXEL AXLANDER, Ingeniör
Förut innehavare av Axel Anderssons Konstr.-byrå

AXEL ROSELL, Civilingenjör 1. s. t. f.
Medlem av American Soc. Heat. & Vent. Eng

PLANERING och KONTROLL av ANLÄGGNINGAR
för VÄRME, VENTILATION, LUFTKONDITIONERING,
KYLNING, GAS, VATTEN & AVLOPP, BAD,
ÅNGKÖK & MASKINTVÄTT

STOCKHOLM:

Grevgatan 49

Telefoner 61 46 10, 61 76 60, 67 68 45

Filialer:

KARLSKRONA:
Hanverkaregatan 17 B.
Telefon 5206

ÖREBRO:
Östra Vintergatan 92
Telefon 220 43

**Amerikanska Asphalt Tiles
Golv- och Vägglattor
Slaggplattor**

levereras från lager

NOTINI & CO AKTIEBOLAG

STOCKHOLM 26
Tel. 10 86 97, 20 68 79

Grus och Singel

Makadam

SVEN KARLSSON

LINDALEN Stockholm 20

Telefon: ÄLTA, Grustaget 266, Bost. 366

Stimulerande

**BADA
BAHCO
BASTU**

efter idrottsövningar,
skidåkning, gymnastik,
långpromenader eller
helt enkelt för daglig
hygien.

PLANERA FRÅN BÖRJAN

en bastuanläggning på byggnadsrit-
ningen. I hyreshuset är bastun lätt
ordnad i källaren — ökar trivseln
och husets värde. Även vid industrier,
i skolor, kommunala badhus o. idrotts-
anläggningar är det bekvämt att ha

**Elektriska
TORRBASTUBEREDARE**

A/B B. Å. HJORTH & Co. STOCKHOLM
KLARA N. KYRKO GATA 31 • TEL.: 22 93 00

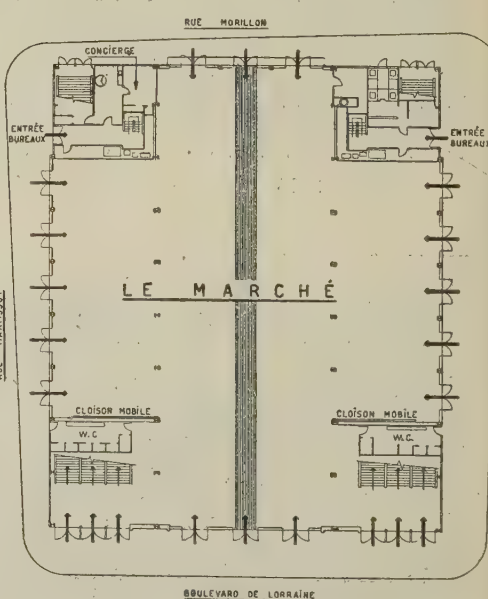
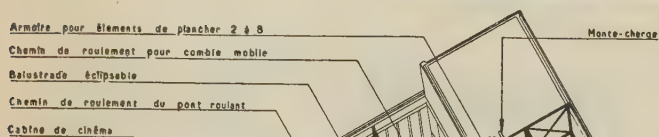
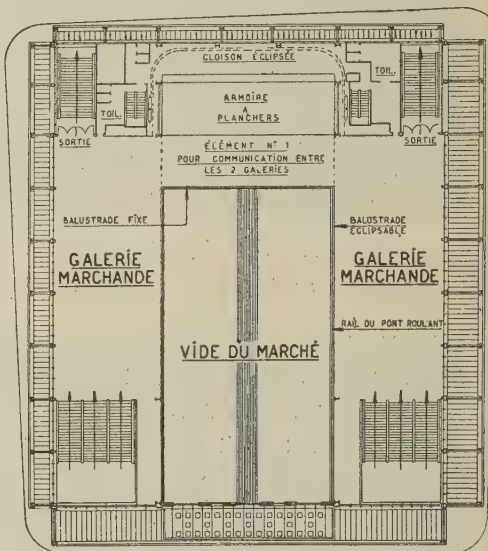
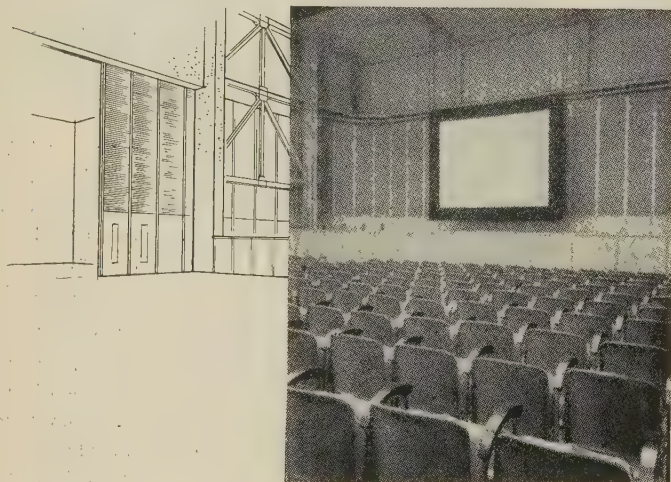
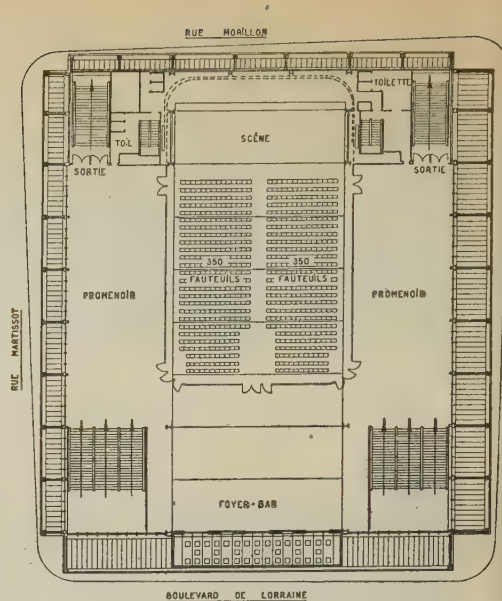
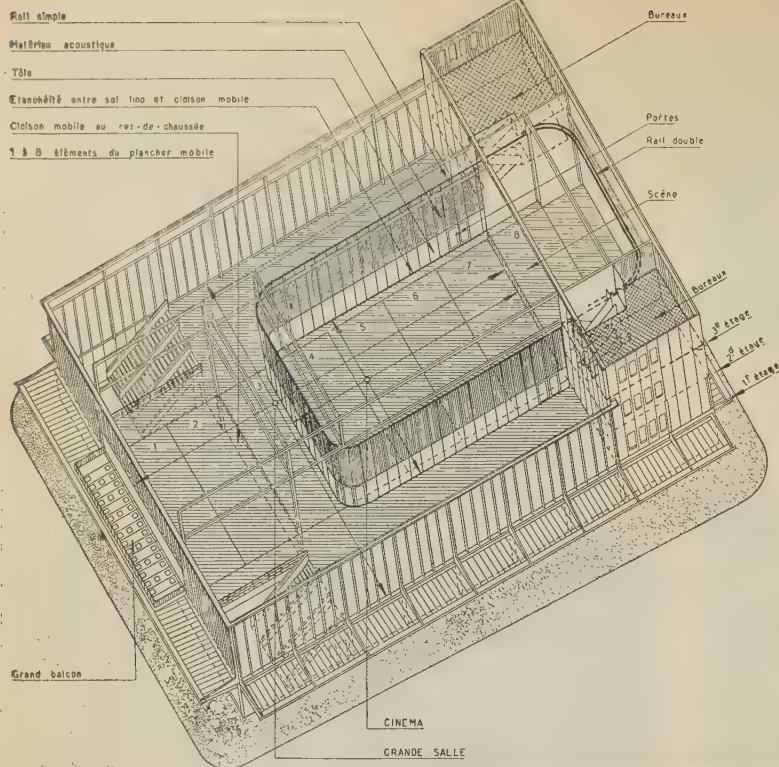
VVS-TEKNISKA BYRÅN

Ingenjör C E Lindgren

Östermalmsgatan 76 - STOCKHOLM - Tel. 62 90 69

Konsulterande ingenjörsfirma för

**Värme-
Ventilations- och
Sanitetsteknik**

T. v. Överst perspektiv av biografen. Mitten biografsalongen. Underst perspektiv av saluhallen med stommen i huvuddrag. T. h. Överst vän. i tr. med biografinredning för 700 pers. Mitten vän. i tr. med saluhallens gallerier. Underst bottenvän. som saluhall

REDAKTÖRER:

Arkitekt SAR Leif Reinius
Civilingenjör SVR Gunnar Essunger

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Harry Bernhard
Hilmer J. Danielsson
Axel Eriksson
Torbjörn Olsson
Göran Sidenblad
Tore Webbjörn

PRENUMERATIONSPRISER FÖR HELÅR

	Sverige	Danmark Finland Norge	Övriga Utlandet
Endast lösnummer	20: —	22: —	26: —
Lösnummer + klotpärm ..	23: —	—	—
Lösnummer + halvfr.pärm	27: 50	—	—
Lösnummer + bundet ex. i klotband	30: —	33: 50	40: —
Lösnummer + bundet ex. i halvfr.band	37: —	40: —	47: —

REDAKTIONSSEKRETERARE:

Fil. mag. Inga Mari Lönnroth

REDAKTIONSOMBUD:

Victor Bährner, Malmö
Ossian Lindqvist, Malmö
Owe Svärd, Göteborg
Gunnar Hoving, Göteborg

Ansvarig utgivare:
Arkitekt SAR Moje Bergström

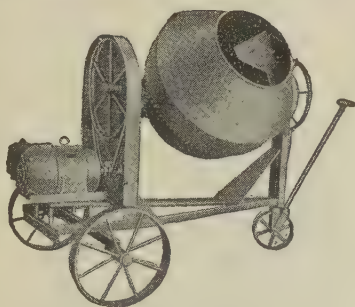
I tidskriften gjorda uttalanden stå för författarnas räkning och äro endast om så anges att anse som uttryck för ståndpunktstagande av någon av de föreningar, som utge tidskr.

Tornborg Lundberg

TELEFON: NAMNANROP

ÅRSTADALSHAMNEN. STOCKHOLM 9

Kontor, Mek. Verkstad och Lager, Årstadalshamnen.

BETONGBLANDARE TIPP 150-U

med helkapslad elektrisk motor.

Lämplig för mindre arbeten.

BEGÄR PROSPEKT.

Sala Maskinfabrik — Gullbergs Maskinfabrik, Lindås.

145.

Effektiv, ekonomisk ventilation

— det skall Ni gå in för, när Ni bygger eller moderniserar bostäder, samlingslokaler och industrier

AKTIEBOLAGET VENTILATIONSARBETEN

Vretenborgsvägen 8

Stockholm 32

Tel. 45 81 63, 45 81 64

Ensamförsäljare: Götaverkens fönsteragentur, Claës Kreüger, Sthlm.

INNEHÅLL:

KALLSTENIUS, TORSTEN och KJELLMAN, WALTER: *Jordkärnborren, ett nytt hjälpmedel för byggnadstekniska markundersökningar*. Byggmästaren 28 (1949) nr 16 sid. 341—345.

Kärnborren, vilken utexperimenterats inom Statens geotekniska institut, har till uppgift att möjliggöra upptagning av mycket långa sammanhängande borrhärdar av jord med oskadad struktur.

CADLING, LYMAN: *Vingborren, en borrhör för bestämning av lerans skärhållfasthet direkt i marken*. Byggmästaren 28 (1949) nr 16 sid. 346—350.

Beräkning av en borrhör med vilken skärhållfastheten bestäms direkt i marken genom omvridning av en borrhör bestående av fyra vingar, vilka äro fästade på en stång. Jämförelsen mellan skärhållfastheten enligt denna borrhör och enligt tryckprov, konprov och beräkning utav inträffade skred. Borrhören är konstruerad vid Statens geotekniska institut.

KREÜGER, HENRIK: *Synpunkter på det membraniserade, värmdda takets problem*. Byggmästaren 28 (1949) nr 16 sid. 351—352.

I diskussionen om det plana takets problem fäster detta inlägg uppmärksamheten på vissa goda uttorkningsegenskaper hos tegelmateriel. Genom att inrikta forskningen på teglets möjligheter, ev. genom en för detta ändamål ändrad sammansättning, framställning och utformning, skulle man sannolikt kunna nå ett gott resultat vid dess användning som uttorkande och värmeisolerande material vid konstruktion av membraniserade tak.

JOHANNESSON, PAUL: *En brandhårdig dörr*. Byggmästaren 28 (1949) nr 16 sid. 353—356.

Vid Statens provningsanstalt har utexperimenterats en normaltyp för branddörrar. Redogörelse för provningar och resultat.

TÄVLINGAR

Uppgift	Inlämnings-tid	Se Bygg-mästaren
Bostadsområde vid Yxhult	15. 9. 1949	Nr 2 s. VII
Stadsplan i Trollhättan ..	7. 11. 1949	Nr 11 s. VI
Stads- och medborgarhus i Lidingö	15. 12. 1949	Nr 13 s. III

Lämna reproduktionsdugliga tävlingsritningar!

FÖRENINGSMEDDELANDE

Kongress

Internationella Arkitektunionen (U. I. A.) skall hålla sin andra kongress från 3 till 10 september 1950 i Warszawa. Härvid skall anordnas en studieresa genom Polen samt en internationell arkitekturutställning.

Verkställande kommittén består av sir Patrick Abercrombie, Paul Vischer, Nicolas Baranov, Ralph Walker, Pierre Vago, J. H. van den Broek, A. Bens, G.-B. Ceas, A. Gutton, J. Moutschen, M. Khaled, Saad-el Dine, Helena Syrkus, L. Tonev och Tage William-Olsson.

Kommittén har beviljat Ungern och Österrike medlemskap, önskade närmare upplysningar innan man beviljade Iran inträde och avslag Spaniens och Tysklands inträdesansökningar.

DIVERSE

Bygge och Bostad

I Svenska Mässans lokaler i Göteborg öppnas den 20 augusti byggutställningen Bygge och Bostad. Utställningen skall allsidigt belysa byggenskapen av i dag och den närmast kommande utvecklingen beträffande planering och forskning samt nya rationella metoder, material och maskiner. Den vill vara impulsgeivande för fackmännen och skapa förståelse hos allmänheten för rationella, ekonomiska produktionsmetoder.

Detta är den största och mest omfattande byggutställningen i Sverige efter kriget, och får ungefär samma dimensioner som Svenska Mässan. Styrelsens ordförande är landshövding Malte Jacobsson, och teknisk mässokommissarie är arkitekt Gunnar Hoving. Verkställande ledamot i styrelsen är mässdirektör Erik Bergendahl. För den konstnärliga utformningen svarar Pär Hedlund. Såväl statliga som kommunala myndigheter, vetenskapliga institutioner, facksammanslutningar, producentorganisationer och -företag deltaga.

Utställningens idémässiga innehåll står under överin-

DK 624.131.365

DK 624.131.439.5

DK 624.024

DK 624.028.17

BYGG

HANDBOK FÖR
HUS-, VÄG- OCH
VATTENBYGGNAD

Band IV är färdigtryckt och under inbindning. Ut kommer under hösten 1949.

Pris Klotband 45:—
Skriftband 65:—

Band III beräknas utkomma under år 1950.

BYGGMÄSTAREN
FÖRLAGSAVDELNINGEN
KUNGSGATAN 32, STOCKHOLM

seende av professor Hjalmar Granholm. En bedömningsjury har befogenhet att utestänga sådana produkter, som kunna anses olämpliga ur kvalitets-, konstruktions- eller andra fackliga synpunkter.

I Svenska Mässans A-hall anordnas en principutställning i samarbete med olika myndigheter, och detta avsnitt skall senare sändas ut som vandringsutställning till olika delar av landet.

Utställningen stänges den 4 sept.

LITTERATUR

Dansk lärobok i stadsplanering

Gjerløv-Knudsen: Byplanlægning. København 1949.
158 sidor. Pris d. kr. 13:—.

I Danmark uddannes arkitekterne som bekendt ikke sammen med ingeniørerne, men derimod sammen med malerne og billedhuggerne. Dette medfører, at der f. eks. undervises i byplanlægning både på Kunstakademiet og på Danmarks tekniske højskole.

Sidstnævnte sted er undervisningen lagt i hænderne på arkitekt, docent Gjerløv-Knudsen, som nu har udgivet en lærebog i faget. Denne knytter sig nøje til den forelæsningsrække om emnet, som holdes for de ingeniørstuderende.

Bogen er meget skematisk og giver i en elementær og kortfattet form en række konkrete oplysninger, der i alt væsentligt bygger på danske forhold. Som opslagsbog vil den derfor have værdi for danske teknikere.

Der er den mangel ved bogen, at den ikke går ind på en vurdering af de meddelte oplysninger. Netop i byplanlægningen gælder det om at afveje fordele med ulemper, og noget indblik i byplanlægningens problemer kan man ikke få ved at læse den lille bog. En anden mangel er, at bogen ikke er forsynet med billeder, således at man ikke gennem den får øjnene op for det smukke eller det grimme i et bybillede.

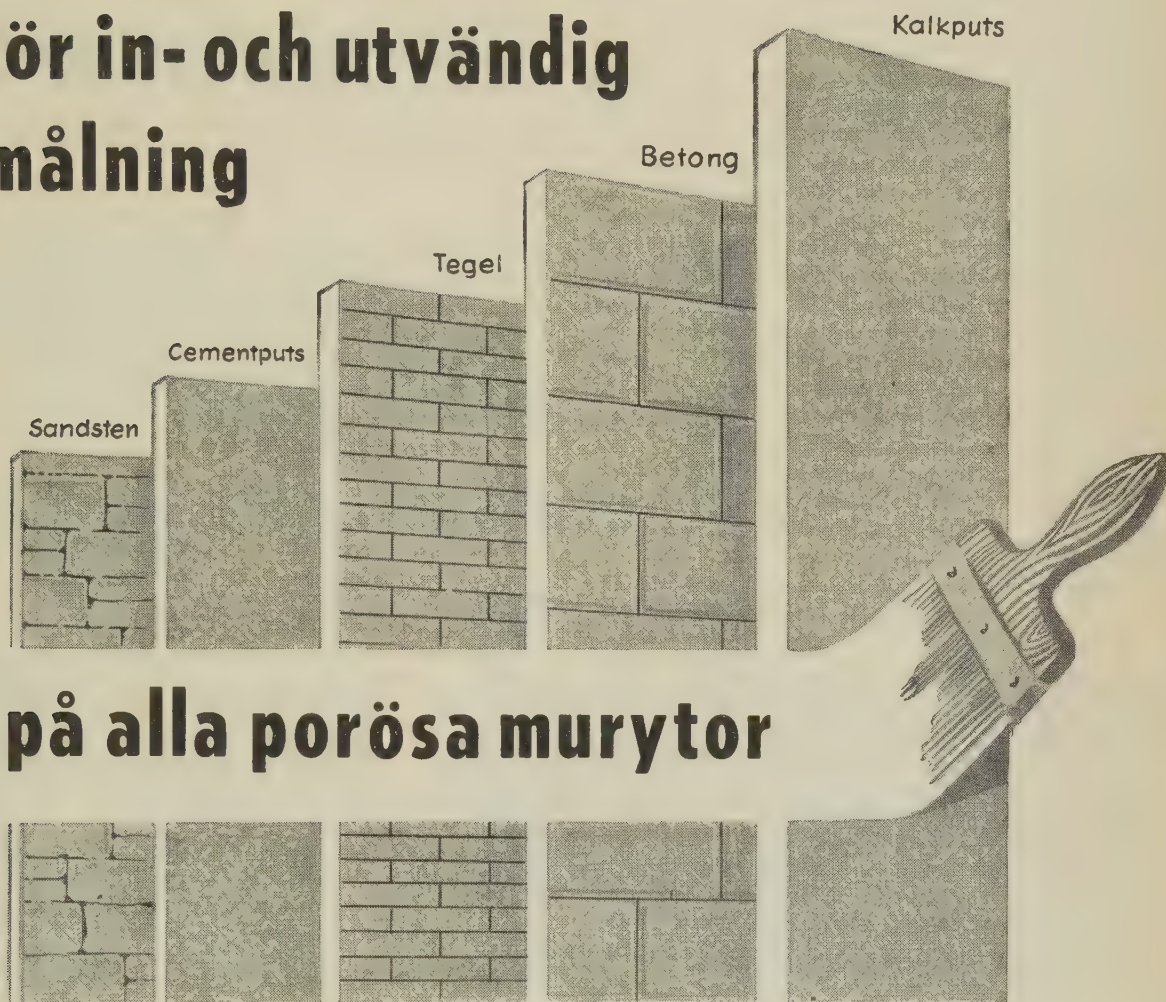
Disse mangler er tildels en følge af, at ingeniører og arkitekter uddannes uafhængig af hinanden i byplanlægning. Der bliver derved en tendens til, at ingeniørerne lægger for eensidig vægt på dimensioneringen og arkitekterne på selve udformningen. Dette vilde være alright, hvis enhver byplanopgave blev løst ved et samarbejde mellem en ingeniør og en arkitekt. Men i praksis løses talrige opgaver selvstændigt snart af en ingeniør, snart af en arkitekt. Af denne grund finder jeg en udvidet fællesundervisning i byplanlægning gavnlig for begge parter.

Bent Waagensen.

TAMTEX

FASADFÄRG

för in- och utvändig
målning

-på alla porösa murytor

Tamtex är ett torrt pulver som blandas med lika delar vatten, men behandlas för övrigt precis som kalkmålning, och kan därför utföras av antingen målare eller murare.

Tamtex har tillverkats i Sverige sedan 20 år tillbaka, och många byggnader som för 20 år sedan omsorgsfullt blivit målade med Tamtex står ännu i dag lika vackra. Tamtex blir därför i längden oerhört mycket billigare än kalkmålning.

Tamtex blir ett med muren. Tamtex är vattenavvisande.

Begär utförligt prospekt och färgkarta.

**TAMTEX TILLVERKAS AV
AB TIKAMIN, ESLÖV TEL. 1700**

Norska bostadsvanor

Mennesker og boliger. Oslo bys vel's boligundersøkelse bind II red. av Odd Brochmann, Oslo 1948. Distrib. för Sverige: Nordiska Bokhandelns Förlag. Pris 12: —.

Arkitekt Carsten Boysen skrev 1942 en artikel i en Oslotidning om arkitekturen och bostadsbyggandet. I denna artikel påpekade han att arkitekterna ofta utsättes för hård kritik från allmänhetens sida för det sätt på vilket de utformar lägenheterna. Boysen ansåg att kritiken i många avseenden var berättigad och föreslog att man borde mera systematiskt undersöka hur folk bor i de hus som byggs, för att man på det sättet skulle få reda på missförhållandena och dra nytta av erfarenheterna i den fortsatta produktionen. Denna artikel blev upphovet till en bostadsvaneundersökning, som selskabet för Oslo bys vel sedan satte i gång med under krigsåren, när byggnadsverksamheten i stort sett låg nere. I den kommitté, som tillsattes medverkade en rad arkitekter, läkare och andra intresserade. Ordförande var bostadsdirektör Kielland och sekreterare arkitekt Boysen.

Resultatet av undersökningarna redovisas i tre band under samlingstiteln Oslo bys vel's boligundersøkelse. Av redaktionella skäl kom andra delen ut först. Denna del »Mennesker og Boliger» innehåller bearbetningen av bostadsvaneundersökningen. Tredje delen kommer att behandla resultaten av en undersökning beträffande vissa tekniska problem, främst värmeisolering samt första delen, som utkommer sist, en historik av bostadsbyggandet i Oslo, en analys av byggnadskostnader och hyror samt en statistisk bearbetning av equetematialet i bostadsvaneundersökningen. Vidare kommer den att innehålla en redogörelse för de metoder, som använts vid undersökningarna.

Materialet i Mennesker og boliger är hämtat från en undersökning, som omfattade 200 familjer. Lägenheterna har valts med tanke på att representera typiska hyreshusbostäder från byggnadsåren 1937—40. Familjerna har i allmänhet varit små — hälften hade endast ett och en femtedel två barn. Av lägenheterna utgjordes halva antalet av tvårummare och en fjärdedel resp. femtedel av ett och tre rumslägenheter.

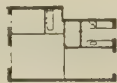
Beträffande lägenheterna behandlas först familjernas synpunkter på valet av lägenhet. Av denna undersökning framgår bl. a. att man trots klagomål på utrymmena hellre bor kvar i en liten modern lägenhet än byter den mot en större omodern med samma hyra. Vidare analyserar man de olika utrymmena i lägenheten ur använd-

Av 10 innehavare av 2-rumslägenheter är i genomsnitt 4, eller 40 %, nöjda, medan resten, 60 %, är missnöjda med storleken.

Men av de missnöjda är det bara 1 av 10 som hellre vill byta med en gammalmodig lägenhet, för att därvid få större plats för samma hyra.

Av de samma missnöjda vill 40% hellre betala högre hyra för att få bättre utrymme (3-rumslägenhet.)

nings- och möbleringssynpunkter och drar ur detta också vissa slutsatser om lämplig storlek på de olika utrymmena. I stort sett känner man här igen synpunkterna från motsvarande svenska undersökningar; svårigheterna med fördelningen av sovplatserna, klagomålen på dåligt planerade kök, för små förvaringsutrymmen, trånga entréer, besvär med torkningen av småbarnstvätten m. m. Slutligen har i detta avsnitt materialet också behandlats med utgångspunkt från de olika funktionerna, sömn, lek, småttvätt m. m.

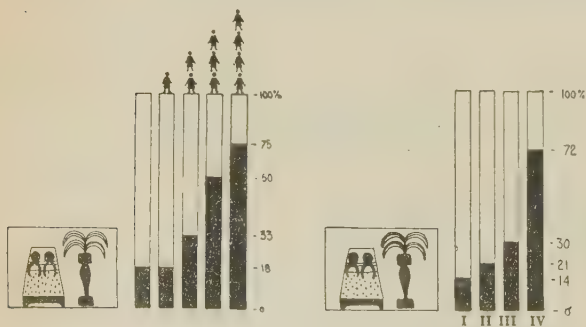
Den sista delen av boken, som handlar om bostad och mentalhygien, är skriven av Nic Wall. Vi får här en diskussion om lägenheten ur de olika familjemedlemmarnas synpunkter.

För den, som har till sin dagliga gärning att rita bostäder, är Mennesker og boliger liksom andra bostadsvaneundersökningar av stort värde. Det är nyttigt för att inte säga nödvändigt att man vid det ofta mekaniska planarbetet har de boendes synpunkter och reaktioner i tankarna. Undersökningar av detta slag medför att man lättare undviker faran att generalisera egna förhållanden. Vidare ställs man också vid studier av bostadsvanorna inför många försummade detaljer i planeringen, som måste lösas eller förbättras för att lägenheterna skall fungera på rätt sätt.

Mennesker og boliger är ingen torr och tråkig avhandling, den är föredömligt trevligt skriven och illustrerad med bl. a. en mängd fyndigt gjorda diagram.

Med allt erkännande av bokens värde att på ett lätt och underhållande sätt ge oss en inblick i familjernas sätt att leva och bo måste dock vissa reservationer göras mot en del av de slutsatser, som drages ur materialet. Så länge det rör sig om bostadsattityder ger de tillämpade undersökningsmetoderna ett rättvisande resultat fastän också här faran för felbedömningar finns. När man däremot kommer in på frågan om de olika utrymmenas storlek ger inte en bostadsvaneundersökning som sådan ett tillräckligt underlag för en viktig bedömning. Särskilt gäller detta mera komplicerade frågor, som t. ex. kökens inredning och form men även i fråga om andra rum kan man med den tillämpade metoden inte komma längre än till vissa närmevärden. I dessa fall måste bostadsvaneundersökningen kompletteras med sådana teoretiska och praktiska »laboratorieundersökningar», som i boken karakteriseras som hårdkokta.

Sten Lindegren.

Framställningen visar hur vanligt det är att föräldrarna sover i vardagsrummet, sett i förhållande till barnantal och socialklass. Siffrorna gäller bara 2-rumslägenheter.

Socialklassindelning:

- I. Självständiga näringsidkare, hantverksmästare, akademiker, högre tjänstemän o. dyl.
- II. Allmän kontors- och butikspersonal, arbetsförmän.
- III. Fackkunniga arbetare.
- IV. Icke fackkunniga arbetare.

en överlägsen vägg...

fasadtegel

Vårt fasadtegel har vol.-vikt 1,5 och bidrager alltså till väggens värmeisolering bättre än tungt fasadtegel.

Vårt fasadtegel + högporöst bakmurningstegel ger ett k-värde om 0,83.

Vårt fasadtegel har varm röd färg och ger en levande, vacker yta.

SALA TEGELBRUKS AB Namnanrop SALATEGEL

"Ett slitstarkt golvmaterial"

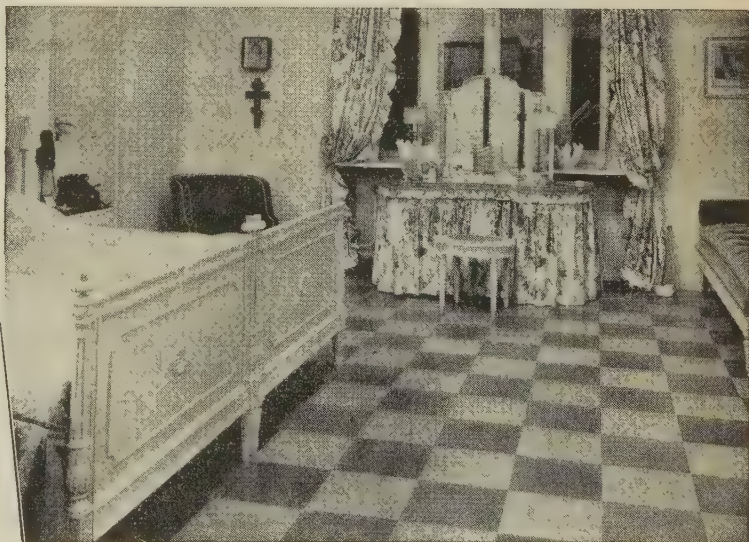
säger Byggmästare Olle Engkvist om

AWK KORKPARKETT

Efter många års riklig erfarenhet av korkparkett har jag kommit till den uppfattningen, att detta golvmaterial, rätt behandlat, är ett utomordentligt beläggningsmaterial, framför allt för sovrum och kök. Det är mjukt, varmt och behagligt att gå på. Särskilt i kök är detta en välsignelse för alla, som ha ett anspråkande arbete där. Korkparketten är även ett slitstarkt golvmaterial, varför jag har all anledning att rekommendera detta — men det skall behandlas och underhållas rätt.

Stockholm den 14 december 1948.

Olle Engkvist.

Korkparkett är den idealiska golvbeläggningen överallt där man vill ha slitstarka, vackra och varma golv — t. ex. i sovrum, kök och kontorsrum. Korkparketten är tack vare sin mjukhet utomordentligt behaglig att gå på — den är dessutom värmeisolerande.

Ring oss för en diskussion.

AB WICANDERS KORKFABRIKER

GÖTEBORGS KORKFABRIK

Brännkyrkagatan 66 • STOCKHOLM • Tel. 44 03 50

ÄLVÄNGEN • Tel. namnanrop: "Korkfabriken"

En dansk köksundersökning

Køkken Undersøgelse. Fællesudvalget for Boligundersøgelser. Publikation nr 1. København 1949.

Fællesudvalgets för boligundersøgelser första publikation har utkommit. Den redovisar en brett upplagd undersökning av danska kök från såväl Köpenhamn som landsorten men med huvudvikten lagd vid de förra, inalles närmare 800 kök som studerats.

Fællesudvalget har valt att inte genast söka utforma nya typer av kök, lämpliga för de bostadshus som nu uppföras. Man är tydligen rädd för att angripa ämnet alltför teoretiskt. Därför har undersökningen i stället tagit som sin uppgift att klarlägga de nuvarande förhållandena på området och att ge en så verklighetstrogen och detaljerad bild som möjligt — danskarna äro ju stora realister. På grundval av den bild man således får fram kan senare utredningar och konstruktioner bygga vidare. Det förefaller att vara en god metod, nyskapserna komma inte att sväva i luften, som annars så lätt kan bli fallet.

Den *metodik* som kommit till användning har sitt intresse. Erfarenheten visar, att när man gör hembesök och genom frågor och svar, uppmätningar och observationer skall samla hop material vid en bostadsvaneundersökning av detta slag, kunna hembesöken ej få bli för långa, allra högst 2 timmar, utan att studieobjekten tröttnas ut, uppmärksamheten och intresset slappna och resultatet blir otillfredsställande. Därför gjorde man undan så mycket som möjligt i förväg av mera rutinmässigt arbete, såsom uppmätning av de utvalda bostäderna, uppgifter om bostadskostnader, familjernas sammansättning och inkomst m. m. Själva undersökningen utfördes i regel av två arkitekter tillsammans: den ene mätte och ritade, den andre frågade, diskuterade och förde anteckningar. Fotografering utfördes senare.

Det sålunda insamlade materialet skulle ge

1. Ett konstaterande av faktiska förhållanden, om kökens utformning och inredning samt om de lösa inventarierna och om huru allt detta användes och fungerade.
2. Uppgifter om de boendes erfarenheter.
3. Undersökarens synpunkter och värderingar.
4. De boendes önskemål och motiveringarna härför.

Inredning och installationer för det egentliga hushållsarbetet, deras *användning och utnyttjande* samt *tillfredsställelsen* hos de boende blev huvudföremål för undersökningen inom den första gruppen. Men dit kom även att höra kökets utformning med hänsyn till många andra uppgifter i hemmets liv.

Fyll den andra gruppen hörde uppgifter om *inredning och utnyttjande* och dess samband med karkateristiska bostadsvanor. I detta sammanhang inhämtades även uppgifter om hur vederbörande bostad var möblerad och inredd och om hur man hade bott tidigare.

Vid *bearbetningen* av det insamlade materialet skildes mellan sådana frågor som skulle bearbetas statistiskt och sådana som var ämnade att ge synpunkter och upplysningar av mera individuell karaktär. Likaså studerades ej blott de olika förhållandena och problemen vart för sig utan också i grupper, problemkomplex. Den principiella svårigheten ligger också till stor del just i att förena möjligheten att erhålla individuella svar och synpunkter — som ofta kasta nytt ljus över problemen — med inhämtandet av de mera schematiskt formulerade svarsuppgifter som lämpa sig för statistisk bearbetning.

En *detaljredovisning* för undersökningsresultatet skulle föra för vida och knappast vara motiverad. De danska

köken skilja sig från våra i fråga om standard ganska påtagligt — man har en mycket enklare inredning. Även funktionellt kan man visa på betydande olikheter: i Köpenhamn är det t. ex. blott 40 % av familjerna som in-tar sina måltider i köket. Det är i allmänhet heller inte planerat för att användas annat än till hushållsarbetet, även om i nyare lägenheter man kan konstatera en utveckling, som närmar sig den hos oss med en relativt rymlig måltidsplats. Större intresse har emellertid för oss den uppdelning av konstaterade brister i inredning, som utredningen lägger fram, och som här skall återges.

Grupp 1: *dålig planläggning.*

De dåligt planerade köken äro många. De hade lika väl kunnat vara bra i stället. För att motverka dålig planering behövdes dels en analys av kökets funktioner, dels information till fackmännen som planera och slutligen ett allmänt utnyttjande av kvalificerade krafter för projektering och inredning.

Grupp 2: *felaktig användning* av kökets inredning.

Husmödrar utan yrkeskunskap använda köket på ett oriktigt sätt, t. ex. så att felaktiga arbetsvanor ge en slumpartad användning av arbetsplatser och tillfällig uppställning av redskap. Bättre utbildning och större kun-nighet hos husmödrarna kan avhjälpa detta fel.

Utredningen understryker att båda dessa grupper av fel borde kunna avhjälpas. I bägge fallen gäller att detta *icke skulle öka kostnaderna för köksinredningen.*

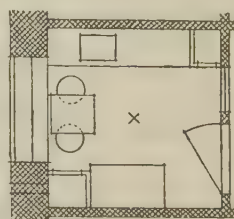
Grupp 3: fel, som bero av mer eller mindre otillfredsställande lösningar av *tekniska problem*. Hit höra så-dant som brister i fråga om ventilation och belysning. Fortsatta studier erfordras.

Grupp 4: större kök med relativt bättre inredning men med en *svävande värdering* av olika behov och önskemål. Även här behövs ett fördjupat studium.

I fråga om grupperna 3 och 4 gäller, att ett tillgodo-seende av de krav på förbättring som där ställas torde komma att dra med sig en kostnadsökning för kökets inredning. Utredningen framhåller att kostnaderna för köket och dess inredning inte får ses som en konstant som ingår med en viss procent i byggnadskostnaden och blott varierar med inkomstnivån hos bostadsklientelet. En bättre kunskap om och en ökad värdering av hem-mets arbete och dess avkastning och betydelse måste medföra, att hemarbetet får tillmätas en större andel i den samlade bostadskostnaden.

Inte heller är det givet, att detta alltid måste med-föra fördyring av de boendes levnadskostnader: bättre fast inredning av bostaden kan medföra minskad möbel-kostnad, t. ex. genom att ett fast skåp ersätter en dyr förvaringsmöbel. Emellertid är det ovisst huruvida bostadsproducenterna — enskilda, kooperativa eller kom-munala — skulle vara benägna att gå med på en sådan politik, även om de boende förklarade sig önska detta.

Utredningen uppställer flera *önskemål* för att avhjälpa de påtalade felen. Främst kommer *bättre projektering*. Det är påfallande, säger arkitekt Salicath i sin intres-santa sammanfattning av undersökningsresultaten, hur

Invärnarna har i detta exempel anskaffat några *diminutiva* möbler och försökt att få plats till en matplats, som dock är i vägen för köks-arbetet. (Skala 1:100).

FLÄKT- & VENTILATIONS A.-B.

utför fläkt- och ventilationsarbeten
av alla slag

ÅSÖGATAN 70 — STOCKHOLM

Telefoner: 44 53 90, 44 53 91

Aktiebol. O. Larsson & Co

Byggnadssnickerier
Köksinredningar
Butiksinredningar
Specialsnickerier
Trävaruförsäljning

BÅTSMANSGATAN 6 • GÄVLE

Telegramadress: LARCO Telefon: 333 (växel)

Att minnas:

LJUSNE BOARD

till nybyggnader och
reparationer

ta MATAKI

→ Impregnerad byggnadspapp
till TAKET
till VÄGGEN
till GRUNDEN

ja-ta MATAKI!

ARTIFABRIKET MATAKI MÄLMÖ

BYGGE OCH BOSTAD

Från 20 augusti till 4 september blir utställningen Bygge och Bostad i Mässhallarna i Göteborg den naturliga träffpunkten för alla byggtackmän.

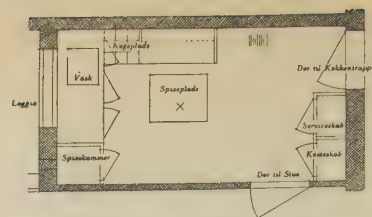
Statliga och kommunala myndigheter, vetenskapliga institutioner, fackorganisationer och industriföretag redovisa de senaste resultaten ifråga om planering och forskning samt nya rationella metoder, material och maskiner.

Göteborg 20 aug. — 4 sept.

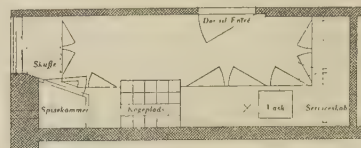

Fåg del av nya idéer, impulser och rön på Nordens första stora byggnadsindustriutställning

Ideell och kommersiell byggnadsutställning

Kök för hyreshuslägenhet om 1 r. + alk. Storlek 7,5 m². Orientering norr eller öster. Loggia framför köket. Uppfört 1932. (Skala 1:100). Med matplatsens placering alldeles intill bordet med gasköket, som där ligger framför diskhon, är rörelsefriheten något begränsad, fastän köket självt är mycket rymligt.

Kök för radhuslägenhet om 2 r. + 2 kammare. Storlek 6,2 m². Orientering mot öster. Uppfört 1941-42. (Skala 1:100). Det är god avställningsplats på bägge sidor om spisen. Alla de undersökta familjerna diskar från vänster till höger motsatt servisskåpets placering för att kunna vara två om disken och därför att avställningen är lättare åt höger, då diskhon är anbragt för nära hörnbordet med överskåp... Dagsljuset är otillräckligt. Alla önskar större kök (familjestorleken är från 5 till 11 medlemmar). Flera personer tvättar sig i köket.

mycket sämre köken äro i landsorten med dess mindre tillgång på kunniga arkitekter — trots bättre förutsättningar i övrigt. I detta sammanhang efterlyser man också förbättring av de nuvarande köksinredningarna genom komplettering och ombyggnad.

Ett annat önskemål är skärpta fordringar och preciserade krav vid bedömning av ritningar för erhållande av byggnadslån av allmänna medel. Här hänvisas till de goda verkningarna av sådana bestämmelser i Sverige. Vidare efterlyses bättre kvalitetskontroll, normering och standardisering av byggnadsdetaljer.

Av större intresse är den diskussion utredningen tar upp rörande sambandet mellan köket och andra delar av bostaden. Klimatförhållanden i köket och dess biutrymmen påverkas av valet av väderstreck och inverka i sin tur på t. ex. inköpsvanor och förråd. Rummens inbördes läge och förbindelse samt deras användning hänger samman med ventilationsfrågan i köket o. s. v. Här behövs ett vidgat studium. Hemmens Forskningsinstitut och andra svenska institutioner framhållas som förebildliga. Utredningen efterlyser vidare långtidsstudier av ett tillräckligt antal hushåll, som kunde ge besked om sambandet mellan bostadsvanor, arbete, önskemål. Det blir till sist fråga om hela samspelet mellan bostaden, hemarbete, familjevården och trevnaden i hemmet, som måste penetreras, om vi skola kunna få en riktig avvägning av bostadens planering och inredning.

Ingeborg Wärn-Bugge.

Register över rikets tätorter

Vid Geografiska institutionen på Handelshögskolan i Stockholm utarbetas f. n. ett register över Sveriges samtliga tätorter. Registret, vilket i sin helhet beräknas vara färdigt i slutet av innevarande år, omfattar alla städer, köpingar, municipalsamhällen och övriga tätorter. För var och en av dessa finns text och diagram, som anger ålderspyramiden, yrkesstrukturen och fördelningen på olika grenar av industri och handel samt folkmängdens utveckling sedan 1805.

Registret, vilket torde bli av värde bl. a. för samhällsplanerare, kostar för hela landet 2 000 kr. Det är emellertid även möjligt att köpa registret för bara ett eller några län.

REDAKTÖRER:

Arkitekt SAR Leif Reinius
Civilingenjör SVR Gunnar Essunger

REDAKTIONSSEKRETERARE:

Fil. mag. Inga Mari Lönnroth

REDAKTIONSOMBUD:

Victor Bährner, Malmö
Ossian Lindqvist, Malmö
Owe Svärd, Göteborg
Gunnar Hoving, Göteborg

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Harry Bernhard
Hilmer J. Danielsson
Axel Eriksson
Torbjörn Olsson
Göran Sidenblad
Tore Webjörn

Ansvarig utgivare:

Arkitekt SAR Moje Bergström

I tidskriften gjorda uttalanden stå för författarnas räkning och äro endast om så anges att anse som uttryck för ståndpunktstagande av någon av de föreningar, som utge tidskr.

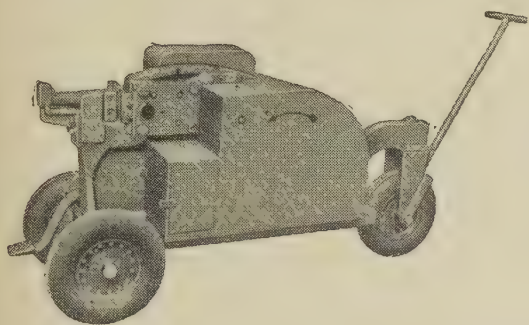
PRENUMERATIONSPRISER FÖR HELÅR

	Sverige	Danmark Finland Norge	Övriga Utlandet
Endast lösnummer	20: —	22: —	26: —
Lösnummer + klotpärm ..	23: —	—	—
Lösnummer + halvfr.pärm	27: 50	—	—
Lösnummer + bundet ex. i klotband	30: —	33: 50	40: —
Lösnummer + bundet ex. i halvfr.band	37: —	40: —	47: —

Tornborg Lundberg

TELEFON: NAMNANROP

ÅRSTADALSHAMNEN. STOCKHOLM 9

Transportabla BETONGJÄRNSSAXAR på gummihjul

Klipper rundjärn upp till 32 mm.

Klipphastighet 40 slag per min.

130

AKTIEBOLAGET CALOR & SJÖGREN

Arbetargatan 30, Stockholm

Telefon: Växel 52 06 30

VÄRME - GAS - VATTEN AVLOPP

Ni erhåller snabbt och väl utfört
arbete om Ni anlitar vår
reparationstjänst.

GAVLEVERKENS

GASSPISAR - VEDSPISAR - VATTENVÄRMARE
ELSPISAR

i modernaste konstruktion och arkitektur

Tackjärnsgjuteri - Modellverkstad

Mekanisk verkstad - Emaljverk

Upplysningar angående våra tillverkningar, kataloger och prisuppgifter lämnas på begäran

AKTIEBOLAGET GAVLEVERKEN

GÄVLE - Tel. 43, 36 43, 43 43 (växel)

REINIUS, LEIF: *Strövtåg*. Bildsvit med text. Byggmästaren 28 (1949) nr 17 sid. 357—380.

En romantisk utflykt genom sinnevärlden med funderingar över arkitektur- och kulturproblem. Den livsvänliga och lekfulla attityden ställs i motsats till den hårda och mekaniska.

TAVLINGAR

Uppgift	Inlämnings- tid	Se Bygg- mästaren
Bostadsområde vid Yxhult	15. 9. 1949	Nr 2 s. VII
Stadsplan i Trollhättan ..	7. 11. 1949	Nr 11 s. VI
Stads- och medborgarhus i Lidingö	15. 12. 1949	Nr 13 s. III

Lämna reproduktionsdugliga tävlingsritningar!

FÖRENINGSMEDDELANDEN

Stockholms Byggnadsförenings jubileumspris

Stockholms Byggnadsförening har ledigförklarat föreningens första jubileumspris, vilket i år skall utgå i form av ett stipendium på 4 500 kr. Stipendiet skall, såsom framgår av annons i detta nummer av Byggmästaren, sökas före utgången av september månad. Ansökan skall bl. a. innehålla uttömmande redogörelse för det ändamål vartill stipendiet skall användas samt ev. referenser.

Stipendiet är enligt för jubileumssiftelsen gällande stadgar avsett som bidrag till lösandet av en för byggnadsfacket betydelsefull fråga. Det åligger stipendiaten att, inom två år från det stipendiet utdelats, på sammanträde med medlemmarna av Stockholms Byggnadsförening lämna redogörelse för det arbete som utförts med hjälp av stipendiet samt för de resultat som uppnåtts. Se vidare annons sid. III.

DIVERSE

Utredning om byggnadsregleringen

Statsrådet Sköld har tillkallat fem sakkunniga för att utreda möjligheterna att upprätthålla en effektiv och ur konjunkturutjämningsynpunkt ändamålsenlig investeringspolitik utan detaljreglering av byggnadsverksamheten. De sakkunniga är landshövding A. Thomson, ordförande, ombudsman B. Johansson i LO, professor E. F. Lundberg, direktör K. G. Månsson i riksbanken samt bankdirektör J. Wallenberg.

Efter alla de förhoppningsväckande antydningar under våren och försommaren om en ökad och friare byggnadsverksamhet, som stadsrådet Sköld låtit undslippa sig, hade man nog väntat sig något mera än den utredning som så småningom såg dagens ljus. »Och berget blev havande och födde — en mus!»

Det var vid byggmötet i maj som en ökning av investeringarna inom byggnadsfacket först ställdes i utsikt. Vid samma tillfälle yttrade statsrådet Sköld även: »Det är angeläget, att vi snarast avvecklar det rent individuella reglerandet, som innebär att jag själv, arbetsmarknadsstyrelsen och länsarbetsnämnder sitter och bestämmer vad som får byggas, var det skall byggas och hur det skall byggas.» Detta löfte har senare upprepats och numera sålunda resulterat i beslutet om en sakkunnigutredning.

Enligt utredningsdirektiven bör utredningen uppmärksamma, att byggnadsregleringen, utom att den möjliggjort den nödvändiga investeringsbegränsningen, haft vissa andra verkningar, värda att tillvaratas i fortsättningen, främst den utsträckning av byggnadssäsongen, som åstadkommits genom en jämnare fördelning av tillstånd och igångsättningar under året. Därigenom har behovet av arbetskraft i byggnadsindustrin kunnat nedbringas och byggnadsarbetare friställas för övergång till andra områden av näringslivet, som är viktiga ur produktions- och exportsynpunkt. Dessutom har en jämnare sysselsättning för de kvarvarande byggnadsarbetarna kunnat åstadkommas.

Redan 1945 tillkallades inom socialdepartementet sakkunniga med landshövding Thomson som ordförande med uppgift att utarbeta förslag till överföring av viss del av den nuvarande byggnadsregleringen att gälla även under normala tider (den s. k. byggnadssäsongutredningen). Denna fråga bör enligt statsrådet Sköld tas upp till förnyat övervägande av utredningsmännen. Härvid bör bl. a. undersökas, om inte bestämmelser kan utfärdas som föreskriver skyldighet för företagare att hänvända sig till länsarbetsnämnden vid varje byggnadsprojekt, som kräver anställda arbetare. Länsarbetsnämnden skulle ge anvisning om hur arbetskraften skall rekryteras och ges befogenhet att inom en begränsad tidrymd fastställa tidpunkt för igångsättningen.

I fortsättningen berör statsrådet Sköld andra »gynnsamma följdverkningar av byggnadstillståndsgivningen»: i vissa fall har lokaliseringen av enskilda industriföretag kunnat påverkas på ett från samhällets synpunkt lämpligt sätt. Vidare har byggnadsregleringen, särskilt under de senaste åren, använts för att påverka näringslivets utveckling i avseende på exportföretagen. Dessa och andra viktiga industrier har gynnats på bekostnad av andra både när det gäller tillstånd för utbyggnad av företagen och fördelningen av bostadsbyggandet mellan olika orter. Utredningen bör undersöka, om man utan bindande föreskrifter men med rådgivande verksamhet från det allmännas sida kan påverka utvecklingen i lämplig riktning även i fortsättningen.

Av de under kriget införda regleringarna torde knappast någon ha verkat så irriterande som föreskrifterna om byggnadstillstånd. Ifrågakvarande lag tillkom 1943 och har undan för undan skärpts. En källa till missnöje har varit — vilket också påtalats i olika sammanhang under senare tid — att i vederbörlig ordning beviljat byggnadslov icke samtidigt medfört tillstånd att bygga (byggnadstillstånd). Med en från början väl genomtänkt samordning härvidlag hade måhända många bittra ord om »byggkrånglet» ej behövt fällas.

Nu avvaktar landets alla byggnadsföretagare och övriga inom byggnadsindustrin sysselsatta med stort intresse de resultat vartill de sakkunniga kan komma. Det är säkerligen ett allmänt önskemål att utredningsarbetet inte drar för långt ut på tiden.

G Er

STOCKHOLMS BYGGNADSFÖRENINGENS JUBILEUMSPRIS

Härmed ledigförklaras Stockholms Byggnadsförenings Jubileumspris som instiftades vid föreningens 100-årsjubileum 1948 och som innevarande år skall utgå i form av ett stipendium på 4.500: —.

Ansökan om stipendiet som utgör bidrag för lösa-
det av en för byggnadsfacket betydelsefull fråga
skall inges till Stockholms Byggnadsförenings kansli
före utgången av september månad.

Ansökan skall innehålla fullständiga uppgifter om
sökandens namn, ålder och nuvarande verksamhet
samt klarläggande redogörelse vartill stipendiet
skall användas ävensom uppgift om vilka refe-
renser sökanden önskar åberopa.

Närmare uppgifter rörande stipendiet och sättet för
utseende av stipendiat finns i "Stadgar för Stock-
holms Byggnadsförenings Jubileumsstiftelse" som
på begäran kan erhållas från Stockholms Byggnads-
förening, Norrlandsgatan 11, Stockholm.

STÖRSTA RESURSERNA *för boktryck finner ni hos oss*

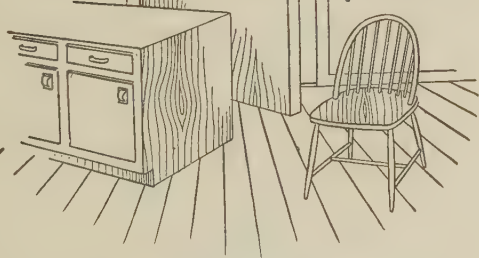
För perfekt service ifråga om allt slags bok-
tryck - i en eller flera färger - vänd Er till

ESSELTE AKTIEBOLAG

Vasagatan 16, Stockholm

TETOGIN

*för lagning av
hål och sprickor*

Har Ni hål eller sprickor i vägg-, golv-
eller takytor, i möbler eller andra inred-
ningar av trä, använd Tetogin tätning-
medel.

Tetogin är enkelt och billigt att använda
och ger en pålitligt hållbar lagning. En
Tetogin-reparerad yta kan slipas, hyvlas,
betsas och målas. Vid användning på trä-
mosaik och andra finare snickeriarbeten
kan Tetogin lätt färgas i olika nyanser.

AB. TIKAMIN - ESLÖV

Tel. 1700, 1701, 1702.

Impregnerad byggnadspapp

**GI TAKET
GI VÄGGEN
GI GRUNDEN**

ja-ta MATAKI!

AKTIEBOLAGET MATAKI MÄLMÖ

Bidrag till byggnadsforskning

Statens kommitté för byggnadsforskning har beslutat att hos Kungl. Maj:t hemställa att av för budgetåret 1949/50 beviljat statsanslag om 300 000 kronor få utdela bidrag om sammanlagt 214 500 kronor till olika institutioner och forskare.

Till kommittén hade inkommit ansökningar för ca 620 000 kronor och den kan således för detta år knappt utdela hälften av den totalt begärda anslagssumman. Kommittén har i de sista årens anslagsaskanden begärt 440 000 kronor till byggnadsforskning och forskningsresultatens publicering och angelägenheten av att ett anslag av denna storleksordning beviljas är uppenbar *dels* med tanke på det forskningsintresse som finns såväl hos enskilda tekniker som hos forskningsinstitutioner och högsolor samt *dels* med hänsyn till lämpligheten av att kommittén själv igångsätter dirigerad forskning inom vissa områden. Man får ej heller förbise nödvändigheten av att underlätta utbildandet av unga forskare, exempelvis genom utdelning av forskningsstipendier. Till sådan verksamhet räcker de beviljade medlen ej på långt när.

De av kommittén hittills för budgetåret intill den 30 juni 1950 föreslagna bidragen avser följande uppgifter.

Radhusens planläggning och ekonomi. Professor Nils Ahrbom. 25 000:—. Forskningsuppgiften är en direkt fortsättning av en tidigare med anslag från kommittén påbörjad utredning, syftande till att undersöka radhusets planläggning samt att på grundval av kostnadskalkyler för vissa typiska lösningar för olika radhustyper göra en ekonomisk jämförelse med kostnader för motsvarande lägenheter i enfamiljs- och flervåningshyreshus. Undersökningen har hittills i huvudsak omfattat inventering och systematisering av planlösningar ur planlösnings-, bostadssocial och ekonomisk synpunkt samt uppläggning av typplaner med ledning av den genom inventeringen framkomna klassindelningen. Arbetet har påbörjats avseende byggnadskonstruktioner, uppvärmningsanläggningar, utformning av gatusystemet m. m. och skall därefter omfatta kostnadsutredning rörande stadsplane-, byggnads- och driftkostnader jämte sammanställning av resultaten.

Underhålls- och reparationskostnader vid hyresfastigheter. Byrådirektör Knut Bildmark. 5 000:—. Forskningsuppgiften är en direkt fortsättning av en tidigare undersökning med anslag från kommittén. Arbetet har hittills resulterat i preliminära varaktighetstider för olika byggnadselement samt bl. a. i en uppsats »Hur länge lever huset» (Byggmästaren 1948, nr 23).

Ljudisoleringsundersökningar. Civilingenjör Ove Brandt och professor Nils Hast. 8 000:—. Forskningsuppgiften är en direkt fortsättning av en tidigare med anslag från kommittén påbörjad undersökning syftande till att klarlägga vissa vid bostadsbyggandet viktiga ljudisoleringsfrågor såsom dels transmissionsvägarna för ljudet i byggnader och möjligheterna att hindra »ljudläckage» på grund av flanktransmission och dels ljudnivåerna av ofta förekommande bullerkällor i bostadshus. Hittills har undersökningar gjorts såväl på laboratorier som i färdiga byggnader. I fråga om laboratorieundersökningarna har det bl. a. visat sig att man kan basera ljudisoleringsmätningar på relativt små provväggar. I fortsättningen bör särskilt flanktransmissionen närmare utredas genom undersökningar i provhus av både sten och trä. Ljudisoleringsberoende av väggarnas styvhet och inspänning måste undersökas genom mätningar på laboratoriet och i byggnader.

Grundläggningsmetoder vid småhus. Civilingenjör Hans Ericsson. 5 000:—. Forskningsuppgiften avser att utröna i vad mån det kan vara möjligt att förenkla nu gängse relativt dyrbara grundläggningsmetoder vid företrädesvis småhus. På många håll arbetas för att få fram ett rationellt utförande av småhusets överbyggnad, medan däremot dess grundläggning, trots att grunden utgör en stor del av de totala byggnadskostnaderna vid småhusbyggnad, har försummats. Forskningsuppgiften avser till en början endast att utröna hur grundläggningen rent byggnadstekniskt kan förenklas.

Spikförband. Professor Hjalmar Granholm. 7 000:—. Forskningsuppgiften är en direkt fortsättning av ett tidigare med anslag från kommittén påbörjat arbete. Vid den undersökning av bärförmågan hos spikförband, som hittills utförts och vars resultat kommer att publiceras som »En ny metod för beräkning av spikförband» (Chalmers Tekniska Högskolas handlingar), har framkommit ett flertal problem av stor betydelse för det fortsatta arbetet. Bl. a. märkes frågan om träs hållfasthet och det härmed sammanhängande säkerhetsproblemet, möjligheten att överföra betraktelsesättet på spikförband till andra träförband såsom bultförband samt försök att uppställa en enkel och entydig definition av brottlasten.

Avdunstningens inverkan på värmeförluster genom väggar. Civilingenjör Nils Holmqvist. 9 000:—. Forskningsuppgiften är en direkt fortsättning på det av Statens forskningskommitté för lantmannabyggnader påbörjade arbetet för att experimentellt utröna den inverkan det av ytterväggar uppsugna regnvattnets avdunstning har på värmeförlusterna genom väggar. En jämförelse har gjorts mellan avdunstningsfaktorns betydelse för olika väggkonstruktioner varvid försök utförts med 14 små provhus med varter en bottenyta av 1 × 1 m. En redogörelse för försöken finns publicerad i en artikel »Värme- och fuktproblem i ladugårdar» (Teknisk Tidskrift 1948, häfte 5). Det fortsatta arbetet skulle innebära en komplettering av provväggarna och några vanliga väggtyper för bostadshus samt en strängt vetenskaplig bearbetning av de erhållna mätresultaten.

Produktionsteknisk forskning. Civilingenjör Meise Jacobsson. 63 000:—. Anslaget är avsett för fortsatta studier av byggnadskostnadernas lokala variationer, provinssiella olikheter i arbetsteknik samt studier av betongformer. Under det gångna budgetåret har arbetet koncentrerats på studier av arbetstekniken, dvs. organisation och arbetsmetoder på byggnadsplatserna. Den totalt använda arbetstiden har bestämts för ett antal byggnadsobjekt i Stockholm och Malmö och det synes som om man i Malmö på 4 timmar gör samma arbete som i Stockholm fordrar 5. Statistiskt har fastställts att skillnaden ej beror på tillfälligheter utan på att man arbetar på olika sätt i de två städerna. Studierna bör utsträckas till att omfatta ytterligare svenska städer. Vid analysen av arbetstekniken i olika delar av landet skall bl. a. behandlas samverkan mellan olika arbetargrupper, yrkesskickligheten, lagerhållning och reserver, mekanisering samt arbetsplanering.

De hittills utförda undersökningarna rörande betongformer har främst behandlat träförbrukningen (Meddelande nr 13 från Statens kommitté för byggnadsforskning »Arbetsvirke till bostadshus av sten»). Övriga faktorer av betydelse för betongformens ekonomi, såsom arbetslöner och investerat kapital, skall studeras i fortsättningen. Undersökningarna, som enbart gällt bostadshus, skall kompletteras med studier av industribyggnader. Arbetet skall delvis bedrivas på byggnadsplatser och delvis under laboratoriemässiga former.

Bundna

Inteckningslån

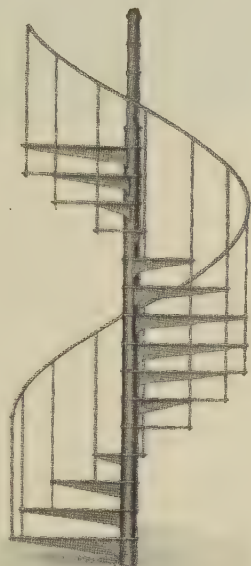
lämnas av

T H U L E B O L A G E N

LIV-THULE BRAND-VICTORIA NORRLAND SKANDINAVIEN

THULEHUSET
Sveavägen 44
STOCKHOLM 3

TELEFON
Lokal 23 75 40
Riks 23 77 40

SPIRALTRAPPOR

med steg av gjutjärn.

Radie: 60, 75, 90 och 120 m/m.

A.-B. NÄFVEQVARN'S BRUK
NÄVEKVARN

Gustasten

står i särklass bland inom
landet bearbetad kalksten
för byggnadsändamål

AB Gusta Stenförädlingsverk

BRUNFLO

TEL. 19, 63

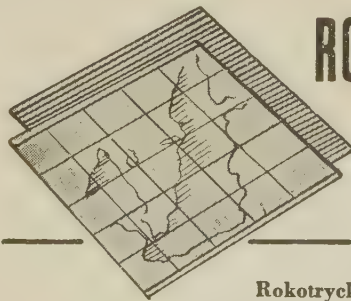
Avd. kontor Kungsgat. 15, Stockholm

Tel. 11 66 21, 11 50 68

BRÖDERNA GUSTAFSSONS
STENHUGGERIER A.-B.

Tel. 43 70 17 STOCKHOLM Tel. 41 38 64

ROKO-TRYCK

ger
originalvärdiga
kopior...

AKTIEBOLAGET

KOPIA

Rokotryck är den välkända metoden för reproduktion av kartor och ritningar på papper och kalkerväv. Lämpar sig även för kart- och ritningstryck i större upplagor i svart och färger.

David Bagaresgata 7, Stockholm.
Tel. växel 23 22 40

Samarbetskommittén för byggnadsfrågor. 65 000:—. Anslaget har ställts till förfogande för samarbetskommitténs verksamhet under budgetåret 1949/50. Kommitténs arbete har främst omfattat utarbetandet av ett system för arbets- och materialbeskrivningar, vilket arbete kommer att fortsättas och avslutas med i huvudsak komplettering och detaljgranskning.

Byggnaders maximala värmebehov vintertid samt värmegenomgångstal för väggar i olika väderstreck. Svenska Värme- och Sanitetstekniska Föreningens Stiftelse för forskning. 20 000:—. Den första forskningsuppgiften är en direkt fortsättning av en tidigare med anslag från kommittén påbörjad undersökning. Den första etappen av arbetet är klar, vilket innebär att samtliga instrument och apparater är färdigbyggda och monterade samt att mätanordningarna provkörts under några månader. Arbetet kommer i fortsättningen att omfatta mätningar, vilka helst bör utföras under flera vintersäsonger.

Den andra forskningsuppgiften avseende värmegenomgångstal vid olika väderstreck innebär en komplettering till undersökningen rörande byggnaders maximala värmebehov. Vid mätningen av det maximala värmebehovet erhålles värmeförlusterna från ytor orienterade i olika väderstreck. Kunde man få genomsnittliga uppgifter på hur väggarnas värmegenomgångstal varierar med väderstrecken skulle man få en rationell grund för fastställande av de korrekationer för olika väderstreck, som för närvarande används vid värmebehovsberäkningar.

Tätorternas försörjning med byggnadsmaterial. Civilingenjör Nils Tengvik. 7 500:—. Genom 1947 års byggnadsmaterialutredning utredes bl. a. den svenska byggnadsämnesindustrins transport- och distributionsproblem. Detta utredningsarbete kommer att ge en karakteristik av byggnadsämnenas distribution från de olika produktionsställena, exempelvis genom angivande av avstånd, riktning, medel och kostnader för transporter samt av distributionsområden. Utredningsarbetet bör kunna ge en anvisning om ytterligare rationalisering av distributionsapparaten är önskvärd. Det vore emellertid värdefullt att komplettera dessa undersökningar med utredningar rörande tätorternas försörjning med byggnadsmaterial så att det bl. a. bleve möjligt att exempelvis grafiskt karakterisera lättheten eller svårigheten att under normala betingelser få fram byggnadsmaterial till en ort. Vidare syftar arbetet till att göra det möjligt att för en viss tätort kunna beräkna transportkostnaderna och transportarbetet. Arbetet skall eventuellt även kompletteras med en statistisk undersökning över sambandet mellan byggnadsmaterialtillgång och byggnadskostnader.

Statens kommitté för byggnadsforskning har dessutom beslutat reservera medel för undersökningar och inventeringsarbete rörande golv och plana tak samt för publicering. Bidrag kommer eventuellt även att ges till undersökningar avseende hållfasthetsegenskaper hos hårda träfiberskivor, puts, samverkan mellan stålbalk och betongplatta vid böjning samt till dokumentationsverksamhet.

Statens kommitté för byggnadsforskning har hos Svenska Byggnadsindustriförbundet för produktionstekniska undersökningar hemställt om 30 000 kronor, vilket belopp vänligen ställts till förfogande. Av bidraget skall 25 000 kronor anslås till civilingenjör Mejse Jacobsson för undersökning rörande byggnadsplatsens transporter och 5 000 kronor till civilingenjör Göran Bjursten för fortsatt arbete rörande byggnadsplatsens hissanordningar.

Kommittén har tidigare erhållit bidrag från Svenska Byggnadsindustriförbundet. Den privata industrin har ej endast givit kontanta bidrag utan har även i mycket stor utsträckning varit forskningskommittén behjälplig

med värdefullt primärmaterial och har ställt såväl personal som material till förfogande vid undersökningarna på byggnadsplatserna. I detta sammanhang förtjänar nämnas den omfattande forskningsverksamhet som bedrivs av byggnadsmaterialindustrin.

Boris Blomgren

A 4:s studieresa 1949

gick genom Frankrike i en pärlemorblå buss med röda plaststolar. Professor Erik Lundberg strävade att ge oss en så rik bild som möjligt av en begränsad del i arkitekturturhistorien, romansk och gotisk arkitektur. Minnen, som spänner över hela resan, är hur vi stå samlade i dunkla, stämningsfulla kyrkorum och Erik lågmält förklarande vad gångna tider åsyftat. Om vi var slagna av vad gotiken förmådde och beundrade dess prestation, var det dock i allmänhet de romanska interiörerna vi lärde oss uppskatta mest. Ligger de närmare vår tids sätt att tänka och känna? Sålunda blev klosterkyrkan i Vezelay med sitt milda, klara ljus och kalkstenens intensiva materialverkan en resans höjdpunkt. Den ligger också i ett utomordentligt naturskönt landskap.

I Autun mötte de första minnena från romartiden, och de övertogo, ju längre söderut vi kommo, allt mer intresset. Italienresenären glömmer lätt att flera av romartidens bäst bevarade anläggningar finnas i Syd-Frankrike. I Arles skulle tjurfäktning just gå av stapeln på den gamla Arenan, i Nîmes användes templet Maison Carrée som museum. Djupt intryck togo vi av akvedukten Pont du Gard, som ingick i nämnda stads bevattningsanläggning, och Hadrianus teater i Orange, vars diktatoriska arkitektur mildrats av en härlig patina.

...OCH HÄR SKA VI HA **Marmor**

ett material som håller

Det är alltid god byggnadsekonomi att använda **äkta material**, i synnerhet till de mest påkostade och för slitage mest utsatta byggnadselementen såsom trappuppgångar, kapprumsgolv och fönsterbänkar.

Tänk i marmor, när Ni gör upp byggnadsplanen — marmor reducerar underhållskostnaderna och ger byggnaden en gedigen prägel!

Låt oss offerera Edra arbeten i

Gropptorpsmarmor, Ekebergsmarmor
eller **Närkeskalksten.**

GROPPTORPS MARMOR AKTIEBOLAG

Katrineholm, Tel. Gropptorp 10, 35
Stockholm, Kungsgatan 44. Tel. 11 57 24

54 tunnland (268830 m²) linoleum

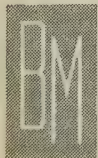
En medelstor svensk bondgård alltså. Denna yta skulle täckas av den kvantitet linoleum som vi under 1948 sålde till våra kunder landet runt. Med detta kan konstateras att vi är

LANDETS STÖRSTA LINOLEUMLEVERANTÖR

— ett bevis för våra kunders stora förtroende.

Vår linoleum är av svensk, holländsk och engelsk tillverkning och finns i tjocklekar om 2, 2½, 3, 3½, 4½ och 6 mm. Dessutom i en mängd olika mönster och färger i enfärgad, jaspé, marmor, marmorinlaid (rutig) och parkettmönster.

Dessutom vilja vi framhålla vår fullständiga golvservice.

Rådgör med oss

**BYGGMÄSTARNES
MATERIAL AB** sammanlagt med
AB BLIDBERG & PAHLMAN

Avd. GOLV. NARVAVÄGEN 3, STOCKHOLM. Tel. 67 01 25

MODERNA KONTORMÖBLER

FASADER • INREDNINGAR
PANELARBETEN • DISKAR
VÄNTRUMSMÖBLER
STÅLMÖBLER • MÖBLER
FÖR SAMMANTRÄDESRUM

SKANDINAVINDUSTRI A. B.

STOCKHOLM - SMÄLANDSGATAN 2 - TEL. 67 4211

MALMÖ - DAVIDSHALLSGATAN 15 - TEL. 36132

GÖTEBORG - ST. BADHUSGATAN 16 - TEL. 13 7458

KARLSTAD - DROTTNINGGATAN 12 - TEL. 18000

SUNDSVALLS MURBRUKSFABRIKS AB

NACKSTA

Tel. Sundsvall 5118

Grus och Singel Makadam

SVEN KARLSSON

LINDALEN Stockholm 20

Telefon: ÄLTA, Grustaget 266, Bost. 366

A.-B. E. WESTERLUND RÖRLEDNINGSFIRMA

Västra Storg. 33
JÖNKÖPING

Telefon 5925 - efter kontorstid 5926

Vi bygga
åt Er ...

STOCKHOLMS INDUSTRIBYGGARE AB

SKEPPSBRON 24

TEL. växel 21 55 65, 21 55 66, 21 52 65

Två städer etsade sig mer än andra in i medvetandet. Den döda delen av Vaison, som ovanför sig har en riddarborg på hotfull klippkam. Invånarna lämnade en dag av okänd anledning sin stad och gick över den gamla romarbron och bosatte sig på andra sidan floden. När man nu gick där ekade stegen och intrycket av solstekt enslighet blev intensivt, förstärkt kanske av att man redan hunnit vänja sig vid städer, där livet huvudsakligen framlevs på gatan. Den andra staden heter Aigues Mortes, som betyder »döda vatten». Milsvitt utanför densamma breder sig saliner med fotshögt grönt vatten, och mot havshorisonten stå pyramider av vitt salt. Aigues Mortes är Frankrikes Visby med stadsmur från den tid, då kors-tågen här utrustades. Från Visby skiljer den sig genom härlägrets absoluta, rektangulära form och genom att den väldiga krenelerade muren här förmått bebyggelsen att undantagslöst hålla sig innanför.

Modern arkitektur är svårare att hitta, om man inte dit skall räkna alla de former, cementen tar sig i betongens föregångsland. Det gjutna med trianglar i korsform genombrutna staketet t. ex. dominerar överallt och gör på något sätt ett stumt intryck. Men vi såg också ett jättelikt slakthus i Lyon, påminnande om maskinhallen i Paris 1889, och le Corbusiers fotade bostadstrave i Marseille. Är det inte symptomatiskt att ett sådant hus bygges i en tid, då mänskligheten allt mer vaknar inför nödvändigheten att begränsa sin egen tillväxt?

Och så njöt vi av det ljuva Frankrike, av dess miljö, dess vin och dess skönhet. I Beaune voro vi visans ideal med käftan inunder kran närmare än någonsin. Vi rekommendera Perles de Bourgognes, som serverades i formfulländade glas på bord av vinfat i källare, doftande av seklers lagrade årgångar. Det härliga landskapet kunde inte ens Dubonnet och BYRRH förstöra med sin ihärdiga landsvägsreklam. Nord-Frankrikes »Hillträd», där lövverket ännu inte hunnit dölja mistelklasarna, kantade vägarna med ett underligt notsystem. Nerfärden från Alperna följde en isgrön kristallbäck mellan ockrafärgade branter och milda grågröna olivträd. Eller Provence med mjuk småkullighet och färgaccenter i den här och var frambrutat röda jorden samt svartgröna cypresser, som stå som lätta anslag av mårdhårspenseln på akvarellpapperet. Till Hill går tanken ännu en gång ty i hela Frankrike blommade i översvallande rikedom fruktträden, som kontrast till de åldrade kalkstensmurarna av betagande verkan. Och allt ligger osmältet av det för nordbon främmande intensiva ljuset, som gjorde, att man ibland ruskade på sig för att känna, att man upplevde verkligheten.

Klas Fähræus

Revision av tegelnormerna

Svenska Teknologföreningen och Sveriges Tegelinstriförening har tillsatt en kommitté för revision av 1942 års normalbestämmelser för tegel. Svenska Teknologföreningens representanter äro arkitekterna Moje Bergström och Hans Neumüller (utsedda av Svenska Arkitektföreningen) samt civilingenjörerna Lennart Backmark och Gunnar Essunger (utsedda av Avdelningen för Väg- och vattenbyggnadskonst). Från Sveriges Tegelinstriförening ingår i kommittén direktör John Baunge, civilingenjörerna Reinhold Elgenstierna och Evert Stokirk samt ingenjör Knut Wråke. Till kommitténs sekreterare och utredningsman har utsetts civilingenjör Lars Erik Nevander.

REDAKTÖRER:

Arkitekt SAR Leif Reinius
Civilingenjör SVR Gunnar Essunger

REDAKTIONSSEKRETERARE:

Fil. mag. Inga Mari Lönnroth

REDAKTIONSOMBUD:

Victor Bährner, Malmö
Ossian Lindqvist, Malmö
Owe Svärd, Göteborg
Gunnar Hoving, Göteborg

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Harry Bernhard
Hilmer J. Danielsson
Axel Eriksson
Torbjörn Olsson
Göran Sidenblad
Tore Webjörn

Ansvarig utgivare:
Arkitekt SAR Moje Bergström

PRENUMERATIONSPRISER FÖR HELÅR

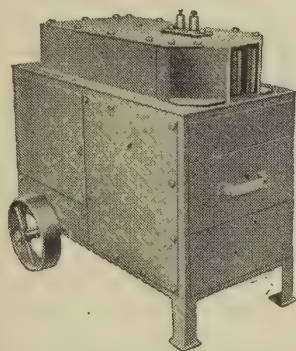
	Sverige	Danmark Finland Norge	Övriga Utländ
Endast lösnummer	20: —	22: —	26: —
Lösnummer + klotpärm ..	23: —	—	—
Lösnummer + halvfr.pärm	27: 50	—	—
Lösnummer + bundet ex. i klotband	30: —	33: 59	40: —
Lösnummer + bundet ex. i halvfr.band	37: —	40: —	47: —

I tidskriften gjorda uttalanden stå för författarnas räkning och äro endast om så anges att anse som uttryck för ståndpunktstagande av någon av de föreningar, som utge tidskr.

Tornborg Lundberg

TELEFON: NAMNANROP

ÅRSTADALSHAMNEN. STOCKHOLM 9

SPIK- UTDRAGNINGSMASKIN med el-motor

Maskinen är försedd med tånganordning som snabbt rensar
använt byggnadsvirke från spik av alla dimensioner.

Slagantal 50 per min.

148

Effektiv, ekonomisk ventilation

— det skall Ni gå in för, när Ni byg-
ger eller moderniserar bostäder, sam-
lingslokaler och Industrier

AKTIEBOLAGET
VENTILATIONSARBETEN

Vretenborgsvägen 8

Stockholm 32 Tel. 45 81 63, 45 81 64

Ensamförsäljare: Götaverkens fönsteragentur, Claës Kreüger, Sthlm.

SUENSON, E.: *Husbyggnadstekniska fel*. Byggmästaren 28 (1949) nr 18 sid. 381—392.

Översikt över en del ofta förekommande byggnadstekniska fel — bl. a. skador förorsakade av kondensvatten samt felaktigheter vid betong- och murverkskonstruktioner och asfalt-isoleringar — förklaringar av deras uppkomst samt råd och anvisningar hur de skola undvikas.

TENGVIK, NILS: *Hålbäck som värmeisolerande material*. Byggmästaren 28 (1949) nr 18 sid. 393—396.

Reflexioner med anledning av Hjalmar Granholms nya skrift »Värmeisoleringsförmågan hos hålbäck».

Nyutkommen

Meddelande nr 14 från Statens Kommitte för Byggnadsforskning

SVENSK HUSBYGGNADSTEKNISK LITTERATUR

Sammandrag från åren 1944—1948

Redigerad av Sten Rosenström

Sändes portofritt om kr. 3:— insättes på vårt

Postgiro nr 3124

BYGGMÄSTAREN
FÖRLAGSAVDELNINGEN
KUNGSGATAN 32, STOCKHOLM

TÄVLINGAR

Uppgift	Inlämnings-tid	Se Bygg-mästaren
Bostadsområde vid Yxhult	15. 9. 1949	Nr 2 s. VII
Stadsplan i Trollhättan ..	7. 11. 1949	Nr 11 s. VI
Stads- och medborgarhus i Lidingö	15. 12. 1949	Nr 13 s. III

Lämna reproduktionsdugliga tävlingsritningar!

FÖRENINGSMEDDELANDE

Nordiskt belysningsmöte i Finland

I juli 1949 arrangerade Finlands Ljustekniska Sällskap i samband med sitt ordinarie sommarmöte ett nordiskt belysningsmöte, till vilket representanter från Lysteknisk Selskab, Köpenhamn, Selskapet för Lyskultur, Oslo, och Svenska Belysnings-sällskapet inbjödits att deltaga såsom gäster. Från vardera Danmark och Norge kommo fyra representanter och förenade sig med sex svenskar i Stockholm, varpå de tillsammans embarkerade s/s Wellamo med Helsingfors som mål.

Vid ankomsten till destinationsorten välkomnade oss ordföranden i Ljustekniska Sällskapet, V. Veijola, och dess sekreterare, H. Kjälman, och ledsagade oss till hotell Torn, där vi skulle övernatta. En välkomstlunch avåts i tolfte våningen i hotellets torn, från vilken vi hade en briljant utsikt över staden. Medan övriga deltagare sågo sig om hade de fyra sällskapens ordföranden och sekreterare en gemensam överläggning om interna nordiska samarbetsfrågor. Kvällen tillbragtes sedan med sauna (bastu), simning och supé på Långön i de gamla fästningsruinerna, samt gjorts om till restaurant.

Nästa morgon väntade två bussar utanför hotellet redo att föra de ca 70 deltagarna till sommarmötet i Aulanko, nära Tavastehus. Uppehåll gjordes för lunch i Riihimäki och sedan besågs glasbruket där.

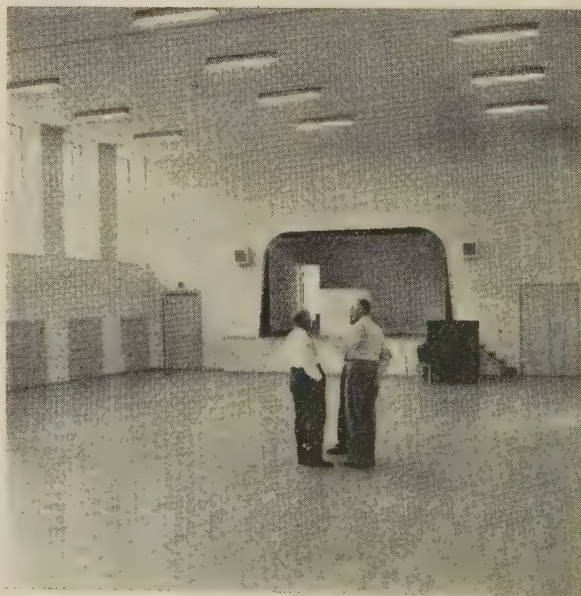
Färden fortsatte, och snart voro vi alla installerade på Aulanko turisthotell. På aftonen ägde det offentliga sommarmötet rum. Detta började med utdelning av medlemskort som korresponderande medlemmar till en del av gästerna, och från det danska, norska och svenska belysningssällskapen överlämnades en ordförandeklubba till det finska. Föredrag hölls av representanter för de fyra länderna, bland vilka kan noteras att norrmannen R. Aspestrand beklagade det dåliga samarbetet mellan arkitekter och belysningsingenjörer. Därefter följde supé med samkväm och sånger, speciellt skrivna för detta tillfälle, föredrogs av ett par finska sångare. Efter ett gardenparty i säregna former med brännvinsflaskor av glödlampskolvar i band om halsen slutade det hela kl. 5 på morgonen.

Efter kaffefrukost startade bussarna till Joutjärvi med ett uppehåll vid Aulanko utsiktstorn. I Joutjärvi var det sauna och simning igen och sedan lunch, under vilken vi diskuterade gårdagens föredrag. Arkitekt SAFA Siri Ahde-Kjälman och undertecknad försvarade arkitekterna i samarbetsfrågan. Så fortsatte färden till Kivimaa nya skola, som var försedd med idel lysrör. Tyvärr hann vi inte stanna länge nog för ett mera ingående studium utan färden ställdes direkt tillbaka till Helsingfors.

På kvällen var det avskedssupé, många tal hölls och många sånger sjöngs. Alla voro eniga om att mötet varit mycket lyckat. Med detta hade ett nordiskt samarbete på belysningsområdet begynt på bästa tänkbara sätt.

Sålunda slutade det första nordiska belysningsmötet efter några trevliga sommark dagar i det gästfria Finland, rikt på erfarenheter, kontakter och diskussioner. Sommarmöten komma att hållas varje år och nästa blir i Norge. Möten av denna storleksordning och så väl organiserade som detta var, är det ett nöje att vara med på. Alla lära känna varandra efter en kort stund. Det är inte ett sådant jäkt och en sådan trängsel som på större kongresser. Man får hoppas att de nordiska belysningsmötena, genom att upprepas varje år, inte växa sig alltför stora, ty då går den gemytliga samvaron förlorad i all organisation och representation.

Gunnar Pleijel

Kivimaa skola, gymnastiksal m. m.

NÄR DET GÄLLER

GOLV

— Fullständig golvservice —

*Linoleum
Asphalt Tiles
Tarkettplattor
Parkettgolv
Gummigolv
Massagolv
Industrigolv
Trelong*

AB. LINOLEUMKOMPANIET

SPECIALFIRMA FÖR GOLVBELEGGNINGAR

RÅDMANSGATAN 27, STOCKHOLM TEL 23 50 90

Aktiebol. Larsson & Co

Byggnadssnickerier

Köksinredningar

Butiksinredningar

Specialsnickerier

Trävaruförsäljning

BÅTSMANSGATAN 6 • GÄVLE

Telegramadress: LARCO

Telefon: 333 (växel)

ta MATAKI

→ Impregnerad byggnadspapp

**till TAKET
till VÄGGEN
till GRUNDEN**

Ja-ta MATAKI!

AKTIEBOLAGET MATAKI MALMÖ

ANBUD

å restaurering av ASKEBY kyrka kunna ingivas till kyrkorådets ordförande, adress: Bankekind, senast den 20 september 1949. Anbuden skola avse dels trä- och murningsarbete, dels målning. Ritningar och arbetsbeskrivning erhållas hos kyrkovärd Albin Gustafsson, Prästgården, Askeby, mot deposition av 50: — kr. Fri prövningsrätt förbehålles.

KYRKORÅDET

SBF 1848

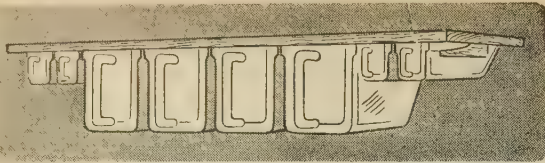
BYGGNADSFÖRENINGENS
RESTAURANG

KLUBBRUM — FESTVÅNING

Musik onsdag, lördag och söndag

NORRLANDSGATAN 11, STOCKHOLM.

TEL. 209292

Bo-hyllan sparar plats!

Bo-hyllan är ett förenklat speceriskåp utan botten och sidostycken. Den består av endast överdel med fastskruvade Bo-spår, i vilka förvaringslådorna äro upphängda.

Bo-hyllan kräver föga plats. Den kan skruvas fast under ett vanligt köksskåp eller insättas som hylla i det samma. Bo-hyllan sparar mycket utrymme — en värdefull egenskap inte minst i moderna kök.

Bo-hyllan är billigare än ett vanligt speceriskåp, men trots detta får Ni samma gedigna kvalitet och samma fördelar som i våra standardskåp. Bo-hyllorna kunna erhållas i önskade längder och med valfritt antal lådor. Begär prospekt och rabattvillkor! Nykonstruktionen är patenterad.

AB BO SPECERISKÅP

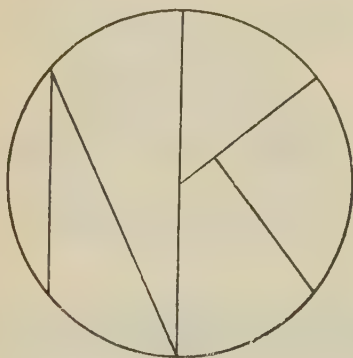
GÖTEBORG

Tel. 13 20 54, 13 89 37, 13 65 83

STOCKHOLM
Tel. 32 96 16

MALMÖ
Tel. 178 24

NORRKÖPING
Tel. 254 23

Om det gäller linoleum

vänd Eder till N.H. specialisten på linoleum för alla slag av golv. Fackmässig påläggning. Infordra offert från Nordiska Kompaniet

Mattavdelningen, 3 tr.

LITTERATUR

Jordbrukets byggnadskostnader

Jordbrukets Byggnadskostnadsindex av Lennart Hjelm. Meddelande från Statens forskningskommitté för lantmannabyggnader (Nr 17). Lund 1949.

I föreliggande skrift redovisas bl. a. utvecklingen av jordbrukets byggnadskostnadsindex under åren 1947 och 1948. Denna index publicerades 1946 i kommitténs Meddelande nr 9, vari lämnades en fullständig redogörelse för studiet av jordbrukets byggnadskostnadsutveckling under åren 1935—1945. Byggnadskostnadsindexens utveckling under år 1946 har tidigare redovisats i kommitténs meddelande nr 11. Jordbrukets byggnadskostnadsindex visar följande utveckling (generalindex för samtliga slag av byggnader och medeltal för hela landet).

År	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941
Index	95,3	97,3	107,4	110,0	114,0	131,3	140,1
År	1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948
Index	157,7	164,4	163,1	167,0	179,9	193,4	204,8

I meddelandet lämnas även en redogörelse för nybyggnadsverksamheten inom jordbruket under åren 1947 och 1948. Denna redogörelse utgör en fortsättning av tidigare i kommitténs meddelanden nr 4 och 11 publicerade undersökningar av nybyggnadsverksamhetens storlek och omfattning under åren 1943—1946. Nybyggnadsverksamheten inom jordbruket visar för hela landet följande utveckling.

År	1943	1944	1945	1946	1947	1948
Kostnad milj. kr. . .	73	94	95	148	149	165

Av ovanstående kostnader representera ekonomibyggnader m. m. i genomsnitt drygt hälften medan återstoden avser bostäder.

Beträffande den geografiska fördelningen påpekas den relativt stora byggnadsverksamheten i Norrland. Av redogörelsen kan inhämtas att Norrlands andel av totala investeringen under de fyra senaste åren utgjort i genomsnitt en tredjedel. Anledningen till den stora nybyggnadsverksamheten i Norrland angives bl. a. bero på den kortare livslängden hos de norrländska byggnaderna.

S. Mks

Kungörelser

I serien Svensk författningssamling ha utkommit bl. a. följande kungörelser:

Nr

- 224 Om fortsatt giltighet av lagen om hyresreglering.
- 233 Ändring i lagen om ny indelning av riket i borgerliga kommuner.
- 235 Lag med vissa bestämmelser i avseende å kommunindelningsreformens ikraftträdande.
- 251 Om eftergift i vissa fall från bestämmelser i arbetarskyddslagen.
- 277 Viss inskränkning i rätten att använda trävaror till byggnadsarbete m. m.
- 278 Ang. vissa statliga och statsunderstödda åtgärder vid arbetslöshet.
- 279 Upphävande av kungörelsen om beslag på skrot av icke smidbart järn.
- 292 Ändring ang. statligt stöd till jordbrukets yttre och inre rationalisering m. m.

Till synes lika

men...

Huset t. v. har angripits av husbocken som genom ett veritabelt mullvadsarbete åsamkar ägaren stora förluster. Fastighetens värde sjunker och får angreppet fortsätta kan kostnaderna bli högst betydande.

Ett säkert skydd är ett husbocksavtal i Anticimex, som då utför kontinuerliga inspektioner och fria saneringar. Några skador hinner således inte uppstå, så länge fastigheten är under Anticimex' kontroll.

Anticimex lämnar speciella rabatter vid tecknandet av kombinationsavtal. Se om Ert hus i tid — anlita

ANTICIMEX

Riksorganisation för skadedjursbekämpning.

Huvudkontor: Vasagatan 46, Stockholm

Tel. 23 15 60

Avdelningskontor över hela landet.

SVERIGES KONSULTERANDE VÄRME- OCH SANITETSINGENIÖRERS FÖRENING SKVS

Lagerlöfsgatan 8 • Stockholm • Tel. 52 08 50

Föreningens ändamål är att främja och utveckla den konsultande ingenjörssamheten inom värme-, ventilations- och sanitetstekniken i Sverige för att därigenom tillgodose det allmännas behov av kunniga och opartiska tekniska rådgivare.

GÖTEBORG

Ahlén, Filip, Ing.-byrå, Postgatan 2
Tel. 11 30 52, 13 47 45

Bresky, Bernh., Ing.-byrå, Kungsgatan 46
Tel. 13 95 13, 13 95 16

Fagerström, W., Kons. Ing.-byrå A.-B.,
V. Hamngatan 2. Tel. 13 07 15

Theorell, Hugo, Ing.-byrå, A.-B., V. Hamngatan 11
Tel. 10 50 30

MALMÖ

Österberg, J., Ing.-byrå, Kompanigatan 4
Tel. 102 34, 267 54

STOCKHOLM

Axlander och Rosell, Konstruktionsbyrå AB,
Grevgatan 49. Tel. 61 76 60, 67 68 45

Bergströms Ing.-byrå & C:o, Kungsbroplan 2
Tel. 52 05 60

Eklund, Karl G., Ing.-byrå, Brunkebergstorg 15
Tel. 10 27 13, 10 27 14

Eriksson, Helge, Konstr.-byrå, Drottninggatan 14
Tel. 11 29 50, 11 89 50

Haijlen, Alfred, Kons. Ing.-byrå, Kungsgatan 39
Tel. 20 42 96

Hellström, Jacob, Ing.-byrå, St. Nygatan 25
Tel. 21 53 92

STOCKHOLM (forts.)

Konstruktionsbyrån, D. A. Carlsson,
Drottninggatan 114. Tel. 31 15 28

Larsson, Ragnar, Konstr.-byrå, Birger Jarlsgat. 31
Tel. 10 08 33, 20 23 42

Nyman, Martin, Konstr.-byrå, Vidargatan 7
Tel. 30 02 42

Petersson, Paul, Konstr.-byrå, Vasagatan 7
Tel. 11 29 74

Rudgren, Knut, Konstr.-byrå, Birger Jarlsgatan 36
Tel. 11 79 19

Runefelt, Elis, Ing.-byrå AB, Sturegatan 10
Tel. 61 62 24, 61 62 84

Rörtekniska Byrån A.-B., N. Mälarstrand 24
Tel. 52 44 44, 52 44 45

Theorell, Hugo, Ing.-byrå A.-B., Lagerlöfsgatan 8
Tel. 52 08 50

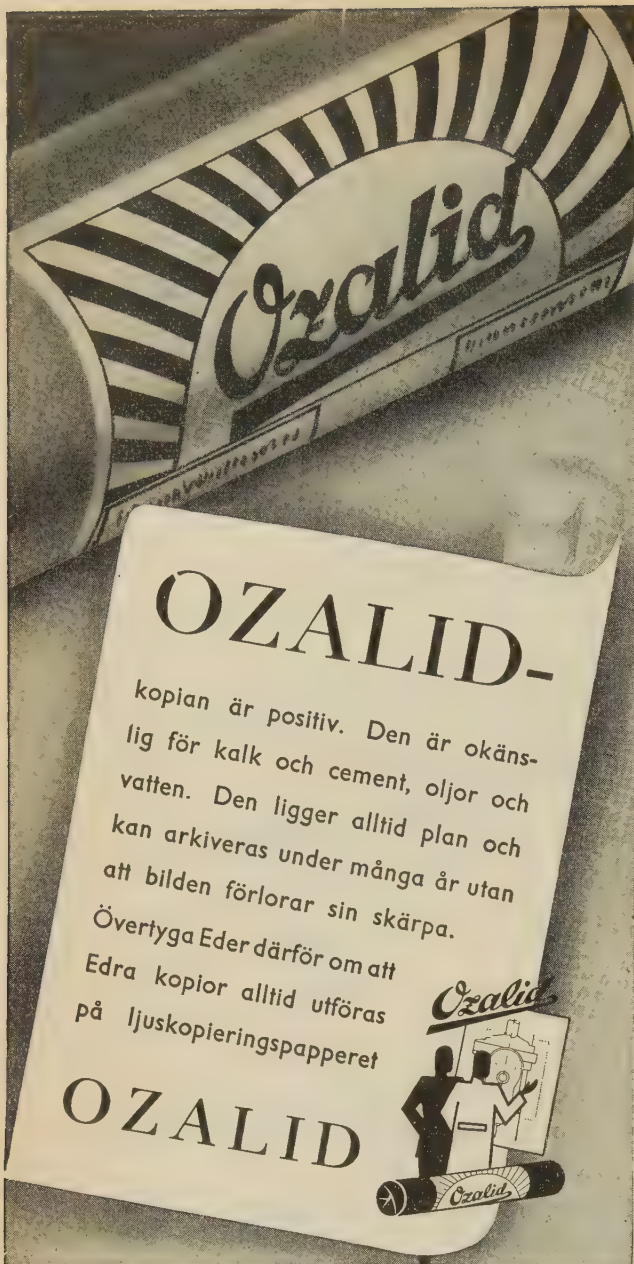
Ullman, Bengt, Konstr.-byrå, Sveavägen 98
Tel. 33 37 44, 33 38 44

SUNDSVALL

Olsson, Sten, Ing.-byrå, Storgatan 26
Tel. 51 54, 51 38

UMEÅ

Larsson, Sixten, Konstr.-byrå, Kungsgatan 66
Tel. 17 72

Tillverkare:

A.-B. OZALIDKOMPANIET, Göteborg

Representanter:

För Stockholm med omgivning:

AKTIEBOLAGET VITKOPIA

Stockholm Telefon växel 23 14 25

Del av mellersta Sverige samt Norrland:

A.-B. ADOLF JOHNSON & Co.

Stockholm Telefon växel 23 47 50

Västra och mellersta Sverige samt Värmland:

A.-B. HENRIK JOHNSON & Co.

Göteborg Telefon 11 05 03

Skåne och Blekinge:

IDEALKOPIA

Malmö Telefon 236 19

DIVERSE

Elementhus skrinlägger nybyggnadsplanerna

På förslag av socialministern beviljade 1949 års riksdag ett investeringsanslag på 1 milj. kr. till lån åt AB Elementhus. Bolaget skulle framställa monteringsfärdiga trähus enligt ett system som utarbetats av AB Bostadsforskning, vilket skulle göra trähusen 25 och 30 proc. billigare än vanliga monteringsfärdiga trähus. Bolaget, i vilket aktier för 2,5 milj. kr. tecknats av Lantbruksförbundet, Uddeholms, Skånska Cement, Bofors, Boliden, Kullager, Sandvikens Jernverk, Sockerbolaget och Grängesberg-Oxelösund, planerade att bygga en fabrik i Vingåker för framställning av de billiga trähusen.

Dessa byggnadsplaner få nu enligt uppgift anses skrinlagda. Anledningen därtill säges vara att bolaget från flera håll fått anbud att köpa trähusfabriker. Visar sig någon av dessa fabriker lämplig för bolagets ändamål, blir det intet nybygge. Det anses nämligen i dagens läge vara klokt att undvika alla icke nödvändiga investeringar i nybyggnader. Bolaget beräknar en produktion av mellan 375 och 500 hus per år till att börja med. Produktionen skall sedan utökas till det dubbla. (Sv. Dagbl.)

Standarden sänks på skolbyggena

Statsrådet Sköld har i ett anförande framhållit, att de ökade byggnadsbehoven särskilt för skolorna måste mötas så att kvantiteten får gå före kvaliteten. Med andra ord standarden måste sänkas för att få utrymme för undervisningen.

Meningen är sålunda inte att minska ramen för byggnadsverksamheten, tvärtom. Avsikten är i stället att få utrymme till så många fler lärosalar, få möjligheter att möta det trängande behovet, vilket annars knappast är möjligt. Vi har inte under den närmaste framtiden råd att t. ex. ha klassrummen stående tomma halva dagen, medan barnen undervisas i specialrum. Som det är med skolorna, är det med de flesta byggnader för offentligt ändamål. Ju mer standarden drives upp, desto mindre utrymme kan vi bygga. Det är nödvändigt att iaktta sparsamhet. Det sunda bondförståndet får ta mod till sig och hålla emot specialisterna.

Kritik mot slöjd i skyddsrum

Skyddsrummen skall, enligt ett uttalande av kommittén för förbilligande av våra blivande skolbyggnader, tjänstgöra som lokaler för slöjdundervisningen. Hr Gustav Andersson framför i *Slöjd och Yrke* en skarp kritik av förslaget och anför bl. a.:

— Är det ändå inte att undervärdera den manuella undervisningen? Skall barnen stoppas ner i unkna källarlokalerna, när de skall syssla med något som enligt skolkommissionens mening och väl den allmänna folkmeningen är så betydelsefull som slöjd? I äldre tider förlade man gärna slöjd- och skolkökslokaler till källarvåningen. Alla goda krafter har samarbetat för att det manuella skolarbetet skulle — gärna i dubbel bemärkelse — komma fram i ljuset. Skall nu de som sysslar med slöjd — lärare och barn — tvingas att gå under jorden?

Kurs i perspektivritning

En *perspektivritningskurs* är en av nyheterna på höstens program för kursverksamheten vid Stockholms högskola. Kursen kommer i huvudsak att omfatta olika metoder att konstruera ett linjeperspektiv samt som komplement här till lagarna gällande skuggperspektiv.

Kursens längd blir 12 dubbeltimmar med början i senare delen av september.

Anmälan per tel. 30 11 60 eller vid besök expeditionen Observatoriegatan 1, kl. 9.30—20.

REDAKTÖRER:

Arkitekt SAR Leif Reinius
Civilingenjör SVR Gunnar Essunger

REDAKTIONSSEKRETERARE:

Fil. mag. Inga Mari Lönnroth

REDAKTIONSOMBUD:

Victor Bährner, Malmö
Ossian Lindqvist, Malmö
Owe Svärd, Göteborg
Gunnar Hoving, Göteborg

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Harry Bernhard
Hilmer J. Danielsson
Axel Eriksson
Torbjörn Olsson
Göran Sidenblad
Tore Webjörn

Ansvarig utgivare:

Arkitekt SAR Moje Bergström

PRENUMERATIONSPRISER FÖR HELÅR

	Sverige	Danmark Finland Norge	Övriga utlandet
Endast lösnummer	20: —	22: —	26: —
Lösnummer + klotpärm ..	23: —	—	—
Lösnummer + halvfr.pärm	27: 50	—	—
Lösnummer + bundet ex. i klotband	30: —	33: 50	40: —
Lösnummer + bundet ex. i halvfr.band	37: —	40: —	47: —

I tidskriften gjorda uttalanden stå för författarnas räkning och äro endast om så anges att anse som uttryck för ståndpunktstagande av någon av de föreningar, som utge tidskr.

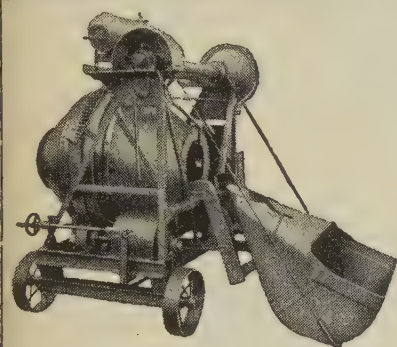
Tornborg

TELEFON: NAMNANROP

Lundberg

ÅRSTADALSHAMNEN. STOCKHOLM 9

Betongblandare Typ TORNØ-K

Satsstorlek 350, 650 och 1250 liter oblandad massa.
Tömningen sker snabbt genom omkastning av trummans
rotationsriktning.

149

AKTIEBOLAGET CALOR & SJÖGREN

Arbetargatan 30, Stockholm
Telefon: Växel 52 06 30

VÄRME - GAS - VATTEN AVLOPP

Ni erhåller snabbt och väl utfört
arbete om Ni anlitar vår
reparationstjänst.

RÖRLEDNINGS AKTIEBOLAGET

MONTÖR

RENSGATAN 5 • STOCKHOLM

T E L E F O N

23 06 40

*Nyanläggningar
Moderniseringar
Reparationer*

LINDQVIST, HERBERT: *T-virke*. Byggmästaren 28 (1949) nr 19 sid. 397—398.
Redogörelse för den nyligen bildade T-virkesföreningens ändamål samt för märkningen av konstruktionsvirke.

Dk 634.982.6:674.06

NORÉN, BENGT: *Träförband med bultar och mellanlägg*. Byggmästaren 28 (1949) sid. 399—408.

Dk 624.078.2:694.2

Uppsatsen innehåller ett förslag till tillåtna laster på bultar och mellanlägg i träförband samt några synpunkter på träförbandets utförande.

NEVANDER, LARS ERIK: *Hållkraft hos träskruv*. Byggmästaren 28 (1949) sid. 409—412.

Dk 621.882.245
624.078.2

Redogörelse för en undersökning av hållkraft hos träskruv utförd vid K. T. H.

Nyutkommen

GEMENSAMHETS- LOKALER

HSB:s Byggnadstekniska utredningar nr 8

Sändes portofritt om kr. 14:— insättes på vårt
Postgiro nr 3124

BYGGMÄSTAREN
FÖRLAGSAVDELNINGEN
KUNGSGATAN 32, STOCKHOLM

TÄVLINGAR

Uppgift	Inlämnings- tid	Se Bygg- mästaren
Stadsplan i Trollhättan ..	7. 11. 1949	Nr 11 s. VI
Stads- och medborgarhus i Lidingö	15. 12. 1949	Nr 13 s. III

Lämna reproduktionsdugliga tävlingsritningar!

Avgjorda tävlingar

Folkskola i Västervik

Arkitekt Peter Bjugge, Stockholm, vann första pris i en av Västerviks folkskolestyrelse utlyst inbjuden pristävling om en ny folkskola i staden. Skolan är avsedd för 575 barn och kostnadsberäknas till ca 2 milj. kr. Projektet kommer att genomföras i etapper.

Övriga inbjudna ha varit arkitekt SAR Åke E. Lindqvist och arkitekt SAR Bengt Lekhammar.

Anstalt för bildbara sinnesslöa i Katrineholm

Nära 4 miljoner kronor kommer Södermanlands läns landsting att anslå för en centralanstalt för bildbara sinnesslöa, vilken anstalt skall uppföras i Katrineholm. Arkitekttävlingen har i dagarna slutförts, och arkitekterna Folke Löfberg och Leo Uulas, båda från Stockholm, segtrade med sitt förslag »Miljöpåverkan» över övriga tre deltagare.

Hela anläggningen omfattar ett upptagnings(förskole)-hem om 20 platser för pojkar och flickor samt 5 skolhem om vardera 30 platser förutom ett yrkesskolehem för flickor med 25 platser och ett för gossar om 12 platser. I anslutning härtill kommer en skola att uppföras med 12 klassrum för sammanlagt 144 elever. Genom ett centralkök kan man utportionera 230 dagsportioner, och på en sjukvårdsavdelning finns plats för 10 elever. I planerna har dessutom plats reserverats för bostäder åt personalen. Enligt det program som utarbetats skall skolan kunna ta emot 207 elever.

Vid en jämförelse mellan de i tävlingen deltagande förslagen har prisnämnden med hänsyn till byggnadernas placering inom området och det inre vägsystemet framhållit förslagen »Miljöpåverkan» och »Vandra till skolan» som överlägsna de övriga två förslagen. Vid en allmän jämförelse var enligt prisnämndens bedömning

förslaget »Miljöpåverkan» avgjort överlägset övriga förslag, och det kommer nu efter viss omarbetning att läggas till grund för utförandet.

Övriga inbjudna ha varit arkitekterna SAR Hans Brunnberg och Carl Grandinson, stadsarkitekt Eric Schuwert och arkitekt SAR Nils Tesch.

DIVERSE

Standard för betonghålblock

Byggstandardiseringen har utarbetat ett förslag till svensk standard för betonghålblock. Förslaget innefattar endast blockens utförande (hålutformning, värmeisoleringsförmåga, hållfasthet), medan yttermått avses bli standardiserade först nästa år.

Enligt förslaget kommer standarden endast att tillåta block med avlånga hål, och dessutom skall blocken vara försedda med lock.

Det fullständiga förslaget jämte kommentarer finns publicerat i Byggnadsindustrin nr 15, Cement och Betong nr 3, Cementvarufabrikanten nr 2 samt i Bygget nr 9.

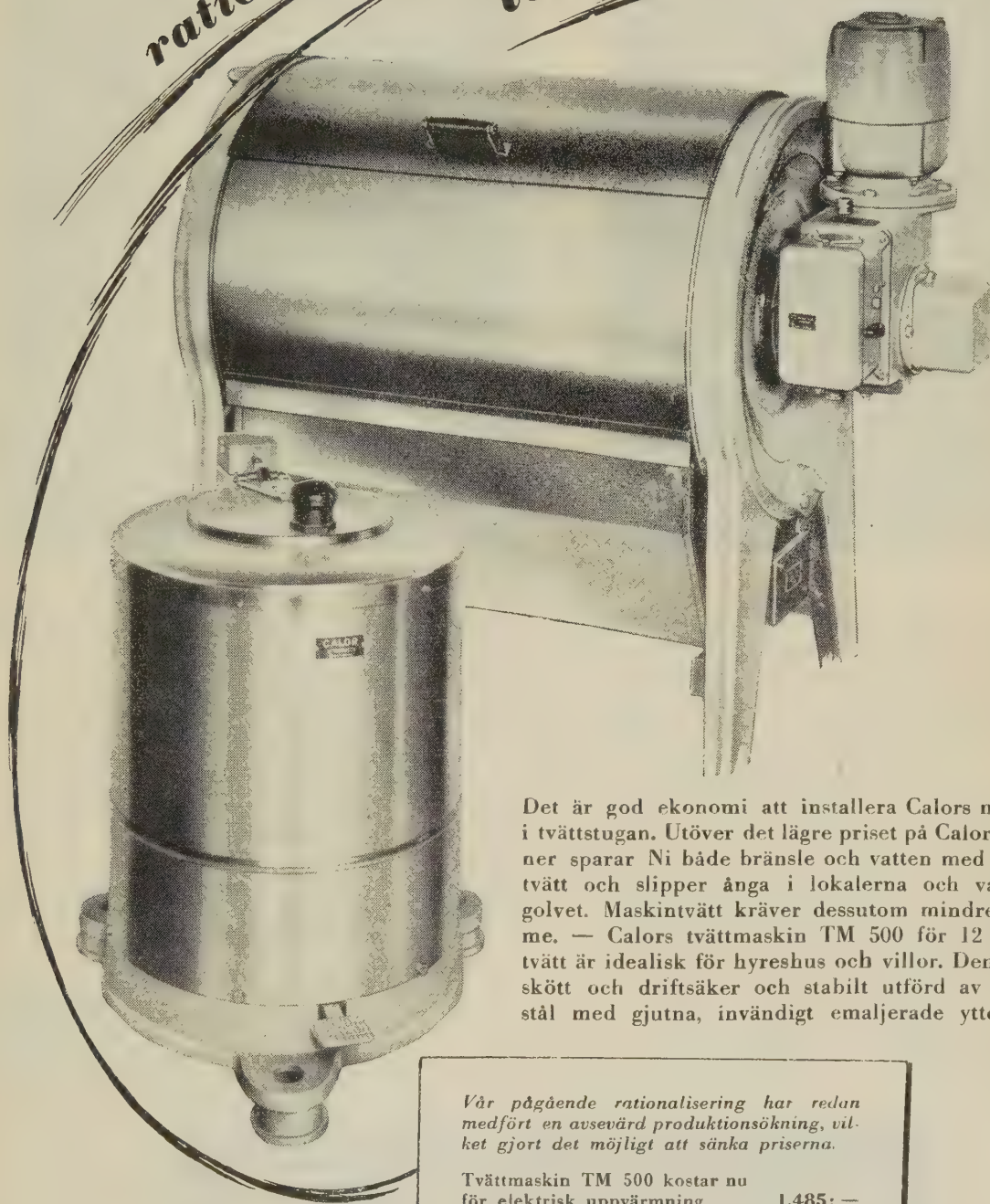
Byggstandardiseringen uppmanar intresserade att inkomma med synpunkter på förslaget före den 17 oktober 1949. Dessa torde insändas under adress Byggstandardiseringen, Drottning Kristinas väg 73, Stockholm.

Kungörelser

I serien Svensk Författningssamling har utkommit följande nummer.

326. Kungörelse om rikets vattendomstolar.
339. Instruktion för bostadsstyrelsen och länsbostadsnämnderna.
341. Förordning om explosiva varor.
342. Kungörelse om ändring av förordningen den 7 oktober 1921 (nr 876) angående eldfarliga oljor.
343. Kungörelse angående ändring i vissa delar av instruktionen den 29 juni 1945 (nr 553) för Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut samt meteorologiska och hydrologiska rådet.
345. Lag om rätten till arbetstagares uppfinningar.
377. Kungörelse angående ändring i kungörelsen den 30 juni 1948 (nr 587) om tertiärlån och tilläggs lån för flerfamiljshus.
378. Kungörelse angående ändring i kungörelsen den 30 juni 1948 (nr 547) om familjebostadsbidrag och bränslebidrag.
390. Ändring ang. egnahems lån och förbättringslån.
429. Instruktion för yrkesinspektionen.

rationellare tillverkning
lägre priser

Det är god ekonomi att installera Calors maskiner i tvättstugan. Utöver det lägre priset på Calors maskiner sparar Ni både bränsle och vatten med maskintvätt och slipper ånga i lokalerna och vatten på golvet. Maskintvätt kräver dessutom mindre utrymme. — Calors tvättmaskin TM 500 för 12 kg torr tvätt är idealisk för hyreshus och villor. Den är lätt-skött och driftsäker och stabilt utförd av rostfritt stål med gjutna, invändigt emaljerade yttergavlar.

Vår pågående rationalisering har redan medfört en avsevärd produktionsökning, vilket gjort det möjligt att sänka priserna.

Tvättmaskin TM 500 kostar nu	
för elektrisk uppvärmning	1.485:—
för gasuppvärmning	1.425:—
för lågtrycksånga	1.385:—
för högtrycksånga	1.285:—

Centrifug Cf 400 för 6 kg torr tvätt. Hölje och svängskål av rostfritt stål	700:—
---	-------

VERKSTADSAKTIEBOLAGET

Calor

STOCKHOLM PA BROMMA
TEL. 28 25 10

Prov på modern rysk arkitektur

Moskvas första skyskrapor under byggnad

För närvarande håller man på med grunden till tre stora skyskrapor i den ryska huvudstaden. För det första uppför man ett 26 våningar högt hotell vid Dorogomilovska stranden av Moskvafloden efter ett projekt av arkitekten A. G. Mordvinov, som fått stora Stalinpriset för denna skapelse. Den andra även Stalinprisbelönade skyskrapan en 32 våningar hög administrationsbyggnad enligt projekt av D. N. Tjetjulin uppföres i Zarjad-distriktet i Moskva.

Den tredje och till omfånget största byggnaden, en 26 våningars hög skyskrapa med flera sidobyggnader, uppföres på Leninberget utanför Moskva för Moskvas statliga universitets räkning. Byggnaden kommer att upptaga en yta av 160 hektar mark, på vars centrala del man uppför den 26 våningar höga mittbyggnaden, som enligt tidskriften »Ogonjek» kommer att bli den socialistiska vetenskapens förnämsta symbol, och resa sig över

200 meter över marken. Här kommer att inrymmas olika fakulteter, rektorat, aula, klubbar, museer, bibliotek, gymnastiksal och simbassäng.

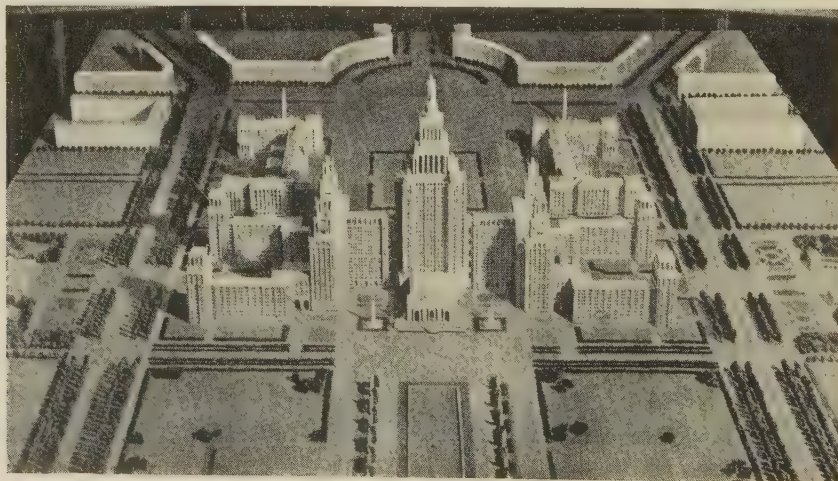
På båda sidor av den centrala byggnaden finns det anknutna ett par höga byggnader med 6 tusen bostadsrum för studenterna, som var och en får eget rum.

I avskilda sex våningars hus kommer att inrymmas de kemiska och fysiska fakulteterna. Den biologiska fakulteten kommer att omgärdas med en botanisk trädgård på 30 hektar.

Speciell uppmärksamhet kommer att nedläggas på den stora öppna platsen framför mittbyggnaden mitt för Moskvafloden, som kommer att innehålla ett stort torg och många gator.

Det nya universitetet som ligger på Moskvas högsta punkt kommer att synas över hela staden.

Ingvar Larsson

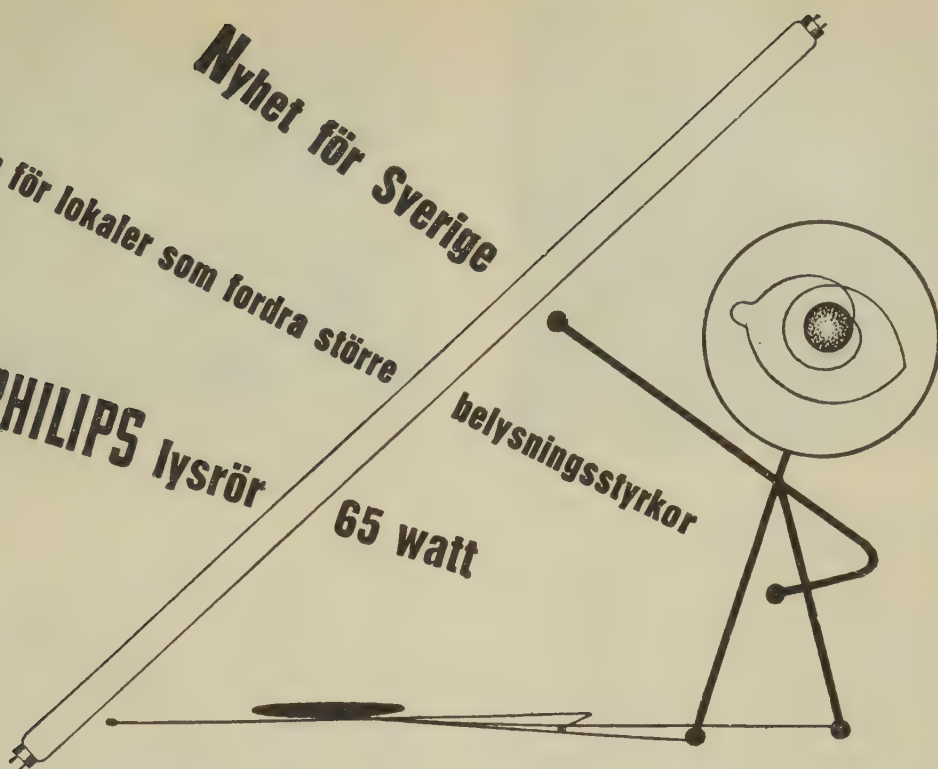

Nyhet för Sverige
— och för lokaler som fordra större

PHILIPS lysrör

65 watt

belysningsstyrkor

Philips serie av lysrör har nu utökats med ännu ett — TL 65W. Detta nya rör är ett värdefullt komplement till den redan förefintliga serien, särskilt när det gäller belysning i lokaler med stor takhöjd och där speciell belysningsstyrka fordras.

TL 65W finns i färgerna vitt och dagsljus. Det har en längd av 1500 mm och samma diameter som de andra lysrören. På grund av den alltmer ökade efterfrågan på Philips lysrör och den rationaliserade tillverkningen kunde Philips i somras sänka priserna. De äro nu följande: 20 W 6:—; 25 W 6:50; 40 W 8:—; 65 W 12:—kr. Philips lysrör och tillbehör levereras omgående från lager. Skicka in kupongen så får Ni fullständiga upplysningar om Philips lysrör.

**Sänd in
kupongen**

Från SVENSKA AB PHILIPS LAMPAVD. POSTFACK 6077, STOCKHOLM 6, beställes 1 ex. av nya katalogen över Philips lysrör; uppgift om närmaste specialist för rådgivning, planering och installation av lysrör.

Namn

Adress

Postadress

Byggm. 19

TL 65 W
1500 mm långt
Kr 12:—

TL 40 W
1200 mm långt
Kr 8:—

TL 25 W
970 mm långt
Kr 6:50

TL 20 W
590 mm långt
Kr 6:—

PHILIPS LYSRÖR

Lager i Stockholm, Göteborg och Malmö

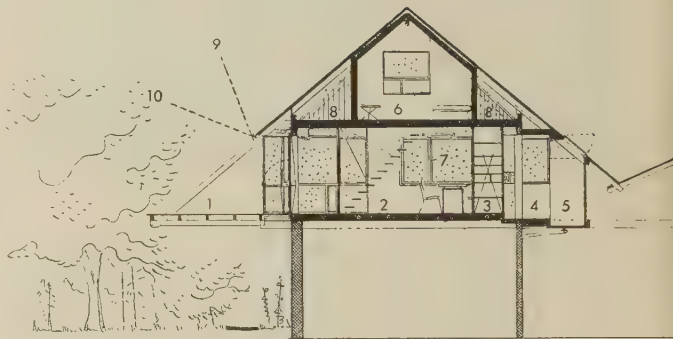

Balkongen

En schweizisk arkitektbostad

När man söker lära känna ett lands arkitektur är det ofta ganska svårt att få kontakt med de yngsta arkitekterna — deras arbeten och experiment. Naturligt nog då det i allmänhet varar några år innan de nå fram till att utföra eller publicera egna projekt och arbeten. Denna kontakt kan emellertid vara mycket givande. I Öst-Schweiz, som ju på många områden och även beträffande arkitekturen och dess naturliga förutsättningar är ganska närbesläktat med Sverige, är denna grupp arkitekter synnerligen aktiv. Man experimenterar och diskuterar, har en central samlingspunkt, där man dagligen kan träffas och ger även ut en omfattande och väljord tidskrift, *Bauen und Wohnen*, där man publicerar inte bara färdiga arbeten utan även projekt som ofta bara kanske stanna på ritning. Mera intressant ändå är den inspirerande aktivitet som utvecklas för att med alla medel realisera experiment och idéer. Man bygger själv och man arbetar hemma med bójträ, stål och modeller.

Den bostad, som här visas kan tjäna som exempel på den friska experimentlustan hos de yngsta Zürich-arkitekterna. En ung 25-årig arkitekt Otto Kolb, f. n. assistent vid »School of Design» i Chicago, gör med ytterst

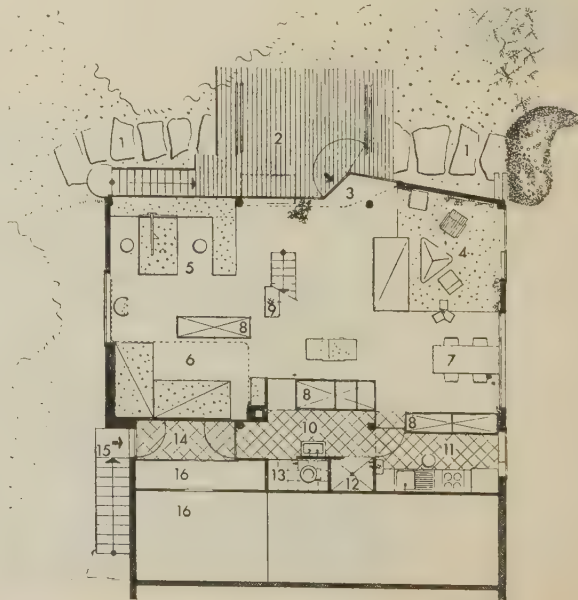

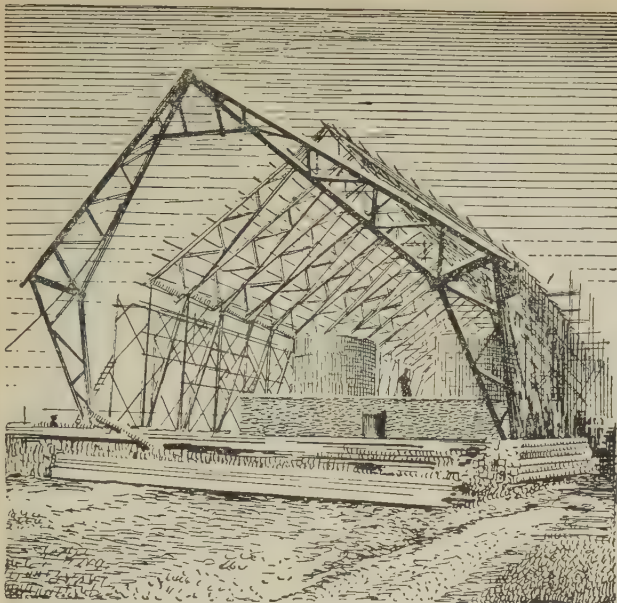
Sektion. Skala 1 : 200

1. Balkong. 2. Vardagsrum. 3. Skåp. 4. Hall mot köket. 5. Dusch. 6. Två vindrum. 7. Gammalt fönster vid matplats. 8. Förrådsrum. 9. Sommarsolstånd (aug.) 10. Vintersolstånd (jan.)

Plan. Skala 1 : 200.

1. Trädgård. 2. Balkong. 3. Entré. 4. Vardagsrumshörna. 5. Arbetsplats. 6. Sovplats. 7. Matplats. 8. Skåp. 9. Spis. 10. Hall med tvättställ. 11. Kök. 12. Dusch. 13. W C. 14. Vindfång. 15. Entré. 16. Förrådsrum.

Ekonomibyggnad för lantmannaskola, Balsta, Södermanlands län.

Takstolen utgöres av HB-fackverk med spännvidden 18,9 meter och höjd tillnock i lo- gen 16,2 meter. HB-fackver- ken är lätta att montera, samt ekonomiska för både små och

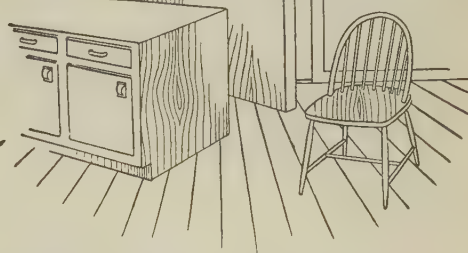
stora spännvidder. HB bety- der snabb leverans, låg kost- nad och snabb montering.

HSB-BORO

AVD. HB-KONSTRUKTIONER
Stockholm 18 - Namnrop "HSB"

TETOGIN

*för lagning av
hål och sprickor*

Har Ni hål eller sprickor i vägg-, golv- eller taktytor, i möbler eller andra inred- ningar av trä. använd Tetogin tätnings- medel.

Tetogin är enkelt och billigt att använda och ger en pålitligt hållbar lagning. En Tetogin-reparerad yta kan slipas, hyvlas, betsas och målas. Vid användning på trä- mosaik och andra finare snickeriarbeten kan Tetogin lätt färgas i olika nyanser.

AB. TIKAMIN - ESLÖV

Tel. 1700. 1701, 1702.

AB VÄGFÖRBÄTTRINGAR

**Industriella planerings- och
anläggningsarbeten m.m.**

Införda vårt anbud.

1/2 VÄGFÖRBÄTTRINGAR

STOCKHOLM
LUND - KARLSTAD - UMEÅ

Entreprenör med erfarenhet och resurser

ta MATAKI

Impregnerad byggnadspapp

**III TAKET
III VÄGGEN
III GRUNDEN**

ja-ta MATAKI!

ARTIFABRIKET MATAKI-MALMÖ

Utblick mot balkongen

Matplatsen och förbindelsen med köket

Arbetsplatsen och utgången till balkongen

NÄR DET GÄLLER

GOLV

— Fullständig golvservice —

Linoleum
Asphalt Tiles
Tarkettplattor
Parkettgolv
Gummigolv
Massagolv
Industrigolv
Trelong

AB. LK LINOLEUMKOMPANIET

SPECIALFIRMA FÖR GOLVBELÄGGNINGAR

RÅDMANSGATAN 27, STOCKHOLM TEL 23 50 90

Filtra

Friskluftsventil
Nyhet

Den huvudsakliga friskluftmängden till kök passerar genom friskluftintaget i skafferiet. En stor del föroreningar hamnar i matvarorna. Den nya filterförsedda ventilen Filtra släpper igenom endast renad luft. Konstruktionen är synnerligen enkel och lätthanterlig.

Filtra är utprovad under två år.

Begär demonstration.

NYA MURBRUKSFABRIKENS I STOCKHOLM AB

JAKOBSBERGSGATAN 2 • STOCKHOLM

TELEFON 22 07 80

Gustasten

står i särklass bland inom
landet bearbetad kalksten

för byggnadsändamål

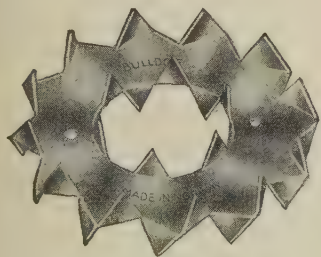
AB Gusta Stenförädlingsverk

BRUNFLO

TEL. 19, 63

Avd. kontor Kungsgat. 15, Stockholm

Tel. 11 66 21, 11 50 68

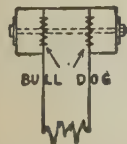

**Teknisk
forskning**

genom årtal skapade

BULL DOG

Mellanläggs-Tandbrickor

som användas miljontals över hela världen för alla slags träkonstruktioner

Levereras från lager i Göteborg

Aktiebolaget JOHN, Göteborg

Tel. 13 96 29, f. d. A-Bol. J. A. John's Filial, S. Larmgatan 16

AB.
GOLVENTREPRENÖRER

Levererar och inlägger alla slags golv.

Begär offert.

MÄSTER SAMUELSGATAN 21

STOCKHOLM

Tel. 21 41 44 - 21 42 44

HYDROPAL Underhållsfri
takpapp

MAMMUT Underlag för
linoleum

ANHYDROL Kallfl. fuktiso-
leringsmedel

CARLINUM Träkonserve-
ringsmedel

UCO-färg Träkonserve-
ringsfärg

AKTIEBOL. JOH. OHLSSONS TEKN. FABR.

Tel. 25 68 81 STOCKHOLM 1 Tel. 25 68 82
RIKSSAMTAL 25 88 09

ringa medel sin egen bostad. Som utgångspunkt har han ett gammalt skjul med träöverbyggnad på en 1-våningsstengrund i en förort till Zürich, Brüttisellen. Den gamla undervåningen får stå tom och tjäna sin föregående uppgift och med den befintliga träkonstruktionen i första våningen och taket som utgångspunkt utföres den nya lägenheten. Grundidén har varit att i ett rum $10,50 \times 6,50$ utan fasta väggar ge plats åt de fyra funktionerna bo, äta, arbeta och sova. Därtill lägges så i form av utkragade element, upphängda i takstolarna, åt söder en altan och åt norr kök, dusch, wc och förvaring. Bostadens olika delar avskiljas genom tvåsidiga skåpväggar och -element, enkelt uppbyggda av ramverk, sidostycken och skjutbara väggar, samt dörrar gjorda av svängbara glasskivor upphängda utan någon ram. Till vindsvåningen omfattande två sovkvammar leder en lätt, borttagbar steg. Fönstren vilka ge en utomordentlig rymd i rummet och kontakt med naturen — trädskronorna — utanför ha utformats enligt en kvadratisk modul och med ytterst enkla trädetaljer. Väggar utgöres av 1" liggande ytterpanel, 8 cm ramverk med fyllning av 6—8 cm glasullsmattor samt invändig gipsputs på s. k. Heraklitplattor. Uppvärmningen sker med ett oljeaggregat i kaminform (av belgiskt fabrikat) placerat mitt i rummet. Köket har gas-spis, kylskåp och rostfri diskbänk. Totala byggnadskostnaderna äro inte högre än 18 500 Sfr. Samtliga inredningsdetaljer, möbler, lampor o. s. v. har ritats och delvis även utförts av arkitekten själv.

Fredrik Bjurström

SVR anordnar

Högre kurs i byggnadsadministration och fastighetsekonomi.

Under de senaste åren har i åtskilliga avseenden ändrade förutsättningar inträtt på byggnads- och fastighetsmarknaden. De samhälleliga inflytelserna har utvidgats, en sträng ekonomisk kontroll har genomförts och rationaliseringssträvandena har gått framåt. Många nya lagar har stiftats, nya statliga och kommunala myndigheter har kommit till och i samband härmed har ett ökat intresse kunnat noteras för den fastighetsekonomiska bakgrunden till byggnads- och fastighetsbelåning.

Allt detta gör att det f. n. existerar ett stort behov av arbetskraft med insikter i byggnadsadministration och fastighetsekonomi. Detta gäller främst myndigheternas specialorgan på detta område, såsom den statliga bostadsstyrelsen samt de kommunala fastighetskontoren och bostadsbolagen. Men även andra förvaltningar, allmänna och enskilda, såsom byggnadskontor, fastighetsbolag och industrier, belastas i ökad grad med liknande uppgifter, liksom också entreprenörer och konsulter mer än förr kommer i kontakt med dem.

Byggnadsadministration och fastighetsekonomi är arbetsuppgifter främst för byggnadstekniker. På grund av den snabba utvecklingen på området har SVR emellertid ansett, att fortbildningskurser bör anordnas, som håller deras kunskaper på en aktuell nivå, vilka sysslar med hithörande uppgifter. En första sådan kurs kommer under förutsättning av tillräckligt antal deltagare att anordnas av SVR under hösten. Enligt vad som förutsatts, skall kursen anordnas på Tekniska Högskolan dels som kvällskurs, under tisdagar och fredagar från mitten av oktober till mitten av november, dels som dagkurs under tre dagar i sista veckan i oktober. Kursprogrammet blir följande (med reservation för ändringar):

Möbелtyger • Möbler

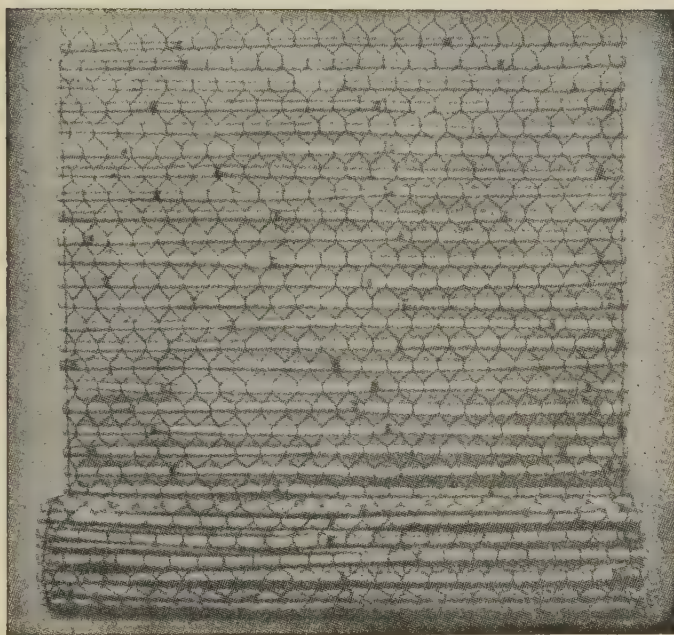
Antikviteter • Inredningar

AB Elis Reinins

DROTTHINGOATAN 2 • STOCKHOLM

Armeringsmattan "IDEAL"

borgar för kvalitet och ekonomi

- 1** IDEAL ett förstklassigt fabrikat tillverkat av galvaniserad trådduk med 1" maskor och grova vassrör.
- 2** IDEAL förhindrar sprickbildning, ty trådnätet ligger inuti putsbruket och armerar putsen.
- 3** IDEAL är ekonomisk, då den inbesparar dyrbara reparationskostnader.

IDEAL finnes till påseende hos BYGG-TJÄNST, Kungsgatan 32 och till salu hos byggnadsmaterialaffärer, järnhandlare eller Stockholms Reveteringsfabrik.

GIPSI *Byggnadsplattan*

Med alla fördelar

GIPSI 13 mm svensk brandhändig byggnadsplatta som ersätter såväl rörning som puts. Provad av Stockholms Stads Byggnadsnämnd och Statens Materialprovningsanstalt enligt biografförordningen § 2 mom. 2 och godkänd som brandhändig beklädnad.

STOCKHOLMS REVETERINGSFABRIK

K. M. JOHANSSON - Fabrik, kontor TUREBERG, SOLLENTUNA - Tel. 35 33 35, 35 33 45, rikssamtal 35 09 11

Västkustprovad Serponitputs sänker underhålls- kostnaderna

Sedan många år åtnjuter Serponitputsen högt anseende på Västkusten. Den fuktiga, saltmättade luften och stormarna på platser som Uddevalla, Lysekil, Hunnebostrand, Gravarne och Smögen ställer stora krav på fasaderna. Serponitens förmåga att uppfylla dessa är ett gott bevis på materialets överlägsna egenskaper.

Serponit Fasadputs levereras i 35 olika, garanterat ljusakta färger för putsning med uppruggad, slätputsad eller stänkt yta.

Begär färgkarta och arbetsbeskrivning.

En ny putsmetod!

Serponit Stänkputs-apparat gör arbetet lättare och ger säkrare resultat, samtidigt som Ni sparar material. Begär prospekt och offert.

SERPONIT

fasadputs

ERNSTRÖM & Co. A.-B.

GÖTEBORG. Tel. 13 25 05, 13 24 75, 13 81 02

STOCKHOLM. Tel. 19 54 05, -06, -07, -08

1. *Allmän orientering.*
Bostads- och markpolitikens mål och medel.
Generaldirektör Alf Johansson.
Fastighetsväsendet och väg- och vattenbyggarna.
Intendent Torsten Ljungberger.
2. *Myndigheterna och byggnadsverksamheten.*
Översikt över lagar, som reglera byggnadsverksamheten.
Stadsadvokat E. G. Westman.
Stadsplane-, tomtindelnings- och byggnadsärendens gång.
Civilingenjör Sven Holmberg.
Bostadsstyrelsens organisation och arbetsuppgifter.
Byråchef Harry Bernhard.
De kommunala fastighetskontorens organisation och arbetsuppgifter.
Fastighetsdirektör Jarl Berg.
Byggnadsregleringen.
Överingenjör Kjell Westman.
3. *Bebyggelseplanering.*
Nutida krav på stadsplaner.
Arkitekt Carl-Fredrik Ahlberg.
Bebyggelseprojektering (bostadsområden med gemensamhetsanordningar).
4. *Markexploatering.*
Intendent Torsten Ljungberger.
5. *Fastigheten som ekonomiskt objekt.*
Fastighetsfinansiering.
Direktör Arne Biörnstad.
Förvaltning av stadsmässigt bebyggda fastigheter.
Direktör Gunnar Hellstenius.
Fastighetsvärdering (värderingsprinciper).
Intendent Nils Giöbel.
Köp, försäljningar, upplåtelse med nyttjanderätt och expropriationer.
Intendent Nils Giöbel.
6. *Litteraturanvisning och litteraturdemonstration.*
(PM och bokutställning.)

Kursen har lagts upp speciellt med tanke på väg- och vattenbyggarna, men i den mån plats kan beredas är den öppen även för övriga byggnadstekniker med högskole- eller annan utbildning. Kursavgiften har för SVR-medlemmar satts till 50 kronor och för icke medlemmar till 75 kronor. Vidare meddelanden kommer snarast att utsändas om kursen. Intrasserade kan dock redan nu anmäla sig genom att insätta kursavgiften på postgirokonto nr 357441, SVR, Kursverksamheten.

LITTERATUR

The specialist av Charles Sale. Nattali & Maurice, London. 29 sid. 2/6 net.

Från London har kommit ett bidrag till frågan om arkitektyrkets specialisering.

Lem Put, specialist i enklare sanitetsteknik — the champion privy builder of Sangamon County — lägger fram sina synpunkter på värdet av specialisering, på Husets orientering (helst mot öster) och placering (vid vedstapeln), på frågorna om sadel- eller pulpettak (han förordar pulpettak), utåt- eller inåtgående dörr (givetvis inåtgående) och stjärna, halvmåne eller hjärta på dörren m. m.

Hans synpunkter och lösningar är baserade på en fin inlevelse i människornas behov.

N. I. Rosén

REDAKTÖRER:

Arkitekt SAR Leif Reinius
Civilingenjör SVR Gunnar Essunger

REDAKTIONSSEKRETERARE:

Fil. mag. Inga Mari Lönnroth

REDAKTIONSOMBUD:

Victor Bährner, Malmö
Ossian Lindqvist, Malmö
Owe Svärd, Göteborg
Gunnar Hoving, Göteborg

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Harry Bernhard
Hilmer J. Danielsson
Axel Eriksson
Torbjörn Olsson
Göran Sidenblad
Tore Webjörn

Ansvarig utgivare:

Arkitekt SAR Moje Bergström

PRENUMERATIONSPRISER FÖR HELÅR

	Sverige	Danmark Finland Norge	Övriga utlandet
Endast lösnummer	20: —	22: —	26: —
Lösnummer + klotpärm ..	23: —	—	—
Lösnummer + halvfr.pärm	27: 50	—	—
Lösnummer + bundet ex. i klotband	30: —	33: 50	40: —
Lösnummer + bundet ex. i halvfr.band	37: —	40: —	47: —

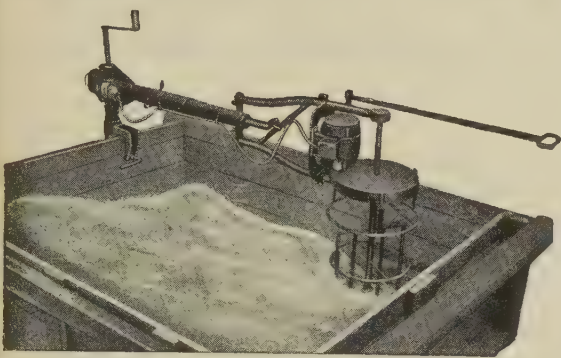
I tidskriften gjorda uttalanden stå för författarnas räkning och äro endast om så anges att anse som uttryck för ståndpunktstagande av någon av de föreningar, som utge tidskr.

Tornborg Lundberg

TELEFON: NAMNANROP

ÅRSTADALSHAMNEN. STOCKHOLM 9

Kontor, Mek. Verkstad och Lager, Årstadalshamnen

BRUKSUPPRÖRAREN

Limack

patentsökt

För snabb uppröring av kalkbruk i lavar. Oumbärlig vid tillverkning av kalk-cementbruk på byggnadsplatsen.

144

Effektiv, ekonomisk ventilation

— det skall Ni gå in för, när Ni bygger eller moderniserar bostäder, samlingslokaler och Industrier

AKTIEBOLAGET
VENTILATIONSARBETEN

Vretenborgsvägen 8

Stockholm 32

Tel. 45 81 63, 45 81 64

Ensamförsäljare: Götaverkens fönsteragentur, Claës Kreüger, Sthlm.

AHLBERG, C.-F.: *Inbjuden tävling om stadsplan för Österängen i Jönköping*. Byggmästaren 28 (1949) nr 20 sid. 413—425.
Ett försök att fastställa vissa värderingsgrunder tillämpbara vid bedömning av stadsplaner: 1) den sociala standarden 2) den funktionsmässiga dispositionen, 3) den tekniska utformningen och 4) den arkitektoniska gestaltningen. Med utgångspunkt från dessa värderingsgrunder skärskådar förf. tävlingsförslagen och bedömningen. Artikeln illustrerad med stadsplaner, lägenhetsplaner och perspektiv.

SUNDBÄRG, GUNNAR: *Tävling om stadsplan för Västra Frölunda i Göteborg*. Byggmästaren 28 (1949) nr 20 sid. 426—438.

Tävlingsuppgiften gällde ett bostadsområde för 30000 invånare i Västra Frölunda, en med Göteborgs stad inkorporerad kommun och socken. Redogörelse för tävlingsuppgiften, ett stort bostadsområde för 30000 inv., tävlingsförslagen och bedömningen.

Slutligen tar författaren upp några speciella stadsplaneproblem till debatt, grannskapsenheter, community-centres, lågbebyggelse contra högbebyggelse, byggnadskvarter som ganska stora enheter kring slutna eller halvöppna gårdar o. s. v.

AHLBERG, C.-F.: *Inbjuden tävling om stadsplan för Bergshamra i Solna*. Byggmästaren 28 (1949) nr 20 sid. 439—441.

Inbjuden tävling om bostadsområde för 6000 invånare. Artikeln illustreras med två stadsplaneförslag.

Inbjuden tävling om stadsplan för Berghem i Umeå. Byggmästaren 28 (1949) nr 20 sid. 442—443.

Tre förslag i tävling om ett bostadsområde i Umeå.

Inbjuden tävling om stadsplan för kv. Bytarebacken i Lund. Byggmästaren 28 (1949) nr 20 sid. 444.

Arkitekterna Tor Anderssons och Nils Grafströms förslag till stadsplan.

TAVLINGAR

Uppgift	Inlämnings-tid	Se Bygg-mästaren
Stadsplan i Trollhättan ..	7. 11. 1949	Nr 11 s. VI
Stads- och medborgarhus i Lidköping	15. 12. 1949	Nr 13 s. III

Lämna reproduktionsdugliga tävlingsritningar!

FÖRENINGSMEDDELANDEN

Årets riksmöte

Årets riksmöte, som i år hade ren förhandlingskaraktär, hölls å Byggnadsföreningens lokaler i Stockholm. Ett 60-tal deltagare hade infunnit sig.

Till vice ordförande vid mötet valdes O. Lindqvist, till biträdande sekreterare S. Jensfelt samt till justeringsmän L. Tham och C. Nyrén.

Riksmötet godkände årsberättelse och bokslut för 1948 samt beviljade styrelsen ansvarsfrihet.

Tilläggsbudget för 1949 antogs.

Föregående års revisorer, aukt. revisorn H. Nyrén och A. Sjöqvist med H. André som suppleant, omvaldes.

Förslaget till ändrade grunder för medlemsavgifternas beräkning godkändes med innebörd, att en enhetlig årsavgift införes, vars storlek för varje år bestämmes av riksmötet, att medlem de fyra närmaste åren efter examensåret betalar 60 % av denna avgift samt att medlem, som uppnått 65 års ålder, efter framställning erlägger denna reducerade avgift.

Det framlagda förslaget till budget för år 1950 fastställdes, och årsavgiften för 1950 bestämdes på basis härav till 110 kronor.

Riksmötet beslöt följa 1948 års organisationskommittés förslag (tillsatt av 1948 års riksmöte) angående riksmötenas uppläggning, innebärande att ärenden, som skola upptagas på riksmöte, skola vara inne senast 15 januari för att remiss till lokalföreningarna skall medhinnas. Detta förfarande skall garantera en allsidig behandling av frågorna, även om deltagarantalet vid ett riksmöte

Det framtida Stockholm

Riktlinjer för Stockholms generalplan, utarbetad på Stockholms stadsplanekon-tor av Sven Markelius, Carl Fr. Ahlberg, Sven Lundberg, Erland v. Hofsten och Göran Sidenbladh.

Innehåller även en sammanfattning av texten på engelska språket

Sändes portofr. om kr. 3: 80 insattes på vårt

Postgiro nr 3124

BYGGMÄSTAREN
FÖRLAGSAVDELNINGEN
KUNGSGATAN 32, STOCKHOLM

är förhållandevis lågt. Den sålunda föreslagna ändringen i § 13 i stadgarna godkändes.

Riksmötet beslöt på styrelsens förslag en sådan ändring i distriktsindelningen, att nuvarande Nedre Norrlands och Dalarnas distrikt delas på två, ett omfattande Gävleborgs och Kopparbergs län, alltså kallat Nedre Norrland och Dalarnas distrikt, samt ett omfattande Väster-norrlands och Jämtlands län och benämnt Mellersta Norrlands distrikt.

Beträffande nämndernas organisation godkände riksmötet förslaget, att Yngre Arkitekters Nämnd temporärt övertar Löne- och anställningsnämndens funktioner, samt ändringen i §§ 4 och 5 i YAN:s instruktion, avseende valordningen. Ändringsförslagen i instruktionen för Förtroende-, Informations- och Tävlingsnämnderna i vad angår valordning och arbetssätt godkändes likaledes av riksmötet, liksom att Länsarkitekt-nämnden utgår och en Läns- och Stadsarkitekt-nämnd inrättas. Instruktion för denna nämnd antogs i enlighet med organisationskommitténs förslag.

Organisationskommittén skall tills vidare kvarstå för att behandla ytterligare organisationsproblem.

Som plats för nästa års riksmöte utsågs Jönköping, och huvuddelen av deltagarna ansåg slutet av maj som den lämpligaste tiden för mötet.

Efter de på föredragningslistan upptagna punkterna följde en diskussion om arkitekttitelns auktorisering.

Vid förhandlingarnas slut tackade ordföranden Weibjörn i hans egenskap av avgående generalsekreterare för det värdefulla arbete han utfört för förbundet. Här-efter presenterade ordföranden den från den 1 november tillträdande generalsekreteraren, Jensfelt, samt välkomnade honom.

Ett flertal av riksmötesdeltagarna begav sig på kvällen till Svenska Arkitektföreningens garden party med middag och dans på Waldemarsudde, vilket blev mycket uppskattat ej enbart tack vare den utsökta miljön och den vackra konsten utan även genom möjligheten att få lära dansa rumba, samba och la raspa.

L. A.

Aktiebol. Larsson & Co

Byggnadssnickerier

Köksinredningar

Butiksinredningar

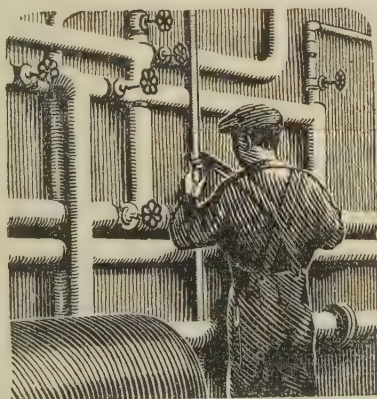
Specialsnickerier

Trävaruförsäljning

BÅTSMANSGATAN 6 • GÄVLE

Telegramadress: LARCO

Telefon: 333 (växel)

FERMIT

rostskyddande rörkitt

färglöst - vattenavvisande - icke torkande

Fermit är ett icke torkande rostskyddande rörkitt, som genom sin färg icke är smutsande. Det har sitt viktiga användningsområde vid alla slags gas-, vatten- och värmeledningsarbeten. Fermit är synnerligen lättarbetat och därför i högsta grad arbets- och tidsbesparande.

Tillverkas av

AB TIKAMIN • ESLÖV

Försäljes till detaljister och deras grossister av

STOCKHOLM **AB WILLO** GÖTEBORG

FLÄKT- & VENTILATIONS A.-B.

utför fläkt- och ventilationsarbeten
av alla slag

ÅSÖGATAN 70 — STOCKHOLM

Telefoner: 44 53 90, 44 53 91

Kallt **OCH gott**
VATTEN

erhålles säkrast genom borrhning
ned till grundvattnet. Med våra
moderna snabbgående maskiner
borra vi i såväl jordlager som
berg. Mer än 60-årig erfarenhet
garanterar ett väl utfört arbete.
Borrmaskiner i arbete över hela
landet.

Vi ha erfarenhet
från 8.000
borrbrunnar

**SVENSKA
DIAMANTBERGBORRINGS AB**

Hamngatan 27

SUNDBYBERG

Tel. 28 92 50

DIVERSE

Ett engelskt inlägg

med anledning av Västra Frölunda-tävlingen som behandlas i huvudtexten i detta nummer. Inlägget är till sin tendens emot stadsplanetävlingar. Denna inställning delas ej av redaktionen, som är övertygad om att tävlingar ger värdefulla bidrag till lösningen av stadsplaneproblem.

Red.

Av Beresford M. Willcox ARIBA

Det tycks bli alltmer populärt att lösa stadsplaneproblem genom tävlingar, men frågan är om stadsplanering, som i allmänhet innebär en hel del diskussion och samarbete mellan olika myndigheter och experter, är ett lämpligt ämne för en tävling som genom sina speciella villkor förbjuder sådan diskussion och sådant samarbete. Den detaljerade planeringen av en liten del av en stad, som i högre grad, ehuru inte fullständigt, är ett arkitektoniskt problem, kan kanske lättare lösas genom en tävling under förutsättning att den tävlande får en tillräcklig kännedom om kringliggande områden, vare sig existerande eller planerade, så att han kan passa in detaljplanen i helhetsbegreppet av staden eller regionen. Har man vid en del senare tävlingar förstått att planeringen inte kan stanna vid någon tänkt gränslinje och att planen kommer att påverka och påverkas av sina omgivningar?

När det gäller en för Sverige ganska stor ny stad eller förstad (de ifrågakommande principerna äro desamma), måste själva stadsplanen ge upphov till många svåra problem och säkert fordra en mycket fullständig utredning och samarbete med många olika experter och myndigheter inte bara innan första skissen kan göras upp utan också under en lång period under dess utarbetande. Bara de sociologiska frågeställningarna när det gäller en ny stad kräver en hel del eftertanke och studium som kommer att påverka detaljplaneringens karaktär. Tänk bara på en modern stad med dess synnerligen komplicerade problem täckande nästan varje verksamhetssfär, berörande nästan varje yrke. En människas växlande problem, hennes liv och sysselsättningar från födelsen genom alla utvecklingens faser till döden. Inte bara problemen med en individ tillsammans med hans omgivning, utan de som växa fram ur hans förhållande till kanske 30 000 andra. Kan en sådan stad planeras på några veckor från ett kontor kanske hundratals kilometer borta och utan ens en fullständig kännedom om de problem det innebär? Säkert måste med dessa begränsningar hos göteborgstävlingen resultatet huvudsakligen bli ett arkitektoniskt grepp. Den detaljerade utformningen av bebyggelsen och dess gruppering och själva stadsplanen äro besläktade men olika problem, det ena berörande huvudsakligen arkitekten och det senare stadsplaneraren. Förvirringen understrykes av att programmet krävde inte bara en plan för en stad, dess kommunikationer, organisation etc., utan också den detaljerade grupperingen av byggnaderna i skala 1 : 4 000 med 5 meters nivåkurvor och vidare t. o. m. planer, sektioner och fasader av hustyperna! Detta kan endast ytterligare uppmuntra den tendens, som visat sig i resultatet av andra senare tävlingar, att betrakta stadsplanering mera ur den arkitektoniska synpunkten än ur den sociologiska.

Hur viktiga de än må vara, så äro byggnader, gator, träd och fält bara uttrycket för djupare ting som ligga under ytan — den sociala och ekonomiska strukturen av människors liv som tillsammans bildar stadslivets ram och blodomlopp. Varhelst det finns mänskliga förbindelser finns det ett planeringsproblem, och *en stad kräver organisk hälsa innan den kan få en frisk arkitektonisk hud.*

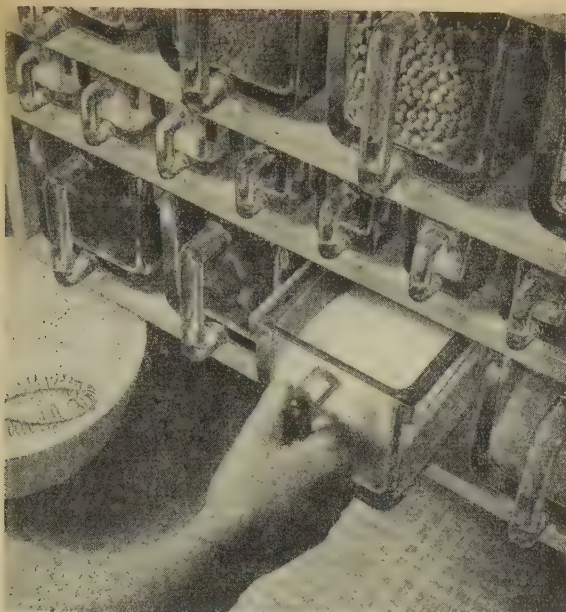
Det är detta erkännande av människornas betydelse som har åstadkommit den största förändringen i stadsplane-tänkandet i dag — förstäelsen för att en stad är män och

kvinnor innan den är tegel och murverk. Man måste betrakta staden som »en enhetlig levande helhet, sammansatt av en massa organiska enheter som alla pulsera och leva, som alla ha sin egen identitet och dock alla äro inbördes beroende». Den kan inte betraktas arkitektoniskt som bara en vacker samling byggnader ordnade efter något slags mönster i enlighet med vissa regler om minimi-avstånd från bostäderna till stationen etc. Planen måste utvecklas demokratiskt och naturligt (d. v. s. utan yttre tvång). Den måste uppstå ur en grundlig översikt av människorna och deras behov, ty människorna äro när allt kommer omkring stadens viktigaste element. Det finns inga genvägar, det kräver tid och en hel del arbete och undersökningar. Vilket var tävlingens ändamål? Programmet anger att det var att få nya idéer om hur en stad skulle se ut. Men om inte en fullständig diagnostisk undersökning göres, så kan en stad, som planeras som resultatet av en förutfattad mening, hur vacker artistiskt sett den än må vara, i stor utsträckning bara bygga på gissningar eller bli ett godtyckligt hugskott som tvingas på området och befolkningen. Problemet skall vara bestämmande för planläggaren och tål inte att bestämmas av honom. Många vackra städer ha planerats förr i tiden som resultatet av en idé eller ett hugskott men de planerades inte för folket utan tvingades på dem — de voro exempel på planering ur arkitektonisk synpunkt.

Var tävlingens ändamål att finna den rätte eller de rätta personerna att anförtro uppdraget åt? Men den tävlande hade inte tillfälle att visa all den skicklighet som kräves av en stadsplanerare. Förmågan att göra en effektiv översikt, att samarbeta med myndigheterna och också att samordna sin specialistgrupps arbete och styra den mot målet — en stadsplan. Skulle det kanske inte ha varit ett bättre sätt att välja den rätte mannen om man bett de tävlande besvara en serie frågor angående hur de skulle vilja gå tillväga och vilken slags organisation de ville lägga upp för planeringen av en ny stad. Huvudlinjer som deras undersökning skulle följa och metoder att använda för att skaffa sig de upplysningar som ansågos nödvändiga etc.

En undersökning rörande en ny stad ställer naturligtvis nya frågor, på många sätt kan den inte bli så fullständig som om den rört en existerande stad, men det är så mycket större anledning att ta vara på varje möjlig upplysning så att man kan ge den nya staden så mycket lokal-karaktär och en så vid existensbasis som möjligt. I detta fall är det faktiskt en ny förstad man planerar, och därför borde dess förhållande till Göteborg i hög grad påverka och underlätta utredningen. De sakuppgifter i programmet som stodo till buds för den tävlande voro ytterst vaga och ofullständiga, de visade inte på vilken basis man hade kalkylerat eller vilka normer man gått efter, och de hade så många luckor och generaliseringar att de omöjligt kunde representera en fullständig diagnostisk undersökning. Programmet var starkt nog att binda planförfattaren och ändå för vagt för att vara till mycken nytta för honom. Under de förhållanden en tävling medför hade planförfattaren varken möjligheter eller tid att samarbeta med olika experter eller berörda myndigheter för att göra en ordentlig undersökning, och därför måste han lita på de givna upplysningarna. Undersökningen och dess tolkning är i varje fall en oavbruten och inbördes föränderlig procedur, de hänga samman och utvecklas gemensamt. Som Geddes sade, »liksom det förflytna kommer genom det närvarande och skapar framtiden».

Prisnämnden på fem personer, som sysslade med en stadsplanetävling, innehöll en stadsplanerare! Dess kritik var ganska vag och nämnde intet om de olika principer planerna följde och varför och på vilket stadium i bedöm-

Bo är bättre!

Det nya Bo Speceriskåp och den nya Bo-hyllan med lufttåta hänglådor har väckt stort intresse. Det är inte att undra på — Bo är bättre! Att mellanväggarna tagits bort och ersatts med de s.k. Bo-spåren innebär flera fördelar. Då glaslådorna skjutas in, föras de samtidigt uppåt mot skåpets tak, tills de sluta tätt intill detta. Förvaringen blir härigenom lufttät och absolut hygienisk i samtliga lådor. Glaslådorna ha givits sådan utformning, att ömtåliga hörn och kanter undvikits, varigenom deras hållbarhet blivit större. Både lådorna, vilka invändigt äro försedda med rundade hörn, och skåpet, som saknar fackverk, äro synnerligen lätta att rengöra.

Bo-skåpen lagerföras i nio och Bo-hyllan i fem standardmodeller.

Begär prospekt och rabattvillkor!

AB BO SPECERISKÅP

STOCKHOLM
Tel. 32 96 16

GÖTEBORG
Tel. 13 20 54,
13 89 37, 13 65 83

MALMÖ
Tel. 178 24

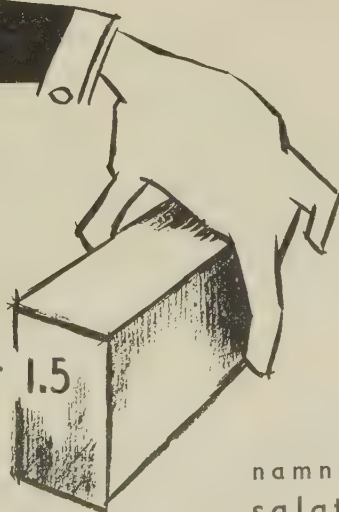
NORRKÖPING
Tel. 254 23

fasadtegel för bättre värmeisolering

vi tillverka ett förstklassigt fasadtegel som genom sin låga volymvikt (1,5) väsentligt bidrar till effektiv värmeisolering och därmed minskar uppvärmningskostnaderna men ökar trivselen. Den finsandade ytan och varma röda färgen ger skönhetsintryck av bestående värde.

vol.vikt 1.5

sala tegelbruks aktiebolag

namnanrop
salategel

ningen de misslyckade förslagen eliminerats. Det skulle utan tvivel ha betytt mycket extra arbete, men resultatet skulle ha blivit intressant och säkerligen mer tillfredsställande för de tävlande.

En av de första principerna vid stadsplanering är att det inte finns någon allmängiltig lösning; allting måste betraktas tillsammans med sin bakgrund. Därför kan man inte vänta sig att Sverige och England alltid bör komma till samma slutsatser. Problemen som uppkommer vid planeringen av nya städer i England är i många avseenden olikartade, men det kan vara av intresse att göra en jämförelse beträffande tillgängagångssättet vid planeringen.

Planerna sprungit inte fram ur en idé eller ett hugskott, de utvecklade sig gradvis under en lång period efter ett grundligt studium av de många berörda problemen, områdets historiska, fysiska och sociala bakgrund, dess nationella och regionala sammanhang, den demografiska och socio-ekonomiska strukturen hos den befolkning man skulle planera för etc. (I programmet nämndes nästan intet om dessa ting.) Med förståelse för att olika delar av landet växla mycket med hänsyn till fritids- och bostadsvanor etc. hos traktens befolkning, så studerades ofta byar och städer inom området så att den nya planen rönt inflytande av de lokala vanorna, traditioner och levnadssätt. Planen växte gradvis fram allt efter som undersökningen framskred men bara när alla viktiga faktorer blivit kända och samordnade kunde den slutligen dras in i brännpunkten. Resultatet var ett arbete av arkitekter, sociologer, ingenjörer, jurister, industrifolk, ekonomer, administratörer, jordbruksexperter, politiker, lärare o. s. v., som arbetade som en grupp under den ledande stadsplaneraren. Planen visade inte i detalj läge, planläggning och inplacering i terrängen av varje byggnad eller väg, detta var, liksom de egentliga husritningarna, ett arbete för husarkitekter som fingo så mycket frihet som möjligt att använda sin skicklighet och fantasi för att skapa vackra byggnader tillsammans med sin omgivning.

Naturligtvis bör varje husarkitekt ha tillräcklig kunskap om stadsplanering för att kunna inordna sin byggnad i den allmänna planen. Men stadsplaneraren måste äga en mycket större och vidare kunskap om många ämnen, av vilka arkitekturen bara är ett. En arkitekt kan bara ge en stad en kosmetisk behandling, men en stadsplanerare måste kunna andas in liv och vitalitet i den. Det finns så många olika problem härvidlag att man i Storbritannien och Amerika funnit att en man inte kan absorbera tillräcklig kunskap under en livstid för att lösa dem ensam. Det är därför stadsplanering nu huvudsakligen är en fråga om grupparbete mellan olika experter, som efter en studietid, som växlar, beroende på tidigare erfarenheter och kvalifikationer från två till fem års full tid eller längre deltid, ha en allmän kännedom om övriga yrken och deras problem och sålunda och därför kunna samordna sina problem med de övrigas och med planens slutliga ändamål. Experter som inte haft denna utbildning i stadsplanering kunna icke åstadkomma den nödvändiga samordningen — specialistens vanliga handikap i dag. Den ledande stadsplaneraren kan komma från vilket som helst av dessa yrken, i allmänhet beroende på det förhärskande problem som kommer i fråga. Sålunda är det för en liten stad ofta en arkitekt eller sociolog, som är stadsplanerare, medan det för en större stad eller region kan vara en sociolog, arkitekt, ingenjör, lantmätare, ekonom o. s. v.

Göteborgstävlingen tycks ha framsprungit ur den råddande förvirringen, som den ytterligare ökar, mellan arkitekten och stadsplaneraren. Stadsplaneraren trampar arkitekten på tårna genom att noga inplacera varje hus även om han inte alltid utför de egentliga husritningarna. Arkitekten önskar, kanske med rätta, mera frihet att sam-

ordna husets planläggning och placering i terrängen. Å andra sidan upprättas stadsplaner av arkitekter utan någon särskild utbildning i stadsplanering, och resultatet blir naturligtvis en rent arkitektonisk skapelse. Det tycks råda brist på utbildningsmöjligheter för stadsplanestuderande och en organisation eller ett institut som kan hålla standarden hög och arbeta på att undervisa allmänheten och samarbetande fackfolk beträffande stadsplaneringens behov och syften, liksom att ge stadsplaneraren ett mått av oberoende av politiken.

Många problem komma naturligtvis här i fråga, som Sverige måste lösa på sitt eget sätt liksom det gjort det så bra förut, men om stadsplaneringen i Sverige skall växa fram ur en djup förståelse för folket och dess behov, är då göteborgstävlingen ett steg i rätt riktning?

Två bostadskonferenser

höllos i Göteborg i samband med utställningen Bygge och Bostad. Det allmännyttiga företaget Göteborgs stads bostadsaktiebolag hade till den 23—24 augusti inbjudit allmännyttiga bostadsföretag i hela landet för att diskutera gemensamma problem. Denna konferens samlade omkring 300 deltagare från ett 70-tal bostadsföretag. Dessutom hade Hyresgästernas Riksförbund tillsammans med Hyresgästernas Centralförsamling i Göteborg inbjudit kommunala instanser samt bostadsföretag, hyresgästföreningar och fackföreningar till en konferens i bostadsfrågor som samlade cirka 300 deltagare med bl. a. representanter för ett 60-tal drätselkammare.

De båda konferensernas ämnen kom till viss del att täcka varandra, och förmodligen var en del deltagare gemensamma. Som allmänt omdöme kan man säga att föredragen underströk betydelsen och behovet av klarhet och reda både i fråga om allmän uppläggning och tekniska och ekonomiska detaljer. Föredragen voro laddade med instruktiva synpunkter och inbjödo givetvis till diskussion. Som så ofta konstaterade man att deltagarna betraktades enbart som åhörare och att diskussionen inskränktes till samtal man och man emellan — tyvärr!

Göteborgaren, redaktör *Henriksson*, som inledningstalade, kunde ej underlåta att erinra om att en stockholmare Hjalmar Wallqvist för 60 år sedan rest till Göteborg för att studera de mönsterhus, som då byggdes där. Det gällde bl. a. landshövdingehusen. Wallqvist redovisade resultatet av sin resa i en liten skrift som innehåller många framsynta förslag i bostadsfrågan. Den bostadspolitik som nu följes har många drag gemensamma med Wallqvists synpunkter. Det allmänna har blivit intresserat av och ansvarigt för bostadsförsörjningen mer än någonsin tidigare. Bostadsförvaltningen sker i växande omfattning genom kommunala och allmännyttiga företag. Det är förklarligt om det begås misstag under denna utveckling som också gett många goda erfarenheter. De allmännyttiga företagen varken vill eller kan utestänga den enskilda produktionen.

Bostadsstyrelsens chef, *generaldirektör Alf Johansson*, sade, att det är fel att tala om att den enskilda byggnadsverksamheten diskrimineras genom länebestämmelser. Dylikt anses visserligen vara självklart i utlandet, t. ex. Danmark, där de enskilda få betala högre ränta, men i Sverige har man försökt bevara enhetliga linjer. Att det finns en skillnad i övre lånegräns är fullt normalt. Om den enskilda fastighetsägaren finge lån till 100 procent vore han knappast längre fastighetsägare utan förvaltare. De allmännyttiga företagen få lån av staten till 100 procent. Om gränsen vore satt vid 85 procent skulle de i stället få låna av kommunen till i huvudsak samma ränta. En viss skillnad föreligger men den uppväges av att de allmännyttiga företagen ha sociala skyldigheter som ej bäras av enskilda företag.

RUBRIK
EXPRESSEN
24/8

Sköld signalerar friare handel

*Avtal med grupp av länder
vidgar affärsmöjligheterna*

Det var optimism över S:t Eriks-
mässans invigning i dag. Statsrådet
Sköld

att meddela handels spetsar. vill
talrikt informera om Statsråd

nu gäller det att handla snabbt

Det nya systemet med "globala kvoter" kommer tydligen att ge handeln ökad frihet och öppna nya marknader. Företag med goda varor och effektiv försäljning kan få vinstgivande kontakter i hittills spärrade länder. Nu gäller det att vara snabb i vändningarna och komma ut till en vidgad kundkrets.

En vederhäftig katalog är en representant, som arbetar snabbt och väl — och Esselte är ett av landets ledande tryckerier med moderna resurser och stor erfarenhet av säljande reklamtryck på alla språk. Låt våra specialister hjälpa Er att nå kontakt med nya utländska marknader.

ESSELTE AKTIEBOLAG

VASAGATAN 16 • STOCKHOLM • TEL. 22 95 00

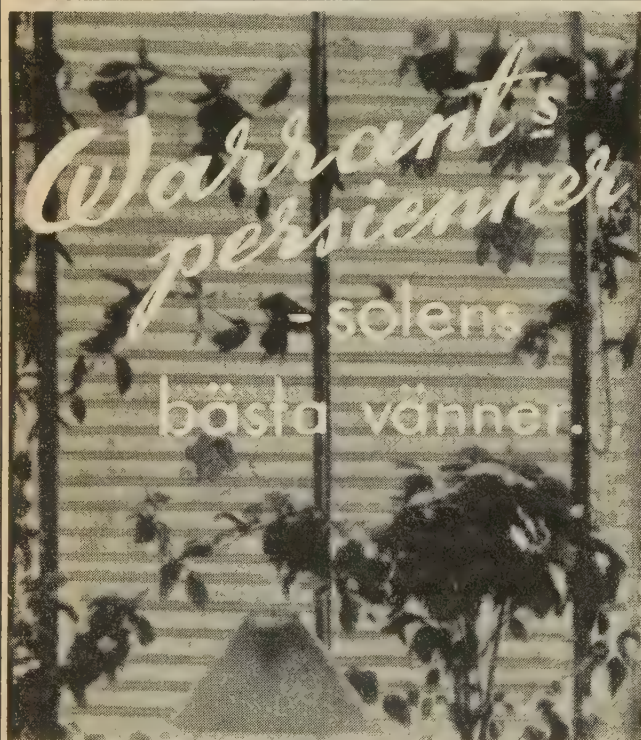

Allt
i dörrar
såväl
brand-
luftskydds-
som
trädörrar
m. m.

RUNDQUIST & SCHULTZ

AKTIEBOLAG

SLUSSPLAN 9, STOCKHOLM · TELEFON 22 87 60

**Amerikanska metall-lamell-persienner
i 15 olika färger**

Warrant

Kontor och utställning

Övra Husargatan 2 C, Göteborg. Telefon 13 46 49

Talaren belyste vidare de strukturförändringar i bostadsbyggandet som ägt rum de senaste tio åren. Under kriget ökade de kooperativa företagen avsevärt. Sedan 1946 ha de allmännyttiga företagen tillkommit och utvecklats, medan såväl enskilda som kooperativa företag minskat. Fördelningen är nu sådan att ej fullt hälften av produktionen av lägenheter i flerfamiljshus kommer på enskilda företag och något mer än hälften på allmännyttiga och kooperativa. Detta gäller ägande och förvaltning. När det gäller byggande inta de enskilda företagen en helt dominerande ställning.

Farhågorna för att kommunerna skulle sträva efter att skaffa sig en monopolställning inom bostadsbyggandet och tränga ut de enskilda företagen äro föga grundade. En monopollösning av bostadsbyggandet skulle skapa risker för hämmad utveckling. I allmänhet bestäms kommunernas politik av insikten om dessa risker. Erfarenheterna från senaste år pekar på att man söker på en rimlig balans mellan olika företagsformer. Begränsningen av byggnadstillstånden har försvårat en avvägning och varit förklaringen till några av de fall som gett upphov till farhågorna.

Byråchefen Harry Bernhard i bostadsstyrelsen lämnade därefter en redogörelse för bostadsstyrelsens beräkningsgrunder vid tertiärbelåning av flerfamiljshus och belyste en rad därmed sammanhängande frågor. När staten år 1940—41 ingrep för att stimulera bostadsbyggandet ville man vidmakthålla 1939 års hyresnivå. Detta gick trots stigande materialpriser och andra svårigheter genom att man eliminerade de osäkra kreditiv- och låneförhållanden som rådde före kriget och som föranledde betydande riskpålägg som tog sig uttryck i onödigt höga hyror. En huvudlinje blev därför att innan ett bygge igångsattes staten garanterade billigt toppkapital med lång amorteringstid, s. k. tertiärlån. Byggnadskostnaderna ha sedan stigit så, att därutöver behövs direkta subventioner. Beräkningen går därför ut på att bestämma erforderlig produktionskostnad, 1939 års hyra för en lägenhet av jämförlig utrustning och belägenhet, den aktuella subventionen samt kapital- och driftskostnader. Produktionskostnader uppdelas i tomt- och byggnadskostnad som var för sig bli föremål för en detaljerad värdering, där man så rättvist som möjligt söker ta hänsyn till alla inverkande faktorer.

I samband med granskningen av kostnader och hyror gör man tyvärr ofta den iakttagelsen att företaget alldeles i onödan uppvisar ett ekonomiskt otillfredsställande resultat: stadsplanen är olämplig, tomten blir dyr, alltför många husritare kan inte rita hus, olämpliga konstruktioner och planlösningar ser man dagligen exempel på. Därtill kommer att det finns byggnadsföretagare som ej kan driva bygget ekonomiskt och som underskattar arbetsledningens betydelse. Vid revisioner av låneärenden kommer sådana fel fram och dylika kostnader lämnas ej lån till.

Direktör Carl Edler i Göteborgs stads bostadsbolag gav synpunkter på bostadsproduktion och förvaltning för ett allmännyttigt företag. Inom ett bostadsområde har 10 fastigheter byggts i egen regi, medan 17 byggts på entreprenad, vilket möjliggjort en kostnadsjämförelse som visat att egenregibygandet blev 7 procent billigare. Härvid kan emellertid bl. a. den milda vintern ha inverkat till att egenregibygandet blivit billigare. Det ligger dock helt i entreprenörernas händer i vilken utsträckning det härnäst skall byggas i egen regi. Stordrift ifråga om skötsel av panncentral, ordnande av bränsleförsörjning och renhållning o. s. v. sänker driftkostnaderna. Bolaget har gjort en hel del byggnadstekniska experiment, vilkas resultat successivt är att vänta.

NIO storlekar på kvalitetsbadkar

*Till varje typ av
badrum finns ett
lämpligt badkar
från Ankarsrum*

DIMENSIONER:

Inmurningsbadkar

1400 mm	utvändig	längd
1500	"	"
1600	"	"
1700	"	"
1800	"	"

Fristående koniska badkar

1350 mm	utvändig	längd
1680	"	"
1800	"	"
1940	"	"

Fackmannen vet att gjutna, emaljerade badkar är överlägsna både i utseende och hållbarhet. Ankarsrums gjutna, emaljerade badkar tillverkas i nio storlekar — alla av välkänd, hög Ankarsrums-kvalitet. Samtliga storlekar levereras som regel på kort tid efter order.

ANKARSRUM

Ensamförsäljare

AB AHLSELL & BERNSTRÖM
STOCKHOLM · MALMÖ · ÖREBRO · SUNDSVALL

AB SJÖBERG & BENGTSON
GÖTEBORG · KARLSTAD

När det gäller
KLÄDSKÅP

av plåt

till industrier, sjukhus, skolor,
idrottshallar, badhus, banker,
kontor etc.

fråga **Sonessons**
A.-B. WILH. SONESSON & Co

Malmö, Stockholm, Göteborg, Sundsvall

Arkitekt Nils Sterner från Stockholms stads fastighetskontor som talade om hus- och lägenhetstyper kom in på frågan om tjockhus eller smalhus, höghus eller låghus. När man kommer över 9-metersdjupet blir det svårt att få goda lägenhetstyper, man får för mycket mörka delar och mörka badrum. Punkthuset verkar förödande på omgivningen och är främmande för allt som hör samman med familjebostäder. Radhuset däremot är lämpligt som familjebostad.

Konferensdeltagarna hade tillfälle att besöka Bygge och Bostad, och den första konferensen avslutades med en rundtur i staden med besök vid byggnadsplatser och bostadsområden, tillhörande Göteborgs stads bostadsaktiebolag. Det mest intressanta var kanske den stora friyta som man vunnit på Torpaområdet genom att förlägga bostadshusen i periferien.

Landshövding Malte Jacobsson, som öppnade den andra konferensen, hade kloka ord att säga såväl om faran av centraliseringsbyråkrater och lokala småpåvar som av byggandet icke planeras och hålles samman på ett sakkunnigt sätt. En välordnad bebyggelse är en förutsättning för trivseln i samhället.

Generaldirektör Alf Johansson talade därefter om bostadspolitiken och kommunerna samt framhöll nödvändigheten av att de bostäder, som f. n. produceras, i första hand kommer de mest behövande till godo. Bostadsbristen beror bl. a. på äktenskapsbildningen, och det finns inget sakligt motiv för påståendet att bostadspolitiken är skuld till bostadsbristen.

Fastighetsdirektör Frans Persson belyste kommunernas markfrågor och betonade behovet av att börja stadsplanearbetet i god tid trots — eller kanske på grund av — att bristen på sakkunnigt folk är stor.

Statssekreterare Gunnar Lange sade ifråga om investeringspolitiken och bostadsfrågan att botten i kvotbegränsningen nu är nådd och att någon mindre ökning kan väntas.

Stadsplanechefen Tage William-Olsson talade om moderna principer i stadsplaneringen och ville återskänka åt storstadsbon kontakt med naturen. Talaren reagerade dock mot de generella påståenden som göres beträffande stadsbebyggelsen, såsom att höghus inte borde förekomma. Det är inte möjligt att bereda majoriteten av storstadsbefolkningen bostäder i villor, men det är därför desto nödvändigare att anpassa stadsplanerna efter naturen.

Byråchefen Harry Bernhard lämnade i ett föredrag om Hustyper och ekonomi en rad praktiskt-ekonomiska synpunkter. Om man skall välja smalhus eller hus med större bredd beror på de lägenhetstyper man vill ha och på hur andra faktorer inverka på boendevärde och ekonomi. Det skulle dock vara en bankruttförklaring för bostadsbyggandet om man måste säga att endast det som är dyrt kan vara trivsamt.

Ombudsman Oskar Bengtsson slutligen hade några synpunkter på kommunal bostadsproduktion och fastighetsförvaltning. Skötsamma hyresgäster ha inget intresse av en slapp ordning och håller på att hyrorna betalas ordentligt, eftersom detta är förutsättningen för låga hyror.

Som sammanfattning kan man säga att konferenserna understrukt de allmännyttiga bostadsföretagens och den allmänna bostadspolitikens målsättning: att förhindra ett återupplivande av den spekulation i bostadsbyggandet som var särskilt framträdande i 1920- och 30-talens bostadsproduktion. Samtidigt gavs klart besked om att någon monopolrörelse inom bostadsbyggandet icke är önskvärd utan att en balanserad konkurrens mellan allmännyttiga och kooperativa företag samt privata byggmästare är mest ändamålsenlig.

H. Bernhard

Möbelyger • Möbler

Antikviler • Inredningar

AS **Elis Reinius**

DROTNINGGATAN 2 • STOCKHOLM

COLUMBI-TRAPPAN

»trappan för de låga vindsutrymmena»

Trappan är tillverkad av prima svetsadestålrör i hopskjutbara sektioner. Den levereras komplett monterad i en träram med över- och underlucka, varigenom erhålles extra god isolering. Den tar liten plats — gömmer sig i trossbotten, då den inte användes. Columbi-trappan är en liten trappa med en stor trappas fördelar. Tillverkas för alla våningshöjder.

Sv. Patent nr 120969

Patentsökt i flera andra länder.

Rekvirera vår broschyr.

TULLHOLMENS AB

KARLSTAD

Tel. 178 35, 178 81

Stimulerande

BADA BAHCO BASTU

efter idrottsövningar, skidåkning, gymnastik, långpromenader eller helt enkelt för daglig hygien.

PLANERA FRÅN BÖRJAN

en bastuanläggning på byggnadsritningen. I hyreshuset är bastun lätt ordnad i källaren — ökar trivselen och husets värde. Även vid industrier, i skolor, kommunala badhus o. idrottsanläggningar är det bekvämt att ha

Elektriska

TORRBASTUBEREDARE

A/B B. A. HJORTH & Co. STOCKHOLM

KLARA N. KYRKO GATA 31 • TEL.: 22 93 00

SILENTIUM

sa' romarna

PERORIT

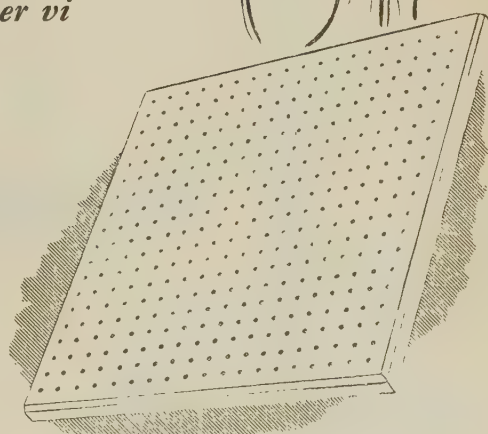
säger vi

PERORIT ljudabsorberande plattor fyller en viktig funktion i kontorslokaler, verkstäder, biografer och samlingslokaler, på sjukhus och överallt annorstädes, där frånvaro av buller och störande ljud

är ett villkor för goda arbetshygieniska förhållanden.

PERORIT är lätt att montera och bildar ett dekorativt inslag i lokalen. Begär i dag broschyr och offert.

Isoleringsakustikbolaget

GÖTEBORG STOCKHOLM MALMÖ SUNDSVALL

BEFATTNINGEN SÅSOM

DISTRIKTSARKITEKT

i Nedansiljans arkitektdistrikt, stationsort Leksand, kungöres härmed till ansökan ledig att tillträdas snarast möjligt.

Sökande skall äga samma kompetens som erfordras för innehavare av befattning såsom stadsarkitekt.

Befattningen är att betrakta såsom deltidsanställning med rätt för befattningshavaren att utöva enskild arkitektverksamhet.

Distriktsarkitekten anställs tills vidare med sex månaders uppsägning och äger uppbära ett årligt arvode av 12.000 kronor för 110 arbetsdagar jämte viss expeditionstid enligt särskild för befattningen antagen instruktion.

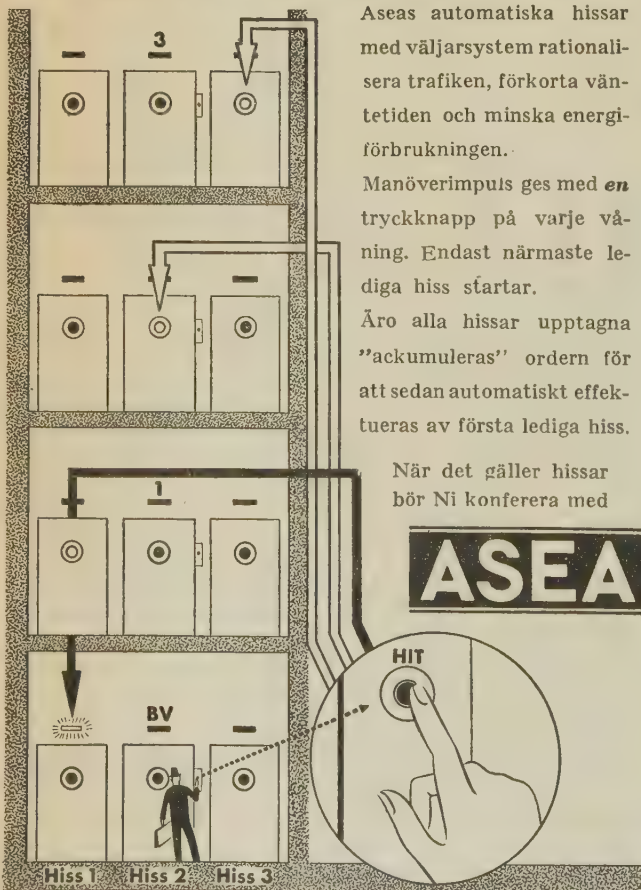
Ansökan, åtföljd av meritförteckning, åldersbetyg och de övriga handlingar, som sökande önska återropa, ävensom uppgift å tidigaste tillträdesdag, skall vara inkommen till Leksands kommunalkontor, Leksand, senast den 15 oktober 1949.

Närmare upplysningar angående tjänsten samt för den samma utfärdad instruktion erhålles genom Kommunkamreraren, Leksands kommunalkontor, Leksand, tel. 316.

Leksand den 15 september 1949.

DISTRIKTSARKITEKTSTYRELSEN

"Den tänkande hissen"

Aseas automatiska hissar med väljarsystem rationalisera trafiken, förkorta väntetiden och minska energiförbrukningen.

Manöverimpuls ges med en tryckknapp på varje våning. Endast närmaste lediga hiss startar.

Äro alla hissar upptagna "ackumuleras" ordern för att sedan automatiskt effektueras av första lediga hiss.

När det gäller hissar bör Ni konferera med

ASEA

LITTERATUR

Svensk husbyggnadsteknisk litteratur

»Svensk husbyggnadsteknisk litteratur. Sammandrag från åren 1944—1948». Meddelande nr 14 från Statens Kommitté för Byggnadsforskning. Distribueras av AB Tidsskriften Byggmästaren, Stockholm. Pris kr 3:—.

Denna publikation är en sammanställning av husbyggnadsteknisk litteratur, som utkommit under åren 1944—1948.

Publikationen innehåller — enligt förordet, sammandrag av svensk litteratur, publicerad i böcker, handlingar och acta — men ej i läroböcker, handböcker, anvisningar och tidskrifter.

Indelningen har ej utförts enligt decimalklassifikations-systemet (tack!), utan efter en enkel indelningsgrund, delvis med handboken Bygg som förebild. Innehållsförteckningen har samtidigt fått tjäna som ämnesregister.

Innehållsförteckningen är följande:

Byggnadsmaterial och materialprovning

Allmänt

Bindemedel och bruk
Betong och betongvaror
Tegel
Trä

Allmän byggnadsteknik

Allmänna beräkningsmetoder och beräkningsföresättningar

Grundkonstruktioner
Betongkonstruktioner
Murverkskonstruktioner
Stålkonstruktioner
Träkonstruktioner

Husbyggnadsteknik

Allmänt
Konstruktionssystem
Byggnadsdelar
Fukt
Värme
Ljud
Ljus

Produktionsteknik och kostnader

Allmänt
Arbets teknik
Standardisering
Kostnader

Samhälls- och bostadsplanering

Samhälls- och bostadsplanering

Allmänt

Byggnadsforskningen i Sverige

Skrifter, som omfatta närbesläktade eller liknande områden, refereras samtidigt. Såväl text som bilder ha medtagits.

Skriften förefaller vara väl användbar för den i praktiken arbetande ingenjören och arkitekten. Referaten äro i de flesta fall, trots sin — av naturliga skäl — kortfattade uppställning så överskådliga, att den refererade skriften ej behöver införskaffas.

En välkommen bok, som smakar efter mera.

Eventuellt kunde övervägas, om inte den kunde ges ut som lösbladssystem till prenumeranter.

Georg Schackne

REDAKTÖRER:

Arkitekt SAR Leif Reinius
Civilingenjör SVR Gunnar Essunger

REDAKTIONSSEKRETERARE:

Fil. mag. Inga Mari Lönnroth

REDAKTIONSOMBUD:

Victor Bährner, Malmö
Ossian Lindqvist, Malmö
Owe Svärd, Göteborg
Gunnar Hoving, Göteborg

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Harry Bernhard
Hilmer J. Danielsson
Axel Eriksson
Torbjörn Olsson
Göran Sidenbladh
Tore Webjörn

Ansvarig utgivare:

Arkitekt SAR Moje Bergström

PRENUMERATIONSPRISER FÖR HELÅR

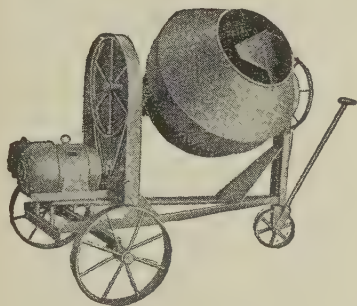
	Sverige	Danmark Finland Norge	Övriga utlandet
Endast lösnummer	20: —	22: —	26: —
Lösnummer + klotpärm ..	23: —	—	—
Lösnummer + halvfr.pärm	27: 50	—	—
Lösnummer + bundet ex. i klotband	30: —	33: 50	40: —
Lösnummer + bundet ex. i halvfr.band.....	37: —	40: —	47: —

I tidskriften gjorda uttalanden stå för författarnas räkning och äro endast om så anges att anse som uttryck för ståndpunktstagande av någon av de föreningar, som utge tidskr.

Tornborg Lundberg

TELEFON: NAMNANROP ÅRSTADALSHAMNEN. STOCKHOLM 9

Kontor, Mek. Verkstad och Lager, Årstadalshamnen.

BETONGBLANDARE TIPP 150-U

med helkapslad elektrisk motor.

Lämplig för mindre arbeten.

BEGÄR PROSPEKT.

Sala Maskinfabrik — Gullbergs Maskinfabrik, Lindås.

145.

RÖRLEDNINGS AKTIEBOLAGET

MONTÖR

RENSGATAN 5 • STOCKHOLM

TELEFON

23 06 40

Nyanläggningar

Moderniseringar

Reparationer

AKTIEBOLAGET

CALOR & SJÖGREN

Arbetargatan 30, Stockholm

Telefon: Växel 52 06 30

VÄRME - GAS - VATTEN
AVLOPP

Ni erhåller snabbt och väl utfört
arbete om Ni anlitar vår
reparationstjänst.

DK 725.91

THELAUS, ERIK: *Lingiadens sportutställning*. Byggmästaren 28 (1949) nr 21 sid. 445—454.

En med ritningar och fotografier illustrerad artikel om sportutställningen vid Djurgårdsbrunnsviken i Stockholm, sommaren 1949. Utställningen tilldrar sig speciellt intresse genom den samverkan som eftersträfvats mellan arkitektur, skulptur och måleri.

DK 061.4:7

ZIMDAHL, HELGE: *Zürichutställningen. Schwedisches Schaffen heute — vom Stadtplan zum Essbesteck*. Byggmästaren 28 (1949) nr 21 sid. 455—459.

Inledningsvis berör författaren den stagnation i utvecklingen inom svensk byggnads-konst och konstindustri som man tyckt sig konstatera under de sista åren. Utställningen som var anordnad av Svenska Slöjdföreningen och Svenska Arkitekters Riksförbund ägde rum på Kunstgewerbemuseum i Zürich den 9/8—21/8 1949. Förutom planer och fotografier visas konstruktionen av de skärmar på vilka arkitekturbilderna monterats.

DK 334:72

WESTERBERG, ERIC: *Kooperation och arkitektur. Hyllning vid KF:s 50-års jubileum*. Byggmästaren 28 (1949) nr 21 sid. 460—461.

Återblick på KF:s arkitektkontors verksamhet sådan den återspeglas i de till jubileet utgivna böckerna.

DK 725.91

WESTERBERG, ERIC: *KF:s utställning på Skansen*. Byggmästaren 28 (1949) nr 21 sid. 464—468.

Några synpunkter på utställningens uppläggning.

Nyutkommen

Rapport nr 17 från Statens Kommitté för Byggnadsforskning

DAYLIGHT INVESTIGATION

Dagsljusundersökning

Beskrivning av provningsapparat och resultaten av valda provserier.

av Gunnar Pleijel

Sändes portofr. om kr. 3:— insättes på vårt

Postgiro nr 3124

BYGGMÄSTAREN
FÖRLAGSAVDELNINGEN
KUNGSGATAN 32, STOCKHOLM

TÄVLINGAR

Uppgift	Inlämnings-tid	Se Bygg-mästaren
Stadsplan i Trollhättan . .	7. 11. 1949	Nr 11 s. VI
Stads- och medborgarhus i Lidingö	15. 12. 1949	Nr 13 s. III

Lämna reproduktionsdugliga tävlingsritningar!

Inbjuden tävling om egnahemsområde avgjord

En av Malmö Byggmästares Gemensamma Byggnads-förening anordnad inbjuden tävling om förslag till stads-plane- och typritningar för egnahem för Riseberga-området i Malmö har nu avgjorts. Tävligen har om-fattat förslag till stadsplan och hustyper till ett egnahemsområde om 400—500 familjer, ingående i en pla-nerad förortsbildning nordost om staden. Prisnämnden har enhälligt förordat att ett av arkitekterna SAR Torsten Roos och Bror Thornberg uppgjort förslag efter vissa omarbetningar skall läggas till grund för exploate-ring av området. Övriga inbjudna voro: Arkitekt SAR Fritz Jaenecke, arkitekt SAR Boo D:son Widén samt civilingenjör SVR P. G. Sandblom, samtliga i Malmö. Prisnämnden har utgjorts av disponent N. Kjellström, bankdirektör Sixten Ericsson, byråchef Axel Grape, stadsplanechef Gunnar Lindman och stadsarkitekt Carl-Axel Stoltz.

Nordisk tävling om Kungsträdgården

Stockholms stadsfullmäktige har beviljat 40 000 kr för anordnandet av en tävling om Kungsträdgårdens nyda-ning. Tävligen som är öppen för nordiska arkitekter och trädgårdsarkitekter kommer att utlysas på förvåren. Pro-grammet är under utarbetande i samråd med Byggnads-styrelsen. Kungsträdgården tillhör nämligen Kronan, men sedan 1940 förvaltas den av Stockholms stad enligt ett avtal som gäller i 50 år. Ledamöter i prisnämnden och prisens storlek är ännu ej avgjorda.

Tävling om Nationalmusei tillbyggnad

Nationalmuseiutredningen föreslår i sitt nu avgivna be-tänkande att ett museum för moderna konst upprättas och att en annexbyggnad för vissa samlingar av äldre konst uppföres invid Nationalmuseibyggnaden, för vilken man också föreslår en del omändrings- och inredningsarbeten. Utredningen föreslår att det moderna museet tills vidare provisoriskt inrymmes i det s. k. stenskjulet på labora-torieitomten nära Engelska kyrkan.

Det moderna museet bör enligt förslaget omfatta må-leri, skulptur, handteckningar och grafik samt konsthant-verk. För att det skall förbli ett forum för den moderna konsten har man förordat att framdeles från detta museum till Nationalmuseum överflyttas sådana konstverk som an-setts vara av bestående värde. I dagens läge förordar utredningen att gränsen mellan Nationalmuseum och det moderna konstmuseet sätts till tiden omkring 1909 för måleri, skulptur och grafisk konst och till tiden omkring 1917 för konsthantverk. Det moderna museet skall under-ställas en direktör och en nämnd av konstnärer.

Utredningen har som lämpliga byggnadsplatser för det moderna museet framfört Skeppsholmen, Blanchetomten, Nobelparken och en tomt vid Strandvägen nära Engelska kyrkan. Då någon nybyggnad på grund av byggrestrik-tionerna icke torde komma att ske under de närmaste åren, föeslår man den provisoriska inrymnigen i »sten-skjulet» invid Engelska kyrkan.

Den föreslagna annexbyggnaden på Nationalmuseitom-ten skall enligt förslaget rymma de äldre konsthantverks-samlingarna och samlingarna av måleri och skulptur från tiden omkring 1800 till 1900. Man förordar att en arki-tekttävlan som omfattar ordnande av hela området kring Nationalmuseum måtte föregå uppförande av byggnaden.

Utredningens ordförande har varit borgarrådet Oscar Larsson. Arkitekterna Sven Ivar Lind och Per Olof Ols-son har varit tillkallade som sakkunniga.

VIBRO för bättre och billigare bygge

Vibro-stav för vibring av bjälklag

Aktivatorer för framställning av mur- och putsbruk

Vibro-brygga för vibring av vägar, truckbanor m. m.

Vibro-metoden är numera en standardmetod vid all gjutning av kvalitetsbetong.

Vibreringen ökar betongens hållfasthet och homogenitet samt ger bättre vidhäftningsförmåga mot armeringsjärnen och en fullständig utfyllnad av gjutformen.

Vid oförändrad hållfasthet kan som regel en betydande cementbesparing göras, som mer än väl täcker kostnaderna för vibreringen.

Vi sälja och uthyra vibro-stavar för alla slags betonggjutningar och för olika drivkraft: tryckluft, bensin- och el-drift.

Rådgör med vår kostnadsfria tekniska service!

A-B VIBRO-VERKEN

Luntmakareg. 29, Thulehuset, STOCKHOLM 3. Tel. 23 54 30. — Avd.-kontor i MALMÖ, Isak Slaktareg. 3. Tel. 365 16

Den svenska specialfirman för vibro-teknik

Hemmens forskningsinstituts avdelning på Bygge och Bostad i Göteborg

BYGGNADSMÄSSA MED UTSTÄLLNINGSAMBITIONER

Av fil. lic. Elias Cornell

Mässan är det moderna samhällets marknad i egentligaste mening. Dess syften är merkantila, dess finansiering likaså. Dess idémässiga räckvidd är godtycklig. På »Bygge och Bostad» i Göteborg i augusti—september hade man vågat experimentet att söka färga en mässa med en utställnings ideella mening. Detta handlingssätt var på gott och ont.

Kommissarien Gunnar Hoving och den konstnärlige ledaren Per Hedlund hade fått tillfälle att ge vackra accenter åt dispositionen genom ornamentala och symboliska byggnadsställningar, fint arrangerade grupper av byggnadsmaterial o. s. v. Uppläggningsen fick större klarhet och detaljerna blev renare än man är van vid på en mässa.

I huvudhallen inledde ett flertal statliga institutioner med en principiell avdelning som hade renodlade bildningssyften. Man hade tagit ett stort steg på vägen att lära sig upplysa både lekt och lärd om planeringen och byggandet i alla deras faser och former. Hur mycket mera lättlost var inte denna avdelning än t. ex. den principiella inledningen till »Bo bättre» 1945. Dock är det långt kvar till dess att våra utställningsförfattare vänjer sig av med att här och där klistra förstorade böcker i lösbladssystem på väggen. Typografins regler är alltför bundna till det allra närmaste synfältet för att kunna tillämpas upp i tavlans eller monumentalmålningens format. Besökarens ambitioner att se allt skaffar honom nu svåra samvetsqual för att han inte läser detaljerna i alla texter

och kurvor. Kan man inte berätta mera med bilder och knapra mindre på kurvor? In i katalogen med det som inte passar på vägg!

Efter den principiella inledningen följde en upplysningsavdelning där skilda byggnadsorganisationer och företag var presenterade med skiftande verkan. Under det välborstade sättet att uppträda kunde man någon gång förnimma dova undertoner. Det får anses en aning förenklat det som kunde läsas i en glugg. Mot svart botten (!) stod bland andra fraser invid en kurva: »Efterkrigstid. Statliga regleringar. Resultat: Brist på bostäder.»

Genom sådana detaljer blev »Bygge och Bostad» förutom sina övriga syften också utökad med en uppvisning av motsättningarna i dagsläget — kanske mot arrangörernas önskan.

I köksavdelningen var kontrasterna mindre betonade. Hemmens forskningsinstitut hade dragit isär sitt demonstrationskök för att ge större publikutrymme, en åtgärd som tyvärr ledde till oförutsedda misstolkningar. Den standard institutet visade hade som vanligt den styrkan att man inte sökte pressa med nyheter. Endast Åkerbloms och Eklöfs »fysiologiska» stolar hade en glänsande gästroll.

En avdelning för plastmaterialens användning i köken gav annars bevis för att en utställning inte blir god endast därför att den bjuder på nyheter. Entusiasmen för materialets tillsynes obegränsade möjligheter leder till en förhastad inriktning av produk-

SAR CENTRALEKONTORETS

Aktuella BYGGPRISER

c:a 800 detaljredovisande prisblad i fyra stabila ringpärmar. De två första volymerna
(440 blad) nu utkomna.

Pris 165: — kronor.

Obs! Förväxla ej

detta sedan flera år förberedda och systematiskt genom-
arbetade stora standardverk med en av "Firma Bygg-
priser AB" i sommar under namnet Aktuella Bygg-
priser utgiven lösbladsupplaga av G. V. Kronkvists
"Byggberäkningar".

A V Carlsons Bokförlags AB

Aktiebolaget MATAKI

Tel. namnansrop: MATAKI • MALMÖ • Telegramadress: MATAKI

ASFALT- OCH TJÄRPRODUKTER
IMPREGN. BYGGNADSPAPP
UNDERHÅLLSFRI TAKPAPP
MATAKILITE TAKBELÄGGN.
DIV. KEM.-TEKN. PRODUKTER

"ta Matakil!"

tionen. Man kommer att tänka på 1800-talets gjutjärnsmode, som bokstavligen sökte följa människorna från vaggan till graven.

Kring de allmänt informerande avdelningarna grupperade sig andra avdelningar som ur snart sagt varje tänkbar detaljsynpunkt ville skildra möjligheterna i dagens byggnads- och bostadssituation. All vetenskapens kännedom om värme, ljud och fukt samt ledning eller isolering av dessa var redovisad jämte mängder av exempel på konstruktioner och material. I tekniska frågor får ju envar vissa hållpunkter där mätbarheten inte på något vis är illusorisk. Till och med den estetiska linjen var klar när man visade tegel, betong, trä, glas, stål etc. och alla deras egenskaper; långt klarare än i de avdelningar där estetik skulle vara huvudämnet. I de tekniska frågorna följde man därför helt enkelt med så långt knäna bar.

Men när man kom över till psykologiska synpunkter eller sociala, för att inte tala om mera personligt estetiska då kunde även barkade ringrävar i utställningsfrågor bli luggslitna av att se sådana arrangemang som interiöravdelningen och möbeltypavdelningen.

På alla mässor räknas det upp ting i ändlösa rader och det kan säkerligen vara både lärorikt och intressant att få se oerhört mycket. Ibland borde dock jury och experter göra annat än låna sina namn åt företagen även om en mässa skall ha en generös ram. I inredningsavdelningarna började i varje fall intrycket »på gott och ont» göra sig väl brett.

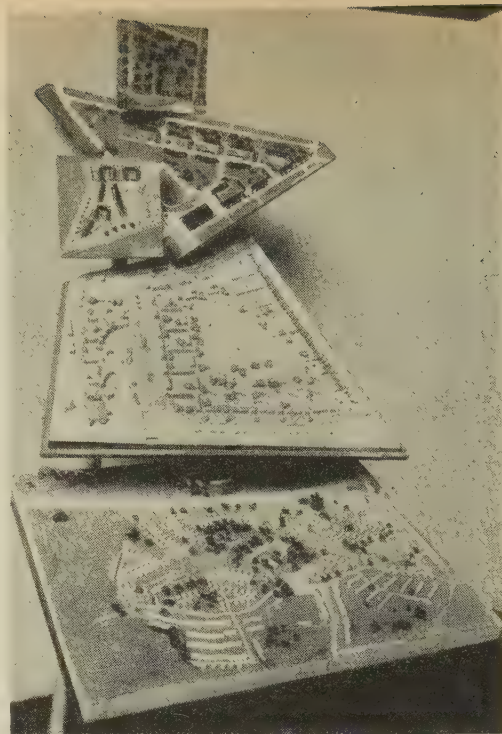
Där fanns förvisso utmärkta interiörer som Möbelbranchens samköpsförenings hela lägenhet. Där fanns realistiskt betonade uppställningar som Möbelkonsums utställning. Och lägenheterna var omdömesgillt valda ur den nyare produktionen.

Men tjänar det något till att inom en och samma ram med all kraft sätta den goda propagandan ur funktion och alldeles säga bort juryns omdöme? Är det någon mening i att utställarna helt enkelt inbjuds att flytta hela säljbarhetens godtycke och ensidighet med alla boudoirer, »hjärtspeglar», fluffigheter och piff rakt från skyltfönstret och till mässan?

Och är det verkligen förenat med återseendets glädje att för femtielfte gången få se gamla vännen Baddsoffans olösliga problem angripet på sju nya och epokgörande sätt? Man ställer sig bara de vanliga frågorna. Är det en humanitär form av björnsax? Eller det gamla välbeprövade bondfångeri? Skall de breda remmarna binda bäddmaterialet eller patienten? Och så dyker elaka herrn upp ur det undermedvetna, han som kallade hopfällbara möbler i funktion för »the collapse of western civilization».

På mässor är det sällan lätt för publiken att plocka samman en helhet åt sig om än aldrig så skarvad och lappad. Av denna anledning kände man sig sålunda färdig att utbrista: När allt detta finns, varför kan de då inte lösa helhetsfrågan, de som gör allt detta, som vill allt detta, som vet allt detta? Varför löser de inte vårt bostadsproblem? Vilka krafter saknas? Vilka krafter hindrar?

Man fick veta mycket både nyttigt och nytt av detaljer. Katalogen var en bok för bokhyllan. Men de pockande huvudfrågorna blev man knappast klokare på. Budskapet, var blev det av? Det budskap som ensamt kan bära upp namnet utställning!

Från Byggnadsstyrelsens avdelning på Bygge och Bostad

Staten ställer ut

Av arkitekt SAR Bo Fredzell

Enligt »Bygge och Bostads» utställningskatalog ville utställningen »allsidigt belysa byggenskapen av i dag och närmast kommande utveckling beträffande planering och forskning samt nya rationella metoder, material och maskiner. Utställningen vill ge nya impulser åt fackmannen och skapa förståelse hos allmänheten för rationella ekonomiska produktionsmetoder.» Som synes ingen liten uppgift. En utställning med denna ambition bör givetvis ha en avdelning för samhällsbyggande och samhällsplanering, som belyser de större problem som influera på planerandet och uppförandet av den enskilda byggnaden. Trots att sådana instruktiva utställningar under senare år knappast förekommit i vårt land, så vitt jag vet endast i form av ett fåtal lokalt betonade stadsplaneutställningar, var det därför ingen överraskning att redan vid mässhallens huvudentré mötas av en dylik informationsavdelning. Vad som däremot var en överraskning och en glädjande sådan var att avdelningen mitt i den i övrigt jättestora labyrintlika mässan eller marknaden för hushålls-, inrednings- och byggnadsdetaljer hade arrangerats av allvarliga statliga myndigheter: byggnadsstyrelsen, lantmäteristyrelsen, bostadsstyrelsen, lantbruksstyrelsen m. fl.

Den uppgift dessa myndigheter åtagit sig var allt annat än enkel. Det gällde att med små anslag arrangera en utställning som kunde ge den intresserade besökaren kunskap och tankeställare, vara studieobjekt för kongressande kommunala förtroendemän i byggnadsnämnder, fastighetsnämnder och drätselkammare och att icke genom ett allt för korrekt uppträdande komma till korta mot slagkraftiga majonnäsmakare i konkurrensen om allmänhetens intresse.

Lantbruksstyrelsen hade enligt min mening bäst löst uppgiften. Med ett snävt begränsat material, reklamtekniskt väl arrangerat, väcktes intresset för den aktiva byn. De få rubrikerna fastnade i minnet och lockade besökaren till att vilja veta mera.

Även bostadsstyrelsen hade begränsat sitt material

Vi presentera

här i korta drag vårt arbetsprogram, omfattande eldfast och syrafast murning, huvudsakligen för industrins behov, samt plattsättning.

Inmurning av martinugn

Eldfast murning

och reparationer av alla slags industriella ugnar och eldstadsanläggningar.

För den eldfasta infodringen användas tegel och murbruk i chamotte- och silika-kvaliteter av Höganäs tillverkning samt andra specialtegel såsom magnesittegel från Veitsch.

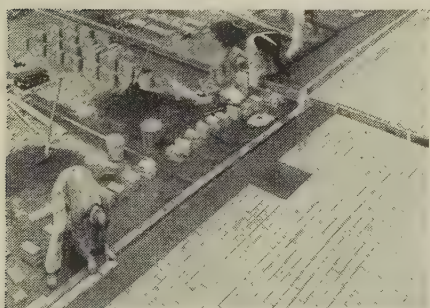

Inmurning av svavelsyrebehållare

Syrafast murning

och reparation av apparater, behållare, golv, väggar etc. inom den kemiska industrin och övriga arbetsområden, där syror och andra frätande ämnen förekomma.

Vid arbetena användas Höganäs syrafasta tegel, klinker och murbruk av olika slag samt andra specialtegel, t. ex. koltegel av Planias tillverkning.

Läggning av syrafast golv

Plattsättning

omfattande läggning av golv samt beklädnad av väggar, fasader m.m. i industri-lokaler, offentliga byggnader, större bostadshus, gångtunnlar etc.

Vid plattsättningen användas Höganäs golvplattor med slät eller halksäker yta, glaserade väggklinker samt kakelplattor.

Service. Våra tekniker äro beredda att gemensamt med Eder diskutera Edra hithörande problem i syfte att uppnå en tekniskt och ekonomiskt riktig lösning. Höganäskoncernens samlade erfarenheter ifråga om konstruktioner och material utgöra därvid ett verksamt stöd.

AB HÖGANÄSARBETEN

MALMTORGSGATAN 6 - BOX 16006, STOCKHOLM - TELEFON 23 21 00

"Den aktiva byn" från Lantbruksstyrelsens avdelning

genom att föredra att någorlunda allsidigt belysa få frågor. Härigenom blev genomgången av den statliga bostadspolitikerna med de olika låne- och bidragsformerna av stort allmänt intresse liksom de goda råd som lämnades under rubrikerna »att välja tomt» och »att välja bostad». Innehållet var bra men sättet på vilket det serverades onödigt torftigt. Ett svårsmält ämne blir faktiskt mer aptitligt för en jäktad utställningsbesökare om det kryddas med färg och serveras med bländdoft. Utställningens svartvita baksidor hade i mindre skala gjort sig utmärkt i studiekammaren.

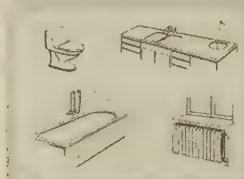
Byggnads- och lantmäteristylsernas utställning redogjorde för samhällsplaneringens mål och metodik. De olika planinstituten regionplan, generalplan, stadsplan och byggnadsplan exemplifierades liksom de väsentligare utredningar och undersökningar som föregå planläggning. Genom sitt fyllda innehåll vände sig utställningen mer till de redan tidigare intresserade i första hand kanske de kongressande kommunalmännen — än till massan av besökare som helst ville hinna med hela byggnadsmässan på en dag. Betraktad som separatutställning var den översiktligt och trevligt arrangerad dock icke helt fri från samma symptom på bristsjuka som bostadsstyrelsens.

Låt mig citera en av utställningens texter: »Stadsplaneringen (läs samhällsplaneringen) är alla samhällsmedlemmars gemensamma angelägenhet. Dess vikt och betydelse motivera väl att varje enskild medborgare på ett tidigt stadium sätter sig in i planfrågorna och tar del i meningsutbytet om hur de lämpligast bör lösas.»

Goda förslag, till och med visa beslut, bliva hängande i luften om de icke grunda sig på intresse, kunskap och vilja hos samhällets invånare. Det är därför en angelägen uppgift för samhällsplanerare att på alla sätt stimulera svenska folkets intresse för samhällsbyggandets problem. Ett av sätten är utställningen. De statliga myndigheternas initiativ på »Bygge och bostad» var ett gott steg på rätt väg som manar till efterföljd. Det är värt så mycket mer uppskattning som det icke torde bli deras enda steg. Byggnadsstyrelsen planerar nämligen en vandringsutställning till vilken materialet från »Bygge och Bostad» skall bilda stommen. Uppslaget är mycket gott och kan säkerligen bli till mycken nytta, speciellt om den lokalpatriotiska nerven retas, exempelvis genom att utställningens innehåll i största möjliga utsträckning illustreras med material från den ort utställningen gästas.

Hemmet är vårt lands största arbetsplats 23 miljoner arbetstimmar ägnas årligen enbart till matlagning, marlagning och diskning i svenska hem.
13 miljoner arbetstimmar ägnas årligen i hela den egentliga svenska industrin. Husmodernas arbete är således mer än 80% mer än alla industriarbetarnas tillsammans.
Det är således viktigt att de olika arbetsplatserna ligger beläna i förhållande till varandra, att de är tillräckligt stora och praktiskt utrustade och inredda.
Kokets husmoderna centrala arbetsplats måste planeras med särskild omsorg.

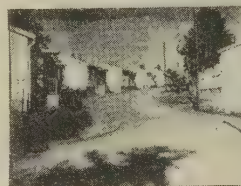
Varje bostad bör ha centralvärme, varmvatten, bad och wc.

Rymliga och praktiskt inredda köp och garderobspar arbete och bekymmer.

HYRESLÄGENHET ELLER EGET HEM ? DET GALLER ATT VÄLJA...

I Hefamiljens valjer man under normala tider mellan följande bostäder

Valjer man att bygga eget hem kan man bättre tillgodose personliga önskemål.

Men man möter problem som kräver eftertanke när det gäller

- att välja tomt
- att välja husstyp
- att ordna lån

ATT VÄLJA BOSTAD EN BRA BOSTAD SKALL VARA EKONOMISK

En effektiv planläggning av bostaden är av största betydelse. Två lägenheter med samma yta kan ha olika värd som bostad.
Eftersom man av kostnads skull måste begränsa lägenhetsytan och byggnadsvolym är det nödvändigt att utnyttjas så effektivt som möjligt.

Aktiebolaget

BJÖRKLUND & VEDIN

Entreprenörer för

- ★ VÄRME
- ★ GAS
- ★ VATTEN
- ★ AVLOPP

LINNÉGATAN 56 • STOCKHOLM

Tel. 67 03 10 (växel)

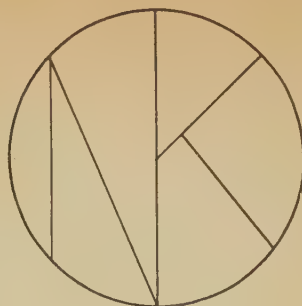
Filialer:

NORRKÖPING • LIDINGÖ • KATRINEHOLM

Tel. 340 80

Tel. 65 32 51

Tel. 1990

Om det gäller
linoleum

*vänd Eder till N.H., special-
listen på linoleum för alla
slag av golv. Fackmässig på-
läggning. Infordra offert från
Nordiska Kompaniet
Mattavdelningen, 3 tr.*

**LJUSNE
PLYWOOD**
— *en kvalitetsprodukt*

HYDROPAL Underhållsfri
takpapp

MAMMUT Underlag för
linoleum

ANHYDROL Kallfl. fuktiso-
leringsmedel

CARLINUM Träkonserve-
ringsmedel

UCO-färg Träkonserve-
ringsfärg

AKTIEBOL. JOH. OHLSSONS TEKN. FABR.
Tel. 25 68 81 STOCKHOLM 1 Tel. 25 68 82
RIKSSAMTAL 25 88 09

Tillverkare:

A.-B. OZALIDKOMPANIET, Göteborg

Representanter:

För Stockholm med omgivningar:

AKTIEBOLAGET VITKOPIA

Stockholm — Telefon växel 23 14 25

Del av mellersta Sverige samt Norrland:

A.-B. ADOLF JOHNSON & Co.

Stockholm — Telefon växel 23 47 50

Västra och mellersta Sverige samt Värmland:

A.-B. HENRIK JOHNSON & Co.

Göteborg — Telefon 11 05 03

Skåne och Blekinge:

IDEALKOPIA

Malmö — Telefon 236 19

Ljudisolering av byggnader

The Practical Application of Acoustic Principles av D. J. Cullun, Spon Ltd., London 1949, 200 s., 104 fig., pris 16 shillings.

Intresset för praktisk användning av akustikens rön är påtagligt i de länder, där efterkrigstidens uppbyggnadsarbete nu pågår intensivt. Det finns därför också behov av litteratur, som icke enbart vänder sig till en mindre krets av vetenskapsmän inom ämnet utan framför allt till ingenjörer och arkitekter, som ämnar utnyttja resultaten av de akustiska undersökningarna. Författaren till föreliggande bok har närmast vela vända sig till denna senare grupp och förse den med en del praktiska uppgifter.

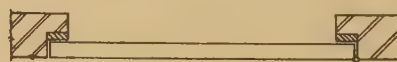
Inledningsvis behandlas ljudets väsen i största allmänhet, och läsaren inhämtar det minimum av akustiskt och teoretiskt vetande som behövs för läsning av de följande kapitlen. Dessa gör inga anspråk på att ge en uttömmande genomgång av de olika akustiska huvudfrågorna utan behandlar var för sig väsentliga specialproblem, som praktikern har visst intresse av att känna till utan att av den orsaken behöva sätta sig in i omfattande akustiska problem.

Kapitlen om vissa ljud- och vibrationsisoleringsproblem är avgjort bokens bästa. Däremot räcker avsnitten om rumsakustiken knappast till att ge läsaren utan förkunskaper en uppfattning om svårigheterna inom konstarten rumsakustik.

Många praktiska tips ges däremot i kapitlen om ljudisolering. Med ett minimum av teori och ett maximum av illustrationer behandlas skiljeväggar och bjälklag i allmänhet. Författaren går mycket grundligt in på dörrars ljudisolering och ägnar stort utrymme åt dörrtätningar. Här bör man nog erinra sig, att det blott lönar sig att utföra speciella tätningar för dörrar med hög ljudisolering, d. v. s. mera än 25—30 db. Det lämnas bra tips för dubbelfönsterkonstruktioner samt för bullerbekämpande vid ventilationsanläggningar. Mera ytlig är kanske behandlingen av biografers och små rums akustik. Absorptionskoefficienten däremot behandlas mera ingående. Vibrationsproblemen genomgås ganska grundligt, men härledningarna är baserade på elektriska analogier. Vidare ges en allmän översikt över vilka rum man bör luddämpa med akustiskt absorptionsmaterial. Slutavsnittet avser juridiska synpunkter på bullerproblem och är naturligtvis av speciellt engelskt intresse.

Som helhet är boken läsvärd och bra illustrerad. Den kan rekommenderas de ingenjörer eller arkitekter som önskar sätta sig in i ljudisoleringsproblemen och deras praktiska lösning.

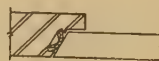
Ove Brandt

A

B

C

D

E

En av bokens många illustrationer: exempel på tätningar av dörrar.

REDAKTÖRER:

Arkitekt SAR Leif Reinius
Civilingenjör SVR Gunnar Essunger

REDAKTIONSSEKRETERARE:

Fil. mag. Inga Mari Lönnroth

REDAKTIONSOMBUD:

Victor Bährner, Malmö
Ossian Lindqvist, Malmö
Owe Svärd, Göteborg
Gunnar Hoving, Göteborg

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Harry Bernhard
Hilmer J. Danielsson
Axel Eriksson
Torbjörn Olsson
Göran Sidenbladh
Tore Webjörn

Ansvarig utgivare:
Arkitekt SAR Moje Bergström

PRENUMERATIONSPRISER FÖR HELÅR

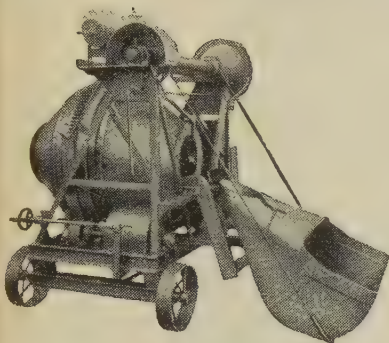
	Sverige	Danmark Finland Norge	Övriga utlandet
Endast lösnummer	20: —	22: —	26: —
Lösnummer + klotpärm ..	23: —	—	—
Lösnummer + halvfr.pärm	27: 50	—	—
Lösnummer + bundet ex. i klotband	30: —	33: 50	40: —
Lösnummer + bundet ex. i halvfr.band	37: —	40: —	47: —

I tidskriften gjorda uttalanden stå för författarnas räkning och äro endast om så anges att anse som uttryck för standpunktstagande av någon av de föreningar, som utge tidskr.

Tornborg Lundberg

TELEFON: NAMNANROP

ÅRSTADALSHAMNEN. STOCKHOLM 9

Betongblandare

Typ TORNO-K

Satsstorlek 350, 650 och 1250 liter oblandad massa.
Tömningen sker snabbt genom omkastning av trummans
rotationsriktning.

149

Effektiv, ekonomisk ventilation

— det skall Ni gå in för, när Ni bygger eller moderniserar bostäder, samlingslokaler och industrier

AKTIEBOLAGET
VENTILATIONSARBETEN

Vrefenborgsvägen 8

Stockholm 32

Tel. 45 81 63, 45 81 64

GÖTAVERKEN

Ensamförsäljare: Götaverkens fönsteragentur, Claës Kreüger, Sthlm.

INNEHÅLL:

DK 658.57:679.85

BILDMARK, KNUT: *Stenforskningsens arbetsuppgifter*. Byggmästaren 28 (1949) nr 22, sid. 473—475.

Redogörelse för aktuella arbetsuppgifter samt en generalplan för forskningsarbetet på längre sikt inom stenindustrin.

DK 624.022.31:679.85

LINDQVIST, HERBERT: *Fasadbeklädnad av natursten*. Byggmästaren 28 (1949) nr 22, sid. 476—484.

Redogörelse för erfarenheter av naturstensbeklädnader samt för fordringar på en fasadbeklädnad. Den principiellt rätta lösningen ligger enligt Stenforskningsinstitutets uppfattning i en radikal omläggning av monteringsmetoden på sådant sätt att man erhåller ett ventilerat mellanrum mellan beklädnaden och bakmuren. Några olika typer av såväl enkla som justeringsbara kombinerade bär- och hållarkramlor visas.

DK 694.69:022.31

NYQUIST, GUNNAR: *Smutsbeläggning på fasader*. Byggmästaren 28 (1949) nr 22, sid. 485.

Författaren understryker vikten av att fönsterblecken utformas så att de inte hindrar regnvattnet att spola över fasaderna. Detta sker lämpligen genom att fönsterblecken ges ett mindre språng än vad som är brukligt bland byggnader med putsade fasader.

DK 389.63:679.85

BYLUND, OSCAR: *Naturstensplattor som standard*. Byggmästaren 28 (1949) nr 22, sid. 486.

Författaren framhåller nödvändigheten av att naturstensplattor av standardformat mera allmänt användas vid golvbeläggningar och dylikt.

DK 691.2:729.098

BACKSTRÖM, SVEN och REINIUS, LEIF: *Utställningslokal för Yxhults Försäljnings AB*. Byggmästaren 28 (1949) nr 22, sid. 487—489.

Fotografier och ritningar av en naturstensinredning i Yxhults utställningslokal, Lagerlofsgatan 4, Stockholm.

DK 73

HULTÉN, BERTIL: *Egon Møller-Nielsens skulptur*. Byggmästaren 28 (1949) nr 22, sid. 490—492.

En intervju med skulptören, som säger att han gjort en skulptur efter sin egen uppfattning och för att nå publiken har han använt barnet som förmedlare.

Nyutkomna

GENERALPLAN FÖR SKÖVDE

Upprättad inom Eglers Stadsplanebyrå i Stockholm av Harry Egler och Fred Forbat, arkitekter SAR.

Rikt illustrerad samt innehållande 5 kartbilagor jämte översiktskarta i färgstryck.

Pris Kronor 12:—

Som komplement har även utkommit Rapport nr 18 från Statens Kommitté för Byggnadsforskning

UTVECKLINGSPROGNOS FÖR EN MEDELSTOR STAD

En studie över näringsliv, befolkning och bostäder i Skövde av Fred Forbat.

Pris Kronor 6:—

Sändes portofritt om likvid insättes på vårt Postgiro nr 3124

BYGGMÄSTAREN
FÖRLAGSAVDELNINGEN
KUNGSGATAN 32, STOCKHOLM

TÄVLINGAR

Uppgift	Inlämnings-tid	Se Byggmästaren
Stadsplan i Trollhättan ..	7. 11. 1949	Nr 11 s. VI
Stads- och medborgarhus i Lidingö	15. 12. 1949	Nr 13 s. III

Lämna reproduktionsdugliga tävlingsritningar!

81 förslag i Yxhultstävlingen

I tävlingen om planeringen av ett bostadsområde vid Yxhult har 81 förslag inlämnats. Enligt programmet beräknas tävlingen vara avgjord senast den 15 november. Ledamöter i prisnämnden äro länsarkitekt Ebbe Borg, direktör C. Aug. Carlén, professor Sven Ivar Lind, byggnadsrådet Gunnar Wejke och kommunalkamrer Nils-Erik Årre.

FÖRENINGSMEDDELANDEN

Stockholms Byggnadsförening

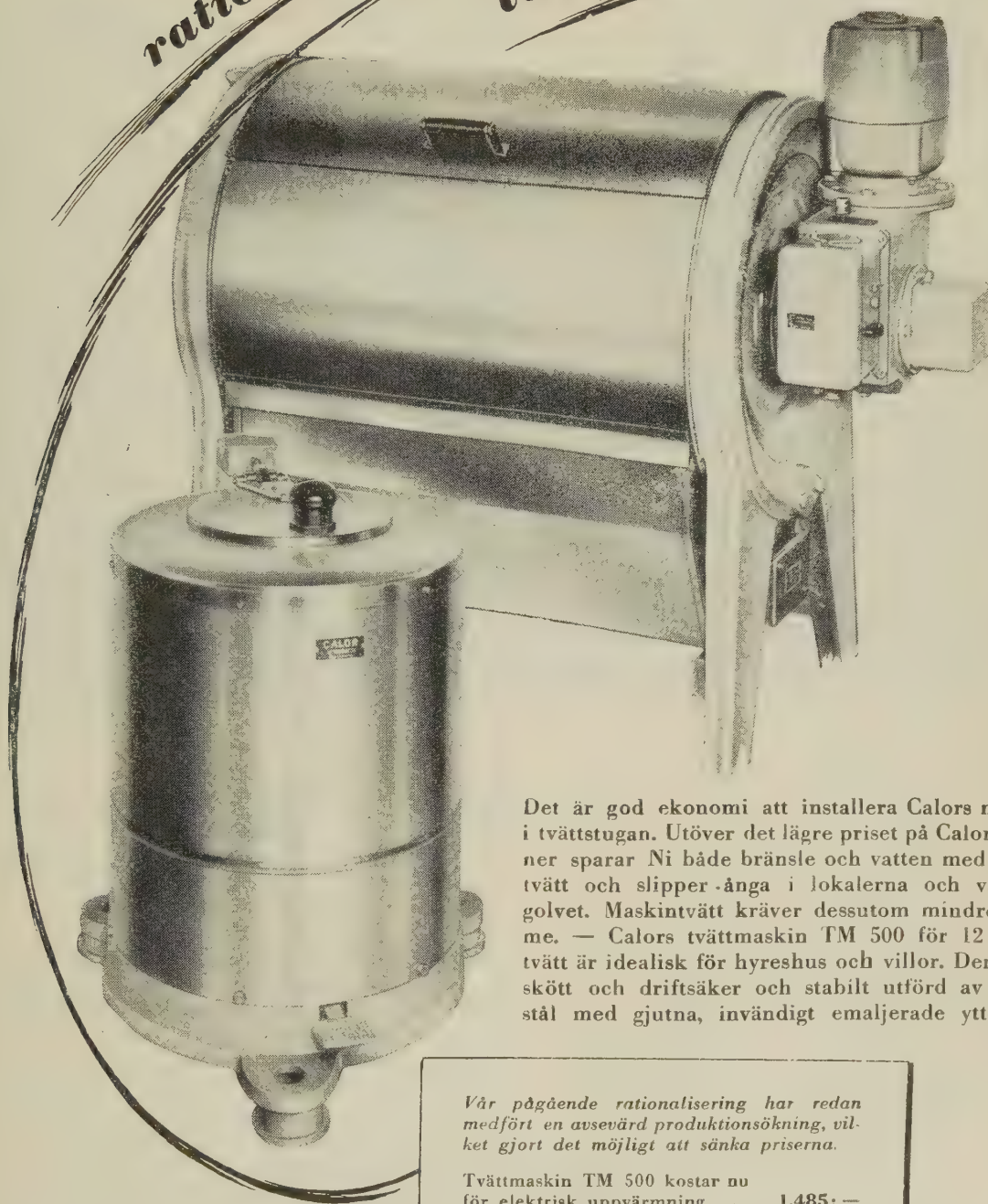
Byggtidskrifterna — en djungel? var den fråga som ställdes vid Stockholms byggnadsförenings sammanträde den 5 oktober. Svaret blev jakande och man var i stort sett överens om att vi har en yppig och vildvuxen tidskriftsflora inom byggnadsfacket, men det höjdes dock röster för att vandringen i denna djungel var rätt trevlig och säkerligen mer intressant än en promenad i en alltför hyfsad skog. I övrigt framfördes önskemål om att byggtidskrifternas innehåll skulle göras populärt — »Vi skall ha underhållslitteratur av lättaste slag som man immun-digar efter slutad arbetsdag». Men starka röster höjdes också för att man inte får glömma bort de tekniska artiklarna. Även byggnadsforskningens resultat måste delges byggnadsfackmännen.

Civilingenjör Boris Blomgren besvarade frågan: *Vilka tidskrifter finns det?* Av en statistisk undersökning som

han gjort för några år sedan (se Byggmästaren nr 12 1947) framgick att vi har 77 tidskrifter inom byggnadsfacket, men att endast 20 därav är av nämnvärt tekniskt intresse för fackmännen. Att klassificera dem efter olika ämnesgrupper är ganska svårt. Detta framgick med all tydlighet av ett försök till indelning i tre huvudgrupper som ingenjör Blomgren gjorde. Därvid hamnade t. ex. *Byggnadsindustrin*, organ för Svenska Byggnadsindustriförbundet, i en grupp och *Bygget*, organ för LEA, i en annan grupp.

Arkitekt Moje Bergström redogjorde för *Tidskriftens redigering och finansiering*. Facktidskrifternas främsta uppgift är att spegla den fortgående tekniska utvecklingen, att ge impulser, kritisera samt förmedla skönhetsintryck och erfarenheter på ett sådant sätt att utvecklingen gagnas därav. Att redigera en god tidskrift är en mycket svår uppgift, men det är ganska enkelt att rafs ihop litet spaltfyllnad med varjehanda långods för att fylla utrymmet mellan annonserna i en dålig tidskrift. Det är också en väsentlig skillnad mellan vad det kostar att göra en god tidskriftssida och att rafs ihop en dålig sådan. Med de ekonomiska resurser vi har i Sverige finns det knappast möjligheter att få till stånd någon allmän standardhöjning på den stora mängden byggtidskrifter. En utrensning av ett antal mindre önskvärda organ, som både beträffande redigering och affärsmoral står på en mycket låg nivå, skulle vara till hela yrkets fromma. Ett mål att sträva efter vore att en av byggtidskrifternas många annonsmiljoner lämnades till en enda tidskrift med ideell syftning och fri från privata vinstbegär. Då skulle det ekonomiska underlaget finnas för att åstadkomma en tidskrift som efter noggrant sovrande kunde ge en allsidig överblick över vad som rör sig i tiden i fråga om arkitektur, samhällsbyggnad, ekonomi och byggnadsteknik. Arkitekt Bergström ansåg att egentligen bara en tidskrift kunde komma i fråga för ett sådant stöd — *Byggmästaren*, gissade auditoriet.

*rationellare tillverkning
lägre priser*

Det är god ekonomi att installera Calors maskiner i tvättstugan. Utöver det lägre priset på Calors maskiner sparar Ni både bränsle och vatten med maskintvätt och slipper ånga i lokalerna och vatten på golvet. Maskintvätt kräver dessutom mindre utrymme. — Calors tvättmaskin TM 500 för 12 kg torr tvätt är idealisk för hyreshus och villor. Den är lätt-skött och driftsäker och stabilt utförd av rostfritt stål med gjutna, invändigt emaljerade yttergavlar.

Vår pågående rationalisering har redan medfört en avsevärd produktionsökning, vilket gjort det möjligt att sänka priserna.

Tvättmaskin TM 500 kostar nu	
för elektrisk uppvärmning . . .	1.485:—
för gasuppvärmning	1.425:—
för lågtrycksånga	1.385:—
för högtrycksånga	1.285:—

Centrifug Cf 400 för 6 kg torr tvätt. Hölje och svängskål av rostfritt stål	700:—
---	-------

VERKSTADSAKTIEBOLAGET

Calor

STOCKHOLM PA BROMMA
TEL. 28 25 10

Som representant för arkitekterna talade arkitekt *Helge Zimdahl*. Efter en preliminär indelning av våra byggnadstidskrifter i vissa grupper, skilda till innehåll och syfte, underströk han betydelsen och behovet för Sverige av en tidskrift tillhörande en av dessa grupper, nämligen en med s. k. kulturell målsättning, som har till uppgift att bilda en brygga mellan fackmännen inbördes och mellan dem och konsumenterna. Byggmästaren och Form framställdes som representeranter för denna grupp. En tidskrift av detta slag borde enligt arkitekt Zimdahl vara

dokumenterande, genom att redovisa för in- och utländska fackmän, hur byggnadskonsten utvecklas i Sverige;

orienterande, genom att upplysa svenska fackmän om vad som göres inom sociala, tekniska och ekonomiska forskningsområden med anknytning till husbygget;

debatterande, genom att med utblickande idéartiklar eftersträva en helhetssyn på aktuella tendenser inom facket samt genom att söka fixera dessas plats i ett större kulturellt sammanhang.

En sådan tidskrift ansåg arkitekt Zimdahl väl ansluta sig till både Byggnadsföreningens och Arkitektföreningens målsättning. Möjligheter borde här finnas för ett fortsatt gott samarbete föreningarna emellan i tidskriftsfrågan.

Talaren antydde slutligen en utväg att genom sammanslagning och konsolidering av ett flertal befintliga tidskrifter till en gemensam förlagsverksamhet med samprenumeration komma till en lösning i denna fråga. Dessa tidskrifter skulle dock få klart åtskilda program.

Civilingenjör *Gösta Lundin* redogjorde för hur konstruktörerna vill ha det. Följden av den ekonomiska pressen på framför allt bostadsbygget samt av den genomgripande tekniska utvecklingen och den stora livaktighet byggnadsforskningen visat har blivit att alla som är sysselsatta inom byggnadsfacket har ett allt starkare behov av att genom tekniska facktidningar bli upplysta om och få möjlighet att ta del av de framsteg och rön som gjorts av såväl forskare som andra fackmän. Ingen orkar läsa alla de 77 byggtidskrifterna och det är inte heller nödvändigt. Sällar man bort alla medlemsblad och en del starkt specialbetonade tidskrifter, som bara intresserar ett litet fåtal, får man kvar ett dussin, men därtill kommer kanske ett dussin utländska tidskrifter. Detta är i mesta laget. Därför är det ett önskemål att den s. k. litteratortjänsten effektiviseras. En god litteratortjänst skall ge fackmannen möjligheter att snabbt få tag på vad som publicerats rörande ett visst problem.

För byggarnas krav på byggtidskrifterna redogjorde ingenjör *Sven Dahlberg* — och det var inga små krav. En lång och väl övertänkt önskelista presenterades. Ingenjör Dahlberg berörde även en öm punkt — författarna

själva. Ingenjörerna är inte så lätta att få att skriva som arkitekterna, vilka har insett att en god artikel är en reklam för dem själva samtidigt som den ger impulser till kollegerna. Bland de många önskemål ingenjör Dahlberg hade i fråga om innehållet i tidskrifterna kan bl. a. nämnas kvalitativt högtstående uppsatser av utländska fackmän samt redogörelser för begångna fel — inte nödvändigt sådana som »jag har gjort» utan gärna sådana som »det har gjorts».

Advokat *Kjell Sjöstedt* företrädde en för byggnadstidskrifterna väsentlig grupp — annonsörerna. Endast ett fåtal av alla tidskrifterna har något verkligt värde som annonsorgan. Det är betydande summor som läggs ut på annonser. Huvudparten av annonseringen anses av annonsörerna som understödsannonsering. Genom den konkurrens om annonsörerna som nu råder minskas möjligheterna för de representativa tidskrifterna att nå den ekonomiska bärighet som utgör förutsättningen för att uppnå den standard och därmed den spridning, som kan utgöra garanti för annonsören, att han når det klientel han söker. Det vore önskvärt med ett register, i vilket man kunde få uppgift om de tidskrifter som kan betraktas som representativa för yrket.

I diskussionen framhöll professor *Nils Ahrbom* att han fann det trevligt med en tidskriftsdjungel. Han ansåg det glädjande att alla tycktes vara ense om att tidskriftslitteraturen skulle vara elementär och lättillgänglig. På så sätt kan den också gå ut till en bredare allmänhet. Civilingenjör *Evert Strokirk* instämde i professor Ahrboms synpunkter. För väg- och vattenbyggarna kan det vara svårt att veta vilken tidskrift man skall hålla sig till, eftersom yrket är så mångskiftande. Orsaken till att vi hittills inte fått någon fullt tillfredsställande tidskrift är dels bristande utrymme dels obenägenheten bland just byggnadsteknikerna att skriva om sina erfarenheter.

Major *Fred Hansen* framhöll att det är på annonsörerna det ankommer att »slakta» icke önskvärda tidskrifter. När det gäller tidskrifternas redigering ligger det en viss fara i att gå för långt i fråga om det lättsmälta innehållet. De strängt tekniska artiklarna måste också finnas. Om man får allt det lättlästa materialet i en tidskrift, som tar alla annonserna, kommer de tidskrifter som håller på att det vetenskapliga innehållet måste finnas att självdö.

Tekn. dr *Axel Eriksson* vände sig mot dem som propagerade för den alltför lättlästa tidningen. Det finns en mycket viktig gren av byggnadsyrket som heter forskning. Den svaga punkten när det gäller denna är att resultaten av forskningsarbetet inte når ut till byggnadsyrkeskåren. Meddelandena från Statens kommitté för byggnadsforskning går ut i en obetydlig upplaga jämfört med tidskrifterna. Oftast läser inte byggnadsfackmannen resultatet av forskningen förrän det kommer i en tidskrift. Man bör därför ge ut forskningsresultaten t. ex. i ett särskilt tidskriftshäfte.

Direktör *Harald Elvin* underströk betydelsen av att ha tidskrifterna så uppställda att artiklarna kan klippas ur och arkiveras på ett ändamålsenligt sätt. Man kan nämligen inte bortse från att tidskrifterna skall vara tekniska uppslagsverk, där nyheter och forskningsresultat publiceras tidigare än i handböcker o. d.

Arkitekt *Tore Webjörn* ansåg att tidskriften Byggnadmästaren har två väsentliga uppgifter, nämligen att framstå som den svenska byggnadskonstens ansikte gentemot utlandet samt att vara byggfolkets affisch gentemot landets kulturintresserade befolkning i övrigt.

Inledningsanföranden och diskussionsinlägg har upptagits på talupptagningsapparat och kan i stencilerad form erhållas från Byggnadsföreningen mot en avgift av 5 kr.

G. Er.

Ämbetsbyggnad för Kgl Luftfartsstyrelsen vid Västerbroplan, Stockholm (i bakgrunden Kgl Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsens hus). Arkitekt SAR Kjell Ödeen. — Entreprenör: AB Vägförbättringar.

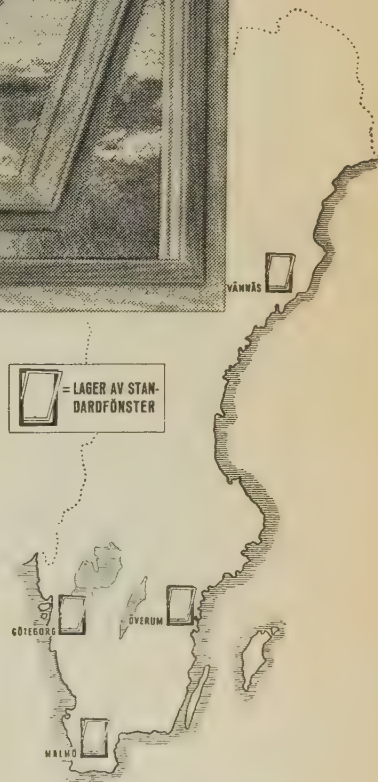
LJUS och LUFT i moderna ämbetsbyggnader . . .

För Luftfartsstyrelsens nya ämbetsbyggnader valdes Åtvidabergs-fönstret — för att ge rena linjer åt fasaden, ljus och luft åt interiören. Åtvidabergs-fönstret är inställbart för kontinuerlig, dragfri ventilation eller snabb, kraftig utvädring. Överfals, effektiva över-

stängare och precisionsarbete gör Åtvidabergs-fönstret tätt och dragfritt. Gångjärn och övriga beslag isolerade från ytterluften. Fönstret manövreras bekvämt med en hand. Direkt solljus avskärmas med persienn inbyggd mellan rutor.

moderna hus har
Åtvidabergs
FÖNSTRET

 = LAGER AV STANDARDFÖNSTER

Ombud på viktigare platser i landet. Dessutom lager på ovan markerade platser: Malmö, Göteborg, Överum, Vännäs.

Please write for our catalogue in English, French, German or Spanish, »Åtvidaberg's Carda Window — the modern full-view pivot window».

ÅTVIDABERGS FÖNSTERAVDELNING, ÅTVIDABERGSHUSET, KUNGSTRÄDGÅRDSG 20, STOCKHOLM, TFN 237580

Fortbildningskurs 1949 i stadsbyggnad vid KTH

Under tiden 19—30 september hölls under professor Uno Åhréns ledning en fortbildningskurs vid institutionen för stadsbyggnad vid Tekniska Högskolan. Föreläsningar och diskussioner hade koncentrerats kring vissa begränsade avsnitt av samhällsplaneringen, främst avseende metodiken för uppläggning och genomförande av region- och generalplanering. Kursen bevistades av ett sextiotial arkitekter, civilingenjörer, lantmätare och andra fackmän, vilka ganska allsidigt representerade ämnesområdets olika delar. Riklig tid hade avsatts för gemensamma diskussioner i anslutning till de olika föredragen.

Ur programmet

Målsättningen för region- och generalplaner. Prof. Uno Åhrén.

Utnedningsmetodik. Prof. Åhrén.

Planeringen av bostadsförsörjningen. Generaldir. Alf Johansson.

Industriens lokaliseringsproblem. Akt. Per Holm och sekr. Tage Kahlén.

Saneringsfrågan. Kanslirådet Gunnar Ekdahl.

Investeringsplanering. Förste kanslisekr. Henrik Winberg.

Markfrågor och expropriationslagstiftningen. Ing. Hans Lantz.

Bebyggelselokaliseringens behandling inom bostadsstyrelsen. Ing. Lantz.

Några synpunkter på generalplaneringen. Kanslirådet Nils Aurén och byggnadsrådet Hans Quiding.

Stadsplanekostnader. Förste byråark. Göran Sidenblad och civiling. Rolf Oom.

Grundundersökningar för generalplanering. Fil. lic. civiling. Gösta Bjurström.

Översiktlig planering för mycket små tätorter. Prof. Åhrén.

Stockholms generalplaneproblem. Korta redogörelser av stadsplanedir. Sven Markelius och stadsplanekontorets sektionschefer. I anslutning här till företogs en utfärd till nyare bebyggelseområden i Stockholm.

Det är icke möjligt att inom ramen för ett kort referat fämnas ens det viktigaste av vad som framfördes under kursen. Några glimtar från de två intensiva veckorna skall dock lämnas.

Målsättning

Region- eller generalplanen bör syfta till att planera för en tidrymd av 20—25 år. Generalplanen bör lämna ett tekniskt ekonomiskt program för ortens utveckling, ett kommunalt handlingsprogram. Den bör härigenom ge möjligheter att skapa ordning och kontinuitet i det kommunala arbetet och få till stånd en clearing mellan olika krav. Det är därvid ofta nödvändigt att betrakta regionen och icke kommunen som enheten. De regionala enheterna ha emellertid fått för liten plats i det allmänna medvetandet. Det kan ifrågasättas om icke kommunens självbestämmanderätt i vissa frågor borde beskäras till förmån för den icke för snävt tilltagna regionen. Så har för övrigt skett i England, där 1947 års stads- och landsplaneringslag medförde en reducering av antalet planläggningsmyndigheter från 1441 kommuner till 150 regioner.

I den efterföljande diskussionen framhölls bland annat önskvärdheten av att de för region- och generalplanearbetet erforderliga inventeringarna och engångsutredningarna av olika slag borde företagas centralt för varje län. Ledningen av detta arbete borde lämpligen anförtros länsarkitektkontoren.

Planeringen av bostadsförsörjningen

Ett studium av statistiken för bostadsbyggandet under de senaste årtiondena visar en klar tendens beträffande stadssamhällenas tillväxt. 1920-talet karakteriseras som storstädernas tid. Under 1930-talet var större delen av

bostadsbyggandet förlagd till de medelstora städerna, under det att 1940-talet i detta avseende kommit att domineras av de mindre tätorterna. Andra tendenser beträffande dagens bostadsproduktion sammanhänger mera direkt med den statliga bostadspolitik. Sålunda bedrivs numera 80—90 % av bostadsbyggandet med statliga lån. Vidare gäller prisstopp på hyresmarknaden.

Den statliga bostadspolitik har som mål dels en avveckling av bostadsbristen, dels en allmän standardhöjning för lägenheterna i avsikt att undvika trångboddhet, dels slutligen att skapa förutsättningar för en framtida sanering av det äldre bostadsbeståndet. Det uppställda bostadsprogrammet på 45 000 lägenheter per år har visat sig vara för litet, och ännu kvarstår en brist på 35 000 lägenheter eller ungefär lika mycket som vid krigsslutet. Delvis beror detta på immigrationen.

Beträffande utrymmesstandarden kan noteras en standardhöjning. Genom hyresregleringen och den statliga länepolitiken ha hyrorna hållits konstanta trots att inkomstmedeltalet stigit. Detta har möjliggjort för folk att hyra sig större lägenheter. Enbart under de senaste fyra åren har medelvärde för lägenhetsytan stigit med omkring 30 %.

Produktionsformerna för bostadsbyggandet visar en stark förskjutning mot de s. k. allmännyttiga företagen, vilka möjliggöra bostadsområdenas utbyggnad i större enheter. Härigenom erhålles större möjligheter att få fram kollektiva anordningar av olika slag.

Angående hushöjderna kan konstateras förskjutningar under senaste femårsperioden. Sålunda har i de tre största städerna byggandet av 4-våningshus minskat till förmån för 3-våningshusen. För städerna på 5 å 10 000 invånare har hushöjderna i anmärkningsvärd omfattning ökat från 2 till 3 våningar, vilket på många håll framkallat betänkligheter.

I diskussionen påpekades att 2-våningshusets ekonomi väsentligt kan förbättras om stommen räknas igenom i detalj och byggandet sker i större enheter i ett sammanhang. Vidare framhölls att en eventuell ökning av hushöjderna i småsamhällena under inga omständigheter finge ske schematiskt och med åsidosättande av de tydliga direktiven i 28 § byggnadsstadgan. Inplaceringen av 3-våningshus i exempelvis ett litet stationssamhälles redan utbyggda del är en känslig fråga, som under alla omständigheter måste föregås av en allsidig stadsplaneutredning.

Industriens lokaliseringsproblem

Behandlingen av dessa problem kan i regel icke ske med framgång för det mindre område, som utgöres av den egna kommunen. I dessa avseenden bör den översiktliga planeringen oftast avse regionen.

En samhällelig lokaliseringspolitik har att taga hänsyn till ekonomiska, sociala och försvarspolitiska skäl. Som medel i lokaliseringspolitiken står i första hand rådgivning till företagen grundad på forskningar och utredningar. Även direkt dirigerings kan tänkas. Den statliga lokaliseringskommittén har emellertid för sin del tills vidare avvisat statliga tvångsåtgärder för det enskilda näringslivets lokalisering utöver dem, vilka ligga i byggnadsregleringen. Staten kan i viss mån påverka utvecklingen genom att förlägga de statliga industrierna till vissa orter. För närvarande bedriver kommunerna en omfattande lokaliseringspolitik genom att erbjuda varandra i stödåtgärder i form av anslag av olika slag.

Investeringsplanering

Intresset för denna helt nya vetenskapsgren är stort icke minst inom bebyggelseplaneringen. Med investering

Aktiebolaget
BJÖRKLUND & VEDIN

Entreprenörer för

- ★ VÄRME
- ★ GAS
- ★ VATTEN
- ★ AVLOPP

LINNÉGATAN 56 • STOCKHOLM

Tel. 67 03 10 (växel)

Filialer:

NORRKÖPING • LIDINGÖ • KATRINEHOLM

Tel. 340 80

Tel. 65 32 51

Tel. 1990

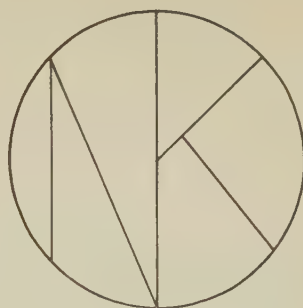

STÖRSTA RESURSERNA
för boktryck finner ni hos oss

För perfekt service ifråga om allt slags boktryck - i en eller flera färger - vänd Er till

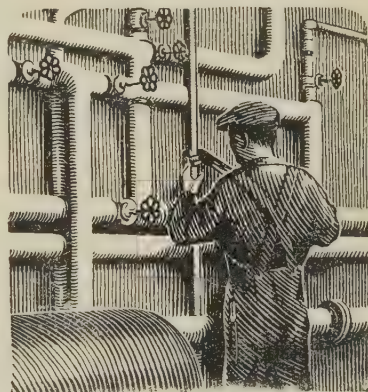
ESSELTE AKTIEBOLAG

Vasagatan 16, Stockholm

Om det gäller
linoleum

vänd Eder till N.H., specialisten på linoleum för alla slag av golv. Fackmässig påläggning. Infordra offert från Nordiska Kompaniet Mattavdelningen, 3 tr.

FERMIT

rostskyddande rörkitt

färglöst - vattenavvisande - icke torkande

Fermit är ett icke torkande rostskyddande rörkitt, som genom sin färg icke är smutsande. Det har sitt viktiga användningsområde vid alla slags gas-, vatten- och värmeledningsarbeten. Fermit är synnerligen lättarbetat och därför i högsta grad arbets- och tidsbesparande.

Tillverkas av

AB TIKAMIN • ESLÖV

Försäljes till detaljister och deras grossister av

STOCKHOLM **AB WÄLLEBO** GÖTEBORG

avses då en produktion i varaktiga nyttigheter, vilka icke omedelbart ställas till förfogande för konsumtionen. 1949 års investeringskommitté undersöker om landets investeringsverksamhet kan kontrolleras utan detaljdirigering av byggnadsverksamheten.

Generalplanen har bl. a. till uppgift att i horisontalplanet samordna investeringsobjekten och taga ställning till den ordningsföljd, i vilken de böra komma till stånd.

Lagstiftningsfrågor

Kanslirådet Aurén och byggnadsrådet Quiding behandlade vissa författningsfrågor, vilka äga samband med generalplaneringen, och hade även välvilligt ställt sig till förfogande för besvarandet av frågor. Det är vanskligt att i ett referat av detta slag även referera muntligt framförda tolkningar av lagbestämmelser och jag vill också avstå därifrån även om diskussionen var av stort intresse.

Stockholms generalplaneproblem

Stadsplanedirektör Markelius:

»Samhällsbyggnadet blir till sist icke ett tekniskt problem utan ett problem att skapa miljö, trivsel och lämpliga arbetsförhållanden. Utvecklingen under 30-talet var icke till gagn för människornas psykiska hälsa. Samhällsplaneringen måste inriktas på att skapa en miljö som skyddar människan mot den slitning av nerverna, som följer med hetsen i tidsandan. Det moderna rutinarbetet medför stora påfrestningar på den mänskliga organismen, och bostadsmiljön måste ge möjligheter till verklig rekreation och avkoppling från arbetsmiljön. Dessa fundamentala fakta måste ligga till grund för all samhällsplanering såväl på det översiktliga planet som beträffande detaljplaneringen.»

Proportionen mellan villor och hyreshus är ett problem på framskjuten plats vid planläggning av Stockholms yterområden. Man borde där kanske förlägga 60 % av lägenheterna i hyreshus, vanligen då i tre våningar, och resten i villor och radhus. Men eftersom 36 000 stockholmare ännu väntar på bostäder, så måste hyreshusen tills vidare helt dominera.

För närvarande förflyter det i regel en tidrymd av 45 månader mellan den dag då planeringen börjar och den dag då lägenheterna äro inflyttningsklara.

Kursdeltagarna bereddes tillfälle att under en rundtur med bussar bese stadens nya bostadsområden söder om stenstaden. Finnbodaklippans bostadsområde från år 1948 hade i gårdsbild och yttre miljö omisskännlig likhet med Blecktornsområdet från Hallmans tid i början av 1920-talet. Intrycken voro legio, men det skulle föra för långt att här gå in på detaljer från den intressanta visningen, som skedde under arkitekt Mårten Larssons goda ciceronskap.

De mycket små tätorterna

Bristen på för generalplanering lämpliga fackmän är mycket stor och man bör därför reservera tillgängliga krafter för de angelägnaste uppgifterna. Särskilt för de allra minsta tätorterna kan det då bli nödvändigt att arbeta i etapper och till att börja med göra en mycket enkel generalplan. Denna bör i regel omfatta alla de behövliga ändamålen — generalplanens idé är ju överblicken, samordnandet av de olika faktorerna. I undantagsfall borde det dock vara tillräckligt, att planen endast avhandlar ett eller ett par ändamål, exempelvis skyddandet av en planerad ny förbifartsled eller en badstrand. Detta innebär då emellertid ett arbetande i etapper, som mycket tydligt bör klargöras för kommunalmännen och

även motiveras klart i generalplanens beskrivning. Metoden är dock farlig och kräver sunt omdöme och en skicklighet, som ingalunda står i proportion till planens ringa omfattning.

Till grund för generalplanarbetet även för dessa småorter bör ligga en inventering över folkmängd och folktäthet, befintlig bebyggelse och dennas belägenhet m. m. Genom sin ingående kännedom om bebyggelseförhållandena ute i länen borde länsarkitektkontoren med förhållandevis ringa kompletteringar kunna sätta de erforderliga uppgifterna på pränt och med förtur för dessa ärenden därigenom få fram enkla generalplaner för sådana småorter. Dessa generalplaner böra då innehålla antaganden på kort sikt beträffande den kommande utvecklingen med hänsyn till tendenserna inom jordbruk och övriga näringar.

Även dessa generalplaner för småorterna böra antagas av fullmäktige. Däremot böra de knappast fastställas, då de endast innehålla en första etapp på kort sikt. Ibland kan det dock vara nödvändigt att få viss del av planen fastställd, exempelvis för att kunna skydda den ovan nämnda badstranden från bebyggelse.

Slutönskan

Om byggnadslagens intentioner rörande översiktlig planläggning skola vinna avsedd effekt, måste en intensifierad upplysningsverksamhet, en väl skött planlägningspropaganda igångsättas och spridas ut över landet. Som ett led i detta måste samhällsplanerarna själva få tillfälle att i alltmer ökad omfattning få träffas och under kollegiala former få debattera problemen. Fortbildningskurser av detta slag böra återkomma varje år. Den nu avslutade kursen fullteknades redan på vårkanten och ett stort antal anmälda kunde inte beredas plats.

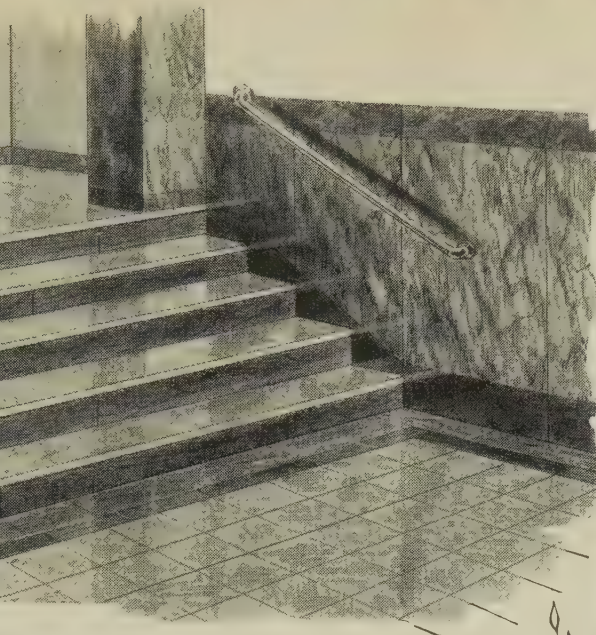
Den ständigt till bristningsgränsen fyllda föreläsningssalen vittnade om att kursen var väl upplagd. Diskussionerna voro stimulerande och stämningen trivsam. Att detta i första hand berodde på den charmerande och osjälviske kursledaren torde alla ha varit ense om.

Samuel Fränne

Apropå ventiler, så är det en bra idé att gå in för Byggstandardiseringens (BS) standard för ventilationsgaller och ventiler. Den har beteckningen SIS 60 00 08 och rekvideras från SIS, Box 16323, Stockholm 16.

Huset vinner på marmor

Det lönar sig att inreda moderna hus med marmor. Marmor håller längre än något ersättningsmaterial men kostar obetydligt mer. Merkostnaden jämnar ut sig mycket snart, ty man vinner i längden på att använda marmor i entréer, trappor och våningsdetaljer. Marmor håller huset ut, är underhållsfritt och har mycket låg »driftskostnad».

Låt oss offerera Edra arbeten i
Gropptorpsmarmor, Ekebergsmarmor
eller Närkecalcsten.

GROPPTORPS MARMOR AKTIEBOLAG

Katrineholm, Tel. Gropptorp 10, 35
Stockholm, Kungsgatan 44. Tel. 11 57 24

Aktiebolaget MATAKI

Tel. namnanrop: MATAKI • MALMÖ • Telegramadress: MATAKI

ASFALT- OCH TJÄRPRODUKTER
IMPREGN. BYGGNADSPAPP
UNDERHÅLLSFRI TAKPAPP
MATAKILITE TAKBELÄGGN.
DIV. KEM.-TEKN. PRODUKTER

"ta Motaki!"

"Gemensamhetslokaler"

HSB:s byggnadstekniska utredningar nr 8 September 1949 (HSB:s Riksförbund, Sthlm. Distribueras av AB Tidskriften Byggmästaren. Pris kr. 14:—)

I den senaste volymen i HSB:s utmärkta serie av byggnadstekniska utredningar behandlas de celler av vilka ett samhällscentrum kan eller bör byggas upp. »Det råder vanligen», påpekas det i den motiverande inledningen, »mycket vaga föreställningar om hur dessa anordningar bör dimensioneras för en viss folkmängd, hur de lämpligast bör inordnas i bebyggelsen o. s. v.... Det saknas klart utformade uppgifter av mera allmängiltig karaktär beträffande dessa lokalers ändamål, lämpliga utformning, läge i bebyggelsen, finansieringsmöjligheter m. m. För alla som sysslar med dessa frågor framstår det därför som angeläget att i lätt tillgänglig form kunna tillgå sådana uppgifter som är av betydelse för detta slag av planering och således söka nedbringa undersökningarnas omfattning och kostnader i varje särskilt fall.»

De lokaler, som ansetts böra ingå i ett komplett samhällscentrum, har i undersökningen fördelats i tre grupper:

I Institutioner

<i>Socialvård m. m.</i> Arbetsförmedlingskontor Barnstugeverksamhet Hemassistentvåning Sjukkaselokal Socialvårdsbyrå Ungdomshem	<i>Hälso- och sjukvård</i> Apotek Bastubad Distriktsbarnmorskemottagning Distriktsläkarmottagning Distriktsköterskemottagning Folktandvårdspoliklinik Mödra- och barnavårdsinstitutioner Provinsialläkarmottagning Stadssköterskemottagning	<i>Allmän service</i> Bibliotek Pastorsexpedition Postkontor Telegrafkontor
---	--	---

II Handelsförsörjning

<i>Livsmedel</i> Bageri Charkuteri Fisk- och grönsaksaffär Frukt- och konfektyraffär Konditori Köttaffär Mjolk- och brödaaffär Självtjäningsbutik Speceriaffär	<i>Beklädnad</i> Damkonfektion Herrkonfektion Modeaffär Skoaffär Strädderi Strumpaffär Sybehörsaffär Trikaaffär	<i>Specialbutiker</i> Blomsterhandel Bokhandel Bosättningsaffär Cykel- och sportaffär Damfrisör Ej. armatur, radioaffär Fotoaffär (ateljé) Färg- och kemikalieaffär Glasmästeri, ramaffär Herrfrisör Järnaffär Kem. tvätt Sjukvårdsaffär Skomakeri Systembolag Tobaksaffär Ur- och optisk affär
---	---	--

III Fritidslokaler

<i>Nöjen m. m.</i> Biograf Konditori Matservering Samlingssalar Ungdomskafé	<i>Studier och slöjd</i> Bokbinderi Demonstrationskök Fotografilokal Klubbrum Ledarrum Metallslöjdsal Modellbyggnadsrum Modelleringsal Målningssal Musiksal Studierum Sysal Sängsal Tapetserarelokal Teckningssal Träslöjdsal Vävsal Övningskök	<i>Gymnastik och idrott</i> Gymnastiksal Idrottshall Scoutlokal Träningslokal
--	---	---

Undersökningen behandlar utförligt grupperna I och III efter följande schema:

1. allmänna synpunkter på resp. institution eller lokal,
2. beräkningsgrunder för utrymmesbehov,
3. myndigheter, remissinstanser och upplysningar,
4. bidragsbestämmelser,
5. lagar och förordningar,
6. litteratur och utredningar samt
7. för fritidslokaler: alternativa användningsmöjligheter.

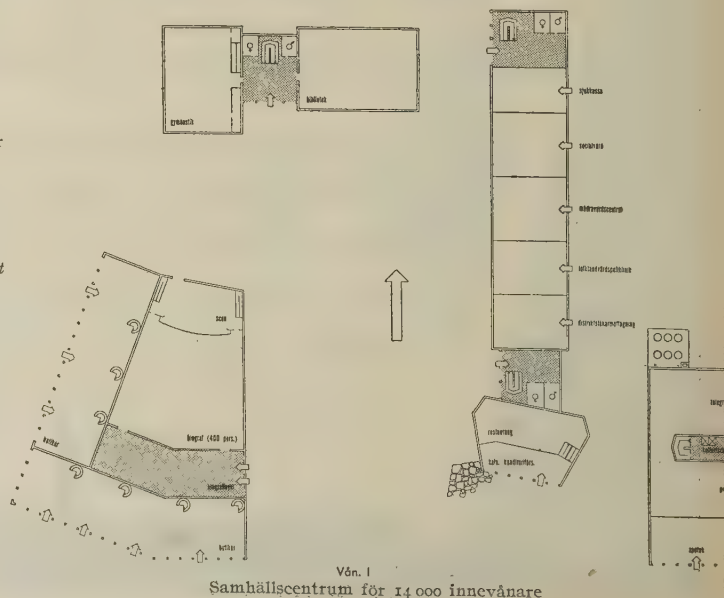
För varje lokal redovisas dessutom typritningar.

Utredningens disposition är alltså redig och vederhäftig och följes konsekvent. Diskuterande utvecklingar göres för de »nyheter» som kallas barnparkeringar, hemassistentbostäder, bastubad i bostadsfastigheter samt fritidslokaler i bostadsfastigheter.

Som alltid i frågan om samhällets fritidslokaler ställer man sig tveksam till den absoluta övervikten hos den s. k. slutna verksamheten, d. v. s. grupperna studier, slöjd och i viss mån gymnastik och idrott. I synnerhet som utredningen vill vara »ett praktiskt inriktat bidrag till diskussionen om samhällsplanering» hade det varit välmotiverat att ta upp frågan om formerna för den öppna verksamheten.

Exemplifiering av generella lokalprogram med typritningar är alltid vanskelig. Såväl principerna för framställning som de enskilda planexemplen i denna utredning synes i några fall tvivelaktiga. I inledningen nämnes utan särskild motivering att »den hushåll som huvudsakligen kommit till användning vid typritningarna är 12 m. För vissa lokaler, som förutsatts att ev. bli inrymda i bostadsfastigheter, har använts 10 eller 11 m.» Oproportionerligt många av de behandlade lokalerna har i typplanerna förutsatts kunna disponera gavellägenheter med tresidig belysning; i de fall, där beskrivningen anger att lokalerna utan nackdel kan förläggas till övervåning, bygger typplanerna likväl på fasadentréer. Den lämpliga orientering, som anges i planerna kunde med fördel utelämnats, åtminstone i sådana fall som »Ungdomshem» där matrummet hamnat i väster och dagrummet i öster. Arkitektoniska tricks som de svagt åttkantiga patrullrummen i »Scoutlokaler» hör knappast hemma i en systematisk utredning, inte heller den omotiverade vridningen och formen hos restaurangen i exemplet på samhällscentrum för 14 000 invånare.

Grupp II, Handelsförsörjning, har inte behandlats lika utförligt. I tabeller lämnas uppgifter om minimalt befolkningsunderlag per butik av angivet slag, dess minimigolv-

Teknisk isolering med Glasullit

Glasullit består av rent glas, som slungats till ytterst tunna trådar med endast ett par hundradels millimeter i diameter.

På grund av glasets många värdefulla egenskaper i denna form fyller Glasullit alla de fordringar, som måste ställas på ett förstklassigt isoleringsmaterial. Till följd härav har Glasullit funnit vidsträckt användning bl. a. för s. k. teknisk isolering, dvs. isolering av ångcentraler, kokare, cisterner, ugnar, rörsystem m. m. inom industrien samt värmeledningspannor, varmvattenberedare, kylskåp, spisar och ugnar för elektricitet, gas, kol och ved samt rörsystem inom byggnader m. m.

Teknisk Glasullit levereras i form av

Skålar med eller utan ytbeklädnad för isolering av rörledningar för ånga samt varm- och kallvatten.

Glasullit-skålarna tillverkas nu i fuktsäker kvalitet — isoleringsförmågan är därför den högsta möjliga under alla driftsförhållanden.

Mattor på underlag av papper eller trädnät för isolering av apparater.

Mantlar på underlag av papper eller trädnät för isolering av rörledningar.

Snören för isolering av flänsar, ventiler, rörböjar etc.

Glasullit

- har hög isoleringseffekt ($\lambda=0,03 \text{ kcal/m}^{\circ}\text{C h}$)
- har hög volymvikt (100 kg/m^3)
- är *långlivad* och elastisk — bibehåller därför sin volym och isoleringsförmåga
- får skakningar utmärkt väl på grund av elasticiteten och den mycket låga vikten
- är beständig och brandhärdig
- är fullständigt luktfri och fri från skadliga ämnen
- avvisar mal och annan ohyra
- kan monteras på kall yta — isolering kan ske samtidigt med apparat- och rörmontering
- kan vid behov avlägsnas och användas på nytt

För vidare upplysningar hänvisas till vår katalog G 1004.

GLASULLIT

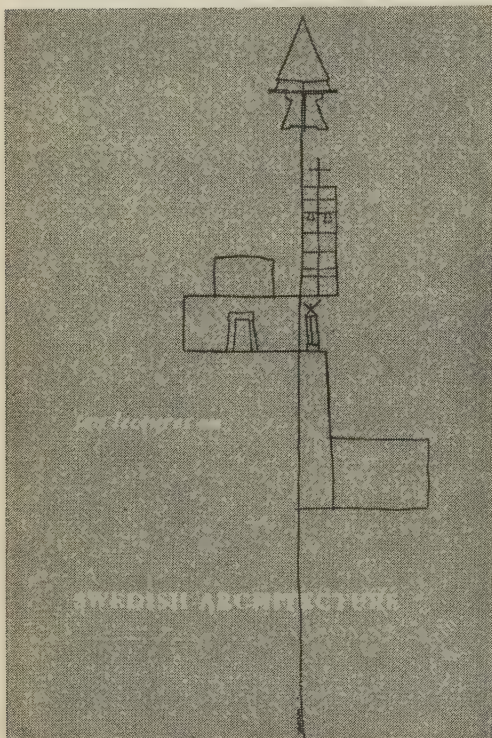
HÖGANÄS-BILLES HOLMS AKTIEBOLAG • HÖGANÄS

Teknisk Glasullit försäljes av rögröster och större isoleringsfirmor över hela landet. Huvudförsäljare för andra distrikter (Såne, Blekinge, Småland, Öland och andra Halland): Höganäs-Billesholms AB, Höganäs, och andra distrikter (övriga Sverige): AB Gerber & Hesselow i Stockholm och Göteborg.

yta, lämpliga husdjup och fasadlängd samt branschorganisations namn och adress. Uppgifterna har lämnats av Detaljhandelns utredningsinstitut, Sveriges Köpmannaförbund, Konsum m. fl.

Utredningen har startats och bekostats av AB Familjebostäder och HSB. Materialet har insamlats och bearbetats av Gunnar Åsvärn, D. S. I., och principritningarna har utarbetats av arkitekt SAR Georg Varhelyi, vilken även svarat för den grafiska utstyrseln.

L. H.

Svenskt och danskt på engelska.

»Design in Sweden today», Published by SAR, Editors: Åke H. Huldt, Eva Benedicks, Forum, Stockholm 1948, pris kr 6: 50.

»Ten lectures on Swedish Architecture», Published by SAR, edited by Th. Plaenge Jacobson and Sven Silow, AB Tidskriften Byggmästaren, Stockholm 1949, pris kr 6: 50.

Esbjörn Hiort: »Nyere dansk bygningskunst/Contemporary Danish Architecture», Gjellerups Forlag, København 1949, pris inb. dkr 13: 50.

Perfida fåglar har det senaste året börjat sjunga att svensk brukskonst och arkitektur tappat sin goodwill i utlandet. Särskilt högljutt har det kvittrats efter Giedions snöpliga monumentaldiskussion på SA förra hösten, efter Nyttokonstnärernas utställning på Nationalmuseum, efter årets villanummer av Byggmästaren och dagligen kring knutarna på Kanslihusannexet. 30-talets Lortsverige blev aldrig den vitputsade bygglåda in- och utländska radikaler hoppades — vi slog aldrig sönder gipskattorna, bara tvättade dem lite och satte upp nya blommiga tapeter i finrummet. Denna återvändo försöker vi förklara med kris-tidens isolering, vilken vi nu anstränger oss att bryta genom att då och då visa varandra bilder av Eames stol

och hälso- och undervisningsministeriet i Rio. Och samtidigt ger vi ut böcker på världsspråket och talar om att fåglarna har fel.

Svenska Institutet och Svenska Slöjdföreningen bidrog till julboksfloden med ett litet häfte att presenta utländska vänner: »Design in Sweden today». På de första sidorna berättas om vilken fin och folklig formtradition den moderna svenska nyttokonstnären har att falla tillbaka på. Sedan får man veta att SSF är över hundra år gammal, ordnat många utställningar, består av fyra sektioner, har haft och har de och de direktörerna och har en tidskrift. Så återvänder man till traditionen och får höra att den svenska hemslöjdsindustrien ger mången efterlängtat extrainkomst sedan dess distribution börjat skötas via centralt organiserade specialbutiker.

Ett sextiotial bildsidor ger sedan besked om att dessa trägna traditionsbevarare skapat ting som man kan tycka om eller inte, däremot mera sällan själv köpa, eftersom det endast till ringa del rör sig om serietillverkade produkter. För anmälaren känns det en aning genant att till utlandet skicka en bok, som i text visar, att vi mer än ett halvt sekel varit medvetna om den sociala betydelsen av en bättre vardagsvara till billigare priser, men som samtidigt i bild envist uppehåller sig vid intarsior, klerikala tillbehör, sandblåstrade glas, lergodsskulptur, dala-souvenirer i porslin och de yttersta dagarnas vegetativa glasarmatur.

Ett betydligt vederhäftigare intryck gör den lilla publikationen »Ten lectures on Swedish Architecture» i vilken samlats de tio föreläsningar om modern svensk arkitektur och samhällsplanering, som hösten 1946 hölls för en grupp engelska arkitekturstuderande på besök i Sverige. Föreläsningarna hölls av Nils Ahrbom (New Swedish Architecture), Alva Myrdal (Development of Population and Social Reform in Sweden), Sune Lindström (Townplanning Problems in Sweden To-day), Harald Mjöberg (Recent Swedish Town Plans), Erland von Hofsten (Townplanning in Stockholm. Some Statistics), Sven Markelius-Göran Sidenblad (Town-planning in Stockholm. Housing and Traffic), Sten Lindegren (A Swedish Housing Investigation), Lena Larsson (Housing and Furnishing Problems), Sven Wallander (What is HSB, and how does it work?) samt Eskil Sundahl (Architectural Activities in the Swedish Co-operative Movement). Samtliga föreläsningar lämnar matnyttiga fakta i text, siffror och bilder och ger tillsammans en god introduktion till ett fortsatt studium av svenskt byggande.

Här kan inte bli frågan om någon granskning av de enskilda bidragen utan bara om några allmänna iakttagelser. I inledningen nämnes, att materialet bearbetats att gälla dagens förhållanden, vilket inte hindrat att Alva Myrdal fortfarande talar om 260 kronors barnbidraget som »a working scheme». Markelius och Sidenblad, som skrivit om bostads- och trafikplanering i Stockholm, berör väl lättvindigt den aktuella saneringsdiskussionen — för en engelskspråkig läsekrets med kännedom om Uthvattbetänkandet torde även förslaget om ny expropriationslag ha intresse. Den famösa gallupen rörande bostadsönskemål hos 4 200 stockholmsfamiljer har slunkit med i två föreläsningar.

Ett kanske stimulerande men likväl tvivelaktigt avbrott i sakligheten utgör Sune Lindströms funderingar om dagens svenska stadsplaneproblem. Att L. tycker man bör eftersträva stora städer är ju inte klandervärt, även om det inte speglar en allmänt accepterad lösning av våra planeringsproblem. En annan fråga är om riksprognoserna tyder på en fortsatt intensiv urbanisering och om en sådan avfolkning av de agrara näringarna ens vore lycklig. Till detta tar inte L. ställning. Vidare pläderar han för den

BRÖDERNA GUSTAFSSONS

STENHUGGERIER A.-B.

STOCKHOLM

41 38 64

HORNSGATAN 89

43 70 17

Aktiebol. Larsson & Co

Byggnadssnickerier

Köksinredningar

Butiksinredningar

Specialsnickerier

Trävaruförsäljning

BÅTSMANGATAN 6 • GÄVLE

Telegramadress: LARCO

Telefon: 333 (växel)

SKÅNSKA

GRANITAKTIEBOLAGET

B R O B Y

TEL. 1

Granit - Marmor - Kalksten

Egna givande granitbrott

Modern och leveranskraftig

fabrik för stenförädling

Göteborgs Byggnadsgille

förening u. p. a.

JÄRNTORSGATAN 12-14 - TEL. VÄXEL 174835

POSTGIRO 42801

VÄSTERÅS PLATTSÄTTNINGS AB

STORA GATAN 25 - TELEFON 374 00

V Ä S T E R Å S

SVENSK SKIFFER

svart eller ljusgrå för tak, socklar, trappor, hällar m. m.

A-B GRYTHYTE SKIFFERVERK, Grythyttan. Tel. nr 1

dubbla bosättningen — dels, arbetsmånaderna, bekvämt i storstaden, dels, semestermånaderna, primitivt på landsbygden — och överlåter åt von Hofsten att i en följande uppsats påpeka svårigheterna i Stockholmsregionen med dess intensiva sommarstugebyggande i skärgården och därmed följande komplikationer ur bostadssociala, näringslivs- och kommunikationshänseenden. I texten önskar L. varje svensk ett eget hus, men visar samtidigt Vattenbyggnadsbyråns Bergshamraprojekt med bl. a. 5 st. 14-våningars punkthus (vilket ju dessutom ger en skev bild av svenskt brandväsen). Slutligen rör sig L. med generaliseringar utan verifikation, t. ex.: »...the Swedish mind is romantically inclined towards the countryside» eller »...as a rule they (our architects) belong to a class which is today particularly hesitating and confused when confronted by the great social issues».

L:s bidrag är en utmärkt diskussionsinledning, men hör knappast hemma i en guide med saklighetsambitioner — den fjärran läsaren sitter ju försvarslös mot dessa vilda angrepp på anständig vardagslogik.

»Ten lectures» riktar sig kanske i första hand till fackmän, men genom sina rika aspekter och den klarhet i uppläggnings- och ämnena som föreläsningsformen ger, kan den också påräkna stort lekmanaintresse. En upplaga på svenska skulle säkert göra nytta, inte minst som pedagogisk kurslitteratur vid husbyggnadstekniska läroanstalter.

Till ren lekmanapublik riktar sig Esbjørn Hiorts tvåspråkiga »Nyere dansk bygningskunst/Contemporary Danish Architecture». Det är en bilderbok, hållen i en naiv och fosterländsk skollärarton med anspråkslösa förklaringar av den nya byggnadskonstens estetiska och tekniska medel. Bokens tre avdelningar behandlar tegelstens-traditionen i dansk arkitektur, det nya materialet armerad betong samt bostadsbyggande. De första två avdelningarna exemplifieras av vardera fem byggnadsverk, som beskrives, försvaras och berömmes så man får dåligt samvete för de övermaga parfymassociationer man fick i Aarhus rådhus. Den sista avdelningen ger en lättfattlig redogörelse för bostadsbyggandets utveckling, men författarens älskvärdhet mot sina kolleger får en lätt att tro, att varje utvecklingsetapp och varje omnämnt hus redan representerar den bästa, vackraste och ärligaste lösningen av det svåra bostadsproblemet.

Hiorts översvallande och allting förlåtande hjärtlighet gör en tveksam att sätta hans bok i händerna på lekmän, vilkas sunda omdömen kanske inte vågar hävda sig mot auktoriteten. Att byggnaderna dessutom bara presenteras i fotografi och situationsplan lär knappast öppna ögonen på en lekmanamajoritet, som redan förut tror att arkitektens huvudsakliga syssla är att känsla ihop fasader.

L. H.

Televisionen ökar byggnadskostnaderna

Enligt en rapport från Svenska Dagbladets New York-korrespondent har televisionens kraftiga utveckling — det finns redan 2 miljoner apparater i gång i USA och om två år väntas antalet ha ökat till 6 miljoner — satt djupa spår på många av livets områden. Bl. a. gäller detta hemlivet och bostädernas utformning. Televisionen gör sig bäst i ett mörkt rum och detta innebär att ett helt rum går förlorat i hemmet. Numera bygger arkitekterna särskilda televisionsalkover i nya hus och våningar, vilket emellertid ökar byggnadskostnaderna avsevärt. I många hus i New York har man temporärt löst problemet genom att ställa upp en central apparat i husets nedre hall, där alla invånarna samlas.

Industribyggnader

Projektering og bygning av fabrikker av Carl L. E. Jensen. Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag, København 1948. 403 sid., 293 fig., 30:— d. kr.

Denna bok är, som författaren själv säger, ett försök att föra den unge fabriksingenjören in på en del spörsmål som framkomma vid projektering och byggnad av en fabriksanläggning av en eller annan art.

Bokens indelning är tillrättalagd så vitt möjligt i den ordning som spörsmålen uppställa sig från projekterings- och påbörjande och fram till driftens igångsättande. Bland innehållsförteckningens kapitelrubriker återfinnes således bl. a. Den påtänkta fabrikationen, Grundförhållanden, Skissering med fabrikationsschema m. m., Detaljutformning, Maskinell utrustning, Driftskalkyl och finansiering, Utförande samt Driftens igångsättande.

Självfallet kan i en dylik framställning de olika problemen ej bli allsidigt belysta. Byggnadsteknikern tycker helt naturligt att de byggnadstekniska synpunkterna inte blivit tillräckligt tillgodosedda under det att exempelvis en värmetekniker förmodligen tycker att de värmetekniska problemen ej blivit i erforderlig utsträckning belysta.

Enbart påpekandet av alla med ett industribygge förknäpade problem, liksom även klargörandet av att problemen kunna lösas på flera sätt, motiverar emellertid redan det en rekommendation av boken. Boken användes även enligt uppgift såsom lärobok i industriplanering och liknande ämnen vid den danska tekniska högskolan.

Mycket av vad som anföres är självfallet icke direkt tillämpligt på svenska förhållanden men har ändå sitt intresse, exempelvis det som sägs om vederlag till anbudsgivare, vars anbud icke antagits.

I övrigt kan av innehållet särskilt omnämnas sådana avsnitt som koncisionstabeller, normal, förbindelsediagram för planeringen liksom även en sådan detalj som en amerikansk tabell över analyserande genomsnittskostnader och förtjänster för framställningen av allehanda industriella produkter.

Boken rekommenderas särskilt för industri- och driftsingenjörer som helt plötsligt ställas inför det nya problemet att omhänderha en aktuell nybyggnadsfråga.

Valter Aronson

Utredningen om industriens lokalisering drar ut på tiden

Vid Svenska kommunaltekniska föreningens kongress, som avhölls i Malmö i början av september, talade statssekreterare Arne Lundberg om industrins lokalisering. Han framhöll därvid bl. a. att ett centralt statligt organ för ledning av lokaliseringspolitik bör få karaktären av en nämnd och organiseras så, att förutsättningarna finns för förtröendefullt samarbete med företagare och anställda inom enskilt näringsliv. De ansträngningar, som redan gjorts inom åtskilliga län att samordna de olika länsmyndigheternas arbete, antyder hur organisationen bör se ut i länen. Med hänsyn till den pågående utredningen om länsstyrelsernas organisation är det lämpligt, att den lokaliseringspolitiska länsplaneringen får börja i provisoriska former. Inom kommunerna torde drätselkammare och kommunalnämnder i samråd med andra kommunala organ, främst byggnadsnämnden, böra bereda lokaliseringspolitiska frågor.

Statssekreterare Lundberg, som är ledamot av den statliga kommitté vilken sedan 1½ år tillbaka utreder frågan om industrins lokalisering, meddelade att utredningen ännu icke är avslutad. Endast i gynnsammaste fall torde utredningens resultat kunna föreläggas 1950 års riksdag.

REDAKTÖRER:

Arkitekt SAR Leif Reinius
Civilingenjör SVR Gunnar Essunger

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Harry Bernhard
Hilmer J. Danielsson
Axel Eriksson
Torbjörn Olsson
Göran Sidenblad
Tore Webbjörn

PRENUMERATIONSPRISER FÖR HELÅR

	Sverige	Danmark Finland Norge	Övriga utlandet
Endast lösnummer	20: —	22: —	26: —
Lösnummer + klotpärm ..	23: —	—	—
Lösnummer + halvfr.pärm	27: 50	—	—
Lösnummer + bundet ex. i klotband	30: —	33: 50	40: —
Lösnummer + bundet ex. i halvfr.band	37: —	40: —	47: —

REDAKTIONSSEKRETERARE:

Fil. mag. Inga Mari Lönnroth

REDAKTIONSOMBUD:

Victor Bährner, Malmö
Ossian Lindqvist, Malmö
Owe Svärd, Göteborg
Gunnar Hoving, Göteborg

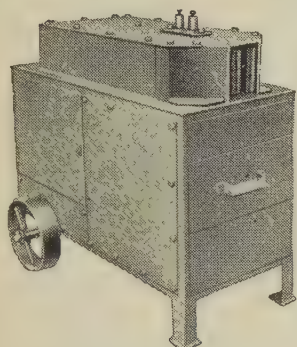
Ansvarig utgivare:
Arkitekt SAR Moje Bergström

I tidskriften gjorda uttalanden stå för författarnas räkning och äro endast om så anges att anse som uttryck för ståndpunktstagande av någon av de föreningar, som utge tidskr.

Tornborg Lundberg

TELEFON: NAMNANROP

ÅRSTADALSHAMNEN. STOCKHOLM 9

SPIK- UTDRAGNINGSMASKIN *med el-motor*

Maskinen är försedd med tånganordning som snabbt rensar
använt byggnadsvirke från spik av alla dimensioner.

Slagantal 50 per min.

148

AKTIEBOLAGET CALOR & SJÖGREN

Arbetargatan 30, Stockholm

Telefon: Växel 52 06 30

VÄRME - GAS - VATTEN AVLOPP

Ni erhåller snabbt och väl utfört
arbete om Ni anlitar vår
reparationstjänst.

Halmstads Järnverks Aktiebolag

Tillverkar såsom specialitet

ARMERINGSJÄRN och VALSTRÅD

DK 725.13

REINIUS, LEIF: *Inbjuden tävling om stadshus i Uppsala*. Byggmästaren 28 (1949) nr 23 sid. 493—503.

Redogörelse för tävlingens resultat illustrerad av planer, fasader och perspektiv.

DK 725.13

REINIUS, LEIF: *Nämndhustävlingen nr 2*. Byggmästaren 28 (1949) nr 23 sid. 504—509.

Några reflexioner med anledning av omtävlingen om Stockholms stads nämndhus illustrerade av planer, fasader och perspektiv.

DK 727.7

OLSSON, PER-OLOF: *Arkitekturskolan 1949*. Byggmästaren 28 (1949) nr 23 sid. 510—516.

Redogörelse för årets prisämne i arkitektur vid Konsthögskolan i Stockholm (ett museum för modern konst) och det sätt på vilket några av akademieleverna löst uppgiften. Ritningar och modellfoton.

BYGG

HANDBOK FÖR
HUS-, VÄG- OCH
VATTENBYGGNAD

Band IV har utkommit

Kan rekvideras genom bokhandeln
eller direkt från oss.

Pris Klotband 45: —

Skinband 65: —

Band III beräknas utkomma under år 1950.

BYGGMÄSTAREN

FÖRLAGSAVDELNINGEN

KUNGSGATAN 32, STOCKHOLM

TÄVLINGAR

Uppgift	Inlämnings- tid	Se Bygg- mästaren
Stads- och medborgarhus i Lidingö	15. 12. 1949	Nr 13 s. III

Lämna reproduktionsdugliga tävlingsritningar!

Bergshamratävlingen, en rättelse

Uppgiften om prisnämndens sammansättning (nr 20 sid. 439) var ofullständig så till vida att byggnadsrådet Hans Quidings namn av misstag utelämnats.

FÖRENINGSMEDDELANDEN

Svenska Arkitektföreningen

Vid SA:s sammanträde den 17 oktober 1949 inledde f. stadsing. i Malmö Erik Bülow-Hübe en diskussion om landskapsvård i staden. Med hjälp av ett stort antal bilder, huvudsakligen från Stockholm, gjorde han en kritisk granskning av nyare stadsbebyggelse ur landskapsynpunkt. Bilderna voro övervägande vanliga vykort och amatörfoton, där en skicklig fotografs förmåga icke inverkat förskönande, och de avsågo att visa hur gemene man uppfattade bebyggelsen.

Inledaren hävdade att den moderna stadsplaneraren var ytterst noga med detaljerna, de enskilda husens placering, vägar och dylikt men glömmar för allt detta helheten och bebyggelsens betydelse för stadslandskapet, d. v. s. den ursprungliga naturen och de föregående generationernas arbete i staden. Särdragen i detta hålla på att utplånas och enhetlighet har blivit tidens lösen. Han framhöll att vi måste ta mer hänsyn till stadslandskapets naturliga drag och framför allt till den känsliga silhuetten. Höghusen äro äventyrliga för stadslandskapet och ge staden en helt ny »skyline», som inte alltid är lycklig. De äro många gånger inte tillräckligt studerade och då de ofta placeras på höjderna synas de kilometervis bort, och från många håll tyckas de ofta klättra på taken på den omgivande lägre bebyggelsen.

Trädvegetationens betydelse för staden får icke underskattas och barrträden borde få vika för mera lövskog.

Man borde också målmedvetet söka skapa nya gläntor och lövängar, som alltid varit typiska för kulturlandskapet. Som sammanfattning framhöll ark. Bülow-Hübe att vi skulle arbeta för att få byggnaderna i harmoni med landskapet sådant det är, kulturlandskapet, som generationer byggt upp. Varje stad har sin melodi, som det är värt att söka reda på.

Den följande diskussionen kom till stor del att röra sig om höghusen och deras inverkan på stadsbilden.

Arkitekt Sven Wallander ansåg att vi trots en del misstag fått många nya och vackra tillskott till staden från de senaste årens bebyggelse, t. ex. Danviksklippan. Det tidigare sättet att bygga i dalarna, och på det sättet släta ut bebyggelsen, ha vi i alla fall lyckligt kommit ifrån. Men vi måste använda fler typer av hus och det skulle vara lyckligt att blanda 2-, 3-, 4-vånings- och högre hus i st. f. att så genomgående använda 3-våningshus. Att husen förr byggdes ett och ett av olika personer gjorde det lättare att få omväxling i stadsbilden än nu, då ofta en person projekterar en hel stadsdel. Han ifrågasatte om det var självklart att man enbart skall följa den givna terrängen. Kanske skall man i stället skapa nya terrängformer eller låta staden växa fritt och ohämmat.

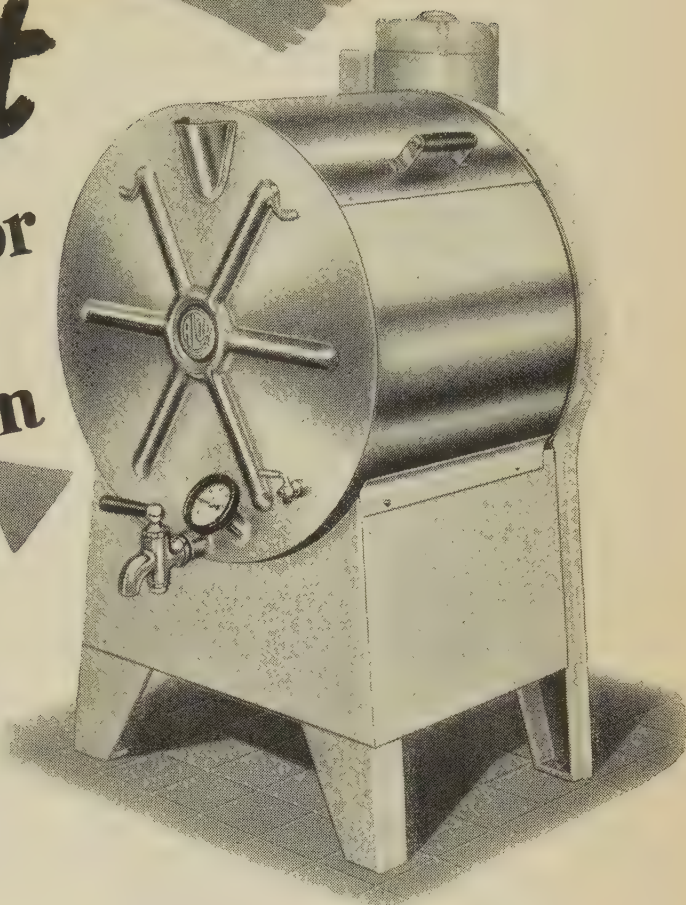
Arkitekt Sven Backström gav bakgrunden till Danviksklippans utformning. Den blivande högbron vid Danvikstull och en ev. Österbro komma att radikalt förändra landskapets struktur, och bebyggelsens vertikaler avses att då väga mot broarnas väldiga horisontaler och få en riktig skala. För övrigt betonade han betydelsen av samspelet mellan byggnader och landskapet och behovet av att bebyggelsen accentuerade terrängen och, som en av de viktigaste synpunkterna i stadsplaneringen, en medveten rumsbildning.

Arkitekt Nils Sterner ansåg höghusen olyckliga i ett landskap med så liten skala som Stockholmslandskapets. Olika hustyper, som alltför oförmedlat gå över i varandra, förta ofta effekten av de olika typerna, och avslutningen av bebyggelsen mot parkerna ha ofta inte studerats tillräckligt. Med planteringar borde en hel del kunna rättas till, och en förnuftig färgsättning efter en större plan skulle kunna rädda många stadsdelar.

Även arkitekt Holger Blom framhöll planteringarnas betydelse och påpekade behovet av avskiljande vegeta-

Nyhet

tvättmaskin för villor och egna hem

1-fas motor och element

Lätt att installera

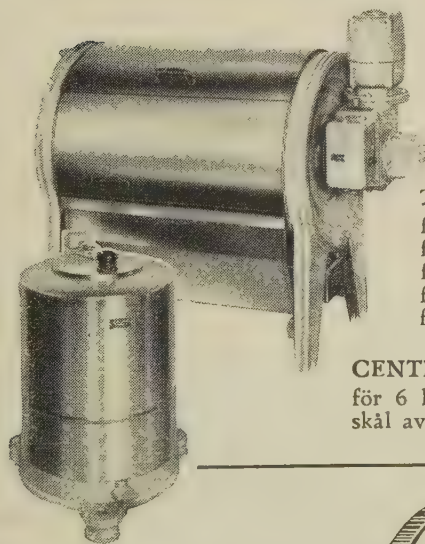
Kapacitet 5–6 kg torr vikt

Inner- och yttertrumma av rostfritt stål

Lågt pris

Denna lilla tvättmaskin är byggd efter i stort sett samma principer som en stor maskin. Ni kan alltså blötlägga, tvätta och skölja tvätten utan att ta upp den ur maskinen. Ni har bara att sköta påfyllning och avtappning av vatten och tvättmedel och slå på strömmen. Den är elektriskt uppvärmd och Ni slipper att värma vatten i bryggryta. Tack vare att motor och element är byggda för 1-fas behövs ingen vidlyftig installering. På begäran kan den även erhållas för 3-fas. Komplet med motor och element kostar den 1.150. —.

CENTRIFUG Cf 300, kapacitet 3 kg, torr vikt. Lämplig att använda i kombination med den lilla tvättmaskinen. 575: —

TVÄTTMASKIN TM 500

för 12 kg torr vikt kostar nu:
 för el.-uppvärmning 1.485: —
 för gasuppvärmning 1.475: —
 för lågtryck-ånga 1.385: —
 för högtrycksånga 1.285: —

CENTRIFUG Cf 400

för 6 kg torr vikt. Hölje och sväng-
 skål av rostfritt stål 700: —

*För större villor och hyres-
 hus samt som komplettering
 till kollektivtvättstugor re-
 kommenderas Calors tvätt-
 maskin TM 500 samt cen-
 trifug Cf 400. — Tack vare
 rationalisering av driften
 och ökad produktion har
 Calor kunnat sänka priserna
 bl. a. på dessa maskiner.*

Verkstadsaktiebolaget

Calor

Telefon 28 25 10

Stockholm Pa Bromma

tion mellan hus på höjder, då de inte placerats så att man ser husens anslutning mot höjderna. Att göra en stadsplan består bl. a. i att modellera en bebyggelse som är vacker, trivsamt och inte minst mänsklig. Parkstråk som andhämtningsspauser i bebyggelsen är synnerligen viktiga medel härför.

Arkitekt C.-F. Ahlberg karakteriserade landskapet som det stora rummet. Arkitektens uppgift är att skapa rum, från den minsta cellen till landskapsrummet, och då vi bygga en ny stad äro vi beroende av det befintliga landskapet som en del av det blivande rummet. Vi skall därför inte vara rädda för att göra om det. Vår uppgift är att skapa ett vackert landskap, och kan vi det behöver vi inte vara rädda för att ta bort eller ändra på det befintliga. Vi som bygga får inte heller vara rädda för hus. I den småskaliga natur som vi ofta här ha att röra oss med behövs en viss storlinjighet i uppläggningsplan. Men det behöver inte betyda att man skall bygga höga hus. Parkstråket överbetonar möjligen parken som skiljande moment i planerna. Parken som det samlande momentet är kanske ännu viktigare.

Arkitekt Georg Scherman påminde om att när hög- husen voro en ny företeelse talades det om att de skulle stå fritt i en park och genom denna koncentration av bebyggelsen spara ut fria ytor. En sådan användning av höghusen ser man inte mycket av för närvarande.

F. fastighetsdir. Axel Dahlberg ville se problemet även ur social synpunkt och framhöll att det låga smala huset gav goda bostäder till skillnad från höghuset.

Stadsarkitekt Gunnar Leche erinrade om Cyrillus Johanssons tävlingsförslag 1928 till bebyggelse av Västra Kungsholmen med kringbyggda gårdar som borgar på höjderna helt i linje med ett av de alternativ till hög- husbebyggelse på höjder, som ark. Bülow-Hübe anförde.

Länsarkitekt Manne Carlman klagade över att under- visningen i dessa stadsplaneåtgärder varit för dålig och jämförde med de långa och detaljerade studierna i äm- net i t. ex. Amerika. Han betonade även att det är ar- kitektens uppgift att se estetiskt på dessa problem.

Redaktör Gotthard Johansson gjorde en jämförelse mellan den gamla europeiska staden som var en plastisk massa ur vilken man skar ut gator, torg och parker och sedan lade ut alltsammans i landskapet oberoende av dess struktur och det nya sättet att bygga städerna efter naturen, där denna får vara kvar i alla detaljer. Detta fria stadsplanerande är i grund och botten en estetisk styggelse! Det blir varken stad eller land. Man måste i stället arbeta fram nya estetiska kompositionsmetoder i stadsbyggandet och det är inte hustypen som är avgö- rande för det estetiska problemet.

Föreningen gästades av sex framstående tyska arki- tekter från Köln och Düsseldorf, och vid supén visade en av dem, prof. Schwarz, bilder från planerna för åter- uppbyggnaden av Köln. Det korta föredraget visade att tyskarna utifrån egna förutsättningar på ett lyckligt sätt söker att omsätta moderna stadsplanesynpunkter, även om förverkligandet tyvärr ligger långt fram i tiden.

H. A.

DIVERSE

Konferens rörande industrigolv

Statens kommitté för byggnadsforskning har efter hem- ställan från Ingeniörsvetenskapsakademien för avsikt att igångsätta ett inventerings- och utredningsarbete rörande industrigolv. Med *industrigolv* avses då närmast sådana golv inom industrin, vilka utsättas för exempelvis stora mekaniska och kemiska påfrestningar.

Frågan om lämplig golvbeläggning har ännu ej lösts för många av industrins lokaler. Såväl materialindustrin som statliga institutioner har emellertid bidragit med värdefullt forsknings- och utredningsarbete. Även om man på flera håll arbetar med golvproblemen, är det dock önskvärt, att det redan påbörjade arbetet intensifieras.

Kommittén har ansett det vara lämpligt att först ta upp frågan om en inventering rörande industrigolv. En all- sidig inventering bör göras av vårt nuvarande vetande i fråga om industrins golvbeläggningar och golvvård såväl ur teknisk som ur ekonomisk synpunkt. Inventeringen bör omfatta studier av dels svensk och utländsk litteratur, dels i bruk varande industrigolv inom landet. Med ledning av de erfarenheter, som kan vinnas genom inventeringen, bör en översiktlig sammanställning av resultat och erfarenheter göras till stöd för dem som planerar industri- anläggningar.

Kommittén anser det önskvärt att, innan arbetet plan- lägges i detalj, låta utomstående fackmän genom en dis- kussion framföra sina synpunkter och erfarenheter. Kom- mittén inbjuder därför alla dem, som i ett eller annat avseende har kommit i kontakt med frågor rörande in- dustrigolv, till ett sammanträde *torsdagen den 24 novem- ber 1949 kl. 10.00 å Stockholms Byggnadsförenings lo- kaler, Norrlandsgatan 11*. Vid sammanträdet kommer att ges allmänna orienteringar bland annat avsedda att be- lysa den hittills bedrivna forsknings- och utredningsverk- samheten. Inledningsanförandena blir: *Orienterande över- sikt*, professor Eskil Sundahl; *Industrins synpunkter*, dr tekn. Ragnar Liljeblad; *Betonggolv*, professor Georg Wästlund; *Asfaltgolv*, civilingenjör Fredrik Schütz; *Golv av keramiska plattor*, civilingenjör Nils Tengvik; *Diverse golvmaterial samt synpunkter på provning av golvmate- rial*, arkitekt Moje Bergström.

De, som eventuellt önskar förbereda diskussionsinlägg med skioptikonbilder eller i övrigt önskar närmare upp- lysningar, hänvisas till kommitténs sekreterare (11 60 54).

En rättelse

I arkitekt Reinius rikt illustrerade helnummer 17 av Byggmästaren har en felaktighet insmugit sig på sid. 371, där fyra bilder uppgivas föreställa självporträtt av Rem- brandt i olika åldrar. Övre bilden till höger är nämligen ej målad av Rembrandt utan är en berömd tavla av en av hans mest gloriösa elever, Carel Fabritius. Den åter- finnes i Boymans museum i Rotterdam under titeln »Man av folket», fastän den anses vara ett självporträtt av Fabritius. Tavlan skiljer sig omisskännligt från Rem- brandts verk genom den ljusa bakgrunden, som är karak- teristisk för Fabritius, under det att Rembrandt alltid valde mörk bakgrund, en skillnad som dock ej framgår av de i Byggmästaren införda reproduktionerna, men som förefinnes hos originalmålningarna.

Willem de Moor

En förklaring

För några år sedan upptäckte jag, som tyvärr aldrig varit på museet i Rotterdam, den omtalade bilden i den franskschweiziska tidskriften *Formes et Couleurs*. Det var ett specialnummer nr 1, 1947 om ögat. Bilden, en vacker helsidesbild med bakgrunden inte påfallande ljus, illustre- rade en annars fullt trovärdig artikel av Jacques Guenne kallad *Le regard et l'expression dans la peinture*. Och under bilden stod: Rembrandt, självporträtt. Jag som aldrig förut sett bilden i serien av Rembrandts självpor- trätt förmodade att det rörde sig om en nyupptäckt. Detta är alltså förklaringen till misstaget.

L. R.

Låt Eder Bokhandlare visa Eder

SAR CENTRAALKONTORETS

Aktuella BYGGPRISER

*det nödvändiga uppslagsverket
för kalkylkontroll och alla
slag av kostnadsberäkningar*

Fyra solida ringpärmar. Tillsammans c:a 800 prisblad

Redaktör: *U. Hiort*, arkitekt SAR
Kalkylchef: *L. Ullman*, byggnadsingenjör
Medarbetare: *C. Almqvist*, »

A. Gyllby, »
B. Hæggström, »
H. Johnsson, »
B. Nandorf, »

Konsulterande: *R. Jarbin*, byggnadsingenjör
Förste byråingenjör i Länsbo-
stadsnämnden, Halmstad

M. Lindberg, byggnadsingenjör
Chef för Lindbergs mättnings-
byrå och ombudsman för All-
männa Byggmästareföreningen,
Stockholm

P. Söderström, byggnadsingenjör
Förste byråingenjör i Länsbo-
stadsnämnden, Östersund

K. E. Weimer, direktör
Verkst. direktör i Sveriges Glas-
mästeri- och Förgylleriidkares
Riksförbund, Stockholm

H. Åkesson, byggnadsingenjör
Chef för Linköpings Byggmäs-
tareförenings mättningskontor,
Linköping

Man måste kunna
lita på

en prispbok. Dessa med-
arbetarnamn borgar
för att Ni

tryggt

kan använda
SAR centralkontorets

Aktuella
BYGGPRISER

Pris 165 kr.

77

A V Carlsons Bokförlag, Stockholm

Putsnedfall i innetak

LITTERATUR

Bostadshusets byggnadstekniska projektering

Några reflexioner kring en nyutkommen norsk bok.¹

I Norge har man på senare år fått erfara, att bostadshusets tekniska problem icke äro så enkla som de på många håll ansetts. Bostäderna ha där ej uppfyllt de anspråk, som man rimligtvis kan ställa på sådana byggnader, och särskilt under de kalla vintrarna i början av 40-talet klagades allmänt på att de voro kalla och fuktiga. Detta förhållande har givit anledning till omfattande undersökningar rörande de förbättringar, som böra göras. Föreliggande bok behandlar värmeisoleringsproblemen hos bostadshus av sten, och den bygger på erfarenheter, som vunnits på olika håll, bland annat genom en norsk undersökning av en mängd sådana bostäder, på vilka klagomål anförts.

Den omfångsrika boken utgör en sammanställning av de flesta problem, som sammanhånga med värmeisoleringen av bostadshus. Den behandlar dessa problem tämligen ingående och är på grund av sin utförlighet lättläst. På detta sätt ger den rikligt utbyte även för dem, som ha förhållandevis små teoretiska och praktiska kunskaper inom ifrågakvarande område.

I början av boken behandlas allmänt de krav man ur olika synpunkter bör ställa på byggnaders värmeisolering, och här ges en god sammanställning av gällande teorier och kända materialuppgifter. I det följande diskuteras de vanligaste konstruktionerna och i samband härmed framläggas de erfarenheter man haft i Norge. Denna del av boken är, på grund av att den delvis är grundad på nya undersökningar, utomordentligt värdefull och kommer med all säkerhet att ge en hel del impulser åt den fortsatta forskningen.

De i boken framlagda problemställningarna angående värmeisoleringen äro ju synnerligen viktiga såväl för

¹ Värmeisolasjon av ildfaste Boligbygg av Kristian K. Prestrud, Oslo Byes Vel's Boligundersøkelse, Bind III, Oslo 1949. 200 s., 81 fig.

hälsan och trivselen som för ekonomin. Att lösa dessa problem hör därför till byggnadsteknikens centrala uppgifter. Det framgår emellertid av boken, att den slutgiltiga lösningen ännu är avlägsen, trots att man på senare år lagt ned mycket arbete härpå.

Fukten t. ex., som i boken beröres på så gott som varje sida, är ju på våra breddgrader ett ur värmeisoleringssynpunkt särdeles besvärligt problem. För närvarande beräknar man en konstruktions värmeisoleringsförmåga på basis av värmeledningstalen, λ -värdena, hos de olika materialen. Värmeledningstalet antages konstant för ett visst material, men i verkligheten varierar det högst betydligt med fukttinnehållet icke endast på grund av porvattnets relativt goda värmeisoleringsförmåga utan även på grund av den värmeöverföring som orsakas av fuktvandringen i materialet. De numera vanliga konstruktionerna innehålla ofta en betydande mängd fukt, vilken ibland ökar värmeledningstalet till det dubbla och mera. Den gängse använda beräkningsmetoden av en konstruktions värmeisoleringsförmåga kan därför inte anses tillförlitlig. Förutom att fukten ökar materialens λ -värde, d. v. s. minskar värmeisoleringsförmågan, är den ofta en bidragande orsak till en mängd allmänna skador, bl. a. rötskador hos trä, blåsbildning på takpapp, frostskaador på puts och fasadtegel.

Att för närvarande genomföra en någorlunda riktig beräkning av en konstruktions fukttinnehåll är möjligt endast under förutsättning att enbart hygroskopiskt vatten förefinnes i konstruktionen. Orsaken till att fuktberäkningar äro så svåra sammanhänger med att fukt kan uppträda i tre olika former, nämligen som vattenångor, vatten och is. I en byggnad kommer den dessutom i allmänhet från flera olika håll, inifrån som vattenångor, utifrån som regn och snö och från vissa byggnadsmaterial som byggfukt. När man dessutom betänker, att fuktens skadliga inverkan på de olika konstruktionsdelarna ännu i stort sett är outredd, står det klart, att forskningen angående dessa problem ännu har mycket ogjort.

Med det anförda har anmälaren velat göra klart för läsaren, att bostadshusets värmeisolering icke blott är utomordentligt viktig utan även för med sig en mängd svårbemästrade problem. Om ovannämnda norska bok, som, såvitt anmälaren vet, är den första i sitt slag här i Norden, kan få dem som ansvara för den byggnadstekniska utformningen av bostäderna att öppna ögonen för dessa frågor, kommer den att ha en utomordentlig betydelse.

Jämsides med de temperaturavvisande funktionerna har man vid husbyggnader att lösa de vattenavvisande funktionerna. Dessa senare äro mången gång icke lättare att lösa än de förra, och bristfälligheter hos vattenisoleringen

Skadad fasad på grund av felaktigt utförd altanisolerings

Bethlehems handel är internationell

Bethlehem bedriver en i högsta grad internationell handel. Denna stora stålproducerande organisation, som har stålanläggningar på U.S.A.'s kuster, såväl vid Atlanten som vid Stilla Oceanen, är mer än en stor **exportör**. Bethlehem Steel **köper** och **importerar** från 41 länder över hela världen.

Det behövs produkter från hela världen för att göra ett ton stål. Krom, tenn, tungsten, mangan, flusspat och många andra mineraler och malmer behövas för att tillverka olika typer av stålprodukter. Och indirekt behöver stålproduktionen mängder av importerade varor, såsom exempelvis hampa, gummi, papper, pappersmassa, kemikalier och en hel del andra varor.

Detta är aktivt internationellt samarbete – där hela världen förenar sig för att framställa STÅL, ett material, som hela världen behöver.

BETHLEHEM, STOR-EXPORTÖR AV STÅL, IMPORTERAR FRÅN 41 LÄNDER

Det behövs produkter
från EN
HEL VÄRLD
för att
frambringa
ett ton STÅL

Bethlehem Steel Export Corporation

25 Broadway, New York 4, N. Y., U. S. A. Telegramadress: "BETHLEHEM, NEWYORK"

Generalagent
för Sverige:

AXEL H. ÅGREN AB, GÖTEBORG,

Telefon:
Namnanrop

AXLANDER och ROSELL

KONSTRUKTIONSBYRÅ A.-B.

Medlem av Sveriges Konsulterande Värme- och Sanitets-
ingenjörers Förening

AXEL AXLANDER, Ingeniör
Förut innehavare av Axel Anderssons Konstr.-byrå

AXEL ROSELL, Civilingenjör I. s. t. f.
Medlem av American Soc. Heat. & Vent. Eng.

PLANERING och KONTROLL av ANLÄGGNINGAR
för VÄRME, SANITET, VENTILATION,
LUFTKONDITIONERING

STOCKHOLM:

Grevgatan 49
Telefoner 61 76 60, 61 46 10, 67 68 45

Filialer:

GÖTEBORG:
V. Hamngatan 13
Telefon 13 26 15

ÖREBRO:
Östra Vintergatan 92
Telefon 220 43

KARLSKRONA:
Hanterverkaregatan 17 B
Telefon 5206

ha ofta ställt till en mängd tråkigheter. Såsom exempel kan erinras om, att de flacka takens vattenisolering är utomordentligt svårbemästrad. Här räcker det inte med att man noggrant genomarbetar lutningsförhållandena på taket och omsorgsfullt löser de många besvärliga detaljerna vid avloppsbrunnar o. d., utan man måste även söka förebygga sådana vanliga skador som blås- och veckbildning hos takpappen och uppskjutning av det under pappen vanligen förekommande avjämningslagret.

Man kan utan tvekan fastslå, att bostadshusens temperatur- och vattenisolerande funktioner äro frågor av stor betydelse, vilka tarva en ingående teknisk behandling. Med utgångspunkt från detta konstaterande skall i det följande diskuteras en del förhållanden angående bostadshusen här i Sverige.

Ha vi här i vårt land haft lika tråkiga erfarenheter som i Norge? Den frågan kan nog besvaras nekande. Detta beror dels på att de klimatiska förhållandena här ej äro så svåra som i Norge, framför allt icke som på den norska västkusten, dels på att vi här haft större krav på värmeisolering. Detta betyder emellertid icke, att våra bostadshus äro fullgoda, långt därifrån. De ovanstående fotografierna ge besked om, att allt icke alltid står rätt till, och här skall även nämnas några av de bristfälligheter som man nästan allmänt har att räkna med.

På fasaderna kan man bl. a. finna puts-skador, bortsprängda stenplattor o. d., frosts-kador hos fasadtegel, skador vid fönsterbleck; på taken blåsbildning och övriga pappskador, läckage i altaner framför allt vid räckes-tåndare och avloppsbrunnar; inne i lägenheterna puts-nedfall från taken, fuktläckar med tapet- och målnings-skador, ansamling av damm på taken vid ytterväggar, dålig värmeisolering vid ytterväggar, besvärande luftdrag särskilt vid fönster.

Att dessa bristfälligheter, vilka alla i stort sett sammanhånga med värme- och fuktisoleringen, hitintills tolererats torde bero på att de icke ansetts medföra risker för liv och lem på samma sätt som t. ex. skador i de bärande konstruktionerna. Varje enskild skada har dessutom tillfälligt kunnat repareras utan alltför stor kostnad. På längre sikt bli dessa reparationer besvärande. Med tanke dels på det totala antalet bostäder här i landet, dels på den otrevnad som dessa skador medför, är det motiverat att lägga ned en hel del arbete på att söka undvika dessa bristfälligheter, d. v. s. få fram bättre lösningar på bostadshusens tekniska problem.

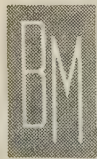
En bidragande orsak till den mindre tillfredsställande tekniska standarden på våra bostadshus torde vara, att man framför allt vid projekteringen icke ägnat tillräcklig uppmärksamhet åt de temperatur- och vattenavvisande funktionerna.

Förr i tiden erbjöd sällan den byggnadstekniska utformningen av bostadshusen några större problem, enär endast av ålder beprövade lösningar, t. ex. den tjocka tegelväggen och sadeltaket, kommo till användning. Teknikens genomgripande utveckling under de senaste decennierna har emellertid tvingat fram en teknisk projektering, vilken delats upp på olika experter, såsom konstruktören, VVS-ingenjören m. fl. Den del av byggnaden, som först berördes av byggnadsteknikens utveckling, var den bärande stommen; man kan här t. ex. peka på betongens genombrott. Det var därför naturligt, att konstruktören i början av detta århundrade som den byggnadstekniska experten fick hand om hithörande frågor. Sedan dess har emellertid byggnadsteknikens frammarsch i allra högsta grad berört även de temperatur- och vattenavvisande funktionerna hos byggnaderna. Nya bygg-

ARMSTRONG

har kommit
närmare oss

Den amerikanska firman Armstrong Cork Co., Ltd., som tillverkar de världsberömda Armstrong Accotiles, har nu även startat en fabrik i England. Härigenom har importen av detta högklassiga golvmaterial avsevärt underlättats och vi kan numera alltid leverera nyttillverkade plattor, vilket

är av stor betydelse för en
perfekt läggning.

Ensamförsäljare i Sverige för
Armstrong Cork Co., Ltd., London.

BYGGMÄSTARNES

MATERIAL AB

AVD. GOLV, NARVAVÄGEN 3, STOCKHOLM
TEL. VÄXEL 67 01 25

Aktiebolaget MATAKI

Tel. namnanrop: MATAKI • MALMÖ • Telegramadress: MATAKI

ASFALT- OCH TJÄRPRODUKTER
IMPREGN. BYGGNADSPAPP
UNDERHÅLLSFRI TAKPAPP
MATAKILITE TAKBELÄGGN.
DIV. KEM.-TEKN. PRODUKTER

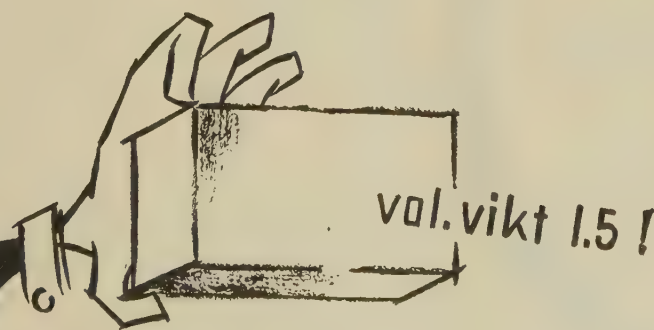

"la Matakil"

fasadtegel

för bättre värme- isolering

vi tillverka ett förstklassigt fasadtegel som genom sin låga volymvikt (1,5) väsentligt bidrar till effektiv värmeisolering och därmed minskar uppvärmningskostnaderna men ökar trivseln. Den finsandade ytan och varma röda färgen ger skönhetsintryck av bestående värde.

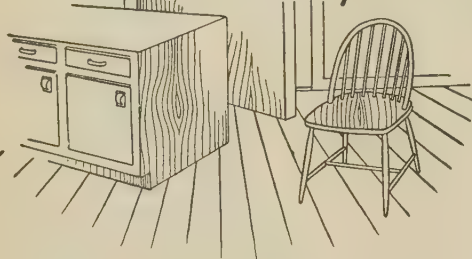

sala tegelbruks ab

namnanrop
salategel

TETOGIN

*för lagning av
hål och sprickor*

Har Ni hål eller sprickor i vägg-, golv- eller takytor, i möbler eller andra inredningar av trä, använd Tetogin tätningsmedel.

Tetogin är enkelt och billigt att använda och ger en pålitligt hållbar lagning. En Tetogin-reparerad yta kan slipas, hyvlas, betsas och målas. Vid användning på trämosaik och andra finare snickeriarbeten kan Tetogin lätt färgas i olika nyanser.

AB. TIKAMIN - ESLÖV

Tel. 1700, 1701, 1702.

HYDROPAL

Underhållsfri
takpapp

MAMMUT

Underlag för
linoleum

ANHYDROL

Kallfl. fuktisoleringsmedel

CARLINUM

Träkonserveringsmedel

UCO-färg

Träkonserveringsfärg

AKTIEBOL. JOH. OHLSSONS TEKN. FABR.

Tel. 25 68 81 STOCKHOLM 1 Tel. 25 68 82
RIKSSAMTAL 25 88 09

nadsmaterial, t. ex. lättbetongen och högvärdiga isoleringsmaterial, ha framkommit och andra material, t. ex. takpappen, ha avsevärt förbättrats. Resultatet har med naturnödvändighet blivit nya lösningar, t. ex. lättbetongväggen och det plana taket. Man kan icke säga, att utvecklingen stagnerat, utan man har i stället på grund av den ökade konkurrensen under de senaste åren kunnat förmärka en allt intensivare utveckling inom byggnadsmaterialområdet.

Erfarenheten har visat, att de nya lösningar som ständigt framkomma icke alltid varit lyckade. Man är inom byggnadsfacket numera överens om, att de byggnadstekniska detaljerna måste utarbetas med den allra största omsorg och att utprovet och användandet av nya byggnadsmaterial fordrar ett icke ringa mått av tekniskt kunnande. Naturligt nog har det därför på senare år blivit allt vanligare, att konstruktören i egenskap av byggnadsteknisk expert ägnar sig även åt den del av den tekniska projekteringen som omfattar de temperatur- och vattenavvisande funktionerna.

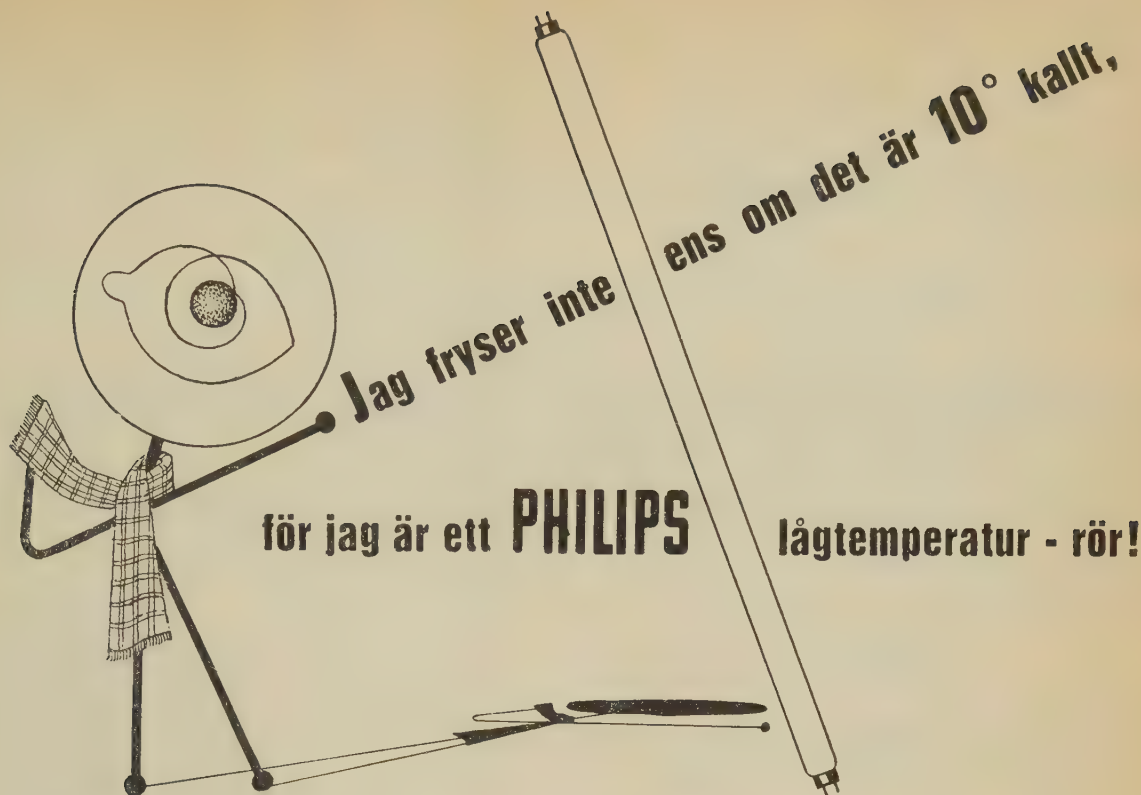
Man hade därför haft orsak vänta, att denna utveckling av den byggnadstekniska projekteringen skulle komma till uttryck i den nyligen utkomna entreprenadboken, utgiven av SAR, Centralkontoret, som tämligen ingående behandlar bl. a. de olika byggnadskonsulternas inbördes förhållanden och fördelningen av projekteringsarbetet. Man uppdelar här detta arbete i den funktionella, den tekniska samt slutligen den ekonomiska projekteringen. Den funktionella har, då det gäller bostadshus, fullt riktigt ansetts som arkitektens specialområde. Angående den tekniska projekteringen kan följande citeras: »Den väsentliga delen av den tekniska projekteringen åligger arkitekten. Han är skyldig att svara för val av material och för alla de detaljkonstruktioner, som äro avgörande för husets goda bestånd. De specialister med vilka han samråder svara huvudsakligen för sådana konstruktioner som fordra komplicerade beräkningsmetoder.

Konstruktören planerar i samråd med arkitekten de bärande konstruktionerna, utför alla statiska beräkningar och svarar för dimensioneringen av byggnadens bärande delar.»

Man lägger här märke till att den tankegång, som för några decennier sedan var riktig, men som numera kan sägas vara förlegad, nämligen att den byggnadstekniska konsulten enbart skulle ägna sig åt de bärande konstruktionerna och bortse från de temperatur- och vattenavvisande funktionerna, fortfarande finnes och att den är så starkt rotad, att den har kunnat komma till uttryck i en bok av detta slag.

Som tidigare nämnts måste i framtiden större omsorg läggas ned på bostadshusens tekniska projektering än vad som hittills varit vanligt. Vi måste råda bot på den ordning som tyvärr alltför ofta är gällande, nämligen att de tekniska problem som sammanhånga med byggnadernas isolering mot fukt och väta samt kyla och värme lösas med några ofullständiga, slentrianmässigt utformade detaljer. På detta sätt överlämnas till den jäktade arbetsledaren att slutgiltigt klara dessa frågor, vilket denne ofta har varken tid eller förmåga att göra. Konstruktören behövs här i allra högsta grad, men icke den konstruktör som så gott som enbart intresserar sig för korsarmerade plattor. En ur teknisk och ekonomisk synpunkt rationell utformning av bostadshusen tarvar konstruktörer som verkligen ha intresse för samt förmåga och tid att ägna sig åt samtliga byggnadstekniska problem.

Rune Hanson

I lokaler med vanliga normala temperaturer och lägst $+5^{\circ}\text{C}$, arbeta Philips lysrör perfekt. Men efterhand som användningsområdena för Philips lysrör växa, måste också tillgodoses speciella krav på lysrören. Philips har därför ett 40W lågtemperaturrör för lokaler med temperaturer lägre än $+5^{\circ}\text{C}$. Philips lågtemperaturrör 40W tända snabbt och arbeta jämnt i temperaturer ned till -10°C och därmed öppnas möjligheter att skapa god belysning och dekorativa arrangemang med lysrör i lokaler, där sådana annars inte kunnat användas, ex. skyltfönster, entréer, lagerlokaler o.d. Philips lågtemperaturrör 40 W, vita och dagsljus, ha en längd av 1200 mm och kosta kr 6:50.

En nyhet bland Philips normala lysrör är TL 65 W, ett välkommet komplement till den övriga serien om 20, 25 och 40 W, lämpligt för lokaler med stor takhöjd och där särskilt stor belysningsstyrka fordras. Skicka in nedanstående kupong så får Ni fullständiga upplysningar om Philips lysrör.

**Sänd in
kupongen**

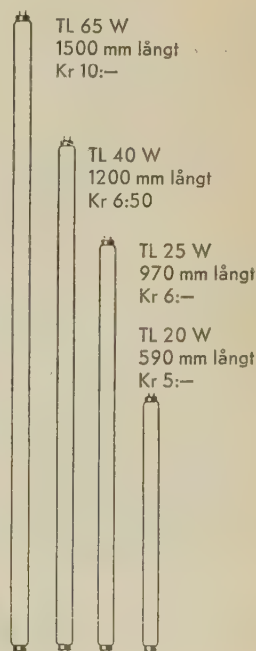
Från SVENSKA AB PHILIPS LAMPAVD., POSTFACK 6077, STOCKHOLM 6, beställes 1 ex. av nya katalogen över Philips lysrör; uppgift om närmaste specialist för rådgivning, planering och installation av lysrör.

Namn

Adress

Postadress

Byggm. 23

PHILIPS LYSRÖR

Lager i Stockholm, Göteborg och Malmö

Aktiebolaget

BJÖRKLUND & VEDIN

Entreprenörer för

★ VÄRME

★ GAS

★ VATTEN

★ AVLOPP

LINNÉGATAN 56 • STOCKHOLM

Tel. 67 03 10 (växel)

Filialer:

NORRKÖPING • LIDINGÖ • KATRINEHOLM

Tel. 340 80

Tel. 65 32 51

Tel. 1990

FLÄKT- & VENTILATIONS A.-B.

utför fläkt- och ventilations arbeten
av alla slag

ÅSÖGATAN 70 — STOCKHOLM

Telefoner: 44 53 90, 44 53 91

Hållfastheten hos tegelmurverk

Tegel och murbruk samt murverk av massivtegel av Karl-Göran Ekblad. Chalmers tekniska högskolas handlingar nr 84 (Avd. Väg- och Vattenbyggnad. Byggnadsteknik. 15). Göteborg 1949. 74 s., 36 fig., 2: — kr.

Tegel har använts som byggnadsmaterial i mer än 12 000 år. I början begagnades s. k. soltorkat tegel, men bränning av tegel förekom dock redan ett par årtusenden före vår tidräknings början. I Sverige har bränt tegel tillverkats sedan ungefär 1 000 år tillbaka. Tegel utgör sålunda ett av våra äldsta byggnadsmaterial och därtill ett av de mest använda. Det finns därför anledning till förvåning över det faktum att man har en ganska sparsam kunskap om flera väsentliga egenskaper hos tegel och tegelmurverk. Icke minst gäller detta om teglets, murbrukets och murverkets hållfasthet.

En bekräftelse härpå får man genom studium av föreliggande skrift, i vilken redogöres för i ett flertal länder utförda hållfasthetsundersökningar. En i tabellform överskådligt redovisad sammanställning över resultatet av 85 murverksprovningar ger vid handen att de mest varierande principer följts vid provningarnas utförande beträffande flera betydelsefulla faktorer, t. ex. tegelpelarnas ålder vid tryckningen samt sättet att bestämma tegelstenarnas och framför allt brukets hållfasthet.

I Sverige bestämmes en tegelstens hållfasthet vanligen genom tryckning av en kubformad provkropp, sammansatt av två halva stenar, vilka hopfogats med cementbruk. I utlandet gjorda undersökningar visa att användandet av en provkropp bestående av enbart en halv sten — vid provtryckningen lagd på flatan — gett en mindre hållfasthetsspridning och sålunda en säkrare bild av teglets hållfasthet. En sådan provkropp har dessutom den fördelen framför den i Sverige begagnade att den är enklare att åstadkomma.

De i boken redovisade undersökningarna av murbrukets hållfasthet ha ej fordrat stort utrymme. Att författaren i sitt litteraturstudium icke stått inför någon lätt uppgift framgår kanske av följande rader, som inleda ifrågavarande avsnitt: »Murbruk framställs genom att blanda sand, bindemedel och vatten i vissa proportioner, varvid bindemedlet utgöres av kalk, hydraulisk kalk, cement, gips eller en kombination av dessa. Av i litteraturen uppgivna blandningsförhållanden framgår i allmänhet icke om proportionerna äro vikt- eller volymdelar. Förmodligen avses då volymdelar. Vad förhållandena avse bör alltid angivas. I detta arbete angives när proportioneringen är viktdelar, eljest avses volymdelar.»

Vad murbruk beträffar återstår sålunda en hel del för forskningen att göra och man kan helt visst instämma med författaren, då han säger att »mycket vore vunnet om provkropparnas framställning kunde standardiseras ävensom provningsåldern».

För beräkning av brottlasten hos murverk har uppställts ett flertal empiriska formler. I boken redogöres för icke mindre än tio sådana formler. Författaren har ej heller underlåtit att uppställa en egen, på basis av ovan omnämnda 85 murverksprovningar uppgjord formel. I princip skiljer den sig från äldre formler genom sin uppdelning efter brukssort.

Boken innehåller även en kortfattad men värdefull sammanställning av ett flertal länders tegelnormer, av vilken framgår att Sovjetunionen har de utförligaste och mest preciserade normerna. Däri finnas bl. a. restriktiva föreskrifter rörande användningen av kalkbruk vintertid. Sålunda får t. ex. kalkbruk med tryckhållfastheten = 8 kg/cm² [kub med 7 cm sida vid 28 dygn] användas vid ensåsongarbeten i regel endast om arbetet är slutfört före viss tidpunkt på hösten varierande med breddgraden.

G. Er.

REDAKTÖRER:

Arkitekt SAR Leif Reinius
Civilingenjör SVR Gunnar Essunger

REDAKTIONSSEKRETERARE:

Fil. mag. Inga Mari Lönnroth

REDAKTIONSOMBUD:

Victor Bährner, Malmö
Ossian Lindqvist, Malmö
Owe Svärd, Göteborg
Gunnar Hoving, Göteborg

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Harry Bernhard
Hilmer J. Danielsson
Axel Eriksson
Torbjörn Olsson
Göran Sidenbladh
Tore Webjörn

Ansvarig utgivare:
Arkitekt SAR Moje Bergström

PRENUMERATIONSPRISER FÖR HELÅR

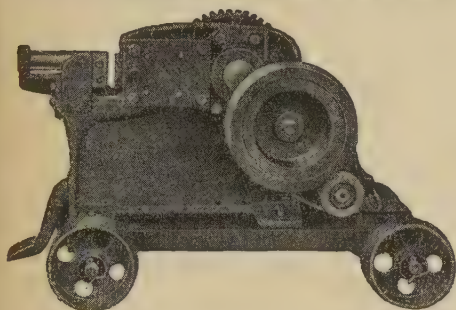
	Sverige	Danmark Finland Norge	Övriga utlandet
Endast lösnummer	20: —	22: —	26: —
Lösnummer + klotpärm ..	23: —	—	—
Lösnummer + halvfr.pärm	27: 50	—	—
Lösnummer + bundet ex. i klotband	30: —	33: 50	40: —
Lösnummer + bundet ex. i halvfr.band	37: —	40: —	47: —

I tidskriften gjorda uttalanden stå för författarnas räkning och äro endast om så anges att anse som uttryck för ståndpunktstagande av någon av de föreningar, som utge tidskr.

Tornborg Lundberg

TELEFON: NAMNANROP ÅRSTADALSHAMNEN. STOCKHOLM 9

Kontor, Mek. Verkstad och Lager, Årstadalshamnen.

Transportabla BETONGJÄRNSSAXAR MED ELEKTRISK MOTOR.

Klipper rundjärn upp till 32 mm. Klipphastighet 40 slag per min.

130

Effektiv, ekonomisk ventilation

— det skall Ni gå in för, när Ni bygger eller moderniserar bostäder, samlingslokaler och industrier

AKTIEBOLAGET VENTILATIONSARBETEN

Vretenborgsvägen 8
Stockholm 32 Tel. 45 81 63, 45 81 64

Ensamförsäljare: Götaverkens fönsteragentur, Claës Kreüger, Sthlm.

SVENSSON, S.-E.: *Ny metod för glidformsgjutning*. Byggmästaren 28 (1949) nr 24 sid. 517—521.

För gjutning av monolitiska betongkonstruktioner med stor utsträckning i höjdd, t. ex. siloanläggningar för lagring av spannmål, cement, kol o. dyl., användes numera ofta metoden med glidande formar. Redogörelse för lyftning av glidformen medelst skruvning för den nya metoden med formlyftning medelst hydrauliska oljedomkrafter i vilka formkonstruktionen är upphängd. Inom den närmaste framtiden planerar man även att använda den nya metoden för glidformsgjutning av bostadshus av betong.

DK 624.97:666.982

WENNERHOLM, TURE och HÄGGBOM, IVAR: *LM:s torn i Midsommarkransen*. Byggmästaren 28 (1949) nr 24 sid. 522—524.

Ritningar och fotografier av L. M. Ericssons 72 m höga torn för forskning och experiment inom kortvägsområdet, som uppförts i samband med en nybyggnad innehållande kontor och laboratorium i Midsommarkransen. Tornet har gjutits med glidform. Artikeln illustreras även med några konstruktionsdetaljer.

DK 624.057.53

BJURSTEN, GÖRAN och JACOBSSON, MEJSE: *Valvformar av trä*. En studie av några olika typer. Byggmästaren 28 (1949) nr 24 sid. 525—532.

Redogörelse för en undersökning av tre olika typer av valvformar, stockholmsstypen, malmö-typen och uppsalastypen, som utförts för Statens kommitté för byggnadsforskningsräkning.

DK 624.025:693.45

GERHOLM, TOR: *Monteringsfärdiga betongbjälklag*. Byggmästaren 28 (1949) nr 24 sid. 531—532.

Kortfattad redogörelse för ett försök att konstruera lämpliga monteringsfärdiga betongbjälklag, som gjorts på uppdrag av Svenska Cementföreningen.

TAVLINGAR

Uppgift	Inlämnings-tid	Se Bygg-mästaren
Stads- och medborgarhus i Lidingö	15. 12. 1949	Nr 13 s. III
Stadshus i Alvesta	15. 4. 1950	Nr 24 s. XV

Lämna reproduktionsdugliga tävlingsritningar!

Yxhultstävlingen avgjord

Arkitekttävlingen om planerande av ett bostadsområde vid Yxhult i Närke har avgjorts.

1:a pris, 3 500 kr, tilldelades arkitekterna Carl-Olov Deurell och Bengt Härlin, Stockholm.

2:a pris, 2 500 kr, gick till arkitekterna Bengt Kocken och Per Lagergren, Uppsala.

Två tredjepris om vardera 1 500 kr tilldelades arkitekterna Carl Bergman, Lidingö, och Carl Gustaf Carlstedt, Stockholm, samt arkitekterna Georg Henriksson, Malmö och Ebba-Stina Schalin-Hult, Stockholm.

Dessutom ha fyra förslag inköpts för vardera 1 000 kr, nämligen

ett av arkitekt N. F. Leufstadius, Sundsvall,
ett uppgjort av arkitekt Nils Inge Rosén, Stockholm,
ett av arkitekt Gustaf Clason, Stockholm,

och ett med arkitekterna Gunnar Lindman, Thorsten Roos och Bror Thornberg, Malmö, som förslagsställare.

Pristävlingen, som hade utlysts av Yxhults Stenhuggeri AB, gällde bebyggande av ett bostadsområde för ca 500 personer, huvudsakligen med egnahem. 81 förslag hade inkommit.

Prisnämnden har utgjorts av direktör C. Aug. Carlén, länsarkitekt Ebbe Borg, professor Sven Ivar Lind, byggnadsrådet Gunnar Wejke och kommunalkamrer Nils-Erik Årre.

Tävling om stadshus i Alvesta utlyst

Alvesta köping inbjuder härmed svenska arkitekter till tävlan om stadshus i Alvesta. Den sammanlagda prissumman är 10 000:— kronor. Första pris kommer ej att understiga 5 000:— kronor och lägsta inköp ej 500:— kronor.

Tävlingsförslaget skall vara inlämnat till tävlingsfunktionären senast kl. 16.00 den 15 april 1950.

GEMENSAMHETS- LOKALER

HSB:s Byggnadstekniska
utredningar nr 8

Sändes portofritt om kr. 14:— insättes på vårt

Postgiro nr 3124

BYGGMÄSTAREN
FÖRLAGSAVDELNINGEN
KUNGSGATAN 32, STOCKHOLM

Prisnämnden utgöres av: Byggnadsnämndens ordförande överlärare K. A. Alvé, rektor Erik Petersson, f. handelsföreståndaren Sven Nilsson, länsarkitekt Hans Lindén samt arkitekt SAR Nils Tesch.

Se vidare annons sid. XV i detta nummer.

FÖRENINGSMEDDELANDE

Stockholms Byggnadsförening

En tur på tunnelbanan — i ord och bild — fick medlemmarna i Stockholms Byggnadsförening vara med om den 2 november.

Professor Torsten R. Åström redogjorde för planläggningen av tunnelbanan och erinrade om de prognoser och planer som föregick principbeslutet 1941 om banans utförande. Redan 1907 hade man ett första förslag till tunnelbana genom staden färdigt. På grund av stadens snabba tillväxt har planläggningsarbetet försvårats. Befolkningsprognoserna har inte hållit streck. År 1939 kom man t. ex. till att Stor-Stockholm först 1970 skulle nå upp till 900 000 innevägnare. Redan före 1950 har emellertid denna siffra överskridits. Tunnelbanan kan inte utnyttjas effektivt förrän den västra delen förbundits med den södra. Man måste därför snarast fatta beslut om banans sträckning från skärningen Kungsgatan—Sveavägen till Tegelbacken.

Tunnelbanans konstruktör, civilingenjör Georg Gyldensten redogjorde för tunnarnas och tunnelbanestationernas utformning. Av den västra tunneln från Lindhagensgatan till Konserthuset är 2 500 m utförd som ramkonstruktion av betong och 1 200 m är sprängd i berg. Stationen vid Fridhemsplan är helt insprängd i berg. Samtliga stationer kommer att förses med rulltrappor.

Arkitekt Gunnar Lené framhöll att tunnelbanan inte är någon plats där folk skall stanna och beundra konstverk. Man får därför vara försiktig med utsmyckningen. Eljest saknas inte uppslag; från allmänheten har t. ex. föreslagits att en station skall utstyra som Saragassohavet. Ett särskilt igenkänningstecken är avsett att placeras över entréerna, vilka även kommer att anordnas i fastigheternas bottenvåningar.

Byggaren, civilingenjör Bo Jondal, berättade att alla fastigheter i närheten av tunnelbanan noggrant besiktigas innan arbetet sättes i gång, för att ersättningskraven från fastighetsägarna sakligt skall kunna prövas. Då arbets-

marknadsmyndigheterna endast medgivit att en begränsad arbetsstyrka får användas, har de flesta arbeten utförts med maskinella hjälpanordningar. För betongtunnlarna och undertaken i bergtunnlarna har med framgång använts rörlig form, som flyttats på trallor.

För de trafiktekniska problemen i samband med projekteringen och byggandet av tunnelbanan redogjorde överingenjör *Sigvid Ribbing*. Om banan från Tegelbacken till Konserthuset inte dras diagonalt under Klarakvarteren kommer driftskostnaderna att öka med 700 000 kr per år. Enligt det andra förslaget skulle banan komma att gå i en skarp kurva samt ytterligare en station behöva byggas. Vidare berättade ingenjör Ribbing att man kommer att kunna föra fram 40 tåg i timmen men att säkerheten mot påkörningar ändå kommer att bli betryggande. Man kommer att använda det s. k. hyttsignalsystemet, varigenom föraren genom optiska signaler i förarhytten kan avläsa vilken hastighet han får köra med för att ej komma för nära framförvarande tågsätt. Skulle han försumma att följa signalerna stannar tåget automatiskt.

Anförandena ha upptagits på talupptagningsapparat och kan i stencilerad form erhållas efter hänvändelse till Byggnadsföreningens kansli.

DIVERSE

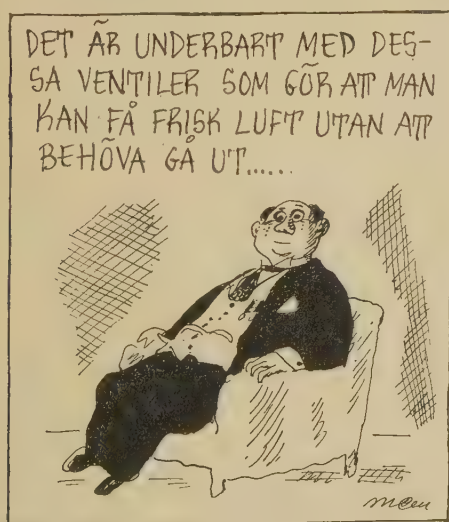
Anslag till cement- och betongforskningen

Statens tekniska forskningsråd har fått 93 000 kronor för undersökningar under innevarande budgetår vid svenska forskningsinstitutet för cement och betong.

För nästa budgetår föreslår forskningsrådet att institutet erhåller ett anslag på 125 000 kronor direkt från K. Majt. Institutets donatorer — cementindustrien — har under förutsättning att K. Majt bifaller detta förslag, förbundit sig att öka sitt årliga anslag till institutet till 250 000 kronor.

Tegel bör paketeras

Vid Sveriges Tegelindustriförenings höstmöte framhöll civilingenjör David Österberg i ett anförande, att byggnadskostnaderna skulle kunna nedbringas om byggmästarna och tegelfabrikanterna kunde komma överens om en lämplig paketeringsmetod för tegel. Förmodligen skulle man kunna spara in 3—4 av de 5—8 timmar per tusen tegel, som går åt till det improduktiva arbetet med alla omplockningar. Rätt grundliga undersökningar visar, att med paketeringsmetoden skulle åtminstone i en del fall nås en bruttobesparing på inemot 10 kr per tusen tegel.

Apropå ventiler, så är det en bra idé att gå in för Byggestandardiserings (BS) standard för ventilationsgaller och ventiler. Den har beteckningen SIS 60 00 08 och rekommenderas från SIS, Box 16323, Stockholm 16.

VÄRMEKONVEKTORN

Evaporator

löser radiatorfrågan

Konvektorn är det moderna värmeledningselementet, som genom luftströmning (konvektion) fortpantlar värme genom hela rummet. Den bygger på beprövade amerikanska idéer och kännetecknas av snabb värmeavgivning och liten vattenvolym samt låg vikt. Den tillverkas för alla tvårörssystem för såväl själv-cirkulations- som pumphjelpsystem och är lätt att installera.

Värme-konvektorn består av **värmebatteriet**, som är uppbyggt av kopparrör med aluminiumflänsar och försett med erforderliga anslutningar samt **kåpan** av aluminium, som placeras över värmebatteriet för att öka konvektionen. Konvektorn är helt licensfri. Vidare har den ett elegant utseende och smälter väl in i varje interiör.

VÄRMEKONVEKTORN

ger snabb, jämn värme — är lätt att installera — har kort leveranstid — har trevligt utseende — är helt licensfri.

Installeras av rörledningsfirmor landet runt.

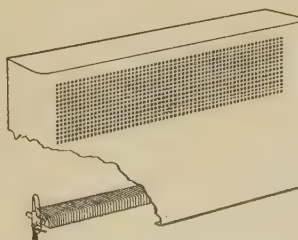
Tillverkare:

AB Evaporator
Söderköping

Huvudförsäljare:

AB WIRO

Ynglingagatan 17
Tel. 23 32 00, Stockholm
Andréegatan/Dalagatan
Tel. 14 50 05, Göteborg

Vad kostar ett hus?

Jo, precis 21 öre per kilo!

Expressen innehöll lördagen den 5 november ett special-reportage av civiling. C. E. Carlstedt ur vilket vi sara följande:

Man talar allmänt om de höga byggnadskostnaderna och prövar ivrigt alla medel att minska dem. I detta sammanhang kan det vara av intresse att se vad ett bostadshus kostar och vad man får för den dryga hyran. För undersökningen väljer vi ett trevånings smalhush i Stockholms ytterområden med ytterväggar av lättbetong. Huset har 30 lägenheter om 53 kvadratmeters lägenhetsyta och är drygt 69 meter långt och 9,6 meter brett.

Byggnaden beräknas kosta 669 000 kr. Dess vikt kan uppskattas till 3 180 ton, vilket innebär att priset per kilogram är 21 öre. Det är alltså billigare än potatis. Man kan jämföra med en modern bil, som kostar 7 kr/kg. För att forsla fram materialet på en gång skulle fordras 1 000 lastbilar. 30 000 starka män skulle knappt orka med att lyfta det.

Priset per kubikmeter av byggnaden är ungefär 88 kr. Detta är praktiskt taget detsamma som priset på tegelmurverk, vilket innebär att man skulle kunna mura en massiv tegelklump lika stor som hela huset för samma kostnad. Tiden som åtgår för att bygga huset är 64 000 timverken. En man skulle med normal arbetstid behöva hålla på i 30 år för att färdigställa det. Har han 8 000 man till hjälp skulle han teoretiskt kunna göra det på en dag.

VAD KOSTAR EN LÄGENHET?

SVAR: 422 kronor per kvadratmeter lägenhetsyta!

För att få en bättre överblick över kostnaderna delar vi upp dem på alla lägenheterna, och finner då att varje lägenhet kostar 22 300 kr. Däri ingår alla kostnader för gemensamma utrymmen, källare, vind etc. Hur kostnaderna fördelar sig på olika byggnadselement framgår av tabell 1. Priset för den råa stommen är blott en fjärdedel av priset för huset. Väggarnas andel i totalkostnaden är 13,4 %. Allt tal om revolutionerande nya väggtyper som skall sänka byggnadskostnaderna avsevärt, bör bedömas i ljuset av denna siffra. Om man kunde utföra ett hus helt utan bärande väggar och med bjälklagen svävande i luften skulle det fortfarande kosta en bra bit över 500 000 och hyran skulle inte minska med mer än ett par hundra kr per år.

De rena byggnadskostnaderna för den valda lägenheten uppgår till 13 450 kr. Köksinredning, spisar, kylskåp, garderober, tvättstuga etc. kostar 2 300 kr. 4 170 kr åtgår till installationer för värme, vatten, avlopp, gas och elektricitet. Allmänna omkostnader uppgår till 2 380 kr. Häri ingår kostnader för arbetsledning, administration, arvoden, försäkringar m. m.

Den yta hyresgästen disponerar, lägenhetsytan, är ytan mellan ytterväggarna och de lägenhetsskiljande väggarna med avdrag för invändiga bärande väggar. De tunna mellanväggarna mellan de olika rummen räknas in i lägenhetsytan.

Byggnadskostnaderna per kvadratmeter lägenhetsyta är 422 kr. Ditt magnifika matsalsbord belamrar en yta som det kostat 500 kr att färdigställa och som krävt en mans arbete under 6 dagar. För att få utnyttja lägenheten betalar vi hyra. Denna är beroende på byggnadskostnaderna, räntekostnader m. fl. faktorer, och brukar anges per kvadratmeter lägenhetsyta och år. I vårt exempel förutsättes den vara 28:20 vilket gör 1 490 kr per år utom bränsletillägget. I sista kolumnen i tab. 1 har denna hyra uppdelats på de olika byggnadsdelarna i proportion till

deras kostnad. Man finner till exempel, att man för trap-porna betalar 41:30 kr.

För köksinredning, spis och kylskåp betalas 6:70 kr per månad, vilket säkert inte förefaller dyrt för en arbetstygnd husmoder i ett gammalmodigt kök även om man därtill lägger 19:20 kr i månaden för installationer för värme, vatten, avlopp och gas.

Kostnadsfördelning (gäller en lägenhet)

	Byggnadskostn. kronor	»Hyra» kr/år
Schakt- och andra markarbeten	830	55:30
Bärande väggar	2 980	200:—
Bjälklag	1 410	94:—
Tak	450	30:—
Dörrar, fönster, portar	1 580	106:—
Trappor	620	41:30
Golvbeläggningar, puts, kakel, fasadarb., plåtarb., balkonger, mellanväggar etc.	4 470	298:—
Invändig målning	1 110	74:—
Köksinredning, spis, kylskåp ..	1 210	80:70
Garderober, div. inredn.	620	41:30
Tvättstuga, källarkontor, vind etc.	470	31:30
Installationer för värme, vatten, avlopp, gas	3 450	231:—
El. installationer	720	48:10
Allmänna kostnader	2 380	159:—
Summa	22 300	1 490:—

I tabellen angivna värden på hyra för olika byggdelar innefattar även driftkostnader, tomthyra, skatter, försäkringar o. dyl. Ränta på byggkostnaderna utgör ca hälften av de upptagna hyresbeloppen.

Lättnader i byggnadsregleringen.

Vissa lättnader i byggnadsregleringen ha trätt i kraft den 15 oktober (SFS 520/1949). Lättnaderna beröra två huvudområden för byggnadsverksamheten, nämligen dels reparationer och förbättringar av bostäder dels jordbrukets ekonomibyggnader.

Reparations- och förbättringsarbeten på en- och tvåfamiljshus få sålunda utföras utan att byggnadstillstånd behöver sökas. Redan nu kan reparationsarbete utföras utan tillstånd, men endast under förutsättning att högst tre man sysselsätts med sådant arbete. Denna begränsning gäller alltså sommarbostäder och sådana delar av ett bostadshus som användas för andra ändamål än bostad. Vill man med mer än tre man reparera eller förbättra exempelvis en verkstadslokal i källaren måste man fortfarande söka byggnadstillstånd. Man får inte heller utan tillstånd ändra lägenheternas antal och inte heller husets volym. Med hänsyn till bristen på radiatorer har det inte varit möjligt att frige installationer av centraluppvärmning i hus som saknar sådan. Utvändig putsning får man inte heller utföra utan tillstånd. Vill man inreda ett rum på vinden eller i källaren måste man också söka byggnadstillstånd, utom då man sökt och fått statligt lån eller bidrag för ändamålet.

För flerfamiljshus bibehålles ansökningsförfarande även för reparationer och förbättringsarbeten. Sådana arbeten som nu kunna utföras på en- och tvåfamiljshus utan tillstånd komma emellertid efter prövning av länsarbetsnämnden att beviljas också i fråga om flerfamiljshusen utan begränsning av någon kvot. Förutsättningen är dock att arbetet utföres mellan 1 oktober och 1 februari på följande år och avslutas senast 1 maj.

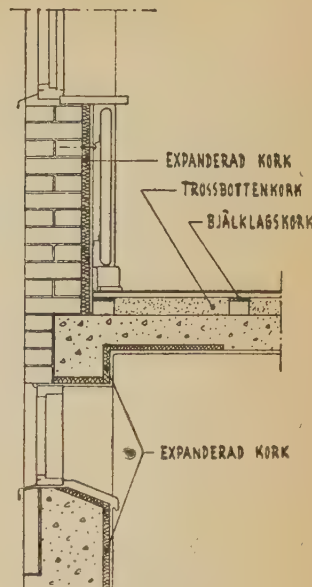
För ladugårdsbyggnader och uppförande av andra ekonomihus för jordbrukets eget behov behövs efter den 15 oktober inte längre tillstånd.

Isolera med KORK — naturens eget isoleringsmedel

WMB
korkplattor

för isolering av byggnader

WMB korkplattor kunna på grund av sin höga isoleringseffekt, låga fuktighetsabsorption och beständighet mot röta med fördel användas för isolering av industribyggnader och bostadshus. I många fall är en kombination av olika korkmateriel av de typer som fig. illustrerar idealisk. Vi utarbета gärna förslag och offerter på alla slags korkisoleringsarbeten. Begär närmare upplysningar samt vår broschyr "WMB isoleringskork"

Isoleringsaktiebolaget

Göteborg Stockholm Malmö Sundsvall

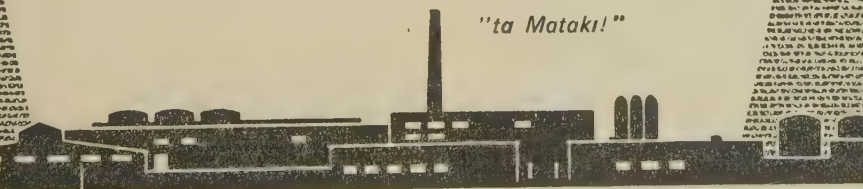
Aktiebolaget
MATAKI

Tel. namnanrop: MATAKI • MALMÖ • Telegramadress: MATAKI

ASFALT- OCH TJÄRPRODUKTER
IMPREGN. BYGGNADSPAPP
UNDERHÅLLSFRI TAKPAPP
MATAKILITE TAKBELÄGGN.
DIV. KEM.-TEKN. PRODUKTER

"ta Matakil!"

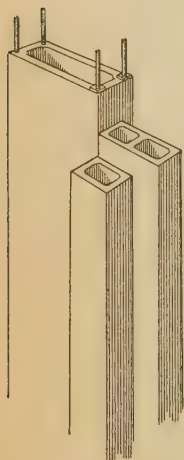

MEDDELANDE FRÅN BYGGTJÄNST

Ventilationstrummor av vibrerad betong

Tillverkare: G. Johannessons Gips & Cementgjuteri, Stockholm.

Trummor av betong med 5 cm godstjocklek för vertikala dragningar för evakuering av kök, bostadsrum, garage m. m. samt för horisontella dragningar som fribärande konstruktioner på vind etc. De kan dragas fribärande 6 m. Trummorna behöver ej kringmuras med annat material, även om de användas såsom kanaler på vinden. Trummorna är godkända av Stockholms Stads Byggnadsnämnd.

Exempel på olika typer ventilationstrummor av vibrerad betong.

Tegelmonter

Sveriges Tegelindustriförening har förnyat sin monter på Byggtjänst.

I den ena nya montern visas prover på fasadtegel med olika färger och ytbehandlingar samt prover på murtegel, formtegel, radialtegel, mellanväggsplattor och bjälklagshåltegel.

I en annan monter visas olika taktegel sorter såsom enkupigt och tvåkupigt strängtaktegel, falstaktegel, munk- och nunnetegel, glaserat tegel,nocktegel samt även av dräneringsrör.

Sveriges Tegelindustriförenings nya monter på Byggtjänst

Forshagas monter på Byggtjänst

Forshagaplattan

Forshagaplattan framställs på konsthartsbasis av inhemska råvaror av Linoleum Aktiebolaget Forshaga.

Den är närmast avsedd för lokaler, där stor punktförslitning förekommer, t. ex. i korridorer, butiks- och expeditiionslokaler, kapprum och barer, eller där man av någon anledning anser sig böra använda plattor i stället för linoleum i breda väder.

Plattorna tillverkas för närvarande i format 25×25 cm och i 3 mm tjocklek samt i 9 färger i marmorstruktur. Färgerna har valts med tanke på materialets speciella användning som korridorplatta.

Läggning kan ske på såväl betong-, massa- som trägolv, vilka besitter tillräcklig fasthet samt är lufttorra eller fuktisolerande. Liksom för alla elastiska golvbeläggningmaterial fordras en väl utförd avjämning av undergolvet yta. Träggolv bör därför helst beläggas med hårda träfiberskivor.

Forshagaplattan jämte Forshaga linoleum visas i en ny monter på Byggtjänst.

Viskafors gummigolv

Viskafors gummigolv är ingen nyhet, utan Skandinaviska Gummifabriks AB, Viskafors, ha tillverkat sådana sedan mer än 30 år tillbaka och numera sker tillverkningen dessutom på basis av tekniska data och informationer från en av USA:s största gummifabriker.

Viskafors gummigolv tillverkas av en blandning vars huvudbeståndsdel är rågummi. Denna gummiblandning har efter bearbetning och genom vulkanisering fått sina goda egenskaper.

Viskafors gummigolv användes t. ex. i sjukhus, skolor, kontor, kök, bibliotek, butiker, konditorier, hallar, fabrikslokaler, lagerlokaler, samlingslokaler, restauranger, biograf, hotell, förstugor och trappor.

Aktiebol. Larsson & Co

Byggnadssnickerier

Köksinredningar

Butiksinredningar

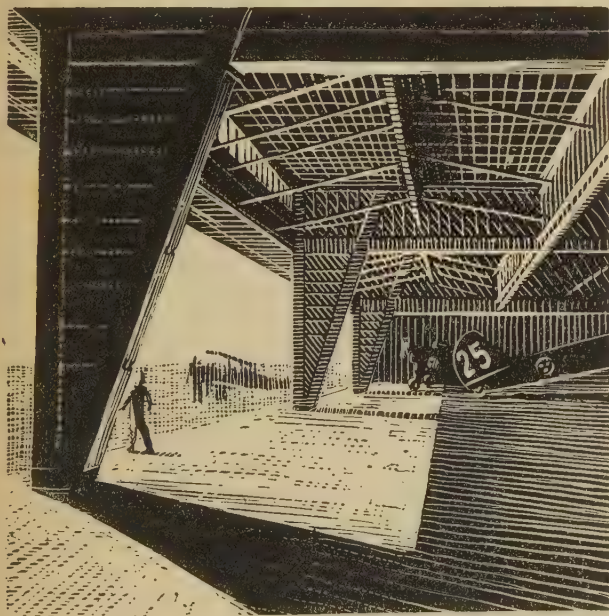
Specialsnickerier

Trävaruförsäljning

BÅTSMANSGATAN 6 • GÄVLE

Telegramadress: LARCO

Telefon: 333 (växel)

Hangarbyggnad för Flygvapnet. HB-konstruktion.

Den bärande stommen utgöres av huvudramar, orienterade vinkelrätt mot portfasaden, och mellan dessa inväxlade sekundärbalkar. Huvudramarnas spännvidd är 35 m och sekundärbalkarnas 22 m. HB massiva, fribärande träkonstruktioner kan erbjuda såväl tekniskt som ekono-

miskt lämpliga lösningar för de mest skilda områden. HB betyder *snabb leverans, låg kostnad och snabb montering.*

HSB-BORO
AVD. HB-KONSTRUKTIONER
Stockholm 18 - Namnrop "HSB"

Aktiebolaget

BJÖRKLUND & VEDIN

Entreprenörer för

★ VÄRME

★ GAS

★ VATTEN

★ AVLOPP

LINNÉGATAN 56 • STOCKHOLM

Tel. 67 03 10 (växel)

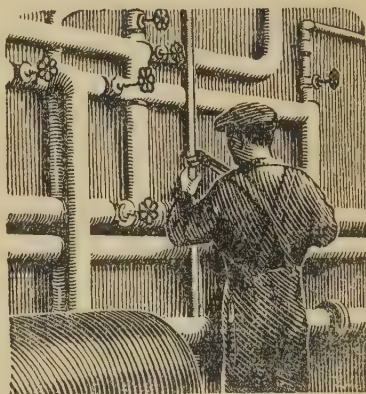
Filialer:

NORRKÖPING • LIDINGÖ • KATRINEHOLM

Tel. 340 80

Tel. 65 32 51

Tel. 1990

FERMIT

rostskyddande rörkitt

färglöst - vattenavvisande - icke torkande

Fermit är ett icke torkande rostskyddande rörkitt, som genom sin färg icke är smutsande. Det har sitt viktiga användningsområde vid alla slags gas-, vatten- och värmeledningsarbeten. Fermit är synnerligen lättarbetat och därför i högsta grad arbets- och tidsbesparande.]

Tillverkas av

AB TIKAMIN • ESLÖV

Försäljes till detaljister och deras grossister av

STOCKHOLM **AB WILCO** GÖTEBORG

Viskafors gummigolv tillverkas dels i plattor 250×250 mm och dels i mattor med 1 000 mm bredd. Tjocklekar: 3 och 4 mm. Vikt ca 4,75 resp. 6,5 kg/m². Även andra dimensioner kan tillverkas. Viskafors gummigolv kan erhållas i ett flertal standardfärger.

Inläggning av gummigolv kan ske på såväl hårt underlag såsom betong, sten och dylikt som på trägolv och träfiberskivor. Förutsättningen är att undergolvet är plant samt rent och torrt.

Bårder

Viskafors mattbårder finns i flera utföranden och färger.

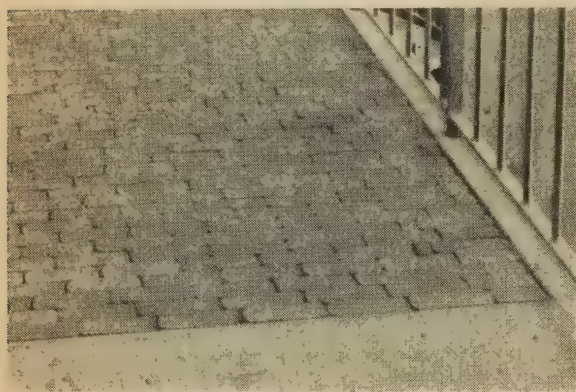
Trappkanter

Vid inläggning av gummimattor i trappor är det lämpligt att förse »trappnos» med gummi och för detta ändamål tillverkas speciella trappkanter med olika mönster. Praktiskt taget varje förekommande profil kan tillverkas.

Gummitrösklar

Även trösklar av gummi kunna tillverkas. Speciellt äro dessa användbara på sjukhus samt kontor där vagnar skola flyttas mellan olika rum.

(Utställes på Byggtjänst.)

Golv av Creokubb

Creokubb

Träkubb impregnerad med kreosotolja för industrigolv.

Tillverkare: AB Svenska Golvunderhållet, Stockholm. Creokubb tillverkas av prima gran- eller furuvirke, vacuumtorkas och impregneras med kreosotolja, vilket ger motståndskraft mot röta och svamp.

Kubben tillverkas i följande format:

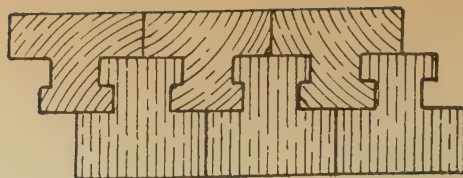
höjd 2", $2\frac{1}{2}$ " och 3" (2" är standard och finns alltid på lager),

bredd 2", $2\frac{1}{2}$ " och 3"

längd $4\frac{1}{2}$ " till 8" i fallande längder i varje halvtum.

Creokubb-golv bör läggas på underlag av plan eller träribben betong.

Kubben sättes i fogmassa, »kubbmix». På betongunderlaget, vilket är gjort i höjd med färdig golvhöjd minskat med kubbens höjd, utstrykes ett lager med kubbmix i vilket kubben sättes »kubb mot kubb». Kring väggar, pelare, fundament o. dyl. samt på lämpliga avstånd i golvet utföres svällningsfogar, vilka fyllas med fogmassa. När golvet lagts behandlas ytan med en speciell »kubbmassa» på så sätt att ett minimum kvarstannar på själva ytan och de triangelformiga hörnfogarna fyllas med massan, varvid kubbarna hålls fast i rätt läge.

Borgsjöverkens kubb-golv

Borgsjöverkens kubb-golv och arbetsplattformar

För beläggning av hårda golv av exempelvis betong i industri- och lagerlokaler har AB Borgsjöverken, Alby, börjat tillverkning av ett kubb-golv (sv. patent 109873). Tillverkningen sker helt maskinellt och utgångsmaterialet är prima ångtorkat virke. Kubb-golvet är sammanfogat av kraftiga bärande enheter s. k. kubb-golvbräder av 2 500 eller 3 000 mm längd samt med en bredd av 140 mm och en tjocklek av 60 mm. Golvbräderna, som normalt levereras »tråvita», är sammansatta av slitelement, kubb, samt bärande och sammanhållande lister, såsom framgår av bilden. Kubbarna är tillverkade av furu och det effektiva slitskiktets tjocklek, d. v. s. avståndet från listernas överkant till kubbarnas överkant, är ca 25 mm. I det färdiga golvet blir kubbarnas fiberriktning vertikal. Listerna som är av furu eller gran och har samma längd som den färdiga brädan, sammanlimmas med kubbarna medelst vattenfast plastlim.

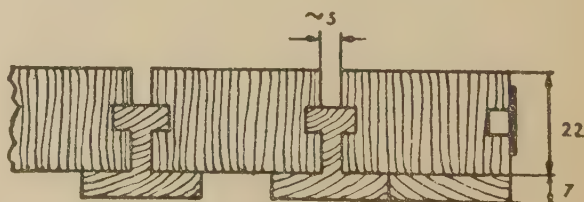
Kubb-golvbräderna kan läggas på regler, varvid utrymmet mellan reglarna utnyttjas för ledningar, trummor och dylikt. Statens Provningsanstalt har undersökt brädernas bärförmåga (intyg nr 22846, 1948) med resultatet, att man vid ett c/c-avstånd mellan reglarna av 50 cm kan tillåta en belastning på 1 500 kg/m². Vid läggning på betong spikas golvbräderna antingen i läkt eller regler, som gjutits in i betongen eller i en minst 5 cm tjock beläggning av sågspånsbetong, som gjutits ovanpå betongen.

Kubb-golvet är en lämplig beläggning för industri- och lagerlokaler. Genom sin värmeisolerande och i viss mån ljud- och vibrationsdämpande förmåga, är golvet behagligt att stå och gå på. Det är ej känsligt för olja och är ej dammbildande.

Kostnaderna uppgår till ca 20 kr per m² exklusive läggning.

Arbetsplattformarna är avsedda att användas vid maskiner och arbetsbänkar för att motverka tröttheten hos fabrikspersonalen och är tillverkade enligt samma princip som kubb-golvet. Plattformarna är flyttbara och har en total tjocklek av 29 mm. De är försedda med spår i längdriktningen mellan kubbbräderna för uppsamling av svarvspån och dylikt (se bild). Rengöring sker enklast genom att plattformen vändes upp och ned. Efter behov påmonteras en speciell läsmekanism varigenom flera plattformar kan kopplas ihop på längden eller bredden. Plattformarna finnas i bredder 600 och 900 mm samt i längder från 1 200 till 3 000 mm och betinga ett pris från ca 10 kronor upp till 40 kronor per styck.

E. L.

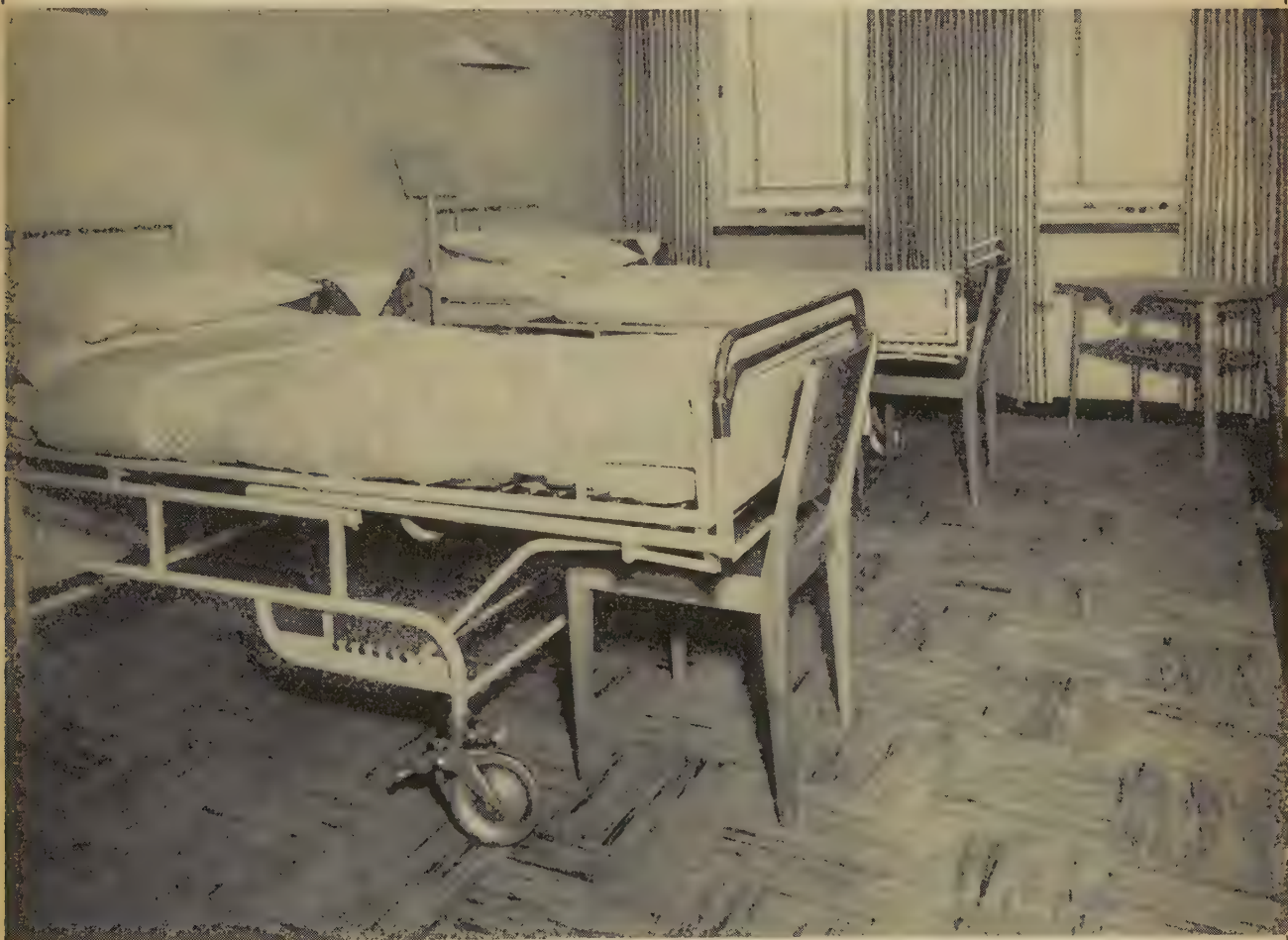

Borgsjöverkens arbetsplattformar

TARKETT

PLAST GOLV

TARKETT plastgolv — idealiskt sjukhusgolv — enastående slitstyrka, kemisk motståndskraft, hygieniskt, halkfritt, elastiskt och mycket vilsamt. Vackra färger.

Aktiebolaget Svensk
GOLVINDUSTRI

KUNGSGATAN 39 - STOCKHOLM - TEL. 23 21 60

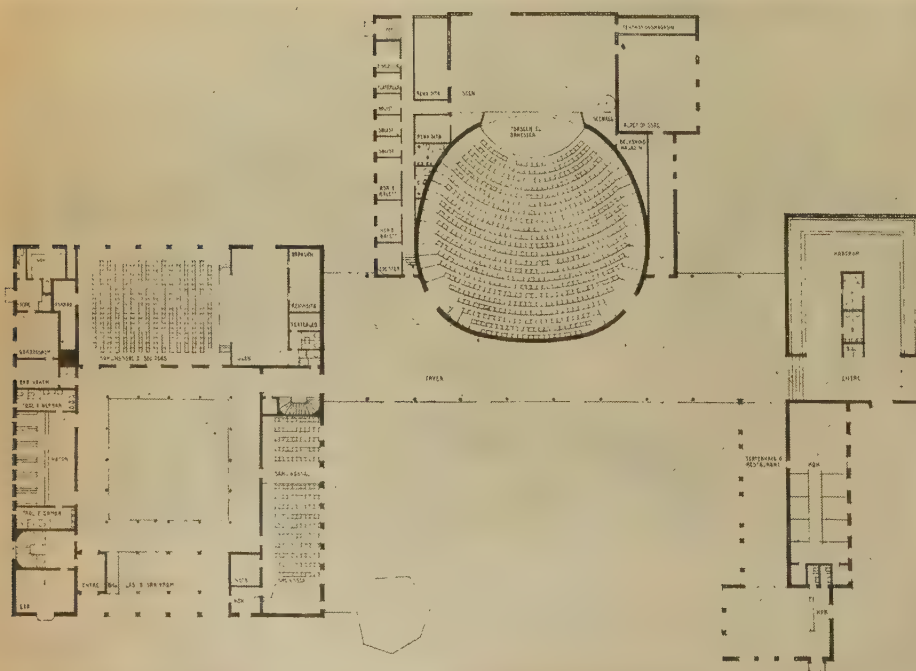
TÄVLING OM MEDBORGARHUS OCH TEATER I FALKÖPING

»Tre steg», första pris 5000 kr av arkitekt SAR Sven Klasén och Carl Nyrén.

Situationsplan. Skala 1:2000.

Huvudplan. Skala 1:800.

Falköpings stad hade inbjudit svenska, danska, finska och norska arkitekter att tävla om medborgarhus och teater i Falköping. 31 förslag inlämnades och prissumman, 11 000:— kr, fördelades på följande sätt:

Första pris, 5 000 kr, till »Tre steg» av arkitekter Sven Klasén och Carl Nyrén, Stockholm.

Andra pris, 4 000 kr, till »Citizens delight» av arkitekt SAR Rune Lund och arkitekt Alf Valentin, Göteborg.

Tredje pris, 2 000 kr, till »Plus ça change» av arkitekt Hans Asplund, Stockholm.

Inköp, 1 000 kr, till »Vid alla helgon» av arkitekter Jon Ivar John och Erik John, Stockholm.

Inköp, 1 000 kr, till »Ernst» av arkitekt Sture Frölén, medarbetare arkitekt Marjatta Rankka, Stockholm.

Inköp, 1 000 kr, till »Ut och in» av arkitekt SAR Klas Anshelm, Lund.

Inköp, 1 000 kr, till »Parkrum» av arkitekt Folke Björck, Göteborg, arkitekt Arne Korsmo, Oslo, och arkitekt Jörn Utzon, Köpenhamn.

Prisnämnden har haft följande sammansättning: professor Ivar Tengbom, professor Nils Ahrbom, drätselkammarens ordförande herr Robert Falkenskog, byggnadsnämndens ordförande herr Mats Ohlsson, stadsarkitekt Folke Molin.

Prisnämnden om »Tre steg»:

Medborgarhus och teater äro förlagda mot norra gränsen men på sådant avstånd från denna, att scenhusbyggnaden ej skuggar nuvarande bebyggelse vid Västerbergsgatan. Den framtida byggnaden har föreslagits i södra och östra gränserna. Möjligheterna till ett etappvis utbyggande varvid första etappen blir ett avslutat helt äro väl tillgodosedda.

Området är genom de olika byggnadskropparnas förläggning lämpligt avgränsat mot omgivande gator och har en väl samlad och vackert utformad friyta.

Scenhuset kan göras något lägre och bör ges dagsljusbelysning varigenom dess norra fasad blir mindre uttryckslös.

Planen är i övrigt väl behärskad, enkel och redig med stora trevnadsvärden. Byggnaden har en måttfull skala och är väl lämpad för platsen. Restaurangens uteservering är trevligt ordnad på den från den större friytan vackert avgränsade intimare gården framför teaterns foyer.

BYGGNADSINGENJÖRER

Vid bostadsstyrelsens tekniska byrå anställas två byggnadsingenjörer.

Den ene av dessa bör äga erfarenhet av projektering av bostadshus och i samband därmed förekommande teknisk-ekonomiska kalkyler. Den andre bör vara förtrogen med byggnadernas praktiska utförande. Ritteknisk färdighet värdesättes i bägge befattningarna.

Ansökan med åldersuppgift, styrkt meritförteckning och löneanspråk insändes till styrelsen senast den 5 december 1949.

KUNGL. BOSTADSSTYRELSEN

Generalplanearbete

Arkitekt eller civilingenjör med intresse för generalplanearbete kan erhålla anställning vid generalplane-kontoret i Göteborg.

Sökande skall vara utexaminerad från teknisk högskolas fackavdelning för arkitektur eller väg- och vattenbyggnad samt bör dessutom hava praktik från stadsplane- eller generalplanearbete. Väl kvalificerad sökande kan påräkna god lön.

Med anställningen följer, beroende på vederbörandes tidigare praktik, de skyldigheter och förmåner, som enligt gällande reglemente stadgas för stadens befattningshavare på extra eller extra ordinarie stat. Lönen utgår dock t. v. som arvode. Tillträde den 1 januari 1950 eller snarast därefter.

Ansökan åtföljd av de handlingar, sökande vill åberopa, tillika med uppgift om löneanspråk, skall ställas till Stadskollegiets generalplaneberedning och insändas senast den 15 december 1949 till generalplanekontoret, Kronhusgatan 2 E, Göteborg. Upplysningar genom generalplanechefen, tel. 17 48 00.

Göteborg den 18 november 1949.

STADSKOLLEGIETS
GENERALPLANEBEREDNING.

Grävmaskiner

Vi utföra kanal-, lednings-, husgrundsgrävning, årensningar, skärningar m. m.

Infordra offert

Svenska Grävmaskinscentralen

GÖTEBORG

Burgårdsgatan 13 · Tel. 16 68 32, 16 61 32

Stöcksjö Såg och Hyvleri

E. G. SANDSTRÖM

Telefon: STÖCKSJÖ 16

Levererar alla slag
av luft- och ångtor-
kade **TRÄVAROR**

"Plus ça change"

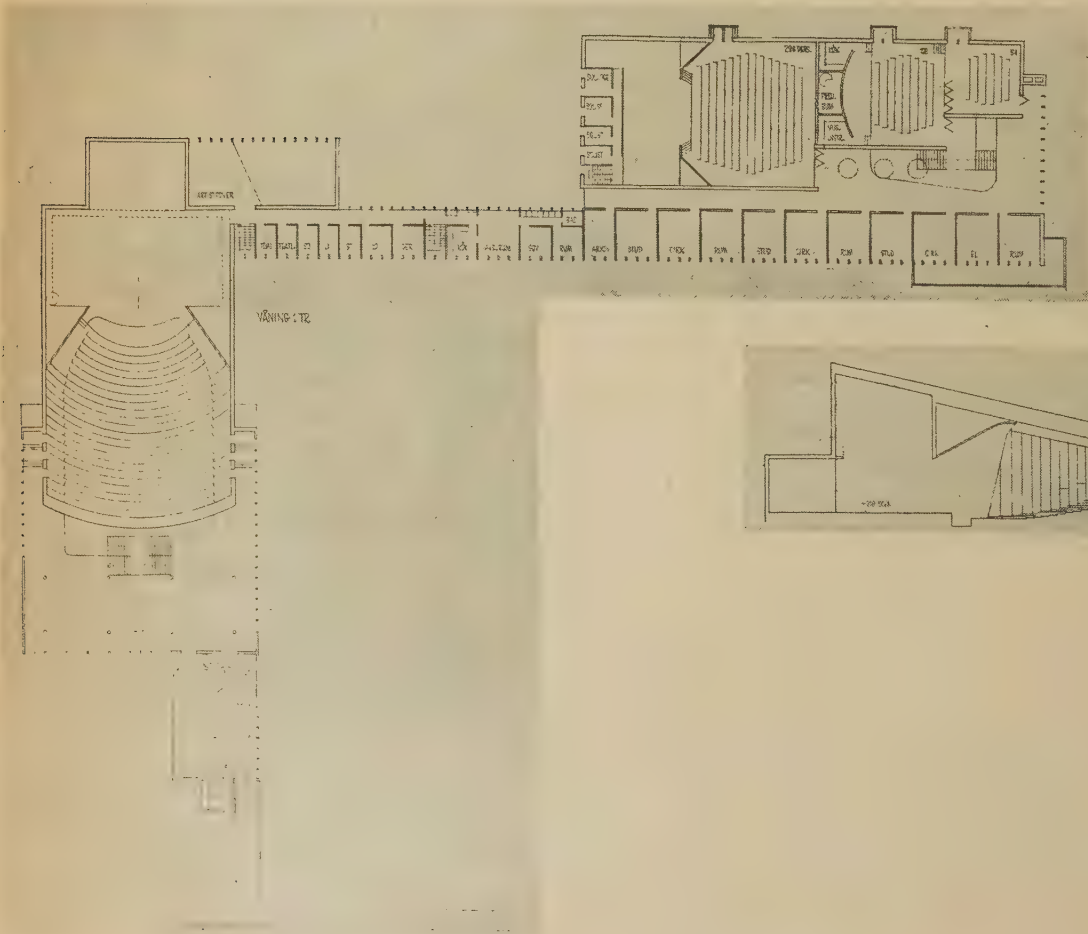
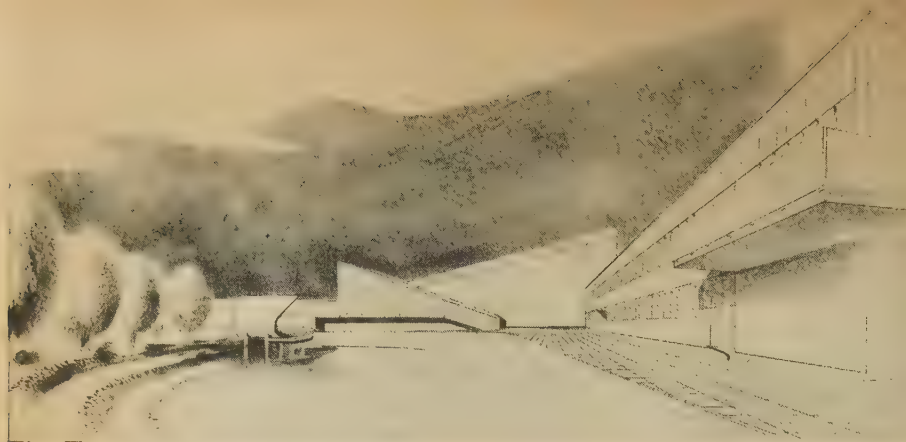
Tredje pris, 2000 kr. Av arkitekt SAR Hans Asplund, Stockholm.

Prisnämnden:

Anläggningen är orienterad mot Botvidsgatan med teatern i norra gränsen, medborgarhuset utefter S:t Sigfridsgatan och den framtida byggnaden i söder.

Tillfartsvägarna är väl lösta. Platsen mellan byggnaderna är delvis försänkt mot en damm med musikpaviljong och dansbana i kontakt med restaurangen.

Såväl medborgarhus som teater äro skickligt och intressant lösta med goda rumsbildningar. Kapprummet i medborgarhuset är för litet. Restaurangen är illa förlagd med hänsyn till teaterns entré. Den smala byggnadsdel, som sammanbinder medborgarhus och teater är knappast lycklig och vaktmästarebostaden ligger ej lämpligt ovanför genomfarten. Om möjligt borde restaurangen ha förlagts till detta läge, teaterns loger samordnats med övriga scenutrymmen och vaktmästarebostaden sammanbyggt med medborgarhuset. Härigenom skulle också utbyggnads-etapperna blivå klarare avgränsade från varandra. Fasadbehandlingen är torr och schematisk i förhållande till den arkitektoniska fantasi som präglar förslaget i övrigt.

Perspektiv. Situationsplan. Skala 1:2000.

Huvudplan. Skala 1:800.

Sektion.

"Ett slitstarkt golvmaterial"

säger Byggmästare Olle Engkvist om

AWK KORKPARKETT

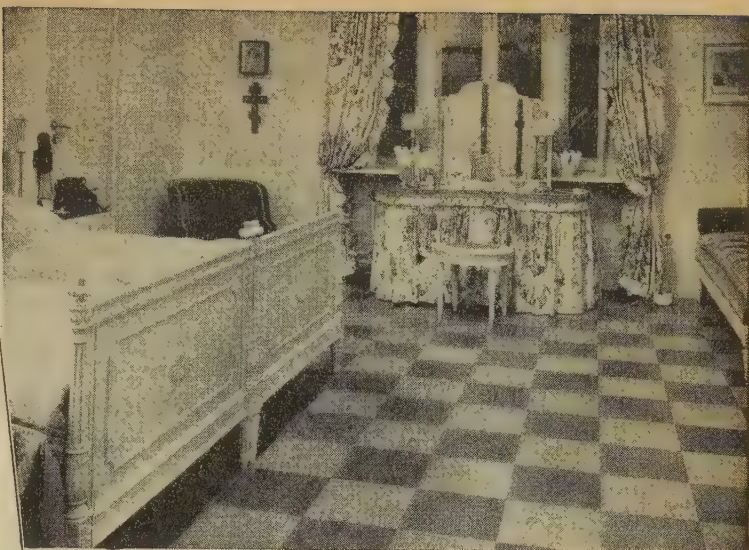
Efter många års riklig erfarenhet av korkparkett har jag kommit till den uppfattningen, att detta golvmaterial, rätt behandlat, är ett utomordentligt beläggningsmaterial, framför allt för sovrum och kök.

Det är mjukt, varmt och behagligt att gå på. Särskilt i kök är detta en välsignelse för alla, som ha ett ansträngande arbete där.

Korkparketten är även ett slitstarkt golvmaterial, varför jag har all anledning att rekommendera detta — men det skall behandlas och underhållas rätt.

Stockholm den 14 december 1948.

Olle Engkvist.

Korkparkett är den idealiska golvbeläggningen överallt där man vill ha slitstarka, vackra och varma golv — t.ex. i sovrum, kök och kontorsrum. Korkparketten är tack vare sin mjukhet utomordentligt behaglig att gå på — den är dessutom värmeisolerande.

Ring oss för en diskussion.

AB WICANDERS KORKFABRIKER

Brännkyrkagatan 66 • STOCKHOLM • Tel. 44 03 50

GÖTEBORGS KORKFABRIK

ÄLVÄNGEN • Tel. namnanrop: "Korkfabriken"

PERFOCEL

LJUDKONDITIONERINGS PLATTOR

**minskar störande buller
höjer arbetseffektiviteten**

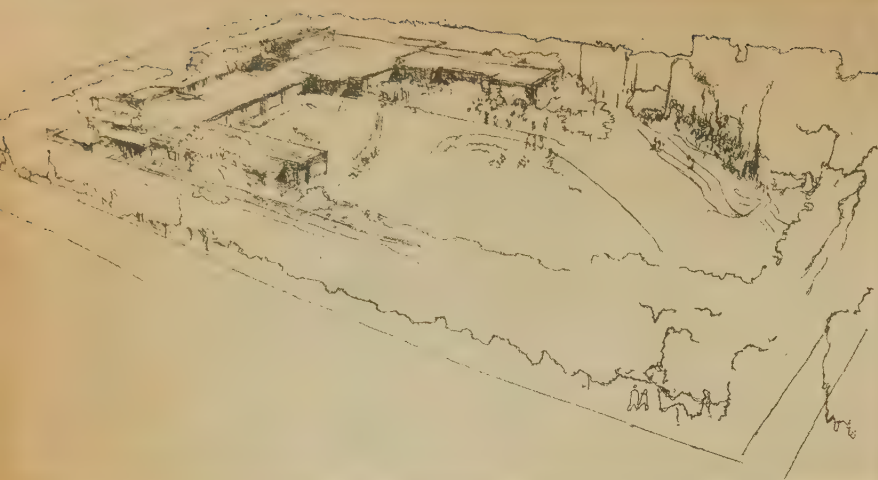

C. A. CLASE AB, GÖTEBORG

Lilla Torget 1, Tel. 13 17 67, 13 48 54

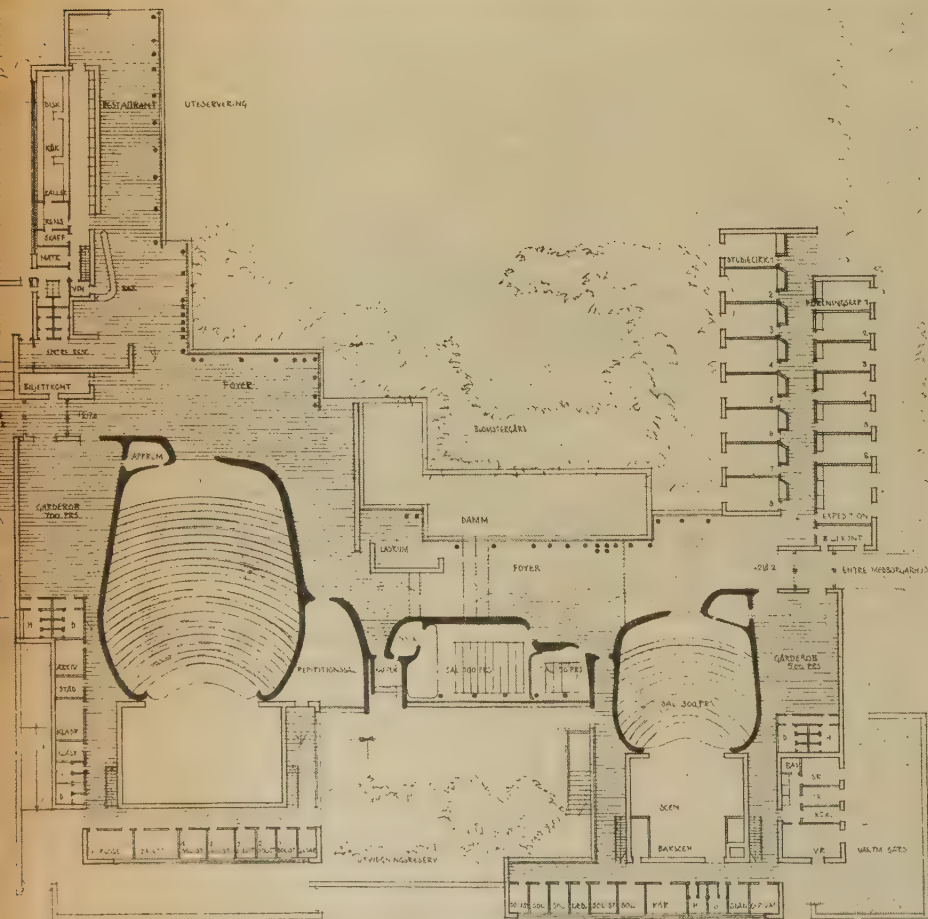
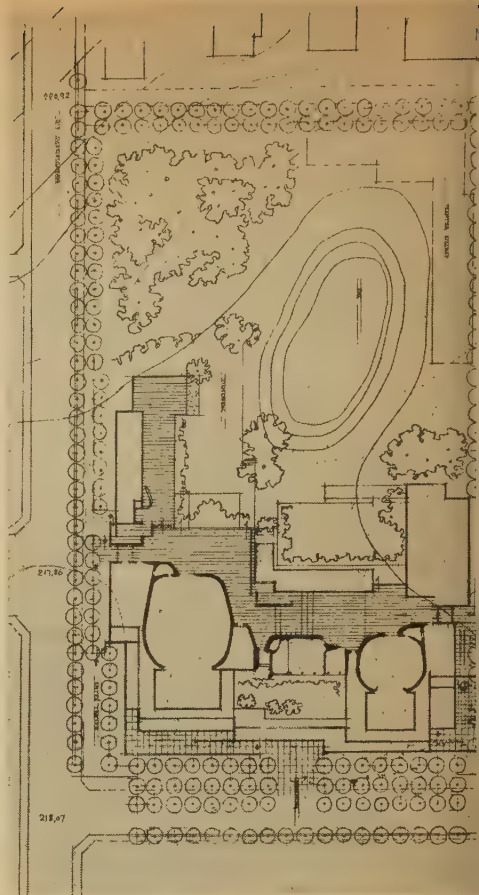
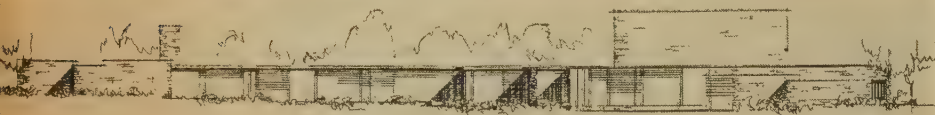
Avdelningskontor:

Grevturegatan 10, Stockholm, Tel. 60 96 09

"Parkrum" Inköp 1000 kr. Av arkitekt SAR Folke Björck, arkitekt MNAL Arne Korsmo och arkitekt MAA Jørn Utzon.

Ovan perspektiv. T. h. situationsplan. Skala 1:2000. Nedan fasad mot söder och huvudplan. Skala 1:800.

Prisnämnden:

Medborgarhuset och teater bildar ett oregelbundet u-format komplex förlagt till områdets norra del och utformat så att en nära kontakt uppnåtts med den, som en fritt gestaltad park behandlade övriga delen av området. Den framtida byggnaden ligger i sydvästra hörnet. Medborgarhuset har sin entré från S:t Sigfridsgatan. En avgränsning av byggnadsetapperna kan genomföras, men anläggningen kommer inte till sin rätt förrän i fullt utbyggt skick särskilt med hänsyn till behandlingen av foajéutrymmena och deras sammanhang inbördes och med parken.

Kapprummen äro olämpligt anordnade som fickor vid sidan om vindfängen. Foyerutrymmena äro mycket stort tilltagna. Båda scenernas golv ligga avsevärt under mark, vilket i likhet med i förslaget nr 19 ger obehäliga inlastningsförhållanden. Utformning och dimensionering av de väggar, som omsluta salarna är omotiverad och den konstruktiva uppbyggnaden öfrigt oklart redovisad. De mindre salarna äro för små.

Förslaget har sitt värde genom det sätt på vilket författaren genom höjdförläggning, materialbehandling och utformning uppnått en samverkan med marken och grönskan. Det valda materialet har god lokal tradition.

REDAKTÖRER:

Arkitekt SAR Leif Reinius
Civilingenjör SVR Gunnar Essunger

REDAKTIONSSSEKRETERARE:

Fil. mag. Inga Mari Lönnroth

REDAKTIONSOMBUD:

Victor Bährner, Malmö
Ossian Lindqvist, Malmö
Owe Svärd, Göteborg
Gunnar Hoving, Göteborg

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Harry Bernhard
Hilmer J. Danielsson
Axel Eriksson
Torbjörn Olsson
Göran Sidenbladh
Tore Webjörn

Ansvarig utgivare:
Arkitekt SAR Moje Bergström

I tidskriften gjorda uttalanden stå för författarnas räkning och äro endast om så anges att anse som uttryck för ståndpunktstagande av någon av de föreningar, som utge tidskr.

PRENUMERATIONSPRISER FÖR HELÅR

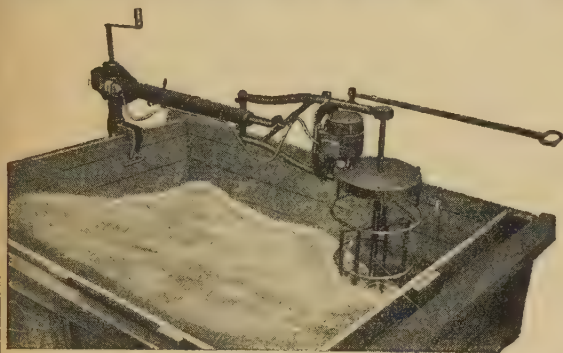
	Sverige	Danmark Finland Norge	Övriga utlandet
Endast lösnummer	20:—	22:—	26:—
Lösnummer + klotpärm ..	23:—	—	—
Lösnummer + halvfr.pärm	27:50	—	—
Lösnummer + bundet ex. i klotband	30:—	33:50	40:—
Lösnummer + bundet ex. i halvfr.band	37:—	40:—	47:—

Tornborg Lundberg

TELEFON: NAMNANROP

ÅRSTADALSHAMNEN. STOCKHOLM 9

Kontor, Mek. Verkstad och Lager, Årstadalshamnen

BRUKSUPPRÖRAREN

Limack

patentsökt

För snabb uppröring av kalkbruk i lavar. Oumbärlig
vid tillverkning av kalk-cementbruk på byggnadsplatsen.

144

VÄLJ

GRÅBRUN, GRÅ, RÖD
eller SVART

GUSTASTEN

Trappor, Golv, Fönsterbänkar,
Diskar, Portomfattningar m. m.

AB. GUSTA STENFÖRÄDLINGSVERK

BRUNFLO

Telefon 19 och 63

Försäljningskontor för Stockholmsdistriktet:

GUSTA-MARMORBRUKET A.B.

Kungsgatan 15 Tel.: 11 66 21, 11 50 68

Verkstad, Värtan Tel.: 62 65 93

AKTIEBOLAGET

CALOR & SJÖGREN

Arbetargatan 30, Stockholm

Telefon: Växel 52 06 30

VÄRME - GAS - VATTEN AVLOPP

Ni erhåller snabbt och väl utfört

arbete om Ni anlitar vår

reparationstjänst.

AHLBERG, C.-F.: *Tendenser inom modern arkitektur*. Byggmästaren 28 (1949) nr 25 sid. 533—534.

I anslutning till den sjunde CIAM-kongressen som hölls i Bergamo i somras gör författaren några reflexioner över tendenser inom modern arkitektur, som han definierar som "en arkitektur som är frigjord från de historiska stilarnas formschema". Stilarkitekturen är alltiämt dominerande på flera håll och författaren konstaterar "en frontbildning: den historiska stilarkitekturen kontra den moderna arkitekturen. En andra huvudfront går tvärs igenom den moderna arkitekturens egna marker. Den ena riktningens arbeten kännetecknas av en formalistisk syn på arkitekturen. Den andra riktningens kännetecknas av att de mänskligt-sociala problemen stå i centrum. Från dessa utgångspunkter betraktar författaren svensk arkitektur under 30- och 40-talet.

DK 728.83

LINDBLOM, ANDREAS: *Svindersvik*. Byggmästaren 28 (1949) nr 25 sid. 535—548.

Svindersvik, som ligger vid Saltsjön i Nacka uppfördes av Claes Grill efter ritningar av Carl Hårleman på 1730-talet. Författaren skildrar den vackra trädgården och herrgårdsbyggnaden som skall övergå i Nordiska Museets ägo. Artikeln illustreras med uppmättningsritningar gjorda 1915—18 och fotografier.

DK 711.583

BACKSTRÖM, SVEN OCH REINIUS, LEIF: *Skiss till stadsplan för Svindersvik och Alphyddan*. Byggmästaren 28 (1949) sid. 549—550.

Ett preliminärt utkast till stadsplan för Svindersviks- och Alphyddeområdet i Nacka. Stadsplan, planer, sektioner och perspektiv av kedjehusbebyggelse.

TÄVLINGAR

Uppgift	Inlämnings-tid	Se Byggmästaren
Stads- och medborgarhus i Lidingö	15. 12. 1949	Nr 13 s. III
Stadshus i Alvesta	15. 4. 1950	Nr 24 s. XV

Lämna reproduktionsdugliga tävlingsritningar!

Socialstyrelsens tävling om ålderdomshem avgjort

Den idétävling, som socialstyrelsen har ordnat för att få fram förslag till ålderdomshem i två storlekar för resp. cirka 30 och 80 åldringar, har nu avgjorts.

I klassen för 30 personer har två andrapris på vardera 3 500 kronor tilldelats arkitekt Bo Cederlöf för förslaget »Rektangulärt» och arkitekt Lennart Tham med arkitekt G. Hollström som medarbetare för förslaget »Alte Kameraden». Tredje pris, 2 500 kr., har arkitekt Claes Laurent fått för »Höstsol» II.

I andra klassen har två andra pris på 3 500 kr. tilldelats arkitekt Gösta Wiman med arkitekterna L. Larsson, H. Speek och J. Wetterlund som medarbetare för förslaget »Gård vid gård» och arkitekt Åke E. Lindqvist med arkitekt R. Jonsson som medarbetare för »Östväst». Tredje pris, 2 500 kr., har tillerkänts arkitekterna Joh. Ivar John och Erik John för »Metusalem».

Prisnämnden har vidare beslutat att för 1 500 kr. för vardera köpa följande förslag i 30-personersklassen: »Shangri-La» av arkitekterna Tord Hultman och Johan Thomé med ingenjör E. Norman som medarbetare och förslaget »BMN» av arkitekt Bertil Mattsson. Förslaget »Emma», utfört av arkitekt Mats Linnman och byggnadsingenjör Erik Nilsson, skall köpas för 1 000 kr., medan »Lamellhushem» av arkitekt Nils Inge Rosén betalas med 750 kr. liksom »Öppet och Slutet» av arkitekt Bertil Holmberg.

I den större klassen har följande förslag inköpts: »Slutet godt — allting godt» av Birch-Lindgrens arkitektkontor, arkitekt Ingrid Uddenberg med arkitekt V. Karisalo som medarbetare, för 750 kr.

Prisnämnden har utgjorts av byråchef Ali Berggren,

ten lectures on

SWEDISH ARCHITECTURE

De föredrag, som hösten 1946 hölls inför en grupp engelska arkitektstuderande, ha nu bearbetats och utgivits i bokform. Priset är

Kr. 6: 50

Sändes portofritt om likvid insattes på vårt

Postgiro nr 3124

BYGGMÄSTAREN
FÖRLAGSAVDELNINGEN
KUNGSGATAN 32, STOCKHOLM

byggnadsrådet Gunnar Wejke, arkitekterna Folke Löfström, Bengt Romare, Sven Wallander och Gunnar Wetterling, grosshandlare Erik Nordkvist, kommunalombudsman Roland Adolfsson och rektor Greta Hamrin.

DIVERSE

Stockholms bostadsbehov

Vid Stockholms stads statistiska kontor har verkställt en utredning om det sannolika lägenhetsbehovet i Stockholm 1960. Med ledning av utvecklingen under 1940-talet och med hänsyn till den sannolika framtida åldersförskjutningen har man beräknat, att antalet gifta par i Stockholm skall utgöra omkring 215 000, antalet ogifta över 20 år 116 000 och antalet förut gifta 90 000.

För de gifta paren erfordras 1960 211 100 lägenheter, för de ogifta över 20 år 52 200 och för de förut gifta 67 500. Det totala lägenhetsbehovet år 1960 skulle alltså bli 330 800. Detta betyder att lägenhetsbehovet stiger med 71 300 lägenheter. Läger man därtill den behövliga bostadsreserven, förslagsvis beräknad till 1,5 procent av lägenhetsbeståndet, kommer man upp till 76 000 lägenheter. Detta är en nettosiffra, och nettotillskottet lägenheter blir i medeltal 6 400 per år. För mildrande av den svåra aktuella bostadsbristen torde under de närmaste åren minst dubbla detta tillskott vara erforderligt.

Perspektivapparat

I dagarna har en svensk apparat för konstruktion av perspektiv kommit i marknaden. I princip består den av två stålbandsrullar, som placeras i gränspunkterna på perspektivhorisonten så att de utdragna stålbanden alltså tjänstgör som linjaler genom gränspunkterna. Då ju gränspunkterna ofta faller utanför ritbordsytan är rullarna monterade på utriggararmar, som fästs under ritbordet i vald horisonthöjd. Stålbandens ändar är för-enade, och i föreningspunkten är även infäst en vridbar linjal, avsedd bl. a. för ritning av vertikaler. Linjalen kan låsas till endera bandet, och dessa kan i sin tur låsas i rullarna.

Denna enkla anordning innebär i och för sig en för-enkling av perspektivritandet: man slipper gripa till syn-

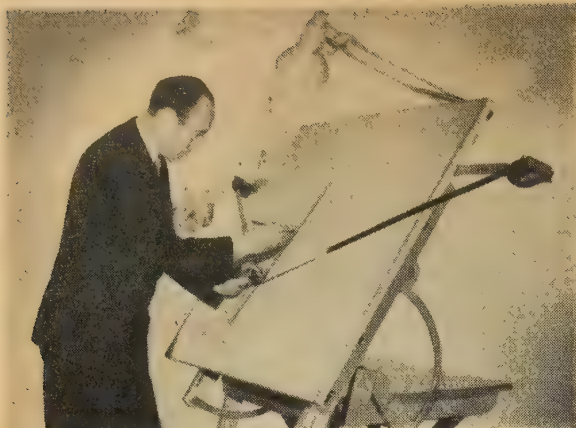
Tala med

SKANDINAVISKA
BANKEN

när bygget planeras

Perspektivapparaten Medigraph

stråle- eller mätpunktsmetoderna, som ritbordets normala utrymmesbrist annars ofta tvingar fram. Konstruktionen från plan- och fasadritningar till perspektiv sker på något av de vanliga sätten — observera att genom låsanordningen kan »vertikallinjalen» parallellförskjutas i godtycklig riktning, om man bara håller det stålband, till vilket den är låst, i konstant riktning (markeras t. ex. med streck).

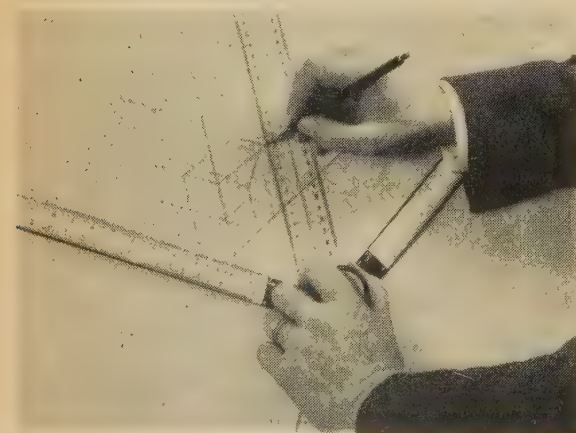
Vertikala linjers parallax i fågel- och grodperspektiv erhålles om man läser det ena bandet i rullen och det andra till vertikallinjalen. Denna kommer då i alla lägen att automatiskt riktas mot vertikalerens gränspunkt (under förutsättning att den är inställd vertikalt genom ögonpunkten).

Apparaten är även försedd med lösa skalor, som möjliggör måttsättning direkt i perspektivet. Förkortningarna är matematiskt beräknade. Dessa skalor är dock bundna till vissa distanser och ögonhöjder, lämpliga för tydliga tredimensionella framställningar. De är alltså i allmänhet inte tillämpliga för tävlingsperspektiv, där blickpunkten ju ofta är fixerad i programhandlingarna. Utan större svårigheter kan man dock själv konstruera tillförlitliga skalor för varje enskilda fall.

Det precisionsbyggda instrumentets stora möjligheter förefaller att bäst kunna utnyttjas i sådana komplicerade formgivningsuppgifter där projekteringsritningar är otillräckliga — hit hör kanske inte i första hand normala byggnaders helheter och detaljer.

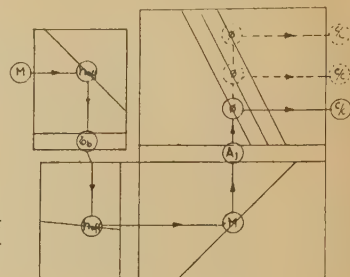
Perspektivapparaten uppfinnare är ingenjör Olle Norelius och dess namn är *Medigraph*. Den tillverkas av AB Kontrollinstrument, Sthlm, och försäljningen omhändersas av Henry Wallenberg & Co. AB, Sthlm. Dess pris är kr. 365:—.

L. II.

Nomogram för beräkning av betongplattor

Civilingenjör Sven Nelson har uppställt ett nomogram för beräkning av armerade betongtvärsnitt. Ur nomogrammet kan snabbt erhållas lämplig plattjocklek, uppträdande betongpåkänningar, erforderlig armering samt c/c avstånd från armeringsstänger av förekommande dimensioner, allt med utgångspunkt från förut beräknat moment. Nomogrammet, som är utfört för olika stål-kvaliteter, bör kunna bli ett värdefullt tillskott till tidigare förekommande lathundar för konstruktörer.

Principskiss, som visar hur nomogrammet är konstruerat.

LITTERATUR

Fint sätt på ritbordskanten

Fundering og Bærende Konstruktioner av Chr. Nøkkentved og B. J. Rambøll.

Där detta inte är nödvändigt bör man undvika att förskjuta de bärande elementen i olika våningar i förhållande till varandra. Detta förträffliga påpekande trängs med andra dylika i en liten bok, *Fundering og Bærende Konstruktioner*, som nu utkommit i en andra upplaga. Den är baserad på de föreläsningar, som professor Nøkkentved höll för arkitektstudenterna på Konstakademien i Köpenhamn och har med hjälp av professor Hannemann sammanställts av professor Rambøll.

I Sverige har alltid rätt en viss av- och missundsamhet mellan arkitekter och ingenjörer. Visserligen odlas den mest av studenter och föreningsfunktionärer men får likväl den ledsamma konsekvensen, att, då de studerande ringakta varandras studieområden, deras framtida samarbete blir otympligt. En del av skulden till detta ligger sannolikt i att arkitektstudenterna få en undervisning i byggnadsstatik och läran om bärande konstruktioner, som inte är anpassad efter deras behov och önskemål. I stället för att meddelas en klar och samlad översikt kurs få de följa väg- och vattenbyggarnas föreläsningar under en kort tid genom ett till synes godtyckligt valt avsnitt. De blivande konstruktörerna få alls ingen undervisning i arkitektur.

Den nämnda boken omfattar precis det, som man skulle önska att en arkitekt visste om byggnadskonstruktioner. I Danmark är den lärobok. Om den kunde komma i bruk, åtminstone som kvällslektyr, i Sverige vore detta att välkomna. Språk, figurer och omfång är inbjudande. Lägga ut några exemplar på arkitekternas ritsalar! Jag tror att de komma att förvinna. Lägga sedan ut några till! Den eventuella förlusten uppvägs av ett bättre studieresultat.

Åke Holmberg

Konsten att fly

Jan Wallander: »Flykten från skogsbygden» (Industrisens Utredningsinstitut, Sthlm 1948, pris 15:— kr.).

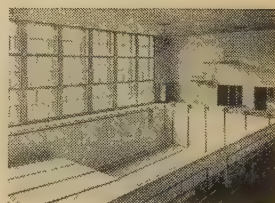
Wallanders undersökningar av befolkningsrörelserna i Klarälvbygden lät tala om sig redan då de pågick, och

kakel vinner

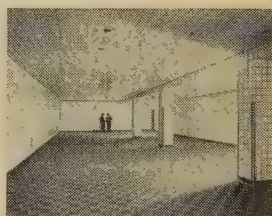
kakel
vinner

Anläggningskostnaderna för kakelklädda väggar kunna förefalla relativt höga. Men erfarenheten och en noggrann kalkyl utvisar att kostnaderna snart fullt betala sig tack vare kaklets styrka och hållbarhet. Underhållskostnaderna äro praktiskt taget inga.

Kakel är alltid vackert — vilken färg man än väljer. Kaklets dekorativa verkan inger en angenäm känsla av trivsel och friskhet. Få andra material kunna tävla med kakel när det gäller att få fram en estetiskt tilltalande väggbeklädnad.

I större utsträckning än någonsin tidigare köper industrin i dag kakel från Upsala-Ekeby.

UPSALA-EKEBY

EKEBYBRUK

Stockholm Döbelnsgatan 1 • Göteborg Ö. Hamngatan 14

Överallt där renlighet sättes i främsta rummet är kakelväggar ett krav: i sjukhusutrymmen av alla slag, i kök och badrum, stora som små, i laboratorier och i industrilokaliteter. Intet material är så lätt att hålla rent. Kakel är ingen lyx — kakel är hygien.

Aktiebolaget BJÖRKLUND & VEDIN

Entreprenörer för

- ★ VÄRME
- ★ GAS
- ★ VATTEN
- ★ AVLOPP

LINNÉGATAN 56 • STOCKHOLM

Tel. 67 03 10 (växel)

Filialer:

NORRKÖPING • LIDINGÖ • KATRINEHOLM

Tel. 340 80

Tel. 65 32 51

Tel. 1990

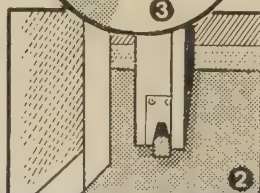
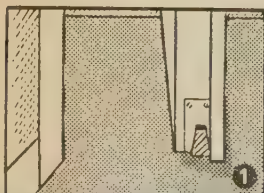
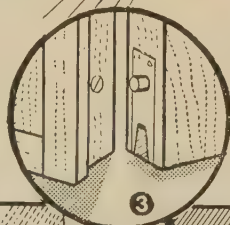
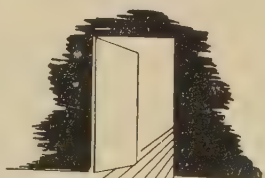
Den *osynliga* tröskeln

LUFT-, LJUS- OCH LJUDTÄT

Den självstängande tröskeln GUNFRED ersätter fast tröskel. Den är helautomatisk och utförd i form av en stålskena med filtlist, som är infälld i dörrens underkant. När dörren öppnas lyftes tröskeln upp i sitt spår (fig. 1) och vid stängningen tryckes den ljudlöst mot golvet (fig. 2) genom tryckspindeln (fig. 3). GUNFRED ger alltså fri golvyta från rum till rum, och tätningen blir avsevärt effektivare än med vanlig tröskel. Begär prospekt.

GUNFRED

ger fri golvyta från rum till rum

GUNNAR FREDRIKSON A B

LÖSTMAKARGATAN 5, STOCKHOLM. TEL. VÄXEL 23 42 45
Lilla Torget 2, Göteborg. Tel. 3142 65. St. Kvarngatan 36, Malmö. Tel. 31497

en föredömlig sammanfattning av deras resultat presenterades för något år sedan i tidskriften *Industria*. Nu har materialet, metoderna, analyserna och rekommendationerna för den framtida politiken framlagts i doktorsavhandling och publicerats av Industriens Utredningsinstitut. Framställningen är till disposition och språk både akademiskt stringent och journalistiskt lättflytande, och IUI:s trevliga pappband och rediga typografi gör läsningen ännu behagligare.

Avhandlingen inledes med allmänna beskrivningar och analyser av Klarälvbygdens ekonomiska och kulturella struktur, befolkningsförhållanden och totala flyttningsrörelser. En mer djupgående dissektion göres sedan av de tre speciellt undersökta socknarna Norra Ny, Gustav Adolf och Sunnemo. Mot denna väl tecknade bakgrund redovisas de tre socknarnas flyttningar och dessas orsaker. En i det allmänna intresset välmotiverat undanskynd plats upptages av den del, som man föreställer sig var avsikten med Uddeholmsbolagets initiativ till denna forskning, nämligen svaret på frågan: »Vilka åtgärder bör vidtagas för att säkra arbetskrafttillgången i Klarälvsskogarna?»

»Landsbygdens avfolkning» är ett uttryck som framkallar bilden av ett lämmeltåg från torvan till Kungsgatan. W. slår definitivt sönder denna spökhistoria genom att analysera flyttningsrörelsernas komponenter. Inflyttningar och utflyttningar är av samma storleksordning men lämnar, åtminstone i de undersökta socknarna, en årlig negativ nettoinflyttning. $\frac{2}{3}$ av utflyttningen går i första etappen till Värmlands landsbygd, blott $\frac{1}{5}$ till städer (där Stockholm i sin tur tar $\frac{1}{5}$). Inflyttningen sker efter ungefär samma proportioner från dessa platser. Omflyttningarna innebär en centralisering av befolkningen till befintliga bebyggelsekärnor.

Flyttningarnas och de flyttandes karakteristika kartlägges omsorgsfullt; bl. a. resonerar W. om de flyttandes intelligens. Genom att jämföra de utflyttandes folkskolebetyg med socknarnas genomsnitt visar W. att de flyttande icke utgör någon intellektuell, dådkraftig elit — betygskvoten är den genomsnittliga. Emellertid påpekas sannolikheten för att de som söker sig till städerna utgör den intelligentaste delen av de utflyttande. Här öppnar sig ett område som måste utforskas; konsekvenserna av det av W. för troligt hållna antagandet vore ju ödesdigra för landsbygdens näringar.

Undersökningen av orsakerna till flyttning har väckt en polemik mellan aktuarié Per Holm och avhandlingsförfattaren i tidskriften *Plan*, nr 3 och 4 1949. H. anser att W. negligerat det *privatekonomiska* motivet för flyttning, och att det är barockt att påstå att »det förefaller som om kvinnorna i och för sig, oberoende av yttre omständigheter, har större benägenhet att flytta än män» när man inte undersökt utbudet av *arbetsmöjligheter* för kvinnor i hemort och resp. flyttort. I undersökningen har de yttre omständigheterna för flyttning reducerats till ägoförhållanden, miljöförhållanden och önsknings om yrkesbyte. Utöver Holms påpekanden i *Plan* bör uppmärksamheten även riktas på innehållet i det flera gånger anförda flyttningsmotivet »påverkan genom släkt och vänner» — detta är ju bara en motiveringsmetod, där man kan misstänka att argumenteringen ofta rör sig om ekonomiska realiteter.

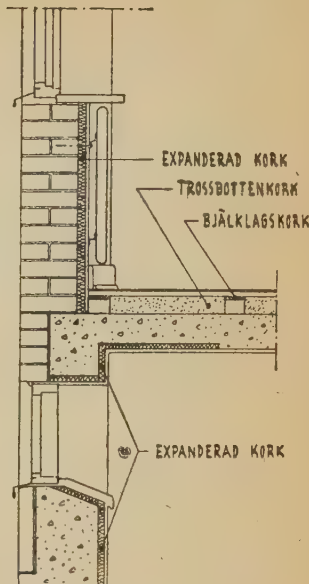
Undersökningens resultat är naturligtvis inte allmängiltiga; ett representativt antal områden bör undersökas på liknande sätt för att ge en säkrare grund för prognoser, inte minst för våra städer som ju räknar med fortsatt inflyttning från landsbygden. Vid studiet av W:s

Isolera med KORK — naturens eget isoleringsmedel

WMB
korkplattor

för isolering av byggnader

WMB korkplattor kunna på grund av sin höga isoleringseffekt, låga fuktighetsabsorption och beständighet mot röta med fördel användas för isolering av industribyggnader och bostadshus. I många fall är en kombination av olika korkmateriel av de typer som fig. illustrerar idealisk. Vi utarbete gärna förslag och offerter på alla slags korkisoleringsarbeten. Begär närmare upplysningar samt vår broschyr "WMB isoleringskork".

Isoleringsaktiebolaget

Göteborg Stockholm Malmö Sundsvall

Aktiebolaget
MATAKI

Tel. namnanrop: MATAKI • MALMÖ • Telegramadress: MATAKI

ASFALT- OCH TJÄRPRODUKTER
IMPREGN. BYGGNADSPAPP
UNDERHÅLLSFRI TAKPAPP
MATAKILITE TAKBELÄGGN.
DIV. KEM.-TEKN. PRODUKTER

"ta Mataki!"

introduceras av
**Aktiebolaget WST-hus, Forserum och
Finnés Snickerifabriks AB, Lingbo.**

Med WERNO-dörren vågar vi säga att en ny epok vad det gäller dörrar inledes. WERNO-dörrens genialiskt enkla konstruktion — en smal träram runt dörren och en fyllning av tvärställd halm, som är limmad vinkelrätt mellan ytskikten — är den mest radikala nykonstruktion av dörrar som gjorts på många år.

WERNO-metoden som sådan lancerades av AB WST-hus för ett par år sedan och den är ju redan välkänd — och erkänd — för byggnads-konstruktioner.

WERNO-dörren uppfyller de höga krav man ställer på en förstklassig dörr betr. formbeständighet, utförande etc. men dessutom har den flera förnämliga egenskaper:

1 Mycket god ljud- och värmeisolering.

2 Behaglig "att gå i" — den "smäller" inte även om den stänges hårt.

3 Stor motståndsförmåga mot eld — omfattande prov har visat att WERNO-dörren är mera motståndskraftig mot eld än en massiv trä-dörr av samma tjocklek.

4 WERNO-dörren är massiv — fyllningen motsvarar tätliggande lameller och det finns inga tomrum där ytskiktet kan sjunka in så att ojämnheter uppstår på ytan.

5 Idealvikt — WERNO-dörren har fördelen av att vara relativt lätt utan att stabilitet och ljudisolering försämras därav.

WERNO-dörren är trots sina överlägsna egenskaper ej dyrare än andra dörrar.

WERNO-dörren tillverkas enligt svensk snickeristandard och kan levereras med eller utan karmar, beslag, ytbehandling etc. Rekvirera vår broschyr med alla detaljer.

Generalagent:

**AKTIEBOLAGET
WERNESKOG**

V:a Hamngatan 13, Göteborg. Tel. 13 82 59, 13 59 80.

tillvägagångssätt inser man betydelsen av att vår folkbokföring skötes sakkunnigt och att befolkningsstatistiken specificeras på ett för liknande undersökningar ändamålsenligt sätt.

Kan avhandlingen sedan skingra de myter våra demagoger kokat ihop om landsbygdens självdöd har den blivit till nytta för fler än uddeholmarna.

L. H.

Dansk bok om stil och textning

Smidts Skrifstatlas, andere forøgede udgave. Nordisk Fagboks-Forlag, Odense. Ung. 170 sidor i ringpärm.

Boken är försedd med ett förord — isär til Anmeldere:

Forfatteren er klar over, at der er Skrifter i dette Værk, der i høj Grad er modeprægede og som ikke rummer evige Værdier.

Saadanne Skrifter er det dog absolut nødvendigt at vise, da Atlas'et ellers ikke vilde have tilstrækkelig Værdi for en meget stor Del af Læserne, især alle Reklamefolk.

For Reklamefolk gælder det at sælge Varen nu. Op-gaven er paa ingen Maade kulturel; hvad Kritikken og Sagkundskaben siger om 10 eller 100 Aar, er i den Forbindelse ligegyldigt.

Under Hensyn til ovenstaaende er Atlas'ets Emner delt i 2 Hovedgrupper:

Kapitel I—XII behandler Skriften set fra en overvejende og kulturel Synsvinkel og indeholder saa godt som udelukkende Skrifter, der forlængst har bevist deres varige Værdier.

Kapitel XIII—XVII er mere mode- og reklamepræget.

Herefter staar det til hjer enkelt at uddrage det, der passer bedst for det paagældende Arbejde, og iøvrigt behøver de 2 Synspunkter langt fra altid at kolliderere.

Uden Forbindelse med ovenstaaende skal det oplyses, at de dekorative Kort forrest og bagest i Atlas'et kan fjernes og anvendes som indrammet Vægdekoration.

Detta sista är ett symptom på författarens glada sätt att närma sig sin uppgift. Anmälaren skulle inte gärna inrama och sätta på väggen Kort som i så hög Grad ikke rummer evige Værdier.

Bokens första del ger en mycket klar om än förenklad bild av hur skriften utvecklats från egyptisk bildskrift och allt intill nu. Trappstegen i utvecklingen är i den här resumén 8 stycken och var och ett är illustrerat med en inramad sida bilder av människan (exempelvis egyptierna), skrivredskapen och skriften samt med en prosatidsskildring försedd med motto och en käck teckning därintill. Metoden är framgångsrik och fäster bra i minnet, vilket visar att Svend Smidt är en skicklig reklamman.

Del II behandlar de bokstäver vi nu använder i tryck och textning hur och varmed man textar dem (men kanske man skulle velat höra mer ändå).

Mycket användbara äro de sidor, som upptas av tryckeristilar, reklamstilar och olika siffertyper. De äro klart uppställda och återgivna i stora grader lätt kopierbara. Som marginalanteckningar ges historiska upplysningar.

Man får dessutom exempel på utförda reklamuppgifter för butiker och tidningar och reproduktioner av märken och affischer. Över huvud har författaren löst den uppgift han närmast givit sig: att gå reklamfolket tillhanda. Dock inte uteslutet att ingenjörer och arkitekter kan ha matnyttigt av den.

Harald Thafvelin

Till synes lika

men...

Huset t. v. har angripits av husbocken som genom ett veritabelt mullvadsarbete åsamkar ägaren stora förluster. Fastighetens värde sjunker och får angreppet fortsätta kan kostnaderna bli högst betydande.

Ett säkert skydd är ett husbocksavtal i Anticimex, som då utför kontinuerliga inspektioner och fria saneringar. Några skador hinner således inte uppstå, så länge fastigheten är under Anticimex' kontroll.

Anticimex lämnar speciella rabatter vid tecknandet av kombinationsavtal. Se om Ert hus i tid — anlita

ANTICIMEX

Riksorganisation för skadedjursbekämpning.

Huvudkontor: Vasagatan 46, Stockholm

Tel. 23 15 60

Avdelningskontor över hela landet.

SVENSKA MURBRUKS AB

STOCKHOLM

Kungsgatan 15 • 22 33 60

Murbruk

Putsbruk

SANDUPPLAG

Hornsberg

MURBRUKSFABRIKER

Karlberg

LABORATORIUM

Karlberg

ÖDEENS
INGENJÖRSBYRÅ AB
VATTUGATAN 9 A, STOCKHOLM
Tel. 20 20 23, 10 89 33, 10 89 55

INDUSTRIBYGGNADER
BYGGNADSKONSTRUKTIONER
KONTROLLANTSKAP

Grävmaskiner

Vi utföra kanal-, lednings-, husgrunds-
grävning, årensningar, skärningar m. m.

Infordra offert

Svenska Grävmaskinscentralen

GÖTEBORG

Burgårdsgatan 13 · Tel. 16 68 32, 16 61 32

LÅSET AV IDAG:

Abloy

LÅSET I SÄRKLASS NÄR DET GÄLLER NYCKEL-
VARIATIONER OCH KOMBINATIONSMÖJLIGHE-
TER FÖR DE STÖRSTA OCH MEST INVECKLADE
SERIE- OCH HUVUDNYCKELSYSTEM

AKTIEBOLAGET LACTA SEPARATOR
STOCKHOLM

KALKSTEN

och

MARMOR

FÖRSTKLASSIGT UTFÖRANDE
PRIMA MATERIAL

Berga Stenhuggeri A-B

HÄLLABROTTET Tel. Örebro 720 01

Engelsk bok om tegelmurverk

*Brickwork av E. G. Dormon & E. J. Elmers.
Pitman books 1948. 241 sid., 276 fig.*

Författarnas avsikt med denna bok är enligt vad som
angives i inledningen att åstadkomma en lärobok för
självstudium av muryrket. Den vänder sig speciellt
till elever vid tekniska skolor motsvarande våra gym-
nasier men utgör genom sin överskådlighet en lättsmält-
lektyr för var och en, som kommer i kontakt med hit-
hörande problem. En serie perspektivskisser bidrager till
att underlätta läsningen. Såsom ytterligare uppmuntran
för den intresserade kan upplysas, att endast två formler
förekommer i boken och dessa äro dessutom av enklaste
slag.

I stort sett tycks engelska bestämmelser för byggandet
överensstämma med de svenska, men avvikelser finnas.
Att vissa lokala förordningar föreskriva t. ex. en 6"
tjock betongplatta innanför yttermurarna över hela bygg-
nadens planyta vid trähus är kanske ägnat att förvåna.
Förordningen förklaras utgöra en försiktighetsåtgärd för
att hindra uppkomsten av växtlighet och inträngandet
av lukt från jorden genom ovanliggande träbjälklag.

I ett kapitel behandlas olika sätt att utföra tegelbal-
kar och valv. Det gäller hela tiden det praktiska ut-
förandet, och några lovord får den armerade tegelbal-
ken ej.

Ur innehållet i övrigt saxas följande kapitelrubriker:
Material: tegel, bruk, betong. Olika murförband. Eld-
städer och rökrör. Icke-bärande mellanväggar. Fogbe-
handling. Hålmurar och deras utformande, förbindningar,
ventilation, vattenisolering m. m. *E. Magnusson*

Gullhögens
CEMENT
SNABB
STANDARD
GE GOD BETONG
A-B GULLHÖGENS BRUK SKÖVDE

REDAKTÖRER:

Arkitekt SAR Leif Reinius
Civilingenjör SVR Gunnar Essunger

REDAKTIONSSEKRETERARE:

Fil. mag. Inga Mari Lönnroth

REDAKTIONSOMBUD:

Victor Bährner, Malmö
Ossian Lindqvist, Malmö
Owe Svärd, Göteborg
Gunnar Hoving, Göteborg

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Harry Bernhard
Hilmer J. Danielsson
Axel Eriksson
Torbjörn Olsson
Göran Sidenblad
Tore Webjörn

Ansvarig utgivare:
Arkitekt SAR Moje Bergström

PRENUMERATIONSPRISER FÖR HELÅR

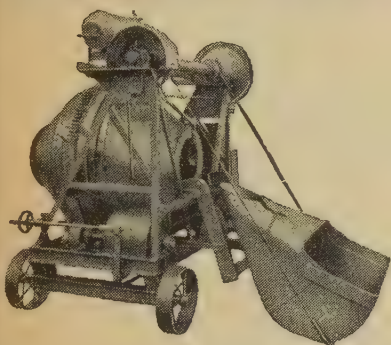
	Sverige	Danmark Finland Norge	Övriga utlandet
Endast lösnummer	20: —	22: —	26: —
Lösnummer + klotpärm ..	23: —	—	—
Lösnummer + halvfr.pärm	27: 50	—	—
Lösnummer + bundet ex. i klotband	30: —	33: 50	40: —
Lösnummer + bundet ex. i halvfr.band	37: —	40: —	47: —

I tidskriften gjorda uttalanden stå för författarnas räkning och äro endast om så anges att anse som uttryck för ståndpunktstagande av någon av de föreningar, som utge tidskr.

Tornborg Lundberg

TELEFON: NAMNANROP

ÅRSTADALSHAMNEN. STOCKHOLM 9

Betongblandare

Typ TORNØ-K

Satsstorlek 350, 650 och 1250 liter oblandad massa.
Tömningen sker snabbt genom omkastning av trummans
rotationsriktning.

149

Aktiebol. Larsson & Co

Byggnadssnickerier

Köksinredningar

Butiksinredningar

Specialsnickerier

Trävaruförsäljning

BÅTSMANSGATAN 6 • GÄVLE

Telegramadress: LARCO

Telefon: 333 (växel)

Effektiv, ekonomisk ventilation

— det skall Ni gå in för, när Ni byg-
ger eller moderniserar bostäder, sam-
lingslokaler och Industrier

AKTIEBOLAGET

VENTILATIONSARBETEN

Vretenborgsvägen 8

Stockholm 32

Tel. 45 81 63, 45 81 64

AHLBERG, HAKON: *Hovrätten för Västra Sverige i Göteborg*. Byggmästaren 28 (1949) nr 26 sid. 553—563.
Redogörelse för hovrättsbyggnadens läge, planlösning, material, inredning m. m. illustrerad av ritningar och fotografier.

LAGERKRANZ, STIG: *Byggnadskonstruktioner för hovrättsbyggnaden i Göteborg*. Byggmästaren 28 (1949) nr 26 sid. 564—565.
Redogörelse för de statiska konstruktionerna illustrerad av detaljritningar.

GILLE, HADAR: *Värme- och ventilationsanläggningar i hovrättsbyggnaden i Göteborg*. Byggmästaren 28 (1949) nr 26 sid. 565—566.
Redogörelse för de olika uppvärmnings- och ventilationssystem, som använts i hovrättsbyggnadens olika lokaler.

BACKSTRÖM, SVEN OCH REINIUS, LEIF: *Hovrätten för Nedre Norrland i Sundsvall*. Byggmästaren 28 (1949) nr 26 sid. 567—575.
Redogörelse för hovrättsbyggnadens planlösning och konstruktioner illustrerad med ritningar och fotografier.

TYRÉN, SVEN: *Konstruktionerna till hovrättsbyggnaden i Sundsvall*. Byggmästaren 28 (1949) nr 26 sid. 574—575.
Redogörelse för grund, grundkonstruktion, grundmurar, bjälklag, yttertak, taktäckning, yttermurar m. m. illustrerad med konstruktionsdetaljer.

TÄVLINGAR

Uppgift	Inlämnings-tid	Se Bygg-mästaren
Stadshus i Alvesta	15. 4. 1950	Nr 24 s. XV

Lämna reproduktionsdugliga tävlingsritningar!

REDAKTÖRSBYTE

Vid sammanträde den 25 oktober 1949 ha Svenska Arkitektföreningens medlemmar i tidskriften Byggmästarens redaktionskommitté valt arkitekt SAR Folke Björck till tidskriftens redaktör fr. o. m. den 1 januari 1950. Arkitekt SAR Leif Reinius, som nu avgår, har varit tidskriftens redaktör sedan den 1 januari 1944.

FÖRENINGSMEDDELANDEN

Svenska Arkitektföreningen

Vid sammanträdet den 21 nov. 1949 diskuterades ämnet »Är formerna för våra arkitekttävlingar tillfredsställande», ett ämne, som ständigt diskuteras man och man emellan bland arkitekterna men som kanske inte så ofta ventilerats mera offentligt. Arkitekt Hakon Ahlberg inledde diskussionen med att konstatera att våra tävlingsregler och tävlingsnämndens sätt att bevaka och tillämpa dem i stort sett äro tillfredsställande och respekterade, de kanske rent av äro förebildliga. En översyn och diskussion om dem är dock alltid på sin plats, men det kanske i alla fall mer är tillvägagångssättet före och efter själva tävlingen, som i första hand ger anledning till granskning.

Varför leder t. ex. så många tävlingar inte till något resultat? En orsak kan vara förberedelserna för tävlingen, programmets utarbetande. En mer grundlig utredning om problemen bör föregå programskrivningen i form av ett tämligen genomarbetat skissförslag, så att man åtminstone får klart för sig att begärd planyta och byggnadsvolum står i relation till tomtyta och stadsbild och att alla krav äro förenliga med varandra. En stramare hållning gentemot byggherrarna är också många gånger önskvärd. Resonemang sådana som att tävlingen skall kunna visa huruvida allt vad man vill ha in på ett område får plats eller om någon deltagare kan ge ett genialt uppslag på hur en svår och kanske för ändamålet olämplig tomt kan ut-

nyttjas kan snedvrída en hel tävling och undergräva grunden för tävlingsväsendet.

Att programmet är granskat och godkänt av prisdomare och tävlingsnämnd behöver inte alltid betyda att programmet är ur alla synpunkter väl avvägt. För prisdomarna är tiden ofta för kort tillmätt för granskning av programmet och tävlingsnämnden granskar helt naturligt väsentligen formerna och överensstämmelsen med reglerna. Våra tävlingsregler föreskriver ju klart och tydligt i § 13 mom. b att prisnämnden är skyldig att utdela ett och endast ett första pris. Ett resonemang som man ofta hör är att det vid tävlingar inte så mycket gäller att få fram ett mer eller mindre fullkomligt förslag utan snarare finna rätta mannen för uppgiften. Detta är dock en farlig sats, som kanske lämnar en förklaring till att våra tävlingar så ofta slutar oavgjort med flera lika pris. Innan namnsedlarna brutits vet man ju inte vem som döljer sig bakom mottot. Om tävlingen är en idétävling bör detta klart sägas ifrån i programmet och i alla andra fall måste prisnämnderna sträva efter att ta ett klart ställningstagande. Man får väl hoppas att den nämnden förordar, honom ger också Gud kraft att genomföra uppgiften.

Arkitekt Ahlberg redogjorde därefter för de internationella tävlingsregler som hålla på att utarbetas av UIA. Som internationell tävling räknas alla tävlingar med deltagare från mer än ett land. Bl. a. talas i dessa regler inte om idétävlingar utan endast om tävlingar i en eller två omgångar. Resultatet i den första omgången av en tävling i två omgångar offentliggöres icke utan andra omgången skall genomföras helt anonymt. Vid inbjudna tävlingar måste uppdraget utan undantag lämnas åt den som prisnämnden sätter främst och vid allmänna tävlingar gäller samma bestämmelse, dock med det undantaget att om prisnämndens fackmän i gemen icke anse pristagaren tillräckligt erfaren för uppgiften skall han med sig associera en mer erfaren fackman enligt överenskommelse med prisnämnden. Om segraren icke erhåller uppdraget skall han erhålla ett skadeståndsbelopp motsvarande 1 %—1½ % av den beräknade byggnadssumman. Det borde inte vara otänkbart att sträva mot en överensstämmelse i bl. a. dessa hänseenden mellan våra regler och de internationella, även om dessa inte utan vidare kunna genomföras

Glöm ej att
prenumerera

för 1950

Inbetalningskort medföljer detta häfte

BYGGMÄSTAREN
FÖRLAGSAVDELNINGEN
KUNGSGATAN 32, STOCKHOLM

modell nr. 307

Lågspolande klosett, modell Erik Svensson.

Gustavsbergs lågspolande klosett nr 307, som ersätter vår gamla nr 306, är nu i produktion och kan erhållas från lager. Vid konstruktionen av denna nya klosett har erfarenheterna från vår äldre modell tillvaratagits för att erhålla en i alla avseenden bättre klosett.

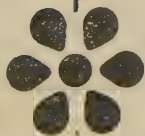
nu ännu bättre...

Den nya 307:an är fylligare och kraftigare utformad och har trots 10 mm kortare bygglängd större sitsutrymme än den äldre modellen. Skålens bakvägg är i det närmaste vertikal och spoleffekten har avsevärt förbättrats. En nykonstruerad snabbstängande flottörkran ger snabbare och tystare påfyllning.

fylligare och kraftigare utformad
större sitsutrymme med minskad bygglängd
porslinets porositet understiger 0.5 %
ny snabbstängande flottörkran
kan erhållas med vit isopalsits

Gustavsbergs

Stockholm Göteborg Malmö
52 08 60 13 15 69 726 30

Huvudentreprenör
för
HOVRÄTTSBYGGNADEN
i
GÖTEBORG

Byggnadsfirman
ZETTERBERG AB
Östra Hamngatan 30—34 • Tel. 11 59 21, 11 59 15
GÖTEBORG

Armerings-
JÄRN

*Leverans från lager
och direkt från verk*

HJ. EDWARDS & Co. AB
Göteborg Telefon: växel 17 02 05

här. Det kunde vara rimligt att förbjuda varje medlem av SAR, utom den som prisnämnden förordat, att åtaga sig en uppgift, som varit föremål för tävling, förrän förbundets tävlingsnämnd eller styrelse på grund av särskilda omständigheter givit sitt samtycke härtill.

Kritiken av tävlingsresultat får icke vara ansvarslös även om den givetvis måste vara obunden. Kritiken skulle få större frihet i samma mån, som det gavs säkra garantier för att den inte kunde utnyttjas i illojala syften.

Ark. Ahlberg sammanfattade sina synpunkter i 7 punkter:

1. Grundligare programarbete. I allmänhet utrednings-skisser före tävlingen.
2. Respekt för § 13 hos prisnämnden.
3. Absolut förbud för andra än pristagaren att utan tävlingsnämndens medgivande åtaga sig den uppgift, tävlingen gällt.
4. Kompensationsarvode, om 1-pristagaren inte får upp-giften.
5. Rimligare proportion mellan ersättning och arbete i tävlingar.
6. Såvitt möjligt överensstämmelse mellan nationella och internationella tävlingsregler.
7. Bättre ersättning åt juryns fackmedlemmar med mot-svarande större anspråk i fråga om den tid, de ställa till förfogande icke blott för själva bedömningen utan även för för- och efterarbetet.

Den andre inledaren, tävlingsnämndens sekreterare, *arkitekt Per Olof Olsson*, hade lagt upp sitt anförande efter i stort sett samma linjer som ark. Ahlberg men såg pro-blemen mer ur tävlingsnämndens synpunkt vilket gav en intressant relief åt problemen.

I jämförelse med utlandet är våra tävlingsformer bra, justa och demokratiska. Att tävlingsresultatet ändå kan äventyras kan ha till orsak att programmet är dåligt, att prisnämnden inte genomför sin uppgift ordentligt eller att arrangören inte följer prisnämndens rekommendationer. Den sista olägenheten kan eventuellt avhjälpas med ett kompensationsarvode till en förste pristagare om han inte får uppdraget men ark. Olsson var tveksam om inte detta kunde leda till en tendens att arrangörerna räkna med att kunna köpa sig fria. Det vore bättre om prisnämnderna mer konsekvent ville satsa på ett förslag och söka driva igenom detta. Högre arvoden till prisdomarna är nödvän-digt för att ge dem möjlighet att deltaga mer aktivt i programskrivandet. Önskemålet om högre ersättning vid inbjudna tävlingar är riskabelt då en del arrangörer kan-ske måste avstå från att arrangera tävlingar, om kostna-derna ökas ytterligare. En konflikthanledning mellan äldre och yngre arkitekter i synen på tävlingsfrågorna ligger däri, att de äldre kanske känner mer ansvar inför upp-gifterna. De yngre tar tävlandet mer som en sporre och vill chansa mer. De ha inte heller behov av att se saken på samma sätt ur ekonomisk synpunkt.

Professor Sven Ivar Lind framhöll att ersättning till arkitekt som ej får uppdrag har tillämpats åtminstone en gång, nämligen i nämndhustävlingen. Staden gick villigt med på detta och det torde inte vara så svårt att mer allmänt få in en sådan bestämmelse i programmen. Det kan vara lättare att få arrangörerna att gå med på att binda sig vid 1:a pristagaren på förhand, om denna möj-lighet finns i reserv. Den ekonomiska sidan är dock för oss arkitekter icke den viktigaste. Ett grundligare detalj-studium av programmet på förhand är inte alltid så lätt. Det kan vara svårt att se konsekvenserna utan att ha till-fälle till skissa, och inte ens efter en utredning kan man garantera att resultatet blir gott.

Arkitekt Lennart Tham såg frågan ur de tävlandes syn-punkt. Det gäller för prisnämnden att värdera de inläm-

VÅRGÅRDA SNICKERIFABRIK

Tel. 74 VÅRGÅRDA Tel. 74

ALLT

I

BYGGNADSSNICKERIER

LEVERANTÖR AV FÖNSTER O. DÖRRAR M. M.
TILL HOVRÄTTSBYGGNADEN

Rör-
Värme- &
Sanitets-

material

Glasullit

Aktiebolaget

BJÖRKLUND & VEDIN

Entreprenörer för

- ★ VÄRME
- ★ GAS
- ★ VATTEN
- ★ AVLOPP

LINNÉGATAN 56 · STOCKHOLM

Tel. 67 03 10 (växel)

Filialer:

NORRKÖPING · LIDINGÖ · KATRINEHOLM
Tel. 340 80 Tel. 65 32 51 Tel. 1990

STADSPLANEARKITEKT

Befattningen såsom stadsplanearkitekt å stadsarkitektkontoret i Borås förklaras härmed till ansökan ledig med beräknat tillträde den 1 februari 1950.

Sökande bör inom riket hava avlagt fullständig examen vid teknisk högskolas avdelning för arkitektur samt dessutom hava utövat väl vitsordad verksamhet inom stadsplanefacket. Befattningshavare skall ställa sig till efterrättelse gällande tjänste- och avlöningsreglemente samt pensionsreglemente med de ändringar, som bliva vederbörligen beslutade.

För tjänsten utgår lön enligt lönegrad 32 i stadens löneplan, innebärande en grundlön av 14.208 och en slutlön av 15.720 kronor jämte rörligt tillägg om f. n. 12 procent å 14.400 kronor.

Ansökan, åtföljd av bestyrkt meritförteckning, åldersbetyg och övriga handlingar, som sökande önskar åberopa, skall vara byggnadsnämnden tillhanda senast den 9 jan. 1950. Sökande skall vara beredd att efter anfordran förete friskbetyg enligt fastställt formulär.

Ytterligare upplysningar lämnas av stadsarkitekten, rådhuset, Borås (tel. 173 65).

Borås den 3 december 1949.

BYGGNADSNÄMNDEN.

nade förslagen inbördes och icke som ibland är fallet väga dem i förhållande till prisdomarnas drömda ideallösning. Varje förslag som fått första pris i en tävling har större förutsättningar att efter vidare bearbetning ge en byggnad av högre kvalitet än den ett direkt uppdrag skulle resulterat i. Frågan om prisnämndens arvode kanske inte ligger på det ekonomiska planet. Låt en yngre arkitekt fungera som nämndens sekreterare. Han har möjlighet att lägga ner mera arbete vid en grundläggande bedömning av tävlingsarbetet. Beträffande problemet allmänna kontra inbjudna tävlingar nämnde han ett par synpunkter. När alla har mycket att göra ha även de inbjudna det. Ordna allmänna tävlingar med stora prissummor så kommer alla att tävla, även de stora berömda kontoren.

Arkitekt David Helldén ansåg för sin del att det ordnas för få allmänna tävlingar. En uppgift blir inte bättre löst för att man blir inbjuden. Man väljer ju själv vilka allmänna tävlingar man deltar i och ger sig väl endast i kast med dem, som man är intresserad av, medan man kanske inte alltid känner sig inspirerad av programmet i en inbjuden tävling. I Sverige boende och arbetande arkitekter borde få deltaga i allmänna tävlingar. Vid omtävlingar bör absolut dessa vara anonyma och resultatet av den första tävlingen icke vara officiellt.

Arkitekt Bengt Åkerman representerade i denna fråga de yngre arkitekterna eller enligt hans egna ord de unga i motsats till de gamla. Även han tvivlade på värdet av de inbjudna tävlingarna. De unga tävlar på allmänna tävlingar av lust. Intresset för just den uppgiften det gäller gör chansen stor för ett gott resultat. Om man måste acceptera inbjudna tävlingar måste unga arkitekter vara representerade i varje tävling. Ransoneringen av tävlingarna är skrämmande. Det finns ju för närvarande inga allmänna tävlingar. En planering av tävlingarnas förläggande på året måste ske så att det ständigt finnes ett lagom antal tävlingar i gång. Utländska arkitekter bosatta i Sverige måste få deltaga ty en svensk vem som helst som inte är arkitekt får enligt reglerna deltaga och kan ju användas som bulyan. Prisbedömningen är också en sak, som inte är bra ur de ungas synpunkt. Man tävlar då man är ung för att lära och då vill man ha en positiv kritik. Var och en som har deltagit skall ha kritik och positiv sådan. Tiden för bedömningen är alldeles för lång, varför intresset hos de tävlande slappnar. En utredning före programskrivningen är bra och skall göras av en ung man och han skall vara med i prisnämnden.

Byggnadsrådet Gunnar Wejke. De unga tänker lika som de gamla då dessa voro unga. Åkerman vill att man ska skriva om alla och få snabba resultat men i t. ex. Danmark, där man får resultatet fort, skrivs endast om de prisbelönta och inköpta och domarna ha inget arvode. Prisdomarskapet anses som ett hedersuppdrag. I Norge skriver man utförligt och har 3-dubbla prisdomararvoden mot i Sverige. Beträffande utlänningars rätt att deltaga måste man ta hänsyn till att arrangörerna åtminstone vill ha en svensk kompanjon med utlänningen för eventuellt utförande av uppdraget. I stadsplanetävlingar är detta problem ännu svårare.

Hakon Ahlberg höll med om att man bör skriva om alla förslag, men kritiken kan bli väldigt monoton och en gruppindelning kan ibland vara bättre om deltagarantalet är stort.

Professor Paul Hedqvist framhöll den viktiga synpunkten att det i prisnämnden fanns representanter för dem, som skulle svara för uppdragets genomförande. Gäller det en kommunal byggnad bör stadsfullmäktige eller drätsel-nämndens ordförande vara med och dela ansvaret för beslutet. På prof. Hedqvists förslag beslöts att anmoda SAR:s tävlingsnämnd förstärkt med arkitekterna Lennart

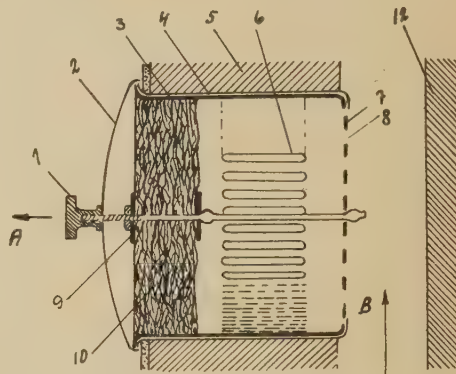
Tham och Bengt Åkerman att med ledning av dagens protokoll och förslagen till internationella regler granska våra tävlingsregler i stort. Man borde även försöka få till stånd en katekes för prisdomare och tävlingsnämnd.

Innan diskussionen skedde val av styrelse och funktionärer varvid Haqvin Carlheim-Gyllensköld valdes till ordf., Bengt Romare till v. ordf. och Mats Erik Molander till sekreterare. Folke Björck inträdde som bisittare efter Molander och i övrigt omvaldes styrelsen.

H. A.

NYTT FRÅN BYGGTJÄNST

Friskluftsventil

Tillverkare: Nya Murbruksfabriken i Stockholm AB.

Friskluftsventil som passar för skafferier, kök, badrum och överallt där vattenånga tillsammans med damm och andra föroreningar vill samla sig.

Ventilen är sammansatt av trenne cylindriska delar av pressat aluminium, nämligen ett i väggen inmurat ventilfäste, en vanlig rund dosa, samt insats med lock. Den senare, som löper lätt i den förra, består av en i botten och på sidorna perforerad behållare i sin övre del försedd med en packning av grov stålull tjänstgörande som filter för stoftpartiklar. Insatsens utåt rummet vända del skyddas av ett svagt sfäriskt utformat lock med en handtagsknopp som samtidigt är gängad på en i insatsen genomgående bult för att hålla packningen i läge.

Ventilen är ställbar. Önskar man enbart filtrerad luft är det blott att med handen draga ut en del av ventilinsatsen, men vill man ha »fullt pådrag» kan man antingen helt avlägsna den senare eller blott ytterligare öka avståndet mellan ventil och fäste.

Denna friskluftsventil är lätt att göra ren, genom att ta ut insatsen och torka av den.

Kombinerad radiator- och fönsterbänkskonsol

Tillverkare: Nya Murbruksfabriken i Stockholm AB.

Kombinerad radiator- och fönsterbänkskonsol består av ett vinkelböjt plattjärn med en horisontal skänkel passande för fönsterbröstningen, vari den direkt fastspikas, samt en vertikal skänkel, som fastsvetsats vid en skena — upphängningsanordning, som fastgöres i sin nedersta del vid väggen även genom spikning. I skenan glider ett ställbart beslag för radiatören. Den till radiatören hörande konsolen är av vanlig standardtyp. Medan fastsättningsbulten på den glidbara plattan i skenan tillhör den nya konstruktionen.

Fönsterbänken fastsättes på konsolerna genom »klistring» med ett speciellt för ändamålet framställt plast-lim.

Forts. sid. VIII

TRÄVAROR

PÅLAR
TRÄFIBERPLATTOR M. M.

TIMBER TRADING Co AB

LINNÉGATAN 72-74, GÖTEBORG. — Tel. 17 46 65, Brädgård 22 68 64

P. A. Johansson & Co. AB

Ö. LARMGATAN 7, GÖTEBORG

Telefoner 13 02 63, 13 76 63

Glasmästeri & Glasaffär

Tavelinramningar, Speglar,

Bilrutor

**BYGGNADS-
SMIDEN**
i stor sortering

- Lås
- Spik
- Skruv
- Bult
- Papp
- Ventiler
- Ventilgaller
- Sotluckor
- Golvsifoner
- Murareverktyg

**Leverantör till Hovrätts-
bygget**

Hedenbergs

N. Hamngatan 26-28 · Tel. Växel 17 21 00
GÖTEBORG

HERMANSSON & GUSTAFSSON

CHALMERSGATAN 27 A — GÖTEBORG

har utfört

Koppartaket till hovrättsbyggnaden

i Göteborg

MARTOLIT

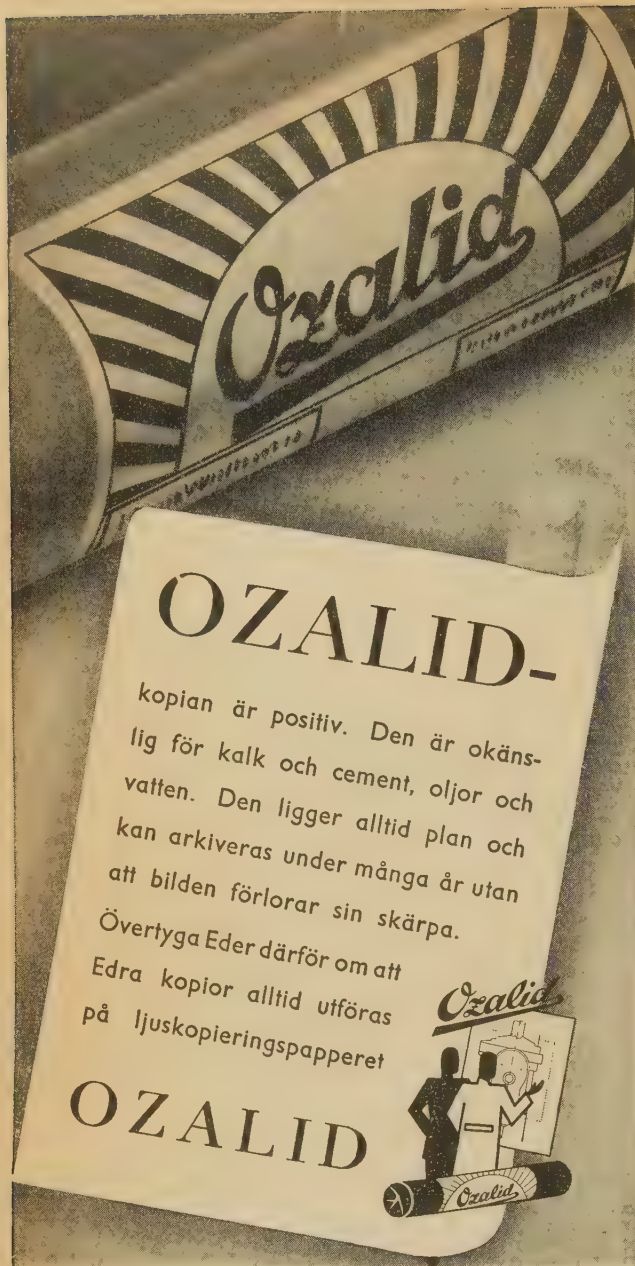
är en eldskyddande kemikaliefast

MINERALFÄRG

som ger en enastående hård och slitstark yta. Lämpar sig förutom på trä och träfiberplattor utmärkt väl på betong, gasbetong, eternit, asfalt, m. m.

MARTOLIT AB

60 85 13 LINNÉGATAN 8, STOCKHOLM 62 06 14

OZALID-

kopian är positiv. Den är okänslig för kalk och cement, oljor och vatten. Den ligger alltid plan och kan arkiveras under många år utan att bilden förlorar sin skärpa.

Övertyga Eder därför om att Edra kopior alltid utföras på ljuskopieringspapperet

OZALID

Tillverkare:

A.-B. OZALIDKOMPANIET, Göteborg

Representanter:

För Stockholm med omgivningar:

AKTIEBOLAGET VITKOPIA

Stockholm Telefon växel 23 14 25

Del av mellersta Sverige samt Norrland:

A.-B. ADOLF JOHNSON & Co.

Stockholm Telefon växel 23 47 50

Västra och mellersta Sverige samt Värmland:

A.-B. HENRIK JOHNSON & Co.

Göteborg Telefon 11 05 03

Skåne och Blekinge:

IDEALKOPIA

Malmö Telefon 236 19

Vid elektriska arbeten **SÖK KONTAKT**
med

J. EKHOLMS ELEKTRISKA BYRÅ

Grevturegatan 13 — Tel. 60 36 62, 62 84 62

Verkstad: Trädgårdsg. 4 (inv. Slottsbl.) 10 90 65

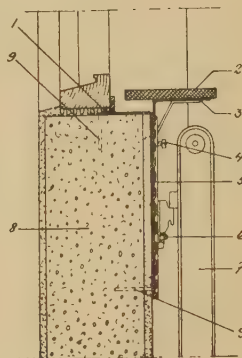
FOSFORBRONSLISTEN TÄRN för tätning av
FÖNSTER OCH DÖRRAR

Införda prov

FIRMA TÄRNLISTEN

Bögatan 4 - GÖTEBORG - Tel. 16 86 21

Forts. fr. sid. VI

Kombinerad radiator- och fönsterbänkskonsol

Skulle fönsterbänken vara mycket lång d. v. s. utanför de gängse dimensionerna finnas särskilda stödkonsoler, vilkas antal stå i direkt proportion till bänkens längd. För ett vanligt bostadsfönster med normal fönsterbänkstjocklek räcker det med två kombinationskonsoler.

Konsolen påfrestar ej ytterväggen genom proppning, bultinsänkning m. m.

**Måleriarbetet i
Hovrättsbyggnaden i
Sundsvall**

är utfört av

R. BONNSTRÖMS MÅLERIAFFÄR

FREDSGATAN 8 - TEL. 22 79, 54 97

SUNDSVALL

SUNDSVALLS RÖRAKTIEBOLAG

ENTREPRENADFIRMA

Värme-, Ventilations- och Sanitetsanläggningar

Tel. SUNDSVALL 10 13 - 48 13

Filialer:

TIMRÅ, tel. Sundsvall 72 52. ÅNGE, tel. 480

Medlem av

RÖRLEDNINGSFIRMORNAS RIKSORGANISATION

TRÄVAROR

och samtliga

**DÖRR- och
FÖNSTERNICKERIER**
av furu och ädelträ

till

HOVRÄTTSBYGGET I SUNDSVALL

ha levererats av

ANKARSVIKS AKTIEBOLAG
SUNDSVALL

GLASMÄSTARE ERIK RYD

SUNDSVALL

Glasar allt överallt

STORGATAN 33 - SUNDSVALL

Tel. 4081, 566 16, 2504

VÄSTERÅS PLATTSÄTTNINGS AB

STORA GATAN 25 - TELEFON 374 00

VÄSTERÅS

SVEDBERGS BYGGNADS AB

ENTREPRENÖR FÖR

Husbyggnader, Industribyggnader, Ombyggnads-
arbeten, Sprängnings- och Schaktningsarbeten

Hantverkargatan 40, Stockholm Tel. 50 06 37, 50 06 67

TILLVERKARE:

**Oscarsdals
Fabriker A.-B.**
LÖDÖSE Tel. 122, 123

HUVUDENTREPRENÖR

för

HOVRÄTTSBYGGNADEN

SUNDSVALL

BYGGM. O. TJÄRNBERG

ÖRNSKÖLDSVIK

Tel. 2489, 3201

Utför allt inom

BYGGNADSBRANSCHEN

25 års erfarenhet

E. E. FROMELLS

SMIDESVERKSTAD

har utfört smidesarbetena

för Hovrättsbygget i Sundsvall

KÖPMANGATAN 27 - SUNDSVALL

TEL. 11 26, 25 40

Martolit

I utlandet har tidigare använts en typ av färg för målning på betong, puts, asfalt m. m., som nu tillverkas i Sverige under namnet Martolit.

Martolit är en mineralfärg icke baserad på vattenglas.

Martolit målas eller sprutas samt torkar under normala förhållanden på ca 24 timmar.

Martolit tillverkas i tre olika typer:

M 40 standardtypen, som användes, där inga speciella fordringar på hårdhet framställas

M 50 särskilt lämpad för cementsocklar, fasader m. m.

M 80 där slitstark och emaljaktig yta önskas.

Martolit är vit men kan brytas i olika kulörer genom tillsats av kalkäkta metalloxider.

LITTERATUR

»Att bygga på förtroende»

heter en 88-sidig minnesskrift som byggnadsfirman Bäckström & Strömberg i Umeå givit ut med anledning av sitt 40-årsjubileum. Den innehåller som sig bör en kort historik över firmans grundande och utveckling, uppgifter om direktion, tjänstemän och arbetarstam, om utförda arbeten och deras kostnader samt om hur många varv runt jorden de av firman förbrukade armeringsjärnen skulle räckt om de inte redan använts på klokare sätt. Firmans värv speglas i en bildkrönika över utförda byggnader, vars goda tekniska kvalitet man inte betvivlar men vars behov av fotografering och publicering i de flesta fall knappast verkar trängande. Uppgifter om byggherre, arkitekt och konstruktör saknas.

L. H.

Byggnadshandbok

Bautabellen. Ein Hilfsbuch für Planung, Standberechnung, Kalkulation und Bauausführung av Ernst Sträussler. Wien 1949. 443 s., illustrerad.

I Österrike har man efter kriget av naturliga skäl icke kunnat erhålla de tidigare starkt dominerande tyska byggnadshandböckerna. Man har därför haft behov av att ge ut en egen »Hilfsbuch für Büro und Baustelle».

Bokens första 90 sidor upptagas av sedvanliga matematiska tabeller och formler m. m. I fortsättningen följer ett kortfattat kapitel om byggnadsstatik och hållfasthetslära samt redogörelser för belastningsantaganden och konstruktionsföreskrifter för grundläggnings-, trä-, sten-, stål- och betongarbeten. Häri återges flera av de tyska Din-normerna. I vissa fall ha även nyutkomna österrikiska normer, Önormer, medtagits. Boken avslutas med ett par kapitel om bro-, vatten- och vägbyggnader samt kostnadskalkyler m. m.

Det kan ifrågasättas om en sådan utländsk handbok har någon större uppgift att fylla här i landet, då vi ju numera kan anses vara självförsörjande på detta område. För dem som vill ta del av de tyska och österrikiska normerna för byggnadskonstruktioner har den givetvis sitt intresse.

G. Er.

Ritteknik

Joseph E. Kenney—John P. McGrail, Architectural Drawing for the Building Trades USA 1949. 127 sidor.

Joseph E. Kenney är arkitekt vid South Boston High School, John P. McGrail inspektör för industriell under-visning i Massachusetts, boken tillägnas deras hustrur för visat tålamod under författarmödans tid. Ett ännu större tålamod kräves av den ungdom som vill lära använda ritmaterialen efter bokens bruksanvisningar, do first use then' don't och som vill kopiera bokens ritningar, där klassicerande fraser och pilastrar rättvist blandas med Modern Design.

Harald Thafvelin

A/B KOLIMPORTEN — LAURENTS SUNDSVALL

levererat till Hovrättsbygget

Byggnadsmaterial av alla slag

SVENSKA RIKSBYGGEN

är ett av byggnadsarbetarnas organisationer startat företag inom byggnadsindustrin.

Svenska Riksbyggen vill genom god och ekonomisk planering och med utnyttjande av rationell produktion åstadkomma bostäder av god standard till lägsta möjliga pris.

Vi samarbeta med fackföreningarnas egna produktionsföretag och välkända byggnadsentreprenörer.

Vi verka som ett effektivt organ för den statliga bostadspolitiska målsättningen.

Vi bygga och planera för kommuner, industrier och föreningar. Vi ställa till Edert förfogande expertis för arkitektarbeten, planering, ekonomi, fastighetsförvaltning och organisation.

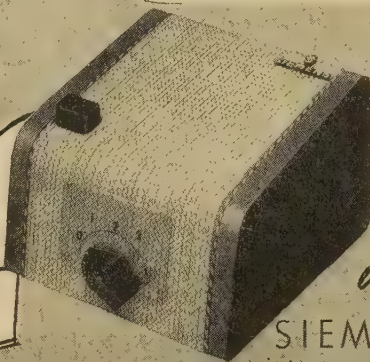
SVENSKA RIKSBYGGEN, STOCKHOLM 14 - Telefonväxel 67 93 20

Fackföreningsrörelsens eget företag

VÄSTERLÅNGGATAN 79 STOCKHOLM TELEFONER VÄXEL 11 42 69, 11 42 98

SIEMENS SNABB- TELEFON affärsmodellen

*Ögonblicklig
kontakt med
alla avdelningar*

SIEMENS
Ela: avdelning

STOCKHOLM · GÖTEBORG · MALMÖ · SUNDSVALL · NORRKÖPING · SKELLEFTÅ · ÖREBRO · KARLSTAD · JÖNKÖPING

Siemens snabbtelefon är en elegant lösning av problemet interna förbindelser inom kontor, affärer, verkstäder, lager m.m. Den ger den snabba och personliga kontakt chefen i ett modernt företag vill ha med sina medarbetare. – Man trycker ner en knapp och har ögonblicklig förbindelse med önskad avdelning inom företaget.

Rekvirera vår senaste broschyr över Siemens snabbtelefon (affärsmodellen).

SM 2/49274

Kontoret

Butiken

Lagret

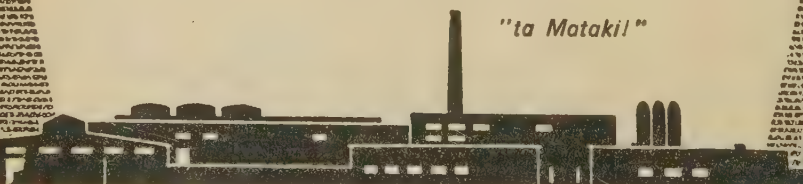
Aktiebolaget MATAKI

Tel. namnanrop: MATAKI · MALMÖ · Telegramadress: MATAKI

ASFALT- OCH TJÄRPRODUKTER
IMPREGN. BYGGNADSPAPP
UNDERHÅLLSFRI TAKPAPP
MATAKILITE TAKBELÄGGN.
DIV. KEM.-TEKN. PRODUKTER

"ta Matakil"

BYGGMÄSTAREN

MAGAZINE FOR ARCHITECTURE AND BUILDING TECHNIQUE

SUMMARY

Number 26 1949 Page 553 - 576.

Medium of the Stockholm's Building Association.
Medium of the Society of Swedish Architects, section of the Swedish Technological Society. Medium of the National Union of Swedish Architects.
Annual subscription: For Sweden 20 Sw. kr.; Denmark and Norway 22 Sw. kr.; other countries 26 Sw. Kr.
The fee can be sent by cheque through any bank.
Address: Kungsgatan 32, Stockholm, Sweden - Thelephonenumber 2331 05

AHLBERG, HAKON: COURT OF JUSTICE FOR WEST SWEDEN IN GOTHENBURG.

Byggmästaren 28 (1949) no. 26, p. 553 - 566.

The resolution of the diet for the new legal procedure in Sweden, which came into force in 1948, involved the need for more room for the higher courts of justice in Sweden. A circuit court of appeal was built in Gothenburg and another one in Sundsvall. The one in Gothenburg was designed by Hakon Ahlberg, SAR. The house was built of red brick and covered with a copper roof. Figures p. 558 show upper and lower halls and staircase, p. 559 view from the yard, p. 560 corridor and ante-room to the large session hall, p. 561 large session hall (top) and small session hall. Construction and ventilating system are described on pp. 563 - 566.

BACKSTRÖM, SVEN, and REINIUS, LEIF: COURT OF JUSTICE FOR SOUTH NORRLAND IN SUNDSVALL. Byggmästaren 28 (1949) no. 26, p. 567 - 575.

Designed by Backström and Reinius, SAR, after winning a competition. Built in 1947. Exterior walls of red brick with details of wood painted red. Copper roof. Photo p. 569 shows entrance hall, p. 571 large session hall, p. 572 small session hall. Constructions shown on pages 574 - 575.

BETHLEHEM STÅLPRODUKTER...

KÄNDA ÖVER HELA VÄRLDEN FÖR
TILLFÖRLITLIGHET och JÄMNHET

Med sina stålproducerande anläggningar vid U.S.A:s kuster, såväl vid Atlanten som vid Stilla Oceanen, utgör Bethlehem en organisation, speciellt väl rustad för export. Men ändå är Bethlehem ett företag med långt driven integration. Från malmens brytning till skeppningen av de färdiga produkterna står varje arbetsfas inom fabrikationen av Bethlehem stålprodukter under strängt centraliserad kontroll. Teknisk skicklighet samt moderna metoder och utrustning äro ägnade att upprätthålla Bethlehems världsomspännande goda namn för tillförlitlighet och jämnhet.

Bethlehems stora anläggning vid Sparrows Point är det enda stålverk i USA, som ligger vid kusten. Vid detta verk kunna exportprodukterna lastas direkt fartygen, vilket till ett minimum nedbringar risken för skador.

Bethlehem Steel Export Corporation

25 Broadway, New York 4, N. Y., U. S. A. Telegramadress: "BETHLEHEM, NEWYORK"

Generalagent
för Sverige:

AXEL H. ÅGREN AB, GÖTEBORG,

Telefon:
Namnanrop

BYGGTJÄNST

Permanent utställning av byggnadsmaterial

AB SVENSK BYGGTJÄNST • KUNGSGATAN 32 • STOCKHOLM

OBS.! Ändrat telefonnummer efter 1 januari 1950: 23 30 55

VATTENVÄRMARE för öppet eller slutet system

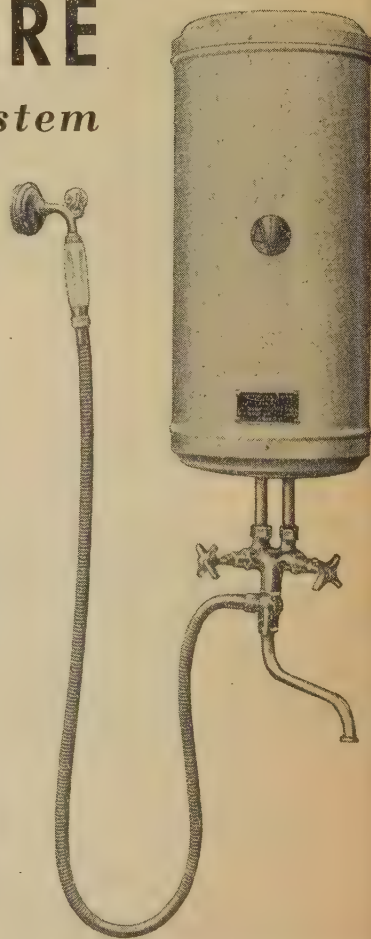
AVA vattenvärmare har värmepatron och termostat av en specialkonstruktion som tillförsäkrar Er större utbyte av den utnyttjade effekten, högre driftsäkerhet och längre livslängd hos apparaterna än som vanligtvis förekommer ifråga om elektriska vattenvärmare.

AVA vattenvärmare har vattenbehållare av koppar, kraftigare dimensionerad än som normalt erfordras. Röranslutningarna är svejsade och fogarna hårdlödda. Värmepatronen har bandspiral av cromnickel med mikanitisolations, inlagd i hoppresad, lufttom kopparhylsa. Genom den effektiva värmeavledningen blir bandspiralen aldrig mycket varmare än vattnet.

Driftsäker S-märkt kvicksilvertermostat arbetar med en tolerans av $\pm 2^\circ \text{C}$. Vattenbehållaren är väl isolerad med glasull. AVA vattenvärmare finnes med öppet eller slutet system i storlekar från 10 till 600 liters rymd. Säljes av ledande företag inom elektriska och rörbranschen.

VÄRMEAPPARATER

BÄLLSTAVÄGEN 22 - MARIEHÄLL - TEL. STOCKHOLM 2871 81, 2884 05

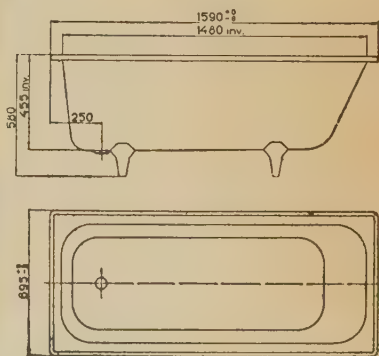

Standardbadkaret tillverkas nu i Ankarsrum

Det 1.600 mm inmurningsbadkar, som Byggstandardiseringen föreslagit som standard, ingår nu i Ankarsrums badkars-serie — ett gjutet, emaljerat badkar av överlägsen hållbarhet och välkänd Ankarsrums-kvalitet. Vårt tillverkningsprogram i övrigt omfattar inmurnings- och fristående badkar i nio storlekar — från 1.350 till 1.940 mm utvändigt längd.

Standardbadkarets
dimensioner

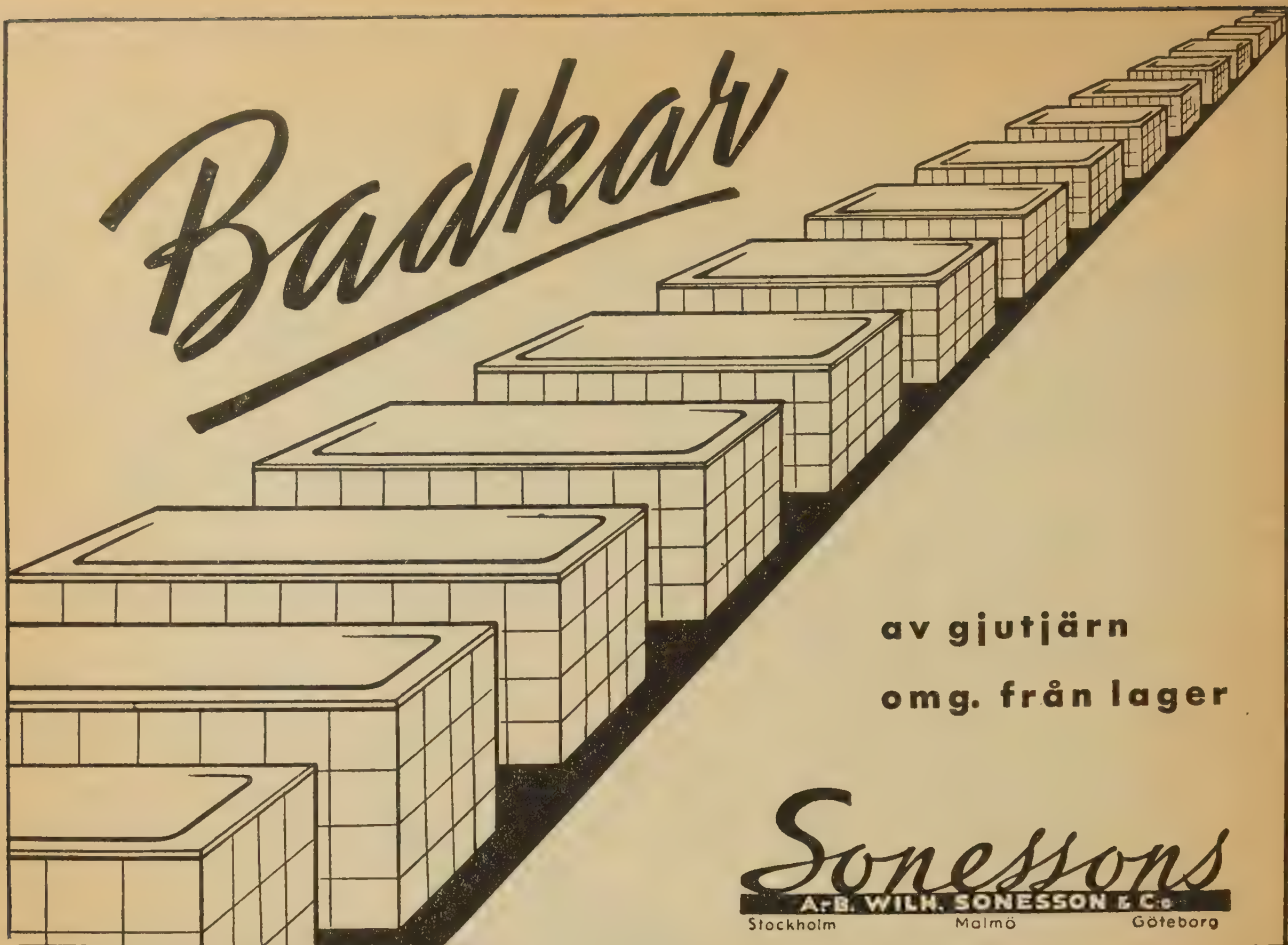
ANKARSRUM

Ensamförsäljare:

AB AHLSELL & BERNSTRÖM
STOCKHOLM · MALMÖ · ÖREBRO · SUNDSVALL

AB SJÖBERG & BENGTSON
GÖTEBORG · KARLSTAD

Badkar

av gjutjärn
omg. från lager

Sonessons
A.F. WILH. SONESSON & C.
Stockholm Malmö Göteborg

Bundna primärlån

å fastigheter, huvudsakligen avsedda för bostadsändamål eller till affärslokaler och belägna i städer och vissa stadsliknande samhällen, tillhandahållas av de till

KONUNGARIKET SVERIGES STADSHYPOTEKSKASSA
anslutna STADSHYPOTEKSFÖRENINGARNA

Bundna sekundärlån

å fastigheter, huvudsakligen avsedda för bostadsändamål eller till affärslokaler och belägna i städer och vissa stadsliknande samhällen, tillhandahållas av de till

SVENSKA BOSTADSKREDITKASSAN *anslutna*
BOSTADSKREDITFÖRENINGARNA

KONSULTERANDE INGENJÖRER

Byggnadsteknik

ANDERS AMILON

Konsulterande ingenjör.
Trädgårdsgatan 13, Hälsingborg. Tel. 217 52.
Byggnadskonstruktioner.

MELKER ANDERSSON, Linköping

Domkyrkogatan 4. Tel. växel 293 75.
Arkitekt- och Ingenjörbyrå.
Byggnads-, värme- och el. teknik.

ASPEGREN & CO.

Konsulterande ingenjörer. Sveavägen 61, Stockholm
Telefoner { 32 97 02 O. Aspegren 32 97 04 Ritkontor
växel { 32 97 03 A. Haglund
Industri- och Husbyggnader, Järnverk, Sintring, Utredning, Plane-
ring, Konstruktion, Värdering, Besiktning, Kontroll, Rationalisering.

BJURSTRÖMS GEOTEKNISKA BYRÅ

Civilingenjör fil. lic. Gösta Bjurström
Riddargatan 12, Stockholm.
Tel. 62 37 21, 62 28 71, 62 79 21.
Grundundersökningar för samhällsplanering samt för
byggnader av alla slag.

BLOMGREN & CO. INGENJÖRSFIRMA

Drottninggatan 6, Stockholm. Tel. 20 37 73, 11 38 73,
20 38 53, 11 37 22.
Byggnadskonstruktioner, värderingar, besiktningar, kon-
trollantskap.

BLOMQVIST & KJELLIN

Konsulterande ingenjörer.
Birger Jarlsgatan 31, Stockholm. Tel. 10 87 17.
Hus- och industribyggnader.
Konstruktioner, utredningar.

ANDERS E. BOLINDER, CIVILINGENJÖR

SVR Östra Järnvägs-gatan 16^{IV}, Stockholm, Tel. 20 68 90.
Konstruktioner till:
Hus-, Industri-, Bro- och Kajbyggnader.

BYGGNADSKONSTRUKTIONSBYRÅN

Professor Carl Forssell, civilingenjör G. Aminoff.
Floragatan 12, 2 tr., Stockholm. Tel. 11 15 93.
Hus-, bro-, vatten- och industribyggen. Stål-, betong-
och träkonstruktioner. Grunder. Geoteknik. Kontroll.

Ingenjörfirman BYGGNADSRÅD

Civiling. Nils Centerlöf. Tekn. dr Åke Holmberg.
Bytaregatan 17, Lund. Tel. 186 20.
Hus- och industribyggnader. Väg- och vattenbyggnader.
Grunder. Vatten och avlopp.

BYGGNADSTEKNISKA BYRÅN, Jönköping

Civilingenjör S V R Åke Magnusson
Brunnsgatan 17, Jönköping
Tel. 57 27
Byggnadskonstruktioner. Utredningar. Kontrollantskap.

CARL G. EKMAN, CIVILINGENJÖR

Örebro. Tel.: Kontoret 100 15, Laboratoriet 227 15.
Grundundersökning enl. modernaste metoder.
Beräkning av jordarters skärhållfasthet och samman-
tryckbarhet.
Sättningsprognoser för byggnadsverk.

GUNNAR FÄLLMANS ING.-BYRÅ

Konsulterande Ingenjörbyrå för Hus- o. Brobyggnader
Göteborg. Norra Liden 6. Tel. 10 56 90, 13 60 45
Borås. Ing. Hugo Nilsson, Hallbergsgat. 3.
Nya Posthuset. Tel. 165 11, 201 65.
Ekonomiska byggnadskonstruktioner. Grundundersök-
ningar. Kostnadsberäkningar. Kontrollantskap.

INGENJÖR SVEN HEDMAN

Kungsgatan 48, Stockholm.
Tel. 11 63 64, 21 33 16.
Byggnadskonstruktioner.
Grunder och besiktningar.

ERIK HEROLF

Civilingenjör SVR. Konsulterande Ingenjörbyrå
Fredsgatan 5, Sundsvall. Tel. 583 82
Hus-, Industri-, Bro- och Hamnbyggnader.
Grundundersökning — Fullständigt laboratorium.
Bestämning av jordarters skärhållfasthet,
tillåten grundpåkänning och sättningar.

JACOBSON & WIDMARK

F. Jacobson, H. Widmark, G. Lönnborg.
Konsulterande Ingenjörsfirma.
Lidingövägen 75, Stockholm. Tel. 67 90 70 växel.
Byggnadskonstruktioner, Utredningar, Kontrollantskap.

KADESJÖS INGENJÖRSBYRÅ

Vasagatan 24, Västerås
Telefon 359 18.
Byggnadsteknik och Värmeteknik.

KARL G. H. KARLSSON

Konsulterande ingenjör
Brunnsgatan 14
STOCKHOLM
Tel. 11 24 65, 20 48 52.

KREÜGERS KONSULTERANDE INGENJÖRSFIRMA

Prof. Henrik Kreüger. Civ.-ing. Harry Kreüger.
Kungsgatan 32, Stockholm. Tel. växel 23 59 10.
Förslag till byggnadskonstruktioner, industrianlägg-
ningar m. m. Rådgivn. inom det byggnadstekn. området.

S. G. LEVIN

Civilingenjör SVR, Sveavägen 82, Stockholm. Tel. 32 01 70
Konstruktioner och utredningar för hus- och industri-
byggnader.

KONSULTERANDE INGENJÖRER

CIVILINGENJÖR

WILHELM v. MÜHLENFELS

Värnamo. Telefon: Kontor och Bostad 106 01.
Byggnadskonstruktioner, program och arbetsbeskrivningar, kostnadsberäkningar, kontroll m. m.

A.-B. VICTOR MÅNSSON

Konsulterande Ingenjörbyrå.
Amiralsgatan 27, Malmö. Telefon 228 59, 179 11.
Fullständiga förslag till alla slag av industribyggnader m. m. samt väg-, vatten- och brobyggnader. Konstruktioner i armerad betong, järn och trä. Grundundersökningar, mätningar och kartarbeten m. m.

INGENIÖRSBYRÅN MÖLLER & OLSON

Gustavsgatan 14, Västerås. Tel. 39 207.
Konstruktioner till Hus-, Industri- och Brobyggnader.
Kontroll.

K. ERLAND RIDDERSTRÅLE INGENIÖRSBYRÅ

Rådhusgatan 59, ÖSTERSUND, Tel. 125 62.
Konsulterande för industribyggnader och allmänna byggnadskonstruktioner, vatten- och avloppsledningar. Projektering, arbetsledning o. kontrollantskap. Värderingar, besiktningar och mättningsarbeten.

INGENJÖRSFIRMAN

RIMFORS & ERIKSSON

Storgatan 11, Sundsvall. Tel. 32 21.
Konsulterande för industri-, hus-, väg- och brobyggnader.

RIETZ' INGENJÖRSBYRÅ

planerar industribyggnader, utför alla slags byggnadskonstruktioner, byggnads-, värme- och sanitetskontroll. Utför förslag till yttre vatten- och avloppsanläggningar. Civilingenjör SVR, Bo Rietz, Norra vägen 9 B, Halmstad, tel. 5133 och 6233.

ABS SVENSK GEOTEKNISK UNDERSÖKNING

Hornsgatan 90, Stockholm. Tel. 44 43 00, 44 35 00.
Grundundersökningar för general- och stadsplaner (geoteknisk och geologisk kartläggning), hus-, industri-, bro- och kajbyggnader m. m.
Grundvattenfrågor. Samhällsmätningar. Konstruktioner.

CIVILINGENJÖR SVEN TYRÉN

Konsulterande ingenjörbyrå
Banérgatan 10, Stockholm. Tel. 67 04 50.
Industri- och bostadsbyggnader.
Konstruktioner i trä, järn och betong.

CIVILINGENIÖR EINAR VALBERG

Drottninggatan 50—52, Stockholm. Telefon 20 54 49.
Byggnadskonstruktioner i järn, armerad betong och trä för hyreshus, skolor, industribyggnader etc.
Undersökningar. Förslag. Kontroll.

CIVILINGENJÖR BERNT WENNQVISTS

KONSTRUKTIONSBYRÅ

Herrgårdsvägen 17, Karlstad. Tel. växel 153 95.
Betongkonstruktioner. Kopiering.

EVERT WESTERLIND KONSULTERANDE INGENIÖRSBYRÅ

Stockholm. Planering av industribyggnader. Utredningar. Entreprenadprogram. Byggnadskonstruktioner.
Norrländsgatan 22, Stockholm. Tel. 10 50 00, 10 50 04.

CARL-ERIK WIHL

Konsulterande Ingenjörbyrå.
Norrköpingsvägen 2, Nyköping. Telefon 15 11.
Hus- och industribyggnader, konstruktion, kontroll, värdering.

WINBERG & HÖGSTEDT AB

Arkitekt- och Ingenjörbyrå.
Södergatan 26, Malmö. Tel. 260 22, 797 22.
Lektor G. Winberg, Arkitekt SAR Civiling. S. Högstedt.
Industribyggnader, Bro- och Vattenbyggnader, Byggnadskonstruktioner, Grundundersökningar.

GÖSTA ZADIG

Civilingenjör SVR. Konsulterande Ingenjörbyrå.
Alvesta. Tel. 515.

Industribyggnader, byggnadskonstruktioner, grundundersökningar, arbetsledning, kontrollantskap.

Elektroteknik

INGENJÖRSFIRMAN BERGMAN & Co AB

Konsulterande Elektroteknisk Byrå.
Civilingenjörerna: Charles Hässler, B. G:son Berg, S. Håål, E. Sjöberg, Professor Gustaf Löfgren.
Ledamöter av Svenska Konsulterande Ingenjörers Förening.
Drottninggatan 71 C, Stockholm. Telefoner: 10 65 62, 10 65 42.
Lokalsamtal 10 65 98.

ELEKTROKONSULT

Storgatan 50, Luleå. Tel. 18 69.

Utredningar, program, kontroll, besiktningar, värderingar och taxeundersökningar. Belysningsteknik.

TEKNISKA KONSULTERINGSBYRÅN

Ingenjör Stig Bergström **MALMÖ** Tel. 237 86
S:t Johannesgatan 2,
Elektro- och hissteknik. Program, utredningar, kontroll och besiktningar. Belysningsförslag.

Kommunaltekniska arbeten

ALLMÄNNA INGENIÖRSBYRÅN A.B.

Stockholm, Blasieholmstorg 11, Tel. 23 24 30.
Göteborg, Malmö, Kalmar, Karlstad, Sundsvall, Östersund, Umeå.
Konsulter. Ingenjörsfirma för Väg- o. Vattenbyggnader. Stadsplaner och mätningar.

K O N S U L T E R A N D E I N G E N J Ö R E R

Kommunaltekniska arbeten

KONSTRUKTIONSBYRÅN FÖR KOMMUNALTEKNIK

Civilingenjör L. Lundström
Silvandersgatan 23, Göteborg. Tel. 16 70 85
Utredn., unders. o. förslag till: Vatten- o. avloppsnät för städer o. samhällen, reningsanl., gatu- o. vägarb. Kostnadsberäkningar, arbetsledning, kontroll, besiktn. m. m. Behörighet för syneförrättningar enl. vattenlagen, 8 kap.

INGENJÖRSFIRMAN ORRJE & Co.

Huvudkontor Krukmakaregatan 42, Stockholm, telefon 42 18 00, 44 85 01, 44 80 18
Stadsplaneavdelning Saltsjöbaden, tel. 17 14 28, 17 14 29
Utredningar, förslag och kontroll för vatten och avloppsanläggningar, vägar och gator, byggnadskonstruktioner. Generalplaner, stadsplaner, byggnadsplaner, grundkartor.

Värme-, kyl-, sanitets- och ventilationsteknik

BERGSTRÖMS INGENIÖRSBYRÅ & CO.

Kungsbroplan 2, Stockholm. Tel. 52 05 60.
Utredningar, undersökningar och förslag till vatten- och avloppsledningar, reningsanläggningar av alla slag. Värme-, ventilations- och sanitetstekniska anläggningar. Vattenundersökningar samt kontroll och besiktningar.

GEORG BOMANS KONSTRUKTIONSBYRÅ, Jönköping

Brunnsgatan 17. Telefon 45 18.
Projekterar och planerar anläggningar för värme, ventilation och sanitetsteknik. Kontroll, utredningar och besiktningar.

E. DANIELSONS KONSTRUKTIONSBYRÅ

Slaggatan 10, Falun.
Tel. 11 29, bost. tel. 36 19.
Värme-, ventilations- och sanitetstekniska konstruktioner.
Program och besiktningar.

HELGE ERIKSSONS KONSTRUKTIONSBYRÅ

Drottninggatan 14, Stockholm.
Tel. 11 29 50, 11 89 50.
Värme- och Ventilationsanläggningar.
Gas-, Vatten- och Avloppsledningar.

GOTTH. FALK, KONSTRUKTIONSBYRÅ

Husebygatan 3, Norrköping. Tel. 354 82.
Projekterar och planerar anläggningar för värme, ventilation och sanitetsteknik. Kontroll, utredningar och besiktningar.

GÖSTA GERDÉRUS KONSTRUKTIONSBYRÅ

Värme-, Ventilation- och Sanitetsteknik.
Wasagatan 58, Göteborg. Tel. 13 04 57.
Program, kostnadsberäkningar och kontrollantskap för industrier, skolor, bostadshus m. m.

F. LARSSON

Ekelundsgatan 7, Växjö. Tel. 2444.
Konsulterande ingenjörbyrå för värme- ventilations- och sanitära anläggningar m. m.
Utredningar, program. Kontroll och besiktningar.

RAGNAR LARSSON

KONSULTERANDE INGENJÖRSBYRÅ
Birger Jarlsgatan 31. Stockholm. Telefon 20 23 42.
Utför förslag till värme-, ventilations- och sanitetstekniska anläggningar. Kontroll, besiktningar o. utredningar.

GUNNAR NORDENHAMMAR

Kungsgatan 8 - Karlstad - Telefon 100 08
Konsulterande ingenjörbyrå för värme-, ventilations- och sanitetstekniska anläggningar.
Kontroll och besiktningar.

ELIS RUNEFELT INGENIÖRSBYRÅ AB

Sturegatan 10, Stockholm. Tel. 61 62 24, 61 62 84.
Utför förslag till värme- och ventilationsanläggningar samt sanitäranläggningar. Utövar kontroll och tillsyn. Utredningar, granskningar och besiktningar.

RÖRTEKNISKA BYRÅN AB

A. Nyström, V. Bengtsson, T. Ericson, A. Thingwall,
Konsulterande ingenjörfirma för värme-, ventilations- och sanitetstekniska anläggningar. Norr Mälarstrand 24, Stockholm, tel. 52 44 44, 52 44 45.

ARNE SANDSTEDT INGENIÖRSBYRÅ

Stora torget 10, Linköping. Tel. 401 66
Konsulterande ingenjörbyrå för värme-, ventilations- och sanitära anläggningar

JOHN TORSTENSSON

Konsulterande ingenjör.
Värme-, Kyl- och Sanitetsteknik.
Bostad: Dalaplan 4. Tel. 160 59.
Kontor: Idungatan 36. Tel. 160 59, Malmö.

UPSALA KONSULTERANDE INGENIÖRSBYRÅ

Kungsgatan 73, Upsala. Tel. 382 92
Program för värme-, ventilations- och sanitetstekniska anläggningar. Kontroll, besiktningar, utredningar.

KONSULTERANDE INGENJÖRSBYRÅN LARS WENNBERG

V. Torggatan 11, Karlstad. Telefon 105 77.
Konstruktionsbyrå för värme- och ventilationsanläggningar, gas-, vatten- och avloppsledningar. — Kontroll. Besiktningar.

VÄRMETEKNISKA BYRÅN

Ingenjör Åke Persson
Domaregatan 10, Kalmar. Tel. 27 71.
Konstruktionsbyrå för värme-, ventilations- och sanitäranläggningar.

BYGGMÄSTARE OCH BYGGNADSFIRMOR

Byggnadsentreprenader och byggnadsarbeten å löpande räkning

BYGGNADSINGENJÖR TOGO DANIELSSON Grundläggarvägen 21 Tel. 25 16 19, 26 52 75. ABRAHAMSBERG	J. A. JOHANSSONS BYGGNADS AB Tel. 105 60, 110 60. Hus- och fabriksbyggnader. SKELLEFTEÅ	IVAN B. PERSON Byggnadsfirma. Drottninggatan 4 Tel. växel 23 09 30. STOCKHOLM
BYGGNADSAKTIEBOLAGET ERNST SUNDH Malmgatan 3 Tel. Växel 509 05 AVESTA	AB ARMATOR Birger Jarlsgatan 37 Tel. Växel 23 18 90. STOCKHOLM	BYGGNADS AB PROJECTOR Artillerigatan 45. Tel. 60 66 52, 60 66 62, 67 47 01. STOCKHOLM
SANDELLS BYGGNADSAKTIEBOLAG Tel. 119 92. Bost. Tel. 111 92. BORLÄNGE	KARL BERGSTRÖM Byggnadsingenjör. Drottninggatan 11 Tel. 10 58 06, 10 80 70. STOCKHOLM	BYGGNADSFIRMAN SAMUELSSON & BONNIER Karusellplan 7—13 Tel. växel 19 01 90 STOCKHOLM 32
AB BORÅS BYGGNADS- PRODUKTION Allégatan 59. Tel. 202 70. BORÅS	EKSTRÖM & LINDWALL BYGGNADSFIRMA Skomakargatan 9 Tel. 21 74 79. STOCKHOLM	STÄLLBERGS BYGGNADS AKTIEBOLAG Svedenborgsgatan 1, Tel. 42 65 91. Ny- och ombyggnader. Reparationer. STOCKHOLM
ESKILSTUNA FACKFÖRE- NINGARS BYGGNADS- PRODUKTION Nygatan 11. Tel. 352 27, 353 19. ESKILSTUNA	BYGGMÄSTARE L. J. ERIKSSON Sysslomansgatan 8. Tel. 50 49 99. STOCKHOLM	G. WEIMER BYGGNADSFIRMA Artillerigatan 4. Tel. 61 77 04. STOCKHOLM
BYGGNADSFIRMAN HANSSON & SVENSSON Nybrogatan 2, 1 tr. Tel. 321 15, 328 45. ESKILSTUNA	BYGGNADSFIRMAN KARL HOLMBERG St. Nygatan 39 Tel. 11 45 95. STOCKHOLM	BYGGNADSFIRMAN GABRIELSSON & HULTQUIST Tulegatan 5 Tel. Växel 22 95, 32 95. SUNDSVALL
BYGGNADSENTREPRE- NADER BENTAB AB Trollhätttegatan 3. Tel. 19 50 00. GÖTEBORG	CIVILINGENJÖR GUNNAR LINDELL Kungsgatan 48 Tel. 10 80 90, 10 59 48. Utför Om- & Nybyggnader. STOCKHOLM	PAUL ANDERSON Byggnadsaktiebolag. Tel. växel 372 15 Industri- och vattenbyggnader. Grundförstärkningar. Schaktningsarbeten. VÄSTERÅS
OTTO ELLERSTRÖMS BYGGNADS AB Tel. 281 30, 124 92 MALMÖ	BYGGNADSFIRMAN STEN MÅHL Sveavägen 25—27. Tel. 10 08 72 STOCKHOLM	KURT SELING BYGGNADSINGENJÖR S. Vägen 9, Ängelholm, tel. 1545, 1505. Avd.-kont. Stockholm, Brahegatan 6, tel. 62 73 03, 62 73 93. * * Hälsingborg, tel. 962 14. ÄNGELHOLM
BRÖDERNA GUSTAFS- SONS BYGGNADSFIRMA Solhem Tel. 26 63, 16 06. Ny- och ombyggnader. Reparationer. MOTALA	BYGGNADSFIRMAN ERIK NISES Fridhemsplan 25 Tel. 53 03 70 STOCKHOLM	BRÖDERNA OLSSONS BYGGNADSFIRMA V. Nobelgatan 25 Tel. 172 96, 156 22. ÖREBRO
NYKÖPINGS ENTREPRE- NADAKTIEBOLAG Bagaregatan 36. Tel.: Namnanrop. NYKÖPING	BYGGNADSFIRMAN P. O. NORDGÅRD Stockholm. Tel. 25 53 39. Arboga * 836. Hus-, väg- och vattenbyggnader. STOCKHOLM	BYGGNADS ABC.O. NILSSON Tel. kontor: Östersund 154 30 * bost.: Brunflo 28. Bro- och industribyggnader. Betong- arbeten av alla slag. Bostads- och affärsbyggnader. Ombyggnadsarbeten. ÖSTERSUND

Aluminium och aluminiumlegeringar

AB GERBER & HESSLOW, Birger Jarlsg. 6, Sthlm. Tel. 67 90 40 (växel).
AB SVENSKA ALUMINIUMKOM-PANIET, Kungsg. 28, Stockholm. Tel. 23 09 20.

Asfalt och asfaltarbeten

ASFALT A/B, NYA

Industrigat. 6, Stockholm. Tel. 52 06 00

EVERS & CO. AB, Hålsingb. Tel. N:rop Göteborg, Tel. 15 41 35

Luleå, Tel. 15 77
Stockholm, Tel. 44 00 65
Örebro, Tel. 197 60

GUSTAV L. LINDQUIST, Ringvägen 187, Stockholm. Tel. 41 20 08, 43 90 05, 43 91 53.

Badkar

AB BRÖD. FORSELLS KONSTSTENSGJUTERI, Norberg. Tel. Namnanrop: Br. Forssell.

Avdelningskontor: Stockholm, tel. 45 80 62.

KOLMORIT-badkar.

Stålplåt, porslinsmaljerade, syrafasta AB GUSTAVSBERGS FABRIKER, Gustavsberg Telefon 52 08 60 Stockholm.

AB MARMORITE, Ryd. Tel. 204

Tillverkningar av konststen.

Bastuaggregat

A/B B. A. HJORTH & CO., Stockholm. Tel. 22 93 00.
BAHCO Bastuberedare.

Betong

AB BETONGINDUSTRI, Hornsbergsv. 16, Stockholm. Fabriksblandad betong. T. 52 02 65. Strängbetong. T. 45 25 15.

Betongblandare

BERGBLAGEN AB, Lindesberg. Kontor i Sthlm, Kungsg. 10, Tel. 23 45 40, i Malmö, Östergatan 21, Tel. 711 25, Repr. i Gbg. Larsson, Seaton & C:o AB, Tel. Larsson-Seaton.

TORNBORG & LUNDBERG A/B, Stockholm 9. Tel. Namnanrop.

Bleck- och plåtslageri

Haga Bleck- & Plåtslageri Pettersson & Persson, Göteb. Tel. 17 59 40, 17 59 41. Spec. rostfria arbeten.

A-B J. G. SCHUBERT & SON, Grev Turegatan 29, Sthlm. Tel. 62 47 99.

K. R. SCHULTZ & SON, Birger Jarlsgatan 100, Stockholm. Tel. 33 55 32, 32 41 22.

Branddörrar

DOLFF & CO., KASSASKÅPSFABR. Mölndalsv. 38, Göteborg. Tel. 18 40 53.

HALLSTRÖMS KASSASKÅP- & MEK. VERKSTADS A-B. T. 25 73 63.

A-B J. ISAKSSON & CO. Kassaskåpsfabrik, Sthlm. Tel. 25 64 80, 25 65 00.

A-B KASSASKÅP & BRANDDÖRRAR, Ulvsundavägen 154, Ulvsunda. Tel. 25 89 13, 25 89 14.

ROSENGRENS

E. A. ROSENGRENS KASSASKÅPSFABRIKS A/B Göteborg 8. Tel. 22 21 80 växel.

Brädgårdar

ADOLF FREDRIKSSONS TRÄVARU A-B. Tel. Växel 23 53 15

C. J. WALLS SÄGERI & TRÄVARU A-B, Dannemoragatan 20, Stockholm. Tel. 23 12 10.

Byggnadsmaterial

ARTHUR DU RIETZ & CO., A-B, Vasagat. 52. Tel. 10 18 83, 10 18 84. Lager Vretensborgsvägen 3.

HANDELS A-B. KARL OLSSON, Karlstad. Tel. 153 50, Växel. Trävaror och byggnadsmat.

LUNDS TIMMER AB, Spoleg. 1, Lund. Tel. 171 50 växel.

Sten Nordwall 4/8

Tel. 40 51 40, 40 51 45, 40 71 60, 41 25 00, 41 25 55.

VASAGATAN 38 - STOCKHOLM - TEL 23 27 00

SVENSKA TRÄHUS AB Birger Jarlsg. 27 Stockholm Tel. 23 83 60

VÄSTERÅS NYA MURBRUKS AB., Västerås. Tel. växel 374 00, Arboga 740.

Byggnadspapp

ALBERT ÖSTERBERG I STOCKHOLM AB, Henriksdal. Tel. 44 00 65. Repr. Evers & Co.

Byggnadssmiden

NYLUNDS SMIDES- & MEK. VERKSTAD. Östersund, Tel. 103 42. Järnkonstruktioner.

Byggnadssnickerier

EKSJÖ INDUSTRI AB, Eksjö. Tel. 1074. Allt i snickerier.

HEDLUNDS SNICKERIFABRIK Korsnäs Tel. 1 58

AB NÄSSJÖ BYGGNADSSNIKKERIER. Nässjö. Tel. 16 59.

Cement

CEMENTA, Stockholm, MALMÖ, Göteborg. Representera »Blå-rand-cement». Tel. Namnanrop: »Cementa». Försäljningsombud finnas på alla platser.

GULLHÖGENS CEMENT- & GRUS A-B, Norr Mälarstrand 22, Stockholm. Tel. 52 09 05.

Cementvarufabriker

AB S:T ERIKS FABRIKER, Upsala. Gångbanepå grå & färg. Tel. 328 20, 328 10

Dörrar

FINNÉS SNICKERIFABRIKS AB, Lingbo. Tel. 83. De-We-dörren.

MD-DÖRREN MO OCH DOMSJÖ TREETEX AB, Strandvägen 1, Stockholm. Tel. 67 00 40

AB ORRESTA SNICKERIFABRIK, Orresta. Tel. 27. Dörrar och parkettgolv.

AB VÄNERNS TRÄFÖRÄDLINGSFABRIK, LIDKÖPING. Tel. 2 22 45, växel. STAR-dörren.

Fasadputs

PORFYRIT, AB SKÅNSKA CEMENTGJUTERIET

Stockholm. Tel. 23 75 00

Fastighetsmäklare

Lejdstrands Affärs- & Fastighetsförmedling, Tullgatan 7 A, Sundsvall. Tel. 580 83, bost. 580 87. Aukt. mäklare.

UPSALA ADVOKATBYRÅ Egendomsavd. Förest.: E. Fröstedt, Vaksalag. 12. Tel. Namnanr.: Upsala Advokatbyrå.

Färger och fernissor

AB DULAC,
Stureplan 4, Stockholm.
Tel. växel 67 05 15.

A/B FÄRGVERKEN, Malmö.
Tel. 258 18, Stockholm. Tel. 52 11 82.

P. A. JOHANSSONS EFTR.
Tapet-, Färg- och Kemikalieaffär.
Nygatan 41. Linköping.
Tel. växel 227 00, 258 22.

Gardinbräder

Gardinkornischer

OTA-systemet. AB. EXPORTLIST, Nyköping.
T. Kamrero. bokf. 109. Exp.o.l. 453.

Gasspisar

A-B GAVLEVERKEN, Gävle. Tel. 43
o. 36 43. Sthlmskontoret: Tel. 23 17 70.

KOCKUMS JERNVERKS A-B.
Försäljningskontor, Kungsholmstorg 8,
Sthlm. Tel. 52 03 60 växel.

Glasbetong

WAHLIN & CO A/B
ETABL. 1867

Vretensborgsv. 5, Sthlm 42, Tel. v. 19 04 55

Glasmästerier

AB KARL ÖDMANS Glasmästeri,
Allégatan 62, Borås. Tel. 101 31.

Golvbeläggning

Golvbeläggningar

LLK av alla slag. Inlägg-
ning under garanti
AB LINOLEUMKOMPANIET
Rådmansgatan 27, Stockholm. Tel. 23 50 90

MELLANSVENSKA GOLV AB, Västerås
Kopparbergsväg. 8. Tel. 392 22, 366 11.

BRÖDERNA
RANDEN

Prästg. 36, Sthlm
tel. 21 03 30

J. SCHEJA, Golvmassa, Kungsgat. 29,
Stockholm. Tel. 11 40 82, 21 10 16.

SEMTEX GOLVMASSA - SEMASTIC
TILES. Dunlop Rubber Co AB,
Norrköping. Tel. växel 292 15

AB SVENSK GOLVINDUSTRI,
Kungsgatan 39, Sthlm. Tel. 23 21 60.

Golvbeläggning

RUDOLF TÖRNBERG & Co.
Kungsg. 42, Sthlm. Tel. 20 32 85.

Golv- och väggplattor

BRÖDERNA CEDERLÖFS
Kakelaffär. Gävle. Tel. 20 02.

NOTINI & CO. A-B., Gasverkswägen,
Sthlm 26. Tel. 10 86 97, 20 68 79.

Grävmaskiner

AB BORÅS GRÄVMASKINER
Tel. Borås 115 06

AB GRÄVMASKINER, Albano, Sthlm.
Tel. 33 07 62, 33 46 53, 33 30 75 växel.

BYGGNADSF. LINDBOM & SON,
Gävle, N. Stapeltorgsgat. 12, Tel. 24 73.

Hypotekslån

STHLMs STADSHYPOTEKSFÖR-
ENING, Kungsgatan 42, Stockholm.
Tel. 23 36 20, växel.

Isoleringsarbeten och -material

MALCUS

AB. MALCUS HOLMQUIST, HALMSTAD
Tel. och telegram-adress:
MALCUS, HALMSTAD.

Isoleringsfirman NYLANDER & CO.,
Halmstad. Tel. 46 71, 40 26.

ENTREPRENÖRFIRMA
G. PETERSSON
Igeldammgatan 38, Stockholm.
Tel. 51 45 90, 51 08 44.

STRAMIT HALMPLATTOR,
Svenska Lantmännens Riksförbund,
Stockholm 3. Tel. 23 85 60.

Järnbalkar och armeringsjärn

WILHELM TESCH & CO., Stockholm,
Skeppsbron 34. Tel. 10 04 02, 10 04 06.

Järnkonstruktioner och smidesarbeten

AB. LARSSON & KJELLBERGS Eftr.,
(A. E. Andersson & C:o), Nyköping.
Tel. 14 17.

Kalk

KALKBRÄNNERI- & KALKSTENS
A-B, Riddareg. 9, Sthlm. Tel. 60 06 07.
A-B KARTA & OAXENS KALK-
BRUK, Stockholm. Tel.: 22 21 40
KULLSBERGS- KALKFÖRÄDLINGS
AB, Rättvik. Tel. 16.

Kylskåp- och kylan- läggningar

KYLFIRMA VIKINGEN
Amiralsgatan 12, Malmö.
Tel. 307 62, 791 82 (75138)

STAL, Finspång. T. Namnanr. »STAL».
Stockholmskontor: Kungsgatan 7.
Tel. 10 22 51—10 22 52.
Repr. i landsorten: Asea-filialerna.

Ledstänger

N. H. HÅKANSON SNICKERIFA-
BRIK, Frejgatan 103, Stockholm.
Tel. 32 42 74, bost. 50 52 22.

MJÖLBY LEDSTANGSFABRIK,
Mjölby. Etabl. 1912. Tel. 195, 196. Sthlm
67 26 80. Gbg 14 17 48. Linköping 234 66

K. E. OLSSONS SNICKERI- o. LED-
STANGSFABRIK, Kungstensgat. 24,
Sthlm. Tel. 31 70 41.

Ljud- och vibrations- isolering

WAHLIN & CO A/B
ETABL. 1867

Vretensborgsv. 5, Sthlm 42, Tel. v. 19 04 55

WECO-plattor för maskiner.

Ljuskopiering

AB EKSTRÖMS KOPIERINGS-
ATELJÉ. Upplandsg. 19 B, Sthlm.
Tel. 30 68 70, 30 68 80.

Luftskyddsmaterial

Dörrar, karmar, ventiler
BYGGNADSMATERIAL LINDVALL
& CO, Göteborg. Tel. växel 18 70 90.

Lågtryckspannor och vattenvärmare

OSBY-PANNAN
Osby. Tel. namnanrop.
En av landets största tillv. av
pannor för upptining av grus
och varmvattenberedning vid
byggnadsplatser.

AB VATTEN & ÅNGA, Sävsjö.
Tel. 500 VEA-pannan.

Lättbetong

A-B DALBY SIPOREXFABRIK,
Dalby. Tel. 321.

AB GÖTEBORGS SIPOREXFABRIK
Göteborg 8. Tel. namnanrop Siporex.
STOCKHOLMS SIPOREXFABRIK
A-B, Norrlandsg. 7—9. Tel. 23 47 80.
SKÖVDE GASBETONG AB
Skövde. Tel. 2270 (växel).

Markiser och persienner etc.

A.B. P. ERICSSON & CO, Stockholm.
Kl. V. Kyrkog. 10. T. 10 25 31, 20 82 69.
A.B. P. ERICSSON & CO, Göteborg,
Odinsplatsen 3. Tel. växel 19 26 55.

Mellanväggsplattor

NOTINI & CO. A.-B., Gasverksvägen,
Sthlm 26. Tel. 10 86 97, 20 68 79.
TEGELBRUKS A.-B. WALLA-KAT-
RINEHOLM. Katrineholm. Tel.
»Tegelbolaget». Landets största till-
verkn. av tegelmellanväggsplattor.

Mosaikarbeten

BORLÄNGE KONSTSTENSGJU-
TERI. Inh. Dahlén & Strandberg. Box
21 73. Tel. 200 65. Trappor, Golv m. m.
ABCEMENT & BYGGNADSPRODUK-
TER. Kruthusgatan, Göteborg.
Tel. 19 50 68. Allt i konststen.

Murbruksfabriker

NYA MURBRUKSFABRIKEN I
STOCKHOLM AB,
Jakobsbergsgatan 2, Stockholm.
Tel. växel 22 07 80.
SVENSKA MURBRUKS AB
Kungsg. 15, Stockholm Tel. 22 33 60.

Murtegel

A.-B. MÅLARDALENS TEGELBRUK,
Eriksbergsgatan 27, Stockholm.
Tel. 23 33 65. Fasadtegel.
TEGELBRUKENS FÖRSÄLJNINGS
AKTIEBOLAG, Norrlandsgatan 11,
Stockholm. Tel. 23 31 15.

Målaremästare

HOLMQUISTS MÅLERI, Linköping. Tel.
267 50. Sundsvall. Tel. 630 00. Entr.
f. statl. o. kom. inrättn. i hela landet.
MÅLERIFIRMAN ERIK KRONBERG,
Vanadisplan 5. Sthlm Tel. 33 67 88.
tillhörande Sthlms Målaremästareförening:
AUG. BERGGREN & SON AB,
Luntmakaregatan 86—88, Stockholm.
Tel. 31 44 03, 31 44 04.

Möbler och inredningar

NORRTÄLJE MÖBELVERKSTÄ-
DER. Kontorsmöbler, affärs- & kon-
torsinredningar. Tel. 118.
A.-B. SVENSKA MÖBEL-
FABRIKERNÄ, BODAFORS.
Kontor i Stockholm, Vasagatan 52.
Tel. 20 71 30, 20 72 30.

Oljeeldningsanläggningar

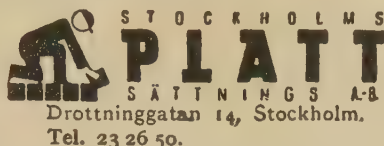
SUECIAVERKEN MOTOR AB
Valhallav. 42, Tel. 32 00 15, Sthlm

Parkettgolv

AB SVENSK GOLVINDUSTRI,
Kungsgatan 39, Sthlm. Tel. 23 21 60.

Plattsättningar

JOHN ERICSSON, tel. 51 65 65.

VÄSTERÅS PLATTSÄTTNINGS
A.-B., Västerås. Tel. växel 374 00.

Presenningar

AB PRESENNINGSUTHYRNING,
Sthlm: Karlav. 9. T. 11 11 36, 11 11 39,
Gbg: Andréeg. T. 14 52 17, 14 52 16,
Malmö: S. Neptunigat. 2. T. 189 29,
144 39. Norrköping: Skepparg. 4. T. 217 40.
Sundsvall: G:a Lokstallarna. T. 551 49.
FIRMA ÄDALSPRESENNINGAR,
Gävle. Sjömansgatan 7. Tel. 5804.

Påltimmer

Mellersta Västerbottens Skogsäg.-fören.
u. p. a. Umeå. Tel. Namnanrop.
Västmanlands Läns Skogsägareförening
u. p. a., Västerås. Tel. 373 65.

Radiatorer

BYGGNADSMATERIAL LINDVALL
& CO, Göteborg. Tel. växel 18 70 90.

Reveteringsmattor

IDEALMATTAN: STOCKHOLMS
REVETERINGSFABRIK, Tureberg,
Sollentuna. Tel. 35 33 35, 35 33 45.
Rikssamtal 35 09 11.

Rostfritt stål och arbeten därav

Avesta

R O S T F R I A S T Ä L
AVESTA JERNVERKS A.-B., Avesta.
GÄVLE ROSTFRIA,
Gävle. Tel. 2402, 3202.
NIMO VERKEN, Västerbrunn.
Tel. 45 40, Jönköping.

Rörentreprenörer

CLAUSENS AKTIEBOLAG,
Tunnelgatan 16, Stockholm.
Tel. 22 88 20.
ELFVINGS RÖR AB,
Döbelnsgatan 19, Stockholm.
Tel. växel 23 58 00.

Etabl. 1884. St. Nyg. 34. Tel. 235 90, 235 91

Rörentreprenörer

A.-B. INSTALLATÖR,
Lagerlöfsgatan 10, Stockholm.
Tel. växel 52 07 00.
W. JOHANSSONS RÖRLEDNINGS-
AFFÄR, Luleå. Tel. 11 75, 13 25.
AB J. A. JONSON, Nykvarnsvägen 5,
Stureby.
Tel. 49 40 73 och 49 42 78.
AB KNUT LUNDQUIST,
Luntmakaregatan 32, Stockholm.
Tel. växel 23 22 15.
A. RUNDQVIST & CO A.-B.,
Jakobsbergsgatan 23, Stockholm.
Tel. växel 23 18 35.
A. E. SANDIN, Norrköping
Vattengatan 13, Tel. 203 33, 316 33
AB P. A. SJÖGREN,
Mäster Samuelsgatan 16, Stockholm.
Tel. växel 22 21 60. Etabl. 1888.

Sandblästring

SVENSKA STENRENOVERINGAR,
Sylvesterg. 5, Gbg. Tel. 16 76 88.

Sanitetsporslin

AB GUSTAVSBERGS FABRIKER,
Gustavsberg Telefon 52 08 60
Stockholm

Skottkärror

HÖRBY BRUK, N. B. Eriksson
Hörby, Telefon 383
Ekebykärran

Stenbuggerier och byggnadssten

BERGA STENHUGGERI A.-B., Hälla-
brottet. Tel. Örebro 720 01, 720 02.
BERGGRENS STENHUGGERI,
Hornsgat. 117, Sthlm. Tel. 40 09 90.
EDEBY MARMORBROTT AB,
Södertälje. Tel. 570 22, 571 30.

AB FJÄRÅSGNEIS

Göteborg, Sannaplan 8. Tel. 14 64 23.
AB FÖRENADE GRANITINDU-
STRIER, Karlshamn. Avd. Sthlm,
Upplandsg. 3, tel. 20 04 80, 20 82 40.
AB GUSTA STENFÖRÄDLINGS-
VERK. Tel. Brunflo 19, Stockholms-
kontoret, Kungsgatan 15. Tel. 11 66 21.

HERMANSSONS

Stenhuggeri, Riddareg. 4, Göteborg
Marmor, kalksten, granit, silvergneis.
Fjäråsgneis, Tel. 15 12 21, 15 98 10
GRANIT AB C. A. KULLGRENS
ENKA, Uddevalla. RT. 100 58.
Stockholm 67 69 39, Göteborg 11 30 60.
NYA MARMORBRUKS AB Kolmården.
Tel. Norrköping 903 04, Sthlm 11 66 21
TORNBYS STENHUGGERI AB
Fornåsa. Tel. 43. Kalksten i grå,
ljusgrå och brun färg.

Stenbuggerier och byggnadssten

AKTIEBOLAGET VÄSTKUSTGRANIT. Huvudkontor i Göteborg. Tel. 13 75 81. Avdelning i Stockholm. Kungsgatan 15. Tel. 11 66 21.

INDUSTRI AB ÖLANDSSTEN
Kalmar Tel. 137 85. Kalksten.

Stuckarbeten

A. CONTE, Rådmansgatan 43. Tel. 33 34 07. Stuck, konststen, marmor- och glasmosaik, alfresco samt gipsarbeten.

Takpapp

UNO BORGSTRAND AB
Fosievägen 13, Malmö, Tel. 725 05
BÖNNELYCHE & THURÖE AB,
Österg. 3, Malmö. Tel. Namnanrop.
EVERS & CO. AB, Hålsingb. Tel. N:rop
Göteborg, Tel. 15 41 35
Luleå, Tel. 15 77
Stockholm, Tel. 44 00 65
Örebro, Tel. 197 60
»Solidol», »Herkules», »Mercur», »Vulcan»
A.-B. KLOSTERS FABRIKER,
Jönköping. Tel. 137.

A-B MATAKI (Malmö)
Takpappfabrik och Kemisk
Industri, Malmö). Tel. namn-
anrop: Matak. Utför även
större taktäckningar.

NYA AB ASFALTPAPP, Göteborg,
Marieholmsgatan 52. Tel. 15 37 59.

Tapeter

C. A. KÄBERGS TAPETAFFÄR,
J. V. Modin A-B, Regeringsgatan 5,
Sthlm. Tel. 11 15 38, 11 15 50, 11 15 37.

Trappor

Spiraltrappor i trä, patent nr 106694.
N. H. HÅKANSON Snickerifabrik
Frejgat. 103. Stockholm. Tel. 32 42 74.

Träfiberplattor

FABRIKANTER

ANKARSVIKS AB, Ankarboard
KATRINEFORS AB, Katrinite
KRAMFORS AB, Kramforsplattan
LJUSNE-WOXNA AB, Ljusne Board
MIDNÄS INDUSTRI AB, Fibrex
MO & DOMSJÖ TREETEX AB, Treetex
NORDMALINGS ÅNGSÅGS AB,
Masonite
ROCKHAMMARS BRUKS AB,
Rockhammar-wallboard
AB SCHARINS SÖNER, Unite
AB STATENS SKOGSINDUSTRIER,
Royal-Board
SVANEHOLMS AB, Swanboard
TORSVIKS SÄGVERKS AB, Hernit
TÖREFORS AB, Torex
WIFSTAVARFS AB, Vifstaboard
Säljes av brädgårdar och byggnads-
materialhandlare.

Träkonserveringsmedel

UBACUPRI

Uno Borgstrand AB
Fosievägen 13, Malmö, Tel. 725 05
CUPRINOL (mot röta och svamp)
godkänt av Statens Provvningsanstalt.

TILLVERKARE:

BÖNNELYCHE & THURÖE A.-B.
MALMÖ, tel. namnanrop

Distriktsförsäljare:

A.-B. SEVERIN DAHLBERG
STOCKHOLM, tel. 50 22 89.
DICKSON & SJÖSTEDT
GÖTEBORG, tel. namnanrop.
HERMAN GEIJER & Co A.-B.
KARLSTAD, tel. 153 00.
NORDEMALM & Co
ÖREBRO, tel. 198 95.

COPPERSAT

AB CERES, MALMÖ - Tel. 222 47

CUPRISIN

AB E. O. Dahlqvist.
Göteborg.

IMPREGNOL

Fosfatbolaget.
Stockholm 5.

HABINOL

av Statens Provvningsanstalt godkänt
även för utomhusbruk som effek-
tivt skyddsmedel mot rötsvampar.
HÖGANÄS-BILLESOLMS AB - HÖGANÄS

KUPFERIT mot röta och svamp ZONEN, Malmö.

Försäljes av:
Sten Nordwall AB, Stockholm. Tel.
40 51 40.
A.-B. John Sjögren & Co., Göteborg.
Tel. Namnanrop »Sjögren & Co».
A.-B. Kolimporten — Laurents, Sunds-
vall. Tel. namnanrop.

PRESERVOL

Skogens Kol AB, Kilafors.

Träullsplattor

EVERS & CO. AB, Hålsingb. Tel. N:rop
Göteborg, Tel. 15 41 35
Luleå, Tel. 15 77
Stockholm, Tel. 44 00 65
Örebro, Tel. 197 60. »Ecolith»

GROPPTORPS SÄG, Katrineholm.
Tel. Gropptorp 36 b. Bost. Tel. Katr. 969.

AB KORKBETONG
Umeå. Tel. 13 80, 908.

Träullsplattor

»MARIEBERGSPLATTAN»
Luleå Tegelbruks AB, Luleå. Tel. 46 20.
VINDELNS INDUSTRI AB
Vindeln. Tel. 320. »Via träullsplattani».

Trävaror (Bolidenimpregnerade)

Västmanlands Läns Skogsägareförening
u. p. a., Västerås. Tel. 373 65.

Tvättmaskiner

BOHUS MEK. VERKSTADS AB,
Göteborg Tel. 18 70 20
Stockholm Tel. 11 38 15
Malmö Tel. 117 48
Härnösand Tel. 15 02

ELEKTROLUX SV. FÖRSÄLJN. AB,
Jönköping Tel. 74 24
Borås Tel. 141 88
Karlstad Tel. 180 81

AB SEPARATOR Tvättmaskinsavd.
Box 777, Sthlm, Tel. namnanr. »Separator»

Tätninglister

GUST. BEHRNS SKOBANDFABRIK,
Örebro, Tel. 103 46. Tätninglister för
dörrar och fönster av ylle och bomull.
LUNDBERG & KULLBERG AB, Gbg,
N. Hamng. 30. Tel. Namnanrop.

Ventilationsanläggningar

AB VENTILATIONSARBETEN,
Vretenborgsvägen 8, Västberga indu-
striområde. Tel. 45 81 63, 45 81 64.
INGENJÖRSFIRMA VENTILATOR,
Västbergav. Sthlm 42. T. väx. 45 28 30.

Våningsregister

A.-B. AVISO-SYSTEMET, Stock-
holm, Näckströmsgat. 1. Tel. 11 02 12.

Väggplattor

och preparat för uppsättning härav
EVERS & CO. AB, Hålsingb. Tel. N:rop
Göteborg, Tel. 15 41 35
Luleå, Tel. 15 77
Stockholm, Tel. 44 00 65
Örebro, Tel. 197 60 »Kakelfix»

Värmeledningspannor

STOREBRO BRUKS AB, Storebro.
Tel. 8 »Storebro»-pannan.
AB THERMIA-VERKEN, Arvika.
Tel. Växel. Namnanrop: Ther mia.

**AKTIEBOLAGET
STRÄNGNÄS METALLFABRIK**

NYGATAN 24 - TEL. 11

Utför:
SMIDESARBETEN
Byggnadssmide, räck och grindar
Införda anbud

LÅSET AV IDAG:

LÅSET I SÄRKlass NÄR DET GÄLLER NYCKEL-
VARIATIONER OCH KOMBINATIONSMÖJLIGHE-
TER FÖR DE STÖRSTA OCH MEST INVECKLADE
SERIE- OCH HUVUDNYCKELSYSTEM

AKTIEBOLAGET LACTA SEPARATOR
STOCKHOLM

AB RINGKOPIA

100030 100031

Grus och Singel

Makadam

SVEN KARLSSON
LINDALEN Stockholm 20
Telefon: ÄLTA, Grustaget 266, Bost. 366

AKTIEBOLAGET INSTALLATÖR

RÖRLEDNINGAR · NYANLÄGGNINGAR
MODERNISERINGAR

Reparationer

av alla slag utföras av specialutbildade arbetare

LAGERLÖFSGATAN 10, STOCKHOLM
Telefon växel 52 07 00

Filial: GUMSHORNSGATAN 7
Telefon 67 12 33, 67 12 34

Byggnadssmiden

och

Järnkonstruktioner

AB JÄRNSMIDEN

Verkstadsgatan 7 - Tel. 118 79
HÄLSINGBORG

*Vi bygga
åt Er ...*

STOCKHOLMS INDUSTRIBYGGARE AB
SKEPPSBRON 24 TEL. växel 21 55 65, 21 55 66, 21 52 65

PATENT

PATENTBYRÅN
A. W. ANDERSON
FRED. FLERON - TAGE F. NILSSON

MALMÖ
STORTORGET 8
(LEJONET)

Tel. 71625 (3 linj)

STOCKHOLM
KUNGSGATAN 16-18
(KUNGSHUSET)

Firman grundad 1898 Tel. 109503, 119503

VARUMÄRKEN

Koncentration ger
bättre reklamekonomi

**Edra fackpressannonser går endast
till dem som ha verkligt intresse av Er vara**

Till Föreningen Svensk Fackpress
hör följande kvalificerade svenska
facktidsskrifter:

Affärsvärlden - Byggmästaren - El-
installatören - Era - Gjuteriet - Hant-
verk och Småindustri - Hem i Sverige
- Industritidningen Norden - Jordbru-
karnas Föreningsblad - Kemikalie-
facket - Kontorsvärlden - Lantmannen
- Manufakturisten - Motor - Motor-
branschen - Mälaren - Möbelvärlden
- Pansar, Teknik, Underhåll - Plan
- Rörinstallatören - Sjukhuset - Skogen
- Skogsägaren - Snickeri och Möbel-
konst - Svensk Bageritidskrift - Svensk
Flagg - Svensk Handel - Svensk
Handelstidning Justitia - Svensk
Motor Tidning - Svensk Papperstid-
ning - Svensk Sjöfartstidning - Svensk
Skotidning - Svensk Snickeritidskrift
- Svensk Tapetseraretidning - Svensk
Trävarutidning - Svensk Urmakeri-
Tidning - Svenska Hem i Ord och
Bilder - Svenska Stadsförbundets
Tidskrift - Sveriges Konditor-Tidning
- Teknisk Tidskrift - Textil och Kon-
fektion - Träförädlingen - Trävaru-
industrien - Tvätt-Tidningen - Vatten-
hygien - Verkstiderna - V. V. S.
- Våra Pälsdjur

När Ni gör reklam är Ni självfallet angelägen att få fram
Edra meddelanden om möjligt endast till sådana som är
eller kan bli Edra kunder. Ju bättre man lyckas härmed
desto bättre blir reklamekonomin. Detta innebär att valet
av reklammedel måste göras med stor omsorg.

En sak är därvid klar — fackpressen intar en ledande ställ-
ning när det gäller annonsreklamens koncentration till be-
stämnda bransch- eller intressegrupper bland köparna. Fack-
pressannonserna träffar just dem — och endast dem — Ni vill
komma i kontakt med.

När Ni vill koncentrera Er på bestämda köpare skall Ni
koncentrera reklamen till fackpressen. Det är god ekonomi.
Anlita också medlemmarna i Föreningen Svensk Fackpress
— rekvirera annonsstaxa och tag del av de för annonsörerna
så viktiga bestämmelser de olika tidskrifterna förbundit sig
att följa.

FÖRENINGEN

för effektiv,

SVENSK FACKPRESS

selektiv reklam

Printed in Sweden

Esselte aktiebolag
Stockholm 1949

3 8198 306 797 257

THE UNIVERSITY OF ILLINOIS AT CHICAGO

REFERENCE
FOR READING ROOM

